

NIEUWE NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN,

OF VERVOLG DER

MERKWAERDIGSTE GESCHIEDENISSEN,

DIE VOORGEVALLEN ZYN IN DE

VEREENIGDE PROVINCIEN,

DE

GENERALITEITS LANDEN,

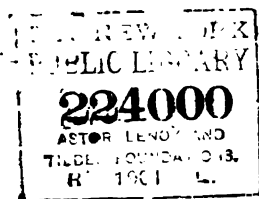
EN DE

VOLKPLANTINGEN VAN DEN STAET.

EERSTE DEELS TWEEDE STUK

MDCCLXVI.

Te LEIDEN,
By PIETER VAN DER EYK.
Te AMSTELDAM,
By DE ERVEN van F. HOUTTUYN.

224000

NIEUWE NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN.

JULY. MDCCLXVI.

HOLLAND.

's GRAVENHAGE.

Y, die de gesteldheid van deze Provincie eenigzins in opmerkinge hebben genomen, kunnen niet onkundig zyn, dat de groote Haerlemmer Meer, vervattende verscheiden Meeren, die oudtyds wel gemeenschap met malkanderen hadden, doch door den tyd ééne groote Waterplas geworden zyn, van tyd tot tyd veel Lands ingezwolgen, en daer door een onherstelbaer verlies van de vruchtbaerste Landen, ja van verscheiden Dorpen, veroorzaekt hebbe. In de jaren 1739 en 1740, werdt dezelve, by meetinge, negentien duizend vyf honderd morgen groot bevonden. Zedert dien tyd is ze nog merkelyk vergroot, door de inzwelginge van veele morgens; en thans ligt het bloeiend en volkryk Aelsmeer aen de beurt, daer de afneming der Landen, in Lentemaend des jaers 1764, reeds tot op vyf en veertig roeden aen de Kerkdeur genaderd was. Daerenboven zyn 's GRAVENHAGE.

Xx de

'S GRAVENHAGE.

de Waterscheiding van Rhynland en Amstelland, en de daer binnen gelegen Polders in 't uiterste gevaer, zo dat de rampen onoverzienlyk zouden zyn, indien de oevers verder wierden weggeslagen, en het geheele Meer zich met de daeraen gelegene uitgeveende Plassen vereenigde. Hierom is het dat hunne Ed. Groot Mog., de Staten van deze Provincie, op voorziening tegens de gevreesde onheilen bedacht, Dykgraef en Hoogheemraden van Rhynland, welken het opzicht over deze Meer hebben, by een Besluit van den 7 der jongste Bloeimaend, gemagtigd hebben om, zo veel mogelyk, de gevaerlykste plaetsen, zo wel onder Leimuiden als onder Aelsmeer gelegen, tegens de woede en aenwas te beveiligen. Daer werden dan, zonder tydverzuim, eenige kundige Lieden derwaerts gezonden om die oevers te bezichtigen, en voorts te adviseren, welke middelen ter verzekeringe van die plaetsen zouden behoren gebruikt te worden. Derzelver Rapport was als volgt:

Rapport van een Inspectie, gedaan op ordre van de Wel Edele Heeren Dykgraaf en Commissarissen Hoogheemraden van Rhynland, van dato 10 Mey 1766, over de meest gevaarlykste Plaatsen van den afslytenden Oever der groote Haarlemmer of Leydsche Meer, zoo onder Leymuyden als onder Aalsmeer, alwaar die Oevers het noodzaakelykste in een beeter en in een secuuren staat behooren te werden gebragt, met een Ciering van de kosten,

ten die daar toe benoodigd zullen weezen, door Melchior Bolstra, en Dirk Klinkenberg, beneevens Abraham Brons, Meester Timmerman aan de oude Weetering, zynde Nolke Iges Hania daar toe meede aangeschreeven, dog vermits zyn afweezigheid van huys, en de Missive aan hem niet ter hand hebbende konnen koomen, heeft den zelven by de Inspectie niet present konnen zyn. 'S GRAVENHAGE.

OP den 12 Mey zyn de twee eerstgemelde en Ondergeteekende des namiddags van Leyden naar de oude Weetering vertrokken, en hebben beneevens den derden Ondergeschreeven op den 13 en 14 de bovengemelde Inspectie gedaan, en hebben bevonden dat den Oever onder Leymuyden volgens de neevensgaande Kaart van de oude Weetering af langs de Grietpolder tot aan de Kerkvaart van Leymuyden, in de tyd van een en twintig jaaren, van tien, twintig, tot dertig roeden is afgesleeten, en volgens een gemeeten Kaart, is den afsleet zeedert het jaar 1740 tot 1766 op enkelde plaatsen geweest tot vyftig à festig roeden, het welk op drie byzondere plaatsen nog merkelyk verder zoude zyn geweest, by aldien daar tegens met Paal- en Puynwerken niet en was voorzien, zynde de geheele langte van dien Oever van de oude Weetering af tot de voornoemde Kerkvaart 520 roeden, waar van reeds met Paalwerk is beheyd 131 roeden, en dus nog beheyd zal moeten werden 389 roeden.

Inspectie van de oevers der Haerlemmer Meer, gedaen door eenige kundige Lieden, enz.

Welke Oever voor een groot gedeelte bestaat uit zudzige en driftige Rietlanden, daar de drooggemaakte Grietpolder agter geleegen is, het welk de bezorging van dien Oever tot behoud van die Droogmakerye ten hoogste noodzaakelyk maakt.

De Ciering van kosten tot de bezorging van die Paal- en Puinwerken bedraagt, volgens de op-

 gaaf

'S GRAVENHAGE.

gaaf van den eerst Ondergeschreeven in January 1766, hier agter gevoegd sub. Litt. C. een somme van f 55837-0-0

Inspectie van de oevers der Haerlemmer Meer, gedaen door eenige kundige Lieden, enz.

De Oever van de voorsz. Kerkvaart tot aan de Westhoek van Burgerveen omtrent de Letter H. volgens de neevensgaande Kaart lang zynde vier hondert tagtig roeden, is zeederd 1745 tot 1766 volgens die Kaart afgesleeten van vyfenvyftig tot festig roeden, en de Landen langs dien Oever strekkende bestaan voor het grootste gedeelte uit van ouds verveende Landen, dewelke door den tyd weederom door Bagger en Slikken met begroeid Riet, Liesen en Biesen, tot begangbaar Land zyn aangegroeid, dog bestaan alleen uit een Korst of Vild van twee à drie voeten dik, zoo dat wanneer daar met een stok werd door heenen gestooken, kan dezelve zonder moeite tot de Kleygronden ter diepte van tien, twaalf à veertien voeten ingedrongen werden, zoo dat die Gronden niet in staat zyn om eenige last te konnen dragen; zynde te remarqueeren, dat de oude en harde Gronden, die daar wel eer zyn voorgeleegen geweest, en daar Huyzen als anderzints hebben gestaan, voorheenen van tyd tot tyd door de Meer zyn afgesleeten en vernield, en dat de tegenswoordige en genoegzaam driftig leggende Land-Oevers zeer weinig resistentie aan de slag van het Meerwater konnen bieden, maar schielyk verder inslyten en de agterleggende Poel sterk zullen naderen.

De Landen ten Noorden van den Drecht zyn reeds alle weggesleeten, en den Oever ten Zuyden van dezelve, zoo onder Leymuyden als onder Aalsmeer, van den hoek van Burgerveen af tot omtrent de Rysbrugge, of wel van Letters H tot d ter lengte van drie honderd roeden, bestaan gedeeltelyk uit oude Huyswerven, die van agteren aan de zyde naar de Poel of Plas toe met Bagger zyn aangeslikt, dewelke meede met een korst van Rietland zyn overdekt en bewassen,

sen; in welke gezegde langte van den Oever verscheide openingen en gaaten gevonden werden, waar door de Haarlemmermeer gemeenschap heeft met de daar agter leggende uitgeveende Plassen, zoo als uit het Verbaal van de eerste en tweede Ondergeteekende, en de verder te wagten gevaarlyke gevolgen uit de neevensgaande Kaart, met een opslag van het oog kunnen worden gezien.

'S GRAVENHAGE. *Inspectie van de oevers der Haerlemmer Meer, gedaen door eenige kundige Lieden, enz.*

Van Letter d tot e lang honderd roeden bestaat de Oever gedeeltelyk uit oude Teelakkers, en gedeeltelyk uit aangeslikte driftige Rietgrond, die na het jaar 1764 nog merkelyk zyn afgesleeten, waar aan dan volgt de doorgespoelde Ryshorn en Uytterweg, daar de Haarlemmermeer tusschen e en f met de binnen geleegen uitgeveende Plassen door een opening van meer dan twee honderd roeden gemeenschap heeft.

Vervolgens zyn de Landen benoorden den Uytterweg, tusschen die weg en de Haarlemmermeer geleegen, zynde meest alle Huyswerven, zeedert de Inspectie van het jaar 1764 al meede merkelyk afgesleeten, namelyk op de langte van de voorsz. opening omtrent f af tot aan de Swet; gelyk als ook de afslyting van den Oever, van de Swet af oostwaards aan naar en beoosten Aalsmeer, na het jaar 1764 even als in voorige jaaren meede heeft plaats gehad, waar van de noodzakelykheid der bezorging beneffens een Ciering van de kosten, door de twee eerst Ondergeteekende in Mey 1764, hier agter gevoegd sub Litt. A, is overgegeeven, beloopende dezelve Ciering ter somme van *f* 78750-0-0, doch waar omtrent de Ondergeteekende nu moeten remarqueeren, dat nadien de pryzen van de vereischte en benoodigde Materialen na dien tyd wel een vyfde zyn verhoogd, dat daarom die Ciering meede hooger, en wel op *f* 90000-0-0 gereekent zal moeten worden.

Uit dit en voorige gerapporteerdens, als ook uit de neevensgevoegde Kaart, is met een opslag van het oog te zien, dat het afslyten van de Oevers

'S GRAVENHAGE.

Inspectie van de oevers der Haerlemmer Meer, gedaen door eenige kundige Lieden, enz.

vers van de Haarlemmermeer, van de oude Weetering af tot beoosten de Dorps- of Kerkvaart van Aalsmeer doorgaans gevaarlyk, en de bezorginge van dien noodzakelyk is; maar het blykt ook klaar, dat de allergevaarlykste toestand zig bevind ter plaatse van de doorgespoelde Gaten langs den Drecht, Ryshorn, en 't einde den Uitterweg, van daar verder tot aan de Swet toe; en ook van de Kerkvaart te Leymuyden tot voorby den hoek van Burgerveen, en de scheyding van Aalsmeer en Leymuyden, en dat deeze Plaatsen het allereerste en noodzakelykste bezorgd moeten werden.

Hier omtrent hebben de Ondergeschreevenen het Concept en de Ciering van kosten, welke den eerst Ondergeschreeven in Maart 1765 heeft overgegeeven, hier agter gevoegt sub Litt. B. met malkanderen geresumeert, en het is hun gelykelyk voorgekomen dat het *eerste* van de twee toen voorgestelde Concepten ten meesten nut en securiteit zal verstrekken, en gemaakt behooren te worden; en aangaande de bestrandingen met Zand daar omtrent zyn onder hun wel eenige bedenkingen en remarques geweest, doch by nader overweegingen dien aangaande is het zoo als by dat Concept is voorgesteld, hun alle goed en noodzaakelyk voorgekoomen, doch weegens de Paalwerken hebben de Ondergeschreevenen gesaamentlyk gedagt, dat die aldaar wat te ligt zyn gesteld geweest, en de tusschen spatie van de Paalwerken te smal, om in het vervolg voor het leggen van een Droogmakerye-Dyk te konnen dienen; waar door de Ciering van het toemaaken der Gaten bezuyden den Drecht, in plaats van drie tot vier honderd guldens, en de sluiting van e tot f het swaarste van vyf tot zes honderd guldens, en het ligter werk van drie honderd tagtig tot vyf honderd guldens de strekkende roede zal koomen, en dus:

De

De reeds overgegeeven Ciering heeft beloopen . . . *f*				313500	0	0
En in gevolg het boovengem. komt de Ciering te vergrooten, in het toemaken der Gaten langs den Rysdrecht . . *f*	6000	0	0			
En in de fluiting van e tot f . {	20000	0	0			
	12000	0	0			
				38000	0	0
Dus komt het geheele beloop *f*				351500	0	0

's GRAVENHAGE. *Inspectie van de oevers der Haerlemmer Meer, gedaen door eenige kundige Lieden, enz.*

Verders vermeenen de Ondergeschreevenen niet ondienstig te zyn, dat hoe vroeger hoe beeter een proef van beide deeze middelen, zoo tot bezorging van den Oever, door aanvoeren en bestranding van Zand te maaken, en met het maaken van de Paalwerken, om de reeds doorgespoelde Oevers of Gaten te digter en aan te heelen.

Hier meede hoopende aan de beveelen van U Wel Edelheedens, voor zoo verre de kortheid des tyds en verdere omstandigheeden heeft toegelaaten, te zullen hebben voldaan, teekenen wy ons met hooge agting en eerbied, enz.

In dit Rapport van kundige Lieden wordt gewag gemaekt van Cieringen van kosten, door *Melchior Bolstra*, in de jaren 1764 en 1765, en in 't begin van het tegenwoordige, overgegeven. Deze Stukken, van veel belang zynde tot het rechte verstand der zake, oordeelenwe onzen Lezeren niet te moeten onthouden. Het eerste Stuk, in den jare 1764 ter vergaderinge van de Heeren Gecommitteerde Raden van de Staten ingediend,

'S GRAVENHAGE. diend, en met letter A getekend, is van den volgenden inhoud:

A. *Verbaal van de Inspectie gedaan op ordre van de Edele Mog. Heeren Gecommitteerde Raden van de Heeren Staten van Holland en Westvriesland, agtervolgens de authorisatie en last, vervat in haar Ed. Mog. Resolutie van den 17 February 1764, over de gesteldheid van den Oever langs de Haarlemmermeer onder Aalsmeer; door Melchior Bolstra, en Dirk Klinkenberg.*

Verbael van eene Inspectie, gedaen in den jare 1764.

OP den 3 en 4 Mey 1764 hebben de Ondergeschreeven *in loco* den Oever onder Aalsmeer geïnspecteert, en bevonden: te weeten van het Westen beginnende daar Aalsmeer met Leymuyden scheid, in het van ouds genoemde Burgerveen;

Dat de Landen ten noorden van de Rysdrecht geheel zyn weggespoeld, uitgesondert een geringen hoek op de verzameling van de Groene- en Westender-Weg.

Dat de Landen bezuyden de gemelde Rysdrecht bestaan in overgebleevene Veenstrooken, welker tusschen beiden geleegen uitgeveende Veendobbens met Modder zyn volgeworpen en met Zuddens begroeid, dewelke van zeer weinig resistentie zyn tegen den aanslag van de Haarlemmermeer, als hebbende nauwlyks de breedte van twintig en dertig roeden, min en meer, waar door de Haarlemmermeer gescheiden is van de uitgeveende binnewaarts geleegen Plassen, en is die afscheiding op eenige plaatsen reeds doorgespoeld met gaaten van vyf en meer, en daar onder een van vyf en twintig roeden wyt, door welke de Haarlemmermeer by weste en noordweste winden nu al gemeenschap heeft met de bin-

binnengeleegen Plasſen, hebbende de Groeneweg reeds weggeſlagen, en daar door zig vereenigd met de uitgeveende Wateren van Leymuyden, Vriesſekoop, Kalſlaagen, Cudelſtaart, en dat gedeelte van Aalsmeer het welk bezuyden de Weſtenderweg is geleegen, en dat gevaarlyk word voor de Stommeer, Hornmeer, en verdere omgeleegen Landen en Weegen.

's GRAVENHAGE.
Verbael van eene Inſpectie, gedaen in den jare 1764.

Dat, de Meer-Oever volgende van den voorſchreeven geringen hoek op de verzameling van de Groene- en Weſtender-Weg, overgebleeven tot aan het tegenwoordige uitterſte end van de doorgeſpoelde Uitterweg, den Oever ruim twee honderd roeden is weggeſpoeld, waar door de Haarlemmermeer nu onbelemmerd ſpoeld tegen de Weſtender-Weg, zynde enkelyk een Voetpad, dat op twee plaatſen al is doorgebrooken, met openingen van vyf en van twaalf roeden, waar door de vereeniging van de veelgemelde Meer met de reeds gemelde uitgeveende Plasſen nu meede geſchied.

Den Oever van de Meer ten noorden van de Uytterweg volgende tot aan de Swet, ter lengte van omtrent twee honderd roeden, heeft aldaar de breedte van omtrent de veertig roeden buiten den Uytterweg en op het Weſtend, daar den Uytterweg tegen de Meer aankomt, is maar weinig breedte, en het Land benoorden den Uytterweg aldaar genoegzaam tot niet loopende.

De hier aanvolgende twee honderd vyftig roeden beooſten de Swet, heeft een breedte van vyftig tot honderd roeden, en de volgende drie honderd roeden langte ooſtwaards ſtrekkende tot aan de weſtzyde of Kerkſtraat, heeft een breedte uit de Royinge van den Uytterweg, van honderd tot honderd vyftig roeden; het beloop van het Dorp aan de weſtzyde is van den Uytterweg af, langs de Kerkſtraat noordwaards ſtrekkende honderd roeden, waar door neevens de noordweſthoek van het Dorp, en wel nevens het Diaconyhuys nauwlyks vyftig roeden Voorland is; zynde de

'S GRAVENHAGE.

Verbael van eene Inspectie, gedaen in den jare 1764.

de distantie van het westeinde van de Kerk noordwestwaarts tot aan de Meer-Oever, in een groote en gevaarlyke op het Dorp aanschietende inschaaring, maar vyf en veertig roeden: de Landen van de voorverhaalde Oevers van het westeinde van den Uytterweg af tot aan het Dorp, bestaan in Teelakkers met wyde Slooten.

Ten weederzyden van de Haven of Kerkwatering, omtrent dertig roeden ten westen en honderd veertig roeden ten oosten dezelve, worden de Landen wat vaster bevonden, waar door den Oever aldaar wat verder uitsteekende is, van seeventig tot neegentig roeden uit het beloop van de Dorpstraat gemeeten.

Van de gemelde honderd veertig roeden ten oosten de Kerkvaert, springt de Weg, waar uit de volgende meeting is gedaan, weeder circa honderd roeden binnewaards, waar door de (vervolgens te noemen) Oosteinderweg honderd roeden verder van de Meer af is, maakende dus met de voorgemelde seeventig roeden van die Weg af tot aan de Meer.

Daar aan volgende vyf honderd roeden oostwaards, is de breedte honderd seeventig, honderd dertig, en ook honderd tagtig roeden, van de voorsz. Weg af, tot aan den Meer-Oever; bestaande in Wey-, Hout- en Rietlanden.

Daar aan volgende oostwaards vier honderd roeden tot de Kaade van de Schinkelpolder, is agter den Oever voor het meeste gedeelte uitgeveend Land, waar van het Water met aangespoelde Modder en Zuddens aan de zyde naar de Meer toe is begroeid, en de Meer-Oever hier van de voorsz. Weg af, van twee honderd dertig tot drie honderd veertig roeden.

Verder langs de Schinkelpolder tot aan de scheiding van Rietwykeroort is het Land harder, den affleet gering, en het gevaar dienvolgende niet noemenswaardig; alle welke voorsz. gesteldheeden van het afflyten der Zuydoost-Oevers van de Meer, en het daar door aangebragte en toenee-

neemende gevaar voor het Dorp van Aalsmeer, op de Kaart van de Meer met een opslag van het oog gezien kan worden.

'S GRAVENHAGE.

Aangaande nu de bovengemelde toestand des Zuydoost-Oevers van de Meer zyn wy onderge-schreeven van gedagten, en hebben de eer aan U Edele Mog. voor te dragen:

Verbael van eene Inspectie, gedaan in den jare 1764.

Dat, met betrekking tot de binnen geleegen Polders en Ambagten, als meede de Postweg, &c. de meest geëxponeerde en gevaarlykste plaatsen resideeren, van de boovengemelde Landscheiding met Leymuyden in het van ouds genaamde Burgerveen af, oostwaards tot aan de Swet op den Uytterweg, dog dat de bezorging aldaar ons zoo important voorkomt, dat, met de kosten van de verzogte remissie-somme daar toe, niet veel in zeekerheid zou kunnen werden gebragt.

Maar aangaande de bewaaringe van Aalsmeer, het welk ons, met de Kerk, Pastory, Diacony- en Raadhuys, als een redelyk groot Dorp en van consideratie voorkomt, en op welkers bewaaring de Verzoekers by hun Request voornamelyk schynen het oog te hebben, hier over hebben wy de meest geëxponeerde en gevaarlykste plaatsen bevonden van de meergemelde Swet af, tot omtrent honderd roeden beoosten de Kerkvaart, namelyk om de bezorging tot die distantie, zynde een langte van seeven honderd vyftig roeden, uit te strekken, waar door de agterleggende Volkryke Buurten met twee Mennonite Kerken, een voornaam gedeelte van het Ambagt uitmaakende, veel meerder veiligheid bekoomen zouden, en tessens groot nut aan de bedykte Stom- en Hornof Geylmeer werden toegebragt.

Dat de Ondergeschreeven wyders geëxamineert hebbende de Cieringe van de Verzoekers, bevonden hebben, dat dezelve is geschikt na de Werken die voor de Lyker- en Goger Polders zyn en worden gemaakt, alleen met onderscheid, dat uit vrees van geen Puyn genoeg te kunnen bekoomen, daar voor Keysteenen zyn in de plaats ge-

'S GRAVENHAGE.

Verbael van eene Inspectie, gedaen in den jare 1764.

gesteld; maar nadien de legging en strekking van den Oever onder Aalsmeer veel meer op den aanslag des Waters, by sterke weste, noordweste, en noorde winden staat, zoo zal naar onze gedagten het Werk van wat meerder zwaarte moeten zyn, om 'er op te konnen vertrouwen.

Dienvolgende vermeenen wy dat het Heywerk behoord te bestaan in Hoofdpaalen van neegen en elf duim, lang twee en twintig voet, met drie Paalen in de roede, à vier guldens, is

de roede . . . . . . *f*	12	0	0
Met een dubbelde Gording, zwaar zes en agt duim . . .	5	0	0
Geslooten ieder met een vyf vierde duim Bout, met Plaat en Spyen, à vier en dertig stuivers . .	5	2	0
Het Werk vol geheyd met neegentig Elfse Slieten, lang twee en twintig voet, dik drie en een halve en vier duim, à vyf stuivers . .	22	10	0
Het arbeidsloon . . .	10	0	0
Het Maayland gedekt met Bitter- of Puystwillig, en daar op met drie lasten Keyen, terwyl onder het beloop van het Werk zou moeten uytgezien worden na Puyn zoo veel moogelyk is, stelle hier voor .	18	0	0

Daar het Werk door Slooten zal koomen te vallen, zou booven het gemelde noodig zyn, op twintig voet binnewaarts een reegel Elfse Slieten, dik vyf en ses duim, lang vier en twintig voet, ses in de roede,

à agt stuivers . . *f*	2	8	0
Met een Gording van vier en ses duim . . .	1	0	0
En twee Koppelhouten van vier en vyf duim . .	2	0	0
Twee Spey- en twee Hakbouts . . .	1	5	0

Den

Den arbeid hier aan . .	1	16	0			
De Slooten te vullen met Aarde uit een Sloot ter wydte van twintig en diepte van vyf voet, te graven agter het Werk, op vyf roeden binnen het Heywerk, en voorts met Paalwerk van Rys en Bladriet. . . .	15	15	0			
Dit Werk te beswaaren met drie lasten Keyen en Puyn	18	0	0			
	42	4	0			
En alzoo voor de Slooten en Kreeken een derdendeel word genoomen Water te zyn, komt hier meede				14	1	0
Nog weegens de aanvullinge voor het bezakken van het Werk in de eerste drie jaaren by gissing				18	0	0
Komt ieder roede langte op . . *f*				104	13	0

's GRAVENHAGE. *Verbael van eene Inspectie, gedaen in den jare* 1764.

En dit tot honderd vyf guldens ieder roede gereekent, komt voor de geheele langte van seeven honderd vyftig roeden, hier voor gemeld, eene somme van . . . . . *f* 78750-0-0

De Rayinge van het Concept der aan te leggen Werken, zoo als die provisioneel op de neevensgaande Kaart met een roode Linie is afgeteekend, zal ten tyde, of bevoorens het werkstellige, op de ordres en van weegen hun Edele Mog., en van hun Wel Edelheedens nader moeten werden bepaald en afgebakent, en zouden verders zoodanige schikkingen konnen werden gemaakt, dat de Eigenaaren, door wier Landen de voorsz. Werken zouden werden gemaakt, en waar door van het eene min en van het andere meer, eenige afsnydinge zullen moeten geschieden, daar over

's GRAVENHAGE. Verbael van eene Inspectie, gedaen in den jare 1764.

over geen andere vergoedinge dan de affchryvinge in de Verponding en in Rhynlands Mergengeld van het afgesneedene zullen genieten, om redenen dat derzelver binnengeleegen Landen door deeze bezorging voor verdere affleet zouden werden bewaard.

Aldus geïnspecteert en by ons bevonden ten dage bovengemeld, vervolgens de calculatie en Ciersinge van kosten volgens beste kennis en weetenschap gedaan en gemaakt invoegen als voorsz. is. Den 14 Mey 1764.

Het tweede Stuk, waervan in 't Rapport, onder letter B, gewag gemaekt wordt, is eene

B. *Memorie van de nadere Inspectie, en Concept-Bezorging van den gevaarlyken affleet der Landen en Weegen in het westeinde van Aalsmeer, gedaan op ordre van de Edele Mog. Heeren Gecommitteerde Raaden, Commissarissen tot de besoigne in de bezorging van het zelve, door Melchior Bolstra in de maanden February en Maart 1765.*

Memorie van de nadere Inspectie enz.

Uit het Verbaal en Inspectie van den Ondergeschreeven en den Clercq en Landmeeter D. Klinkenbergh, geteekent den 14 Mey 1764, is by haar Edele Mog. zeer wel gereflecteert, dat de bezorging, daar in vermeld, zig niet verder quam uittestrekken, dan het geen tot hoognodige conservatie van het nog overig zynde voornaamste gedeelte van het Dorp Aalsmeer uitmaakende vereischt word; en waar by de Landen onder Vriesekoop, Calslagen, Cudelstaart, Stommeer, Hornmeer, en verdere omgeleegen Landen en Weegen, te weinig nut daar uit te wagten zouden hebben, van het alleen by de bezorging daar in vermeld te laaten berusten.

De

De boovengemelde Landmeeters zyn meede wel in dat zelve begrip, zoo als niet onduidelyk in het Verbaal te kennen hebben gegeeven, dog vermits de verzogte remissie zelfs niet toereikende is, tot de hoognoodzakelyke conservatie van het voornaamste gedeelte van het Dorp Aalsmeer, en dat tot de verdere bezorging in het westeinde van Aalsmeer zoo importante sommen vereischt zouden werden, waar door een vertraging in de zoo hoogtydige bezorging van het Dorp zoude hebben kunnen te weegen brengen, heeft men het zelve, met maar alleen aan te haalen, daar in kunnen brengen.

'S GRAVENHAGE. *Memorie van de nadere Inspectie enz.*

Waar omtrent den Ondergeschreeven zig nader gelast vindende, de vryheid neeme omme U Edele Mog. onder het oog te brengen de noodzakelykheid in het droogmaaken van de Meer, of anderzints in de beteugeling van dezelve; omtrent het eerste schynt veel bedenkingen, en wanneer men in dit tweede met draagzaame kosten reüsseeren mogt, zoude het eerste agterweegen kunnen blyven; de grootste bedugting voor dezelve is ter plaatse waar over tegenwoordig de besoignes van haar Edele Mog. vallen, en wanneer in het zelve gereüsseerd mogt werden, de lang gedugte en thans naby gekoomen ondergang van verscheiden Dorpen en Polders konnen worden voorgekoomen, en wel voornamentlyk dat by onstentenis van het droogmaken der groote Haarlemmermeer, deeze aftedyken uitgeveende Plassen wierden droog gemaakt, en ten dien einde zullen de Werken moeten werden aangelegt, om, het zy by droogmaaken van de Meer, of binnengeleegen Plassen, tot bedyking van dezelve te kunnen dienen, en zoude in beide gevallen den Oever onder Leymuyden van de Kerkvaart tot Burgerveen, dat uit zeer smalle Rubbens Veen, die met Meer-Bagger tusschen beiden volgezet, en met Riet bewassen bestaat, waar door een sterke afsleet en weinig staat tegens het doorbree-

'S GRAVENHAGE.

ken der Meer te maaken is, dus zoude dien Oever meede bezorgt moeten worden.

Memorie van de nadere Inspectie enz.

Het Concept-bezorging zoude bestaan, daar den Oever nog niet was doorgesleeten, of vereenigd met de uitgeveende Plassen, met het maaken van een bestranding met Zand, na dat de uytsteekende hoeken waaren afgegraven, en met derzelver Specie de Inwyken als anders meede aan te vullen, om vervolgens op en tegens dien Oever aan met Zand te bestorten, waar toe op ieder roede gecalculeert zynde drie honderd Lasten Zand, tot tien stuyvers de Last, komt per roede honderd vyftig guldens.

En daar den Oever is weggesleeten 'en doorgespoeld, met een dubbelde reegel Paalwerk van Elfse Slieten, daar in om de drie voet een Hoofdpaal, die met dubbelde Gordingen en Spybouts geslooten, en tusschen beide met Elfse Slieten vol geheyd; de Paalwerken aan de Buiten- of Meerkant zynde, die het swaarste moeten zyn, word gecierd op festig guldens de roede, en vervolgens een tweede reegel Paalwerk op twaalf roeden binnenwaarts, op veertig guldens; binnen tegens deze Paalwerken ter breedte van twaalf voeten, met Bladriet en Ryswerk overdekt, aan te vullen, en met swaare Puyn, Brik- of Ballaststeenen te bestorten, waar van de strekkende roede zoo aan de Meer- als binnenkant te zaamen begroot word op tagtig guldens, de verdere aanvulling met Veen-Aarde en Kley overdekt, de roede op twee honderd veertig guldens, met nog een aanplemping van Zand aan de Meerzyde op ieder roede honderd festig Lasten tot tien stuivers per Last, komt tagtig guldens, en dus voor de strekkende roede daar de Meer-Oevers weggesleeten en doorgespoeld zyn op vyf honderd guldens, zynde honderd twee en veertig guldens minder als de nadere Ciering in het conceptbedyken van de groote Haarlemmermeer of Leydsche Meer, door den Toeziender Jan Noppen,

L:nd-

Landmeeter Bolstra, en Dykbaas Maarten Waltman, op ordre van de Wel Edele Heeren Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland in 1751 opgemaakt en overgegeeven. 's GRAVENHAGE.

De bezorging van dien Oever behoorde te beginnen van de Leymuydsche Kerkvaart oost op, langs de Rietlanden onder Leymuyden, Burgerveen, en den Rysdrecht onder Aalsmeer, tot op vyftig roeden na aan de saamenkomst van den Ryshorn en Westender-Dyk, op de Kaart geteekent met de Letter d, waar van den Oever met een bestranding van Zand, en daar dezelve is doorgebrooken, met een dubbelde reegel Paalwerken: de aanheeling of toedyken van den Oever in het Westende van Aalsmeer, van den Ryshorn op den Uytterweg, op de Kaart geteekent e tot f, op den Rysdrecht en Westender-Dyk te vervolgen tot Letter g, en van daar gebruik maakende van de nog in weezen zynde Veenakkers, die gedeeltelyk met Zand plempen, en met Paalwerken tot op den Uytterweg omtrent Jan-Oortjesbrug aan te hegten, den verderen Oever van de Meer van f tot de Swet, op de Kaart geteekent Letter a (van waar ingevolge het Verbaal van in Mey 1764 de bezorging van den Oever voor het voornaamste gedeelte van het Dorp Aalsmeer zoude zyn begonnen) aan te sluiten, en na den eisch met een bestranding te bezorgen. *Memorie van de nadere Inspectie enz.*

De eerstgemelde aanheeling zoude in den beginne wel kostbaarder vallen, dog den Oever merkelyk verkorten en regulierder doen worden, en in het vervolg met minder kosten te onderhouden zyn, waer van de Ciering als volgt:

Den Oever onder Leymuyden op de groote Rhynlandsche Kaart afgemeeten, is lang. . . . *f*	520 roeden.
Langs den Rysdrecht onder Aalsmeer tot Letter d lang . .	260 roeden.
De te beplempen Oever van d tot e en van f tot de Swet Letter a	270 roeden.
Komt te samen een lengte van . *f*	1050 roeden.

 Die

's Gravenhage. Memorie van de nadere Inspectie enz.

Die met een bestranding van Zand te bezorgen, de roede op honderd vyftig guldens komt . *f*	157500	0	0
Het toemaken der Gaten, die langs den Rysdrecht geleegen, lang calcula seitig roeden, tot drie honderd guldens de roede	18000	0	0
De Sluiting van e tot f, lang drie honderd roeden, waar van twee honderd roeden swaar en honderd roeden ligter Paalwerk, en met minder Specie aan te vullen zouden zyn, by aldien daar meede niet te lang gewagt wierd, en de Ciering van het swaare op vyf honderd guldens de roede, komt	100000	0	0
De overige honderd ligter roeden tot drie honderd tagtig guldens de roede, komt	38000	0	0
En dus te saamen volgens des eersten aanheeling en bezorging van dien Oever . . . . *f*	313500	0	0

Nu overgaande tot de bestranding langs den Rysdrecht en Westender-Dyk te volgen tot Letter g, en van daar op den Uytterweg omtrent Jan-Oortjesbrug aan te heelen, de bestranding van de Kerkvaart op Leymuyden oost op tot Letter d, lang *f* | 780 roeden.
En van daar tot g, lang . . . | 420 roeden.
Metnog den Uitterweg van f tot a, om tot soulaas der aanheeling van

de

'S GRAVENHAGE. *Memorie van de nadere Inspectie enz.*

de Westender-Dyk tot den Uytterweg het zelve te bezorgen ter lengte van . . *f*	200 roeden.			
Dus de bestranding lang . *f*	1400 roeden.			
Die tot honderd vyftig guldens de roede, komt		210000	0	0
De aanheeling van de Westender-Dyk op den Uytterweg, lang twee honderd roeden, waar van de halve lengte met een dubbelde, en de overige met een enkelde reegel Paalwerk en minder aanvulling noodig steld de honderd roeden swaar Werk op vier honderd guldens de roede		40000	0	0
En de overige honderd roeden op twee honderd vyf guldens .		25000	0	0
f		275000	0	0
Voor de bezorging en aanheeling van den Oever volgens dit tweede Concept. . . . *f*		275000	0	0
En dus minder als het eerste *f*		28500	0	0

Waar tegens in vervolg van tyd den onderhoud weederom meerder mogt zyn, zoo dat de voornoemde keuze het meest zoude bestaan van welk van beide Projecten, de Materialen het naast by der hand en tot de vereischte uitvoering van het zelve op het zekerste te bekoomen zyn.

De intedyken uitgeveende Plassen, zoo onder Leymuyden, Vriesekoop, Calslaagen, Cudelstaart en Aalsmeer, te saamen groot by calcula dertien honderd vyftig mergens.

 Waar

'S GRAVENHAGE.

Waar toe hoop gegeeven wierd, om dezelve na de gedaane bezorging en sluiting van den Meer-Oever, droog, en tot vrugtbaar Land te kunnen maaken.

Memorie van de nadere Inspectie enz.

Aldus na de beste kennis en weetenschap, deeze Memorie van nader Inspectie en Concept-Bezorging van den gevaarlyken affleet der Landen en Weegen in het westeinde van Aalsmeer, beneevens een Ciering van kosten, opgesteld by den Ondergeschreeven in Maart 1765.

Het derde Stuk, in het Rapport van kundige Lieden, onder letter C, aengehaeld, was eene

C. *Memorie der Inspectie en Meeting van den affleet der Landen voor en langs de bedykte Grietpolder onder het Ambagt van Leymuyden, tegens de groote Haarlemmer of Leydsche Meer, van de oude Weetering oost op tot de Kerkvaart; beneevens een Concept-Bezorging en Ciering van kosten, door Melchior Bolstra, in de Maand January* 1766.

Memorie der Inspectie en meeting der Landen onder Leymuyden.

EN bevonden den affleet van 1740 tot January 1766, en dus na genoeg in den tyd van ses en twintig jaaren, van de oude Weetering tot honderd vyf en dertig roeden oost op, vyf, tien tot vyftien roeden, en waar van den Oever en Landen na binnen nog reedelyk vast.

De volgende twintig roeden zudzig en driftig Rietland, dat dertig roeden was afgenoomen, en met een Kil van vyftien à twintig roeden binnen de Oevers van weeder zyden ingespoeld;

Volgende vyf en seeventig roeden, den affleet tien tot vyf en twintig à dertig roeden, waar van den Oever en Agterlanden nog reedelyk vast bevonden,

Hier

Hier aan volgt een end gemaakt Paalwerk, lang omtrent seeven en sestig roeden, alwaar den Oever zeedert 1740 twintig roeden was afgesleeten, en de Gronden na binnen zudzig en driftig Rietland.

'S GRAVENHAGE.

Memorie der Inspectie en meeting der Landen onder Leymuyden.

De volgende twee en vyftig roeden, daar het Voorland van vyftien tot vyf en twintig roeden was afgesleeten, en den Oever en Landen na binnen gedeeltelyk uit vast Rietland en zudzige Gronden.

Hier aan volgt een tweede end gemaakt Paalwerk, lang drie en dertig en een halve roeden, alwaar den Oever van dertig tot veertig roeden was afgesleeten, en de Gronden na binnen zudzig en driftig Rietland.

De volgende neegentien roeden, die van vyf en twintig tot vyftig roeden den Oever was afgesleeten, bevind dezelve zig verders na binnen reedelyk vast.

Hier aan volgt het derde en laatste end gemaakt Paalwerk, lang omtrent een en dertig roeden, alwaar den Oever van veertig tot vyftig roeden was afgesleeten, en de Gronden na binnen zudzig en driftig Rietland.

De volgende vyf en seeventig roeden, die van dertig tot sestig roeden den Oever is afgesleeten, en de Gronden na binnen zudzig en driftig Rietland, en tot aan de Droogmakery's-Dyk, van ouds uitgeveend, en meest tot Water gemaakt.

De laatst volgende agtien à twintig roeden tot de Kerkvaart, is een stuk vast Hooyland, dat zeedert den jaare 1740 twintig à vyf en twintig roeden is ingekort, als meede op de west-zyde met een groote Kil, die twee derde breedte van het Land is ingespoeld, zoo dat met weinig jaaren dit stuk door de Meer met nog vyf en twintig roeden staat ingekort te worden.

Waar uit dan niet alleen het gevaar voor de bedykte Grietpolder, en droog gemaakte Vriese-

'S GRAVENHAGE.

koopse Plas, was op te maaken, maar dat boven dien de H. Geest-, Wassenaarsche- en Vier-Ambagtspolders, die alle uitgeveende en weederom droog gemaakte Plassen zyn, en zoo als in het Octroy tot bedyken van de Vriesekoopse Poelen en Grietpolder vermeld, derzelver ondergang of behoud, met betrekking van de Meer, daar van afhankelyk is, met de verdere gevolgen daar vermeld.

Memorie der Inspectie en meeting der Landen onder Leymuyden.

Van waar nu overgaande tot de bezorging, zoo diend, dat al seedert eenige jaaren door Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland aan Schout en Ambagtsbewaarders is geordonneert geworden, om de meest afneemende en swakste Meer-Oever, met Paal- en Puynwerken (volgens bepaalde raeyingen) te bezorgen, zoo als een gedeelte van het zelve op drie byzondere plaatsen, die te zaamen ter lengte van honderd een en dertig en een halve roeden reedelyk bezorgt zyn, en nog verders bezorgt zouden zyn geweest, by aldien haar Wel Ed. door de geduurige klagten van Schout en Ambagtsbewaarders (wegens de Ambagts-Partyen, als in het Reglement van droogmaken Art. 9 vermeld, daar Geld op geschooten, en zig in geen staat bevonden behoorlyk interest te betaalen) niet waaren opgehouden.

Dog vermits de Meer-Oever in den jare 1765 binnen de gestelde raeying (waar op den Oever der Meer met Paalwerken te bezorgen) was ingedrongen, en op andere plaatsen met Paalwerken na vereisch niet behoorlyk gepuynd, zyn de ordres van haar Wel Ed. aan Schout en Ambagtsbewaarders met meerder nadruk aanbevoolen, die vervolgens beneevens de verdere Ingelanden by Request aan haar Edele Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland hebben geaddresseerd.

En daar in de toeneemende onkosten, die zeedert vier jaaren ter bezorging van den Oever der Meer zyn gedaan, en boven dien nog stonden vermeerderd te worden, met de onmagt der Lan-

den

den om het zelve te dragen, daar in te kennen gegeeven, derhalven de hulpe van haar Edele Groot Mog. daar toe verzoekende.

's GRAVENHAGE.

Memorie der Inspectie en meeting der Landen onder Leymuyden.

De onkosten die aan de Buiten-Werken langs de Meer, van den jaare 1744 tot den jaare 1764 incluis, bedragen volgens opgaaf . . . . . *f*	9981	7	0
En die van den jaare 1765 .	899	5	0
Dus in dees voorgaande twee en twintig jaaren . . . *f*	10880	12	0
Waar van de ontfangen interessen van een daar toe belegt Capitaal uit de Veenlanden van de Grietpolder, die ter bezorging en onderhouding van de Voorlanden volgens het veertiende Articul van het Reglement moesten worden besteed, bedraagt volgens opgaaf . . *f*	7028	16	4
Dus by de Ingelanden van de geheele Droogmakerye in al dien tyd besteed . . . *f*	3851	15	12
Het welk over de geheele Droogmakerye, volgens het zelfde veertiende Articul, omgeslagen zynde, per mergen bedraagt *f*	6	2	2

Dog met dit continueel verzoek van uitstel in de gemelde bezorging, zyn de te maaken Werken noodsakelyker en kostbaarder geworden, zoo als uit de navolgende Ciering komt te blyken.

Den geheelen Oever, die uit de oude Weetering langs de gestelde Raeying, waar op den Oever tot de Kerkvaart van tyd tot tyd na afflyting van dezelve met Paal- en Puynwerken stond bezorgt en onderhouden te worden, maakt in het geheel een lengte van . . . . | 520 roeden.
Waar van met Paalwerk is bezorgt | 131 roeden.
Dus nog te beheyen staat . . . | 389 roeden.

Die uit twee byzondere hoedanigheden van Oe-

'S GRAVENHAGE.

Memorie der Inspectie en meeting der Landen onder Leymuyden.

vers beſtaat, als namentlyk uit zudzige en driftige Rietlanden, en ten anderen uit Veengronden, die met Riet beloopen zyn.

Op de eerſte is tegens den afſleet der Meer weinig ſtaat te maaken; en de tweede word meede niet beſtendig, (hoewel met minder afſleet) als uit de voorgaande Inſpectie is bevonden.

Ter bezorging van den eerſtgemelden Oever vereiſcht,

1. Een reegel Paalwerk met zyn Gordingen en Bouts, Arbeidsloon, &c. waar van de roede, vermits het Hout duurder als in 1664, begroot word op *f*	62	0	0			
2. De aanvulling agter het Paalwerk met Aarde, Riet-Kraggen, Bladriet, Ryspakking, en met Puyn en Ballaſt-ſteen gedekt.	42	0	0			
3. Voor en agter het Paalwerk, om de verdieping als anderſints voor te koomen, dertig laſten Zand, het laſt tien ſtuyvers. . .	15	0	0			
4. Nog weegens de aanhooging van het bezakken der aangevulde Aarde, Bladriet, Rys en Puyn, agter de Paalwerken, in de drie eerſte jaaren.	39	0	0			
Komt ieder roede lengte op . . *f*	158	0	0			

Die

's GRAVENHAGE. Memorie der Inſpectie en meeting der Landen onder Leymuyden.

Die in het geheel lang bevonden word honderd veertien roeden komt op . . . . *f*	18012	0	0
Den volgenden Oever, die wel vaſter, dog meede niet beſtendig, en bezorgt moet worden.			

1. Met een reegel Paalwerk, waar van de roede op *f*	62	0	0
2. De aanvulling en dekking van het Maayland agter deſelve, per roede	18	0	0
3. Den Oever voor het Paalwerk voor verdere verdieping te bewaaren, met ſeſtien laſten Zand aan te brengen, het laſt op tien ſtuivers	8	0	0
4. Nog voor de bezakking, aanvulling en dekking, agter het Paalwerk, in de drie eerſte jaaren	17	0	0
Komt ieder roede lengte op . . *f*	105	0	0

Welke voorſz. Oever lang bevonden zynde twee honderd vyf en ſeeventig roeden, komt . . *f*	28875	0	0
Om de jegenwoordige gemaakte Paalwerken na vereiſch van agteren aan te vullen met Aarde, dat vervolgens met een Pakwerk van Bladriet en Rys overdekt, en mer Puyn, Ballaſtſteen en Zand, van vooren en agter het Paalwerk geloſt, te zaamen de roede			
Transporteere *f*	46887	0	0

op

'S GRAVENHAGE.

Memorie der Inspectie en meeting der Landen onder Leymuyden.

Transport *f*	46887	0	0
op vyftig guldens, komt de honderd een en dertig roeden op . .	6550	0	0
Tot welkers bezorging calcula ſes jaar zal verloopen, eensdeels om de daar toe benoodigde materiaalen te bekoomen, en ten anderen om dien Oever op de reguliérſte en minſt koſtbaarſte wyze na vereiſch te bezorgen: waar toe een vertrouwd bequaam Perſoon, die een dagelykſchen toeſigt geduurende het werken, en van alles behoorlyke aanteekening te houden, noodig hebben, waar voor jaarlyks geſtelt, met het Vaartuyg en een Knegt, geduurende de Maanden Mey, Juny, July en Auguſty, des maands honderd guldens, komt in de ſes jaaren . . .	2400	0	0
En de bezorging in het geheel op *f*	55837	0	0

Aldus na voorgaande meeting en inſpectie, de Voorlanden van de Grietpolder, als voorens vermeld, bevonden, waar na het voornoemde Concept tot bezorging van dien Oever, beneevens een Ciering van koſten, na beſte kennis en weetenſchap by den Ondergeſchreeven opgeſtelt in de maand January 1766.

☞ Op het bovenſtaende Rapport werden de Bedenkingen van den Heere *Johan Lulofs*, Hoogleeraer aen 's Lands Univerſiteit te Leiden, en Inſpector der Rivieren, ingenomen, welken, gevoegd by het Rapport, en deszelfs Bylagen, een waer en duidelyk denkbeeld geven van het gevaer en de noodzaeklykheid eener ſpoedige voorzieninge. Zy zyn op de volgende wyze ingericht:

Con-

Confideratien over de gefteldheid der Oevers van het Haarlemmermeer by Leymuyden en Aalsmeer, over de Rapporten daar omtrent gedaan, en over de middelen die aangewend moeten worden, om daar ter plaatfe den verderen afsleet van den Oever en desjelfs verderffelyke gevolgen voortekoomen. 's GRAVENHAGE.

Het zal niet noodig zyn, dat ik een breedvoerig vertoog doe van den gevaarlyken toeftand der Meer-Oevers by Leymuyden en Aalsmeer, de jongfte berigten daar omtrent zyn voorhanden, en ik bekenne gaarne, dat ik de ruïneufe en verre uitziende uitwerkfels van de woede der Meerwateren veel meer door die laatfte en door vroegere berigten heb leeren kennen, dan door eige ondervindinge; het is ook meermaalen door anderen getoond, welke gevolgen voor de geheele Provincie te wagten zyn, indien 'er niet ten allerfpoedigfte middelen in het werk gefteld worden, om deeze woede te beteugelen. Immers, gelyk het Meer feedert ruim twee honderd jaaren meer dan dertien duifend mergens van de vrugtbaarfte Landen en verfcheide Dorpen heeft ingezwolgen, zoo legt nu niet alleen het bloeyend en volkryk Aalsmeer aan de beurt, maar ook de Waterfcheidinge van de Hoogheemraadfchappen van Rhynland en Amftelland, en de daar binnen geleegen Polders zyn in het uiterfte gevaar, beneffens de Vriefekoopfe-, Heilige Geeft-, Wasfenaarfche- en Vier-Ambagtspolders: en de verdere rampen zouden onoverzienlyk zyn, indien de Oevers, waar in nu reeds zulke wyde Gaaten zyn gefpoeld, voornamentlyk teegen over de plaatfe daar voor deezen, en zelfs nog voor weinige jaaren, Sloppenbrugge geweeft is, verder worden weggeflaagen, en het geheele Meer zig met de uitgeveende Plasfen vereenigde, circa een derdedeel grooter, en daar door woedende word ge-

Confideratien van den Heer J. Lulofs op het boven-ftaende Rapport van kundige Lieden.

'*s* GRAVENHAGE.

Confideratien van den Heer J. Lulofs *op het bovenstaende Rapport van kundige Lieden.*

gemaakt, voornamentlyk by noordelyke en westelyke Winden.

Ik moet onderstellen, dat de Projecten om het grootste gedeelte van het Meer droog te maaken, ter zyden zyn gesteld; het is van myn departement niet te onderzoeken, of 'er physique en politique reedenen zyn, welke de onuitvoerlykheid van die Projecten aantoonen; de voorzichtigheid zal echter vereischen, dat de middelen, welke nu gebruikt zullen moeten worden, en die zeer kostbaar zullen vallen, op zoodanig een wyze worden ingerigt en geëxecuteert dat men 'er ook naderhand nut van zoude kunnen hebben, indien 'er na verloop van tyden expedienten mogten uitgedagt worden, om de zwaarigheeden, dewelke nu misschien in de droogmaakinge gevonden worden, te doen verdwynen, of indien men by nadere overweeginge zoodanige voordeelen in de droogmaakinge mogt ontdekken, die rykelyk tegen de gemaakte zwaarigheeden kunnen opweegen.

De middelen door de Landmeeters Bolstra en Klinkenberg voorgesteld zyn zeekerlyk kostbaar, maar de aard der zaake lyd niet, dat het oogmerk met minder omslag en met geringer kosten worde bereykt, daar de nood presseert, en alle andere middelen, zoo zy al ter uitvoer waren te brengen, te veel tyd zouden vereischen, zelfs is 'er een inevitabel inconvenient in de voorgeslaagen middelen, dat, namelyk eenige jaaren zullen vereischt worden, om dezelve te executeeren, al was het, dat de Puyn en andere Materiaalen in de vereischte quantiteit voor handen waaren, waar door de afwendinge der allysselykste gevaaren, waar meede Holland aan die kant gedreigd word, niet spoedig genoeg zoude worden geobtineert, al was het, dat haar Edele Groot Mog. willen resolveeren om de exorbitante somme van vyfmaal honderd duizend guldens (die nu wel, om reedenen in het laatste Rapport van de Landmeeters Bolstra en Klinkenberg gemeld,

op

op vyfmaal honderd zeeventig duizend guldens (mag gesteld worden) op eenmaal te expendeeren.

's GRAVENHAGE.

Edog haar Edele Groot Mog. hebben goedgevonden en verstaan by hoogst derzelver Resolutie van den 7 deezer, de Heeren Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland te authoriseeren en te gelasten, om, na communicatie en met overleg van de Heeren Gecommitteerde Raaden, de meest gevaarlyke plaatzen, zoo wel onder Leymuyden als Aalsmeer, zoo veel moogelyk, in secuuren staat te brengen, en daer toe te moogen employeeren ten lasten van den Lande tien à twaalf duizend guldens. Dus zal de vraag zyn, welke de gevaarlykste plaatsen zyn, en wat 'er voor die bepaalde somme zal kunnen werden uitgevoerd?

Consideratien van den Heer J. Lulofs op het bovenstaende Rapport van kundige Lieden.

Het gevaar kan op tweederley wyze beschouwd worden; voor eerst als onmiddelyk aan eenige Polders booven het hoofd hangende, en ten tweeden, als van verre dreygende, doch met groote schreeden naderende, en van pernicieuse gevolgen voor wyduitgestrekte Landen. In den eersten zin is 'er geen gevaarlyker plaatse, en daar de bepaalde somme met meer hoop op een prompt effect kan besteed worden, dan aan de Oevers voor de Grietpolder tusschen de oude Weeteringe en de Kerkvaart van Leymuyden; dewyl die Polder aan deeze kant kragtig zoude kunnen worden gesecureert: schoon de somme van tien of twaalf duizend guldens niet zoude toereykende zyn om denzelven geheel aan de Meerkant te verzeekeren; doch dit kan de intentie van haar Edele Groot Mog. niet geweest zyn, dewyl in de Resolutie gewag gemaakt word van de meest gevaarlyke plaatsen zoo wel onder Leymuyden als Aalsmeer.

In den tweeden zin zyn 'er geen gevaarlyker plaatsen, dan daar het Meer reeds begonnen heeft zig te vereenigen met de uitgeveende Plasen, en daar die vereeniginge weegens de zudzige, ligte en

'S GRAVENHAGE.

Consideratien van den Heer J. Lulofs op het bovenstaende Rapport van kundige Lieden.

en driftige Gronden met groote waarschynlykheid daagelyks word te gemoete gezien. Maar tien of twaalf duizend guldens maaken slegts een gering deel uit van het geen alleen vereischt zoude worden om de doorgespoelde Ryshorn en Uytterweg, (alwaar het Haarlemmermeer met de binnengeleegen uitgeveende Plasfen door een openinge van meer dan twee honderd roeden gemeenschap heeft) te kunnen stoppen en herstellen. Behalven dat deeze plaats alleen tot Aalsmeer behoord; en dat 'er dan verscheiden plaatsen zouden open blyven en ongedekt, die niet minder gevaarlyk zyn, voor een aanzienlyk deel van Holland.

Dus zie ik niet, dat de bepaalde somme anders kan besteed worden, dan door een proeve te neemen aan ééne der gevaarlykste plaatsen, om eensdeels te weeten, welk een effect de stoppinge van het eene of ander Gat, en de bestrandinge en beheyinge van een gedeelte der zwakke Oevers zullen kunnen doen; anderdeels om daar uit een nadere calculatie te kunnen maaken omtrent de kosten, die vereischt zullen worden om de Oevers van de oude Weetering af tot aan de Letter c, honderd roeden booven de Kerkvaart van Aalsmeer, te beveyligen; die nu in het ruuwe begroot zyn op vyf honderd duizend of vyf honderd zeeventig duizend guldens.

Zulk een proeve zoude onder opzigt en directie van Ary Koelewyn, (wiens kundigheid en eerlykheid my meermaalen is gebleeken) kunnen genoomen worden tot heyl van Leymuyden en Aalsmeer, door het stoppen van het Gat, dat het naaste is aan d, aan de westzyde, en door het vervaardigen van het end Dyks van d tot e. *Leiden* den 17 Mey 1766.

Vervolgens werden dezelve kundige Lieden, met eenige anderen, door Dykgraef en Hoogheemraden, nog eens derwaerts gezon-

zonden, met laſt, om zodanige plaetſen op te geven, welken, zonder uitſtel, zo onder Leimuiden als Aelsmeer, zouden dienen voor de woede en aenwas der Wateren van de Meer beveiligd te worden; die plaetſen afzonderlyk te beſchryven, en daer onder eene te bepalen, waeraen men terſtond met werken zou kunnen beginnen, en waeraen omtrent tien à twaelf duizend guldens te koste gelegd zouden moeten worden. Het een en ander geſchiedde by het volgende 's GRAVENHAGE.

Rapport van een naader Inſpectie over den toeſtand van de afſlytende Oever van de Haarlemmer of Leydſche Meer, over de reeds doorgeſpoelde en met de Poelen en Veenplasſen vereenigde Openingen tusſchen Leymuyden en Aalsmeer, tot een nader onderzoek, welke plaatſen van dien Oever, en welke Openingen het allereerſte en noodzaakelykſte bezorgt en digt gemaakt zullen behooren te worden; als meede een nader Ciering, en bepaaling van de koſten, en van de Werken die met het tegenwoordig ſaiſoen werkſtellig gemaakt, en voor de aanſtaande Winter op een menagieuſe wyze als tot een proeve geëxecuteert kunnen werden; gedaan op ordre van de Wel Edele Heeren Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland, door Melchior Bolſtra, Dirk Klinkenberg, Nolke Iges Hania, Ary Koetewyn, en Abraham Brons, in de Maand Mey 1766.

Op den 20 Mey zyn de boovengemelde en Ondergeteekende tegens den avond aan de oude Weetering by elkanderen gekoomen, en zyn, na

'S GRAVENHAGE.

Rapport van eene nadere Inspectie enz.

een overleg over de te doene Inspectien gemaakt te hebben, des anderendaags gezaamentlyk met een styve tegenwind na de Akerweg gezeild, om alvoorens van het effect, het welke aldaar met het bezorgen van den Oever, door middel van Zandplempinge, en het maaken van een soort van Bestrandinge, zeedert eenige jaaren is bevonden, te beeter te konnen oordeelen; het welk gedaan, en den zuydoost-Oever van de Meer langs naar de Swet vaarende, hebben den Oever die tusschen de Swet en het grootste Gat nog in weezen, en benoorden den Uytterweg geleegen is, bezigtigt, en bevonden, zoo als in meer voorige Rapporten is gemeld; namelyk, door den aanslag van het Meerwater by continuatie afslytende, en omtrent de twee honderd roeden ten westen de Swet op een punt aan het groote Gat te niet loopende en den Uytterweg aldaar eindigende.

Des anderendaags zyn wy alle na Aalsmeer gevaaren, en van daar de Westeinder-Dyk langs gegaan, tot aan het westeinde van dien, zoo verre als dezelve nog in weezen is, en begaan kan werden, ten einde den derde en vierde Ondergeteekende, dewelke van den eigentlyken toestand der Meer-Oevers, en van de vereeniging van de Meer met de agterleggende Poelen en Plassen niet bewust waaren, daar over te beeter zouden zyn geïnformeert, en om van de noodzaakelykheid, en van de wyze hoe de bezorginge en digtmaakinge te doen, te beeter te kunnen oordeelen. Van de inbuigende bogt der Westeinder-Dyk, daar het alderlaatste Huys nu nog staat, zyn wy de twee Gaten van vyf à ses, en van tien en elf roeden, die reeds in dien Dyk gebrooken zyn, voorby gevaaren naar den hoek daar de Groeneweg tegens de Westeinder-Dyk by de Rysbrugge pleeg aantekoomen, en van daar een nog overgebleeven gedeelte van den Rysdrecht doorvaarende, naar het tweede groote Gat, dat de wydte heeft van circa dertig roeden, tot de plaats op de Kaart gemerkt d, daar wy de Grond van het

nog

nog overgebleeven Land tusschen d en e leggende examineerden, en bevonden van booven twee à drie voet Rietland, en verder in diepte tot twaalf à veertien voeten Bagger, waar op die Boovenvild genoegsaam als driftig Land geleegen is; Wy voeren van daar buiten om naar het andere einde, daar de digtmaaking van het eerste groote Gat omtrent e zal moeten aansluyten, alwaar wy nog een roe ses of seeven lengte, oude steevige Grond bevonden, zynde dan verder in de Linie van e naar d toe, wederom agt à tien roeden Riet- en Onland, voorts weeder tien à vyftien roeden steeviger Grond, die met Hout bewassen is, alwaar nog een kleene Opening, die meest met Riet digt is, volgt; en dan verder tot d toe het eerste genoemde met een Vild bedekte Rietland.

'S GRAVENHAGE. *Rapport van eene nadere Inspectie enz.*

Verders van het tweede groote Gat af naar Burgerveen toe, was circa vyftien roeden, gedeeltelyk vast, en gedeeltelyk los Land, en dan een Gat van drie roeden wyt, waar aan weeder vyf à ses roeden vast Land volgt, en dan een Opening van drie à vier roeden wyt; vervolgens tot een verder westwaards geleegen overblyffel van de Rysdrecht is het grootste gedeelte Houtland, met nog een of twee kleine Openingen, die weleer Slooten zyn geweest; hier de Rysdrecht invaarende tot daar dezelve is digt gegroeit, was de helfte circa Rietland, en de rest met Hout begroeit; van hier voeren wy binnewaarts door de Poel heenen, en door het laatste Gat, dat circa ses à agt roeden wyt is, in de Meer, daar dan nog tusschen de digtgegroeide Rysdrecht, en tusschen dit laatste Gat, circa vyftig roeden lengte is, waar in nog een oude Sloot en voor het grootste gedeelte Land dat vast is, en met Hout begroeid; de Meer-Oever verder westwaards langs vaarende, is circa vyftig roeden lengte Hout- en Rietland, alwaar dan nog een Opening van drie roeden wyt aan volgd, en verders tot aan de uitsteekende hoek van Burgerveen toe met H ge-

'S GRAVENHAGE.

Rappo.t van eene nadere Inspectie enz.

merkt, is meest vast Land, gedeeltelyk met Hout en verders met Riet bewassen; in alle de voorheen gemelde Openingen, waar door de Meer met de Plassen is vereenigd, werd doorgaans een diepte Water van tien, twaalf à dertien voeten bevonden; van de voorsz. uitsteekende Hoek af, tot aan de Kerkvaart van Leymuyden toe, is het Land tusschen den Oever van de Meer, en tusschen de Poel of Veenplas van Leymuyden leggende, ter breedte van vyftig, sestig, seeventig en tagtig roeden genoegsaam altemaal losser, en met een Rietvild bewassen Baggergrond, die langs de Meerkant heenen, daar de Bagger door de golving van onderen is uitgewoeld, met het Water op en needer gaat, en te gelyk met het Water bewoogen word, waar by ter wereld geen resistentie is, maar dat by stukken en brokken met stormwinden van malkander gescheiden, afgebrooken en weggedreeven word, en dus dien Oever de agterleggende Poel van tyd tot tyd is naderende, behalven dat 'er in de gezegde distantie van Burgerveen tot Leymuyden, nog twee of drie uitsteekende hoeken van oude Huyswerven gevonden werden, die door de hartheid van die Gronden de slag van het Water langer konnen weederstaan, maar eindelyk meede, gelyk als anderen die daar zyn geweest, door het Water vernield zullen worden.

Even beoosten de Leymuyder Kerkvaart en neevens dezelve aanstrekkende, is nog een veruitsteekend gedeelte harde en oude Grond, zynde gedeeltelyk Weyland, het welk schynd den aanslag van het Water nog eenige tyd te zullen konnen verduuren, dog aan de westzyde van die Vaart is het naast aanleggende Land, schoon genoegzaam van dezelfde valdur als dat aan de oostzyde, tot byna aan de Kerkvaert toe ingesleeten, het welk doorgespoeld en het buitenblyvende 'er van afgescheiden zynde, zal daar door de vernielinge van die twee uitsteekende einden zeer veel werden verhaast.

Wat

Wat de overige diſtantie der Meer-Oevers tuſſchen de Kerkvaart van Leymuyden en tuſſchen de oude Weeteringe betreft, deeze is in eene Afteekening en daar toe relateerende Memorie van den eerſt Ondergeteekende naauwkeurig aangeweezen, waar omtrent wy ons even als met de Oevers van booven Aalsmeer tot aan de Swet toe, tot voorige gedaane Rapporten zullen refereeren.

'S GRAVENHAGE. *Rapport van eene nadere Inſpectie enz.*

Wy zullen nu verder overgaan, om, volgens de aan ons ter hand geſtelde ordres, in den eerſten optegeeven, welke plaatſen, zoo onder Aalsmeer als onder Leymuyden, zonder uitſtel behooren geſecureert te worden, en dienaangaande is het ons alle gezamentlyk voorgekoomen niet alleen, maar met genoegzaame zeekerheid gebleeken, dat

1. Alle de Openingen, door dewelke de groote Meer, met de aangeleegen Plasſen thans gemeenſchap heeft, en waar door verſcheide Binnenweegen tot communicatie, Kaden, en Waterkeeringen, van weegens de hooge opſtuivinge der Meer, en opgemaalen hooge Rhynlands Boezemwateren, met ſterke noordweſte en noorde winden, in gevaar van door te breeken en weg te ſlaan, werden gebragt, waar van reeds eenige exempelen aan de Groeneweg, Weſteinder-Dyk, en aan de Bedykinge van de Horn- en Stommeeren voor handen zyn: dat die Openingen, met malkanderen, ter lengte van drie honderd vyftig roeden, voor eerſt moeten worden digt gemaakt en geſlooten, op eene wyze zoo als wy ſtraks ſpecificq zullen opgeeven; en
2. Dat alle de nog overgebleevene, en hier en daar tuſſchen de gemelde differente Openingen leggende ſtukken en brokken Lands, en ook die welke ten ooſten en ten weſten aan die Openingen grenſen, en die wel in het meeſte gevaar ſtaan om in korte tyden door het Meerwater geruïneerd te worden, voor ver-

'S GRAVENHAGE.

Rapport van eene nadere Inspectie enz.

verdere afflytinge moeten werden bezorgt, en in staat van den aanslag en van Waterkeeringe moeten werden gebragt.

Van de voorsz Openingen is ons in de eerste en voornaamste plaatse voorgekoomen, die, welke op de neevensgevoegde Kaart met de Leeteren e tot f ter lengte van drie honderd roeden is gedefigneerd; waar van wy de middelste, en gantsch door het Water gaande langte van twee honderd roeden, na meer dan eens herhaalde calculatien, in het maaken van de Cieringe der kosten, zoo als by het hier agtergevoegde nader gespecificeerde is te zien, de somme per strekkende roede, op niet minder dan ses hondert dertig guldens hebben konnen uitbrengen, en van de overige ten weeders einden geleegen honderd roeden, ieder roede niet minder dan op vyf honderd twintig guldens, welke dus op de eerste twee honderd roeden langte zal beloopen

langte zal beloopen . .	*f*	126000	0	0
En op de andere honderd roeden langte		52000	0	0
Te zaamen	*f*	178000	0	0

De daar aan volgende Opening ter wydte of eigentlyk ter langte van de digtmakinge van circa dertig roeden, die ons alle het gevoeglykste is voorgekoomen, om voor de plaats van het tweede requisiet (namelyk waar aan terstond begonnen, en die nog in dit saysoen geëxecuteert zal konnen worden) in het oog te houden, hier van hebben wy by een allermenagieuste calculatie en Ciering van kosten niet minder konnen vinden, dan dat ieder strekkende roede zal koomen te kosten een somme van vier honderd veertig guldens, het welke dan over de dertig roeden langte

zal beloopen de somme van .	*f*	13200	0	0
Waar by wy dan tot een proeve, weegens de beplempinge met Zand alleen zonder Paalwerken de bezorginge te doen, een langte van den Oever van honderd				

roe-

'S GRAVENHAGE.

Rapport van eene nadere Inspectie enz.

roeden van het voorsz. digt te maaken Gat of oostwaards aan, voorstellen om met twee honderd lasten Zand per strekkende roede te beplempen, ten einde daar door de verdere verwyding van het eerste groote Gat, op het westeind van het zelve, voor te koomen, en daar meede aan de beplemping van het kleine Gat te sluyten, welke honderd roeden langte Zandplempinge zal koomen op een somme van . . *f*	10000	0	0
Het welke met de voorenstaande te zaamen zal beloopen op een somme van . . . . . *f*	23200	0	0

Wy hebben onze gedagten wel laten gaan daar over, of 'er niet een ander en beeter geleegendheid was, om met het digtmaaken en Zandbeplemping tot een proef voor te stellen, waar meede men wat nader op de gestelde somme van tien à twaalf duizend guldens in de kosten zoude uitkoomen, maar de voorgestelde is die geene, welke wy meenen, dat in het vervolg van tyd van het meeste nut en dienst zal bevonden worden.

De verdere Openingen van agt, en sommige andere van vier, drie en twee, te zaamen ter wydte of langte van twintig à vyf en twintig roeden, die hebben wy gecalculeert te zullen beloopen de strekkende roede op vier honderd veertig guldens, dat zal op de voorsz. langte van vyf en twintig roeden beloopen . *f*

	11000	0	0
Alle de voorsz. Openingen zyn onder Aalsmeer geleegen, en nu zullen wy de kosten die 'er tot de bezorging van de overgebleevene, en tusschen leggende stukken Land, benoodigt zyn, opgeeven, welke bezorging langs den Oever, voor zoo verre Aalsmeer tot			

'S GRAVENHAGE.

Rapport van eene nadere Inspectie enz.

aan Leymuyden ſtrekt, die op een lengte van circa twee honderd roeden zal uitkoomen, op ieder ſtrekkende roede zal koſten na onze calculatie twee honderd tien guldens, het welke over die geheele lengte zal beloopen *f* 42000 0 0

Nu verder de bezorging van den Oever onder Leymuyden van beooſten de uitſteekende hoek van Burgerveen, dat is van beooſten H af tot aan de Leymuydenſche Kerkvaart, zynde een lengte van ten minſten vyf honderd twintig roeden, deeze oordeelen wy dat alleen met een beſtrandinge van Zand kan worden werkſtellig gemaakt, om dat zoo al mogt bevonden werden, het Zand alleen niet ſuffiſant genoeg tot bewaaringe van dien Oever te weezen, daar altyd naderhand een reegel Paal- en Slietwerk kan worden by gemaakt, zonder dat de koſten daar door grooter zullen vallen, dan wanneer de reegel Paalen en Slieten daar terſtond wierden ingeſlaagen; van welke beſtranding wy de koſten op ieder ſtrekkende roede niet minder als op honderd vyftig guldens koomen te reekenen, het welk dan over de lengte van vyf honderd twintig roeden zal beloopen . . . 78000 0 0

Eindelyk moeten hier nog by gereekent worden de langte van honderd vyftien roeden van de Swet af, tot aan de ſluyting of hoek op de Kaart met Letter f aangeweezen, om den Oever

voor

'S GRAVENHAGE.

Rapport van eene nadere Inspectie enz.

voor verder afflytinge te fécureeren, het geen wy oordeelen dat meede met een reegel Paalwerk enZandplemping, dog ligter en minder koftbaar dan langs den Drecht zal konnen gefchieden, vermits daar de Gronden nog alle uit Huys-Erven beftaande, fteeviger zyn, het welke wy reekenen dat ieder ftrekkende roede zal koomen op honderd feftig guldens, dat maakt op de gezegde langte van honderd vyftien roeden een fomme van . . *f*	18400	0	0

En dus zullen wy voor de geheele fomma van koften tot de bezorging van de allereerfte en meeft noodzakelykfte plaatfen van den Oever der groote Meer, tusfchen de Swet en tusfchen de Kerkvaart van Leymuyden verkrygen, aldus:

De twee honderd roeden fwaarfte Paalwerken, &c. in het allergrootfte Gat, tot fes honderd dertig guldens per roede, is *f*	126000	0	0
De overige honderd roeden ligter werk, à vyf honderd twintig guldens	52000	0	0
Deeze nu terftond te executeeren. { De dertig roeden van het volgende Gat, à vier honderd veertig guldens	13200	0	0
Deeze nu terftond te executeeren. { De honderd roeden ooftwaards ftrekkende Oever met Zand plempen à honderd guldens .	10000	0	0
De overige Openingen van vyf en twintig roeden, à vier honderd veertig guldens, te zaamen	11000	0	0
De twee honderd roeden tusfchen leggende oude ftukken Land, à twee honderd tien guldens .	42000	0	0

'S GRAVENHAGE.

Rapport van eene nadere Inspectie enz.

De vyf honderd twintig roeden tusschen Burgerveen en Leymuyden met Zand plempen alleen, à honderd vyftig guldens *f*	78000	0	0
En de honderd vyftien roeden langs de Erven, benoorden den Uytterweg tot aan de Swet toe, à honderd festig guldens	18400	0	0
Beloopt in het geheel *f*	350600	0	0

Waar op wy nu de bovengemelde nader Specificatie van de Ciering der kosten zullen laaten volgen.

Specifique Ciering van kosten, over de hoognoodig te maaken Werken tot bezorging van de groote Haarlemmer en Leydsche Meer, tusschen de Swet en de Kerkvaart van Leymuyden.

Het swaarste Werk tot sluiting en aanheeling, of toedykinge van den Ryshorn, op den Uytterweg, van Letter e naar f, de roede bui-

ten langs de Meerkant gecierd op *f*	75	0	0
De Binnenreegel op vyftien roeden binnen de buitenste, op . .	50	0	0
Aanvulling met Bladriet, Rys, Wiepen, en Betuyningen gedekt, met de Materiaalen en arbeid, de roede op	70	0	0
De tusschen aanvulling met Aarde, en die van booven met een soort van Kley te bedekken, de roede op	286	0	0
Voor het eerste jaar de Buitendoceeringe ter breedte van drie roeden van de bepuynde Berm met Bladriet te dekken, en betuynen op drie voet een Tuyn met tien Paalen in de roede, komt aan Materialen en arbeid.	6	0	0
Vervolgens op de roede lengte agt last			

Puyn

Puyn of Brikfteen, à vyf en veertig ftuivers het laft	18	0	0
Drie *laft* Keyfteen met het vleyen gecierd op	25	0	0
Twee honderd laften Zand, zoo tot beftranding van buiten tegens het Paal- en Slietwerk, als op de Pakbermen, en verders over en in het Werk, à tien ftuivers het laft . .	100	0	0
Komt de ftrekkende roede op *f*	630	0	0
Het ligter Werk tot de voorfz. aanheelinge op het oofteind, daar nog fmalle Akkers en Erven gevonden werden, is gecierd de roede Paalwerk aan de Meerkant op . . *f*	60	0	0
Vervolgens een reegel op twaalf roeden binnewaards, de roede op .	40	0	0
Binnen tegens deeze Paalwerken met Bladriet en Ryswerken te overdekken, het zelve met Puyn, Brik-, en Ballaftfteen te overdekken, zaamen begroot op	80	0	0
De verdere aanvulling met Veen-aarde, en met kleyagtige Specie te overdekken, de roede op . . .	240	0	0
Een beplemping van Zand, tot een foort van beftranding langs de buitenzyde, als meede op de Pakbermen en over de Kruyn, twee honderd laft per roede, à tien ftuivers het laft	100	0	0
Komt de ftrekkende roede op *f*	520	0	0
De Paalwerken tot ftopping der Gaten langs den Drecht, die op twaalf roeden van malkanderen zullen ftaan, de buitenreegel zal koomen op *f*	60	0	0
De binnenreegel op	40	0	0
De aanvulling tegens de Paalen met Bladriet, Rys en arbeidsloon . .	45	0	0
De verdere aanvullinge met Veen-aarde, en die met kleyagtige Specie te			

'S GRAVENHAGE. *Rapport van eene nadere Infpectie enz.*

over-

's GRAVENHAGE. Rapport van eene nadere Inſpectie enz.

overdekken, de roede lengte gecierd op	220	0	0
De buitenſte drie roeden gedekt met Bladriet en betuynd . . .	6	0	0
Ses laſt Puyn of Brikſteen, à twee guldens	12	0	0
Twee laſten Ballaſt of Keyſteen, met het vleyen	17	0	0
De aanplemping van Zand langs de buitenkant, als meede op de Pakbermen, en over de Kruyn tagtig laſten Zand	40	0	0
Komt de ſtrekkende roede op *f*	440	0	0
De enkelde Paalwerken, en beſtranding langs den Drecht, tot aan het Scheyd van Leymuyden, de roede Paalwerk gereekent op . *f*	60	0	0
De aanvulling binnen tegens dit Paalwerk, met Bladriet, Rys, Puyn, en met Ballaſtſteenen gedekt, de agterleggende innewykingen met Rietbonken en Aarde te vullen, om zoo veel mogelyk in een regten lyn te werken, de roede langte op .	70	0	0
Buiten tegens de Paalwerken, op en over de Pakbermen, &c. met honderd feſtig laſten Zand te plempen, à tien ſtuivers het laſt . .	80	0	0
Komt de ſtrekkende roede op *f*	210	0	0
De enkelde Paalwerken, die van Letter f af, tot buiten langs de oude Huys-Erven ten noorden van de Uytterweg tot aan de Swet toe, de roede Paalwerk geſteld op . .	64	0	0
De aanvulling van Bladriet, Rys, Puyn en Ballaſtſteen op . . .	50	0	0
Buiten tegens die Paalwerken, en over de Rysberm, &c. twee en neegentig laſten Zand	46	0	0
Komt de ſtrekkende roede op *f*	160	0	0

Daar

'S GRAVENHAGE. *Rapport van eene nadere Inspectie enz.*

Daar den Oever alleen met Zandplempinge tot bestranding zonder Paal- en Slietwerken zal bezorgt worden, en twee à drie jaaren na malkander weederom aangezand te werden, zal noodig zyn, daar op ieder roede lengte gecierd te brengen drie honderd lasten per roede, à tien stuivers, zal de strekkende roede koomen op *f*	150	0	0

Welke boovenstaande gespecificeerde Cieringe van kosten, hier vooren ieder op haar benoodigde, en daar gemelde langtens zyn uitgereekent en het geheele beloop der kosten met den anderen uitgetrokken.

Waar meede hoopende aan de geagte beveelen van U Wel Edelheedens te zullen hebben voldaan, hebben wy de eer ons met hooge agtinge zeer eerbiedig te onderteekenen, enz.

De Bedenkingen van den Heere *Lulofs*, op dit Rapport van eene nadere Inspectie wederom verzocht, liepen op dezen zin:

Consideratien over de plaatsen welke zonder uitstel, zoo onder Leymuyden als Aalsmeer, behooren gesecureert te worden; over de kosten, welke daar toe zullen worden vereischt; en over de order, welke in de bezorginge zal moeten worden gehouden, om met de meeste vrugt het Geld, dat daar toe zal kunnen en moeten geïnpendeert worden, te besteeden.

Drie hoofdpointen moeten hier, naar myne gedagten, in het oog gehouden worden.

I. Te beletten, dat de groote Meer zig niet verder vereenige met de Poelen en uitgeveende Plassen, en de vereeniginge, die 'er reeds plaats heeft, weg te neemen.

II.

'S GRAVENHAGE.

Consideratien van den Heer J. Lulofs, over de plaetsen, die zonder uitstel beveiligd dienen te worden.

II. De afsleet der Oevers te verhinderen.

III. Dit beide op zulk een wyze te verrichten dat men 'er nut van zoude kunnen hebben, indien men, by veranderinge van tyden en denkbeelden, mogte resolveeren, om een groot gedeelte van de Haarlemmermeer droog te maaken.

Al waaren 'er geen Poelen en uitgeveende Plassen, die met het Meer zouden kunnen zaamen smelten, en dus onoverzienlyke rampen toebrengen aan zeer aanzienlyke Steeden en Landen van deeze Provincie, zoo dat het eerste point geen plaatse hadt; zoude echter het tweede point moeten worden behartigd; niet alleen om dus een meenigte van Landen en Dorpen te behouden, die anders door de Meerwateren zouden worden ingezwolgen, en dus het bittere noodlot zouden ondergaan, dat veele duizenden van mergens en verscheyden bloeyende Dorpen, waar van nu slegts de naamen zyn overgebleeven, ondervonden hebben, maar ook om verdere verzandingen en aanslikkingen in het Ye, en voor Rhynlands Sluyzen voor te koomen, die zig zeedert veele jaaren hebben beginnen te vertoonen, die van tyd tot tyd aangroeyen, die de Scheepvaart met ruïneuse gevolgen dreygen, en die met een zeer groote waarschynelykheid meerendeels aan den afsleet der Meer-Oevers worden toegeschreeven; en wat het derde point betreft, indien men dit wilde ter zyde stellen, zoude men wel met minder kosten de twee eerste oogmerken kunnen bereiken, maar de posteriteit, en zelfs die geenen die nu leeven, zouden na verloop van tyden over de menage, die door deezen weg zoude gepleegt zyn, misschien weynig genoegen hebben, en zig desweegen, tot weinig dankbaarheid verpligt reekenen.

Ik heb het prævenieeren van de verdere vereeniginge van de groote Meer met de Poelen en Veenplassen, en het stoppen der reeds gespoelde gaaten in de eerste plaatse gesteld, weegens de alerys-

lerysselykste gevolgen, die 'er anders uit zouden geboorenworden, en die te bekend zyn, dan dat ik dezelve op nieuw zoude detailleeren; als meede weegens den spoed, die hier meede moet gemaakt worden; daar de gevaarlykheid en zwakheid van de Oevers (zoo het maar Oevers kunnen genoemd worden) nooit zoo wel bekend geweest is, als door de laatste Rapporten, voornamelyk door dat van de Landmeeters Bolstra en Klinkenberg, en van de drie overige kundigen Hania, Koelewyn en Brons.

's GRAVENHAGE.

Consideratien van den Heer J. Lulofs *over de plaetsen, die zonder uitstel beveiligd dienen te worden.*

Het spreekt toch van zelfs, dat de Gaten, die reeds exsteeren, zoo spoedig, als mogelyk is, moeten gesloten worden, en dat men teffens de zudzige, losse, driftige en van onderen reeds uitgehaalde Bagger-Gronden diende te secureeren en te steevigen, want, indien de Gaten worden toegemaakt en het secureeren van deeze Gronden werd eenigen tyd uitgesteld, is het te dugten, dat 'er eerlang nieuwe en gevaarlyker Gaten by noordwestelyke en noordelyke stormwinden zullen worden geformeerd, daar nu de aangedreeven en voortgestuwde Meerwateren een inwyk hebben door de exsteerende Gaten; zoo dat zy minder geweld doen op de Bagger-Gronden, die van agteren ondersteund worden door het ingeloopen Water.

Het zoude derhalven te wenschen zyn, dat al het geene tusschen de Kerkvaart op Leymuyden, en tusschen de Swet geleegen is, op éénmaal konde bezorgd worden, wanneer men successive zoude kunnen voortgaan om de Oevers voor verderen afsleet te beveyligen, beginnende met de gevaarlykste plaatsen tusschen de oude Weeteringe en de Leymuydensche Kerkvaart.

Edoch het eerste is, weegens verscheide beletselen, genoegsaam onmoogelyk: want, zoo als de daar toe noodige penningen, ter somme van ten minsten drie honderd vyftig duizend guldens, (waar onder nog niets begreepen is voor onvoorsiene toevallen en voor de Opzienders) ge-

'S GRAVENHAGE.

Consideratien van den Heer J. Lulofs over de plaetsen, die zonder uitstel beveiligd dienen te worden.

gemakkelyk genoeg te vinden waaren, echter zoude men op éénmaal zoo veele Elfe Slieten, zoo veel Bladried, zoo veel goede Puyn enz. niet kunnen by malkander brengen: en zoo dit al konde geschieden, zoude men geen Menschen genoeg hebben, die eerlyk en kundig genoeg zyn, om onder hun opzigt zulkeen wyd uitgestrekt Werk behoorlyk te executeeren; de ondervindinge immers heeft geleerd, dat het getal der Menschen, waar in deese twee qualiteiten concurreeren, kleinder is, dan de meesten denken.

Schoon nu al het noodzakelyke niet te gelyk kan geschieden, echter moet dit geen reeden uitleeveren, om geheel stil te zitten, nademaal 'er dan nooit iet zoude gedaan worden tot afwendinge van de dreygende onheylen, daar de omstandigheeden, die de bezorginge van al het gevaarlykste te gelyk niet toelaaten, altoos zullen subsisteeren; ten minsten is 'er niet veel grond om daar in eenige veranderinge te verwagten, derhalven zal men een begin moeten maaken, met die plaatsen, welke het allergevaarlykste zyn, die een modique somme zullen vereischen, en die een proeve zullen kunnen uitleeveren, zoo van het effect der geprojecteerde bezorginge, als van de juystheid der begrootinge van de kosten, die door de boovengemelde kundige Luiden is opgemaakt en overgegeeven.

Als zulk een proeve dit jaar genoomen wierdt (het geene de voorzigtigheid, alle de voorgemelde reedenen ter zyden gesteld zynde, zoude vereischen, dewyl de ondervindinge iet kan aan de hand geeven, waar op de allerkundigste voor af niet heeft kunnen denken) zal men met meer gerustheid in het naastvolgende jaar kunnen overgaan tot de bezorginge van de overige gevaarlyke plaatsen; en, na dit alles, bedagt kunnen zyn op de verzeekeringe van die Oevers, welke wel aan een continueelen affleet onderheevig zyn, tot groot nadeel van 's Lands inkomsten, van de Ingezeetenen, en, naar alle apparentie, ook van

de

de Scheepvaart, maar welker invreetinge de geheele Provincie aan die kant niet dreigt met presente gevaaren. De vraage zal nu voornamelyk zyn, 1. Waar men het best zal kunnen beginnen met een proeve te neemen. 2. In welk een order men zal moeten voortgaan. 3. Welke kosten tot ieder stuk zullen worden vereischt.

'S GRAVENHAGE. *Considerațien van den Heer J. Lulofs over de plaetsen, die zonder uitstel beveiligd dienen te worden.*

Wat het eerste betreft: ik heb geen reeden om af te gaan van den voorslag, welke ik in myne Consideratien van den 17 deeser gedaan heb, om namelyk, daar toe te verkiezen het toemaken van het Gat, het welk het naaste is aan d, ten westen, en het vervaardigen van een Zandplempinge van d tot e; ik ben in deeze gedagten bevestigt door het eenpaarig sentiment der vyf boovengemelde kundige Luiden, in hun Rapport van den 25 deezer maand. Men heeft dan van beyde soorten van bewerkingen een staaltje; men stopt een Gat van circa dertig roeden, en men heeft een Zandplempinge van circa honderd roeden; men draagt zorge, dat het groote Gat tegen over Sloppenbrugge, of tegen over de plaatse daar Sloppenbrugge geleegen heeft, niet grooter worde aan de westzyde, en men doet dus dienst aan alle de Landen, die onder Leymuyden en Aalsmeer behooren.

Indien men beginnen wilde met het groote Gat tegen over Sloppenbrugge, het welk de wydte heeft van ten minsten twee honderd roeden, zoude men wel een zeer nuttig werk verrichten; maar de proeve zoude te kostbaar vallen, en op honderd ses en twintig duisend guldens koomen te staan, en dan zoude men nog maar ééne soort van werk hebben; zoo men dan een proeve van het tweede soort daar by wilde voegen, zoude men aan ieder zyde, of ten oosten en ten westen van dit Gat ter lengte van honderd roeden nog ten minsten moeten bedyken en bestranden, wanneer het geheele end van e tot f zoude gesecureert zyn voor een somme van honderd agt en seeven-

'S GRAVENHAGE.

Consideratien van den Heer J. Lulofs, over de plaetsen, die zonder uitstel beveiligd dienen te worden.

tig duizend guldens, welke al te important is om aan een proeve te besteeden.

Indien men een proeve wilde neemen met één of twee van de kleyndere Gaten, die westelyker liggen dan het eevengemelde Gat van circa dertig roeden, zouden dezelve te kleyn en niet voldoende zyn, om daar uit eenige conclusie te trekken ten opsigte van de effecten der aanteleggen Werken, en van de juystheid der opgegeeven begrootingen.

Men zal dan best doen, met een begin te maaken by e, op zulk een wyze, als booven reeds gemeld is; het geene dit jaar, en zonder uitstel, onder opzigt en directie van Ary Koelewyn zoude dienen ter uitvoer gebragt te worden, en men zoude Abraham Brons, die voor een kundig en eerlyk Timmerman te boek staat, kunnen gelasten, om nu en dan het stellen en heyen der Paalen en Slieten, en het aanhegten der Gordingen te koomen opneemen, om dat Koelewyn op alles te gelyk bezwaarlyk kan acht geeven.

Als deeze twee soorten van Werken in den aanstaanden Winter aan de verwagtinge voldoen, en men door de uitkomst gezien heeft, of 'er nog eenige verbeeteringe aan de geprojecteerde manier van werken kan toegebragt en eenige veranderinge in de begrootinge der kosten moet gemaakt worden (het welk beide voor af door enkel raisonnement niet te bepaalen is) zal men in het jaar 1767 moeten treeden tot het sluiten van de groote Openinge, die booven reeds gemeld is, en tot de verzeekeringe der Oevers, die ten oosten van dit Gat nog overig zyn tot aan f, ter langte van tagtig roeden; als meede aan het westeinde van deeze Openinge tot aan e, ter langte van circa twintig roeden; het welk alles zig zal bedraagen eene somme van honderd agt en seeventig duizend guldens.

In de derde plaatse zouden de zwakke, van onder uitgehoolde, en uit driftige Bagger-Grond be-

bestaande Oevers, tusschen de westhoek van Burgerveen (in de Kaart met H geteekent) en tusschen de Kerkvaart van Leymuyden kunnen gesecureerd worden in het jaar 1768. 's GRAVENHAGE.

Deeze Oevers zyn op de Kaart vier hondert festig à vier hondert seeventig roeden lang, maar worden in het laatste Rapport gesteld op vyf honderd twintig roeden: deeze zouden op zoodanig een wyze met Zand beplempt worden, dat ieder strekkende roede zoude kosten honderd vyftig guldens; maar ik twyffele, of 'er niet meer tot ieder roede zal vereyscht worden, om de uithoolinge van de Oevers: dus word ten minsten hiertoe vereyscht eene somme van agt en seeventig duizend guldens. *Consideratien van den Heere* J. Lulofs, *over de plaetsen, die zonder uitstel beveiligd dienen te worden.*

In de vierde plaatse zoude het end tusschen de westkant van het Gat van circa dertig roeden, en tusschen de westhoek van Burgerveen dienen bezorgd te worden, alwaar wel eenige openingen zyn, waar door de groote Meer gemeenschap heeft met de uitgeveende Plassen; maar het Land, dat tusschen die Gaten gevonden wordt, is vaster en minder aan affleet onderheevig en van meer resistentie; ook zyn eenige van die Openingen overblyffels van Slooten, en dus niet aan de woede van de Meer te wyten; en om deeze reeden heb ik de bezorginge van dit gedeelte eerst voor het jaar 1769 geproponeerd, welke bedraagen zal eene somme van drie en vyftig duizend guldens.

Eindelyk zal men in het jaar 1770 kunnen zorgen voor den Oever langs de Erven, ten noorden van den Uitterweg tot aan de Swet van f tot a, ter lengte van circa honderd vyftien roeden; en dewyl de Gronden hier steeviger zyn en van meer resistentie, zal ieder strekkende roede niet veel hooger loopen dan honderd festig gulden; dewyl een enkele reegel Paalwerken en een ligter soort van Zandplempinge hier genoeg is; zoo dat dit end zoude bezorgd worden met agttien duizend vier honderd guldens.

'S GRAVENHAGE.

Consideratien van den Heer J. Lulofs, *enz.*

Tot hier toe heb ik onderſteld, dat men in de eerſte plaatſe bedagt is, om de Oevers tusſchen de Kerkvaart van Leymuyden en tusſchen de Swet, daar buiten twyfel het grootſte gevaar is, te herſtellen en te ſecureeren; maar ik durve teffens onderſtellen, dat 's Lands Vaderen geenzins hunne gewoone attentie zullen aftrekken van de Oevers voor de Grietpolder, die zeekerlyk in een præſenten nood zyn, en van de Oevers onder Aalsmeer tusſchen a en c, alwaar een conſiderabele afſleet beſpeurd word, tot ruïne der Ingezeetenen van die Plaatſe, en, naar alle waarſchynelykheid, tot groot nadeel van de Scheepvaart. *Leiden* den 29 Mey 1766.

De Heeren Gecommitteerde Raden, en Dykgraef en Hoogheemraden van Rhynland, dus in ſtaet geſteld om de zaek grondig te onderzoeken, bevonden hebbende dat deze Rapporten en Conſideratien met de vereiſchte kundigheid, en overeenkomſtig met den waren toedragt der zaken, opgeſteld waren, en hun gene betere middelen ter beteugelinge van de woede der Meerwateren voorgekomen zynde, dan die de kundige Lieden daerby aen de hand gegeven hadden, hebben gene zwarigheid gemaekt, dezelven aen de Heeren Staten van deze Provincie voor te ſlaen en op dezelven een gunſtig Beſluit te verzoeken, als blykt uit den volgenden Brief, den 4 van de nu afgeloopene Zomermaend geſchreeven:

EDELE MOGENDE HEEREN.

DE Gecommitteerde Raaden, en Dykgraef en Hoogheemraaden van Rhynland, hebben de eer aan U Edele Groot Mog. te rapporteeren, dat op

op den ontfangst van U Edele Groot Mog. Resolutie van den 7 des vorigen maands op de voorsieninge tegens de woede en aanwas van de Haarlemmermeer, en het inmiddels secureeren van de gevaarlykste plaatsen onder Leymuyden en Aalsmeer geleegen, genoomen, door Dykgraaf en Hoogheemraden aanstonds derwaards zyn gezonden eenige kundige Luiden om die Oevers te inspecteeren, en voorts te adviseeren, welke middelen tot secureering zoo veel mogelyk van de aldaar gevaarlykste plaatsen behoorden te worden geappliceert.

'S GRAVENHAGE.

De voorgeslagene middelen ter beveiliginge van de Oevers enz. worden goedgekeurd en aan de Staten aengeprezen.

Dat uit derselver Rapport en Consideratien van den Professor Lulofs, daar op ingenomen, hier onder gevoegt sub No. 1. en 2. met de Bylagen, waar toe in het voorsz. Rapport werd gerefereert, U Edele Groot Mog. zullen zien de gevaarlyke toestand en de importante sommen, die tot voorzieninge en in staat stellen van de voorsz, Oevers zullen worden vereischt; en welk Rapport en Consideratien, hoe zeer wy hebben begreepen, dat U Edele Groot Mog. intentie by het neemen van derzelver Resolutie niet is geweest, tot zoodanige voorsieninge te resolveeren, alvorens U Edele Groot Mog. zullen weesen gediend van ons advis, by dezelve voorsz. Resolutie gerequireert, door welke bequaame middelen niet alleen tegens den verderen aanwas van voornoemde Meer, maar teffens ook het gevaar van derzelver woede beteugelt zal kunnen worden, zoo hebben wy egter gemeend dezelve onder het oog van U Edele Groot Mog. te moeten brengen, geevende een waar en klaar denkbeeld van het gevaar en van de noodzakelykheid van prompte voorsieninge.

Dykgraaf en Hoogheemraaden, hebben vervolgens de voorsz. kundige Luiden, met byvoeginge van nog eenige booven de voorige, nader derwaards gezonden, met last om op te geeven zoodanige plaatsen, welke zonder uitstel, zoo onder Leymuyden als Aalsmeer, gesecureert zouden

's Gravenhage. *De voorgeslagene middelen ter beveiliginge van de Oevers enz. worden goedgekeurd en aen de Staten aengeprezen.*

dienen te worden, dezelve plaatsen ieder apart te detailleeren, en daar onder een te bepaalen, dewelke aanstonds in het werk zoude kunnen worden gesteld, en waar aan omtrent tien à twaalf duisend guldens zoude moeten worden gespendeert; welker Rapport en de Considératien van den Professor Lulofs daar op hier agter meede zyn gevoegt sub No 3 en 4, waar uit U Edele Groot Mog. zullen verneemen, dat dezelve alle eenpaarig zyn van advis, dat de Openingen, waar door de Meer met de aangeleege Plassen thans gemeenschap heeft, en waar door verscheide Binneweegen tot communicatie van Kaaden en Waaterkeeringen in gevaar van door te breeken en weg te slaan werden gebragt, waar van reeds verscheide voorbeelden exsteeren, met malkander uitmaakende een lengte van omtrent drie honderd vyftig roeden, voor eerst behooren digt gemaakt te worden, op de wyse by haar voorgeslaagen, en dat de nog overgebleeve en hier en daar tusschen de gemelde Openingen leggende voor verder afslaan moeten worden verzorgt en in staat gebragt, met begrooting van de kosten, die daar toe zullen worden gerequireert, en dat zy voorts hebben opgegeeven een Opening, begroot op dertien duysend twee honderd guldens, waar aan aanstonds zoude kunnen worden aan het werk gegaan, en nog dit saisoen volbragt, waar by zy tot een proeve hebben voorgeslagen, om meede nog dit jaar te doen effectueeren een beplempinge met Zand alleen, zonder Paalwerk, ter lengte van honderd roeden, ten einde om daar door de verwydinge van het by haar opgegeeve eerste groote Gat voortekoomen, en, daar meede, aan de beplempinge van het kleine Gat te sluiten, gecalculeert op tien duysend guldens, wanneer wy, Edele Groot Mog. Heeren! het voorsz. Rapport en de Considératien van den Heer Professor Lulofs, waar by nader is gedetailleert, op welke wyze *gradatim* de voorgeslaage verzorginge zoude behooren te geschieden, met de vereischte at-

ten-

tentie na het gewigt der zaaken hebben geëxamineert, zoo hebben wy bevonden dezelve opgesteld en geformeert met de vereischte kundigheid en overeenkoomende aan de waare toedragt en gevaar, waar in de meergemelde Oevers zig bevinden, dat het gevaar daar by niet is geëxaggereert, maar na waarheid voorgestelt, en aan ons geen beetere middelen als de voorgeslaagene zynde voorgekoomen, zoo hebben wy niet gehæsiteert dezelve als zoodanig aan U Edele Groot Mog. hoogwyse deliberatien aan te moeten pryssen, daar voor te adviseeren, en daar op derzelver favorable Resolutie te verzoeken.

'S GRAVENHAGE.

De voorgeslagene middelen ter beveiliginge van de Oevers enz. worden goedgekeurd en aen de Staten aengeprezen.

Wy hebben voorts, om aan U Edele Groot Mog. gerespecteerde intentie te voldoen, aanstonds ordre gesteld tot de bezorging van de Opening zoo even gemeld, en op dertien duisend twee honderd guldens begroot. Waar meede wy ons flatteeren aan U Edele Groot Mog. intentie te zullen hebben voldaan, en dat U Edele Groot Mog. het zelve zullen aggreëeren, met derzelver authorisatie tot de meerder benoodigde somme als twaalf duisend guldens te amplieeren, en hoopende wyders, zoo als wy op het ernstigste verzoeken, in zoo verre U Edele Groot Mog. op de verdere voorgeslaage verzorgingen nog bedenking zouden moogen draagen, om dezelve *gradatim* en na bevindinge volgens de gedagten van den Professor Lulofs te doen executeeren, zoo lange U Edele Groot Mog. niet zullen weezen gediend van ons gerequireert advis op de beteugelinge en tegens verderen aanwas van de Haarlemmermeer, dat U Edele Groot Mog. geen swaarigheid zullen maaken om ons verder met den eersten te authoriseeren, om nog geduurende dit saisoen te doen effectueeren, ten kosten van den Lande, de beplempinge hier vooren gemeld, op tien duizend guldens gecalculeert, kunnende U Edele Groot Mog. verzeekert zyn, dat wy alle moogelyke menage zullen betragten, in die equitable verwagting, dat U Edele Groot

'S GRAVENHAGE. Mog., ingevalle tot de boovengemelde gecierde Werken eenige meerdere Penningen zouden moeten werden geïmpendeert, zullen goedvinden, dat dezelve door U Edele Groot Mog. zullen werden goedgedaan, en aan Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland werden gevalideert.

Waar meede,

Edele Groot Mog. Heeren! beveelen wy U Edele Groot Mogende de befcherminge Godes. Gefchreeven in den Hage den 4 Juny 1766.

Het behaegde den Heeren Staten het verrigten van Gecommitteerde Raden, Dykgraef en Hoogheemraden van Rhynland, ter verzorginge van de Openinge, in den Brief gemeld, goed te keuren, en hen te magtigen, om de voorgeflagene beplemping werkftellig te maken. Het Befluit, ten dien einde genomen, was als volgt:

Vrydag den 4 July 1766.

Het verrigte van Gecommitt. Raden en Rhynland by de Staten goed gekeurd, met authorisatie op het effectueren van zekere beplemping, enz.

GEdelibereert zynde op de Misfive van de Heeren Gecommitteerde Raaden, mitsgaders Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland, van den 4 Juny laatftleeden, by de Misfive van befchryving teegens den 25 derzelver maand aan de Leeden van haar Edele Groot Mog. Vergaderinge toegezonden, houdende een ampel Rapport van het geen door Dykgraaf en Hoogheemraaden voorfz., ter voldoening aan haar Edele Groot Mog. Refolutie van den 7 Mey bevoorens, om zoo veel moogelyk de gevaarlykfte plaatfen, zoo wel onder Leymuyden als onder Aalsmeer geleegen, in fecuuren ftaat te brengen, was verrigt, zoo met door kundige Luiden aldaar te doen infpecteeren de Oevers van de Haarlemmermeer, met byvoeging der koften, die tot in ftaat ftelling van dezelve Oevers zouden worden gerequireert, als

'S GRAVENHAGE.

Het vertigte van Gecommitt. Raden en Rhynland by de Staten goedgekeurd, met autorisatie op het effectueren van zekere beplemping, enz.

als door het doen opgeeven van de plaatsen, dewelke, zoo onder Aalsmeer als Leymuyden, zonder uitstel gesecureert zouden dienen te worden, met aanwyzing, welke aanstonds in het werk zouden kunnen worden gestelt, en waar aan omtrent tien à twaalf duizend guldens zouden moeten worden gespendeert, en welker Rapport en Consideratien door den Professor Lulofs geëxamineert en by de voorsz. Missive gevoegt, eenpaarig daar toe tendeerden, dat de Openingen, waar door de Meer met de aangeleege Plassen gemeenschap heeft, en waar door verscheide Binnenweegen tot communicatie van Kaaden en Waaterkeeringen in gevaar van door te breeken en weg te slaan werden gebragt, waar van reeds verscheide voorbeelden exteerden, met malkander uitmaakende omtrent een lengte van drie honderd vyftig roeden, voor eerst behoorden digt gemaakt te worden, op de wyze by dezelve voorgeslagen, en dat de nog overgebleeve en hier en daar tusschen de gemelde Openingen leggende voor verder afslaan moeten worden verzorgt en in staat gebragt, met een begrooting van de kosten, dewelke daar toe zullen worden gerequireert, en dat de Opening daar in vermeld, waar omtrent dertien duyzend twee honderd guldens zoude moeten werden gespendeert, dit saisoen nog zoude kunnen worden volbragt, en tot een proeve daar by voorslaande om meede nog dit jaar te doen effectueeren een beplemping met Zand alleen, zonder Paalwerk, ter lengte van honderd roeden, ten einde daar door de verwyding van het by haar opgegeeven eerste Gat voortekoomen, en daar meede aan de beplemping van de voorgeslaage digtmaaking te sluiten, begroot op tien duizend guldens; houdende wyders, dat by het voorsz. Rapport en Consideratien van den Professor Lulofs, waar by nader is gedetailleert op welke wyze *gradatim* de voorgeslaage bezorgingen zouden behooren te geschieden, met de vereischte attentie en na het gewigt der zaake hebbende geëxamineert, bevon-

'S GRAVENHAGE.

Het verrigte van Gecommitt. Raden en Rhynland by de Staten goedgekeurd, met authorisatie op het effectueren van zekere beplemping, enz.

den hadden, dat dezelve met de vereischte kundigheid en overeenkoomende aan de waare toedragt en het gevaar, waar in de gemelde Oevers zig bevinden, en dat het gevaar daar by niet was geëxaggereert maar na waarheid opgesteld, gemeend hadden daarvoor aan haar Edele Groot Mog. te moeten adviseeren; en dat zy voorts, om aan haar Edele Groot Mog. intentie te voldoen, aanstonds ordre hadden gesteld op de bezorging van de Opening, op dertien duizend twee honderd guldens begroot, met verzoek van haar Edele Groot Mog. aggreatie daar op, en authorisatie tot betaaling ten kosten van het gemeene Land, van het geen meer als twaalf duizend guldens daar aan zal moeten worden te kosten gelegt, en dat in zoo verre op de verdere voorgeslaage verzorgingen by haar Edele Groot Mog. nog bedenkinge zoude moogen worden gedraagen, om dezelve *gradatim* en na bevinding, volgens de gedagten van den Professor Lulofs, te doen executeeren, zoo lang haar Edele Groot Mog. niet zullen weezen gediend van derzelver gerequireert advis, op de beteugeling en verderen aanwasch van de Haarlemmermeer, dezelve geen zwaarigheid zullen maaken om haar verder te authoriseeren, en nog geduurende dit saisoen ten kosten van den Lande te doen effectueeren de beplemping, hier vooren gemeld, op tien duizend guldens begroot.

Is goedgevonden en verstaan te approbeeren, zoo als haar Edele Groot Mog. approbeeren by deeze het geen door de Heeren Gecommitteerde Raaden en Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland tot verzorging van de Opening, begroot op dertien duizend twee honderd guldens, is verrigt, en voorsz. Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland de concert en met overleg van de Heeren Gecommitteerde Raaden te authoriseeren en te qualificeeren, om de voorgeslaage beplemping, begroot op tien duizend guldens, onder betragting van behoorlyke menage, nog dit saisoen te doen effectueeren; en de Heeren Gecommit-

mitteerde Raaden te authoriseeren, aan Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland de Penningen (schoon dezelve iets hooger als de gedaane Cieringe zoude moogen beloopen) die hier toe als tot de voorgemelde digt te maaken Opening gerequireert zullen worden, te furneeren, op behoorlyk blyk van Dykgraaf en Hoogheemraaden voorsz. met verdere last om, het zelve voltrokken weezende, daar van, als van het geen daar aan zal weezen besteed, aan haar Edele Groot Mog. kennisse te geeven, reserveerende haar Edele Groot Mog. derzelver deliberatien op de verdere voorgeslaage voorzieningen, vervat in de Bylage Num. 3, by de voorsz. Missive gevoegt, tot dat haar Edele Groot Mog. zullen weezen gedient van het advis van de Heeren Gecommitteerde Raaden, en Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland, op de beteugeling en teegens den aanwasch van de Haarlemmermeer, by haar Edele Groot Mog. voorgemelde Resolutie van den 7 Mey meede gerequireert.

Accordeert met de voorsz. Resolutien.

's GRAVENHAGE, *Het verrigte van Gecommitt. Raden en Rhynland by de Staten goedgekeurd, met autborisatie op bet effectueren van zekere beplemping, enz.*

Op den zelfden 4 van deze Hooimaend, hebben de Heeren Staten van deze Provincie, op verzoek van Schout, Buurmeesteren, Schepenen en Raden van het ongelukkige Dorp *Hilversum* (*), goedgevonden en verstaen „ in navolginge van het geen in het „ geval der Ingezetenen van Stryen, in den „ jare 1759, is geschied, te verklaren, dat „ de Verzoekers, om in hunne verlegenheid „ geholpen te worden, zich zullen kunnen „ en mogen addresseren aen Burgemeesteren „ en Regeerderen van die Steden en Plaetsen, alwaer zy zullen oordeelen zulks met „ vrugt te kunnen doen, en van dezelven de

„ no-

(*) Zie hier voren, Bladz. 567.

'S GRAVENHAGE.

„ nodige permisſie te verzoeken om, in der„ zelver Steden en Plaetſen, ten voorſz. ein„ de, eene Collecte te moogen doen; des dat „ van de Penningen, uit dien hoofde te col„ lecteren, geen ander gebruik zal mogen „ worden gemaekt, als door de Heeren Ge„ committeerde Raden zal worden geoor„ deeld, ten meeſten nutte van de door den „ brand ongelukkig geworden zynde Ingeze„ tenen te kunnen ſtrekken; weshalven de„ zelven gemagtigd worden, die Penningen te „ verdeelen in zodanige termynen, en volgens „ een zodanig daervan te maken Plan, als „ dezelven het meeſt overeenkomſtig met een „ ieders geledene ſchade, en met het oog„ merk om de afgebrande huiſen wederom „ te doen opbouwen, en het gebrek van de „ ongelukkige Ingezetenen eenigzins te ſub„ leveren, zullen oordeelen; met verzoek, „ om de nodige attentie te geven, dat aen de „ Perſonen, die tot het doen van de voorſz. „ Collecte zullen worden geëmploieerd, niets „ verder deswege worde gevalideerd dan no„ dige reis- en teerkosten."

AMSTELDAM.

AMSTELDAM.

Den 23 van deze Hooimaend, hebben de Ed. Achtb. Heeren Theſaurieren van deze Stad, als Dykgraven, benevens Heemraden en Poldermeesters van de Over-Amſtel-Polder, als by het Octrooi der Heeren Staten vau den 3 van Oogstmaend des jaers 1634, gemagtigd, na voorgaende kennisgeving aen en goedkeuring van de Ambagtsheeren van Am-

Amſtelveen en Diemen, tot welzyn en behoud van die Polder, geordonneerd en vastgeſteld: „ I. Dat, vermits van tyd tot tyd „ bevonden is, dat het Buitenwater door, „ en over 't Bleekers- en Oetjespad, buiten „ de Weesper-Poort, is koomen door te drin- „ gen, en over te loopen in de gemelde Pol- „ der, zoo gelasten Dykgraaf en Heemra- „ den voornoemt, alle Eigenaars, leggende „ aan of op bovengemelde Paden, de Paden, „ als mede de Agterdammen aan 't einde „ van dezelven voor hunne Landen, Erven, „ of Thuinen, te moeten aanhoogen, ten „ genoegen van Poldermeesteren, met zoda- „ nige vaste en ſuffiſante Specie, dat het „ Buitenwater nog door of over dezelven „ kunne loopen, op verbeurte van twaalf „ Guldens, en zal het gebrekkige daarenbo- „ ven immediaat, op ordre van Poldermees- „ teren, ten haaren kosten, werden opge- „ maakt, en de kosten op Dykregt en dub- „ belt gewin geïnnet werden. II. En ver- „ mids het Oetjespad, door het ryden van „ Hooy- en Graswagens, de ſtraat op ver- „ ſcheide plaatſen met diepe kuylen en gaa- „ ten gereden is, zoo dat by hoogwater „ het Buitenwater daar over loopt, zoo wer- „ den de Eigenaars der Thuynen, Landen, „ en Erven, langs het zelve Pad gelegen, ge- „ last, ieder voor zyn Thuyn, of Erve, de „ ſtraat te herſtellen, en aantehoogen, op „ verbeurte van ſes Guldens, en, na verloop „ van vier weeken, op een boete van twaalf „ Guldens, en alsdan nog niet gemaakt zynde, „ ten haaren kosten op Dykregt en dubbelt „ gewin zal werden aanbeſteet. III. Dat nie-

AMSTELDAM.

AM-
STEL-
DAM.

„ niemand zal vermogen eenige Mistbakken
„ te graven, of Mistvaalten te maaken, of te
„ hebben op 't zelve Pad, als mede geen Wa-
„ tertonnen, of Spoelplaatsen in het zelve te
„ maaken, of te hebben, alles op verbeurte
„ van drie Gulden, voor de eerste reis, en,
„ na verloop van vier weeken, voor de twee-
„ de reis ses Gulden en demolitie, zullende in
„ het geheel niet 't minste in den Dyk van
„ voorsz. Pad mogen werden gegraven, en
„ wanneer Tonnen of Spoelhuysen mogten
„ benodigt zyn, zullen dezelve eerst door Pol-
„ dermeesteren moeten werden goedgekeurt,
„ en ses voeten van den Dyk werden gestelt.
„ IV. Voorts zullen alle Eigenaars van Thuy-
„ nen, Landen of Erven langs de Outewaalder-
„ en Oetjes Weg, als mede van het Olyphants,
„ Bleekers, Oetjes, Agteroetjes en Runmo-
„ lenspad, gehouden zyn, 's jaarlyks voor het
„ doen der eerste Schouwen, de Slooten ieder
„ voor zyn Thuyn, Land of Erve behoorlyk
„ optemaaken, en te zuiveren van Kroos en an-
„ dere vuiligheden, en zal al het geene, dat aan
„ 't behoorlyk opmaaken der Slooten hinder-
„ lyk is, op aanzeggen van Poldermeesteren,
„ geamoveert moeten werden, op de boete van
„ ses Gulden, en indien iemand op de naschouw
„ in gebreeken mogte bevonden werden, zal
„ het gebreekige, op Dykregt en dubbelt ge-
„ win, werden aanbesteet. V. Gelyk mede alle
„ Ingelanden gehouden zullen zyn, 's jaarlyks
„ voor 't doen der eerste Schouwe, de kleyne
„ Wetering, Molentogt, Schey, Hein en Dyk-
„ slooten behoorlyk uit te modderen, en te sui-
„ veren van Kroos, Flap en andere ruigten, en
„ haar wallen of kanten afsteeken, en behoor-
„ lyk

„ lyk ophaalen drie voeten binnen de kant van 't AM-
„ Land, in diervoege, dat de Specie daar van niet STEL-
„ kan afschieten, zullende de Weteringen en DAM.
„ Dwarsweteringen, de Slooten langs de Oute-
„ waalder- en Oetjesweg, ter diepte van vier
„ voeten, en ter wydte van twaalf voeten, en de
„ andere Slooten, ter diepte van drie en ter wyd-
„ te van agt voeten moeten zyn, alles op ver-
„ beurte van ses Gulden, en ingevalle iemand
„ op de naschouwe in gebreeke mogte werden
„ bevonden, zal zoodanig gebrekkig werk op
„ Dykregt en dubbelt gewin werden aanbesteet.
„ VI. Niemand zal vermogen in Weteringe, of
„ in eenige Slooten te laten lopen eenige Verf-
„ stoffen of Zeepsop, nog daar in spoelen ge-
„ verwde Catoenen of vuyl Lywaat, of eenige
„ doode Krengen daarin te werpen, alles op ver-
„ beurte van twaalf Gulden ieder reis. VII. En
„ dewyl bevonden word, dat 't water niet ge-
„ noeg naar de Wetering toeschieten kan, zoo
„ zal niemand vermogen eenige Dammen in de
„ Weteringen of Polderslooten te maaken, op
„ verbeurte van twaalf Gulden en demolitie, als
„ mede de Hoofden en Bruggen niet nauwer als
„ agt voeten mogen hebben of maaken, op ver-
„ beurte van ses Gulden, en daar en boven ge-
„ houden zyn dezelven in diervoegen te laten
„ maaken voor de naschouwe, zullende by nala-
„ tigheid het zelve ten haren kosten op Dykregt
„ en dubbelt gewin werden gemaakt. VII. Ook
„ zal niemand vermogen eenige Rioelen, Dui-
„ kers, Buisen of Goten te leggen, waardoor
„ 't Buitenwater in de Polder zoude koomen, op
„ verbeurte van twaalf Gulden en demolitie.
„ IX. Niemand zal vermogen de Kadyk, strek-
„ kende van de Muider Zeedyk af tot de Schulp-
„ brug

AM-STEL-DAM.

„ brug, te befpitten of te beplanten, maar van „ dezelve, van de kruin ter breedte van fes voeten, moeten blyven, als ook geen Specie van „ de binnekant mogen afnemen of afgraven, of „ het glas of gave fteenen daar uitwerken, onder wat voorwendfel zulks zoude mogen ge„ fchieden, of ook geen Koolftruiken of Vulnis „ op, of aan de buitenkant van dezelve te leg„ gen, alles op verbeurte van twaalf Gulden. „ X. En ten einde Poldermeesteren kunnen we„ ten, wie Eigenaars van Thuinen of Landen „ zyn, zullen dezelven gehouden zyn op hun „ grond te ftellen een paal, waar haar naam is „ opgefteld, en zulks voor de eerfte Schouw op „ verbeurte van drie Gulden, en by nalatigheid „ zal dezelve ten haren kosten op Dykregt al„ daar door Poldermeesteren werden gezet. „ XI. Tot invordering der boetens en befteding, „ op Dykregt en dubbelt gewin, zyn verzogt de „ Heer Hoofd-Officier der Stad Amfterdam, en „ de Schouten van Amfterdam en Diemen, ie„ der in derzelver Jurisdictie. XII. En worden „ tot alle bekeuringe gequalificeert Poldermees„ teren, als mede de Bodens en Dienaars van de „ Juftitie van Amfterdam, Amftelveen en Die„ men, mitsgaders de Molenaar van de Polder, „ ieder afzonderlyk, en verder alle Ingelanden „ en Opgezetenen dezer Polder, mits by 't doen „ der bekeuringe met haar beide by den anderen „ zyn. XII. Zullende alle de boetens, in deze Or„ donnantie gemeld, werden geappliceert, de „ eene helft ten behoeve van de Heer Hoofd„ Officier en Schouten, onder wiens Jurisdictie „ de bekeuring is gedaan, en de wederhelft ten „ behoeve van die geenen, die de bekeuring „ zullen hebben gedaan."

UTRECHT.

UTRECHT.

OP den 8 van deze Hooimaend genoot deze Stad de eere van 's Erfstadhouders tegenwoordigheid. 's Namiddags om drie uuren begaf zich eene Commissie van hunne Ed. Mog. de Heeren Staten dezer Provincie, bekleed door den Heer *Johan Daniël* Baron *d'Ablaing*, Vryheer van Giessenburg, President van Staet, wegens de Heeren Geëligeerden; Jongheer *Jakob van Utenhove*, Heer van Bottestein, wegens de Ridderschap; en den Heer Mr. *Cypriaen Berger*, President Burgemeester dezer Stad, wegens den derden Staet, benevens den Heer Baron *de Milan Visconti*, Heer van Hinderstein, Secretaris van hunne Ed. Mog., in een jagt, om zyne Doorl. Hoogheid aen den eersten Dam te recipiëren, en in hunne statie-koetsen herwaerts te begeleiden. De acht Compagniën der Burgery, alle in uniforme, met oranje Strikken, blaeuwe Rokken, witte Kamisolen, blaeuwe Broeken en witte Kousen, en derzelver Cadets en Volontairen, ten sierlykst uitgedoscht, verzamelden zich na twee uuren, en rangeerden zich van den Duitschen Huise, door de Gortsteeg, de Rodenburgerstraet, langs de oostzyde van de Nieuwe-Gragt, achter St. Pieter, tot aen het einde der Buurestraet, naer den rang der Heeren Vroedschappen, hunne Capiteinen; zynde de Wel Ed. Gestr. Heeren Mr. *Arnoldus Pit*, Mr. *Adriaen van Bronkhorst*, Mr. *Thomas Adriaen* UTRECHT.

U-TRECHT. *Boddens*, Mr. *Jan Jakob van Westrenen*, Mr. *Willem Jan van der Does*, Mr. *Steven Jakob van Muyden*, Mr. *Adriaen van Romond* en *Hendrik Maurits van Wede*. Ook kwamen de Heeren Studenten in de Academie by den anderen, en trokken uit de Doms ooster-deur, door de Domſteeg, korte Jansſtraet, over het Janskerkhof, en van daer door de lange Jansſtraet, voorby de Neude, door de Potterſtraet, Vieſteeg, langs het Vredeburg, buiten de Katharyne Poort, langs den Ryweg tot aen de eerſte Brug. De Trein werdt geopend door zes Muſikanten, gevolgd wordende door den Heer *de Ridder*, als verkozen om de Aenſpraek aen zyne Hoogheid te doen, verzeld van den Heer *van Ysſum* ter rechter, en den Heer *Groes* ter ſlinkerzyde. Verder werdt de eerſte der Compagniën geleid door den Heer *Bikker*, en de tweede door den Heer *van Hasſelt*. Tusſchen deze en de derde Compagnie gingen wederom zes Muſikanten. Daerop volgde de Heer *Aitsma*, gevolgd van de Heeren *Vermeulen* en *Duimar van Twist*; tusſchen welken gingen de Heeren Vaendrigs *Sas* en *Smits*, dragende de Vaendels, het eene met het Wapen van zyne Hoogheid, en het ander met dat van de Academie verſierd. Achter dezen ging de Heer *Bachiene*, als Geleider der derde Compagnie. De vierde Compagnie werdt geleid door den Heer *Rynink*, wordende de ganſche Trein geſloten door den Heer *ten Brink*. De Prins Erfſtadhouder, door de Gecommitteerden van bovengemelde hunne Ed. Mog. aen den eerſten Dam gerecipieerd zynde, werdt de aennadering van zyne Hoogheid den Volke door het gelui van alle de Klok-

Klokken aengekondigd. Na dat zyne Hoogheid door de twee reien der Heeren Studenten gepasſeerd en door dezelven met hunne Vaendels en blank Geweer geſalueerd was, werdt hoogstdezelve buiten de Katharyne Poort, door den Hoog Ed. Heer *Jan Floris* Graef van *Nasſau la Leck*, als Hoofd-Officier dezer Stad, en de Ed. Achtb. Heeren Schepenen *en corps* verwelkoomd. Inmiddels bekwam de Burgery, door den Heer *Falck*, die als Adjudant-Generael van dezelve fungeerde, en geſtadig af en aen reedt, telkens naricht van den afſtand, tot welken zyne Hoogheid genaderd was. Het was omtrent half zes uuren, toen zyne Hoogheid, verzeld van den Heer Hertog van Brunswyk, in de Stad arriveerde, waarop het gelui der Klokken ophieldt, en het fraei Spel op dezelve een aenvang nam. Aen de Katharyne Poort paradeerde een gedeelte der Infantery van het Guarniſoen, en de Cavallery ſtondt op de Neude gerangeerd. Zyne Hoogheid werdt voorgereden door de Heeren Gecommitteerden van hunne Ed. Mog., welke hoogstdenzelven aen den eerſten Dam hadden gerecipiëerd, gezeten in twee koetſen, in de eerſte van welken de Heer Baron *d'Ablaing*, Vryheer van Giesſenburg, alleen gezeten was. Voorts volgden de Heeren Studenten in orde, daerop de pragtige Equipagiën van zyne Hoogheid, en eenige koetſen met de Heeren van deszelfs gevolg. Twee Detachementen der Guardes du Corps reeden voor en achter de koets van den Prins, welke door de Heeren Schepenen in eenige koetſen gevolgd werdt. De Trein hieldt hare route langs het

U-TRECHT.

UTRECHT. Vredeburg, door de Viesteeg, de Potterstraet, over de Neude, door de lange Jansstraet, over het Janskerkhof, alwaer de Hoofdwagt paradeerde, langs een gedeelte van de Nieuwe-Gragt, en voorts (tusschen de in twee reien gerangeerd staende Burgery, wier Officieren zyne Hoogheid met hunne Spontons en Vaendels saluëerden) door de Buurestraet, achter St. Pieter, langs de oostzyde van de Nieuwe-Gragt, door de Romerburgerstraet en de Gortsteeg naer den Duitschen Huise, alwaer zyne Doorl. Hoogheid ontvangen werdt door de vier Heeren Gecommitteerden, welke zyne Hoogheid aen den den eersten Dam hadden verwelkoomt, en tot aen de Stad geleid; gelyk ook, wegens den eersten Staet, door de Heeren *Jakob Hendrik*, Graef van *Rechteren*, Heer van Westerveld, *Jan Pesters*, Heer van Kattenbroek, en *Jan Floris*, Graef van *Nassau la Leck*; wegens de Ridderschap, door Jongheeren *Diderik Jakob van Tuyll van Serooskerken*, Heer van Zuilen, *Reynoud Abraham van Renesse*, Heer van Ter Aa, en *Hendrik Karel*, Graef van *Nassau la Leck*, Heer van Beverwaerd; en wegens den derden Staet, door de Heeren Mr. *Kornelis Jan van Royen*, Burgemeester, en Mr. *Nikolaes Kien*, oudsten Raed in de Vroedschap der Stad, alsmede den Heer Mr. *Dirk Logen*, Burgemeester der Stad Amersfoort, te zamen dus met den Heer Baron *de Milan Visconti* uitmakende een volle Commissie van dertien personen, welken zyne Hoogheid tot in de Audientie-Zael geleidden, alwaer de Heer President van Staet den Prins in naem van hunne Ed. Mog. complimenteerde. De Heeren

Stu-

Studenten, welken zyne Hoogheid waren voorgegaen, en in den tuin van den Duitschen Huise weder in twee reien geparadeerd en den Prins gesalueerd hadden, keerden door de Achterpoort over de Wal, door de beide Smeestegen, langs de Nieuwstraet en den Trans naer de Academie, alwaer dezelven scheidden, ten einde de Burgery, die van het begin der Buurestraet achter de koetsen der Heeren Schepenen in aentogt was, niet te rencontreren. De Burgery defileerde toen voorby zyne Doorl. Hoogheid, in die juistheid, waer in zy geëxerceerd, en in die netheid, waer in zy zich uitgedoscht hadt, hebbende ieder Compagnie als om stryd geyverd, om by deze groote gebeurtenis, door een sierlyke verschyning, zyne Hoogheid te bewyzen, hoe zeer Utrechts Burgers de eere zyner tegenwoordigheid waerderen, en bereid zyn voor zyn welzyn, het geen teffens dat van het Vaderland is, hun goed en bloed op te offeren. Ook betuigde zyne Doorl. Hoogheid daerover een byzonder genoegen. Na deze plegtigheden werdt zyne Doorl. Hoogheid geoffereerd een Soupé, aen een Tafel van zestien borden, blyvende de Heeren Barons *van Giessenburg* en *van Bottestein*, en de Heer Burgemeester *Berger* gecommitteerd, om, zoo lang de Prins zich alhier ophouden zou, hem t'elken reise, als hy afzonderlyk spysde, in naem van de Heeren Staten te onderhouden. Dien zelven avond werden ook, door den Heer eersten Burgemeester, als Gouverneur, verzeld door den Major dezer Stad, aen den Prins de sleutels der Stad aengeboden, en leidde de Heer tweede Burgemeester, als Collonel

UTRECHT.

U-TRECHT. der Burgery, met de acht Heeren Vroedschappen Capiteinen, en de gezamenlyke verdere Officieren, hunne pligtpleging by zyne Hoogheid af, die de Aenspraek van den Heer Colonel op het minzaemste beantwoordde, en te kennen gaf, over de geparadeerd hebbende Burgery ten uitersten voldaen te zyn, met betuiging van by zyne plegtige Inhalingen in onderscheide Nederlandsche Steden geen fraeier en beter geschikte Burgery te hebben gezien. Ook werdt zyne Hoogheid verzocht, den volgenden dag in de Vergadering der Heeren Staten, op zodanig uur, des voormiddags, als zyne Hoogheid geliefde te bepalen, zitting te nemen, ten einde vervolgens in het Hof Provinciael geïntroduceerd, en na het eindigen van de eene en andere plegtigheden aldaer, in den Duitschen Huise, op een plegtigen maeltyd onthaeld te worden. De groote Voorpoort van dat Gebouw was dien avond ten sierlykften geïllumineerd, en is daeglyks, zo lang zyne Hoogheid daer in verbleven is, op dezelve wyze verlicht geweest. Het gelui der Klokken, het geen wy gemeld hebben by de aennadering van zyne Doorl. Hoogheid begonnen te zyn, en het geen, by deszelfs inkomst, door het speelen van die der Torens van den Dom en de St. Nikolaï-Kerk vervangen was, duurde, by pozen, tot 's avonds tien uuren. 's Anderendaegs voormiddags werdt de Prins Erfstadhouder, door eene Commissie der Heeren Staten, bekleed door de Heeren ***van Westerveld***, ***van Kattenbroek***, ***van Zuilen***, ***van Ter Aa***, ***van Royen*** en ***Kien***, uit den Duitschen Huise, naer de Vergadering van hunne Ed. Mog. afge-

gehaeld en geconduiſeerd. By die gelegenheid hadden de Cadets en Volontairen der Burgery, alle ten ſierlykſten uitgedoſcht, en geleid door de Vaendrigs *van Vloten* en *Luſneu*, de eer voor den trein van zyne Hoogheid op te trekken, die door de vier laetstgemelde Heeren Gecommitteerden voorgereden werdt, en in deszelfs parade-koets de twee eerſten dier Gecommitteerden tegen over zich hadt. Aen de kamer van hunne Ed. Mog. gekomen zynde, werdt zyne Hoogheid, beneden de trappen, door twee Heeren uit ieder der Ordens van Staet, ontvangen en ter Vergadering ingeleid, namelyk door den Graef *van Nasſau la Leck*, Hoofd-Officier dezer Stad, en den Heer *Pit*; den Graef *van Nasſau Beverwaerd* en den Graef *van Boetzelaer Asperen*; de Heeren *van Veldhuizen* en *van Groenewoude*. In de Vergadering gerecipieerd en in den Stadhouderlyken Stoel, tusſchen de Tafel der Heeren Geëligeerde Raden en die van de Ridderſchap, gezeten zynde, complimenteerde de Heer Preſident zyne Doorl. Hoogheid in name van hunne Ed. Mog. als Stadhouder dezer Provincie, met toewenſching van alle heil en zegen over zyn Perſoon, en van allen voorſpoed in zyne ondernemingen. Die ceremonie verricht en de deliberatien over de voorhanden zynde zaken geëindigd zynde, werdt aen zyne Hoogheid geproponeerd, in den Hove Provinciael te worden geïntroduceerd, om mede aldaer als Stadhouder der Provincie zitting te nemen. De Trein derwaerts geſchiedde in de volgende order:

U-TRECHT.

U-TRECHT. Op een afſtand van de weder vooruittrekkende Cadets en Volontairen der Burgery verſchenen:

I. Een Detachement der Cavallery, alhier in guarnifoen liggende.

II. De Kamerbewaerder, en Conciergie van hunne Ed. Mog. met hunne Staven, en ongedekten hoofde, naest elkander.

III. De vier Kamerboden in eene rei, alle mede ongedekt.

IV. De koets van de Heeren der Commisſie.

V. Een twede koets, beſpannen gelyk de eerſte, met zes paerden.

VI. Zyne Hoogheid, gezeten in zyn parade-koets, hebbende tegens over zich de Heeren Baron *d'Ablaing van Giesſenburg* en den Graef *van Rechteren Westerveld.*

VII. De verdere Heeren Gecommitteerden van hunne Ed. Mog.

VIII. Een trein van andere koetſen, ledig.

Die Trein reedt over het Janskerkhof, een gedeelte der Nieuwe-Gragt, door de Buureſtraet, achter St. Pieter, langs de oostzyde der Nieuwe-Gragt tot aen en door de Zuileſtraet, de lange Nieuwſtraet en de St. Paulus-Poort, tot in de korte Nieuwſtraet, alwaer zyne Doorl. Hoogheid en de Heeren Gecommitteerden van hunne Ed. Mog., aen de Poort van den Hove, door vier Heeren gewone Raden ontvangen werden, namelyk door de Heeren Mrs. *Daniël François van Goens, Hermannus van Vianen, Paul Engelbert Martens* en *Jakob Adriaen van den Heuvel*, leidende gemelde Heeren Gecommitteerden vervol-

volgens den Heer Prins Erfſtadhouder naer en in de Raedkamer van den Hove, alwaer de Heeren buitengewone Raden in rode mantels, en de gewone Raden in hunne ſtaetzytabbaerden vergaderd waren, zynde ook aldaer de vier Heeren Marſchalken, rang hebbende onmiddelyk na den Heer Procureur-Generael *Blondeel*. Toen gaf de Heer Preſident van Staet den Heeren Raden van den Hove de reden van de komst van zyne Doorl. Hoogheid te kennen, die daerop, van wege den Hove, door den Heer oudſten Raed gecomplimenteerd, en vervolgens door de Heeren Gecommitt., en Raden, den Rentmeester der Domeinen, Procureur-Generael, Griffiers en Marſchalken gevolgd, op de Rolle geleid werdt, alwaer zyne Hoogheid in den Stadhouderlyken Stoel plaets nam, terwyl zich de Heeren Gecommitteerden ter rechter, en de Heeren Raden ter linkerzyde zetteden. Hierop las de Heer Griffier *van den Heuvel* de Pleitrol, en ordonneerde de Prins Erfſtadhouder de Pleidoie te beginnen over de zaek van *Kornelis Walraven*, gehuuwd met *Feya Verbruggen*, Impt. en Reqt. contra *Teunis* en *Pieter van der Molen*, als Posſesſeurs van zekere Huiſinge en geoctrooieerde Stallinge, ſtaende te Mydrecht, Ged. en Gerequireerden. De Notule werdt ter Rolle gebragt door *Dirk Oskamp*, als bedienende Procureur van den Requirant, en door de Heeren Mrs. *Willem Kraeyvanger* en *Joan Fredrik Gobius* Junior, concluderende tot adjudicatie van deszelfs by eiſch genomene concluſie, voorts door *Bernardus Sluiterman*, als bedienende Procureur van de Gerequireerden, en door de Heeren Mrs *Hermannus Oosterdyk* en *Kornelis* de

U-TRECHT.

U-TRECHT. *de Wys* Junior, concluderende tot ontzegging van het verzoek. Na dat de gemelde Heeren Advocaten hunne aenspraken aen zyne Hoogheid en de Pleidoie verricht hadden, werdt door den Prins en hunne Ed. Mog. de Heeren van den Rade over het verzoek in questie gestemd en hetzelve ontzegd. Die Sententie uitgesproken zynde, keerde zyne Hoogheid met de Heeren Gecommitteerden van hunne Ed. Mog. naer de Raedkamer, nam aldaer afscheid van de Heeren Raden, en werdt door dezelven uitgeleid tot voor de Poort van den Hove, in de Rodenburgerstraet, naer welke de koetsen inmiddels waren omgereden, en waer zyne Hoogheid in dezelve statie, als boven gemeld is, en nu gevolgd door de Heeren Raden enz. in de koetsen, welke wy hier voren zeiden de Heeren Gecommitteerden ledig gevolgd te zyn, naer den Duitschen Huise reedt, alwaer de Heeren Staten een plegtigen maeltyd voor zyne Hoogheid hadden doen bereiden. Acht en vyftig Leden van Staet bezaten met zyne Hoogheid de buitenzyde van de Tafel. De binnenzyde was geschikt voor de Gasten van hunne Ed. Mog., te weten voor den Heer Hertog van Brunswyk en de verdere Heeren, met zyne Hoogheid, of by gelegenheid van deze plegtigheid, overgekomen; voorts voor den Heer *Woertman*, Secretaris der Staten Financie, de Heeren Raden in den Hove Provinciael, met derzelver Procureur-Generael, Griffiers en de Marschalken, benevens de Advocaten, die de Pleidoie gedaen hadden, en den commanderenden Officier van de Guarde du Corps van zyne Hoogheid. Dezen bezaten

ten de binnenzyde der Tafel. Inmiddels viel de avondſchemering, en verſpreidde de algemene aengeſtoken wordende Illuminatiën de zamengevloeide menigte, welke zich verſtrooide, om alomme te zien, hoedanig en de openbare Gebouwen en een onnoembaer getal Huiſen van byzondere Inwoneren op de verrukkendſte wyze verlicht en gedecoreerd wierden. Onder de openbare Gebouwen muntten uit de Doms-Toren, der Staten Kamer, het Hof, het Duitſche Huis, de Voorgevel van de St. Jans-Kerk, en het nieuw Geſticht van de Vrouwe vàn Renswoude, gemeenlyk het *Fundatie-huis* genoemd. De luiſter dier verlichting eindigde door het licht van den volgenden dag, door zyne Hoogheid beſtemd, om de Complimenten van den Hove Provinciael en verdere hooge en mindere Collegiën te ontvangen. Allereerst reden ter gehoor by zyne Doorl. Hoogheid naer den Duitſchen Huiſe de drie Ordens van den Staet, te weten de Heeren Geëligeerde Raden en de Heeren Edelen, alle twee aen twee, voorgegaen door hunner Ed. Mog. Kamerboden, zo ook de ganſche Vroedſchap dezer Stad, met al het gene van dezelve afhangelyk is, mede twee aen twee, gaende hare Letterdienaren en Boden op hunne plaetſen, nevens de koetſen, waervan de ledigen volgden; voorts de Gecommitteerden der vier andere Steden dezer Provincie, tot zodanig een getal, als dezelven zich alhier bevonden; het Hof Provinciael, het Jagt-Gerigt *en corps*, de Gecommitteerden der Kapittelen, de Dyk- of Watergraven en Gecommitteerden der vier Heemraedſchappen, te weten van den

U-TRECHT.

Lek-

U-TRECHT. Lekkendyk boven- en beneden Dams, van de Deputaten en van de Eem; als Staten commisſie hebbende. Vervolgens hadden ook gehoor de Profesſoren der Academie dezer Stad *en corps*, de Heeren Studenten, de ganſche Kerkenraed der Nederduitſche Gereformeerde Gemeente, de Gedeputeerden van de Synode dezer Provincie, de Engelſche en Walſche Gereformeerde Kerkenraed, de Kerkenraed der Lutherſche, Doopsgezinde en Remonſtrantſche Gemeenten, en anderen. Na alle die Gehoorgevingen werdt de Prins Erfſtadhouder, door de Heeren Edelen dezer Provincie, plegtig afgehaeld en ter Vergadering der Heeren Staten ingeleid, alwaer zyne Hoogheid, als Preſident der Ridderſchap, de deliberatiën van hunne Ed. Mog. bywoonde, en vervolgens ter Vergadering der Heeren, hunner Ed. Mog. Gedeputeerden, zitting nam aen het ſmalle einde van de Tafel, tegen over den Heer Baron *de Milan Visconti.* Zyne Doorl. Hoogheid, vervolgens naer den Duitſchen Huiſe te rug geleid, en aldaer het middagmael gehouden hebbende, vereerde de Asſemblée, welke in het Hôtel van den Heere *d'Ablaing van Giesſenburg* was, met zyne tegenwoordigheid, ontving aldaer de Complimenten der Dames van den eerſten rang (welken door Mevrouwe de Baronesſe *van Giesſenburg* aen zyne Hoogheid gepreſenteerd werden) en begaf zich vervolgens naer het Huis van den Heer Baron *van Reneſſe van Ter Aa*, op de Neude, voor het welk het groot Vuurwerk, ten koste der Heeren Studenten vervaerdigd, gereed ſtondt te worden aengeſtoken, het welk zyne Hoogheid behaegde

de van uit het venster zelf te doen. Het stil en aengenaem weêr begunstigde de uitvoering van hetzelve, en niettegenstaende het groot vuur der menigte fraeie Konststukken, en groote zamenvloed van Ingezetenen en Vreemdelingen, waervan de omstaende huisen opgepropt, de voor dezelve gemaekte Stellagiën belast en het gansche Plein vervuld was, viel geen onheil voor; ter welks verhoeding of herstel zeer vroede zorg gedragen was. Na dat het Vuurwerk afgestooken, en de Decoratiën van den Tempel, die overheerlyk prykten, ontbloot waren, keerde zyne Doorl. Hoogheid weder naer den Duitschen Huise. U-TRECHT.

Die Decoratiën waren zestien in getal, verdeeld in acht grootere beneden, en acht kleinere boven. Overeenkomstig het achthoekig Gebouw van den Tempel waren de acht onderste elkander in hoogte gelyk, doch vier van dezelven, aen de binnenhoeken geplaetst, breeder dan de vier aen de buitenhoeken. Dit hadt ook plaets aen de kleinere. Wy beginnen met de grootere. Het eerste Stuk aen den binnenhoek, in het gezicht van zyne Hoogheid geplaetst, vertoonde een breeden weg, leidende naer den Tempel, welke praelde met het Opschrift: TEMPLUM SAPIENTIÆ ET VIRTUTIS, dat is, *Tempel der Wysheid en Deugd.* Op deszelfs trappen stondt een bejaerde Romeinsche Vorst, verbeeldende den Hertog, die een Romeinschen Jongeling, zyne Hoogheid aenduidende, tot den ingang van den Tempel wees. In het verschiet werdt een Schip gezien, zeilende tusschen twee klippen in zee, met het Onderschrift: MONSTRAVIT ITER TUTUM-

U-TRECHT. TUMQUE FECIT, dat is, *Hy wees den Weg en beveiligde denzelven.* Het tweede Stuk, aen den volgenden buitenhoek, vertoonde den zelven Jongeling, uit den gemelden Tempel gekomen, met de Deugd verzeld, op dezen weg verder voortgaende, terwyl de Wellust, door hem veracht, langs een bypad, in het begin met roosen en aen het einde met doornen beplant, van hem wegvloodt. Hier onder las men: STAT ANIMO SENTENTIA, *Dit is 't standvastig gevoelen van myn Hart.* Het derde Stuk, aen den tweden binnenhoek, verbeeldde zyne Hoogheid in dezelve gedaente, nu gekomen in eenen anderen Tempel, welke ten opschrift droeg: TEMPLUM HONORIS, dat is, *Tempel der Eere.* In denzelven werdt zyne Hoogheid, verzeld door de Wysheid en Deugd, geleid van de Hollandsche Maegd, die hem haren zetel en de staf van Bewind overgaf, met byvoeging van deze woorden: ACCIPE MAGNOS HONORES, *Ontvang luisterryke Eerampten.* Het vierde Stuk, aen den tweden buitenhoek, vertoonde den jongen Vorst, nu versierd met den vorstelyken Mantel, starögende op het Borstbeeld van den Grondlegger onzer Vryheid, 's Lands dierbaren Vader *Willem den eersten*, geplaetst op een verheven zuil, waer tegen het Wapen van Oranje en Nassau was uitgehouwen. Onder dit Stuk las men: MAJORUM INCITANT EXEMPLA, *De Doorluchtige Daden zyner Voorvaderen geven hem moed en yver.* In het vyfde Stuk, aen den derden binnenhoek, zag men zyne Hoogheid, den staf van Bewind vooruitgestrekt houdende naer eene verhevenheid, tegen wel-

welke geplaetst waren een Scheepsroer, een Harnas met een' Helm en een Krans van Palmen en Lauren gevlogten, waer binnen een *Byl* ſtak, verbeeldende 's Lands Regering, de Krygsmagt en de Vergelding der Verdienſten; terwyl zich by den Vorst vertoonden een Compas, een Leeuwenhuid en een Weegſchael, ten teken van de Voorzichtigheid, Dapperheid en Rechtvaerdigheid, die in het wel beſtuuren vereiſcht worden. Het onderſchrift was: JUSTO MODERAMINE CUNCTA, *Dus word alles naer den eiſch beſtuurd.* Het zesde Stuk, aen den derden buitenhoek, vertoonde zyne Hoogheid met het teken van het Stadhouderſchap, voor welken eene juichende Vrouw gezien werdt, houdende in de eene hand een Luit, en in de andere een Krans, van Bloemen, Mirten en Eikenloof gevlogten, ten teken dat het verheugd Nederland over deze gewenſchte Regering een beſtendig heil toewenſcht, terwyl de blazende Faem boven hen beide zweefde. Het onderſchrift luidde: LÆTITIÆ PLAUSUS, VOTAQUE FAMA REFERT, *De Faem vermeldt de juichende blydſchap en hertelyke wenſchen.* Het zevende Stuk, aen den vierden binnenhoek, vertoonde de Hollandſche Maegd, die eene aenzienlyke Vorſtin aen zyne Hoogheid wees en hem dus aenſprak: ET PATRIÆ ET GENERI DEBES DILECTE NEPOTES, *Geliefde Vorst, gy zyt en aen het Vaderland en aen uw Geſlacht Nakömelingen verſchuldigd.* Het agtſte en laetſte van de Beneden-Stukken vertoonde onzen Vorst, gelyk hy, met de oogen naer den Hemel geſlagen, het Wierook van Gebeden en Dank-

U-TRECHT.

U-TRECHT. zeggingen der Godheid op een' Altaer opoffert. Hier onder las men: SUMMO SINE NUMINE NIHIL, *Alles is zynen voorſpoed aen de begunſtiging der hooge Godheid verſchuldigd.* Het eerſte der bovenſte of kleinere Sierſtukken, aen den eerſten binnenhoek geplaetst, verbeeldde den Godsdienst als eene ſtatige Vrouwe, welke de eene hand houdende op den geopenden Bybel, die op een Pedeſtal lag, met de andere hand een vlammend Hart naer boven hefte, en met hare voeten de Wereld vertrad. Aen de eene zyde werdt zy van boven door een glans beſchenen, terwyl aen de andere zyde een hand uit de wolken een Schild, waerop het Wapen van den Prins gegraveerd was, ter harer beſcherming vasthieldt. Onder ſtondt: FLOREBUNT HOC VINDICE SACRA, *Door dezen beſchermer zal de Godsdienst bloeien.* Het twede Stuk, aen den eerſten buitenhoek, vertoonde het Beeld der *Vryheid*, welke, Juk en Boeien vertreedende, leunde tegens een Oranjeboom. Van onderen las men: OLIM PERFUGIUM NUNC REQUIES, *Eertyds hare toevlugt, nu hare ruste.* Het derde Stuk, aen den tweeden binnenhoek, verbeeldde *de Gerechtigheid*, rustende met hare rechterarm op 's Prinſen Wapen, dat, uit een colom gehouwen, voor uitſtak. Voor haar lagen het Wetboek en de Privilegiën. Het Onderſchrift was: STAT CERTO FULCIMINE NIXA, *Zy ſtaet onwrikbaer, rustende op dit vaste ſteunſel.* Het vierde Stuk, aen den tweeden buitenhoek, verbeeldde *de voorſpoedige Vrede* als eene Vrouwe, wier rechter-arm een overeind ſtaende Spies,

Spies, met Oranjeloof verſierd, omvattede, terwyl zy in de eene hand een Palmtak, en in de andere een Hoorn van Overvloed hieldt. Hier onder las men: SPES LONGA QUIETIS, *Dus verwagt men eene beſtendige Vrede.* Het vyfde Stuk, aen den derden binnenhoek, verbeeldde den Koophandel door *Mercurius*, die met zynen vinger wyzende naer 's Prinſen Vlag, welke waeide van achter een Koopvaerdyſchip, het geen met den naam van *Salus Patriæ*, dat is, *'s Lands welvaren*, pronkende, zyne goederen aen wal ontlaedde. Dit ſprak: HOC SIGNO FELIX, *Uw geluk werde onder dit teken bevorderd.* Het zesde Stuk, aen den derden binnenhoek, verbeeldde den Landbouw door *Ceres*, in een vrugtbaer Land ſtaende voor een Pedeſtal, waerop het teken van het Stadhouderſchap lag. Hier onder ſtond: PRINCIPIS AUSPICIO PROSPERA QUOQUE SEGES, *Dat onder 's Prinſen beſtuur de Landbouw wel vare.* Het zevende Stuk, aen den vierden buitenhoek, verbeeldde de Geleerdheid door *Minerva*, die, ſtaende tusſchen de tekenen van allerlei Konſten en Wetenſchappen, welke by haer lagen, het Borstbeeld van zyne Hoogheid, dat voor haer geplaetst was, aenzag, en zeide: HINC MIHI PRÆSIDIUM, *Van hier verwagt ik myne beſcherming* Het achtſte of laetſte Stuk, aen den vierden buitenhoek, verbeeldde de Utrechtſche Academie, door eene Romeinſche Maegd, houdende den Scepter en het Wapenſchild der Academie, beiden met Oranjeloof verſierd. Waervan het onderſchrift was, SIC DECORATA VIGET, *Deze luiſter verſchaft haer moed en krachten.*

U-TRECHT.

U-TRECHT. Denzelven, en ook den volgenden avond, waren de Doms-Toren, die van het Stadshuis, de Lyst der Gevel van dat Raedhuis en de Voorpoort van den Duitſchen Huiſe weder geïllumineerd. 's Anderendaegs verzamelden zich de Heeren Studenten in de Academie, en trokken met hunne Vaendels en Muſiek naer den gemelden Ridder-Huiſe, van waer zy den Prins Erfſtadhouder naer de Doms-Kerk begeleidden, alwaer alles tot de beſtemde Oratie in gereedheid, en de Predikſtoel met een fraei tapyt omhangen was. Zyne Hoogheid was door de beide Heeren regerende Burgemeesteren verzeld. De Heeren Studenten, in dezen hunnen togt tot aen de Oost-Deur der Kerk gekomen zynde, ſchaerden zich weder in twee reien, door welken zyne Hoogheid reedt, en aen de gemelde Deur, door den Heer Rector Magnificus, den Hoog Eerw. en Hoog-Geleerden Heere *Franciscus Burmannus*, aen het hoofd van den ganſchen Academiſchen Senaet ontvangen en naer het, aen het hoofd der Staten-bank afgezonderd, Stadhouderlyk Geſtoelte geleid wierdt, waerop de Heeren Studenten de voor hun afgezonderde plaetſen innamen. De Oratie werdt uitgeſproken door den Hooggeleerden Heer *Johan Fredrik Reitz*, Med. Doct., Hoog-Leeraer in de Geſchiedenisſen en Welſprekendheid, welke dezelve in drie Stukken verdeelde: ontvouwende 1. *Den aert van het Stadhouderlyk Amt.* 2. *De gelukkige geſteldheid der tegenwoordige tyden. En* 3. *de perſoonlyke hoedanigheden zyner Doorluchtigſte Hoogheid;* op eene wyze, welke de goedkeuring en lof van de Toehoorderen,

wier

wier getal onbeſchryflyk was, heeft wegge- UTRECHT.
dragen. Na die ſierlyke en zinryke Eerrede, werdt het Muſiek, waermede deze plegtigheid begonnen was, herhaeldt, en, gelyk voor de Oratie, door het Orgel, en eene menigte Blaes- en andere Tuigen, op een verrukkende wyze herhaeld. Inmiddels begaven zich de Heeren Studenten weder voor de Oost-Deur, tot en uit welke zyne Hoogheid en de hem verzellende Heeren Burgemeesters, door den Rector Magnificus en den Senaet der Univerſiteit *en corps*, uitgeleid werden. De Studenten zyne Hoogheid (ſteeds verzeld door de Heeren Burgemeesteren) naer den Duitſchen Huiſe te rug geleid hebbende, defileerden voorby zyne Hoogheid, welke hun in de minzaemſte bewoordingen zyn genoegen betuigde, en keerden naer de Academie, alwaer zy ſcheidden. Ontrent drie uuren begaf zich zyne Hoogheid, verzeld als boven, naer het Huis, door wylen de Vrouwe Barones Douariere van *Rhede van Renswoude* tot een Kweekſchool van Konſten en Wetenſchappen geſundeerd, en uit dien hoofde alhier het *Fundatie-Huis* genaemd, in het welk de Wel Ed. Groot Achtb. Vroedſchap dezer Stad voor zyne Hoogheid een plegtigen maeltyd hadt doen bereiden, op welken teſſens de Heer Hertog, de Heeren van het gevolg van zyne Hoogheid en vele Leden van Staet en aenzien onthaeld werden. Het Gebed en de Dankzegging geſchiedden door den Profesſor *Burmannus*, die, in aenmerking der plegtigheid van 's voormiddags, als *Rector Magnificus*, gelyk ook de Heer Profesſor *Reitz*, als Orator, mede aenzat. Ge-

U-TRECHT. duurende den maeltyd werdt treflyk gemusiceerd, en het drinken op de hooge gezondheden geschiedde onder Pauken en Trompetten geschal. By gelegenheid van dit onthael heeft de Prins Erfstadhouder aen het Stads-Armen-Kinderhuis eene aenzienlyke vereering gedaen. Zyne Hoogheid vervolgens weder plegtig zynde uitgeleid en naer het Duitsche Huis te rug verzeld, vereerde het Bal en Soupé, het geen de Baron *d'Ablaing*, Vryheer van Giessenburg, gaf, met deszelfs tegenwoordigheid. Hetzelve was ongemeen luisterryk en duurde tot laet in den nacht. Den volgenden morgen verleende zyne Hoogheid gehoor, en ontving de toewenschingen eener gelukkige reise van de Leden der Staets- en Stads-Regeringe, van de Generaelspersonen en verdere Officieren, van de Leden van verscheide Collegiën en van vele andere personen van rang. Midlerwyl was de Burgery dezer Stad weder in de wapenen verschenen, en schaerde zich van den Duitschen Huise, door de Gortsteeg en de Rodenburgerstraet, langs de westzyde der Nieuwe-Gragt, over de Katharyne-Brug, en door de Briggittestraet, tot aen de Malie-Poort. De Heeren Studenten stonden mede weder in den tuin van den Duitschen Huise geschaerd. Het was omtrent half twaelf uuren, toen de Prins de reise aennam. De Studenten trokken weder met hun Musiek, Vaendels en ontbloot Zydgeweer vooruit. Aen de Poort van den Duitschen Huise stondt een paraderende Wagt van de Infantery van het Guarnisoen, en zyne Hoogheid werdt, onder het roeren der Trommen, door de Officieren,

ren, met hunne Spontons en het Vaendel gesaluëerd, alsmede vervolgens door de Officieren der Burgery, op gelyke wyze, mede met hunne Spontons en Vaendels, als by zyne Hoogheids intrede geschied was; welken Vorst het behaegde by zyne afreise aen den Heer tweeden Burgemeester, Collonel, de voorleden Dingsdag gedane betuigingen van genoegen over en dankzegging voor de uitmuntende paradering en geschiktheid der Burgerye te herhalen. Buiten de Malie-Poort rangeerden zich de Heeren Studenten weder in twee reien tot omtrent de Ophaelbrug, en verrichtten aldaer, by de passage van zyne Hoogheid, hun laetste salut, doende de Heer *de Ridder* aen zyne Hoogheid een korte Aenspraek, ter dankbetuiging voor de gunstige wyze, op welke de Prins der Studenten bereidwilligheid hadt opgenomen, en voorts ter toewensching van een voorspoedige reise en bestendig heil, het geen door zyne Hoogheid zeer gunstig beantwoord werdt, met de allervriendelykste betuigingen, dat hoogstdezelve over alles ten uitersten voldaen was. Dus vertrok die minzame Vorst, latende een ieders hart vervuld met de indrukken van liefde en hoogachting, welke deszelfs groote hoedanigheden in hetzelve verwekt hadden. By het Huis ter Heide, twee uuren van hier, vondt zyne Hoogheid de beide Esquadrons Carabiniers van het Guarnisoen dezer Stad, en onder een fraeie tent een keurig ontbyt van allerleie ververschingen bereid. Derzelver Wapenöeffening beschouwd hebbende, zette hy de reis naer het Loo voort.

U-TRECHT.

U-TRECHT. Onmiddelyk na het vertrek van zyne Hoogheid van hier, waren de acht Compagniën der Burgery dezer Stad, een ieder van hare ſtandplaets naer de Huiſen der Heeren Vroedſchappen, hunne Capiteinen, en de Heeren Studenten naer de Academie te rug getrokken, en aldaer geſcheiden. Des avonds verſchenen de gezamenlyke Burger-Officieren, genodigd door den Heer Burgemeester, hunnen Collonel, en wierden aldaer, met den Heer eerſten Burgemeester, als Gouverneur der Stad, en andere aenzienlyke Gasten, aen een Tafel van tachtig borden, pragtig onthaeld, by welke gelegenheid de Heer Colonel hun, by een gepaſte Aenſpraek, in naem van den Heere Erfſtadhouder, dank zeide voor de door hen aengewende moeite in het bezorgen van alles, het geen tot verluiſtering der voorgevallene plegtigheden hadt konnen ſtrekken. Den 17 daeraenvolgenden, werdt eene diergelyke maeltyd gegeven, door den Heer eerſten Burgemeester, als Gouverneur van de Stad. Ook hebben de Heeren Capiteinen, een ieder in 't byzonder, hunne Compagniën treflyk onthaeld; en, het geen wy niet kunnen nalaten alhier aan te teekenen, de Burgers der Compagnie, het *Fortuin* genoemd, zyn, door hunnen Capitein, den Heer Mr. *Steven Jakob van Muiden*, en de overige Heeren Officieren, met een zilveren Gedenkpenning begiftigd, waervan ook eenigen in goud geſlagen zyn. Op de voorzyde van dien Penning vindt men, ter rechter zyde, den Godsdienst, door een Vrouwenbeeldje, bedekt met een ſluier, en rustende op den bybel en het altaer, verbeeld; de

de naestvolgende twee Vrouwenbeeldjes, hare rechter handen zamenvoegende, verbeelden de Getrouwigheid; terwyl de vierde met de fpeer en hoed de Vryheid is. Onder leest men: *Nooit te fcheiden.* Op de tegenzyde ziet men het wapen van zyne Hoogheid, hebbende ter rechter zyde het wapen van de Stad, en ter linker dat der Compagnie; met het byfchrift: *By het plegtig Inhalen van zyn Doorl. Hoogheid Willem den Vyfden Prins van Oranje, &c. &c. &c., als Erfftadhouder der Provincie van Utrecht, in het jaer* 1766, *aen de Burgers van de Compagnie het Fortuin, door derzelver Officiers, gefchonken. Mr. S. J. van Muiden, Capitein, Mr. N. Kien, junior, Mr. W. G. van Nes, Mr. W. Craeyvanger, Mr. J. J. van der Meulen, Mr. W. J. Beeldfnyder Matroos, J. de Lelie, Mr. N. van Overmeer.* U-TRECHT.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

Thans moetenwe onzen Lezeren verflag doen van het voorgevallene in de zaak van D°. *Gerardus Theodorus de Cock*, welke zeer veel geruchts gemaekt heeft, waerover zeer verfchillend geoordeeld is, en die voor hem van zeer nadelige gevolgen zou hebben kunnen worden, indien de Heeren Gedeputeerde Staten van deze Provincie niet tusfchen beiden gekomen waren, en het kerkelyk onderzoek geftuit hadden. Wy zullen ons enkel bevlytigen om het beloop van deze zaak, naer waerheid, en zo als dezelve gebeurd is, voor- LEEU-WARDEN

LEEU-WARDEN testellen, zonder ons in de hatelyke aenmerkingen in te laten, die zo voor als tegen hem, zo voor als tegen het gedrag der Leeuwarder Clasſe, en dat van de Heeren Gedeputeerde Staten, gemaekt zyn. Het was dan, op den 3 van Sprokkelmaend des jaers 1765, dat D°. *de Cock*, toen nog Predikant te Harig, onder de Clasſis van Sneek, de avondbeurt binnen deze Hoofdſtad waernam voor D°. *J. Ratelband*, die kort daerna als Hoogleeraer in de H. Godgeleerdheid aen 's Lands Hoogeſchool te Franeker beroepen werdt. Hy predikte, by deze gelegenheid, over het gebod van Chriſtus, te vinden by den Euangelist *Johannes* XV. 17. *Dit gebiede ik u, dat gy elkanderen liefhebt.* Deze ſtoffe verhandelde hy, op eene wyze, die vry wat van de aengenomen prediktrant in de hervormde Kerke verſchilde. Onder anderen, liet hy zich niet onduidelyk uit ten voordele van de Verdraegzaemheid in 't ſtuk van den Godsdienst, oordelende, dat een rechtgeaerd Leerling van den grooten Zaligmaker wel verre zyn moet van zyne Naesten liefdeloos te veroordelen, of hen ſtraks voor zulken te verklaren, die allen wettigen aenſpraek op den beminlyken eernaem van Chriſten verbeurd hebben, om dat zy God naer eenen anderen geloofsvorm dienen, die in alles juist niet met den zynen ſtrookt. Zyn Leerreden was niet naer het genoegen der Predikanten, die hem gehoord hadden; de eene vondt 'er dit, de ander dat in te berispen; de een wenſchte hem, na dat hy afgetreden was, dat hy, en alle Toleranten eens leeren mogten, om de Tolerantie niet alleen te oefenen

nen omtrent die buiten zyn, maer ook omtrent die Societeit, van welke zy leden zyn; een ander gaf hem te kennen, dat hy beter gesticht zou zyn geweest, indien hy hem liefderyker hadt hooren prediken; en D°· *Hiltrop*, Predikant alhier, dezelfde, die hem die laetste betuiging gedaen hadt, vondt goed, een week daerna, denzelfden text te verhandelen. Deze handelwyze maekte veel geruchts, en velen geraekten in de verbeelding, dat de Arminiaen in die preeke uitgekeeken hadt; doch de zaek zou, naer alle waerschynlykheid, van geen gevolg geweest zyn, zo Jr. *George Frederik Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg*, medelid van 't Collegie der Heeren Gedeputeerde Staten, en de andere eigengeërfde Ingezetenen van het Dorp *Beetgum*, onder de Classe van Leeuwarden, niet goedgevonden hadden D°· *de Cock* derwaerts te beroepen. Dit beroep werdt, op den 2 van Hooimaend des zelfden jaers, aen de gemelde Classe ter goedkeuringe aengeboden; doch, op dienzelfden tyd, kwam 'er een brief in, geschreven door drie Lidmaten der Gemeente van Beetgum, waerby zy te kennen gaven „ datze met leedwezen vernomen „ hadden, dat D°· *de Cock* tot hunnen Herder „ en Leeraer verkozen was; en, dewyl zy „ gehoord hadden, dat hun beroepen Predi„ kant, niet lang geleden, te Leeuwarden, „ op eene bedenkelyke en veel geruchts ver„ wekkende wyze gepredikt heeft, warenze „ in dezen niet weinig bezwaerd, en voor „ nadelige gevolgen, voor hun zelven, en „ de Gemeente, zeer bevreesd; verzoeken„ de derhalven de E. Clasfis zeer ootmoedig „ en

LEEUWARDEN

LEEU-WARDEN „ en vriendelyk, datze deze zaek toch ge„ lieve ter harte te nemen, dezelve naeuw„ keurig te onderzoeken, en hieromtrent „ zo te handelen, als meest zal kunnen ſtrek„ ken tot hunne gerustſtellinge, en ten bes„ te van de Gemeente." Hoewel nu vele Leden het doen der Schryveren van dezen Brief goedkeurden, werdt egter het beroep, zonder eenig voorafgaend onderzoek, door de meerderheid der Vergadering goedgekeurd, en D°. *de Cock* aen de Gemeente van Beetgum toegewezen. In dezen toeſtand bleven de zaken tot de claſsicale Vergadering van den 6 van Oogstmaend; wanneer 'er een brief gelezen werdt van den Kerkenraed van Beetgum, waerin de drie Lidmaten zwaer beſchuldigd werden, als die niet uit zich zelven, maer door anderen opgezocht en aengezet, den bovengemelden brief geſchreven hadden; het gene men aennam met dugtige bewyzen te ſtaven. De Claſſe beſloot hier op, de drie Lidmaten tegens de volgende Vergadering, die den 3 van Herfstmaend zou gehouden worden, voor zich te ontbieden. Twee Leden van den Kerkenraed van Beetgum, door de overigen gemagtigd, leverden toen een uitvoerig en beredeneerd opſtel in, benevens eenige bylagen, onder welken twee getuigſchriften waren, ter betooginge, dat de drie Brieſſchryvers zich door anderen hadden laten opzetten en aenvoeren; doch de Claſsis oordeelde die bewyzen niet overtuigende genoeg, en ſloeg, uit dien hoofde, het verzoek des Kerkenraeds; om namelyk de drie Lidmaten, door een plegtigen eed, te noodzaken om te zeggen,

wie

wie hen tot het ſchryven van zulk een brief aengezet hadt; tot zo lange af, als de Kerkenraed klaerder en overtuigender bewyzen zou ingebragt hebben. Doch het bleef hier niet by. D°. *J. Chevalier*, verdagt van de hand in het ſchryven van den brief gehad te hebben, werdt gedagvaerd om, den 24 van dezelfde Herfstmaend, voor Heeren Commisſarisſen van de Gedeputeerde Staten te verſchynen. Binnen geſtaen zynde vondt hy aldaer de Heeren Baron *van Schwartzenberg* en Jr. *E. S. van Burmania*. Men vraegde hem, hoe het ten opzichte van het ſchryven van dien brief gelegen was, en of hy, onder eede, kon verklaren, daeraen geen deel gehad te hebben; doch hier in ſchynt hy zwarigheid gemaakt te hebben. Hoe hy naderhand deze gebeurtenisſe aen den Prinſe Erfſtadhouder voorgeſteld heeft, zullenwe vervolgens zien; dit is zeker, dat hy by de Heeren Gedeputeerde Staten verdacht is gebleven, van medegewerkt te hebben om dien brief, door de drie onnozele Leden van de Gemeente van Beetgum, aen de Clasſe te doen overhandigen. Men kan gemakkelyk begrypen dat deze Provincie, door alle deze handelingen, meer en meer met geruchten en geſprekken over de Leerreden van D°. *de Cock* vervuld zy geworden; het vermoeden van onrechtzinnigheid was ook by velen toegenomen, om dat hy, tot dezen tyd toe, nog niet op de Leeuwarder Clasſe verſchenen was, aldaer zitting verzocht en zich vrywillig, nopens de ſtukken, waeromtrent men hem verdacht hieldt, rechtzinnig verklaerd hadt. Eindelyk werdt, op den 1 van

LEEUWARDEN

LEEU-WARDEN

van Wynmaend, door een der Leden, in de classicale Vergadering voorgesteld, of het niet dienstig was, dat 'er onderzoek gedaen wierdt over de meergemelde Predikaetzie; aengezien die zo veel geruchts veroorzaekt hadt, en stellingen in zich zoude vervatten, strydig tegens de gronden van de zuivere en aengenomen Leere. De Eerw. Vergadering keurde dit voorstel goed, en de Heeren *Hazelhof*, *Bruinings*, *van Vliet* en *Te Bokkel*, Predikanten te Oudkerk, in de Dragten, te Bergum en te Leeuwarden, werden benoemd en gemagtigd, om zich te informeren, en te onderzoeken, wat 'er eigenlyk van die zake zy; zullende hunne Eerw. van alle hunne verrigtingen nette aentekening houden, en daervan schriftelyk verslag doen aen de Classis. Het eerste, dat de Gecommitteerden in 't werk stelden, om aen hunnen last te voldoen, was de getuigenissen te vorderen van die Predikanten, welken Do. *de Cock* hadden hooren prediken. De eerste Verklaring, door Do. *Hiltrop* gegeven, liep op dezen zin:

Verklaring van Do. Hiltrop *over de Leerreden van Do.* de Cock.

DE ondergeschreve, door het verzoek van de Eerw. Heeren Gecommitteerden der Eerw. Classis van Leeuwarden, wettig geroepen, om een getuigenis naar waarheid te geven aangaande het door hem opgemerkte in de Predikaatsie van den Eerw. Heere G. T. de Cock, alhier te Leeuwarden, in de Grote Kerk, op den 3 Febr. dezes Jaars, 's avonds gedaan, heeft zig verpligt gevonden, uit zuivere liefde tot de waarheid, opregt te verklaren, dat hy, in gemelde Leerreden, over de woorden *Job.* 15: 17. verscheidde dingen, die hem zeer bedenkelyk en

LEEUWARDEN

Verklaring van Do. Hiltrop over de Leerreden van Do. de Cock.

van zorgelyke gevolgen toeſchenen, aandagtig en nauwkeurig heeft opgemerkt, en onder die zyn hem de volgende thans nog levendig en klaar in het geheugen, gevende het gaern aan de beoordelinge van het Eerw. Claſſis over, of men zulke zaken, in onze ware Kriſtelyke hervormde Kerke, van de Predikſtoelen wel behoorde te vernemen?

1. Do. de Cock, over gemelde woorden predikende, heeft geen het minſte onderſcheid gemaakt tusſchen de liefde, welke men ware begenadigden, als zodanigen, en welke men alle menſchen, als onze naasten, verpligt is te bewyzen, of tusſchen de broederlyke liefde, en de liefde tegen allen, zo duidelyk in het Evangelie des vredes onderſcheiden, en dat hier immers volſtrekt nodig was; wel is waar, zyn E. heeft van trappen in de liefde geſproken, maar zonder den minſten ſchyn te geven van het zo evengemelde onderſcheid, en wat doet die algemene melding dan ter zake? daar het ontwyfelbaar zeker is, dat 'er niet alleen in de algemene liefde, die tot het ganſche menſchdom moet uitgeſtrekt worden, naar eiſch van byſondere betrekkingen en omſtanſtandigheden, maar ook in de liefde, welke 's Heeren gunstgenoten elkander moeten toedragen, naar dat 's Heeren glansryk deugdenbeeld in hun doorſtraald, trappen zyn en mogen, ja moeten wezen.

2. Heeft de Heer de Cock de liefde hier geboden, als de grote en liefderyke Heiland tot zyn elv begenadigden Apostelen en in hun tot alle ware gelovigen, ranken van den waren wynſtok, zeide, *dit gebiede* ——— opgenomen en verklaard, als eene liefde, die alle menſchen, zonder onderſcheid, moet bewezen worden, want zyn E. als *de eerſte* eigenſchap dezer liefde opgegeven heeft, datze *algemeen* moest zyn, niet maar beperkt (gelyk zyn E. met een *zonderlingen ophef* en *nadruk* voordroeg en aandrong) tot menſchen van dezelve geloofs-vorm, belydenisſe, kerke,

ge-

LEEUWARDEN

Verklaring van Do. Hiltrop *over de Leerreden van Do.* de Cock.

gezindheid, ſekte en wat iets meer zy, maar uitgeſtrekt tot allen, die den naam van Kriſtenen dragen, ja tot alle menſchen, niemand uitgezonderd; hoewel nu de ondergeſchreve wel weet, dat men alle menſchen, van welke gezindheid in den Godsdienst, zelvs onze vyanden, als onze naasten, volgens 's Heeren bevel, elders in het woord der waarheid, op talloze plaatſen, te vinden, moet liefhebben, komt het hem evenwel ongemeen bedenkelyk voor, hoe Do. de Cock, die opgegeven word als een Heer van ganſch uitſtekende bequaamheden en talenten, 'er toegekomen is, om niet alleen te ſtellen, maar 'er zo ſterk op te dringen, dat, *in dezen text*, die *algemene* liefde tot het ganſche menſchdom bevolen is, daar het tegendeel zo zonneklaar elk, die de woorden maar even in verband beſchouwt, in 't oog ſtraald, kan een Predikant, kan Do. de Cock zo onverſtandig, of onoplettend zyn, om dit niet te merken? zo neen, moet hier in dan niet een byſonder oogmerk wezen? De ondergeſchreve geeft dit aan het verligt doorzigt der Eerw. Clasſis over, en merkt dit te meer aan, dewyl

3. Hem een andere reden, die de Heer de Cock aanvoerdde, om te betogen, dat men alle menſchen moest liefhebben, zeer kommerlyk en van verren uitzigt zyn voorgekomen, neemt *a.* om dat *ze alle Gods beeld, in eenigen wel bemorst, in anderen wat klaarder, maar in niemand vernietigd, hadden.* Zonder zig nader te verklaren, wat, zo ſprekende, door Gods beeld verſtond: de ondergeſchreve, deze woorden horende, hadt by zig zelven verſcheide bedenkingen, hoe ze in een gezonden zin te plooyen; hy dagt, zou Do. de Cock, zo ſprekende, door Gods beeld verſtaan de geestelyke en onſterflyke natuur der ziele, en derzelver vermogens van verſtand en wille, of eenige kleene overblyfzels in den verdorven menſche, welke genoegzaam zyn, om hem alle onſchuld te benemen, dog hy kon dat uit het ganſche verband, nauwlyks (hoe gaern

hy

hy het anders, in den gunstigsten zin, opvatte) denken, want 'er was voor deze reden nog eene andere, waarom men alle menschen moest liefhebben, voorafgegaan, daar in bestaande: *dat ze allen Gods schepzels zyn*, dat, op 't minste, zeker zal willen aanduiden, dat ze alle *redelyke* schepzels zyn, des dan, in de volgende reden, door Gods beeld de *redelykheid des menschen* niet kon gemeend worden, waarom de ondergeschreve dan ook twee dagen, na de gedane Predikaatsie, den Heer de Cock in 't byfonder sprekende, de vryheid gebruikte, zyn E., op een vriendelyke wyze, te vragen, wat zyn E. tog door Gods beeld, als *op die wyze van het zelve sprak*, verstond? waar op de Heer de Cock rondelyk *deze zelve woorden* geantwoord heeft, *dat de Apostel Paulus Efes.* 4: 24. *'er door verstaat, kennisse, geregtigheid en heiligheid*; dit heeft de ondergeschreve en zyne Huisvrouw, (die des verzogt, uit liefde tot de waarheid, zig ook niet zal onttrekken dit nevens den ondergeschreven te verklaren) *zeer wel, klaar en onderscheiden* gehoord en verstaan: maar als de ondergeschreve daar op, over dit gewigtig stuk, met Do. de Cock nader vriendelyk wilde spreken, weigerde zyn E. zulks ras rond uit, op een gansch niet liefderyke wyze, hebbende zyn E. dit gebeurde, een *geruimen tyd daar na*, ook nog naar waarheid verhaald. *b*. Als een andere reden, om alle menschen lief te hebben, en die vreemd moest voorkomen, was, *dat het 's Heeren eeuwig voornemen was geweest, alle menschen gelukkig te maken*, zonder zig, zo veel de ondergeschreve geheugt, daar over nader te verklaren.

LEEUWARDEN *Verklaring van* Do. Hiltrop *over de Leerreden van* Do. de Cock.

4. Het kon ook niet anders dan nadenken veroorzaken, als by *het reedsgemelde* nog gemerkt wierd, dat Do. de Cock a. die, in het verdelen van zynen text, als een *twede Hoofddeel* opgaf, *voor te zullen houden de drangredenen, die ons tot betragting der liefde moesten aanzetten*, en verscheide redenen ook voorgesteld en aangedrongen

LEEUWARDEN *Verklaring van Do. Hiltrop over de Leerreden van Do. de Cock.*

gen heeft, en dat *vry omstandig*, niet een *enkel woord*, onder het opgeven van alle die redenen, sprak van *die allerkragtigste drangreden*, ontleend van 's dierbaren Heilands grootste en gadeloosste liefdeblyk voor het uitverkoren geslagte, hebbende zig voor het zelve tot in den vervloekten kruisdood overgegeven, en waar van de Zaligmaker zelv hier in verband, volgens de *voorgaande* 12 *en* 13 *vs*, melding maakte, en den zynen, uit aanmerkinge daar van, kragtig aanprikkelde, om elkander lief te hebben. b. En kan het ook wel ongemerkt voorby gegaan worden, dat zyn E., in de geheele Predikaatsie, gansch geen het minste onderscheid tusschen *den staat zyner toeboorderen voor Godt* gemaakt, maar hen slegts in 't gemeen tot de oefening van liefde tegen elkander, zonder aan te wyzen, hoe die, zal ze egt zyn, door den H. Geest, als zyne vrugt, gewrogt moet worden, en uit het ware geloove moet voortvloeijen, opgewekt heeft, zeggende hun daar op alles goeds, ja de eeuwige zaligheid toe.

Dit is het voornaamste, dat de ondergeschreve, in de bewuste Predikaatsie, deels *woordelyk*, deels *zaaklyk*, voor zo verre het hem nu nog levendig en onderscheiden voorkomt, aandagtig en nauwkeurig heeft opgemerkt, menende hier mede aan gemelde verzoek en zynen pligt, om, in deze zaak, naar waarheid, te getuigen, voldaan te hebben.

Overgegeven aan de Eerw. Heeren Gecommitteerdens der Eerw. Clasfis van Leeuwarden, den 29 Octob. 1765.

HENR. VAN HILTROP,
Predikant te Leeuwarden.

Het geen D°. *B. van der Veen* in de Leerreden van D°. *de Cock* mishaegde, is vervat in het volgende Getuigschrift:

On-

Onder de zaken, die my in de Predicatie, door den Eerw. Heer G. T. de Cock, over Joh. 15: 17. in de Groote Kerk te Leeuwarden gedaan, mishaagden, waren inzonderheid deeze volgende:

LEEUWARDEN *Getuigenisse van Do. B. van der Veen, wegens dezelfde Leerreden.*

I. Dat zyn Eerw. stelde, dat de voorwerpen, omtrent welke de liefdepligt, die in den text geboden wort, verkeeren moeste, niet alleen des Heilands Apostelen en andere ware Gelovigen waren, maar in 't gemeen alle menschen; tot reden geevende, zoo veel ik my kan herinneren, dat de voorgeschreeven pligt te voortreffelyk was, dan dat zy alleen maar tot zoo weinig persoonen, als de Apostelen en andere Gelovigen waren, zig zoude uitstrekken.

II. Dat zyn Eerw. onder de redenen ter betoginge, dat men, volgens het gegeeven bevel des Zaligmakers, alle menschen moest liefhebben, ook deeze bragt:

A. Dat het beeld van God in allen, zelfs in de allergoddelooste, hoewel in den eenen meer bemorst dan in den anderen, nog overig was.

B. Dat het des Heeren eeuwig voorneemen was geweest allen gelukkig te maken.

III. Dat zyn Eerw. geen onderscheid scheen te maken tusschen de broederlyke liefde en de liefde neevens alle, maar de zaak zoo beredeneerde, als of men allen op dezelve wyze moeste liefhebben.

Dit zyn zoo de voornaamste zaken, die my in de Predicatie van zyn Eerw. mishaagden; woordelyk zullen die, denkelyk, met het gezegde van zyn W. Eerw. niet overeenkomen, zakelyk evenwel, zoo veel ik weet, komense daar op uit.

Overgegeeven den 24 Oct. 1765.

B. VAN DER VEEN,
V. D. M. te Woudsend.

LEEU-WARDEN

De derde Getuige, D°. *H. Reinalda*, Predikant te Huisum, leverde aen Gecommitteerden over

Eenige Aanmerkingen over de Predikatie, dewelke gedaan is door Do. de Cock, thans Predikant te Beetgum, op den 3den Febr. 1765, *'s avonds in de Groote Kerk binnen Leeuwarden, welke Aanmerkingen de Ondergeschreven (door Gecommitteerden Classis Leov. versogt synde) opgeeft, en verders aan het oordeel van het Eerw. Classis van Leeuwarden overlaat.*

Getuigenisse van Do. Reinalda, *over dezelfde Leerreden.*

De stoffe, dewelke Do. de Cock tot een onderwerp van desselfs verhandelinge genomen had, was *Job.* XV. 17. *Dit gebiede ik u, dat gy malkanderen lief hebt.*

Syn Eerw. merkte seer wel aan, dat het hoofdsakelyke, waar van in deese text gesprooken werde, en ter betragtinge belast wierde, was, *de liefde en desselfs oefening.*

Edog, syn Eerw. behandelde dit stuk zoodanig, dat na 's mans oordeel in deese woorden gesprooken wierde van een algemeene liefde te oefenen omtrent allerleye soort en slag van menschen, sonder enig onderscheid, ook selfs omtrent die, dewelke van ons in gevoelens syn verschillende, dat wy deselve, ingevolge deese text, moesten verdraagen, als God deselve verdroeg.

Edog ik denk, gelyk als duidelyk, en uit de samenhang, en uit het oogmerk van deesen text te sien is, dat hier geensints van een algemeene, maar van een bysondere liefde word gesprooken, namelyk, van de ware hertelyke en broederlyke liefde, eene liefde, dewelke van de ware gelovige, die in Christus, den waren wynstok ingeënt, en daar door met hem vereenigt syn, omtrent mal-

malkanderen in de eerste plaatse geoefend moeste worden, van dit alles heeft Do. de Cock niets gemeld: en heeft vervolgens het gansche werk zoodanig behandeld, dat syn Eerw.

LEEUWARDEN

Getuigenisse van Do. Reinalda, *over dezelfde Leerreden.*

I. Geen de minste onderscheid gemaakt heeft tusschen de liefde, dewelke men aldereerst en aldermeest aan de ware gelovige in Christus, en de liefde, welke men aan alle menschen, als onse naasten, verpligt is te betonen; zoo dat syn Eerw. geen onderscheid gemaakt heeft, nog in trappen, nog in de voorwerpen, omtrent welke de liefde, die in de text gebooden word, te oefenen, vattende syn Eerw. dit gebod, 't geen (myns bedunkens) van den Heiland Jesus gesprooken wierde tegens de gantsche gelovige Kerk, even eens, als of dit gesprooken wierde tegens alle menschen op de wereld, sonder enig onderscheid, of sulks de mening van deese text is, laat de ondergeschreven ook ter judicature van 't E. Classis.

II. De liefde, van welke in den text gemeld word, is buiten alle tegenspraak een liefde, welke moet voortkomen uit het waaragtige en saligmakende geloof in Jesus Christus, en daar mede noodsakelyk moet gepaart gaan, sonder welke vereeniginge geen van deese beide dingen kan geoefend worden: Nu heeft Do. de Cock van het ware geloof in Christus in syn gansche verklaring niet het alderminste gesprooken, als alleen met een woord in een abrupte samenhang.

III. De liefde, waar van in den text gesprooken word, is geen vrugt van 's menschen eigen handen of arbeid, maar een vrugt des Geestes, volgens *Gal.* V. 22. Edog, van dit stuk heeft Do. de Cock geen woord gesprooken, stellende de algemeene liefdensöefening, volgens 's mans hypothesis, zoo maar ter neder, even eens

LEEU-WARDEN

Getuigenisse van Do. Reinalda, over dezelfde Leerreden.

als of elk ſulks maar aan ſyn vrye wil en vermogens had te betragten.

Do. de Cock ſullende nu verders aandringen, en bewyſen, dat wy menſchen alle, niemand uitgeſonderd, verpligt waren om (volgens 's mans veronderſtelling in deeſe text) malkanderen lief te hebben, nam daar toe dit volgende argument: *Om dat alle menſchen hadden Gods beeld, in den eenen wel meer, in den anderen wel minder bemorst en beſwalkt, maar in niemand vernietigd.* Ik hadde verwagt, ſyn Eerw. ſoude een korte en nadere verklaringe, en ophelderinge over deeſe uitdrukkinge hebben laten volgen, wat ſyn Eerw. in deeſe verſtonde door het beeld Gods, 't geen tot nog toe niet geheel in alle menſchen vernietigd is. Edog, daar van heeft ſyn Eerw. niet het alderminſte geſprooken.

Wilde Do. de Cock, gelyk ſyn Eerw. moeste, gebruiken drangredenen, om de oefening van deeſe liefde, van welke in de text geſprooken word, aan te pryſen, zoo had, myns bedunkens, ſyn Eerw. vooral niet moeten nalaten, of laat ik liever ſeggen, vergeeten, te gebruiken de eigen liefdedaad van den Heere Jeſus Chriſtus, omtrent ſyn uitverkoren volk, hebbende ſig voor haar tot in den dood overgegeven, waar van de Heiland ſelve ſprak in het voorgaande 12 en 13 *vs.* en ſyn volk, uit kragt van dat alderkragtigſte liefdensbewys aanſpoorde, om malkanderen lief te hebben: Edog hier van heeft ſyn Eerw. niets geſprooken.

Den ondergeſchreven ſoude nu nog wel eenige aanmerkingen kunnen maaken, hoe dat Do. de Cock, nog in desſelfs gebeeden, nog in desſelfs applicatie, geen de minſte onderſcheid gemaakt heeft tusſchen Menſchen en Menſchen, tusſchen Gelovige en Ongelovige, ſyn Eerw. heeft wel het verſuim van de oefeninge van de gemeene liefde beſtraft, en daar op ſyne Toehoorders tot desſelfs betragting opgewekt, in generale termen ſpreekende tot elk en een ygelyk, ſonder eenige di-

distinctie te maaken tusschen Begenadigde en Onbegenadigde, maar elk vermanende om malkanderen lief te hebben, sonder aan te dringen om daar toe de nodige hulpe en bewerkinge van 's Heeren Geest af te bidden, maar stellende als 't ware de liefdeöefening als aan elk syn eigen kragten en vermogens, sulks doende, soude het een gevolg syn van God weder gelieft te worden. LEEUWARDEN *Getuigenisse van* Do. Reinalda, *over dezelfde Leerreden.*

Dit is 't, dat den Ondergeschreven heeft aangemerkt, en versogt synde op te geven, 't selve ter judicature van 't E. Classis van Leeuwarden overlaat. In kennisse myn handt,

Overgegeven aan de Gecommitteerden den 29 Oct. 1765,

H. REINALDA, Eccl. in Huisum.

Eindelyk voldeedt de Heer *Ratelband*, welke, in dien tusschen tyd, als Hoogleeraer in de H. Godgeleerdheid aen Vrieslands Hoogeschool aengesteld was, aen het verzoek der Gecommitteerden, om getuigenis der waerheid te geven, by den volgenden Brief:

Wel-Eerwaarde Heeren en zeer geagte Medebroederen!

OP het geschryf van den Wel-Eerw. Heere te Bokkel, uit naam ener Commissie, gedecerneert door het Wel-Eerw. Classis van Leeuwaarden, waar van ik de eere gehad heb, met veel genoegen, 17 Jaren lang, Lid geweest te zyn, dient zakelyk ten antwoorde. *Getuigenisse van Prof.* Ratelband, *over dezelfde Leerreden.*

A. Dat ik den 3 Febr. dezes Jaars, in de Grote Kerk te Leeuwaarden, 's avondts den Heere de Cock heb horen prediken over Joh. 15: 17.

B. Dat ik niet ontkennen kan geen genoegen in die Preek gehad te hebben, niet zoo zeer, om dat die Heer zyn Predicatie niet vast in 't geheu-

LEEU-WARDEN

Getuigenisse van Prof. Ratelband, *over dezelfde Leerreden.*

gen hadde, of door gebrek van gezigt of ligt niet lezen kon, en daar door dezelve zeer ongelukkkig uitvoerde, of om zommige steekelagtige uitdrukkingen daar in voorkomende, die gansch niet uitademen die algemeene liefde, daar Do. de Cock zo veel ophef van maakte.

C. Maar

1. Om dat de Heer de Cock het gansche oogmerk van den text miste, door dezelve te verklaren van de algemeene liefde omtrent alle zonder onderscheit, daar de grote Christus uitdrukkelyk bepaalt spreekt van die byzondere liefde, die men tot begenadigden hebben moet, en waarmede godtvrugtige malkander moeten behandelen; zulke verwringingen van den Zin Christi smaken my niet.

2. Om dat zyn E. veel ophef van drangredenen maakte (het gansche twede Deel zyner Predicatie die uitmakende) die grote drangreden van Christus lyden en sterven, in 't onmiddelyk verband van zyne textwoorden voorkomende, over het hooft zag, en 'er niets van repte.

3. Daarentegen zulke drangredenen aanvoerde, die vry wat bedenkelyk zyn, niet dat zyn E. de algemeene liefde aandrong met dat wy Godts schepselen zyn, dat is, denk ik, redelyke schepselen, en dus in zekere opzigt beelddragers der Godtheit kunnende genaamt worden, maar dat hy 'er ook byvoegde eenen anderen drangreden, dien hy, als uit het beloop zyner redenering bleek, van de zo evengenoemde geheel onderscheide, namentlyk *datze alle Godts beeld hadden in den eenen wel bemorst, in de anderen wat klaarder, maar in niemand vernietigt*, zonder eenige verklaring van het woord *beeld* te geven, dat hier mynes bedunkens nodig was.

/. Om dat het hier, als een drangreden, voorquam, geheel onderscheiden van de voorgaande, ontnomen van des menschen redelykheit.

//. Om dat de Zaligmakèr hier in den text spreekt tot zyne begenadigde elf Apostelen, Ju-

das

das uitsluitende, voor welke hy zig in den doodt stond over te geven, dewelke het vernieuwde beeld reeds hadden. Dat nu zyn E. door het beeld Gods zoude verstaan de overblyfzels van dat beeld, kan niet zyn.

LEEUWARDEN *Getuigenisse van Prof.* Ratelband, *over dezelfde Leerreden.*

1. Om dat dit in de voorige drangreden reeds was opgesloten.

2. Om dat, volgens het verhaal van den Heere van Hiltrop, my mondeling gedaan, Do. de Cock zyn Wel-Eerwaarden verklaard zou hebben te verstaan door dit beeld *kennisse, geregtigheit en heiligheit, gelyk Paulus het verklaarde aan de Ephesiers.*

4. Ook stont my niet aan, dat zyn E. met veel ophef zeide, dat deze liefde, waar van Jesus sprak, algemeen moeste zyn, *niet maar beperkt, tot menschen van dezelve geloofsform, belydenisse, secte, kerke, gezintheden, maar tot alle, die den naam van Christenen dragen, ja zo wydt als de gehele werelt zig uitstrekt;* en diergelyke zoort van gezegdens meer.

5. Ook klonk my vremd in de oren, dat hy sprekende van de algemeene liefde, en die bepaalende tot alle schepzelen van den zelven Maker, dus aandrong, dat *Godt reeds voor de grondtslag des werelts het voornemen gehad heeft om hen gelukkig te maken.*

6. Wat de Toepassing betreft, dezelve stiet my, om derzelver algemeenheit, zeer, in welke geen de minste onderscheid voorquam van begenadigde en onbegenadigde, van de liefde tot de broederen te onderscheiden van de liefde tegens allen.

Uit het ter nedergestelde blykt dat, naar de gedagten van den Heere de Cock, dit de zin van Jesus woord was:

Dit gebiede ik u, dat gy malkanderen lief hebt.

Gy elf Apostelen hebt malkanderen lief, niet alleenig malkanderen, maar ook Herodes, Pilatus, ja Cajaphas en den ganschen Joodschen Raad, Judas, enz. in welke het beeld Godts wat meer be-

LEEUWARDEN. *Getuigenisse van Prof.* Ratelband, *over dezelfde Leerreden.*

bemorst is, de beschaafde en onbeschaafde Heidenen, alle sectens en gezintheden der Christenen, die den naam van Christenen dragen, daar het beeld wat klaarder in is enz. zo dit tegen den zin van Christus niet strydt, weet ik niet wat 'er tegen stryden zal.

Hiermede zoude ik voldaan kunnen hebben aan U Wel-Eerw. verzoek, dog ik kan egter, Wel-Eerw. Heeren! niet nalaten in 't voorbygaan aan te stippen, dat ik de gedrukte Predicatie van Do. de Cock niet hebbe geapprobeert, ben daar niet over geroepen, nog myn advys daar over gevraagt, onder voorgeven, dat ik niet geïnaugureert was, dog dit lot hadde ik gemeen met den Heere Manger, aangemerkt als Theolog. Professor, dien men evenwel daar by heeft toegelaten; ik spel den naam van den Heere Manger, mynen zeer Eerw. Collega, hier niet, om zynen H. E. te benadeelen, want zyn H. E. heeft zeer wel gewaakt voor onze Geloofsleer, wilde Do. Cocks Predicatie, om zekere uitdrukkinge daarin voorkomende, niet approbeeren, dog een der Leden veranderde die uitdrukkinge, zonder dat Do. de Cock daar over is verstaan geworden, naar het genoegen van den Heere Manger wel, dog die egter ongaarn tot de Approbatie quam, om nog eene andere reden ———

Ik zoude deze wel verder uitbreiden kunnen, en met eenige aanmerkingen ophelderen, maar oordele zulks niet nodig; dus heb ik de eer, na toebidding van nodig licht en genade in deze zake, over U Wel-Eerw. en de Wel-Eerw. Clasfis van Leeuwaarden, hartgrondig gedaan te hebben, my te teikenen

Wel-Eerwaarde Heeren zeer geagte Medebroeders!

U WEL-E. volvaardige Dienaar en heilwenschende Medebroeder

Franeker J. RATELBAND,
1 Nov. 1765. *S. S. Theol. D. & P. Ord.*

Eer

Eer deze Getuigſchriften ingeleverd wierden, hadt D^o. *de Cock* goedgevonden, zyne Leerrede door den druk gemeen te maken, op dat, door dat middel, de verſtandige wereld in ſtaet mogte wezen, om te kunnen oordeelen, wat 'er van de zake zy; in hoope dat, daerdoor, het wangunſtig uitſtrooiſel van Onrechtzinnigheid, dat als een loopvuur voortgeſlagen was, in zyne vaert geſtuit, zyn goed geruchte voor den vergiftigden tant van den felbytenden laster beveiligd, en zyn dienst by zyne tegenwoordige Gemeente niet onnut gemaekt werde. Die Leerrede kwam te voorſchyn met eene goedkeuringe der Hoogleeraren in de Godgeleerdheid op 's Lands Hoogeſchool te Franeker, welken verklaerden in dezelve niets gevonden te hebben, dat met de hoofdſtukken van de Leere der Waerheid, in de Formulieren van eenigheid der Nederlandſche Kerken uitgedrukt, ſtrydig zy. Deze goedkeuring, door den Deken van de Theologiſche Faculteit, den Heere *P. Conradi*, getekend, was gegeven, zonder dat de Heer *Ratelband* daerover geroepen was, om dat hy nog niet plegtig, door het doen eener redevoering, was ingehuldigd. Over deze handelwyze heeft hy zich openlyk, in de Boekzael, beklaegd, oordeelende dat zyn Amtgenoot, de Hooggeleerde Heer *Manger*, die insgelyks nog niet ingewyd was, en egter over de goedkeuring gezeten hadt, geen grooter voorrecht dan hy behoorde te hebben. De overige Professoren in de Theologie hebben hem in de Boekzael geantwoord. Het was den 29 van Wynmaend, dat de Gecommitteerden

LEEUWARDEN

over

LEEU- over de zaek van Do. *de Cock* plegtig by een
WARDEN waren. Om nette aentekening van alle hunne verrigtingen te houden, verkozen zy Do. *Hazelhof* tot Præses en Do. *Te Bokkel* tot Scriba. Vervolgens werden de Getuigschriften van Do. *Hiltrop* en *van der Veen* voorgelezen. Hier uit maakten zy op, dat Do. *de Cock* geleerd hadt: „I. Dat het des Heeren eeuwig voor„nemen was geweest, *alle menschen gelukkig* „*te maken*. II. Dat alle menschen tegen„woordig nog Gods beeld bezitten, en, let „wel, daer door begrypende het gene de „Apostel Paulus Eph. IV. 24, 'er door ver„staet, kennisse, gerechtigheid en heilig„heid: dat alle menschen Gods beeld had„den, in den eenen wel meer in den ande„ren wel minder bemorst en bezwalkt, maer „in niemand vernietigd; het gene ook Do. „*Reinalda* en Professor *Ratelband* betuigden. „III. Dat Do. *de Cock* die byzondere weder„zydsche liefde, die de Heiland, *Joh.* XV. „17, gebiedt aen zyne Apostelen, en verder „allen navolgeren van hem, algemeen be„grypt en verstrekt, zonder eenig onder„scheid, tot alle menschen, hoe zeer die van „ons in gevoelens zyn verschillende." Deze stellingen konden de Gecommitteerden niet vereffenen, met de Nederlandsche Geloofsbelydenisse, den Heidelbergschen Catechismus, en de Kerkregelen der Dortsche Vergaderinge; weshalve zy zich verpligt oordeelden, zo om een volledig verslag aen hunne Committenten te doen, als om Do. *de Cock* gelegenheid ter verantwoordinge te verschaffen, denzelven daervan behoorlyke kennisse te geven, met verzoek, om daerop schriftelyk, bin-

binnen den tyd van drie weeken, te antwoorden. Deze brief was gedagtekend den 7 van Slagtmaend des vorigen jaers. D°. *de Cock* bleef niet in gebreke denzelven te beantwoorden; in zyn Antwoord verklaerde hy echter vooraf, dat hy de Gecommitteerden, zonder een kwaed voorbeeld te geven, als zyne wettige onderzoekers niet erkennen kan; aengezien men hem, zo 'er iets tegen hem was, hadt behoren op te zoeken by de Sneeker Clasſe, die tot den 6 van de vorige Oogstmaend zyn wettige Rechter geweest is; dus tyds genoeg en te over, om de zaek voor die Vergaderinge te brengen; men hadt meer dan een half jaer tyds gehad tot het inſtellen eener bezwaergrieve, welke door menſchen, die voor de zuivere leere toonen te waken, zo niet diende verzeten te zyn; door menſchen, die thans bezwaerlyk zo lang beiden kunnen, tot dat hy, volgens de vastgeſtelde Kerkwetten, in de Leeuwarder Clasſe zitting verzocht hadt, het gene, naer zyne gedachten, diende voorafgegaen te zyn, terwyl hy als dan twee dugtige Getuigſchriften, het een van den Kerkenraed van Harich, het ander van de Clasſe van Sneek, ter Vergaderinge zou ingeleverd hebben, waerin verzekerd werdt, dat 'er op hem niets te zeggen valle, en waervan hy, ſteunende op de rechtvaerdigheid der Leeuwarder Clasſe, vast vertrouwde, dat zy behoorlyk op dezelven letten zoude. Ook kon hy niet zien, hoe men tegenwoordig met reden op kon koomen, tegen eene Predikaetſie, die, voorzien met eene goedkeuring van de Theologiſche Faculteit van Franeker, in de jongſte maend, van

LEEUWARDEN

LEEUWARDEN van de pers gekomen is. Ten opzichte van deze handelwyze, verklaert hy vervolgens, dat hy zich het recht voorbehoudt; om zich over dezelve, daer, en wanneer hy het geraden zou vinden, te beklagen; waerna hy zich over de zake zelve inlaet; en zyne gevoelens op die wyze voordraegt, als hy oordeelt te moeten voldoen aen zulken, die als broeders, welken het zelfde lot der bedieninge met hem te beurt gevallen is, overeenkomstig met het beminlyk karakter van zynen liefderyken Christen, met hem willen handelen; plegtig betuigende, dat hy volstandig hoopte te blyven by de zuivere leere der Waerheid, begrepen in de gewyde bladeren van 't Oud en Nieuw Verbond, die hy tweemael beleden; en, door het tekenen der aengenomene Formulieren van eenigheid, met eige hand onderschreven hadt. Dit Antwoord, den 11 van dezelfde Slagtmaend, door den Scriba aen de Leden der Commissie rond gezonden zynde, hebben dezelven, aengezien D°. *de Cock* zich op zyne gedrukte Leerreden beroepen hadt, nodig geoordeeld, by den Heere Professor *Manger* te vernemen, of 'er, en welke verandering in dezelve gemaekt was, vermits het algemene gerucht zulks wilde. Uit het antwoord van dien Heer bleek, dat 'er, daer nu staet, *deze liefde over het geheel genomen*, in de geschrevene Predikaetsie stondt, *deze broederlyke liefde.* De Leden van de Faculteit begrepen, dat de spreekwyze van *broederlyke liefde*, in haren engen en gewonen zin genomen, met betrekkinge tot het gene 'er onmiddelyk in de Predikaetsie op volgt, aen bedenkingen onderworpen was, offschoon

die,

die, opgevat in eenen ruimeren zin, voor zo verre alle menschen, als uit eenen bloede voortgekomen, op elkanderen de betrekking van *broeders* hebben, en dus verpligt zyn elkanderen te beminnen, op zich zelve niet afgekeurd kon worden, en het hun daerom meerdere ruimte kon geven in de Approbatie, wanneer zy eene uitdrukking in de plaets stelden, die dien ruimeren zin der *broederlyke liefde* opgaf, en teffens van alle misvatting bevrydde. Het kwam den Gecommitteerden, D^o. *de Cocks* antwoord gelezen en overwogen hebbende, voor, dat hetzelve aen hunne Committenten niet voldoen zou; en hierom verzochtenze hem, by eenen naderen brief van den 4 van Sprokkelmaend dezes jaers, om, door eene duidelyke, onbewimpelde en ronde verklaring van zyn waer gevoelen, aengaende de voorheen geopperde stukken, alle vermoedens van vreemde Leere van zich te weeren, en de Classe van zyne volkomene overeenstemminge met de Leere der Hervormde Kerke te verzekeren. Ten dien einde vorderen ze hem, met betrekkinge op het eerste bezwaerpunt af, zyne gezegden wat nader op te helderen, en te verklaren of hy waerlyk de eeuwige voorverordinering, gelyk die in de Formulieren van eenigheid uitgedrukt is, gelooft; ten opzichte van het tweede punt, waeromtrent hy hun even weinig in zyn antwoord voldaen hadt, willenze, dat hy voor de vuist en openhartig verklaren zal, of hy in waerheid gelooft en omhelst de Leere der algemene verdorvenheid, zo als die mede in de gemelde Formulieren gevonden wordt, met verwerpinge der tegen-

LEEUWARDEN.

LEERAARS WARDEN tegengestelde dwaelleere. En, wat het derde stuk aengaet, waerinze ook niet, aengaende zyn gevoelen, ten vollen onderricht zyn, begerenze, dat hy, met ronde woorden, duidelyk verklare, wat hy van hunne Formulieren van eenigheid oordeele, en of niet de wezenlyke Grondwaerheden van den Godsdienst in dezelven uitgedrukt zyn? of die niet toegestemd en erkend moeten worden, zonder in belydenisse van hun te verschillen, zal men iemand voor een broeder, in den zin van de H. Schrift, voor een waren Gelovigen, naer den aert der liefde houden? of ook de Formulieren van eenigheid nuttig en nodig zyn, en of de Hervormde Kerk wel doet, dat zy alleen zulke persoonen, welken den inhoud harer Formulieren belyden te geloven, tot hare kerkelyke en broederlyke gemeenschap toelaet, en anderen, die in belydenisse van haer verschillen, als alle Pelagiaensgezinden, buiten sluit; en eindelyk, of hy de onverschilligheid van Godsdienst als verderflyk verwerpt? Hoewel nu de Heer *de Cock*, uit dezen tweeden brief, begreep dat de Gecommitteerden als zyne Onderzoekers, en niet als zyne Broeders, in welke hoedanigheid hy verklaerd hadt alleenlyk met hun te willen handelen, in de zaek voortvoeren, wilde hy zich echter, uit liefde tot vrede en eendragt, en om met eèn te tonen, dat hy den zuiveren hervormden Godsdienst vasthieldt, niet onttrekken, om in eene nadere onderhandeling te treden. Het deedt hem wee aen 't hart, straks in 't begin van hunnen brief te moeten leezen zodanige woorden, welken niet duister te kennen

ga-

gaven, als of hy de zaek, in zyn antwoord op hunnen eersten brief, met opzet, niet *duidelyk*, niet *rond*, maer *bewimpeld* hadt voorgedragen, 't geen hem buiten staet stelde, om ooit zyne gezegdens in klaerderen dag te zetten; dewyl men, op dien voet, altyd zou kunnen zeggen, dat de zaek niet openhartig opengeleid, maer bewimpeld wierdt: daer hy echter moest verklaren, dat hy met alle mogelyke duidelykheid, en blanke oprechtheid, zonder den minsten linkschen toeleg, het gezegde zo klaer en voor de vuist ter neêrgesteld hadt, dat het hem zelfs wonder gaf, dat het den Gecommitteerden immer anders hadt kunnen voorkomen. Het bedroefde hem nog meer, dat men zyne woorden niet opvatte op de wyze van eenen Rechtzinnigen, die in een goeden zin zo schryven kon, als hy gedaen hadt. Vervolgens heldert hy zyne gezegdens nader op, aentonende, dat dezelven of overeenkomstig zyn met de Catechismus, of kwalyk opgevat door de Gecommitteerden, die zyne woorden uit hun verband rukten, of zaken met zaken vergeleeken, die gene vergelyking duldden; en, ten opzichte van de voorgestelde vragen, kwam het hem onbegrypelyk voor, hoe hem dezelven gedaen konden worden, daer hy, in 't slot van zyn vorigen brief, reeds verzekerd hadt, dat hy zich aen de Formulieren, die tweemael door hem ondergeschreven waren, hieldt. Ook kon hy niet zien, dat de Classe den Gecommitteerden eenige magt gegeven hadt, om hem zodanige voorstellen te doen; of zy moesten eenen byzonderen last hebben, welke het hun niet goed

LEEUWARDEN.

LEEU- WARDEN gedacht hadt voor hem open te leggen; ja, wat grond kon hy hebben, dat hy, al antwoordde hy op die vragen, meer op zyn woord geloofd zou worden, daer zyne betuiging voorheen zo weinig geloof gevonden hadt. Ook waren die vragen niet allen even klaer, zo dat hy daeromtrent eene nadere opheldering van noden hadt. In de derde vrage vondt men deze uitdrukkingen: *Of de Formulieren niet toegestemd en erkend moeten worden, zonder in belydenisse van ons te verschilleu, zal men iemand voor een broeder enz. houden.* Het woord *Belydenis* is daer ter plaetse niet vry van dubbelzinnigheid, ten minsten, zegt de Heer *de Cock*, kan hy niet merken, hoe ruim of eng de Gecommitteerden het begeeren uitgestrekt te hebben, het geen nogthans noodzaeklyk was; dewyl het bekend is, dat de Lutherschen hunne eigene Geloofsbelydenisse hebben, die in alles met die der Hervormden niet overeenkoomt, doch welken, dit niettegenstaende, overal in Godgeleerde Schriften, en op den Predikstoel, de *Broeders Lutheranen* genoemd worden. Dus diende hy te weten, of dat *van ons verschillen* ook op hen zien zal. Wat het overige van die Vrage aenbelangt, meent hy de *Pelagianen* en *halve Pelagianen* te kennen; maer hy weet niet, wie hy voor *Pelagiaenschgezinden* houden moet, waervan men, om niemand te verongelyken, eerst een netten lyst diende op te maken. Over dit voorstel derhalve nader uitleg vragende, bevestigt hy de twee eerste Vragen met ja, zich derhalve in die stukken, zonder eenige bewimpelinge, voor rechtzinnig verklarende; en, ten

op-

opzichte van het derde, betuigt hy het ſtel- zel der Deïsten, en dus de onverſchilligheid van Godsdienst, met geheel zyn hart te verwerpen. Het Antwoord van D°· *de Cock*, gedagtekend den 3 van de jongſte Lentemaend; werdt, 's anderendaegs, in eene vergadering van Gecommitteerden gelezen, welken daerop eenige Aenmerkingen maekten, die ganſch niet ten zynen voordele waren. Hy ſprak, naer hunne gedachten, over het Beeld Gods, als een Remonſtrant doet; hy gebruikte gene beſlisſende woorden, zo als behoorde te geſchieden door iemand, die onder verdenking lag; hy gaf gene voldoende verklaring van zyne ware mening over het beeld Gods; de Remonſtranten ſtonden ook toe, dat men de Formulieren van eenigheid, met eene goede conſcientie, onderſchryven kan, ſchoon niet in den zin der Opſtelleren, maer in dien, welken men 'er zelf aen geeft; hy gaf hun veel ſchyn van twyfelinge, door zich niet over 't eeuwig Beſluit te verklaren; zyne uitvlugten op hunne vergelykingen van zyne gezegdens komen hun voor uit verlegenheid geboren te zyn; het geen hy, ter verantwoording, op het derde voorſtel bybrengt, voldoet hun geheel niet, om hem van de verdenking van eene onbepaelde Tolerantie, of invoering van eene verderflyke onverſchilligheid van Godsdienst te ontheffen; want, ſchoon hy wel het ſtelzel der Deïsten verwerpt, blykt het echter, *dat niet geheel vry is van het invoeren van onverſchilligheid onder die geenen, die den naem van Chriſten voeren.* Van zyn onbewimpeld antwoorden op de eerſte en tweede Vra-

LEEU- WARDEN

LEEUWARDEN

ge, vinden wy geen gewag gemaekt in de Aentekeningen der Gecommitteerden; die, door het maken van de gemelde Aenmerkingen, aen hunnen last meenden voldaen te hebben, en zich ook van het geven van een præadvys wilden wagten, en op hun beurt adviseren, op dat niemand der Broederen denken mogt, dat zy daermede een byzonder oogmerk hadden. De Clasſe besloot, op den 18 van dezelfde maend, de ingeleverde ſtukken in deze zaek te doen drukken, en aen elk Lid een exemplaer te bezorgen, ten einde dezelven naeuwkeurig ingezien, en, in eene aenſtaende Vergaderinge, daerover met de vereiſchte voorzichtigheid geadviſeerd zoude kunnen worden. Doch de tyd nu daer zynde, waerop men vastgeſteld hadt de zaek af te doen, werden de raedplegingen der clasſicale Broederen geſtremd door het volgende Besluit van de Heeren Gedeputeerde Staten dezer Provincie:

Maandag den 14 April 1766.

De Gedeputeerde Staten ſluiten de clasſicale rechtspleeging in de zaek van Do. de Cock.

OP het geproponeerde ter Vergadering gedaan, houdende, hoe dat het aan deeze Tafel bekend is, dat, zederd een geruimen tyd, oneenigheden zyn ontſtaan tusſchen eenige Kerkelyken deezer Provintie, ter occaſie van zekere bekende Preek, in deeze Stad, op een Zondag Avond, door Dnus. *G. T. de Cock*, diestyds Predikant te Harig op Gaasterland, in de Groote Kerk gedaan; waar over onaangenaame Complimenten van Dnus. *Ratelband* en *Hiltrop* heeft ontvangen; dat Dnus. *Hiltrop*, des Zondags daar aan, tegen die Preek, in 't openbaar voor de Gemeente eene Predikatie heeft gedaan, en daar in Dnus. *de Cock* van onrechtzinnig-

nigheid heeft zoeken verdagt te maaken, tegen de Synodaale en 's Lands Ordonnantiën, en ſpeciaal tegen de Reſolutie van den 3den Juny 1682 (*), waarop

LEEUWARDEN *De Gedeputeerde Staten ſtuiten de claſſicale rechtspleeging in de zaek van Do. de Cock.*

(*) Deze Reſolutie luidde als volgt:

Extract uit het Reſolutieboek der Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staaten van Vriesland.

Saturdag den 3 Junii 1682.

Zyn Furstelyke Doorluchtigheid en de Heeren Gedeputeerde Staaten van Vriesland, hebben by reſumtie gearreſteerd, tot rust en vrede van Gods Kerke hier in de Provincie, de naavolgende Reſolutie:

Zyn Furstelyke Doorluchtigheid en de Heeren Gedeputeerde Staaten van Vriesland, niet zonder grote bekommeringe overwegende den toeſtand en gelegenheid van Gods Kerke alhier in deeze Provincie, hoe dezelve word getroubleerd in hare ruste en vrede, door de dagelykſche toenemende verſchillen en oneenigheden, zoo tusſchen de Profesſoren Theologiæ, als Dienaaren des Goddelyken woords, en wat ſchadelyke gevolgen, by voortgang derzelver, meer daar uit zullen kunnen voortkomen, byaldien in tyds daar inne niet wierde voorzien; hebben naa ſerieuſe deliberatiën eenpariglyk goedgevonden en verſtaan, tot wegneeminge van alle disſenſiën, en vastſtellinge van vrede in de Kerken dezer Provincie, en onderhoudinge van goede correspondentiën van buiten, te verbieden aan alle Profesſoren, zoo in de Heilige Theologie als andere, op onze Academie te leeren, leeſen, disputeeren of ſchryven zoodanige ſtellingen, die directe of indirecte ſtryden tegens eenig ſtuk der Leere, begreepen in de Formulieren van Eenigheid, en bezonderlyk in den Heidelbergſchen Catechismus; van gelyken dat geen Predicant dezelve ſtellingen zal mogen brengen op den Predikſtoel, daar van Catechiſeeren ofte ſchryven; als mede dat geen Profesſor of Predicant zal vermogen een publicq Profesſor of Predicant, 't zy buiten of binnen de Provincie, in

 zyn

LEEUWARDEN

De Gedeputeerde Staten stuiten de classicale rechtspleeging in de zaak van Do. de Cock.

waarop gegrond is de 33 *Tit.* §. 3. van het *Compendium* der Kerkelyke Wetten, raakende de leere, zyn Geschriften, Lesfen of Predicatiën door te halen, verdacht te maken van eenig kwaad gevoelen of Leere; maar ter contrarie ordonneeren wy alle Professoren en Predicanten, onder onze gehoorzaamheid staande, dat zy voortaan haar werk zullen maken, en daar op alle hare Lesfen, Dispuuten, Predicatien, Catechisatien, sampt Geschriften aanleggen, dat hare Discipulen, Toehoorders en Gemeenten volkomen geïnstrueerd en toegerust mogen zyn, om alle Wederpartyders, en die vyanden zyn van de ware Gereformeerde Christelyke Religie te kunnen wederleggen, de mond stoppen, en de ware Leere tegens dezelve vastmaken en staande houden; van gelyken dezelve gedurig in te planten de vreese Gods, en aan te zetten tot de practicq en kragt van een ongeveinsden wandel naar de Leere der Waarheid, die naar de Godzaligheid is; voorts dat zy malkanderen als Broederen zullen verdragen, en in vrede met elkanderen leven; en in cas vermeinen ymand Heterodoxe stellingen leert of schryft, dezelve daar over aan te klagen, een yder voor zyn competenten Rechter, 't zy voor Clasfen of Synode, of voor 't Collegie, naar de qualiteit van de personen, volgens de Kerkenordre dezer Provincie en de Wetten van de Academie.

Ende ingevalle eenig Professor of Predicant zig niet en kwame te ontzien, tegens deze onze meininge evenwel de vorige stellingen te leeren, daar over te disputeeren, daar van te prediken en catechiseeren of schryven, ende zulks bekend zynde, daarinne van nu voortaan te continueeren, zal dezelve zonde eenige conniventie of gratie van zyn dienst werden gesuspendeerd, en naar exigentie van zaken gedeporteerd, en inhabil verklaard tot eenige andere bedieninge; want wy zulks voor den dienst en vrede van ons Land en Kerke verstaan te behooren.

En op dat deze te beter effect kome te forteeren, hebben wy mede goedgevonden een Extract van dien met een missive, daar toe relatief, aan de Universiteit te Franeker, en alle Clasfen dezer Provincie toe te zenden, om haar daar naar exactelyk te reguleeren, en geen Boeken, daar inne die voorgemelde

Quæ-

LEEUWARDEN *De Gedeputeerde Staten sluiten de classicale rechtspleeging in de zaek van Do.* de Cock.

re, waarby aan Theologanten en Kerkelyken verboden is, hunne Medearbeiders publiek van den Kanzel van onregtzinnigheid te beschuldigen; dat daarop gevolgd is een Commissie van de Classis van Leeuwarden, niet naar de gewoone order gedecerneerd; dat middelerwyl die Preek van Dnus. *de Cock* in druk is uitgegeeven, gemunieëerd met eene Approbatie der Theologische Faculteit te Franeker; dat daar over door den Professor *Ratelband* en voorn. Faculteit wederzyds geschriften in de Boekzaalen zyn bekend gemaakt, die veele ontstigting en ergernissen aan het publiek hebben gegeeven; dat zederd de Heeren Predikanten van het Leeuwarder Classis veele Informatiën van particuliere Discoursen ten laste van voorn. Dnus. *de Cock* hebben genoomen, particulier van den Professor *Ratelband*, Dnus. *Hiltrop* en *van der Veen*, Predikant te Woudsend, welke beide eersten notoir partyen *in causa* zyn, in 't byzonder Dnus. *Hiltrop*, die de aanklaager in de Classis geweest is, en publiek zynen Medearbeider heeft zoeken verdagt te maaken.

Dat ook Dnus. *Chevalier*, Predikant te Britzum, in de Vacatuure te Beetgum predikende, aldaar zyne onbedagte Zéle tegen Dnus. *de Cock*, tot ergernis der Gemeente openlyk heeft getoond, en ook waarschynlyk medegewerkt om zekeren Brief, door onnozele Leden dier Gemeente, aan de Classis te doen overhandigen, toen de Approbatie van dat Beroep op Dnus. *de Cock* verzogt zoude worden; dat daar na de Gecomm. van de Classis by Missive aan voorn. Dnus. *de Cock* eenige-

Quæstien of Verschillen of personaliteiten worden gevonden, te zullen approbeeren, maar dezulke aan Ons toe te zenden, om daar tegens zodanig te worden gestatueerd, als Wy verstaan zullen te behooren.

Accordeert met voorsz. Boek.

LEEU-WARDEN

De Gedeputeerde Staten ſtuiten de claſſicale rechtspleeging in de zaek van Do. de Cock.

ge vraagen hebben gedaan om zig daar op ſchriftelyk Cathegoriſch te verklaaren; dat Dnus. *de Cock* daar op ſchriftelyk heeft geantwoord; dat dit antwoord niet voldoende aan die *Zeloten* zynde voorgekomen, thans *magnis animis*, by opgemaakte Cabaalen ſtaat gejugeerd te worden over deze affaire, in de Claſſicaale Vergadering, die weezen zal op Dingsdag den 15den deezer: alle welke zaaken voorkomen als zeer nadeelig voor de Kerkelyke ruste, waar van zeer veele en droevige exempels voorhanden zyn, en die tot zeer nadeelige ſcheuringen en hooggaande beroerten onder de Kerkelyken en Gemeente zouden uitbarsten, gemerkt de bekende drift der Geestelyken, waar tegen onze Voorouders zeer wyzelyk zoo meenigmaalen gewaakt, en zeer voorzigtige maatregelen genoomen hebben, om dat ſoort van ydele diſpuuten en ſcheuringen voor te koomen.

Verders in ſerieuſe bedenking gegeeven zynde, of het niet de pligt van dit Collegie was, aan wien het bezorgen en bewaaren der Kerkelyke ruste zoo duur is aanbevoolen, en meermalen zo loffelyk is geëxerceerd geworden, ook in deezen zorge te draagen, dat die Geestelyke Driften de Kerke niet op nieuws beroeren, Kerkelyken tegen Kerkelyken, en Ledemaaten tegen Ledemaaten opzetten, met te tragten eene haatelyke Inquiſitie te introduceeren, ook in deeze omſtandigheden de hand op die diſpuuten, welken tog niets om het lyf hebben, te leggen.

Is na deliberatie goedgevonden en verſtaan zig met het voorſz. geproponeerde te conformeeren, en de hand op bovengem. diſpuuten te leggen; voorts aan de Claſſis van Leeuwarden te verbieden, gelyk geſchiedt door kragt deezes, hier in, zonder toelating der Regeering, eenige verdere pourſuites te doen.

Interdiceerende wyders aan allen en een iegelyk, hier van, het zy by geſchrifte, of van den

Kan-

Kanzel meerder gewag te maaken, en imponeerende alzo een *ſilentium* aan elk en een ieder, die hier in als een Yveraar zoude willen ten voorſchyn koomen, op dat de rust der Kerke bewaard, en onnodige vraagſtukken geen gelegenheid tot ſcheuringen mogen geven.

LEEUWARDEN

De Gedeputeerde Staten ſtuiten de clasſicale rechtspleeging in de zaek van Do. de Cock.

Wordende den Kerkelyken, by pœne van de hoogſte indignatie, verbooden geene vraagſtukken van zoo veel influentie op de publieke rust, ooit of ooit, zonder voorafgaande permisſie van de hooge Regeering, in hunne Vergaderinge te onderneemen om te decideeren, waar mede den Lande en Kerke beiden dienst zal geſchieden.

En zal Extract deezes per misſive aan de Clasſis van Leeuwarden ten ſpoedigſten worden toegezonden, met last om zig naar den inhoud deezes exactelyk te gedraagen.

Door deze Reſolutie zag de Clasſe zig genoodzaekt, het onderzoek in de zaek van D°. *de Cock* te laten ſteeken, ſchoon de gevoelens der Leden over derzelver inhoud vry veel van elkanderen verſchilden. Sommigen waren van oordeel, dat men terſtond aen de orders van hunne Ed. Mog. moest gehoorzamen: doch de meerderheid beſloot tot het doen van Remonſtrantiën, zo aen het Collegie, als aen den Prinſe Erfſtadhouder, tegens welk Beſluit de eerstgemelden het volgende *Protest* deeden aenteekenen:

Protest van eenige Leden der Clasſe enz.

DE ondergeſchrevene Leden van het Eerw. Clasſis van Leeuwarden, met innerlyk leedweezen gezien hebbende, dat het Meerderdeel der Leden van gemelde Clasſis, na de Lecture van de Reſolutie van haar Ed. Mog., myne Heeren de Gedeputeerde Staten van deze Provincie [verbiedende en gelastende aan het Eerw. Clasſis, ter

LEEUWARDEN *Protest van eenige Leden der Classe, tegens het doen van Remonstrantiën enz.*

handhavinge van de publike ruste in Kerk- en Burgerstaat, om gene verdere pourſuites, in de zake van den Eerw. Heere G. T. de Cock, thans Predikant te Beetgum, te doen; en nog by monde op den Predikſtoel, nog in verdere geſchriften, zig ter ſtoringe van de publike ruste uit te laten; maar nu van ſtonden aan, en in vervolg van tyd, aan de heilzame ordres van haar Ed. Mog. in alles te odediëren] hebben kunnen goedvinden, deze gegevene heilzame bevelen in zo verre te vilipenderen, datze hebben durven onderſtaan, om, na herhaalde omvragen, welke niet hadden behooren gedaan geweest te zyn, eene nadere Reſolutie te formeren, en eene nieuwe Commisſie te decerneren, welke in last gegeven is, om by weege van Doleantie zig te addresſeren, zo by zyne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nasſau, onzen dierbaren Erfſtadhouder, als by het Collegie van haar Ed. Mog. de H. H. Gedeputeerde Staten, om hunne grieven van beſwaar over haar Ed. Mog. Reſolutie by hooggedagten Vorst, en 't Illuſtre Collegie in te brengen.

Dingen, die de ondergeſchrevene niet wetende te vereffenen, met de ſchuldpligtige en eerbiedige onderwerping aan haar Ed. Mog. bevelen, aan welke zy als gehoorzame Dienaren der Kerke J. C., gelyk ook van haar Ed. Mog. als hunne Souveraine gebiedende Overigheid, zig wenſchen te ſubmitteren, haar genoodzaakt hebben, om zig over dezen handel, by het Wel Eerw. Clasſis te beklagen, en daar tegen te proteſteren, gelyk als zy nog doen by dezen, verklarende aan al het in dezen gedaan is, en nog verder gedaan mogt werden, geen part of deel te nemen, als ſtrydig tegen het hoge bevel, door haar Ed. Mog. aan de gehele Clasſis in 't gemeen, en aan elk der Leden in 't byzonder gegeven. Begerende dat dit Protest woordelyk in de Clasſicale Acten werde geïnſereerd, om te kunnen ſtrekken na beho-

horen. In kennisse der waarheid hebben wy dezen met onze eigene handen ondertekent. Actum Leeuwarden den 15 April 1766.

LEEUWARDEN *Protest van eenige Leden der Classe, tegens het doen van Remonstrantiën enz.*

Paulus Hoekema, Past. Goutumanus.
W. Columba, Eccl. in Wirdum.
J. W. C. Tencking, Eccl. in Warga.
W. van Assen, Eccl. in Berlikum.
P. Passamier, V. D. M. te Stiens.
D. Folperda, V. D. M. te Hempens.
J. Beilanus, Eccl. in Engelum.
R. Wassenaar, V. D. M. te Cornjum.
H. Lemke, Eccl. te Wier.
F. Heidcamp, V. D. M. te Deinum.

Het vervaerdigen dier Remonstrantiën werdt eerst aen de vier Gecommitteerden, in de zaek van D°. *de Cock*, aenbevolen; wien vervolgens nog twaelf Predikanten; namelyk *Oudkerk*, *Wiersma*, *van der Sloot*, *Wassenberg*, *Braunius*, *Veenstra*, *Waning*, *Meinarda*, *Reinalda*, *Groenman*, *Doornbosch* en *Frieswyk*, Bedienaers des woords te Ryperkerk, Jelsum, Boxum, Lekkum, Vrouwenbuurt, Zuidwolde, Oldega, Hallum, Rottevalle, Huisum, Ydaerd en Leeuwarden; toegevoegd werden, met volle magt, om dezelven te herzien, naer goedvinden te veranderen, te vermeerderen, en op zulk een tyd aen het Collegie en zyne Hoogheid aen te bieden, als zy goed en raedzaem zouden oordelen. De inlevering geschiedde echter, om redenen, niet voor 't midden van de jongste Zomermaend, wanneer het volgende Beklagschrift ter tafel van de Heeren Gedeputeerde Staten gebragt werdt:

EDELE

LEEUWARDEN

EDELE MOGENDE HEEREN!

Remonſtrantie van de Claſſe aen de Heeren Gedeputeerden, houdende haer bezwaer over de genomene Reſolutie in de zaek van Do. de Cock.

Geeft met ſchuldige eerbied en het allerdiepſte respect te kennen, de Clasſis van Leeuwarden, hoe zy, door Uw Ed. Mog. Reſolutie van den 14 April jongstleden, daags daar aan aan haar toegezonden, zich in gemoede bezwaart vind. Alle de Leden van deze Kerkelyke Vergadering hebben eenparig en oprecht betuigt, hunne eerbiedigſte hoogagting voor U Ed. Mog., als hunne hoge en wettige Overheid, en hunne bereidwilligheid, om alle mogelyke en betamelyke gehoorzaamheid aan dezelve te betonen; dan, in deze zake, dewelke de Kerk onmiddelyk betreft, waar over hen de Allerhoogſte, in zyne Voorzienigheid, tot Opzienders, Wachters, en Voorgangers geſtelt heeft, kan de Clasſis van zich niet verkrygen, de zorg en waakzaamheid, haar zo diere van haren Goddelyken Meester aanbevolen, en waar van zy, in zyne doorluchtige Verſchyninge, eens reekenſchap zal moeten geven, niet te behartigen. Het zy ons dan geoorloft, Ed. Mog. Heeren! de gronden van ons beklag te mogen brengen onder 't oog van U Ed. Mog. Wy bidden Dezelve ootmoedig, met een toegenegen gemoet, te willen letten op alle redenen, en een ernstig oor te willen lenen aan Lieden, die God wenſchen te vrezen, en de Overheid te eerbiedigen, en die te vrymoediger toetreden tot hunne Verdediging en dit Beklag, hoe meer zy, zich genes ſchulds bewust in de zake, vrymoedigheid voor God en menſchen vinden.

De Clasſis vind zich in de onvermydelyke noodzakelykheid, Ed. Mog. Heeren! om, in de eerſte plaats, haar hartelyk leedwezen, en treffende ſmerte te betuigen, dat zy uit Uw Ed. Mog. Reſolutie vernomen heeft, dat U Ed. Mog. in verſcheidene zaken, en omſtandigheden, niet genoegzaam zyn geïnformeert geweest; als

1. Dat de *Commisſie ter onderzoek niet naar de* ge-

gewone wyze zou gedecerneert zyn. Niets kan de Vergadering anders denken, dan dat U Ed. Mog. bedoelen, dat dit Voorstel een weinig laat geschied is; Edoch, dit kon niet anders, dewyl de Clasfis Ds. de Cock, reeds in den dienst te Beetgum bezig, tot op het laatste toe, zelf in perzoon verwagtte, om sessie in deze Vergaderinge te verzoeken. Dit niet geschiedende, gaf gelegenheid om onder de Particularia, die na de afhandeling van de gewone Articulen plegen geopepert te worden, de propositie, om eene Commissie ter onderzoek aan te stellen, te doen; het welk, als een zaak van gewigt, en daar reeds te voren van gesproken was, diensvolgens niet geheel nieuw, tegens gene Clasficale wet stryt.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Classe aen de Heeren Gedeputeerden, houdende haer bezwaer over de genomene Resolutie in de zaek van* Do. de Cock.

2. *Dat de Clasfis veele informatiën van particuliere discoursen tot last van Ds. de Cock heeft ingenomen, particulier van Prof. Ratelband, Ds. van Hiltrop en van der Veen.* Hoewel de Clasfis geene misdaad kan vinden in het onderzoeken van particuliere discoursen van Leden der Kerke, betreffende hun leer en leven, zo moet dezelve evenwel eerbiedig betuigen, dat het tegendeel van het zo evengemelde uit de Handelingen van de Gecommitteerden der Clasfis dagklaar blykt.

3. *Dat Ds. van Hiltrop de aanklager van Ds. de Cock in de Clasfis zou geweest zyn*, is U Ed. Mog. zeer abusief bericht: Vervolgens grieft het haar niet minder in de ziele, dat zy, in 't gemeen, en verscheidene harer weerdige Leden in 't bezonder, ja ook andere brave Mannen in Gods Kerke, in deze Resolutie zo onvriendelyk behandelt worden; als

1. *Dat Ds. van Hiltrop beneffens D. Ratelband onaangename Complimenten aan Ds. de Cock zouden gemaakt, en de eerstgenoemde, tegens de Resolutie van den 3 Juny 1682, Ds. de Cock van onrechtzinnigheid, openbaar voor de Gemeente, heeft zoeken verdacht te maken.* Het zy ons geoorloft, Ed. Mog. Heeren! in bedenkinge te geven, van wien het bericht dier genoemde Complimenten

zyn

LEEUWARDEN

Remonstrantie van de Classe aen de Heeren Gedeputeerden, houdende haer bezwaer over de genomene Resolutie in de zaak van Do. de Cock.

zyn oorspronk hebbe, en of gemelde Heeren ooit daar over wettig zyn ondervraagt, en daar van eenigzints zyn overtuigt geworden? En wat het overtreden van de voorzeide Resolutie, door Ds. van Hiltrop, aangaat, wy betuigen eerbiedig, naauwkeurig nagaande de oorspronk dier loffelyke Resolutie van Uw Ed. Mog. Hoogst-aanzienelyke Voorzaten, en derzelver gewigtigen inhoud, hier op uitkomende, om de Gemeentens volkomen te instrueren, ten einde alle Wederpartyders, en de Vyanden van de ware Christelyke Gereformeerde Religie, te konnen wederleggen, den mond te stoppen, en de ware Leer tegens dezelve vast te maken; staande te houden, en geenzints te konnen vinden, dat daar tegens, door Ds. van Hiltrop, eenigzints gehandelt is.

2. Wat *Ds. Chevalier* aangaat, van *zyne te Beetgum betoonde onbedagte Zele*, is aan de Classis nooit iets voorgekoomen; ook heeft dezelve uit alle ingekomene stukken van Beetgum, over deze zaak, geen grond kunnen vinden, dat *zyn E. waarschynlyk mede gewerkt heeft, om zekeren Brief, door Ledematen van die Gemeente, aan de Classis te doen overhandigen.* Daar en boven heeft Ds. Chevalier aan de Gecommitteerden vertoont zekere Attestatie van die drie Ledematen, waar by zy vrywillig en naar waarheid betuigen, dat zyn Eerw. haar tot den bewusten Brief nimmer heeft aangezogt, nog aangevoert, erkennende dien Brief voor den haren, met betuiginge, zeer verlangende te zyn, dat de Eerw. Classis aan den inhoud daar van, ten besten van hen, en de geheele Gemeente, mogte voldoen: En gestelt, Ed. Mog. Heeren! die Heeren hadden iets misdaan, 't geen wy betuigen niet te kunnen zien, zoude zulks als een bezwaar ten laste van de geheele Vergaderinge kunnen aangemerkt worden?

3. Ook doet het haar aan het harte wee, dat zy door deze Resolutie word afgebeeld, als *die over ydele disputen, die niets om het lyf hebben,* drif-

driftig zou in beweging wezen; die magnis animis, *by opgemaakte Cabalen, stond te jugeren; die eene hatelyke Inquisitie zou tragten te introduceren; wier Gecommiteerden* ad hanc causam *met den hatelyken naam van* Zeloten *getekent worden:* daar zy zo vriendelyk en bedaart met Ds. de Cock gehandelt hebben.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Classe aen de Heeren Gedeputeerden, houdende haer bezwaer over de genomene Resolutie in de zaek van Do.* de Cock.

Zyn deze drie Bezwaar-poincten, Ed. Mog. Heeren! voor ydele disputen, die niets om het lyf hebben, te reekenen, dan zullen voorzeker de Geschillen tusschen ons en de Remonstranten, op wier berugte vyf Articulen, waar over in de Synode van Dordrecht, in den Jare 1618 en 1619, uitspraak gedaan is, dezen weêrslag hebben, ook zo moeten gekeurt worden, en waar dit heen zou lopen, kunnen U Ed. Mog. zelf ligt doorzien.

Insgelyks moet de Classis in oprechtheid betuigen, geene bewustheid te hebben van zo een onbetamelyk en driftig bestaan, en gedrag in deze zake, van opgemaakte Cabalen, van het tragten te introduceren van eene hatelyke Inquisitie; in tegendeel, zy verfoeit dat met haar gantsche harte, zo wel als het overboos bestaan en bedryf van die, welke weleer onder de Joden den naam van *Zeloten* droegen, en geeft het volkomen aan U Ed. Mog. over, hoe hard en grievend het goede en stille Ingezetenen, graag getrouwe en vreedzame Euangelie-dienaars vallen moet, door zo een hoog en illuster Collegie, dat belydenis doet van te zyn Voorstanders en Liefhebbers van de ware Gereformeerde Religie en Voedsterheeren van Gods Kerke, en dat wel in een Gemeenebest, waar van de zagte en moderate Regeering altoos geroemt en geprezen is; op zo eene wyze getekent te worden.

Allermeest gevoelt de Classis droevige en smertelyke aandoening, dat U Ed. Mog. hebben gelieven *de band op deze zaak te leggen, met verbod, om, zonder toelating van de Hoge Regeering, geene verdere poursuites te doen.* Ja dat wyders U Ed. Mog.

LEEUWARDEN. *Remonstrantie van de Classe aen de Heeren Gedeputeerden, houdende haer bezwaer over de genomene Resolutie in de zaek van Do. de Cock.*

Mog. den Kerkelyken hebben gelieven *te verbieden, op pœne van de hoogste indignatie, geene Vraagstukken van zo veel influentie op de publyke ruste, ooit of ooit, zonder voorafgaande permissie van de Hoge Regering, in hare Vergadering te ondernemen om te decideren.* Neemt niet kwalyk, Ed. Mog. Heeren! dat wy hier op dit volgende U Ed. Mog. eerbiedig voordragen:

1. Dat de Classis Ds. de Cock geene nieuwe ongedecideerde Vraagstukken buiten de Formulieren van Eenigheid, overal in Neêrlands Kerke aangenomen, en door het gezach van de Hoge Regeering bevestigt, heeft voorgestelt, daar ze zich altoos zorgvuldig voor zal wachten: Maar zy heeft Ds. de Cock uit en volgens de Formulieren van Eenigheid, op dat die ongeschonden mogten bewaard blyven, eenige Vragen, betrekkelyk op de Bezwaarstukken, ten zynen laste voorgedragen, ten einde zyn E. in staat te stellen, om, indien waarlyk met de zuivere Leere onzer Kerke vereenigt was, door een rond en onbewimpelt antwoord, alle bezwaaren weg te nemen, en alle verdere onrust voor te komen: en de Classis weet niet anders, of heeft zich hier in volgens ampt en pligt gedragen.

2. Zo het de Opzienders der Gemeente niet geoorloft blyve, toe te zien, en te waken, dat de reine Leer des Euangeliums zuiver beleden en gepredikt worde, en aan de Kerk gelaten te oordeelen, wat al, en niet overeenkoomt met de Grondwaarheden, waar van onze hervormde Kerk in Nederland belydenis doet, in onderscheidinge van andere Gezintheden, of Godsdienstige Genootschappen, die buiten ons zyn, en hen, die daar van afwyken, en zo ergernis geven, door vermaning en bestraffing, ja door meerdere of mindere Censure, zo het de nood vordert, ter hunner verbetering te kastyden, dan kan dit Kerkelyk Genootschap even zo weinig blyven bestaan, als een burgerlyke Maatschappy in veiligheid zoude kunnen verblyven, indien 'er geene op-

opletteneid gebruikt wierde, om te onderzoeken of 'er ook heimelyke Vyanden in de Stad, of het Gemeenebest verholen zyn: een Vryheid daarom ook, welke in de loffelyke Republyk aan alle getolereerde en gepermitteerde Gezintheden wort toegeſtaan, en dus ook aan de publyke Kerk en derzelver Opzienders niet kan geweigert worden.

LEEUWARDEN *Remonſtrantie van de Clasſe aen de Heeren Gedeputeerden, houdende baer bezwaer over de genomene Reſolutie in de zaek van Do. de Cock.*

3. De Inſtellingen van Kerkelyke Vergaderingen, Kerkvaderen, Clasſen en Synoden, ook in onze Vereenigde Provintiën, door publyke Auctoriteit van de Regering, bevestigt en bekragtigt, ſtaven dit: want doch het grote oogmerk van alle deze Kerkelyke Vergaderingen is, volgens den woorde Gods, agt te geven op de zuiverheid der Leere, en den onergerlyken wandel van de Leeraars, en van de Ledematen, en daar door de ware eendragt te bevorderen: langs dezen weg doch hebben onze Ouders zielverderflyke Leeringen, waar mede de Kerk van tydt tot tydt te ſtryden gehad heeft, ontdekt en tegengegaan, waar van de Vaderlandſche Geſchiedenisſen overvloedige bewyzen opleveren in het veroordeelen en uitwerpen der Remonſtranten, die uit onzen boezem zyn opgeſtaan, de *Hattemisten*, *Deurbovianen* en anderen, gelyk men ook noch onlangs in de Provintie van Overysſel een levendig bewys tot ſtaving hier van gezien heeft.

4. Men zou gemakkelyk hier by kunnen brengen nadrukkelyke gezegdens van de uitmuntenſte Theologanten, zo die in den tyd van de gezegende Reformatie, als daar na, de nuttigſte Werktuigen in Gods hand geweest zyn tot opbouw van de Kerk, en uitbreidinge van het Koningryke Gods; maar het zal voor 't tegenwoordige genoeg zyn, dat de Clasſis zich ten dezen opzichte beroepe op het geen de Heer ULRIC HUBER, zo in zyn Tractaat *de jure Civitatis*, als in zyne Hedendaagſche Rechtsgeleertheid, opgegeven en bewezen heeft; welke Heer hier gehou-

LEEU-WARDEN

Remonstrantie van de Classe aen de Heeren Gedeputeerden, houdende haer bezwaer over de genomene Resolutie in de zaek van Do. de Coek,

den word voor een der ervarenste Rechtsgeleerden, zo in het Staats- als in het Burgerlyke Recht in deze Provintie, en van des te meer auctoriteit moet worden geacht, dewyl hy niet gehouden kan worden onkundig te zyn van het geen in zyn eigen Vaderland, deezen aangaande, moet geoordeelt worden; deeze Heer nu is het, die wel uitdrukkelyk zich verklaart, *dat*, in onderscheiding van andere gevoelens, en daar onder dat aan de Presbyterianen doorgaans word toegeschreven, gelyk ook aan die, waar van zich *Thomas Erastus* en *Thomas Hobbes* verklaart hebben, het daar voor houdt, *dat het gevoelen der genen, dewelke toestaan aan de Overheid van een Land, de schikking van de uitterlyke omstandigheid van den Godsdienst, en daar onder het instellen van een Kerkenorder, overeenkomstig de Constitutie van een Land; maar dat aan de Kerk moet overgelaten worden het oordeel der Leerstukken, die al of niet geagt moeten worden met Gods woord, als den eenigen Regel van Geloof en Wandel, overeen te stemmen; en in't bezonder ook de Kerkelyke Censure over die in de Gemeentens, het zy Leeraars of Ledematen, door hun Leer of Wandel, zich der Kerkelyke Gemeenschap onwaerdig maken, met de meesten reden, en op gronden van de zuiverste Staatkunde, moet ombelst worden.*

5. Wy durven, Ed. Mog. Heeren! door langwylligheid Uw Ed. Mog. attentie niet te veel vergen: gunt ons alleen, dit by het vorige te voegen: Dat hun Ed. Mog., de Heeren Staten van Friesland, zelve deze zake zo begrepen, en verstaan willen hebben, als zy de ingenomen Advisen, en 't Rapport van den Heere Stadhouder, en eenige Heeren Gecommitteerden, by Resolutie van den 14 Maart 1645, door alle Leden van Staat, hooft voor hooft, vertekent, hebben vastgestelt: Dat de Kerk zal mogen verblyven by haar Recht, zo van Censure als Discipline, die haar mits dezen volkomen gelaten word, zo dat do-

dezelve te werk zal gesteld worden eer en alvorens de Polityke Overheid dies aangaande zal bemoeit en verzogt worden; waar op gegrond is de 36 *Tit.* §. 2. van het *Compendium* der Kerkelyke Wetten, rakende de Kerkelyke Discipline. En wel worden in de zo even aangehaalde Resolutie, de Heeren Gedeputeerden der Staten gelast, om het daar in vastgestelde, zo wel het een als het ander, te doen onderhouden, na te komen en ter executie te stellen.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Clasje aen de Heeren Gedeputeerden, houdende haer bezwaer over de genomene Resolutie in de zaek van* Do. de Cock.

' Het is om allen dezen, dat de E. Clasfis eerbiedig, vriendelyk, zo wel als hartelyk en ernstig, U Ed. Mog. verzoekt en smeekt, op deze zake gunstige reflexie te maken, en de goedheid te hebben, om de redenen en gronden te overwegen, om, by nadere Resolutie, aan de vrye Deliberatiën van de Clasfis de zaak van Ds. de Cock, en die in 't vervolg van dien aart zouden mogen, onverhoopt, voorkomen, over te laten, en dus de onderzoekinge van de zuiverheid der Leere, en de oeffening van de Kerkelyke Censure aan de Kerkelyke Vergaderinge te laten verblyven, en teffens de edelmoedigste blyken, van te zyn Vaderen des Vaderlands, en ook Voedsterheeren der Kerke, te geven. Verschoon, Ed. Mog. Heeren! indien het gevoel van het nadeel, dat ons voorkoomt, aan de Kerke, door deze Uw Ed. Mog. Resolutie, zoude kunnen toegebragt worden, en een blank geweten van de zuiverheid van onzen toeleg, ook daar en boven, en voornamelyk, de yver voor de eer van God en zynen dienst, aan dit Vertoog eene levendigheid aan onze uitdrukkingen gegeven hebben, en eene vrymoedigheid, die het verdedigen van een goede en teffens gewigtige Zaak, in eenen vryen Staat, met recht verzellen mag.

Wy betuigen in oprechtheid, daar by teffens met de uitterste eerbied en diepe onderdanigheid, die wy gevoelen voor de Hoge Overheid, en voor de aanzienelyke en geëerbiedigste Vergadering,

LEEUWARDEN

Remonstrantie van de Classe aen de Heeren Gedeputeerden, enz.

ring, waar aan wy de vryheid nemen, dit ootmoedig adres te maken, dat wy hopen in gevoelens van eerbied en veneratie voor U Ed. Mog., aan niemand der goede Ingezetenen te wyken, maar in tegendeel de vuurigste Voorgangers bevonden te worden.

Uit last en naam van de E. Classis, speciaal daar toe geauctoriseert,

ENG. HASELHOF,
V. D. M. te Oudkerk.

TH. TE BOKKEL,
Eccl. Leov., Scriba van de Commissie.

Om de Remonstrantie aen zyne Doorl. Hoogheid, den Prinse Erfstadhouder, over-te leveren, waren de Heeren *Haselhof* en *Te Bokkel* naer 's Gravenhage gereisd; alwaer hun, na eenige dagen vertoevens, een afzonderlyk gehoor vergund werdt. De Vorst hoorde hunne redenen, nam hun Beklagschrift aen, en daerenboven twee afzonderlyke Requesten, hun door D°. *Hiltrop* en *Chevalier* medegegeven, met verzoek, om dezelven, van hunnen wege, eerbiedig den Heere Prinse in handen te stellen. Het oogmerk van dit Beklagschrift, door de Classe vervaerdigd, was, om door zyne Hoogheid uit te werken, dat, by nadere Resolutie, de zaek van D°. *de Cock*, en die in 't vervolg van den zelfden aert zouden mogen voorkomen, aen hare vrye deliberatie overgelaten wierd, en het onderzoek van de zuiverheid der Leere, en de kerkelyke Censure by haer verblyven mogt.

LEEUWARDEN.

DOORLUCHTIGSTE VORST EN HEERE!

HEt Clasfis van Leeuwarden gebruikt de vryheid om met dit ootmoedig klaag- en fmeekfchrift nedrig en eerbiedig tot U Doorl. Hoogheid te naderen, in het welgegrond en vast vertrouwen, dat U Doorl. Hoogheid, op het loflyk voetfpoor van Uwe Doorl. Voorvaderen, aan vreedzame en bezwaarde Bedienaars van het Euangelie des grooten Gods, geen gehoor, of de behulpfame hand ter bewaring van de zuivere Leer der waarheid, die naar de Godzaligheid is, zal weigeren.

Remonftrantie van de Clasfe aen den Erfftadhouder, houdende baer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do. de Cock.

Op den 3 Febr. 1765, heeft Do. G. T. de Cock te Leeuwarden over *Job. XV.* 17. gepredikt, welke Predicatie zeer veel gerucht verwekt heeft, zo dat genoemde Predikant, in de Gemeente te Beetgum, onder deze Clasfis forterende, beroepen zynde, en dat beroep op den 2 Juny van dat zelve jaar ter approbatie aan de Vergadering geprefenteerd wordende, ter zelver tyd ook werd ingegeven een brief van drie Ledematen dier Gemeente, waar van Copia onder de Bylagen No. 1. Dit is de allereerfte aanleidende gelegenheid geweest, dat 'er van deze zaak in de Vergadering gefproken is, doch de beroeping, in zyn uiterlyke form naar 's Lands Wetten gefchied, in dien opzigte goedgekeurd zynde, terwyl daar omtrent niet de regtzinnigheid in de Leere, maar de wettigheid van de ftemmen der daar toe geregtigde Ingezetenen, op dien tyd in onderzoek genomen moeft worden, is deze zaak niet te min weder levendig geworden, en een object van de deliberatie der Clasfis, wanneer aan dezelve geëxhibeerd zyn, op den naam van den Kerkenraad van Beetgum, met oogmerk, om tegen te gaan den invloed, die het geëxhibeerde ftuk onder No. 1. op de Clasfis nog in het vervolg zoude kunnen maken, een Memorie of Deductie, gefourneerd met een atteftatie van den

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Clasje aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do. de Cock.*

Heere Baron *G. F. van Schwartsenberg* zelve en verscheide anderen, en waar omtrent de voorschreve Heer zo opentlyk geparaisseerd en party genomen heeft, dat dezelve niet gemenageerd heeft in de volle Vergadering der Clasfis duidelyk te doen annuntieeren, dat zyn Hoogwelgeb. de opsteller was van die stukken, dewelke nogtans aan de Clasfis niet voldoende, en in sommige opzigten bezyden de waarheid voorgekomen zynde, by provisie geseponeerd zyn, en in bewaring aan den Koster toevertrouwd, van den welken de voorschreve Heer *van Schwartsenberg* zig gequalificeerd geagt heeft, dezelven weder af te vorderen op den naam van hun Ed. Mog., de Heeren Gedeputeerde Staten, en dat buiten eenige kennis van de Clasfis; hier door is veroorzaakt, dat de Clasfis zig tegenwoordig gedestitueerd vind, van de mooglykheid, om die stukken te brengen onder het oog van U Doorl. Hoogheid.

Do. de Cock, onder des, reeds in zynen dienst te Beetgum getreden, en niet tegenstaande daar toe gelegenheid was, verzuimde sessie in de Clasfis te verzoeken; dit bragt te weeg, dat de Vergadering, op den 1 October jongstleden, wettig vergaderd, besloot, een Commisfie te decerneren, om te onderzoeken wat 'er van die zake ware: zedert heeft die Commisfie zig van haren pligt trachten te kwyten, gelyk blykt uit de handelingen der Gecommitteerden van de Clasfis, tot den dienst van derzelver Leden gedrukt, te vinden in de Bylagen met No. 2.

Als nu de Clasfis, op den 15 April dezes jaars, over deze zaak finaal stond te handelen, naauwkeurig onder het oog houdende om, met bewaring van zuivere waarheid, Do. de Cock niet te verderven, maar veel meer te verbeteren en te behouden, wierdt haar op het alleronverwagtste ter hand gesteld een Brief, met bevel, om dien, voor en aleer 'er eenige zaken behandeld wierden, te openen; men vond in denzelven een Extract-Resolutie, waar van Copia onder de Bylagen

gen No. 3. te vinden is. De Vergadering, deze Resolutie gelezen hebbende, besloot, uit diepe eerbied voor hun Ed. Mog., de Heeren Gedeputeerde Staten, provisioneel met deze zaak te superfedeeren, maar vond zig, om meer dan eene reden, bezwaard, in deze Resolutie finaal te berusten, waarom van oordeel was, dat zig, behalven tot hun Ed. Mog., de Heeren Gedeputeerde Staten, ook byzonder tot U Doorl. Hoogheid, als het Eminente Hoofd van dit Illustre Collegie, met een ootmoedig Smeekschrift, eerbiedig moeste vervoegen, en de redenen van bezwaar, met nedrig en ernstig verzoek van redres, behoorlyk voor te dragen.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van* Do. de Cock.

't Is uit kragt hier van, Doorl. Vorst! dat wy U Doorl. Hoogheid onze innige droefheid en de ontroering onzer ziele, over deze Resolutie, kunnen nog mogen verbergen.

Het worde ons niet kwalyk geduid, dat wy genoodzaakt zyn te zeggen, dat hunne Ed. Mog. de ware geschapenheid dezer zake, toen de Resolutie genomen is, niet wel en grondig geweten hebben, dewyl in dezelve, mogelyk uit verhaasting, althans uit gebrek van nodige, genoegzame en goede informatiën, dingen ingevloeid zyn, welke met de waarheid niet overeenkomen, als

1. *Dat de Commissie ter onderzoek niet naar de gewone order zoude gedecerneerd zyn*; 't welk op niets anders zien kan, dan dat de propositie tot het decerneren van die Commissie misschien een minuut 3 à 4 te laat, naar het gewone gebruik, zoude geschied zyn, doch gansch niet tegen de Wet, die zulks toelaat omtrent zaken van belang, en waar van te voren reeds gesproken is.

2. *Dat de Classis vele informatiën van particuliere discoursen, tot last van Do. de Cock heeft ingenomen, particulier van Prof. Ratelband, Do. van Hiltrop en van der Feen*, Predikant te Woudsend. Hoe zeer het tegendeel dagklaar blykt uit de handelingen der Gecommitteerden van de Classis, aangezien de berigten, die de Classis van die Hee-

LEEUWARDEN

Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do. de Cock.

ren, hier voren uit de Resolutie der Ed. Mog. Heeren Gedeputeerden by name genoemd, begeerd en ontvangen heeft, niet rouleren over particuliere discoursfen, gelyk gesteld word, maar over het gene opentlyk gepredikt is, zo erkent de Clasfis niet te vatten, waar in de misdaad van deze beschuldiging en genome offensie zoude bestaan, ten zy men mogt stellen, dat gene informatiën zouden mogen genomen worden, op eenige particuliere discoursfen, en dat dus alles tolvry zoude moeten zyn, wat maar niet van den Predikstoel geënuntieerd word, en dat men dus in particuliere discoursfen zyn hart regt uit, tegen de aangenome Formulieren van eenigheid, wel zoude mogen spreken, als maar zorg gedragen wierdt, dat men, in het openbaar sprekende, zig ten minsten zo ver binnen de palen hield, dat men zig des noods dekken konde, ten minste een agterdeur openhield.

3. *Dat Do. van Hiltrop de aanklager van Do. de Cock in de Clasfis geweest is;* waar in hun Ed. Mog. gansch en al geabuseerd zyn, en waar uit dan het geen hier op gebouwd is, van zelfs ook moet vervallen.

De Clasfis kan ook niet nalaten U Doorl. Hoogheid te verstaan te geven, hoe bitterlyk haar aan de ziele grieft en smert, dat zy in het gemeen, en verscheide harer waardige Leden in het byzonder, ja ook andere brave Mannen in Gods Kerke, op eene overscherpe wyze, in de Resolutie, doorgehaald en smadelyk ten toon gesteld worden. Een en ander Lid dezer Vergadering hebben verzogt, als hunne zaken best bewust, ter hunner nodige verantwoordinge aan U Doorl. Hoogheid te laten toekomen, dat onder de Bylagen No. 4 en 5 gevonden word, het welk de Clasfis dezen haren geliefden Medebroederen niet heeft kunnen nog willen weigeren. Het Clasfis kan hier met geen stilzwygen voorbygaan, hoe 't haar aan het harte wee doet, dat zy door deze Resolutie word uitgeschilderd, als *die*

ever-

over ydele disputen, die niets om het lyf hebben, driftig zou in beweging wezen; die magnis animis, *by opgemaakte Cabalen, stond te jugeren; die eene hatelyke Inquisitie zou tragten te introduceren; wier Gecommitteerden* ad hanc causam *met den hatelyken naam van* Zeloten *getekent worden:* daar zy zo vriendelyk en bedaart met Do. de Cock gehandelt hebben; de Classis laat het volveerdig aan U Doorl. Hoogheid, van wiens gegronde kundigheid, in onze zuivere Geloofs-leer, middagklaar gebleken uit die volmaakte rechtzinnige Belydenis, onder vele getuigen afgelegd, zy ten vollen verzekerd is, ja zelfs aan allen, die maar middelmatig in de Leere van onzen kostelyken Godsdienst bedreven zyn, over, of de drie Bezwaarpoincten, Do. de Cock voorgesteld, blykbaar uit de handelingen der Gecommitteerden, voor ydele disputen, die niets om het lyf hebben, moeten gerekend worden, dan zouden volzeker de verschillen tusschen ons en de Remonstranten ook zoo moeten gekeurd worden, en waar dit zoude heenloopen, kan U Doorl. Hoogheid haast doorzien; ook moet de Classis in oprechtheid betuigen, geene bewustheid te dragen van zo een onbetamelyk en driftig bestaan, en gedrag in deze zake, van opgemaakte Cabalen, van het tragten te introduceren van eene hatelyke Inquisitie; in tegendeel, zy verfoeit dat met haar gantsche harte, zo wel als het overboos bestaan en bedryf van die, welke weleer onder de Joden den naam van *Zeloten* droegen, en geeft het volkomen aan U Doorl. Hoogheid over, hoe hard en grievend het goede en stille Ingezetenen, graag getrouwe en vreedzame Euangelie-dienaars vallen moet, door zo een hoog en illuster Collegie, dat belydenis doet van te zyn Voorstanders en Liefhebbers van de ware Gereformeerde Religie en Voedsterheeren van Gods Kerke, en dat wel in een Gemeenebest, waar van de zagte en moderate Regeering altoos geroemt en geprezen is; op zo eene wyze getekent te worden.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do.* de Cock.

LEEU-WARDEN

Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden in de zaek van Do. de Cock.

Allermeest gevoelt de Classis droevige en smertelyke aandoening, dat hun Ed. Mog. hebben gelieven *de band op deze zake te leggen, met verbod, om, zonder verdere toelating van de Hoge Regering, geene verdere poursuites te doen.* Ja hun Ed. Mog. gelieven wyders den Kerkelyken *te verbieden, op pœne van de hoogste indignatie, geene Vraagstukken van zo veel influentie op de publyke ruste, ooit zonder voorafgaande permissie van de Hoge Regering, in hare Vergadering te ondernemen om te decideren.* De Classis vind zig genoodzaakt U Doorl. Hoogheid hier op naar waarheid met diepen eerbied te betuigen.

1. Dat zy Do. de Cock geene nieuwe ongedecideerde Vraagstukken buiten de Formulieren van Eenigheid, overal in Nederlands Kerke aangenomen, en door het gezach van de Hoge Regering bekragtigt, heeft voorgestelt, daar ze zich altoos zorgvuldig voor wachten zal: Maar zy heeft Do. de Cock uit en volgens de Formulieren van Eenigheid, op dat die ongeschonden mogten bewaard blyven, eenige Vragen, ten laste van Do. de Cock voorgedragen, ten einde zyn Eerw. in staat te stellen, om, indien hy waarlyk met de zuivere Leere onzer Kerke vereenigt was, door een onbewimpelt antwoord, alle bezwaar weg te nemen, alle verdere onrust voor te komen, en op dat de liefde, vrede en eendragt, op de overeenkomste in de fondamentele waarheden gegrond, allezins heerlyk onder ons mogte bloeyen; en de Classis weet niet anders, of zy heeft zich hier in volgens ampt en pligt gedragen.

2. Zo het den Opzienders der Gemeente niet geoorloft blyve, toe te zien, en te waken, dat de reine Leer des Euangelie zuiver beleden en gepredikt worde, en aan de Kerk gelaten te oordeelen, wat al, en niet overeenkoomt met de Grondwaarheden, waar van onze hervormde Kerk in Nederland belydenis doet, in onderscheidinge van andere Gezintheden, of Godsdienstige Ge-

nood-

nootschappen, die buiten ons zyn, en hen, die daar van afwyken, en zo ergernis geven, door vermaningen en bestraffingen, ja door meerdere of mindere Censure, zo het de nood vordert, ter hunner verbetering te kastyden, dan kan dit Kerkelyk Genootschap even zo weinig blyven bestaan, als een burgerlyke Maatschappy in veiligheid zoude kunnen verblyven, indien 'er geene oplettenheid gebruikt wierde, om te onderzoeken of 'er ook heimelyke Vyanden in de Stad, of het Gemeenebest verholen zyn: een Vryheid daarom ook, welke in deze loffelyke Republyk aan alle getolereerde en gepermitteerde Gezintheden wort toegestaan, en die dus aan de publyke Kerke en derzelver Opzienders alleen niet zoude kunnen geweigert worden.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van* Do. de Cock.

3. De Instellingen van Kerkelyke Vergaderingen, Kerkenraden, Clasfen en Synoden, ook in onze Vereenigde Provintiën, door publyke Auctoriteit van de hooge Regering, bevestigt en bekragtigt, staven dit: want doch het grote oogmerk van alle deze Kerkelyke Vergaderingen is, om, volgens den woorde Gods, agt te geven op de zuiverheid der Leere, en den onergerlyken wandel van Leeraars, en Ledematen, en daar door den waren eendragt te bevorderen: langs dezen weg doch hebben onze Vaders zielverderflyke Leeringen, waar mede de Kerk van tydt tot tydt te stryden gehad heeft, ontdekt en tegengegaan, waar van de Vaderlandsche Geschiedenisfen overvloedige bewyzen opleveren in het veroordeelen en uitwerpen der Remonstranten, die uit onzen boezem zyn opgestaan, de *Hattemisten*, *Deurhovianen* en anderen: Ja welk een versch en levendig bewys heeft men in onze dagen daar van, in het geval van den bekenden *van der Os*, voormaals Predikant te Zwolle in Overysfel, die, bedektlyk van de waarheid afgeweken, zig lange onder dubbelzinnigheden verborgen hield, maar duidelyk door de Kerke van Overysfel ontdekt, en, na vele worstelingen, uitgeworpen is, terwyl

LEEUWARDEN

Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do. de Cock.

hy daar na opentlyk aan al de Wereld de oogen geopend, en getoond heeft, dat de Gereformeerde Kerk in hem een heimelyken Vyand van hare Leere gevoed had, wanneer hy zig heeft doen herdoopen, en een Leeraar in een Remonstrantsgezinde Mennoniten Vergadering geworden is (*).

De Clasfis durft, om niet te langwylig te worden, zig in het byzonder voor U Doorl. Hoogheid niet uitlaten, in het detailleren van de byzondere bewyzen uit Gods H. Woord, hier voor kunnende bygebragt worden, en hoe dit ook in den Heidelbergschen Catechismus Zond. 31, en in de kostelyke Nederlandsche Geloofsbelydenis Art. 30, duidelyk aangewezen word. Ook vermyd de Clasfis, met opzet, hier by te brengen, gelyk wel zoude kunnen doen, nadrukkelyke gezegdens van de uitmuntendste Theologanten, zo die in den tyd van de gezegende Reformatie, als daar na, de nuttigste werktuigen in Gods hand geweest zyn, tot opbouw van de Kerke en uitbreiding van het Koningryke Gods: maar wy achten het thans beter, ons nog op een ander uitmuntend Politiek en Rechtsgeleerden te beroepen; en wel, in de eerste plaats, op den vermaarden *Paulus Voet*, die zo een grooten naam in de Republiek heeft

(*) De Heer *van der Os*, te Zwol van zynen dienst afgezet, (gelyk, van tyd tot tyd, uitvoerig in de NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN verhaeld is) vervolgens in de Doopsgezinde Gemeente van *Beverwyk* als Leeraer aengenomen (zie dezelfde *Jaerboeken*, XII *Deel* (1758) *bladz.* 561) is, zedert Sprokkelmaend des jaers 1764, Predikant geweest in de bloeiende Gemeente te *Oostzaendam*, behorende tot de Doopsgezinde Waterlandsche Societeits-Vergadering van Noordholland en Westvriesland, in welke Gemeente hy niet alleen, maer ook op andere plaetsen, zo in de gemelde als in andere Provinciën, onder de Doopsgezinden, gelyk voormaels by de Gereformeerden, meestal onder een groten toevloed van menschen, uit onderscheiden Genoodschappen van Christenen, predikt.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van* Do. de Cock.

heeft nagelaten, dat zyne Werken nog voor de meest goedgekeurde gehouden worden; een man, die, in zyn tyd, in het byzonder vertrouwen van Prins *Willem den III*, Koning van Engeland, Hollands roemwaardigen Stadhouder, Glor. Ged., geweest is; dus spreekt hy in zyne *Jurisprudentia Sacra*, Cap. I. Sect. 3. §. 3. pag. 61. *Voornaamlyk word onderzogt, of in het decideren van Conscientie-gevallen, in het determineren van Geloofs artikelen de Vorst of Oppermagt gehoord moet worden*, en hy antwoord daar op: *zo willen 't wel de Hoofsche Vleyers, losse Theologanten en Casuisten, die het recht van God, het recht der Kerke, en hun eigen recht schenden, gewoon zynde te pluimstryken, verdorvene menschen, en niet zeer Gereformeerd van leven, dewelken, op dat zy onder de bescherming der magtigen mogen verschuilen, daar zy anders mooglyk van de Kerken, Classen, of Synodens bestraffingen en censuren, gelyk zy verdienen, te vreezen hadden, aan de Overheden, ik weet niet welk een ongehoorde magt toeschryven, om geschillen en gevallen die enkel zedelyk en Theologisch zyn, naar den Wetregel te overwegen, te hooren, te onderzoeken, en te bepalen, zodanig dat de zaak moet gehouden worden, voor ten vollen afgedaan, hoewel het een gemoedsbezwaar is, indien dezelve maar door hen, die in den Burgerstaat de magt in handen hebben, zo wat onderzogt is.* Deze passagie zal genoeg zyn om het oordeel van dezen grooten Rechtsgeleerden in deze zake te doen merken, wiens Tractaat anders geheel over dit stuk dient gelezen te worden. Wy zullen de vryheid gebruiken, Doorl. Vorst! hier by te doen het gevoelen van den uitmuntenden *Ulrich Huber*, die, in het byzonder in Friesland, voor een der grootste Politieken en Rechtsgeleerden is gehouden, een man, geacht en begunstigd door de hooge Overheid en het Vorstelyk Huis, en door die tot de hoogste waardigheden, zo wel in de Academie, als in de Administratie van de Justitie in deze Provintie verheven;

LEEUWARDEN

Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do. de Cock.

heven; deze groote man heeft, zo wel in zyn Tractaat *de Jure Civitatis*, als in zyne *Hedendaagsche Rechtsgeleerdheid*, behalven de gedagten der Roomschgezinden in dezen, vier onderscheidene begrippen over het Recht der Burger-Overheid, omtrent de Kerkelyke zaken, opgegeven, en wel spreekt hy,

In de eerste plaats, van het gevoelen der genen, die onbepaald het geheele Recht der Kerke in den Godsdienst brengen tot de Consistoriën, Kerkenraden, Classen enz. en die de Overheden of Oppermagten, indien zy ongeloovig zyn, daar van gansch uitsluiten, indien geloovig zyn, dat is, voor eenstemmig in gevoelen met de Kerke onder haar levende gehouden worden, zo erkennen zy dezelve niet anders dan voor Beschermers der Kerke, en de Uitvoerders van het gene de Kerklyken daar omtrent besluiten of bevelen: dit gevoelen schryft men doorgaans toe aan de zogenaamde Presbyterianen.

Het tweede gevoelen bestaat in eene onderscheidinge van den Godsdienst en de Kerkenorder, in diervoegen dat de Godsdienst, waar onder dan ook gebragt wordt het opzigt over de zuiverheid der Leere, Kerklyke bestraffing, Censure, en Excommunicatie, is onafhangelyk van het gebied der Hooge Magten, maar dat de Kerkenorder daar van zoude dependeren, en moeten onderworpen zyn, dus ook verandering, naar omstandigheid van tyden en zaken, onderhevig, welk recht dikwerf by de Schryvers het Bisschopdom van *Constantyn den Grooten* genaamd word.

Het derde gevoelen, door den Heer *Huber* opgegeven, word toegeschreven aan *Thomas Erastus*, die de Geneeskunde te Heydelberg gedoceerd heeft; deze schryft, met zyne volgers, naar hem *Erastianen* genoemd, de Kerke niet meer toe dan de bloote belydenis des Geloofs, benevens de aankondiging van Gods wille en Broederlyke vermaning, zonder aan de Kerke te willen toestaan eenigerhande Censure, Judicature of Excommu-

ni-

nicatie. Dit gevoelen is door Dr. *Hammond*, in zyne Verhandeling *de Clavium Poteſtate*, en door den grooten *Beza*, in zyn Tractaat *de Vera Excommunicatione, & Chriſtiano Presbyterio*, gedrukt te Geneve 1590, bondig wederlegt.

LEEUWARDEN *Remonſtrantie van de Claſſe aen den Erfſtadbouder, boudende baer bezwaer over de Reſolutie der Gedeputeerden, in de zaek van* Do. de Cock.

Het vierde gevoelen over deze zaak, door den Heer *Huber* aan de hand gegeven, is gedreven by een Engelſchman *Thomas Hobbes*, deze wilde, dat zoo wel het beſtier en gezag over den Godsdienst als over de Kerkenorder, eigen zy aan de Overheid of Oppermagt, zelfs ook het voorſchryven van de Belydeniſſe des Geloofs, als maar dit eene grondſtuk niet worde om ver geworpen, dat Chriſtus is de Zaligmaker, moetende alle andere Leerpoincten naar dat gevoelen gebragt worden, niet tot het Geloof, maar tot de gehoorſaamheit, invoegen de Oppermagten, en niet de Geloovigen, daar van rekenſchap aan God den Heere ſchuldig zouden zyn.

De Claſſis meent met goed recht, dat het althans niet noodig is, de twee laatstgemelde gevoelens te refuteren, het is genoeg om ze te noemen, om ze voor gerefuteerd te houden, dog zy wenſchte vurig, dat deze gevaarlyke Sentimenten, dewelke zoo weinig als vele andere gedrogtelyke gevoelens van *Hobbes*, in onzen ſtaat niet behoorden genoemd te worden, geene gemoederen hadden ingenomen; het zal thans genoeg zyn, dat de Claſſis betuigt in het billyk vertrouwen te zyn, dat het haar niet kwalyk zal geduid worden, als zy zig zig voor het tweede gevoelen, doorgaans by gematigde Politieken en Theologanten, als meest met Gods woord en de zuiverſte Staatkunde overeenkomſtig, omhelsd en aangenomen, voor het tegenwoordige verklaard; zo heeft de groote Rechtsgeleerde, uit wien wy deze gevoelens voornaamlyk opgaven, reeds voor lange gedaan, gevende daar van voor reden, dat de Oppermagt zig niet kan aantrekken de Cognitie van zaken, die God duidlyk aan de menſchen geboden of verboden heeft, dat de Kerkenorder niet is van dien

aart,

LEEUWARDEN

Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do. de Cock.

aart, maar onder Kerken van dezelve Geloofs-belydenisse onderscheiden is, maar dat daar toe wel degelyk behooren de zedelyke Geboden van God, en daar onder het gene te gelooven en te betragten is tot Zaligheid, welke Geloofsstukken door gene menschen bevelen kunnen veranderd worden, en vermits het Gods wille is, dat die hunne Zaligheid door en in Christus zoeken by malkanderen zullen komen om de een den anderen te onderwyzen, te stigten en te sterken, God en zynen Gezalfden te loven en te pryzen —— niets gemeen te hebben met de zonden der ongelovigen en der valsche Broederen, ook zig derzelver gemeenschap en gezelschap te onthouden, en haar te verkondigen, dat zy geen deel hebben aan de Zaligheid, zo besluit de voortreflyke Man, dat alle Geloovigen, niet tegenstaande hun zulks van de hooge Magten wierde verboden, die Oeffeningen altoos hebben in het werk gesteld, om dat men in die dingen God meer moet gehoorzamen dan de menschen, daar zy anders de gehoorzaamheid aan de Overheden op het kragtigste zelfs betoonden en de anderen aanbevolen. Ook doet 'er de Heer *Huber* by, dat geheel aan de Kerke moet gelaten worden de Belydenis des Geloofs, de byeenkomsten der Gelovigen, in een genoegzaam getal, tot onderlinge stigting en het oordeel van te vlieden de onrechtzinnige in het Geloof, en die met hare werken haar Geloof verzaken, weshalven de Censure en de Excommunicatie hier toe, volgens 's Mans oordeel, mede behooren, en op dat dit met goede order geschiede, voegt 'er eindelyk deze vermaarde Heer by, hebben de Gemeentens Leeraars en Opzienders van nooden, door welken deze dingen in goede order mogen gehouden worden.

5. Wy durven, Doorl. Vorst! uwe attentie niet te veel vergen; gedoog alleen, dat wy dit by het voorgaande nog voegen; het is allerbekendst hoe, byzonder in dit Gemeenebest, over het recht van de Burger-Overheid omtrent de

Kerk-

Kerklyke zaken, met veel hevigheid getwist is, in en ſedert die rampzalige tyden, dat de Remonſtranten het hoofd met zo groot een geweld hebben opgeſtoken, dewyl daar over van onze zyde breedvoerig gehandeld hebben, de Heeren *Sibrandus Lubberti*, *Trigland*, *Wallæus*, *Vedelius* en anderen, en aan der Remonſtranten zyde *Grotius*, *Uitenbogaard*, en ſoortgelyken, welken laatſten aan de Burger-Overheid mildelyk alle gezag in en over de Kerke wilden toeſtaan, en derzelver magt, niet zonder pluimſtrykery en vleijery, uittermaten zeer ten top verheven hebben, zo lang de Arminiaanſche Factie in de Regering de overhand behield, en aan die verkeerde en de ware gronden van het Chriſtendom ondermynende Leere protectie verleende, doch deze ſloegen een gánſch anderen toon, wanneer, onder het beleid en gezag van de Doorluchtige Oranje en Naſſauwer Vorſten, Prins *Maurits* en Graaf *Willem Lodewyk*, Glor. Ged., de Ed. Mog. Heeren Staten van Friesland, op het byeenroepen van het beroemde Nationale Synode te Dordregt, in de voorledene eeuwe, zo ſterk medegedrongen hebben, op dat de Leere der Waarheid aldaar naar den woorde Gods onderzogt, vastgeſteld en in hare zuiverheid in deze Republiek beveiligd bleve. De beſcherming van deze Leere word met recht een der eerſte grondregels van onze conſtitutie en regering gehouden; weshalven wy aan de Ed. Mog. Heeren Staten van Friesland, voor dezen zonderlingen zegen, met en nevens U Doorl. Hoogheids loflyke Voorvaderen grooten dank verſchuldigd zyn, en hebben dezelfde Heeren Staten begrepen en bevolen, dat de Kerke ook ter bewaring van de zuiverheid der Leere zal mogen verblyven by haar recht, zo wel van Cenſure als Discipline, die haar mits dezen volkomelyk gelaten word, gelyk deze eige woorden gevonden worden in de Reſolutie van hun Ed. Mog., den 14 Maart 1645, na ingenome advyſen en rapport van den Heere Stadhouder, en eenige andere

LEEUWARDEN *Remonſtrantie van de Claſſe aen den Erfſtadhouder, houdende haer bezwaer over de Reſolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do.* de Cock.

LEEUWARDEN re Heeren Gecommitteerden genomen, en door alle de Leden van Staat, hoofd voor hoofd, verteekend, en dus met recht voor een grondwet gehouden, waar op gegrond is de 36 *Tit.* §. 2. van het *Compendium* der Kerklyke Wetten, rakende de Kerklyke Discipline, en wel worden in de zo even aangehaalde Resolutie van den vollen Staat, de Heeren Gedeputeerden gelast, omme het daar in vastgestelde, zo wel het een als het ander, te onderhouden, na te komen en ter executie te stellen.

Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do. de Cock.

Het zoude kunnen wezen, dat op het tot hier toe bygebragte aangemerkt wierde, dat over deze zaak niet getwist word, maar dat hun Ed. Mog. bevoegd zyn te verhinderen, dat over nietsweerdige zaken gedisputeerd worde, en dat ook in het vervolg daar tegen goede voorziening geschiede; edog de Classis vind alle vrymoedigheid, om met eerbiedig ontzag voor U Doorl. Hoogheid te betuigen, 1. dat zy 'er zeer verre af is geweest om een onschuldigen geweld aan te doen, of te willen doen, zy heeft tot hier toe niets anders gedaan dan een vriendlyk en bedaard onderzoek in 't werk gesteld, over zekere bedenkelykheden, die Do. de Cock aangaande zyne leere gegeven hadde; zo zy schuldig was aan het plegen van geweld omtrent een onschuldigen, en men dit bewyzen kan, zy onderwerpt zig gewillig aan de strengste straffe, zy schroomt het onderzoek niet, maar bid en smeekt om doch niet onverhoord veroordeeld te worden. 2. Reeds voorheen is 'er aangemerkt, dat het zaken van gewigt zyn, op welke de Classis haren aandagt in dezen gevestigd had, en gelyk zy zeer wars is om wegens verschillen onder de Broederen eenige beweging te verwekken, zo meent zy het van haar ampt en pligt te wezen, de zuivere Leer onzer Hervormde Kerke, in hare Formulieren van Eenigheid uitgedrukt, getrouw en onveranderlyk aan te kleven. 3. Indien, het zy met diepen eerbied voor hun Ed. Mog. gezegd, de Heeren Gedepu-

teer-

teerden vervolgens ook zo, gelyk nu, over het gewigt der verschillen staan te oordeelen, wat zal 'er dan van onze Geloofsleere worden? zal dan het oordeel over het gewigt der Geloofsstukken, niet enkel van de Burger Overheid afhangen, en verliest dan de Kerk niet het geen haar zelfs door de Staten dezes Lands goedgunstig toegestaan en bevestigd is. 4. En was voor Do. de Cock geen het minste gevaar, om door onrecht gedrukt te worden, want, zo zyn Eerw. door een Sententie van de Clasfis immer bezwaard was geworden, de weg tot Appel aan eene hoogere Kerklyke Vergadering, by den Staat tot dat einde gewettigd, stond hem open.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van* Do. de Cock.

Misschien zal het nog eenige bedenking kunnen baren, dat de Predikatie door de Theologische Faculteit te Franeker geapprobeerd is; edog de Clasfis gebruikt de vryheid onder het oog van U Doorl. Hoogheid te brengen, 1. dat zy de Commisfie gedecerneerd had, voor en aleer de Predikatie geapprobeerd en gedrukt was. 2. Die Approbatie is, gelyk de geheele wereld weet, zo gemaklyk niet toegegaan, en niet verleend voor 'er met opzet en goed overleg, zelfs door de Theologische Faculteit, eene geen geringe verandering gemaakt zy. 3. Do. de Cock heeft naderhand de Predikatie aan de Commisfie der Clasfis toegezonden, en dezelve gebeden die te lezen en te onderzoeken, zo is dezelve aan de Clasfis ook gedrukt aanhangelyk gemaakt, en de Vergadering weet niet, dat zy verpligt is in een Professorale uitspraak te berusten, het tegendeel was ras te betogen. 4. En de Clasfis hoopt dat het haar niet kwalyk zal afgenomen worden hier op te merken, dat de eerste en voornaamste Heer Approbateur (*), in zyn oordeel, wel meer zeer by-

(*) De Remonstranten hebben hier het oog op den Heer *Hermannus Venema*, Hoogleeraer in de H. Godgeleerdheid en Kerkelyke Geschiedenissen op Vries-

LEEUWARDEN

Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdende haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do. de Cock.

byzonder en particulier is, het welk ook helder in het oordeel, over de berugte Predikatiën van den Doopsgezinden Leeraar *Stinstra* gegeven, gebleken is, want daar in heeft zyn Hoog-Eerwaarde niet alleen van zyn Mede-Professor in de H. Godgeleerdheid, den Hoog-Eerwaarden Heer *Laan*, maar ook van alle de Clasſen dezer Provintie, ja van alle de Theologiſche Faculteiten der ganſche Republiek, verſchillend gedagt en geoordeeld, gelyk uit de gedrukte advyzen ten klaarſten blykt.

Het is om allen dezen, Doorl. Vorst, dat de Clasſis eerbiedig en vriendelyk, zo wel als hartlyk en ernstig, U Doorl. Hoogheid verzoekt en ſmeekt, op deze zake gunſtige reflectie te nemen, de goedheid te hebben om de redenen en gronden te overwegen, en door U Doorl. Hoogheids veel vermogend gezag uit te werken, dat by nadere Reſolutie de zaak van Do. de Cock, en die in 't vervolg van dien aart onverhoopt zouden mogen voorkomen, aan de vrye deliberatie van de Clasſis over te laten, en des de onderzoeking van de zuiverheid der Leere, en de oeffening van de Kerklyke Cenſure aan de Kerklyke Vergaderingen, op gronden voorheen bygebragt, gunſtig te laten verblyven, waar door U Doorl. Hoogheid de Kerke Gods grootlyks zal verblyden, en aan dezelve een wezentlyken dienst doen.

Voorts

lands Academie, die, in zyn Advys over het Boekje van den Heer *Stinſtra*, onder den titel van *de Natuur en Geſteldheid van Chriſtus Koningryk* enz. een gematigder oordeel velde, dan zyn Amptgenoot de Heer *Petrus Laan*, en de overige vier Theologiſche Faculteiten van de Nederlandſche Hoogeſcholen, en alle de Clasſen van deze Provincie. Zie de NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN *I. Deel* (1747) *bladz.* 537. Hoe den Heer *Stinſtra*, in den jare 1757, wederom het prediken in zyne Gemeente te *Harlingen* toegelaten zy, vindt men in *XI. Deel* (1757) *bladz.* 733--738.

Voorts bidden en smeeken wy ootmoedig, ernstig en vurig, dat de God der Goden, de Vorst van alle Koningen der Aarde, U Doorl. Hoogheid in zyne magtige en gunstige beschermingе neme, voor alle gevaren genadig dekke, met een onafgebroken reeks van de allerbeste zegeningen, als met geheele stroomen overstorte, en voor Land en Kerke ten grooten zegen tot in lengte van dagen stelle, op dat U Doorl. Hoogheid, op het loflyke voetspoor van Hoogstdeszelfs Doorluchtige Voorvaderen, in het beschermen en handhaven van de zuivere Leere der Waarheid, de rechten en voorrechten der Kerke, tredende, tot in het laatste nageslagt by alle Zions ware liefhebbers in zegeningen en met dankzeggingen gedagt worde.

LEEUWARDEN *Remonstrantie van de Classe aen den Erfstadhouder, houdend haer bezwaer over de Resolutie der Gedeputeerden, in de zaek van Do de Cock.*

In kennis onzer handen, als Gecommitteerden van de E. Clasfis van Leeuwarden, in onze Vergaderinge te Leeuwarden den 23 Mey 1766.

(*Was geteekend*)

H. Bruining, V. D. M. Dragt.
Nicolaas van Waning, Predik. te Oudega.
H. Groenman, Predik. te Rottev.
J. C. Wiersma, V. D. M. in Jelsum.
H. A. van der Sloot, Eccl. in Boxum en Blessum.
A. Wassenberg, Eccl. in Lekkum.
J. Reinalda, Eccl. in Huisum.
W. van Vliet, V. D. M. te Bergum.
C. H. Braunius, V. D. M. in Vrouwen Parochie.
S. R. Veenstra, V. D. M. te Zuidwoude en Tietjerk.
E. Meinarda, V. D. M. in Hallum.
E. Doornbosch, Pastor Idaartensis.
B. Frieswyk, Eccl. Leovard.
Eng. Haselhoff, V. D. M. te Oudkerk & Præses van de Commissie.
Th. te Bokkel, Eccl. Leov. & Scriba van de Commissie.

LEEU-WARDEN

Het Request, door D°. *van Hiltrop*, den Gecommitteerden mede gegeven om aen zyne Doorl. Hoogheid te overhandigen, was van dezen inhoud:

DOORLUCHTIGSTE VORST EN HEERE!

Request van Do. van Hiltrop *aen den Erf-stadbouder.*

DE ondergeschrevene vind zig in de onvermydelyke noodsakelykheid, om, met verschuldigd respect en diepen eerbied, zig tot Uwe Doorl. Hoogheid te wenden, en Uwe Doorl. Hoogheid te verstaan te geven, hoe hy uit eene Resolutie van de Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staten van Vriesland, den 14 April jongstleden genomen, en den volgenden dag aan de Clasfis van Leeuwarden toegezonden, met ongemeen leedweesen en zielgrievende smerte, is ontwaar geworden, dat hun Ed. Mog. niet sonder ongenoegen het daar voor houden als of de ondergeschreven 1. Do. de Cock over zyne bewuste Preek een onaangenaam Compliment gemaakt, 2. des Sondags daar aan tegen die Preek openbaar voor de Gemeente een Predikatie gedaan, en daar in Do. de Cock van onregtzinnigheid verdagt heeft soeken te maken, tegen Synodale en 's Lands Ordonnantiën, en speciaal tegen de Resolutie van den 3 Juny 1682, waar op gegrond is de 33 *Tit.* §. 3. van 't *Compendium* der Kerklyke Wetten rakende de Leer, waar by aan Theologanten verboden is, hunne Mede-Arbeiders publiek van den Kansel van onregtsinnigheid te beschuldigen; 3. dat hy de aanklager van Do. de Cock in de Clasfis is geweest, en uit kragt van een en ander notoir party in causa wesen zoude.

De ondergesz. kan of wil 'er geen oogenblik aan twyffelen, of dese dingen zyn in die gedaante, sonder dat hy weet wanneer of door wie, aan hun Ed. Mog. soo voorgedragen, en hun Ed. Mog. hebben dus gene andere bewustheid gehad, of deze zaken zyn op gemelde wyze voorgeval-

len,

len, edog hy ſmeekt ootmoedig en eerbiedig verlof, om zig by Uwe Doorl. Hoogheid nedrig te beklagen over zyn ongeluk, dat hun Ed. Mog. deze zaken, als waren 't bewezene ſtukken en verregaande feiten, waar aan zig de ondergeſz. zoude hebben ſchuldig gemaakt, in deze Reſolutie hebben gelieven ter neder te ſtellen', zonder hem, die door deze dingen zig zoo zeer bezwaard vind, ooit of ooit, direct of indirect over dezelve te onderhouden, of eenige de allerminſte gelegentheid ter zyner verantwoordinge, aangaande deze bezwaarſtukken, te geven; is het nu zoo dat de vriendelykheid en billykheid van Uwe Doorl. Hoogheid alle Ingeſetenen, door een of andere zaak bezwaart, de deur tot ootmoedig en eerbiedig beklag openlaat, de ondergeſz. bid en vertrouwt dan ook van Uwe Doorl. Hoogheids goedheid en regtvaardigheid, dat Uwe Doorl. Hoogheid 't hem, die 't zyn pligt niet alleen, maar ook zyn voorregt rekent, als een ſtil Ingeſeten en vreedſaam Euangelie Dienaar, zyne wettige Overheden met behoorlyk ontzag te eerbiedigen, ten besten zal duiden, dat hy de vryheid gebruike ter zyner ontlastinge, Uwe Doorl. Hoogheid, als 't Eminente Hoofd van dat Hooge en Illuſtre Collegie, eerbiedig voor te dragen, dat hy de eer zoude gehad hebben, ter zyner verantwoordinge, indien hy door hun Ed. Mog., ooit over deze zaken onderhouden was geworden, voor te dragen.

LEEUWARDEN *Request van Do.* van Hiltrop *aen den Erfſtadbouder.*

Wat dan 't eerſte betreft, dat namelyk de ondergeſz. Do. de Cock over zyne Preek een onaangenaam Compliment zoude gemaakt hebben: hoewel de ondergeſz. meent regt te hebben om, met betamelyke eerbied voor hun Ed. Mog., te vragen, welk dit onaangenaam Compliment geweest, of hy door Do. de Cock daar over aangeklaagd, en deze aanklagte bevestigt zy met deugdzame en genoegzame getuigen? welk laatſte den ondergeſz. volſtrekt onmogelyk voorkomt; zal hy evenwel dit alles maar voorby ſtappen, en Uwe

LEEU-WARDEN

Request van Do. van Hiltrop aen den Erfstadbouder.

Doorl. Hoogheid liefst naar waarheid ronduit zeggen, wat 'er van de zaak zy.

De ondergefz. de bewuste Preek van Do. de Cock, met innige droefheit, aangehoort hebbende, was in gedagten, gelyk ook alzins dagklaar doorscheen, dat gemelde Heer zig inbeelde zeer liefderyk gepredikt te hebben, edog de ondergeschreve vond treffende smerte, en was met vele anderen niet weinig ontstigt, behalven over andere dingen, ook over 't verwerd voordragen der liefde, ja zelfs over 't liefdelooze dat hy gehoort, en de wyze op welke hy dat gehoort hadde, waarom hy, om niet geveinsd maar opregt te handelen, en Do. de Cock billyk nadenken tot zyne verbeteringe te verwekken, na de gedane redenvoering, op een zedige wyze zyn Eerw. deze zelve woorden gezegd heeft: *Myn Heer! ik zoude meer gestigt zyn, zoo ik UE. liefderyker bad booren prediken;* geen enkel woord meer. Het kwam den ondergefz. zoo voor, dat hy op dat pas en in die omstandigheit niets beter of zagter tot Do. de Cock spreken konde, en hy geeft het gerust aan 't oordeel van elk verstandig en onpartydig toehoorder dier Preek, of hy zig daar aan zoo zeer misspröken heeft.

Wat het tweede ten laste van den ondergefz. in gemelde Resolutie voorkomende, aanbelangd, te weten, dat de ondergefz., 's Zondags daar aan, tegen die Preek openbaar voor de Gemeente &c, De ondergefz. is genoodperst hier op, met eerbiedig ontzag, Uwe Doorl. Hoogheid voor te dragen.

1. Dat hy op dien tyd over denzelven Text gepredikt heeft, 't welk hem niet bewust was ergens verboden te zyn, ook kan nog wil de ondergetekende ontkennen, dat hy, over dien Text predikende, de Preek, die agt dagen te voren gedaan was, gansch en al niet onder 't oog zoude gehad hebben, dit zoude tegen de waarheit wesen.

2. Maar dat de ondergefz. daar door Do. de

de Cock van onregtzinnigheit heeft zoeken verdagt te maken, of te beschuldigen, kan hy niet erkennen, en hy houd zig wel verzekert, dat hem zulks nimmer zal komen bewezen worden, hy heeft den naam van Do. de Cock op den Predikstoel niet gebruikt, of zig aan andere dwaasheden en kwaadaartigheden, om zyn E. ten toon te stellen, schuldig gemaakt, en hoe zou Do. de Cock, die toen onder 't gehoor geweest is, zig daar op vervolgens hebben kunnen stil houden.

LEEUWARDEN *Request van Do.* van Hiltrop *aen den Erfstadhouder.*

De ondergesz. zal eenvoudig en naar waarheit zeggen, wat 'er van de zake zy; niet alleen hy, maar ook vele uit de Gemeente, waren door de Preek van Do. de Cock geërgert en ontstigt, 'er was geen gering ongenoegen onder verscheidene Ledematen dezer Gemeente, en onder die waren ook Lieden van aanzien, dat een Predikant van elders hier zoo bedenkelyk en op zoo zonderlingen trant gepredikt had; uit een byzonder gesprek van den ondergesz. met Do. de Cock, werd zyne bekommeringe, over het ware gevoelen van gemelden Heer, grootelyks vermeerdert, weigerende zyn E. op eene gansch onvriendelyke wyze, na dat zig een zeer vreemde taal, met de zuivere Leere der Waarheit nimmer overeen te brengen, had laten ontvallen, nader met hem daar over te spreken, dat den ondergesz., die alleen in 't oog had met zyn Medearbeider vriendelyk te spreken, aangaande zyn waar gevoelen, waar over zyn E. bedenkinge verwekt had, 't welk hy meende altoos geoorloft te wesen, zeer vreemd voorkomen moeste, waar by kwam, dat in de Stad verscheide onware gerugten, ook aangaande 't gesprek van den ondergesz. met Do. de Cock, verspreid wierden, waar door men de zaken een geheel andere gedaante, dan ze waarlyk hadden, zogte te geven; een en ander deed den ondergesz. besluiten, dewyle om vele redenen meende, dat 'er in deze zake iets diende gedaan te worden, op den genoemden tyd over denzelven Text te prediken, met oogmerk, niet om met verkeerde,

LEEUWARDEN
Request van Do. van Hiltrop aen den Erfstadhouder.

vuile en dolle driften, waar voor de ondergefz. schrikt, of met een yver zonder verstand, waar tegen hy steeds tragt op zyn hoede te zyn, Do. de Cock openbaar voor de Gemeente ten toon te stellen, maar

(a) Om met zedige bedaartheit, in eenvoudigheit zyns herten, de gegevene ergernisse weg te ruimen, en de Gemeente, die door de bewuste Preek in beweging en onrust geraakt was, weder in stille ruste te brengen, 't welk ook, had men van elders de onrust niet weder aan de gang geholpen, zeer wel gelukt zoude zyn.

(b) Om dat oordeelde ampts- en pligtshalven verschuld te zyn, aan de Gemeente, zyne zorge mede aanbevolen, in deze omstandigheit te moeten blyken geven, dat hy 't niet minder dan Do. de Cock op 't aandringen ter beoeffeninge der liefde gezet hadde, maar dat zulks, volgens 't ware oogmerk van 's Heilands woorden, en de gronden van onze zuivere Leere, op een gansch andere wyze behoorde te geschieden, ten einde zoo ook de Gemeente mogte bewaard blyven, om gene verkeerde gedagten van zaken door Do. de Cock, die toen al een geruimen tyd hier doorbragte, ingeboesemt te worden, waar over de ondergesz., uit vergelykinge van de berugte Preek en 't gesprek over dezelve, niet gansch buiten vreeze was.

(c) Om Do. de Cock, van wien de ondergesz, met veel waarschynlykheit dagte dat zyn E. onder 't gehoor zoude zyn, gelyk hy 'er ook geweest is, op eene gemaklyke wyze, was 't mogelyk, te verbeteren en te behouden, en zonder aanstonts een Kerkelyk bezwaar tegen hem in te brengen, betere gedagten over deze zaak aan zyn E. in te boesemen, om 't voor eerst daar by te laten, en dan vervolgens, zoo veel men konde, na te gaan, of dit een gewenschte uitwerkinge voor Do. de Cock hadde, 't welk de groote zaak was die de ondergesz. vurigst begeerde, en waar mede hy zyn oogmerk ten vollen bereikt zou heb-

hebben. 't Zy den ondergesz. gepermitteerd met diepen eerbied Uwe Doorl. Hoogheit voor te dragen, en aan de wyze en billyke uitsprake van Uwe Doorl. Hoogheit over te geven, of hem dit, daar opentlyk aan vele aanstoot was gegeven, op eene zedige wyze, zonder de minste hatelyke verbitteringe te laten blyken, niet geoorloofd ware, ja of hy op verre na hier in ('t zy zonder verdere toepasfinge dan in dit derde gezegd) wel gedaan heeft, dat Paulus gedaan heeft toen hy merkte, dat Petrus niet regt wandelde naar de waarheid des Euangeliums, dezen Apostel, te Antiochiën, in 't aangezigte wederstaande, om dat hy te bestraffen was.

LEEUWARDEN *Request van Do.* van Hiltrop *aen den Erfstadbouder.*

4. De ondergesz. kan 't dan ('t zy met den diepsten eerbied voor hun Ed. Mog. gezegd) daar voor niet houden, dat hy door zyne Predikatie Synodale en 's Lands Ordonnantiën, speciaal de Resolutie van den 3 Juny 1682, zoude overtreden hebben, 't tegendeel zal, zoo 't hem voorkomt, helder blyken, als men nagaat de gelegentheit, waar by deze loffelyke Resolutie genomen is, en derzelver gewigtigen inhoud inziet.

Wat het eerste aangaat, deze Resolutie is genomen by gelegentheit van eenige geschillen onder de Broeders, over zaken in de Formulieren van Eenigheit niet bepaald, als zodanig reeds door een Kerkelyke uitspraak, van de Deputaten der Synode, geoordeelt, en welk Vonnis, zonder Appel, *in rem judicatam* begroeit was, tot stavinge van welk Kerkelyk oordeel, en niet voor en eer dit geveld was, hun Ed. Mog. in dien tyd wyslyk deze loffelyke Resolutie genomen hebben.

En let men op den gewigtigen inhoud dezer Resolutie, dezelve gebied de Leeraars hunne Gemeentens te instruëren en toe te rigten, om alle wederpartyders en die vyanden zyn van de ware Gereformeerde Christelyke Religie, te kunnen wederleggen, den mond te stoppen, en de ware

LEEUWARDEN

Request van Do. van Hiltrop *aen den Erfstadhouder.*

Leere tegen dezelve vast te maken en staande te houden, en haar de vreeze Gods in te planten, en tot de practyk en kragt van een ongeveinsden wandel, naar de Leere der Waarheit, die naar de Godzaligheit is, aan te zetten, deze zyn de eige woorden dier voortreffelyke Resolutie, hier aan heeft de ondergesz. gepoogd te voldoen, dit heeft hy ('t zy hem, in deze omstandigheit daar toe genoodperst, geoorloft te zeggen) niet ongelukkig, en tot stigtinge der Gemeente mogen uitvoeren, hondert getuigen en meer kunnen en zullen, indien Uwe Doorl. Hoogheit het begeert, zulks staven, en gelieft Uwe Doorl. Hoogheit den ondergesz. te verwaardigen, om met eigene oogen zyne Preek te zien, of door des kundige en onpartydige Mannen te laten beoordelen, hy is volvaardig Uwe Doorl. Hoogheits hooge orders onderdanig te gehoorsamen, en wil zeer gaarn 't vonnis van bescheide Mannen over dezelve afwagten; en nog grooter weldaad zou hy reekenen hem door Uwe Doorl. Hoogheit bewezen te zyn, indien Hoogstdezelve hem gunstig geliefde te permitteren, deze zyne Predikatie nu door den druk, mits behoorlyk naar Kerkenordre geapprobeert, gemeen te mogen maken, op dat elk konde en mogte oordelen wat 'er van de zaak zy.

Wat nu het derde, tot bezwaar van den ondergesz. in bedoelde Resolutie van hun Ed. Mog. vermeld, betreft, namelyk, dat hy de Aanklager van Do. de Cock in de Clasfis is geweest, de ondergesz. is genoodzaakt om, met het verschuldigde respect voor hun Ed. Mog., te zeggen, dat dit hun Ed. Mog. gansch en al bezyden de waarheit aangebragt is, hy beroept zig in dezen vrymoedig op de Clasficale Vergaderinge, die kan hier van getuigen; nimmer heeft hy in de Vergadering van deze zaak een enkel woord gerept, voor dat het Beroep van Beetgum op Do. de Cock ter approbatie gepresenteert wierde, en dat *niet uit zig zelven*, maar by gelegentheit dat geroepen wierde, om over een Brief van bezwaarde

Le-

Ledematen dier Gemeente te adviseren, en na dat verscheidene voorzittende Leden daar van reeds duidelyk gemeld hadden, waar by nog kwam, dat de Beroepers, op een *gansch buitengewone wyze*, in die Beroepsbrief hadden laten invloeien, dat zy ten vollen overreed waren van de volkomene regtzinnigheit van Do. de Cock; de ondergesz. geeft 't eerbiedig en nedrig aan 't wys oordeel van Uwe Doorl. Hoogheit over, of 't in zoo eene omstandigheit vreemd ware, dat hy, met en nevens Do. Reinalda, Predikant te Huisum, die den beroepenen Predikant, niet lang geleden, hadden gehoort, zonder daar van zoo doorslaande blyken te vernemen, maar veeleer daar over bekommert te zyn geworden, iets daar van te kennen te geven

LEEUWARDEN *Request van Do.* van Hiltrop *aen den Erfstadhouder.*

Naderhand is 'er wel in de Vergaderinge een propositie gedaan, om te onderzoeken wat 'er van de zaak ware, edog niet door den onderget. maar door een ander waardig Lid der Clasfis, en of men zelfs door 't eenvoudig voordragen van zoo een propositie wel voor aanklager kan gehouden worden, geeft de ondergesz. ook volgaarn, met diepen eerbied, aan 't verligt doorzigt van Uwe Doorl. Hoogheit over.

Dit alles zoo zynde, gelyk 't waarlyk is, kan Uwe Doorl. Hoogheit ras beseffen, hoe bitter, smertelyk en grievend het een openbaar Leeraar in Gods Kerke, wiens heerschende lust, door Gods genade, is, den Allerhoogsten te vreesen, in zyne wettige Overheden te eerbiedigen, gelyk ook zig, naar zyn gering vermogen, van zynen pligt behoorlyk te kwyten, vallen moet, van zoo een hoog en Illuster Collegie, op gemelde wyze, zonder hem immer daar over te verstaan, aangezien te worden, en hy bid en smeekt deswegens ootmoedig, eerbiedig en ernstig, dat Uwe Doorl. Hoogheit op deze zake gunstig gelieve te letten, en door Uwe Doorl. Hoogheits veel vermogend gezag genadig te wege te brengen, dat des ondergesz. naam, in die Resolutie, door den druk

nu

LEEU-WARDEN *Request van Do.* van Hiltrop *aen den Erf-ſtadhouder.*

nu alomme gemeen gemaakt, zoo lelyk ten toon geſtelt, in zoo een verkeerd aanzien niet geteekend blyve, maar weder gunstig herſteld worde, waar mede Uwe Doorl. Hoogheit hem, die 't onder zyne groote voorregten ſchat een ootmoedige en onderdanige dienaar van Uwe Doorl. Hoogheit te zyn, opregt en belangeloos Uw Doorl. Huis onveranderlyk getrouw aan te kleven, en ſteeds in 't openbaar en verborgen de beste zegeningen van den Algenoegſamen God, voor Uw Hoogvorſtelyke perſoon, hoogstaanzienlyke en volwigtige Regeringe en Doorl. Huis, met nederige, vurige en geloovige gebeden te zoeken, hooglyk zoude verpligten, &c. &c. &c.

Dat van D°· *Chevalier* liep op dezen zin:

DOORLUCHTIGSTE VORST EN HEERE!

Request van Do. Chevalier *aen den Erf-ſtadhouder.*

DE ondergeſchrevene, in zynen druk en omſtandigheit zig opbeurende door de overdenkinge, dat Uwe Doorl. Hoogheit leeft, neemt, onder de diepſte reverentie, de vrymoedigheit, zyne klagte voor Uwe Doorl. Hoogheit nederig uit te ſtorten, in een blymoedig vertrouwen, dat Uwe Doorl. Hoogheit, op het loffelyk voetſpoor van Uwe Doorl. Voorvaderen, welken zoo menigmalen, zelfs opentlyk, hun welgevallen getoont hebben aan Jeſus gezanten, den ondergeſchreven niet afwyzen, maar ten toevlugt weſen zal.

Het zy den ondergeſchrevenen dan gegunt, onder 't vriendelyk oog van Uwe Doorl. Hoogheit, met nederig ontzag en ootmoedig verzoek van redres, te mogen brengen 't navolgende:

Het kan Uwe Doorl. Hoogheit niet onbekend zyn, dat in de alom bekende Reſolutie der Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staten van Vriesland, van den 14 April dezes Jaars, de ondergeſz. mede ſpeciaal met indignatie genoemd, en wegens zyn

yver in de zaak van Do. G. T. de Cock, door hun Ed. Mog. opentlyk is beschuldigd geworden.

LEEUWARDEN *Request van Do. Chevalier aen den Erfstadbouder.*

Dit te vernemen, konde den ondergesz. niet als smerten baren, en stelt hem in de onvermydelyke noodzakelykheit, voor Uwe Doorl. Hoogheit, als het eerste integrerend Lid en eminent Hoofd van dat Illuster Collegie, op 't eerbiedigste zig te verantwoorden.

Hun Ed. Mog., in de eerste plaats, met disapprobatie, melding makende van eene onbedagte *Zéle*, opentlyk tegen voorn. Do. de Cock, in de vacature te Beetgum, tot ergernis der Gemeente, betoond; 't zy den ondergesz. gepermitteerd hier omtrent te mogen zeggen, dat zulks als iets zekers, tot laste en ten bezwaar van den ondergesz., door hun Ed. Mog. schriftelyk ter neder gesteld te zien, den ondergesz. vreemd en eenigzins hard voorkomt, alzoo de ondergesz. diesaangaande nog door 't Illuster Collegie, nog door de Wel-Eerw. Clasfis van Leeuwarden, nimmer is verstaan geworden.

Indien de ondergesz. voor 't Illustre Collegie der Heeren Gedeputeerde Staten, en in 't byzonder voor de Wel-Eerw. Clasfis, wien 't opzigt op de Leer en Wandel der Dienaren des Woords, binnen deze Provintie, speciaal en stricte is aanbevolen, behoorlyk beschuldigd en hem bekwame gelegentheid tot zyne verantwoording was verleend geworden, hy zoude met zagtmoedigheid en vreeze rekenschap gegeven hebben.

De ondergesz. had aanteekening van zyn gezegdens, en hesiteert niet, zelfs die ter visie en judicature van verstandige en onpartydige Lieden te presenteren, gelyk ook alreede gedaan, en daar omtrent zoodanige advysen ontfangen heeft, welken de ondergesz. in zyne omstandigheid niet dan aangenaam kunnen zyn.

De ondergesz. vertrouwt bewustheid te dragen te Beetgum gesproken te hebben woorden der Waarheid en van een gezond verstand.

En hoe de Gemeente aldaar zig heeft kunnen er-

LEEU-WARDEN
Request van Do. Chevalier aen den Erfstadhouder.

ergeren, toen de ondergesz. zyn dienst in de vacature vervulde (gelyk hun Ed. Mog. gelieven te zeggen) is iets, 't geen de ondergesz. moet betuigen niet te kunnen begrypen, wanneer hy zyne gezegdens vergelykt met de woorden Gods en de Leere onzer Kerke daar op gegrond.

Ondertusschen kan 't de ondergesz. niet als smertelyk zyn door de Resolutie van hun Ed. Mog. in dezen zig zodanig geteekend en opentlyk ten toon gesteld te zien; egter is 't hem tot eenig soulagement, deels, dat hy vrymoedigheid vind, voor den Heere te kunnen betuigen, door zyne genade steeds den toeleg en 't voornemen te hebben, gaarn te willen stigten en op te bouwen; deels, alzoo hy in 't zekere weet, dat 'er onder zyn gehoor te Beetgum brave Menschen, zoo in als buiten de Gemeente, van elders te saam gevloeid, zyn tegenwoordig geweest, welke, in plaats van geërgerd te zyn, vrywillig, ja van zelfs betuigd hebben, toenmaals vele stigting en vrugt te hebben weggedragen.

Dog op dat de ondergesz. door dit te allegeren, niet eenigzins schynen mogte te willen negeren, in de zaak van Do. de Cock met yver aangedaan te zyn, zoo verzoekt de ondergesz. in tegendeel, voor Uwe Doorl. Hoogheit te mogen betuigen, dat, na bedaarde overweging, zy de ondergesz. dermaten gewigtig is voorgekomen, dat in gemoede ten nutte der Kerke en ter kwytinge van zyn ampt en pligt, zig genecessiteert geoordeeld heeft, en nog oordeeld, daar omtrent met allen ernst, dog zonder partialiteit, en verre van onbezonne drift, te moeten doen alles 't geen zyn hand in dezen vind om te doen.

De Leerstellingen van Do. de Cock, Doorlugtigste Vorst! tenderen geenzins broeder-verschillen, maar zeer gewigtige Poincten en Artikelen van onze dierbare Geloofsbelydenis, gelyk de Wel-Eerw. Heeren Gecommitteerden, *ad banc causam*, in derzelver gedrukte Handelingen, evident en voldoende hebben aangewezen.

En

En mogen de Leeraaren der Kerke, tegen deze en foortgelyke Dwalingen niet waken en yveren, onderrigten en waarfchuwen? de ondergefz. moet bekennen, op geen mogelyke wyze te kunnen begrypen, hoe zy egter den voortreffelyken naam van Wagters op Zions muren, Herders der Kudde, en Opzienders der Gemeente dragen, en beantwoorden kunnen aan de diere verpligtinge, welke deswegens op hun ligt en devolveert.

LEEUWARDEN *Request van Do.* Cheva-lier *aen den Erf-ftadbouder.*

En byaldien 't geïmponeerde filentium op de ondergefz. en deszelfs respective twee Amptgenooten onverhoopt verblyven mogte, en 't niet gepermitteerd zoude zyn, ook in dezen, een gepaste *Zéle* opentlyk te betoonen tot heil der Kerke, kan de ondergefz. niet ontveinzen, voor beklaaglyke gevolgen by zigzelven diep bevreesd te zyn.

Hun Ed. Mog., in de tweede plaats, en wyders poferende, dat de ondergefz. *waarfchynlyk heeft mede gewerkt, om zekeren Brief, door onnoozele Leden dier Gemeente, aan de Clasfis te doen overbandigen, doe de Approbatie van dat Beroep op Do. de Cock verzogt zoude worden;* zoo verzoekt de ondergefz. ootmoedig, dat Uwe Doorl. Hoogheid hem diesaangaande een weinig langmoediglyk hoort.

De ondergefz. verwondert zig niet weinig, ziende dat hun Ed. Mog. *op waarfchynlykheid judicieren*, en ook waarfchynlyk, zeggen hun Ed. Mog., heeft mede gewerkt, als ook mede, dat 'er tot zyn bezwaar melding gefchied van zekeren brief der drie Ledematen der Gemeente te Beetgum, en welkers Copie de Wel-Eerw. Clasfis Uwe Doorl. Hoogheid heeft geprefenteerd, alzoo niet de ondergefz. daar over aanfprekelyk is, maar de zoo evengemelde Ledematen.

Zyn zy *rei confitentes*, indien zy als *rei* mogen befchouwd worden, zoo hebben zy het gefchrift als 't hunne verteekend en geavoueerd, en komen daar voor uit; ook hebben zy den ondergefz. eene Atteftatie gepasfeerd, waar by zy vrywillig en naar

LEEU-WARDEN

Request van Do. Chevalier aen den Erfstadhouder.

naar waarheid verklaren, dat de ondergesz. haar nimmer tot den bewusten Brief heeft aangezogt nog aangevoerd, houdende dien Brief voor den hunnen, met betuiginge, zeer te verlangen, dat de E. Clasfis aan den inhoud daar van, ten besten van hun en de geheele Gemeente, mogte voldoen, nemende de ondergesz. de vryheid om Copie dezer Atteftatie, fub Lit. A., by dit Request aan Uwe Doorl. Hoogheid te annexeren.

De ondergesz. kan ook niet nalaten te zeggen, dat hy dezen Brief ook zuiver Kerkelyk beschouwt, als rakende de Leer en derzelver Discipline, en moet derhalven, naar zyn oordeel, volgens politye Ordonnantiën en Synodale Befluiten daar van zynde, Kerkelyk behandeld worden.

De Clasfis van Leeuwarden heeft dezen Brief ook als zoodanig geconfidereerd, en dien teffens als zeer onfchuldig en betamelyk aangezien, gelyk ook allen, die de ondergesz. geraadpleegt heeft, zelfs Regtsgeleerden van naam, daar in geen misdaad kunnen vinden, maar in tegendeel een handel, die aan de goede Ingefetenen in een vry Land, en aan Chriftenen in een Hervormde Kerk niet kan betwist worden.

De verwondering van den ondergesz. over 't vermelden van dezen Brief door hun Ed. Mog., is des te grooter, als hy zig herinnert de behandeling hem wedervaren, toen hy, in den voorleden jare, voor de Ed. Mog. Heeren Commisfarisfen, wegens denzelven ftricte is geïnterrogeerd geworden, zynde zoodanig geweest, dat de ondergesz. geen oogenblik twyffelt, of Uwe Doorl. Hoogheid zal na derzelver lecture ze terftond disapprobeeren.

De Baron *van Schwartfenberg* van *Beetgum* den ondergesz. verklaagd hebbende by 't Collegie der Heeren Gedeputeerde Staten, volgde daar op een citatie van den ondergesz. voor Heeren Commisfarisfen, zynde de Baron *van Schwartfenberg* zelfs, nevens den Heer Jr. *E. S. van Burmania.*

De

De ondergesz. op den bestemden tyd zig gesisteerd hebbende voor hun Ed. Mog., is van zyn eerste aankomen niet anders als een overtuigd en gevonnisd Misdadiger behandelt, terwyl men hem, voor 't inkomen van de Vertrekkamer, heeft afgeëischt en ontnomen zyn hoed, om zig dus niet alleen met ongedekten hoofde te sisteren voor de Ed. Mog. Heeren Commissarissen, welke pligt hem niet behoefde geleerd te worden, hebbende ten dien einde, en reeds van zelve, zyn hoofd ontbloot, en den hoed in zyn regterhand, maar hem ook te benemen dat teeken van vryheid, dat aan een vry Volk, onder de zagte regering van deze Republyk, van hare Overheid nog nooit ontzegd of geweigert is.

LEEUWARDEN. *Request van Do. Chevalier aan den Erfstadhouder.*

Dit was, Doorl. Vorst! zeer geschikt om den ondergesz. (zoo in de Vertrekkamer zullende intreden, en in 't allerminste hier op niet kunnende bedagt zyn) ten eenemaal confûs te maken en in verwarring te brengen.

Ook beloofde 't den ondergesz. niet veel goeds, en 't veroorzaakte, dat de ondergesz. gedurende de gehele Comparitie, daar stond als een arm verwezen Misdadiger.

De ondergesz. dan binnen gestaan zynde, en zyne schuldige reverentie voor hun Ed. Mog. behoorlyk betuigd en betoond hebbende, vorderde de Heer Baron *van Schwartsenberg*, als de eerste Heer der Ed. Mog. Heeren Commissarissen, terstond eenen plegtigen Eed voor God, zeggende tegen den ondergeschrevenen: *Benje gereed onder Eede, voor een alwetend God, in onze tegenwoordigheid, naar waarheid en zonder slimme streken, te antwoorden op alles, 't geen wy u, uit naam en op ordre van 't Illustre Collegie, zullen voorhouden en proponeren?*

En heeft zyn Ed. Mog. hier op iterativé met empressement geïnsteerd.

Dit kwam den ondergesz. deels zeer onverwagt, deels zeer gewigtig voor, en was zorgvuldig in dezen ligtvaardigheid te gebruiken, heb-

LEEU-WARDEN
Request van Do. Chevalier aen den Erfstadbouder.

bende, om gewigtige redenen, eerbiedig van den Eed zig geëxcuseerd.

De ondergesz. wist immers in 't allerminste niet, welke poincten hem zouden worden voorgehouden, en waar mede hy stonde beschuldigd te worden?

't Kwam den ondergesz. ('t zy met eerbied voor hun Ed. Mog. gezegd) byna onbegrypelyk voor, dat men hem op Eede wilde urgeren, daar hy als aangeklaagde en gedaagde, en geenzins als getuige voor haar Ed. Mog. was geciteerd en gecompareerd, en hoedanig een aangeklaagde in Vriesland nimmer een Eed word afgevorderd; 't is tegen alle Regten en Costumen van alle Collegiën van Justitie in dit Land, en van alle gepolitieerde Landschappen en Koningryken, dat men van beklaagden, en wel over criminele beschuldiginge, zoude vorderen, onder Eede zig te verklaren over aangetigte misdaden.

En wie ziet niet, dat zulks ook ten eenemaal en ganschelyk stryd met eene betamelyke zelfsliefde? 't consteert trouwens van zelven, heeft ymant misdaan, men moet hem door evidente en deftige bewyzen overtuigen; maar zyn verderf uit zyn mond te dwingen, en dat onder Eede, gelooft de ondergesz. met het Regt der Natuur onbestaanbaar te zyn.

By dit afvorderen van den Eed is wyders, Doorl. Vorst! daarenboven nog by gekomen, dat de Heer Baron *van Schwartsenberg* den ondergesz. met niet minder misdaad als die van oproer en seditie heeft betigt en bezwaart, zeggende gecommitteerd te zyn om den ondergesz., uit naam van 't Illustre Collegie, te onderhouden over zyn oproerig en seditieus gedrag, sedert eenigen tyd gehouden.

Dit te vernemen uit den mond van zyn Ed. Mog., en dat uit naam van de Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staten, afficiëerde den ondergesz. en ontroerde zyne Ziel, dog zig zelven geenes kwaads bewust, en hebbende in dezen

eene

eene onërgerlyke Confcientie, beide voor God en Menfchen, verzogt, eerbiedig en vrymoedig, te mogen weten, welke de poincten van bezwaar diesaangaande waren, en wie den ondergefz. dog zoo zwaar befchuldigden?

LEEUWARDEN *Request van Do.* Chevalier *aen den Erfftadbouder.*

Hoe billyk en noodwendig dit verzoek ook ware, en niettegenftaande de ondergefz. 'er op insteerde, egter zyn hem geen poincten van bezwaar in 't allerminfte vertoond, nog geen een eenige befchuldiger genoemd, alleenlyk is de ondergefz. over den bewusten Brief der drie Ledematen ftricte geïnterrogeerd.

Zyn Ed. Mog. melding makende van feditie en oproer, had de ondergefz. met recht verwagt, dat zyn Ed. Mog. dugtige bewyzen, geftaaft met onberispelyke getuigens zoude hebben geproduceerd, dewyl feditie involveert een formeel crimen, en wel een van de atrooste, en, in 't Caracter, waar mede de ondergefz. zig bekleed vind in Gods Kerke, een van de verfoeilykfte, en waar over de ondergefz. (zoo de befchuldiging waaragtig was, dat God weet zoo niet te zyn, en waar omtrent de ondergefz. wel 't ftrikfte examen wil ondergaan) criminaliter zig zoude moeten erkennen aanfprekelyk te zyn voor den Hove Provintiaal.

Hoe hard intusfchen het een eerlyk Gemoed moet vallen, zulk een verwyt te moeten hooren, en welke nadeelige gevolgen zoodanig eene betigtinge den ondergefz. veroorzaken kan, behoort voor 't penetrante oordeel van Uwe Doorl. Hoogheid in 't minfte niet gedemonftreerd te worden.

De ondergefz. de attentie van Uwe Doorl. Hoogheid niet langer durvende ophouden, eindigt met een ootmoedig en ernstig verzoek, dat Uwe Doorl. Hoogheid zig den ondergefz. in dezen dog gelieve aan te trekken, en door deszelfs hoog gezag te verhoeden, dat den ondergefz. gene verdere moeilykheid overkome.

In 't byzonder imploreert de ondergefz. van de

LEEUWARDEN

Request van Do. Chevalier aen den Erfstadhouder.

regtvaardigheid, goedertierenheid en æquiteit van Uwe Doorl. Hoogheid, dat (zoo wanneer de onschuld van den ondergesz. en de billykheid zyner zake Uwe Doorl. Hoogheid zal gebleken zyn) de ondergesz. in zyne eer en goeden naam, uitgelezener dan grooten rykdom, en den Bedienaren des H. Euangeliums, zullen zy in 't H. Dienstwerk met gewenschte vrugt verkeeren, zoo hoognodig, opentlyk mag worden hersteld, ten einde de vlek, gelegd op den ondergesz. en deszelfs Dienst, zy en voor altoos blyve uitgewischt.

De ondergesz. hier mede besluitende, kan niet nalaten, uit de volheid van zyn harte, over Uwe Doorl. Hoogheid, Gods eeuwige goedertierenheid in Christus Jesus, welke dog dierbaarder is dan het leven, en eene zeer gelukkige regering in 't midden van Neêrlands Israël, benevens langheid der dagen, ootmoedig en vierig af te smeeken van den God uwer Vaderen, den God van Nederland, den Heere der Heirscharen, welke steeds zy eene schaduw aan Uwe Doorl. Hoogheids regterhand, en zeggende tot Uwe Doorl. Hoogheid, met betrekkinge tot Land en Kerke, weest gezegend en zyt een zegen!

Dit betuigt, wenscht en bid van harte,

Doorlugtigste Vorst en Heere!

Uwe Doorlugtige Hoogheids
onderdanigste Dienaar in
Christus

JACOBUS CHEVALIER,

V. D. M. te Britsum naby
Leeuwarden.

De Classe van Leeuwarden vleide zich, dat de Heeren Gedeputeerde Staten op hare Remonstrantie niet disponeren zouden, voor dat

dat zyne Doorl. Hoogheid deswege zyne gedachten aen het Collegie hadt te kennen gegeven; dan het behaegde hunne Ed. Mog. op den 9 van deze Hooimaend het volgende appointement op de clasficale Remonstrantie te stellen. „ Het Collegie persisteert by de Resolutie van „ den 14 April laetstleden, wordende de sup- „ plianten andermael op het ernstigste gelast, „ zich daer naer exactelyk te gedragen, zul- „ lende by gebreke dies als verstoorders der „ gemeene ruste gestraft worden." Den volgenden dag namen de Heeren Gedeputeerden dit Besluit. LEEUWARDEN

Dato den 10 *July* 1766.

Ontfangen, gelezen en geëxamineerd een lang en groot Request van Gecommitteerden, op naam der Clasfis van Leeuwaarden ingediend, waar by zich beklaagen over de Resolutie van deeze Tafel, genomen op den 14 April laatstleden, en 's anderendaags aan gemelde Clasfis ter hand gesteld: Als of daar by de Clasfis in haar Recht van Censure over Leere en Leven van Kerkelyken en Ledemaaten was te na gekomen, om veele ongegronde redenen, die niet behoeven en ook niet moeten door deze Tafel wederlegt worden, onder anderen, voornamentlyk gefundeert op eene algemeene stelling onder de Kerkelyken, dat een onafhankelyk Recht hebben om over het geene de Leere betreft te oordeelen en te decideeren, zonder dat de Wereldlyke Magt en Regeeringe zich daar meede te bemoeijen hebbe: Welke verregaande stelling en sustenue altoos veele turbes gemaakt en droevige gevolgen heeft gehad. Het welke serieuslyk ingezien zynde, zo is goedgevonden en verstaan, deze Supplianten op voorschreven Request en Verzoek by dezen toe te voe- *Hunne Ed. Mog. bouden de zaek van Do. de Cock voor afgedaen.*

 gen,

LEEU-WARDEN

Hunne Ed. Mog. houden de zaek van Do. de Cock voor afgedaen.

gen, dat het Collegie persisteerd by derzelver Resolutie van den 14 April laatstleden, en daarmede de zaak van Do. *G. T. de Cock*, met de gevolgen van dien, voor afgedaan en gesleeten houdt; zo nogtans, dat door de Prohibitoire Clausule, in fine dier Resolutie gemeld, niet voor heeft gehad de Kerkelyken de handen ten eenemaale te binden, of haar wettig Recht te na te koomen, als zy *legitimo modo* procederen; gelyk altyd verplicht zyn kennis van Gravamina's en Quaeritur's, die op de Synoden willen brengen, aan deze Tafel over te geven; ten einde geëxamineerd werde en geoordeeld, of daar over ten nutte van de Kerk in die Vergadering gehandeld kan worden. En word de Classis voorschreven, en al de Leden van dien, nogmaals op het ernstigste gerecommandeerd, zich van alle ruststorende Inquisitien in de Conscientien der Menschen te onthouden; en zo veel moogelyk, als Christelyke Leeraren en Vredeprekers betaamt, de Vrede te cultiveren en te onderhouden.

Zie daer dan de zaek van D°. *de Cock* afgedaen, schoon 'er onder de partyen van dien Heer niet weinigen gevonden worden, die zich nog met hoop van veranderinge vleien. Wy teekenen alleenlyk aen, dat deze Gebeurtenisse, en inzonderheid het Besluit van den 14 van Grasmaend, in andere Provincien ook vry wat bekommering onder de voorstanders van de Kerkelyke magt verwekt heeft; ten blyke hiervan kan het gebeurde op de Hollandsche Synode, onlangs te Leiden gehouden, verstrekken, alwaar uit de acte van de Classe van Schieland, wanneer het Lemma *Kerkelyke Zaken Kerkelyk te behandelen* ter tafel gebragt was, dit volgende voorgelezen werdt:

„ By

„ By gelegentheid van dezen Art. kan dit „ Clasfis niet nalaten te melden, dat zy met „ veel droefheid vernomen heeft, dat in ze- „ kere Refolutie van de Ed. Mog. Heeren „ Gedeputeerde Staten van Friesland, van „ den 14 April 1766, aan de Kerklyke Ver- „ gaderingen van die Provintie LEEUWARDEN

„ By pœne van de hoogfte indignatie „ verboden wordt, geene vraagftukken „ van zoo veel influentie op de publieke „ rust, ooit of ooit, zonder vooraf gaande „ permisfie van de hooge Regering, in „ hunne Vergadering te ondernemen, „ om te decideren.

„ Als deze Clasfis overweegt, dat hier ge- „ zien word op zulke vragen, als door Ge- „ committeerden van het Clasfis van Leeu- „ waarden, aan D°. *de Cock* gedaan zyn, kan „ zy niet anders denken, dan dat hier geöogt „ word op vragen, welke gaan *alleen over de* „ *zuiverheid der Leere*, en wel over ftukken „ der Leere, welke tot de fondementen van „ onzen Hervormden Godsdienft behooren.

„ Want volgens de gedrukte Handelingen „ van de Gecommitteerden, door de E. Clas- „ fis van Leeuwaarden in de zaak van D°. *de* „ *Cock* gefteld, zyn de vragen alleen deze „ navolgende, of zyn Eerw. zoude gefteld „ hebben?

„ I. Dat het des Heeren eeuwig voorne- „ men geweeft was alle Menfchen gelukkig „ te maken.

„ II. Dat alle Menfchen nog Gods beeld „ bezitten, en volgens eene nadere Verkla „ ring, by zekere gelegentheid, daar door

LEEU-WARDEN „ grypende, 't geen de Apoſtel Paulus Eph. „ IV: 24. 'er door verſtaat, Kenniſſe, Ge- „ regtigheid en Heiligheid.

„ III. Dat die byzondere wederzydſche „ liefde, die de Heiland Joh. XV: 17. ge- „ bied aan zyne Apoſtelen, en verder alle „ Navolgers van hem, algemeen begrepen „ en uitgeſtrekt word, zonder eenig onder- „ ſcheid tot alle Menſchen, hoe zeer zy ook „ van ons in gevoelens verſchillende zyn.

„ Hier uit kan de Claſsis geen ander be- „ grip maken, dan dat aan de Kerkelyke „ Vergaderingen van die Provintie, door „ gemelde Reſolutie belet word, *over het* „ *ſtuk der Leere vry en Kerkelyk te handelen*.

„ Eene zaak, welke deze Claſsis bekommer- „ lyk voorkomt, en die de nadeeligſte ge- „ volgen voor de Kerk en Burgerſtaat zoude „ kunnen veroorzaken.

„ De Claſsis wenſcht ondertuſſchen, dat „ Nederlands Kerken bewaard mogen wor- „ den by de Vryheid, om over het ſtuk der „ Leere, naar Gods woord, en aangenomen „ Formulieren van Eenigheid, onbelemmerd „ te waken en te oordeelen; en hoopt, dat „ de voornoemde Reſolutie van hun Ed. Mog., „ de Heeren Gedeputeerde Staten van Fries- „ land, of gealtereerd, of buiten effect mag „ geſteld worden."

OVERYSSEL.

KAMPEN.

KAMPEN. Uit deze Provincie zyn ons de volgende Publicatien, hoewel wat laet, toegekomen. De eerſte, vaſtgeſteld op den 26 van de

de jongste Lentemaend, behelst een vasten voet, beraemd op de Erffenissen en Nalatenschappen van menschen, die door de Diaconye of Armenstaet onderhouden zyn, en luidt als volgt: KAMPEN.

Ridderschap en Steden de Staaten van de Provincie van Overyssel doen te weeten; Dat Wy by Publicatie van den 2den April 1761. hebbende gestatuecert; dat, wanneer Arme menschen, door de Diakenïe of Armenstaat gealimenteerd geweest, stervende komen na te laaten eenige geringe goederen of effecten, in waarde niet of nauwlyks kunnende evenaaren de last, die de Diakenïe of Armenstaat daar van heeft ondergaan, als dan die geringe goederen en effecten zouden moeten koomen ten profyte van deselve Diakenïe of Armenstaat, zonder reguard te neemen op eenige prætensien van Crediteuren, of daar over eenige disputen van præferentie of concurrentie te moogen voeren of admitteeren; en bevonden daar uit in 't vervolg eenige disputen te zyn ontstaan tusschen de respective Diakenïen en gealimenteerde persoonen door deselve, om in het vervolg zulks voor zo verre mogelyk voor te koomen, en eens eenen vasten voet te beramen op de Erffenissen en Nalatenschappen van zodanige gealimenteerde persoonen, goedgevonden hebben, by deezen nader te statueren en te verstaan. *Schikkingen op de nagelatene goederen van gealimenteerde persoonen.*

I. Dat belangende de Erffenissen van kinderen of bejaarde persoonen geheel en al van de Diakenïen of Armenstaaten wordende gealimenteerd of onderhouden, deselve Erffenissen, legaaten of giften, haar, gedurende hare alimentatie aankomende, in eygendom zullen verblyven aan zodanige gealimenteerde kinderen of bejaarde persoonen.

II. Dog dat gedurende derselver alimentatie, de vrugten en inkomsten van zodanige Erffenissen, legaaten of giften, aan deselve gealimenteer-

KAMPEN.

Schikkingen op de nagelatene goederen van gealimenteerde persoonen.

de persoonen, gedurende haare alimentatie aangekoomen, door de respective Diakenïen of Armenstaaten, waar door dezelve als boven worden gealimenteerd of onderhouden, zullen worden genooten.

III. Dat egter aan deselve Diakenïen of Armenstaaten zal verblyven en in vollen eigendom gelaaten worden al het geene zodanige kinderen of bejaarde persoonen, welke geheel en al aan den Armenstaat vervallen mogten zyn, in eigendom gehad en beseeten hebben, ten tyden als aan de Diakenïe of Armenstaat vervallen zyn.

IV. Dat al het geene voorschreven is alleen zal plaats hebben in en omtrent zulke gealimenteerde kinderen of bejaarde persoonen, welke stervende geene kinderen of descendenten koomen na te laaten.

V. Dog, dat wanneer iemand komt te sterven, welke geheel en al door de Diakenïe of Armenstaat is gealimenteerd of onderhouden geweest, zonder kind of kinderen, of vordere descendenten na te laten, desselfs geheele nalatenschap zonder onderscheid, of hem of haar die goederen gedurende zyne of haare alimentatie zyn aangekoomen, dan of zy deselve in eigendom gehad en beseeten hebben, ten tyde als aan de Diakenïe of Armenstaat gekoomen zyn, zal vervallen zyn aan zodaanige Diakenïe of Armenstaat, waar door gealimenteerd of onderhouden is geweest; ten waare dan nog, dat zig daar over te vooren met deselve Diakenïe of Armenstaat hadde vergeleeken, en zodanig versterf afgekogt, en zulks op approbatie van de Hoofd-Officieren ten platten Lande of Magistraaten van de kleine Steden.

VI. Dat voorts, ten opsigte van zodanige persoonen, welke voor een tyd eenig minder genot van de Diakenïe of Armenstaat gehad hebben, zal worden verbleven by de Resolutie van Ridderschap en Steden van den 17 Maart 1723, genoomen op de Remonstrantie van de Christelyke Synodus deeser Provincie, waar by is verstaan; dat, wanneer iemand komt te sterven, welke uit

de

de Diakenie of Armenstaat ter eeniger tyd heeft genooten, nalaatende eenige effecten, desselfs Erfgenaamen zullen gehouden zyn aan de voorschrevene Diakenie of Armenstaat te restitueren het tweevouwd van het geene deese verstorvene genooten heeft; zodanig dan nog, dat het zelve alleen zal plaats hebben omtrent zulke persoonen, welke als boven, kinderloos of zonder vordere descendenten na te laaten, zullen koomen te overlyden, KAMPEN.

De tweede, op den 14 van de jongste Grasmaend gearresteerd, betreft de schikkingen op het middel van het Hoofdgeld, welk de Heeren Staten wederom goedgevonden hebben, voor dit loopende jaer, by collecte te heffen, en loopt op dezen zin:

Schikkingen op de heffinge van 't Hoofdgeld.

De Gedeputeerde Staaten van Overyssel doen te weeten: Nademaal Ridderschap en Steden hebben goedgevonden het Middel van het Hoofdgeld voor deezen lopenden Jare 1766. wederom te heffen by Collecte, en zulks naar de Registers in den voorledenen Jaare 1765. ingezonden, en ter Griffie berustende; en wel in diervoegen, dat ieder Stad, of district, in het zelve Middel, zal worden aangeslagen, voor zoo eene tantieme, als het getal van de Vermogene persoonen op dezelve Registers in ieder Stad of district bedraagd, ieder persoon gerekend tegen zes en dertig stuivers in het Jaar, en het zelve, door de respective aan te stellene Collecteurs, ingevorderd van die persoonen, welke gehouden zyn het zelve Middel te betalen, ingevolge de Publicatie van Ridderschap en Steden van den 18 April 1765. zonder exemtie van iemand, als die geene, welke by gemelde Publicatie uitdrukkelyk zyn geëximeert, en zonder eenige vordere distinctie van vermogene of onvermogene; Dat de Collecteurs zullen genieten voor haare Collecte vyf per cent, af te trekken van de gecollecteerde penningen;

En

KAMPEN.

Schikkingen op de heffinge van 't Hoofdgeld.

En dat voorts het aanstellen van de zelve Collecteurs in ieder district zal worden gedemandeerd en gelaten aan de respective Magistraaten in de kleine Steden; en vorders ten platten Lande aan de Boermannen, Boerrigters, Setters of Seftienen, of hoe dezelve anders ook mogten worden genaamd, ten overstaan van de Schouten of Rigteren, en zulks op de instructie voor dezelve Collecteurs in den voorledenen Jaare 1765. beraamd, en vastgesteld, zoo verre alnog van applicatie is, en dat de alzoo aangestelde Collecteurs, op zekere daar toe te bepalene dagen in de maand Juny aanstaande zullen gehouden zyn den Eed voor Ons af te leggen op de instructie als boven; Zoo is 't dat Wy, by deezen alle Magistraaten van de kleine Steden, voorts ten platten Lande alle Boermannen, Boerrigters, Setters of Sestienen, of hoe dezelve anders ook mogten worden genaamd, bevelen en gelasten, om een ieder in haar Stad of district, en wel de laatsten, ten overstaan van haare Schouten of Rigteren, zoodaanige Collecteurs van het Middel van het Hoofd-geld voor deezen lopenden Jaare aan te stellen, hoe eerder zoo beter; waar toe ook zullen mogen emploieren de respective Schouten, Richteren of Ontfanfangeren ten platten Lande; zullende by onvermoedelyke ontsteltenisse van dien, daar omtrent door Ons worden nader voorzien, ingevolge voorgemelde Resolutie van Ridderschap en Steden.

En worden de alzoo aangestelde Collecteurs gelast, zig in persoon voor Ons alhier binnen Campen te sisteren, die van Zalland op woensdag den 18den, die van Twente op donderdag den 19den, en die van Vollenhove op vrydag den 20sten, alle van de aanstaande maand Juny deezes Jaars, om als dan den Eed voor Ons af te leggen op de voorsz. instructie voor zoo verre alnog van applicatie is.

By de Derde, welke op den 17 van dezelfde Grasmaend vastgesteld is, wordt bepaeld,

paeld, van wat tyd de præferentien van de KAM-
subalterne Ontfangers en Inmaners van de PEN.
verpondinge en contributie moet gerekend
worden. Dezelve luidt als volgt.

Bepalinge van den tyd van præferentie van de subalterne Ontvangers en Inmaners enz.

De Gedeputeerde Staaten van de Provincie van Overyssel doen hier mede te weeten; Dat nademaal sedert eenige jaaren, in het bepalen en decideren van de tyd van præferentie van de subalterne Ontfangers en Inmaners van de Verpondinge en Contributie, de geheele Provincie door geen egalen voet is gehouden, maar de vernieuwde Notificatie van den 15 Maart 1695. van het Placcaat van den 26 Maart 1680. wegens de tyd van de realiteit van de Verpondinge en Contributie, ten aanzien van de subalterne Ontfangers, gevoegd met de Notificatie van den 10 October 1725. verscheidentlyk zyn geinterpræteert geworden, zynde dan eens verstaan, dat de tyd van præferentie van de Verpondinge en Contributie aan de subalterne Ontfangers, vermogens de voorgemelde Notificatie van den 10 October 1725. was uitgesteld en verlengd, of wel niet eerder konde worden gerekend te moeten beginnen, als van de tyd af, dat gemelde Ontfangers dezelve Middelen konden invorderen, en dan wederom dat, niet tegenstaande gemelde Notificatie, het voorschreven Placcaat strict moest worden geinterpreteert, en ingevolge het zelve, het regt van præferentie in dezen gerekend van die tyd af, dat die Middelen eigentlyk aan de Provincie vervallen zyn, en zulks tot merkelyk bezwaar van den eenen boven den anderen, en ongelykheid in de Justitie, welke de geheele Provincie door op eenen gelyken voet behoorde geadministreert te worden.

Ridderschap en Steden, om daar in voor het toekomende te voorzien, by Haar Edele Mogende Resolutie van den 16 deezer hebben goedgevonden, by nadere interpRætatie van gemelde Placcaaten en Notificatie te verstaan, dat de twee en drie

KAMPEN.

Bepalinge van den tyd van præferentie van de subalterne Ontvangers en Inmaners enz.

drie jaaren van præferentie respective, welke de subalterne Ontfangers van de Verpondinge en Contributie zyn verleend by voorschreven Notificatie en vernieuwd Placcaat van den 15 Maart 1695. gedrukt achter het Landrecht sub Num. 42. zullen worden gerekend van ieder termyn van betalinge, of van die tyd af, dat de respective Ontfangers de Verpondinge en Contributie werkelyk, en volgens Notificatie van den 10 October 1725. van de debiteuren kunnen en mogen inmanen en invorderen, of in 't vervolg, by nadere schikkinge en Resolutie van Ridderschap en Steden zullen kunnen en mogen inmanen en invorderen.

STAD EN LANDE.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

Alhoewel, in zaken van verschil, de eene of de andere Party zich dikwyls van een minder tot een hooger Rechtbank beroept, en nu en dan ook, in deze Provincien, eene *Revisie* van gevelde Vonnissen, waertoe de Overheden zelven, of die daer toe in hare plaetse gerechtigd zyn, een zeker getal van kundige en beroemde personen verkiezen, voorvalt; waer van wy altyd geen gewag maken in onze Jaerboeken, zo hebbenwe egter geoordeeld van eene zodanige *Revisie* alhier eenige aentekening te moeten doen, aengezien dezelve de eerste is, welke, in dit gewest, immer is voorgevallen, alwaer men voor dezen gewoon was, de stukken van 't pleitgeding naer 't een of ander Gerechtshof buiten de Provincie te zenden. Men weet, dat zyne Doorl. Hoogheid, de

laetst overledene Erfstadhouder, in den jare 1751, onder andere schikkingen, betreffende het Hof, of de hooge Justitie-kamer van deze Provincie, ook vastgesteld heeft eene *Ordonnantie, waer naer geprocedeerd zal worden in Revisie der Sententien van Lieutenant en Hoofdmannen* (*). Uit krachte van deze Ordonnantie is het, dat men in deze Hooimaend over eene zaek in groot Revisie uitspraek gedaen heeft. De Heeren, by zyne Doorl. Hoogheid, den Prins Erfstadhouder, als Adjuncten Revisëurs benoemd, waren, uit Gelderland, Mr. *Philip Karel Schomaker*, Raedsheer in 't Hof van Arnhem, en Mr. *Bernard Henrik Cremer*, Substitût Momboir aldaer; uit Holland, Mr. *Dirk Merens*, Raedsheer in 't Hof van Holland, Zeeland en Westvriesland, en Mr. *Adriaen van Heckenboek*, Advocaet voor denzelven Hove; uit Vriesland Mr. *Hans Willem van Plettenberg* en Mr. *Asfuerus Vegelin van Claerbergen*, beide Raedsheeren in den Hove van die Provincie; by welken, uit de Hoofdmans-kamer, gecommitteerd waren de Raedsheeren *Scato Gockinga*, *S. H. van Idsinga* en *F. J. Guichard.* De zaek betrof Mevrouw de Weduwe van den Raedsheer *Hora*, welke oordeelde dat haer in eigendom toebehoorden zekere Veenen, gelegen in Midwolde, in welken de Weduwe van *Tidde Pieters* hadt laten graven, op een mede gesustineerd recht van eigendom; welk, van weêrzyde, bewezen moest worden, door eene menigte van stukken en bescheiden, daar toe, door de langheid van tyd, en menigvuldige sterfgevallen

GRONINGEN.

(*) Zie dezelve in de *Nederlandsche Jaerboeken.* V. Deel (1751) bladz. 778.

GRO-NIN-GEN. vallen vereischt wordende, 't gene de zaek ten uiterſten ingewikkeld en duister maekte. De eerſte inſtantie was gedaen door de Weduwe *Hora*, in den jare 1746, voor Burgemeesteren en Raed der Stad Groningen; doch welke gemelde Weduwe, by vonniſſe van den 6 van Grasmaend des jaers 1754, verloren heeft. De tweede inſtantie, geſterkt met meer bewyzen, dan de eerſte, is mede gedaen, door Mevrouwe de Wed. *Hora*, by appel van het voorſz. vonniſſe, aen Burgemeeſteren en Raed van Groningen, welken, by ſententie van den 20 van Wintermaend des jaers 1757, het eerſte vonnis hebben gereformeerd. De derde inſtantie is gedaen, door de Wed. van *Tidde Pieters*, by appel aen 't Hof, of de Hoofdmans-kamer; doch met het ongelukkig gevolg voor haer, dat de vorige ſententie bevestigd zy, by uitſprake van den 29 van Zomermaend des jaers 1762. Hier op heeft dezelve verzocht, in klein Revies toegelaten te mogen worden, het geen haer, door de Heeren Gedeputeerde Staten, toegeſtaen is, doch het Hof heeft de zaek wederom ten haren nadele, op den 13 van Bloeimaend des jaers 1765, uitgeſprooken. Vervolgens is zy, door dezelfde Heeren Gedeputeerde Staten, tot het groot Revies toegelaten, waer over de bovengemelde Heeren gezeten hebben. Dezen hadden hunne vergaderingen op het Staten-huis, van den 10 van Zomermaend dezes jaers, tot den 3 van deze Hooimaend, op welken dag dezelven tot 's avonds over negen uuren vergaderd bleven, en, de zaek afgedaen hebbende, door den

Se-

Secretaris van 't Hof, het volgende vonnis deden uitspreken:

GRONINGEN.

In de zake van Groot Revys, ongedecideerd hangende tusschen Pieter Tiddes *Weduwe, Revidente, ter eenre,*
en
De Weduwe van den Raedsheer Hora, *in qualiteit, Gerevideerde ter andere zyde; van eene sententie, by Lieutenant en Hoofdmannen van de Hooge Justitie-kamer van Stad en Lande, in prima revisione, den* 13 *Mey* 1765 *gepronunciëerd.*

Uitspraek der Revisseurs in de zaek van de Wed. P. Tiddes *en de Wed.* Hora.

Gezien by de Heeren, Gecommitteerde Revisseurs, de gravamina van de Revidente, benevens de salvatien van de Gerevideerde, met de wederzydsche documenten en bescheiden; voorts de door de beide partyen ingediende Recueils, en verdere actens van den processe; in voege het volgens de verteekende Rotulus van den 20 October 1763 geïnstruëerd was, toen de sententie *in prima revisione* wierd gegeven; mede gezien de voorsz. Sententie *a qua;* mitsgaders de Requeste van de Revidente, waarop dezelve in groot Revys is geadmitteerd, en verdere blyken op de Rotulen *secundæ revisionis.*

Alles met rypen raade geëxamineerd en overwogen zynde, het geen in dezen te examineren en te overwegen stondt, hebben de voorsz. H. H. Gecommitteerde Revisseurs, recht doende, de afgegevene sententie geconfirmeerd; de kosten dezer instantie niet te min om redenen compenserende, daar onder nogthans niet begrepen de onkosten, over het groot Revys gevallen, welke by de Revidente hebben moeten worden geconsigneerd, die voor twee derde parten by de Revidente, en voor een derdepart by de Gerevideerde zullen worden gedragen, de Gerevideerde in dit eene derde part condemnerende by dezen.

Kkk Al-

GRONINGEN. Aldus gedaen en gepronuncieërd met opene deuren, in de Statenzael, op het Provinciehuis, binnen Groningen. Donderdag den 3 July 1766.

Dezen uitslag heeft deze zaek gehad, welke, zedert den jare 1649, al een twistappel tusschen de voorzaten van de beide partyen geweest is, na dat dezelve vyfmael ter kennisse van den Rechter, gelyk wy gezien hebben, gebragt was.

GENERALITEITS LANDEN.

's HERTOGENBOSCH.

'S HERTOGENBOSCH. In de jongste Bloeimaend hebben de Heeren Schepenen, Gezworens en Raden, uitmakende de Regering van deze Hoofdstad, een *Reglement voor de Latynsche Scholen* vastgesteld. Uit hoofde van deszelfs inhoud, moet de Rector acht geven op het onderwys en gedrag der Præceptoren, en daervan telkens aen Curatoren verslag doen; de verschillen tusschen de Præceptoren uit den weg ruimen; nieuwe Leerlingen, die zich by hem aengegeven hebben, als ook de gepromoveerden, in hunne Clasfen inleiden; van tyd tot tyd de Scholen bezoeken; zich op het gedrag der Leerlingen informeren, en toezien, dat de Præceptoren, op hun tyd, de Scholen doen aen- en uitgaen; niet toelaten, dat de Leerlingen, voor het aengaen der Scholen, op de plaets, of straet spelen, en dat zyne Discipelen zich, in 't gaen na of uit de School, zich op straet met gene dartelheden ophouden; hy mag geen Discipel naer huis laten gaen,

gaen, dan by ziekte, of dat de Ouders hunne Kinderen laten halen; by ziekte, of ander noodzaeklyk belet, moet de Conrector zyn school waernemen; ook mag hy zich niet, zonder verlof van de Heeren Curatoren, buiten de Stad begeven. De Conrector en Præceptoren zyn aen den Rector gesubordineerd; zy mogen hem niet oneerbiedig bejegenen, of, by de jeugd, verachtelyk van hem spreeken; ook aen dezelve geene inductie van de onbekwaemheid hunner Amtgenoten geven; zy moeten op hun tyd in de Scholen komen, en daer in tot den einde toe blyven; by ziekte, of ander belet, moeten hunne Scholen, volgens schikking van den Rector, door een ander vervangen worden; by schooltyd, langer dan acht dagen buiten de Stad willende gaen, moeten zy den Rector verzoeken, om daertoe de toestemming van de Heeren Curatoren te vragen; gedurende den schooltyd mogen zy geene Discipelen naer huis laten gaen, dan in de bovengemelde gevallen; noch denzelven verlof geven om uit school te blyven; maer moeten van de afwezigen, of te laet komenden, een consentbriefje van derzelver Ouderen vorderen, en de gebrekigen straffen. In de drie laetste Scholen moet Latyn gesprooken worden, wordende echter het gebruik der Nederduitsche tale in zo verre toegelaten, als dezelve tot explicatie der Auctheuren, en betere bevatting der zaken, nodig is. Eigener gezag, mogen de Rector, of Præceptoren, geene verandering in de orde der Lessen maken. De overige schikkingen, by dit Reglement gemaekt, betreffen

's HERTOGENBOSCH.

'S HERTOGENBOSCH. den Meester, die de Discipelen van de twee laegste Scholen in de schryf kunst onderwyzen moet, het opstellen der Themata, het Examen, de Prysen en Promotien, de Schooltyden en Vacantien, en eindelyk eene Orde der Lessen, welken Rector en Præceptoren, in 't onderwyzen der Jeugd, de gansche week door, volgen moeten.

NEDERLANDSCHE COLONIEN.

ST. EUSTATIUS.

ST. EUSTATHIUS. De 8 van Lentemaend dezes jaers, de heuglyke dag, waerop zyne Doorl. Hoogheid, de Prins Erfstadhouder, de bediening zyner hooge waerdigheden aenvaerde, is, op dit Eiland, niet zonder betoninge van hartelyke vreugde, doorgebragt. 's Ogtends werdt deszelfs verschyning, door 't losfen van 't kanon, zo van 't Fort, als van alle de Batteryen bekend gemaekt; Des middags ten twaelf uuren werden deze Salvo's voor de tweede, en 's avonds met zonnen ondergang voor de derdemael herhaeld, en telkens door het Geschut van alle de Schepen en Vaertuigen, op de rede liggende, die Wimpels en Vlaggen lieten waeien, beantwoord. De aftrekkende Burgers, die 's nachts te voren de wagt hadden gehad, stonden in parade voor 't huis van den Wel-Ed. Gestr. Heer Gouverneur, en, na drie Salvo's gedaen te hebben, ging de commanderende Officier, ter gelegenheid van dien heugchelyken dag, de complimenten

ten van felicitatie by den Gouverneur afleggen. Alle de Capiteins van de Hollandsche alhier liggende Schepen gingen den Heere Gouverneur opwagten, en een van hun voerde, uit hunner aller naem, het woord; ook begaven de meesten van de alhier woonachtig zynde Kooplieden zich, *en corps*, by zyn Wel-Ed. Gestr. en werden zeer minzaem door denzelven beneden aen de trappen van het Gouvernement ontvangen, en ingeleid, waerna de Heer, die zich aen derzelver hoofd bevondt, de volgende Aenspraek deedt. ST. EUSTATHIUS.

Wel-Edele Gestrenge Heer!

„ Die dag zal voor ons de aengename tydstip wezen, op welken wy zullen „ verneemen, dat God Almachtig zyne Doorl. „ Hoogheid, den Prins Erfstadhouder, tot „ heden toe bewaerd heeft, om Denzelven te bekleeden met de hooge en aenzienlyke Posten, welken dien Vorst inwagten, „ terwyl dit jaer daer toe bestemd is, en wy „ op dezen dag de Geboorte-Verjaring van „ dien Doorluchtigen Vorst vieren, waer „ mede wy de eer hebben U Wel-Ed. Gestrenge te feliciteren. By deze gelegenheid wenschen wy, dat de Begaefdheden, „ waer mede zyne Doorl. Hoogheid bevoorrecht is, werktuigen mogen zyn, om onder de gelukkige Regering van hunne „ Hoog Mogende, onze hooge en wettige „ Souverein, de Directie van de Edele Groot „ Achtbare Heeren Bewindhebbers van deze „ Maetschappy, zoo als ook ook van U Wel-Edele Gestrenge, de Scheepvaert en den

ST. EUSTATHIUS.

„ Koophandel van deze Colonie, even als in
„ vorige tyden, te doen bloeien, hare geledene schade te herstellen, en de vrugten
„ daer van aen geheel Nederland mede te
„ deelen: Teffens dat de gedurige aendagt
„ en zorg van den Doorluchtigen Prins de
„ Bescherming van onze dierbare Vryheid en
„ het heil en welzyn van de Republiek en
„ hare Colonien mogen zyn: Dat de lengte
„ zyner dagen onze bekommering verwydere
„ en ons geluk bestendig make: Ontvang te
„ gelyk, Wel-Edele Gestrenge Heer, de
„ verzekering van onzer aller eerbied en
„ hoogachting."

Deze Aenspraek werdt door den Heer Gouverneur, met de tederste, verpligtenste, en toepasselykste uitdrukkingen beantwoord: Vervolgens onthaelde hy de Heeren op een deftig collation, en naderhand werden dezelven, op gelyke wyze als by de receptie, door zyn Wel Ed. Gest. tot beneden aen de trappen uitgeleid. Alle de Heeren, Leden van zekere byeenkomst en Collegie, hadden insgelyks de eer, dat zy den Heer Gouverneur met een ter gelegenheid pasfend compliment opwagten: Om kort te gaen, allen en een iegelyk, Burgers, In- en Opgezetenen, Christenen en Jooden, oordeelden het van hunnen pligt te wezen den Heer Gouverneur te feliciteren; Dus was de vreugde algemeen: Elk een droeg Oranje-Cocarden en Strikken aen de Degens; zelfs waren de Dames met Oranje-Linten opgecierd, zoo als ook de Negerslaven; en de blydschap werdt 's avonds met fraeie Illuminatien besloten.

VERANDERINGEN ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

ARNHEM. Den 11 van deze Hooimaend overleedt, alhier, in het achtentwintigste jaer zyns ouderdoms, de Heer Mr. *Nikolaes Steven Karel van Haersolte*, Ordinaris Raed des Furstendoms Gelre en 's Graefschaps Zutphen, tot welke waerdigheid hy in den jare 1763 aengesteld was. VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

In deszelfs plaetse, is, door den Prinse Erfstadhouder, tot Raed in gemelden Hove benoemd de Heer Mr. *Jan Gaymans*.

Ook heeft zyne Doorl. Hoogheid tot tweeden Griffier van den zelven Hove aengesteld den Heer Mr. *D. W. A. Brantsen*.

'S GRAVENHAGE. Door de aenstellinge van den Heere Mr. *Herman van Hees* tot Raedsheer in den Hoogen Rade, de Substitut-Griffiersplaetse van dezen Rade, en, door den vrywilligen afstand van den Heere Mr. *Reijer van Bleiswyk*, de Griffiersplaetse van den Hove van Holland, Zeeland en Vriesland, opengevallen zynde, zyn deze beide bedieningen, in de jongste Bloeimaend, wederom vervuld, en is, op voorstellinge van zyne Hoogheid, tot de eerste verkozen de Heer Mr. *Adriaen Nikolaes Mollerus*, Zoon van den Heere Præsident, en tot de tweede de Heer Mr. *Adriaen Bodt*, Pensionaris honorair der Stad Zierikzee.

Den 5 van deze Hooimaend, overleedt, binnen deze Hofplaets, de Heer Mr. *Jan de Back*, gewezene Geheimraed en Secretaris van wylen zyne Hoogheid, glor. ged.

In plaetse van den overledenen Heere *Pieter Baertmans*, is, door den Prinse Erfstadhouder, tot Vroedschap alhier aengesteld de Heer *Abraham Westerhof*, Doctor in de Medecynen.

LEIDEN. In gevolge van de verkiezinge, door den meergemelden Vorst gedaen, zyn, op den

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

25 van deze maend, als Schepenen van deze Stad aengesteld de Heeren Mr. *Nikolaes van Banchem*, Mr. *Jakob Bertram van den Steen*, *Barthoudt Adriaen van Assendelft*, Mr. *Pieter Changuion*, Mr. *Hendrik Balthazar van Halteren*, Mr. *Kornelis van Tol*, Mr. *Pieter Marcus* en Mr. *Abraham van Alphen*; uit welken wederom tot Schepenen Commissarissen over des gemenen Lands Middelen verkozen zyn de zes eerstgemelde Heeren.

AMSTELDAM. Den 12 van deze maend, overleedt, op zyne Lustplaets, Bosbeek genoemd, buiten Haerlem, in den ouderdom van ruim acht en zestig jaren, de Heer Mr. *Gerard Aernout Hasselaer*, beroemd wegens de gewigtige waerdigheden, die hy bekleed heeft, en zynen yver in 't bevorderen van de nuttigste konsten en weetenschappen. Want, in den jare 1720, als Capitein van een der zestig Vaendelen van dezer Stads Burgerye verkozen zynde, en, in den jare 1738, het Bewindhebberschap van de Oost-Indische Maetschappye bekomen hebbende, bekleedde hy voor de eerste mael het Schepensamt in den jare 1739, waerin hy ook zitting verkreeg onder de Heeren zesendertig Raden van deze Stad In den jare 1747, werdt hy, op voorstel van de Heeren Staten dezer Provincie, door de Staten Generael, tot Minister op 't aenstaende Congres te *Aken* aengesteld, alwaer hy ook, benevens de andere Gezanten van dezen Staet, de Vrede getekend heeft. De zesendertig Raden, in den jare 1748, door den overledenen Heere Erfstadhouder ontslagen zynde, was hy niet alleen een van de negentien, die wederom, door hoogst den zelven, in hunne waerdigheid hersteld wierden, maer hem werdt ook het Burgemeesterschap van deze Stad opgedragen. Hy was ook in dit zelfde jaer tot Kolonel van de Burgerye verkozen. In 't volgende jaer 1749 stelde zyne Hoogheid hem aen tot zynen Representant in 't Collegie der Ed. Mog. Heeren Raden ter

ter Admiraliteit, alhier resliderende. Wyders heeft hy de Burgemeesterlyke waerdigheid bekleed in de jaren, 1752, 1755, 1756, 1758, 1762, 1764, 1765.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

SCHIEDAM. Den 14 van deze Hooimaend, overleedt binnen de Stad Amsteldam, in den ouderdom van ruim vierentwintig jaren, de Heer *Johan Leonard Pichot*, Raed in de Vroedschap van deze Stad, waertoe hy, in 't laetst van Grasmaend dezes jaers, benoemd was.

MIDDELBURG. In plaetse van den Heere Mr. *Wilhem van Citters*, door zyne Doorl. Hoogheid, den Prinse Erfstadhouder, gelyk wy te voren gemeld hebben, benoemd, om deszelfs persoon, als eersten Edelen, in de Staetsvergaderinge van deze Provincie te verbeelden, is, in de jongste Bloeimaend, wederom, tot Raedpensionaris van Zeeland verkozen de Heer Mr. *Adriaen Steengracht*; en, in plaetse van dezen Heere, tot Secretaris van 't Land de Heer Mr. *Johan Marinus Chalmers*, tot hier toe Secretaris van de Provinciale Rekenkamer; in welke bedieninge hy opgevolgd is, door den Heere *Adriaen Isaak Hurgronje*, Raed in de Vroedschap te Vlissingen.

Wyders is de Heer *Marinus Jan de Jonge*, regerend Burgemeester der Stad Zierikzee, gecommitteerd om zitting te nemen in het Collegie ter Admiraliteit in Westvriesland en 't Noorderquartier; en, in de Provinciale Rekenkamer, de Heeren *N. Marinussen*, wegens Vere, en *Gerard Jan Blankert*, wegens Tholen.

ZIERIKZEE. Den 24 van de meergemelde Bloeimaend, heeft de Prins Erfstadhouder, zich te Middelburg ophoudende, uit eene overgeleverde nominatie, tot Schepenen van deze Stad, voor de twee eerstvolgende jaren, verkozen de Heeren *Marinus*

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS. ENZ.

rinus Jan de Jonge, regerend Burgemeester, Mr. *Anthony Iman Masfis*, Mr. *Jan van der Wolff*, *Jakob Jan de Jonge*, Mr. *Jan Anthony de Jonge* en *Johan van Vrybergen*.

De eerstgemelde Heer, *Marinus Jan de Jonge*, door de Heeren Staten van deze Provincie, gelyk wy boven gezegd hebben, tot Raed in 't Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderquartier benoemd zynde, en reeds zitting daerin genomen hebbende, heeft zyne Burgemeesterlyke waerdigheid toen afgelegd, en voor het Schepenschap bedankt; waerop, den 16 van deze Hooimaend, door het Collegie van Schepenen, tot Burgemeester verkozen is de Heer *Iman de Groote*, en tot Schepen geasfumeerd de Heer *Albertus van der Schatte*.

Ook heeft de Heer Mr. *Adriaen Bodt*, Oud-Schepen en Pensionaris honorair van deze Stad, alsmede Heemraed van den Lande van Schouwen, en Ontvanger van het Familiegeld enz. thans Griffier van den Hove van Holland, Zeeland en Vriesland, by eenen brief van den 30 der nu afgeloopen Zomermaend, voor het Pensionaris- en Heemraedschap bedankt.

Den 2 van dezelfde Zomermaend, overleedt alhier, in den ouderdom van drieëntachtig jaren, de Heer *Janus van Verre*, zedert den jare 1747, Raed van deze Stad, in wiens plaetse, door den Prinse Erfstadhouder, uit een overgezonden drietal, wederom tot Raed verkozen is de Heer Mr. *Jan Anthony de Jonge*, regerend Schepen.

GOES. De Wet dezer Stad, volgens jaerlyksche gewoonte, den 24 van de afgeloopen Zomermaend veranderende, zyn, door den Prinse Erfstadhouder, uit eene overgeleverde nominatie, verkozen als Burgemeester de Heer Dr. KORNELIS LOPSE, en tot Schepenen de Heeren Mr. *Johan Adriaen van Dorth*, *Adolph Osfewaerde*, Mr. *Willem*

lem Canisius, en Mr. *Nikolaes Alexander Leliveld*: zynde wyders, door Burgemeesteren en Raden, zo als alhier gebruiklyk is, tot Pensionaris honorair, voor den tyd van een jaer, aengesteld de afgetreeden Heer Burgemeester *Pieter Ossewaerde*.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

THOLEN. In plaetse van den Heere Mr. *Gerard Jan Blankert*, benoemd om, alswe reeds gemeld hebben, in de Provinciale Rekenkamer van deze Stad zitting te nemen, is wederom tot Pensionaris van deze Stad aengesteld de Heer *N. van Citters*.

VLISSINGEN. In plaetse van den Heere *Adriaen Isaak Hurgronje*, thans Secretaris van de Rekenkamer dezer Provincie, is, wederom, tot Raed in de Vroedschap van deze Stad benoemd de Heer Mr. *Leendert van Sonsbeek*, Burgemeester en Griffier der Stad Hulst.

Den 15 van de nu afgeloopene Zomermaend, overleedt alhier de Heer *Jan Guepin*, zedert den jare 1754, Raed in de Vroedschap van deze Stad, als mede Ontvanger van het Familiegeld.

VEER. Den 25 van de jongste Bloeimaend, overleedt alhier de Heer *Jan Amoury*, zedert den jare 1728, Raed in de Vroedschap alhier, en, zedert den jare 1742, Rekenmeester in de Rekenkamer van deze Provincie.

UTRECHT. Door het afsterven van den Heere Mr. Gerard van Blydenberg een Schepensplaets alhier opengevallen zynde, heeft zyne Doorl. Hoogheid, de Prins Erfstadhouder, op den 18 van de nu afgeloopene Zomermaend, daer toe verkozen den Heer *Johan Jakob van Westrenen*, Raed in de Vroedschap van deze Stad.

Den 22 van dezelfde Maend, overleedt, alhier, in den ouderdom van omtrent zesenvyftig jaren, de Heer Mr. *Herculas van Hoornbeek*, Heer van Werkhoven, zedert den jare 1749, Raed in de Vroedschap, en thans regerend Schepen van deze Stad.

In

VRANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

In deszelfs plaetse is, in 't laetst van die maend, door den meergemelden Heere Prinse, wederom tot Raed in de Vroedschap aengesteld de Heer Mr. *Jan Jakob Godin* tot Cockenge, Hoogheemraed van den Lekkendyk bovendams; en tot Schepen de Heer Mr. *Willem Jan van der Does*, Raed in de Vroedschap.

LEEUWARDEN. In 't begin van de nu afgeloopene Zomermaend, overleedt alhier de Heer Mr. *Quiryn Eppinga*, oud Advocaet voor den Hove van deze Provincie, en oud Burgemeester van deze Stad.

Omtrent dien zelfden tyd storf ook, te Jorwerd, een Dorp, groot twee uuren van hier, de Heer *Augustinus Lyklama à Nyebolt*, Gecommitteerde Staet ten Landsdage, Ontvanger Generael van de Grietenye van Baerderedeel, en Ontvanger van den Dorpe Bosum, in den ouderdom van ruim eenenvyftig jaren.

OVERYSSEL. Zyne Doorl. Hoogheid, de Prins Erfstadhouder, schikking gemaekt hebbende over de commisſien, zo in de Generaliteits als Provinciale Staetsvergaderingen, hebben uit dien hoofde, zitting genomen, wegens het Quartier van ZALLAND, in de STATEN GENERAEL, Jongh. *Gysbert Jan Baron van Palland*, tot Glinthuis, van 't begin van Bloeimaend dezes jaers, tot den laetsten van Grasmaend des jaers 1768; in het Collegie ter ADMIRALITEIT OP DE MAZE, Jongh. *A. B. R. Graef van Rechteren*, tot Gramsbergen, voor denzelfden tyd; ter ADMIRALITEIT VAN VRIESLAND, Jongh. *C. W. Baron Bentinck*, tot Werkeren, mede voor dien tyd. Wegens het Quartier van TWENTE, in de BINNENLANDSCHE DEPUTATIE; dat is, ter vergaderinge van de Heeren Gedeputeerde Staten; Jongh. *Willem Baron van Ittersum*, tot Oosterhof, van den 11 van Bloeimand dezes, tot den laetsten van Grasmaend des volgenden jaers, en Jongh. *A. Baron van Sloet*, tot Warmelo. Wegens het Quartier

tier van VOLLENHOVE, in de STATEN GENERAEL, Jongh. *R. Baron Sloet*, tot de Hare, van den 1 van Bloeimaend dezes, tot den laetsten van Grasmaend des jaers 1768; in de BINNENLANDSCHE DEPUTATIE, Jongh. *A. J. Baron Gansneb*, genoemd *Tengnagel* tot Bonkenhave, van den 1 van Bloeimaend dezes, tot den laetsten van Grasmaend des volgenden jaers, en Jongh. *G. J. Baron van Rhemen*, tot Rhemenshuisen, van den 1 van Bloeimaend 1767, tot den laetsten van Grasmaend 1768; in de GENERALITEITS REKENKAMER, Jongh. *R. Baron van Haersolte*, tot Toutenburg, van den 1 van Bloeimaend 1767, tot den laetsten van Grasmaend 1768. Wegens DEVENTER, in de STATEN GENERAEL, de Heer Mr. *S. de Schepper*, van den 1 van Bloeimaend dezes, tot den laetsten van Grasmaend des volgenden jaers, en Mr. *W. A. Eekhoudt*, van den 1 van Bloeimaend des volgenden, tot den laetsten van Grasmaend des jaers 1768; als tweede gewone Gedeputeerde in dezelfde Vergaderinge de Heer Mr. *H. F. Bouwer*, voor twee jaren; in de BINNENLANDSCHE DEPUTATIE, voor het eerste jaer, de Heer Mr. *G. G. J. van Suchtelen*, voor het tweede, de Heer Mr. *Damian van Duren*; in de ADMIRALITEIT TE AMSTELDAM, voor 't eerste jaer, de Heer Mr. *J. Weerts*, voor het tweede, de Heer Mr. *C. W. Sloet*; en is tot Amtman van Kolmaschate gecontinueerd de Heer Mr. *Damian van Duren*. Wegens KAMPEN, in de STATEN GENERAEL, voor 't eerste jaer, de Heer Mr. *A. Vestrinck*, voor het tweede, de Heer Mr. *J. Lemker van Breda*; als tweede gewone Gedeputeerden, dezelfde Heeren; in de BINNENLANDSCHE DEPUTATIE, voor 't eerste jaer, de Heer *D. Stennekes*, voor het tweede, de Heer Mr. *R. W. van Hemert*; in de OOST-INDISCHE COMPAGNIE te DELFT, de Heeren Mr. *H. J. Roelinck*, voor den jare 1766, *M. Valencyn*, voor den jare 1767, Mr. *P. J. van Ingen*, voor den jare 1768. Het ongelukkig overlyden van den

Heer

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

Heer *Roelinck*, hebbenwe te voren reeds aengekondigd. Wegens ZWOL, in de STATEN GENERAEL, de Heer Mr. *L. G. Rouse*, voor twee jaren; als tweede ordinaris Gecommitteerde, de Heer Mr. *A. J. van Muiden*, insgelyks voor twee jaren; in de BINNENLANDSCHE DEPUTATIE, voor 't eerste jaer, de Heer Mr. *H. J. Greven*, voor het tweede, de Heer Mr. *H. R. Meuwsen*; in de GENERALITEITS REKENKAMER, de Heer Mr. *H. Queisen*, voor een jaer; in den RAED VAN STATE, de Heer Mr. *H. Crans*, voor twee jaren; in 't Collegie ter ADMIRALITEIT in 't NOORDERQUARTIER, de Heer *R. Feith*, voor een jaer, en dan, de Heer Mr. *J. A Schriverius*, voor twee jaren; in de WEST-INDISCHE COMPAGNIE, voor de eerste twee jaren, de Heer *E. Marienburg*, voor de volgende twee jaren, de Heer Mr. *J. Sprakel*, beginnende alle deze Commisfien met den 1 van Bloeimaend van het jaer, in welk ieder der gemelde Heeren zitting neemt in 't Collegie, waerin hy gecommitteerd is.

LYST DER PRYZEN VAN VERSCHEIDE PRODUCTEN ONZES LANDS.

Rotterdam den 14 July.

	by de Z. Zak	
TARW nieuwe Pruisse	19 a 21	ß
—— Gemeene	$14\frac{1}{2}$ a $17\frac{1}{2}$	ß
—— Blauwe	13 a 15	ß
—— Zomer	12 a 14	ß
ROGGE, Zeeuws	12 a 13	ß

	by 't Last	
BOEKW., vl. enz. op	152 ß 23	£
GARST, Winter	$18\frac{3}{4}$ a $19\frac{3}{4}$	£
—— Zomer	12, a $13\frac{3}{4}$	£
HAVER Zeeuws	$12\frac{1}{4}$ a, $14\frac{1}{2}$	£
PAERDEBOONEN	$17\frac{1}{2}$ a $18\frac{1}{2}$	£
KOOLZAED	31 a 33	£

Rotterdam den 14 July.

	by den Steen.	
VLAS Allerbest	35 a 37	st.
—— Best	34 a 32	st.
—— Ordinair	29 a 30	st.
—— Gemeen	27 a 28	st.
—— Slegt	26 a 25	st.

Leiden

		by 't Vierendeel.
GRASBOT. 5	12, 19 July	22 a 23-
—— ——	21 dito	22 a 23-
—— ==	28 dito	22 a 23-

NIEUWE NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN.

AUGUSTUS. MDCCLXVI.

GELDERLAND.

Zyne Doorl. Hoogheid, de Prins Erfstadhouder, den 13 van deze maend bepaeld hebbende, om plegtiglyk ter Staetsvergaderinge van deze Provincie, binnen de Stad ARNHEM, zitting te nemen, en, als Erfstadhouder, Erfgouverneur, Erfcapitein en Erfadmirael ingehuldigd te worden, was daervan, by eene Publicatie, door den Magistraet van die Stad, aen de Burgers en Ingezetenen kennis gegeven, welken dan ook alles werkstellig maekten, wat ter eere van den jongen Vorst, en ter betoninge van hunne vreugde over die gewenschte gebeurtenisse dienen kon. De Burgery was bereids van tyd tot tyd in den wapenhandel geoeffend. De intreede van zyne Hoogheid was zeer pragtig. Buiten de Velperpoort werdt hy door de Heeren van den Magistraet verwelkoomd, en met driemael een en twintig schooten uit het kanon begroet; waerop de klokken begonnen te luiden. Hy zat in zyne staetzykoets, benevens den Heere Hertoge van Brunswyk Wolffenbuttel, tydende dus door de ge- GEL-DER-LAND.

GELDERLAND. gefchaerde Burgerye, en gevolgd van de Heeren der Regeringe, naer het huis van den Heer Baron *Schimmelpennink van der Oije*, Heer van beide de Pollen, en Landdrost van Veluwe; daer hy niet lang vertoefde, om, aen het huis van den Heer Burgemeester *Bongard*, de Burgers voorby te zien marcheren. Dezen waren treffelyk uitgedoscht; de Officieren en Cadets in uniforme, met blaeuwe Rokken, witte Kamifolen, zwarte Broeken en witte Kousfen; de overigen voor het grootfte gedeelte in blaeuwe Rokken. Gehoor gegeven hebbende aen de Gecommitteerden uit den Landfchappe, de Heeren uit den Hove, en Rekenkamer, den Magiftraet, en de Officieren van de bezetting, die den Prins van Baden Durlach, als Gouverneur van deze Stad, en den Prins van Hesfen Philipsthal, als Majoor Commandeur van dezelve, aen hun hoofd hadden, werdt hy, aen 't huis van den Heer Landdrost op een pragtigen avondmaeltyd onthaeld, alwaer hy ook huisvestte. 's Anderendaegs morgens hadden de Krygsraed van de Burgerye, de Gildemeesters, verbeeldende de gezworene Gemeente van deze Stad, en de Kerkenraden van de Hervormde Nederduitfche en Franfche Gemeenten, gelyk ook die der Lutherfche, de eere om den Vorst plegtig te begroeten. Midlerwyl naderde het aengename tydftip, waerop zyne Hoogheid, als Erfftadhouder van deze Provincie, zitting zou gaen nemen ter vergaderinge van de Heeren Staten. Om den Prinfe af te halen waren gecommitteerd, uit het Quartier van Nymegen, Jr. *Otto Frederik*, *Graef van*

Lyn-

Lynden, Heer van Nederhemert en de Voorst, wegens de Ridderschap, en de Heer *Kornelis Christiaen van Lidt de Jeude*, Burgemeester der Stad Thiel, wegens de Steden; uit het Graeffschap Zutphen, Jr. *Jakob Adolph Baron van Heekeren*, Heer tot Beurse, ordinaris Raed in den Hove van Gelderland, wegens de Ridderschap, Jr. *Godart Philip Kornelis Theodorus Baron van der Capellen*, Heer van Dorth, Burgemeester der Stad Zutphen, wegens de Steden; uit het Quartier van Veluwe, Jr. *Philip Hendrik Baron van Golstein*, Heer van Grunsvoort, wegens de Ridderschap, en Mr. *Oswald Tulleken*, Burgemeester der Stad Hattem, wegens de Steden, benevens den Heere Mr. *H. A. Toewater*, Secretaris van 't Graefschap Zutphen. Deze Heeren geleidden zyne Hoogheid tot aen 't Stadhuis, alwaer, op de Voorzael, zes andere Gecommitteerden gereed stonden, om denzelven te ontvangen, en in de Landschaps Kamer te brengen. Dezen waren, uit het Quartier van Nymegen, Jr. *Walraven Baron van Balveren*, Heer van den Oldenhof, wegens de Ridderschap, en *Francois van den Steen*, Burgemeester der Stad Nymegen, wegens de Steden; uit het Graefschap Zutphen, Jr. *Willem Hendrik Baron van Rouwenoort*, Heer tot den Ulenpas, uit de Ridderschap, en *Barent Joost Versteege*, Burgemeester der Stad Zutphen, uit de Steden; uit het Quartier van Veluwe, Jr. *Gosen Geurt Baron Bentink*, Heer tot den Brieler, uit de Ridderschap, en *Dirk Daniël Bongard*, Burgemeester der Stad Arnhem, wegens de Steden, benevens Mr. *Jan in de Betouw*, Secreta-

GELDERLAND.

GEL-DER-LAND.

taris des Quartiers van Nymegen. Zyne Hoogheid, in den Stadhouderlyken stoel gezeten, werdt, door den Grave *van Lynden*, Heere van Hemmen, Burggrave des Ryks van Nymegen, als voorzitter ter Staetsvergaderinge, met eene gepaste aenspraek verwellekoomd, welke dezelve minzaemlyk beantwoordde; waerna hy, de raedpleegingen bygewoond hebbende, naer het huis van den Heere Landdrost te rug gebragt werdt, op dezelfde wyze, als hy afgehaeld was. Vervolgens begaf hy zich naer het Hof Provinciael, daer de Staten hem op een treflyken maeltyd onthaelden. 's Avonds reedt hy de voornaemste straten van de Stad door, om de Illuminatien te beschouwen, die, in 't algemeen, zeer fraei en zinryk waren. De groten Toren was, aen het kruis, met lantaerns verlicht, gelyk ook deszelfs koepel, yzeren leuning, steenen omgang, onder de Uurwyzers, welk zamenstel van lantaernen een overheerlyk gezicht gaf. Voor het plein van 't Stadshuis was een cierlyk werk gemaekt, welk, met duizenden van lampions, zo uitstekend verlicht was, dat het zelve het genoegen, de aendagt en verwondering van een iegelyk naer zich trok. Aen de hoek van het Roggestraetje zag men een overheerlyke kolom, naer de oude Toscaensche order gebouwd, en met eene menigte van lampions verlicht. Dezelve was twintig voeten hoog, en zo geplaetst, datze van vyf straten kon gezien worden. Tot die kolom behoorde een Ereboog, met fraeie schilderstukken, die een verruklyke uitwerking deeden. Op de

hoek

hoek van de Bakkerstraet stondt een pragtige Tempel, hebbende de gedaente van den Tempel van Pallas, die driemael op een uitmuntende wyze geilliumineerd is geweest. Het zou ons te ver vervoeren, indienwe alle de Eerebooogen en Illuminatien opnoemen en beschryven wilden; in 't algemeen kan men zeggen, dat Regeerders en Ingezetenen geene moeite noch kosten gespaerd hebben, om den jongen Vorst hunne hartelyke liefde en genegenheid te betuigen. Den volgenden morgen zag zyne Hoogheid de bezetting van deze Stad haren wapenhandel verrichten; vervolgens begaf hy zich andermael naer de Landschaps vergadering, nam zitting in 't Hof Provinciael, en werdt, 's middags, op het Stadshuis, door de Heeren van den Magistraet dezer Stad, plegtiglyk onthaeld. 's Avonds omtrent zes uuren begaf hy zich naer het bekende en vermaeklyke Rosendael, eene vrye Heerlykheid, een uur van deze Stad gelegen: Hy kwam aldaer te zeven uuren aen, en werdt, door den Heere en Vrouwe van de Lustplaetse, en een groot aental van den Adel, aen de koets gerecipieerd, terwyl de Wagt op de plaets paradeerde, en een uitgelezen Musiek zich liet hooren. De Vorst, binnen getreden zynde, vertoefde niet lang in huis, en verkoos eene wandeling te doen, om de schoonheden, waer mede Natuur en Konst die plaets zo rykelyk vercierd hebben, van naby te bezichtigen. Het aenzienlyk Gezelschap verspreidde zich in de aengenaemste wandelwegen, terwyl zich een keurlyk Musiek vermengde met het gedruis der Fonteinen

GELDERLAND.

GEL-DER-LAND. en Watervallen. Na de wandeling werdt in verſcheiden vertrekken geſpeeld, tot dat de avond het aerdryk t'eenemael verduisterd hadt, en gelegenheid tot nieuwe vermaken gaf. Een kostbaer Vuurwerk verwekte, door zyne ongemene hevigheid, en geſtadige veranderingen, de verwondering van alle de Aenſchouwers, en droeg de goedkeuring van 't hooge Gezelſchap volkomenlyk weg. Geduurende het affteken hoorde men een geſtadig Veld-Muſiek van Pauken en Trompetten, en het gebulder van 't grof Geſchut verzelde onophoudelyk het Vuurwerk; dus alles zamenſpande om aen het zelve allen mogelyken luister by te zetten. Naeuwlyks waren de ſchitterende lichten van dat Konstvuur uitgeblust, of men zag, op nieuw, de duisternis verdwynen, door een onnoemlyk getal van Lampions, die, in een oogenblik aengeſtoken zynde, het groote Bloemperk, de ſchoone Grotwerken, benevens derzelver Kabinetten, en de beide groote Watervallen, als ook de bovenſte Terras en 't gehele Theater, op het fraeiſte illumineerden. Het cyffer van zyne Hoogheid maekte het einde van de Perſpectief. Tusſchen ieder Oranjeboom in 't groote Bloemperk was een Piramide van licht. De boord van de Gragt, als ook die van de Terras, de trappen voor de Grot, en de gehele boven-randen van dezelve, waren alle met lampions, die een vierdubbeld licht gaven, bezet. De onderſte Cascade was, tot aen de Gragt, op iedere trap verlicht, vallende telkens het water over het licht henen; hier by kwam 't ge-

geſtadig ſpringen der Fonteinen, en 't uitgelezen ſchoon en ſtil weêr; zo dat zich alles vereenigde om de Vreugdebedryven, die zyne Hoogheids komst alhier veroorzaekte, heerlyk te maken. Intusſchen had het hooge Gezelſchap het Bal begonnen, 't welk tot aen het Soupé duurde. Men ſpysde aen verſcheide, voor meer dan honderd couverts reeds vervaerdigde Tafels; alles beantwoorde aldaer aen den prachtigen aenvang dezer Festiviteiten, en aen de lust en iever, om zyne Hoogheid alle mogelyke vermaken te geven. Het Soupé geëindigd zynde, werdt het Bal hervat, 't welk de Vorst nog een geruimen tyd bywoonde, en vervolgens de te rug reis naer Aernhem aennam. Toen zag men den gehelen weg van Roſendael tot aen die Stad aen weêrskanten met pekkransſen geillumineerd, terwyl boven op den zogenaemden Kapellenberg een zeer hooge Pyramide van Pektonnen, in volle vlam, een ontzaggelyk licht van zich gaf. Het verdere hooge Gezelſchap ſcheidde laet in den nacht, kunnende niet genoeg roemen de ordre, pragt en fraeiheid der vreugdebedryven van dien dag, welke Roſendael met eenen nieuwen luister heeft doen pralen. Het was, omtrent drie uuren na middernacht, toen de Prins die Lustplaets verliet. 's Anderendaegs begaf hy zich naer NYMEGEN, en werdt, dien middag, door den Magiſtraet van die Stad, op een prachtigen maeltyd onthaeld. 's Avonds was alles aldaer, op eene uitmuntende wyze geillumineerd. Den 16 keerde hy, na de wapenoeffening van de bezetting dier Stad beſchouwd te hebben,

GELDERLAND.

 naer

GELDERLAND. naer Arnhem; aldaer woonde hy nogmaels de Staetsvergaderinge by, begevende zich 's avonds wederom naer 't Loo. By zyn vertrek hoorde men weder het gebulder van eenentwintig ſtukken geſchuts. Den 18 van deze maend begaf de Vorst zich naer ZUTPHEN, om aen de nodiging van den Magiſtraet te voldoen. Zodra zyne Hoogheid, van het Loo komende, tot op een korten afſtand van de Stad genaderd was, begonnen op het teken, 't geen de Torenwachter van de groote Kerk, van welks bovenſte Koepel der Toren een Oranje Vaendel waeide, gaf, alle de Klokken dezer Stad te luiden, 't welk, vervolgens, door 't ſpeelen op het Carillon, en dat weder door het aentrekken der Klokken, verpoost werdt; waermede over en weder, toen zyne Hoogheid reeds binnen de Stad was, den tyd van twee uuren gecontinueerd werdt. Kort voor de Stad werdt Hoogstdezelve, door een Detachement van het alhier in guarniſoen liggende Esquadron van het Regiment Cavallery van den Lieutenant-Generael Grave *van Rechteren*, gecommandeerd door een Ritmeester, onder zich hebbende twee ſubalterne Officieren, 't geen aldaer achter de laetſte Brug over den Ysſel gepoſteerd ſtondt, binnen de Stad geëscorteerd en voorgereden, terwyl zyne Exellentie, de Baron *van Lintelo*, Lieutenant-Generael van de Infantery, en Commandeur dezer Stad, met den Majoor, Baron *Schimmelpennink van der Oye*, als Groot-Majoor, tot op een zekere diſtantie zyne Hoogheid waren te gemoet gereden. Zyne Hoogheid, de groote Brug

over

over den Yssel gepasseerd, en op de Stads wal of kaei gekomen zynde, werdt aldaer, door het gehele Regiment Cavallery van den Grave *van Rechteren*, waer van de drie overige Esquadrons daegs te voren alhier uit Nymegen en Arnhem gekomen waren, gesalueerd, en even buiten de Poort voor het inryden der Stad gerecipieerd en verwelkomt, door de Heeren van den Magistraet *en corps*, en derzelver Heeren Secretarissen, die eenigen tyd te vooren in staetzy uit het Stadhuis in koetsen daer henen gereden waren in deze order: Eerst ging vooraf de Stads Schout-by-Nacht alleen; daerop volgden alle de Boden van de Stad, twee aen twee, met hunne bussen op de borst, en toen gingen onmiddelyk voor de eerste koets de twee Stads Roedendragers, dragende ieder een zilveren roede, zynde allen met ongedekten hoofde, en gaende de Livery-bedienden, met hunne hoeden op het hoofd, nevens de koetsen. In dier voege reden de Heeren van den Magistraet en Secretarissen van het Stadhuis, door een gedeelte van de geschaerde Militie, en vervolgens door alle de daeraen sluitende en tot de Marspoort zich uitgestrekt hebbende vyf Compagnien der Burgery, van welke hunne Ed. Groot Achtb. in het henenryden met spontons en vaendels gesalueërd werden. Wanneer de Magistraet zyne Hoogheid op de wal of kaei zag aenkomen, tradt dezelve uit de koetsen, en deedt zyne Hoogheid, den Magistraet aldaer staende vindende, de koets, waerin hy en de Heer Hertog van Brunswyk zaten, stil houden, stapte uit de

GELDERLAND.

zelve

GEL-DER-LAND. zelve, en ontving de begroeting van den Magistraet, door den mond van den Heere Burgemeester *van Lÿben Sels*, als den oudsten der aenweezende Heeren, het geen zyne Hoogheid op eene zeer vriendlyke wyze beantwoordde; waerop hy zich met den Hertog weder in de koets begaf, en zo de Stad, onder het lossen van 't kanon van de Stadswallen, inreedt, door de van daer tot op het 's Gravenhof getangeerd staende Burgery en Militie, tot aen het huis van den Heer Baron *van Heeckeren*, Heer van Enghuysen, Landdrost, en President van de Gedeputeerde Staten des Graefschaps Zutphen, alwaer hy aftradt en logeren zoude; wordende zyne Hoogheid aenstonds, na het passeren der koetsen van de Heeren van zyn gevolg, door den Magistraet, in dezelfde staetzy, waermede dezelve uit het Stadhuis naer de Poort gereden was, gevolgd tot aen het Raedhuis. Nadat zyne Hoogheid in het huis van den Heer Landdrost getreden was, en aldaer gedejeuneerd hadt, zag hy de Burgerye, en vervolgens het Guarnisoen, voor hem op 's Gravenhof defileren, en verleende voorts een byzonder gehoor aen den Magistraet *en corps*. Diergelyke Audientien werden ook gegeven aen het Collegie der Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staten van dit Graefschap, aen het gansche Corps van de Ridderschap van hetzelve, aen de Heeren Gecommitteerden van de Magistraten der Steden Doesborg, Deutichem, Lochem en Groenlo, aen eenige Leden uit het Collegie der Gemeenslieden van deze Stad; voorts aen de Predikanten en Ge-

Gecommitteerden van de respective Kerken- GELDERLAND.
raden van de Nederduitsche en Walsche Gemeenten, als ook aen die van de Augsburgsche Confessie, gelyk mede aen de Officieren van het Guarnisoen alhier, en aen meer andere Heeren van aenzien. Toen zyne Hoogheid naer het Raedhuis ging, om het middagmael te houden, 't geen 's namiddags ten vier uuren was, werdt Hoogstdezelve van het huis van den Heer Landdrost, door eene Commissie uit den Magistraet, bestaende in de Heeren Burgemeesteren, *Baron van der Capellen*, Heer van Dorth, en *G. E. Opgelder*, met den Heer Secretaris *E. Opgelder*, naer het Raedhuis opgehaeld en geleid, en met zyn gevolg aldaer gekomen zynde, voor de grote deur, door een tweede Commissie van den Magistraet, wordende bekleed door de Burgemeesteren, den *Baron Sloet*, Heer van Diepenbroek en 't Oye, en *Hunnink*; mitsgaders den Heer Secretaris *Schomaker* gerecipieerd, en door de grote Voorzael of Vierschaer tot aen de Raedkamer geïntroduceerd, alwaer de Heeren Burgemeester *Verstege* en *J. C. Hasselt*, als presiderende Burgemeesters in den tyd, benevens den Heer Secretaris *Toewater*, (zynde de overige Heeren Leden van den Magistraet in de Raedkamer) zyne Hoogheid ontvingen, en alzo te zamen in de Raedkamer bragten. Nadat zyne Hoogheid en de Heer Hertog van Wolffenbuttel, nevens de Heeren Prinsen van Baden Durlach en Hessen-Philipsthal, met zyne Hoogheids Kamerheeren en Edellieden, en verdere aenzienelyke genodigde Heeren, waer onder mede,

GEL-DER-LAND.

de, onder anderen, de Heer *Burggraef van Lynden*, van Nymegen, en de beide Heeren Landdrosten van Zutphen en Veluwe, gelyk ook de Gedeputeerde Staten, en eenige Leden van de Ridderschap en verscheiden Generaels-Persoonen, enz. waren, een poos vertoefd hadden, werdt zyne Hoogheid, door den ganschen Magistraet *en corps*, met deszelfs Hoogvorstelyk Gezelschap, en Gevolg, langs de groote trappen naer boven op de Landschaps Kamer, alwaer de tafel stondt, gebragt; de toegangen waren overal met twee Grenadiers van het Guarnisoen bezet, om het indringen van het gemeene Volk te beletten; doch werden de fatzoenlyke Lieden en Burgers, geduurende den maeltyd, die zeer prachtig en kostlyk was, en zo wel als het Dessert de admiratie van een ieder na zich trok, binnen gelaten. De maeltyd duurde tot omtrent zeven uren, wanneer zyne Hoogheid en deszelfs Gevolg in de Raedkamer geleid werden, en, na aldaer eenigen tyd gepasseerd en eenige ververssingen genomen te hebben, door den Magistraet, naer de groote Kerk, en van daer weder naer het huis van den Heer Landdrost gebragt werden, alwaer zyne Hoogheid van de meeste fatsoenlyke Heeren en Dames van de Stad de Complimenten ontving, en dien avond, met den Heere Hertoge, de beide bovengenoemde Prinsen, en verscheidene Heeren van Regering en rang, by den Heere Landdrost soupeerde, doende, na het eindigen van het avondmael, tusschen half elf en elf uur, voorgereden door een Stads Bode te paerd, met

met den Heere Hertoge, den Heere Landdrost, en eenige Heeren van zyn Gevolg de tour door de Stad, om te zien de Illuminatien en de alhier, op de Markt en elders, opgerigte fraeie geillumineerde Eerebogen. Onder dezelven heeft voornaemlyk uitgemunt de alhier zederd drie jaren zo gelukkiglyk geëtablisseerde Societeit van verscheidene Lieden van aenzien. De Toren van de Groote Kerk was, met eenige honderden lantaerns, verlicht, en het Stadhuis en de Gedeputeerde kamer, voorts alle de Stads Godshuisen en Binnenpoorten, waren niet minder fraei geillumineerd, het welk een aengenaem gezicht vertoonde, waer toe het gunstige weder van dien dag en nacht zeer veel heeft toegebragt. 's Anderendaegs, zag zyne Hoogheid het Guarnisoen exerceren; en werdt, 's middags, op het hoogadelyk huis *Dorth*, door den Baron *van der Capellen*, prachtig ter maeltyd onthaeld, waerna hy, over Deventer, naer 't Loo te rug keerde. In de kleine Steden, en ten platten Lande van deze Provincie, is ook veel vreugde over deze heuglyke gebeurtenisse bedreven. GELDERLAND.

HOLLAND.

's GRAVENHAGE.

WY hebben te voren gezien, dat de Heeren Gedeputeerden der Stad Briele, ter Staetsvergaderinge van deze Provincie, een Voorstel gedaen hebben, waer by dezelven zich beklagen over zeker Mandament, 's GRAVENHAGE.

Mmm door

'S GRAVENHAGE.

door den Hoogen Rade, verleend aen *Paulus Lankhorst*, Boelhuismeester van die Stad, om executie te zien decerneren op zeker vonnis, tegens Burgemeesters en Regeerders van dezelve (*). Ook hebben we het Bericht van den Hoogen Rade op dat Voorstel onzen Lezeren medegedeeld (†). Thans zullen we hun eene Memorie van Burgemeesteren en Vroedschappen der gemelde Stad onder het oog brengen, welke dient ter adstructie van hun verzoek, by het Voorstel gedaen, en ter destructie van de Gronden, vervat in het Bericht van den Hoogen Rade. Deze Memorie is aen de Heeren, hunner Ed. Groot Mog. Gecommitteerden van het groot besoigne tot de zaken van de Justitie overgegeven, en luidt als volgt:

EDELE MOG. HEEREN.

Memorie van de Regering van Brielle ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

Gelyk de staat van Questie in dezen zig bepaalt in de eenvoudige vrage, of de bovengemelde, by Open Mandament verleende en geëxploiteerde, Provisie van Justitie, niet had behoren gedepecheert en te werk gelegt te zyn geweest by Beslote Missive, als disponerende tegen Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad Brielle, en dus tegens een Integrerend Lid van den Staat, zoo zal 't nodig zyn dese materie, welke niet zeer gemeen is, en veelmaal geconfundeert word, in haren oorsprong en aart wat naukeuriger te investigeren; ten einde niet alleen constere wat het is, waar over gedisputeert word, maar ook inzonderheid om dat daar uit (zoo men vertrouwt) de Questie in dezen geheel en al hare decisie, ten faveure van de Stad Brielle, zal komen te erlangen.

De Besloten Missiven dan, waar van hier gehan-

(*) Boven 450.
(†) Boven 452.

handeld word, zyn van tweederley soort; by de Eersten worden de Requesten, tenderende tot het obtineren van Provisien van Justitie, alvorens daar op finaal te disponeren, door de respective Gerechts Hoven, waar aan die gepresenteert worden, gestelt in handen van de geenen, tegens welke dezelve worden ingelevert, om daar op, binnen zeekeren daar by bepaalden tyd, de respective Hoven te berigten, wat van de gelegenheid der zake zy: ten einde, in 't verleenen of weigeren van de versogte Provisie van Justitie, daar op te worden gelet.

'S GRAVENHAGE. *Memorie van de Regering van Brielle ter staving van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.*

De Andere dienen, in plaatse van Opene Brieven van Mandamente of Daagceêle, tot Citatie of Dagvaardinge van partyen, en dus tot Venuën-cour, waar op geprocedeerd word; wordende uit dien hoofde de geenen, die daar by geroepen worden, geen Gedaagdens maar Beschrevenen genoemt.

Wat het eerste soort van besloten Missiven betreft: In den beginne van de Bourgondische Regeringe, onder Hertog Philips, bygenaamt de Goede, na dat de Raad van Bourgondiën, gestelt ter zake van Holland, Zeeland, en Vriesland, door den zelven Hertog en Vrouw Jacoba was geërigeert, hebben de Ridderschap, Edelen, en goede Steeden van Holland en Westvriesland reeds geklaagt, dat „ By inadvertentie of anders, ten „ begeren ende vervolg van partyen, gegeven en „ verleent wierden Brieven en Mandamenten, „ contrarie en tegen de Regten, Privilegien, en „ Vryheden van den Lande en goede Steeden, tot „ haren groten hinder, agterdele en verkortinge;" met dat effect, dat gemelden Hertog, by Privilegie ofte overgifte van den 11 Juny 1452, geordonneert heeft „ Dat of 't gebeurde dat „ namaals by hem eenige Brieven of Mandamenten gegeven wierden, contrarie of tegens de „ voorsz. Rechten, Privilegien, en Vryheden, „ dat die geenen van de voorsz. Landen, die „ zy aangaan zouden, zulks te kennen zouden

'S GRAVENHAGE. *Memorie van de Regering van Brielle ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.*

„ geven aan zynen getrouwen Stadhouder, ende „ Raden der zelven zynen Landen, omme daar „ in voorzien te worden, alzoo 't na reden behooren zoude" met verdere belofte „ dat „ wanneer zyne voorzeide Stedehouder en de Raden daarinne niet voorzagen, hy ofte zyne „ Groten Raad daar op alzoo voorzien zouden, „ dat zyne voornoemde Landen en Steden in hare „ voorzeide Rechten, en Privilegien en Vryheden niet verkort zouden worden."

Deze overgifte en belofte het verhoopte effect niet erlangende, heeft Vrouw Maria van Bourgondiën, by haar zoo genaamt Groot Privilegie van den 14 Maart 1476 en 1477, Art. 21, nader overgegeven en belooft. „ Dat, als 't gebeurde, dat by Haar ofte hare Nakomelingen, ofte „ by haren Hogen ofte Particulieren Raden, eenige Bevelen, Geboden, of Verboden uitgezonden wierden, gedragende by middel of zonder „ middel, tegens generale of particuliere Privilegien van den voorsz. Lande ofte Steden van „ den zelven; dat die Geboden of Verboden geen „ stand en zouden grypen nog hebben, maar van „ onwaerde zouden zyn en blyven, ende niet adstringeren nog bedwingen den geenen, die daar „ in gequetst zouden mogen wezen."

En offchoon Koning Philips van Spanje, de twede van dien naam, en laatste Grave van Holland, tegens de gem. twee Handvesten merkelyke indragt dede, heeft hy zig echter niet konnen dispenseren, van by desselfs pretense Octroy van den 27 Augustus 1562. Art. 1, in prejudicie van de hier voorgem. twee Privilegien verleent, toe te staan. „ Dat voortaan die President en de „ luyden van zynen groten Rade tot Mechelen, „ nogte ook die van zynen Rade in Holland, „ Provisien en Mandament pœnaal, of op pœne „ stadhoudende, nog andere Mandamenten, „ met clausulen van inhibitie en verbod, zouden „ mogen decerneren en verleenen tegens eenige „ Privilegie van de Steden ofte 't stuk van de „ Policie van de voorsz. Lande van Holland,

„ zon-

„ zonder eerst en alvorens de Requesten, tot 's GRAVENHAGE.
„ dien einde gepresenteert, gecommuniceert te
„ hebben den geenen die de zaken aengaen zou-
„ de; ten ware nogtans, dat zy merkelyke re-
„ denen hadden zulks te doen, zonder die voorsz. *Memorie van de Regering van Brielle ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.*
„ communicatie, in welke gevalle, de Reques-
„ ten by Commissarissen, nog op de rolle, niet
„ geëxpedieert mogten worden, maar alleenlyk
„ in 't Collegie van den Rade."

Dog dewyl dit zoogenaamde Octroy, 't welk ook nog na de afsweringe van den Koning van Spanje gevolgt wierd, niet alleen gansch onvoldoende, maar zelfs zeer nadelig was aan de Rechten, Gerechtigheden en Privilegien der respective Steden, hebben haar Edele Groot Mogende, na de erectie van den Hogen Rade, welke in den jare 1582 in de plaats van den groten Raad van Mechelen gesubintreert is, by Resolutie van den 10 September 1591, daar omtrent nadere en zeer stricte ordre, in velen deele uit beide de gem. Privilegien en 't voorn. Octroy overgenomen, gestelt, en, op de klagten der Steden, dat jegens derzelver Privilegien en Gebruiken, mitsgaders de Politie aldaar, by den Hogen en Provinciaalen Rade verscheide provisien wierden verleent, by de voorsz. Resolutie, na voorgaande beschryvinge en deliberatie genomen, gestatueert, „ Dat by de Col-
„ legien van den Hogen en Provincialen Rade te-
„ gens de Steden geen provisie zoude werden ver-
„ leent, zonder alvorens de Requesten van par-
„ tyen aan de Steden gezonden te hebben: ten
„ einde zy luyden binnen zekeren korten tyd den
„ Raden mogen onderrigten, wat van de gele-
„ genheid der zake is, omme, in 't verlenen aan
„ de versogte Provisie, daar op gelet en gedaan
„ te mogen worden na behoren; ende dit alles
„ op pœne dat de Provisien, tegens deze ordon-
„ nantie verleent, en geëxploiteert, gehouden
„ zullen worden voor nul, en dat niemand ge-
„ houden zal wezen dezelve te obediëren of daar
„ op in Rechten te compareren.

'S GRAVENHAGE.

Dit voor zoo verre de origine, grondslag, en tegenwoordige practyk van het voorsz. eerste soort van Besloten Missiven betreft.

Memorie van de Regering van Brielle, ter stavinge van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

Wat aangaat het andere soort, waar by Citatien of Dagvaardingen geschieden, en welke, ten opzigte van de Stem in Staat hebbende Steden, altoos op de eerste moeten volgen, wanneer de verzogte Provisien van Justitie verleent worden, daar omtrent heeft men tot nog toe geen speciaal Privilegie, Octroy, Ordonnantie, Reglement, of Resolutie konnen ontdekken, waar by de zelve oorspronkelyk geintroduceert worden: maar wel dat ze gepractiseert zyn van onheuglyke tyden, waarschynlyk zedert den aanvang van de Republicq, immers kennelyk zedert de Erectie van den Hogen Rade in den jare 1582, uitwysens derselver voorsz. Berigt. Dat dit ondertusschen by beide de Hoven van Justitie van onheugelyke tyden af tot nu toe, constantelyk geuseert zoude zyn, zonder eenige 't zy mondelyke of schriftelyke ordre van Hogerhand, is niet wel te denken.

Zoo duister als voor als nog de precise Epoque en wyse van introductie van dit soort van Besloten Missives is, zoo weinig vind men ook gemelt de ware reden, om welke dezelve zyn ingevoert. Den Hogen Rade schynt het toe, dat de origine en reden dezer Besloten Missives daar in gelegen zoude zyn, dat, wanneer op een verzoek van Mandament van Rau-actie of van Maintenue, tegens een der stemmende Steden gedaan, klaar voorkwam, dat de bovengemelde Resolutie van den 10 September 1591 van geen applicatie konde zyn, de Raad Provinciaal of Hoge Raad, aan welke zoodanig addres was gedaan, die versogte provisie, tot spoedige expeditie van Justitie, wel dadelyk zoude hebben verleent, dog dezelve als dan niet anders als by Besloten Missive zoude hebben doen depecheeren, waar door de Stad, tegens welke die Provisie was verleent, t'eenemaal onverlet en in haar geheel bleef, om, in cas dezelve vermeende ten opzichte van de zake, iets

te

te moeten berigten, alvorens in Rechten te compareren, zulks te mogen doen.

Dog een conjecture, welke, gelykze aan den Hogen Rade zelve niet volkomen schynt te voldoen, (zoo als uit de daar op volgende woorden, dog wat ook zyn mag van de origine van deze Usantie, niet onduister kan worden opgemaakt) Hogen Raad niet qualyk gelieft te neemen, dat Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad Brielle ook niet konnen aggreëren: Eensdeels, om dat het, volgens de voorsz. Resolutie van den 10 September 1591 zonneklaar is, dat aan den Hogen of Provincialen Rade in geenen deelen competeert het oordeel, of de gem. Resolutie van den jare 1591, in de gevallen, waar in Provisien van justitie tegen de Steden verzogt worden, van applicatie is of niet, en of dus de Requesten, alvorens de daar by verzogte Provisie van Justitie te verlenen of te weigeren, in handen van de gemelde Steden behoren te worden gestelt of niet, om derzelver belang daar op te vernemen: Maar zulks absoluit en in alle gevallen moet worden gedaan, wanneer 'er zoodanig een Provisie van Justitie word verzogt; op pœne zelfs van nulliteit, en dat de Steden ongehouden zyn dezelve te obediëren, en daar op in Rechten te compareren; gelyk letterlyk blykt uit de bovengem. Requeste van den 10 September 1594, mitsgaders de Missive van haar Edele Groot Mogende aan den Præsident en de Raden in den Hogen Rade, en de eerste en andere van den Provincialen Rade geschreven, in dato den 23 Maart 1617, waar by alle contrarie verklaaringen en practyken van de respective Hoven van Justitie expresselyk worden geïmprobeert; Anderdeels, om dat de Besloten Missiven van Citatie, even als de opene Mandamenten, eenvoudig dienen, om de daar by geciteerde partyen te doen doen, laten, of lyden, 't geen dezelve daar by, conform 't dispositief van de Requeste, gelast en bevolen worden te doen, te laten, of te lyden, en, in cas van Oppositie, ten daar

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

daar by gepræfigeerden dage, voor den Hove te compareren, om te zeggen de redenen van dien, te aanhoren zoodanigen Eisch en Conclusie, als de Impt. van Besloten Missive, ter zake daer by breder gemeld, zal willen doen en nemen, daer jegens te antwoorden, en voorts te Procederen als na Rechten; maar geenzints geven of laten de Besloten Missiven, zoo min als de Opene Mandamenten, aan de Geciteerdens het pouvoir, om inmiddels te kunnen dienen van Bericht, zynde 'er tusschen de Mandamenten en deze zoort van Besloten Missiven geen ander onderscheid, als dat de eerste open, en de laatste besloten gedepecheert en te werk gelegt worden; de eerste by forme van Exploit, en de laatste by wyse van Brief-bestellinge: dog beide met dat zelfde gevolg, dat 'er tusschen de insinuatie en den dag in rechten dienende geen berichten te pas komt, maar dat alleen ten zelven dage (by Open Mandament door den Deurwaarder, dog by Besloten Missive door 't Hof gepræfigeert) gecompareert, en ter Rolle, ofte voor Heeren Commissarissen, naar dat het dispositief legt, geallegeert moet worden 't geen men tot zyn defensie nodig oordeelt.

En schynt ook dit argument niet geheel vry te zyn van vermenginge van Besloten Missives, waar by, uit kragte van de Resolutie van den jare 1591, de Requesten omme Provisie van Justitie, alvorens daar op te disponeren, in handen gestelt worden van de respective Steden, zoo wel van die geen Stem in Staat hebben, als die integrerende Leeden van de Souverainiteit zyn, ten fine van Bericht; met die beslote Missives, waar by de integrerende Leeden van de Souverainiteit, en dus alleen de Ridderschap, Edelen, en stem in Staat hebbende Steden, ingevolge de Resolutie van den jare 1678, in rechten betrokken, of gedagvaart worden.

Daar en boven schynt dese Conjecture van den Hogen Raad ook te veel te probeeren: dewyl dan mede in 't gestelde geval geen Provisie van Justi-

tie

tie by Beſlote Misſive zoude hebben behoeven te worden gedepecheert; ja nooit, als blyvende de ſtem in Staat hebbende Steden, tegens welke een Proviſie van Juſtitie by Open Mandament verleent mogt worden, volgens die manier van denken, even onverlet, en in haar geheel, om in cas dezelve vermeenen ten opzichte van de zake iets te moeten berichten, zulks, alvorens in Rechten te compareren, te konnen doen; en voor zoo veel betreft de Steden, welke geen ſtem in Staat hebben, zouden dezelven, als by geen Beſlote Misſive geciteert konnende worden, als dan geheel en al gedeſtitueert wezen van het Privilegie, hen by de bovengemelde Staats Reſolutie van den jare 1591 gegeven, om haar belang te mogen zeggen jegens de tegen hen verzogt wordende Proviſie van Juſtitie. Zynde het eindelyk notabel, dat de Hoge Raad 'er geenzints byvoegt, dat zoodanige ongerequireerde en intempestive Berichten niet geſeponeert, en de Berichters, 't zy expresſe of tacite, niet naar de Rolle gerenvoyeert zouden worden, om aldaar te allegeeren 't gunt zy te zeggen hebben: Zoo dat dan hier in nog de origine, nog de reden van de Introductie deezer Beſlote Misſives kan beſtaan.

's GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter ſtavinge van haer voorſtel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

Dog gelyk het ondertusſchen niet mogelyk is, dat een zoodanige Practyk, by beide de Hoven van Juſtitie, zoo maar arbitrairlyk en zonder goede reden geintroduceert zoude wezen, zoo zal dezelve reden dan nog een weinig nader moeten worden geinvestigeert. En men meent, na rype overweginge van 't gunt ter dezer materie dienen en in conſideratie komen kan, met fiducie te mogen vast ſtellen, dat dezelve enkel en alleen beſtaet in het reſpect, de reverentie, en eerbied, aan den Souverain en deszelfs integrerende Leden verſchuldigt, door particuliere Onderdanen niet alleen, maar ook door alle Collegien, zoo wel van Juſtitie als van Politie, welker gehele Digniteit en Pouvoir, 't zy mediaat of inmediaat, van den Souverain deriveert, en niet anders dan in

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

den name en uit auctoriteit van den Souverain geëxerceert word; en van welk verschuldigt Respect de Hoge Raad al aanstonds by de introductie van derzelver bovengemelde Bericht ook de duidelykste marque geeft.

Tot confirmatie van dit Systema, meent men te mogen bybrengen, 't geen wylen den Heere President van Bynkershoek, wiens Memorie en Schriften men zich verzekert houd, dat by den Hogen-Rade in agtinge zyn, in deszelfs Tractaat de Foro Legatorum cap. XVI. zegt „ In Hollandia duplex est judicii denunciatio, altera „ per Apparitorem, altera per Epistulam. Per „ Epistulam, in jus vocantur Magistratus Urbium, Adoptati in Nobilitatem Hollandicam, „ & pauci præterea alii, reliqui omnes per Apparitorem. Igitur demus hoc Legato, ut e jus Honori, quam fieri possit maximè, consulatur, „ ut & hunc recta in jus vocemus per Epistulam." Het is dan mede de Honor ofte het Respect en de Veneratie, welke den Heer Præsident van Bynkershoek doet concluderen, om zelfs ook Ambassadeurs (schoon daar van, zoo als in cas subject, geen Staats-Resolutie is) in plaatse van per Apparitorem, ofte by Open Mandament, per Epistulam, ofte by Besloten Missive te citeren, zonder eenige distinctie tusschen zaken en zaken. En is die Honor of dat Respect van zoodanig eene werkinge ten opsigte van vreemde Souverainen, welke de Ambassadeurs alleen representeren, hoe veel te meer moet ze dan het zelve effect presteren ten opsigte van de Integrerende Leden van 's Lands Souverain zelve? en wie past deze Honor of Respects-betoninge beter dan de Hooge Collegien, zoo van Politie als van Justitie, om daarin de mindere Onderdanen met een goed exempel voor te gaan.

Hier tegens kan niet obsteren, dat de Justitie zonder aanzien van Personen moet worden geadministreert: dewyl 'er groot onderscheid is tusschen het onderwerp of de materie van de Justitie,

be-

bestaande in het suum cuique tribuere, en de wyze of forme, waar op dezelve word geadministreert. De Souverain en deszelfs integrerende Leden, wanneer die, ten opsichte van contracten met hunne onderdanen of anderen aangegaan, privatorum loco gehouden worden, konnen en mogen zoo wel in Rechten betrokken, en by sententie van derzelver eigen gestelde Rechters gecondemneert worden, als de minste onderdaan; Burgemeesters en Vroedschappen van den Brielle hebben zig dat ook noit onttrokken, maar in tegendeel, by hun Bericht of Rescriptie, nog onlangs aan den Hogen-Rade blyken gegeven, dat zy bereid waren voor dezelve te recht te staan, gelyk zy ook nog zyn, mits alleen het Politique, door den voornoemden Boelhuysmeester in de gemelde zake met het Justitiële vermengt, soignieuselyk daar van afgescheiden worde, en des noods ter cognitie van haar Edele Groot Mogende geconserveert blyve: Dog daar uit volgt geenzints, dat dezelve administratie van Justitie met geen meer respect en egard jegens den Souverain, en deszelfs integrerende Leden, als ten opsichte van particuliere onderdanen zoude mogen of moeten geschieden! 't Respect en eerbied, aan den Souverain verschuldigt, staat nooit stil, en voor al niet op 't stuk van de Justitie: dewyl onder het suum, quod cuique tribuendum est, & ad aliquem perfecte pertinet, ook behoort de reverentie, eer en digniteit, of het respect, 't welk zonder dat ook niet verschuldigt zoude konnen worden genaamt.

's GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

En gelieft men hier van eene sensible preuve te hebben, men kanze vinden in de addressen van de integrerende Leden van den Souverain aan de respective Hoven van Justitie, wanneer dezelve aanleggers van een Proces zyn: dewylze niet, als particuliere onderdanen verpligt zyn by hunne Addressen, of Requesten, reverentelyk te kennen te geven, maar volstaan konnen met eenvoudig te stellen, Vertoont, of Vertoonen.

Welk

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

Welk exempel alhier te liever word bygebragt: om dat daar uit teffens, by zeer klare Analogie, profluëert, dat even dezelve integrerende Leden, wanneer zy geen aanleggers maar verweerders zyn, dan ook in introitu Litis met eenige marque van diftinctie behoren te worden getracteert, gelyk gefchied, wanneer dezelve niet by Open Mandament en Exploit, maar by Befloten Misfive gedagvaart worden: want dat het refpectueufer is by eene Befloten Misfive, als by eenen Openen Brief te worden geciteert, of Bevelen of Interdictien te ontfangen, zal niemand, zoo men gelooft, in twyfel trekken, die de zake, al was 't alleen na de uiterlyke regels van civiliteit en politesfe, befchouwt, en voorts confidereert, dat die wyze van dagvaardinge ten opzichte van geene particuliere perfoonen word gebruikt, zelfs niet met relatie tot eenige Collegien ofte Steden, geen Stem in Staat hebbende, maar enkel en alleen ten opzichte van de integrerende Leden van den Souverain; zoo als ook het gebruik van het hier bovengemelde Vertoont of Vertoonen aan niemand buiten dezelve integrerende Leden gepermitteert is.

De Dagvaardingen by Opene Mandamenten worden daar en boven ook door de Deurwaarders gedaan by opentlyk Exploit, met het folemneel trekken, vertonen, en in de hand houden van hunnen Deurwaarders Stok, mitsgaders prælecture van de provifie van Juftitie, ten minfte van derzelver difpofitief, ten aanzien en aanhoren van een ieder, die 'er omtrent is, met mondelinge præfixie van een dag om voor den Rechter te compareren; alle welke, aan veele luyden een fchrik op den hals jagende circumftantien, ten opfichte van Beflote Misfives geen plaats hebben: dewyl dezelve gansch eenvoudig, en by wyze van Briefbeftellinge, door den Deurwaarder alleen overgelevert worden, het zy aan den geciteerden zelve, of aan zyne domefticquen, zonder dat iemand, buiten de geciteerden, den inhoud van de Misfive behoeft te weten.

Van

Van dit begrip ſchynt ook te zyn geweest de Ambasſadeur van Spanje, in den jare 1668, in het geval door den Heere Preſident van Bynkershoek d. c. XVI. aangehaalt, uit Aitzema, Zaken van Staat en Oorlog 48 Boek, bladz. 1059. Ed. in quart., daar de gemelde Ambasſadeur een Deurwaarder van 't Hof, die zyn Exploict met de ſtok in de hand aan hem deed, en zyn Commisſie begon te lezen, zulks zoo euvel nam, dat hy den Deurwaarder by den hals greep, en hem qualyk getracteert zoude hebben, indien hy zig door de vlugt niet geſalveert had; begrypende het Hof te dier tyd zelve, (gelyk Aitzema aldaar verder verhaalt) dat de Deurwaarder zyn Exploit niet aan den Ambasſadeur zelve, maar aan een van zyne Dienaars moest hebben gedaan. Een zaake die niet gebeurt zoude zyn, en ook niet zoude hebben konnen gebeuren, indien het zelve Exploit by Beſlote Misſive was geſchied, gelyk welgemelde Preſident aldaar beweert, zulks Honoris cauſa te behoren.

's GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter ſtavinge van haer voorſtel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

Deſe reden van Reſpect word verder ten ſterkſte geconfirmeert door de woorden en context van de in dezen gereclameerde Reſolutie van haar Edele Groot Mogende van den 19 Maart 1678: want het geval aldaar zynde, dat het onzeker was of de Heren van de Ridderſchap, by de voorſz. Reſolutie genoemt, in hun particulier, dan wel in hunne qualiteit, en dus als integrerende Leden van den Staat, by het aldaar mede gemelde Open Mandament van Maintenue gedagvaart waren, zoo word, in die onzekerheid, by haar Edele Groot Mog. verklaart, dat, zoo wanneer bevonden wierd, dat de gemelde Heeren gedagvaart waren als Leden van de ordre van de Ridderſchap, dezelve, in zodanigen geval, in die qualiteit hadden moeten worden geciteert by Beſloten Misſive, als andere integrerende Leden van den Staat, en dat zy lieden als dan niet ſchuldig waren op de voorſz. dagvaardinge, by Mandament of Opene Brieven gedaan, te compareren: zulks dan hier

de

's GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

de qualiteit van als integrerende Leden van den Staat geconsidereert te worden of niet, de eenige rigtsnoer en cynosure zynde, waar na de Souverain verstaat en declareert, dat de dagvaardingen by Mandamenten of opene Brieven gedaan, geoordeelt moeten worden, wel of qualyk gedaen te zyn, soo blykt hier uit al wederom nader en zonneklaar; dat niets dan het respect aan die qualiteit, ofte aan de integrerende Leden van den Staat, verschuldigt, de source, grondslag en reden van citatien by besloten Missiven uitlevert, even als het de eenige source, grondslag en reden is van het bovengemelde Analogische Vertoont of Vertoonen. En het zoude in der daad ook vreemd luyden, dat de Souveraine Committenten, aan hunne eigen Gecommitteerden en Onderdanen, reverentelyk te kennen zouden geven.

Zulks men meent al verder met fiducie te mogen besluiten; dat het ydel zoude wezen daar van eenige andere plausibele grond of reden te willen zoeken. Te meer daar het Roomsche Recht, aan dit respect en eerbied jegens de Overheden, schoon geen Leden van de Souverainiteit zynde, ook speciaal op het subject van de zelven in Rechten te roepen, vry sterker effect attribueert, als de voorsz. Resolutie aan integrerende Leden van den Souverain doet: in zoo verre, dat het zelfs in 't geheel niet geoorloft was; neque Consulem, neque Præfectum, neque Prætorem, neque Proconsulem, neque cæteros Magistratus, qui Imperium habebant, qui & coërcere aliquem poterant, & jubere in carcerem induci, in Rechten te betrekken, maar daar mede zoo lang moest worden gewagt, tot dat dezelve van hunne Ampten afgetreden waren: uitwyzens de L. 2. pr. ff. de in jus voc. & L. 48. ff. de judic. hoe veel te meer moet dan aan de integrerende Leden van de Souverainiteit, die hedendaags in Rechten betrokken mogen worden, wegens zaken, waar in de zelve Privatorum loco zyn, ten minsten dat respect worden gegeven, dat ze, op eenige honorabelder

wyze

wyze als particulieren, geciteert worden? 'S GRAVENHAGE.
Met deze nu gedemonstreerde reden van respect of eerbied en reverentie, aan de integrerende Leden van den Staat, en particulier aan de stemmende Steeden verschuldigt, komt ook in effecte over een, 't geen by de Justficatie van Schout, Burgemeesteren en Schepenen der Stad Haarlem, gearresteert den 9, en met de klokke voor den volke ter puye van den Stadhuyze aldaar afgelezen den 21 April 1611, ten opzichte van de Opene Mandamenten, aan de Ingezetenen der Steden tegens hunne Magistraten verleent, gezegt word, „ dat dezelve strekken tot grote vermindering, „ kleinachtinge ende verswakkinge van de aucto„ riteit van de Magistraten der Steden; inzonder„ heid by de simpele Gemeente, die alleen let„ tende op het dispositief van de zelve Manda„ menten, ende niet verstaande de kragt van de „ justificatoire clausule, niet anders daar uit kon„ nen begrypen, dan dat de Actien en Procedu„ ren van hare Magistraten daar mede dadelyk „ zyn gecondemneert, en door het favorabel præ„ text van Justitie voorts geanimeert, gestyft en „ gesterkt worden in haare ongehoorzaamheid, „ tegens hare Magistraten en Overheid; wezende „ overzulks buiten twyffel eene van de principaal„ ste en pregnantste redenen, waarom ook van „ ouds altyd is gebruykelyk geweest, en by de „ Provincialen Raad als nog word geuseert, dat „ men Steden en personen van qualiteit niet en „ daagt by opene Mandamenten, maar by beslo„ ten Missiven;" 't welk overeenkomt met het bekende advis ofte deductie van *Hugo de Groot*, nopende 't Recht, de Steden in cas van judicature competerende, te vinden in de Hollandsche Consultatien D. 3. Conf. 226. n. 97.

Memorie van de Regering van Brielle, ter stavinge van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

Uit al het welke dan vervolgens profluceert dat, gelyk het respect of de eerbied en reverentie, welke men aan zynen Souverain, of deszelfs integrerende Leden verschuldigt is, nooit stilstaan of ophouden kan verschuldigt te zyn, zoo lang men

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

men deszelfs onderdaan blyft, dienvolgende dan ook geene gevallen, hoe genaamt, konnen exteren, waar in het gepermitteert zoude wezen den Souverain, of deszelfs integrerende Leden, by opene Mandamenten, in plaats van beslote Missives, te dagvaarden; zoo min als van dezelven te vergen, reverentelyk te kennen te moeten geven in plaats van te vertonen, wanneer ze aanleggers zyn; 't welke, gelyk hier voren reeds aangevoert is, volkomen parallel staat en pari passu wandelt met beslote Missiven; en waar ontrent ook geen de allerminste limitatie, exceptie of distinctie tusschen zaken en zaken getoont zal worden.

En wat zoude dog ook de reden konnen zyn, waarom de citatien der integrerende Leden van den Staat, in 't eene regtelyke geval minder by beslo-ten Missive zouden moeten geschieden als in 't andere? is men dan minder respect aan den Souverain en deszelfs integrerende Leden verschuldigt in cas van Executie te zien decerneren, in 't welke de Hogen Raad sustineert dat de besloten Missiven niet te pas zouden komen, dan in cas van maintenue, of eenige andere petitoire of possessoire instantie, waar in de Hogen Raad die volmondig admitteert? komt dan den Souverain en deszelfs integrerende Leden niet even het zelve respect toe, wanneer ze voor de tweede, of derde reis geciteert worden, als dat het voor de eerstemaal geschied; tusschen welke gevallen de Hogen-Raad ten dezen opsigte al mede gelieft te distingueren! De venia agendi, welke kinderen en vrygelatenen, ten respecte van hunne Ouders en Patronen, moeten verzoeken, alvorens dezelve in rechten te mogen betrekken, heeft, als desgelyks enkel en alleen op de verschuldigde reverentie en eerbied gebouwt, mede zeer veel overeenkomst met dese materie; maar wie heeft ooit gehoort, dat, wanneer kinderen hunne Ouders in cas van Executie te zien decerneren dagvaarden, dezelve als dan geen Venia agendi nodig

nodig zouden hebben? welk Exempel hier mede te liever word bygebragt, om dat het niet alleen nader confirmeert, dat ook by 't civiele Recht, op 't subject van Citatien, onderscheid van personen word gemaakt, speciaal uit hoofde van 't Respect, dat men aan dezelven verschuldigt is, maar ook, om dat 'er geen geval in rechten bekent is, waar in het de kinderen of vrygelatenen gepermitteert zoude zyn, hunne Ouders of Patronen, zonder Venia agendi, in Rechten te roepen, en waarom niet? om dat het Respect, aan iemand verschuldigt, nooit stil staat nog cesseert, zoo lang men in dezelve betrekkinge met hem staat. En wanneer de zake in dezen ook regt beschouwt word, moet men zig verwonderen van in de noodzakelykheid te zyn gebragt, om dit point te moeten justificeren.

'sGRAVENHAGE. *Memorie van de Regering van Brielle, ter stavinge van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.*

Dat de respective Hoven, met relatie tot het alvorens by Besloten Missive in handen stellen der Requesten, waar by provisien van Justitie tegens de Steden verzogt worden, wel eer gemeent hebben eenige remonstrantien, schoon zonder effect, te moeten doen, heeft nog eenige couleur of schyn van reden konnen hebben, dewyl door dat soort van Besloten Missiven, de Administratie van de Justitie zoude konnen schynen meer of min geretardeert, en de zaken aan partyen, somtyds voor den tyd, bekent te worden: Maar wat verlet heeft dog de Justitie door het doen der Citatien by Besloten Missives? 't Is immers niet anders dan eene ceremonie of formaliteit respectshalve. Wat doet het tot de zaake of de Dagvaardingen open of besloten geschieden, als het maar voldoende Dagvaardingen zyn? word niet, in cas van non comparitie, zoo wel op een citatie by Besloten Missive, als by Open Mandament, default verleent? Is zodanig default niet van 't zelve profyt of effect; als 't geen in cas van Open Mandament verleent word? Neemt het bestellen van een Besloten Missive meer tyd weg als 't exploiteren van een Open Mandament? Valt het

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staatsvergaderinge gedaen.

kostbaarder voor de Litiganten? Kan men wel iets ter waereld uitdenken, waar in aan de Justitie, den Rechter, of Partyen Litiganten eenig het minste grief by zodanige Besloten Missiven zoude worden toegebragt? Immers alles geensints! zoo min als dat men zoude willen beweren, dat iemand door beleeftheid tort zoude worden aangedaan. Trouwens men vind ook niets van die natuur by het Bericht van den Hogen Raad geallegeert, min bewezen; zulks het, zoo men vertrouwt, vast is en blyft, dat, gelyk het in confesso is, dat de stemmende Steden in verscheide gevallen by Besloten Missiven moeten worden geciteert, het dan ook in confesso behoorde te wezen, dat zulks in alle gevallen van Citatie moet plaats hebben; en men meent met reden te mogen vertrouwen, dat, wanneer de Hoge Raad desgelyks in 't begrip kan komen, dat het aan den Souverain en deszelfs integrerende Leden verschuldigde respect, de eenige reden en grondslag dezer soort van Besloten Missiven is, gelyk zulks uit het hier boven gedemonstreerde zonneklaar blykt, dezelve als dan geen moment langer zal twyfelen, om, in alle gevallen van Citatien van integrerende Leden van den Staat, Beslote Missives te verleenen.

En of schoon nu hier door de by het voorsz. bericht geavanceerde gronden van zelve koomen te vervallen, zal het egter niet ondienstig zyn de een en anderen wat particulierder te toucheren.

De Hoge-Raad legt dan tot basis van derzelver sustenue deze stel-regel, dat regulariter geene Dagvaardingen hier te Lande aan groot of klein anders gedaan worden, als by Opene Brieven van Mandamente van de Hoven, of Opene Actens van Citatie van de lagere Gerechten; en dat vervolgens die regel altoos moet worden geobserveert, ten zy door een expresse wet of costume, die vim legis gekregen heeft, daar in eenige verandering bevonden word gemaakt of geintroduceert te zyn. Een stel-regel, welke men volkomelyk avoueert, aggreëert, en adopteert, en waar van

'S GRAVENHAGE. *Memorie van de Regering van Brielle, ter stavinge van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.*

in 't vervolg het nodige gebruik zal worden gemaakt; Maar men vraagt dienvolgende teffens, of hier zoodanig een Expresse Wet niet word gevonden? en wel een Wet, die, schoon zulks niet noodzakelyk is, een loffelyke en wel hergebragte Costume tot grondslag heeft, die dezelve constateert, bevestigt, en in vim legis overbrengt? Zekerlyk ja! 't is de in dezen gereclameerde Resolutie van haar Edele Groot Mogende van den 19 Maart 1678, welke, ter occasie van het daar by voorkomende geval, deze Verandering in den voorsz Stelregel gemaakt heeft, en, als een generale Contra-regel daar stelt, approbeert, en, door een dien conform gedaane Decisie, kragt van wet geeft, dat alle integrerende Leeden van den Staat geciteert moeten worden by Besloten Missiven, gelyk uit de simpele lecture van de voorsz. Resolutie, inzonderheid wanneer daar by gevoegt word de daar toe behorende Resolutie van den 17 bevorens, zonneklaar blykt: zulks het ten hoogste te verwonderen is, hoe welgemelde Hoge-Raad, aan welke dezelve Resolutie van den 19 Maart 1678, by de Rescriptie van Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad Brielle, geïndiceert is geworden, by derzelver Bericht in dezen kan zeggen, „ nu houden wy ons ten vollen verzekert, dat, met opzichte tot de Dagvaardingen van de stemmende Steden, niet kan worden aangetoont, dat door eenige Wet of Reglement in de observantie van den voorsz. generalen regel eenige verandering is gemaakt." Zyn dan de stemmende Steden geen integrerende Leden meer van den Staat? Zyn de integrerende Leden van den Staat daar by niet ten klaarsten gedeclareert by Besloten Missiven te moeten werden gedagvaart? Of is een Verklaringe en Decisie van den Wetgever, om dat ze ter occasie van een particulier geval en by een speciale Resolutie of Rescript gedaan is, voortaan geen Wet meer in gelyke gevallen? Dan moeten zeker alle de Wetten van 't Codex exuleren, als niet anders geconstitueert zynde! 't Is dan waar,

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

volgens de Stel-regel van den Hogen Rade, dat regulariter alle Dagvaardingen, aan groot of klein voor de respective Gerechts-Hoven geschiedende, by Open Mandamenten moeten worden gedaan; Maar 't is niet minder waar, dat van dien generalen Stel-regel, door de bovengemelde Resolutie of Expresse Wet van den jare 1678 geëxcipiëert zyn alle de Dagvaardingen van integrerende Leden van den Staat; Dit is dan mede een Stel-Regel, en wel eene nadere, en op eene speciale Wet gefundeerde, welke, om de eigen woorden van den Hogen Raad te gebruyken, altoos moet worden geobserveert, ten zy door een expresse Wet of Costume, die vim legis gekregen heeft, daar in eenige verandering word bevonden gemaakt of geintroduceert te zyn. Nu houden Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad Brielle zig op hun beurt (en, zoo zy zig flatteeren, met meer recht) ten volle verzekert, dat geen Expresse Wet of Costume, die vim legis gekregen heeft, zal konnen worden aangetoont, waar by Twede of verdere Citatien, ofte die in cas van Executie te zien decerneren geschieden, van den gemelden naderen, en by Expresse Wet geintroduceerden Stel-regel, dat de integrerende Leden van den Staat by Besloten Missive geciteert moeten worden, geëxcipiëert zouden zyn.

De Hogen-Raad, zekerlyk ook wel bewust, dat 'er zulk een Expresse Wet niet exteert, neemt, om daar uit misschien een Costume, welke vim legis gekregen zoude hebben, op te maken, derzelver recours tot eenige Exempelen, bestaande in één enkel geval van Provocatie, één van Pœnaal, en twéé van Executie te zien decerneren, waarin de Provisien van Justitie versogt, en door den Hogen Rade verleent zyn, by forme van Open Mandamenten, zonder dat by de voorzittende Steden, Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsteldam, en Gouda, mitsgaders de Stad Middelburg, daar in respectivelyk geconcerneert,

eenig

eenig bedenken gemaakt, of difficulteit ten opsichte van dit point gemoveert is geworden. Dog gelyk dit alles tusschen de jaren 1750 en 1762, en dus volle twee en seventig jaren na de voorsz. Resolutie van den 19 Maart 1678, als mede binnen het korte Tydperk van twaalf jaren, is voorgevallen, zoo geeft zulks al aanstonds grond om te vragen, hoe komt het dat 'er geen vroeger Exempelen worden geallegeert, en wel zoodanige, die kort na den Jare 1678 gebeurt zouden zyn? Exteren 'er die niet, of zynze ter intentie van den Hogen-Rade niet dienende? Hoe men 't vat is het favorabel aan deze zyde: dewyl daar uit blykt, dat dit abuis eerst korteling is ingeslopen, en wel op een tyd, dat de voorsz. Resolutie van den jare 1678, als niet publicq, door een twee en seventig jarig tydverloop, genoegzaam in 't vergeetboek was geraakt: 't welk al aanstonds toont van hoe weinig gewigt gemelde Exempelen gehouden konnen worden.

's GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter stavinge van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

Dog, om wat nader ter zake te treden; 't Is na de eerste principes en allezints bekende regulen van Rechten buyten contestatie, quod non exemplis sed legibus sit judicandum: quod non sit inspiciendum quid Romae fiat, sed quid fieri debeat; quod res inter alios acta vel judicata, aliis nec nocere nec prodesse possit; quod quilibet privilegio quidem pro se, non vero pro alio introducto, renunciare possit; quod alteri per alterum iniqua conditio inferri non debeat, en wat van diergelyke allerbekendste axiomata juris meer is: Hebben sommige integrerende en voorzittende Leden van den Staat, in zekere gevallen, van hun Recht of Privilegie geen gebruyk gelieven te maken, zulks kan (onder correctie) aan andere integrerende, schoon juyst geen voorzittende Leden, en dus ook aan de Stad Brielle, geen paal of perk stellen, om in dezen desgelyks te moeten doen! Wat ook de redenen geweest mogen zyn, welke de gemelde Leden gemoveert hebben om van dit hun Recht en Privilegie geen gebruyk te ma-

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

maken, als mede of dezelve redenen van die natuur geweest zyn, dat daar uit besloten zoude konnen worden, dat welgemelde Leden in 't zelfde begrip met den Hogen Rade in dezen stonden, zo als de Hogen-Raad daar uit schynt te willen opmaken, dog aan deze zyde niet gelooft kan worden, staat aan Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad Brielle niet te onderzoeken: 't Is hen genoeg, geene de minste reden of intentie te hebben, om door hun stilsitten of gedoogzaamheid, te coöpereren, dat dit zoo notabel Recht en Privilegie den integrerende Leden van den Staat in 't algemeen, en van de Stad Brielle in 't bysonder, 't welk, schoon in der daad alleen in een ceremonie bestaande, niet nalaat een notabele Parel aan de Kroon der Souverainiteit te zyn, eerst hoe langer hoe meer gerestringeert, en vervolgens geheel en al geaboleert worde; zig voorts ten overvloede houdende aan den Regel van den JCtus Celsus in L. 39 ff. de Legibus. Quod non ratione introductum, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est, in aliis similibus non obtinet.

En gelyk de bovengemelde Resolutie van 19 Maart 1678, buyten en behalve de Billykheid, de natuurlyke Verpligtinge, en de Analogie van 't Recht, de Questie in dezen geheel en al ten faveure der Stad Brielle decideert, zoo tracht ook de Hogen Raad aan dese Resolutie (was 't doenlyk) een gehele andere tournure te geven, en de zake in diervoegen te doen voorkomen, als of haar Edele Groot Mogende, by het nemen van de gemelde Resolutie, in 't ooge gehad, en ondersteld zouden hebben de hier voren by den Hogen Rade geallegeerde zoo genaamde Practyk, dat de Besloten Missiven, ten opsichte van de integrerende Leden van den Staat, alleen te pas zouden komen, wanneer dezelve voor de Eerstemaal petitorié of posfesforié in rechten betrokken worden, maar niet in ulterieure Dagvaardingen, nogte in cas van Executie te zien decerneren; dog waar jegens te letten staat, dat deze asfertie voor-

on-

'S GRAVENHAGE.

onderſtelt, dat 'er reeds vóor den jare 1678, tyde van 't nemen der gemelde Reſolutie, zoodanig een Practycq zoude zyn geweest: Maar daar van blykt in allen gevallen niets ter waereld: dewyl alle vier de bygebragte Exempelen, waar uit zoodanig een Practycq, hoe zeer te onrecht word geëlicieert, om dat dezelve geen Coſtume konnen uitmaken die vim legis gekregen heeft, twee en ſeventig jaren posterieur zyn aan de voorſz. Reſolutie, gelyk boven reeds geremarqueert is; zulks haar Edele Groot Mogende daar op, by het nemen van de voorſz. Reſolutie, met geen mogelykheid konnen hebben gezien.

Memorie van de Regering van Brielle, ter ſtavinge van haer voorſtel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

Maar geſtelt dat van zoo eene anterieure Practycq al eens conſteerde, des geenſints, dan zoude, indien 't argument ſtringeren zoude, eerst nog bewezen moeten worden, niet alleen dat de gemelde Practycq als doe aan haar Edele Groot Mogende bekent was, maar ook dat haar Edele Groot Mogende daar op reëel zouden hebben gezien, en dezelve by de voorſz. Reſolutie zouden hebben willen goedkeuren; drie zaken welke men niet gelooft dat ligt gedemonſtreert zullen worden: dewyl daar van niet alleen geen trace of vestigie in de voorſz. en de daar toe behorende Reſolutie van den 17 bevorens gevonden word, maar wel gansch het tegendeel: nademaal haar Edele Groot Mogende dan niet eenvoudig zouden hebben gezegt, als andere integrerende Leden van den Staat, maar als andere integrerende Leden van den Staat, wanneer dezelve voor de Eerſtemaal ten petitoire of ten posſesſoire in rechten betrokken worden. Zulks deze practycq, immers en in allen gevalle voor den jare 1678, niet dan een zuyvere onbewezene adſumptie is, welke zoo min quadreert met den context en de woorden van de voorſz. Reſolutien, als met de hier vorens gedemonſtreerde reden van dit zoort van Beſloten Misſiven, mitsgaders de Analogie zoo van 't Roomſche als Hedendaagſche Recht.

En het blykt hier uit dan ook teſſens nader, dat haar Edele Groot Mogende den generalen Re-

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

gel, dat de integrerende Leden van den Staat by Besloten Missiven geciteert moeten worden, by de voorsz. Resolutie niet alleen onderstellen, maar zelfs letterlyk exprimeeren en approberen, wanneer hoogst dezelve daar by op de wyze van de Rescripten, welke in de wetten van 't Codex gevonden worden, verklaren, dat de Heeren Edelen, aldaar genoemt, indien zy in hunne qualiteit geciteert waaren, geciteert hadden moeten worden by Besloten Missive, als andere integrerende Leden van den Staat. By aldien dit niet dezen Generalen en Ongelimiteerden Regel in kragt van Wet uitlevert, Dat alle integrerende Leden van den Staat by Beslote Missiven moeten worden geciteert, dan verklaaren Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad Brielle niet te weten wat een Generale en Ongelimiteerde Regel is! een Generale Regel is immers een rigtsnoer, waar na de particuliere voorkomende Gevallen worden gedecideert! Maar geschied dat hier niet? De Souverain verklaart dat de Heeren Edelen, in 't aldaar voor handen zynde geval, indien ze verstaan moesten worden in hunne Qualiteit geroepen te zyn, by Besloten Missive hadden behooren geciteert te weezen, en waarom? Om dat, volgens de gemelde generale Regel, welke de Souverain dus ook teffens approbeert en kragt van wet geeft, alle integrerende Leden van den Staat dus geciteert moeten worden; zynde voorts in 't genoemde geval nooit in consideratie gekomen, of 'er een Eerste of Tweede Dagvaardinge, een Petitoire of Posfesoire instantie, of een Mandament van Maintenue, of om Executie te zien decerneeneeren, was, maar alleen of welgemelde Heeren als integrerende Leden van den Staat, dan wel in hun privé gedagvaart waren. En men contesteert dienvolgende dan ook wel expresselyk, dat aan Burgemeesteren en Vroedschappen van den Brielle, die den voorsz. klaren en by den Souverain aldus geapprobeerden generalen Stel-regel, ten faveure van hunne Stad, hebben, zoude incumbe-

beren ſpeciaal te moeten betogen, dat integre- rende Leden van den Staat, ook in cas van Exe- cutie te zien decerneren, op eene verjaarde Con- demnatie, by Beſloten Misſive zouden moeten worden opgeroepen; in tegendeel, incumbeert het, volgens alle regulen van goede Redeneer- kunde, mitsgaders het Recht, aan den Hogen Rade, als den voorſz. bewezen naderen generalen Regel tragtende te bepalen, en daar van, onder anderen in cas van Executie te zien decerneren, een Verandering, Limitatie, en Exceptie allege- rende, dezelve Verandering, Limitatie, en Ex- ceptie te betogen, en wel met een Expresſe Wet of Coſtume, die vim legis gekregen heeft, con- form aan derzelver eygen postulatum ten laste van de Stad Brielle, met relatie tot de eerſte Stel- regel, aan welk requiſit, Burgemeesteren en Vroedſchappen der Stad Brielle, als boven, heb- bende voldaan, nu met recht gebruik mogen maken van den Regel in Rechten, quod quisque juris in alterum ſtatuerit eo ipſe utatur.

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter ſtavinge van haer voorſtel, in de Staatsvergaderinge gedaen.

Eindelyk neemt de Hogen Raad ook nog recours tot een Argument ab Abſurdo, en zulks tweeſints: Voor eerst, met te adſumeren dat het ongerymt zoude zyn, dat de Steden, in cas van Provoca- tie, by Opene Brieven of Mandamenten gedagvaart zouden kunnen worden, dog dat, wanneer het op een executeren van de daar in gewezen verjaarde Sententien aanquam, maar alleen Beſloten Misſi- ven om Executie te zien decerneren zouden moe- ten worden verzogt. Dog dit is in den grond niet anders dan een petitio principii: dewyl de asſum- tie dat de integrerende Leden of Stem in Staat hebbende Steden, in cas van Provocatie, by Opene Brieven of Mandamenten zouden konnen of moeten worden gedagvaart, even onbewezen is, en niet minder gecontesteert word, dan 't geen alhier in questie is; nu gaat het geenzints aan, iets, 't welk questieus is, door 't geene niet minder questieus is, te willen determineren: Bil- lyker zoude men hier uit, indien 't nodig was,

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, verter staving van haer voorstel, in de Staatsvergaderinge gedaen.

besluyten, dat, om alle soogenaamde Ongerymtheid weg te neemen, en zig met het præscript van de dikwerfgemelde Staats Resolutie van den jare 1678 te conformeeren, zoo wel in cas van Provocatie, als in cas van Executie te zien decerneren, Besloten Missiven gebruikt moeten worden; waar door dan alles tot de originaire harmonie en consonantie zoude retourneren.

De andere reden waerom de Hogen-Raad vermeint dat het ongerymt zoude wezen de Citatien in cas van Executie te zien decerneren, by Besloten Missiven te expediëren, bestaat hier in, dat het buyten twyffel zynde, dat de Sententien, wanneer ze niet verjaart zyn, tegens stem in Staat hebbende Steden by Opene Brieven van Executorie ter executie gelegt konnen worden, het absurd zoude wezen, dat, als de Sententien verjaart zyn, al was het maar door verloop van weinige dagen, de Instantie, om Executie te zien decerneren nodig, by Beslote Missive zoude moeten worden aangelegt. Dog waarin de Ongerymtheid zoude bestaan, specificeert of bewyst de Hogen-Raad niet, en het staat dus aan Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad Brielle even vry te zeggen, dat daar in geene de minste Ongerymtheid gelegen is. Dan gelyk het niet mogelyk kan zyn, dat de Hogen-Raad in 't abusive denkbeeld zoude wezen, dat het Mandament om Executie te zien decerneren, of wel de Sententie in die Instantie te vallen, de Executorie zelve zoude zyn, en dus in dat cas geen Brieven van Executie nodig zouden wezen, zoo schynt de voorsz. geassumeerde Ongerymtheid by welgemelde Hogen-Rade begrepen te worden, daar in gelegen te zyn, dat het vreemd zoude wezen tot de Executie, welke niet anders dan by Opene Brieven van Executorie geschieden kan, door middel van Beslote Missives te geraken. Maar, buyten en behalven dat Burgemeesteren en Vroedschappen daar in almeede geene de minste Ongerymtheid konnen zien, zoude dit ook nog te veel proberen: dewyl de

de integrerende Leden van den Staat dan nooit nogte ooit by Besloten Missives zouden konnen worden geciteert; vermits alle Besloten Missives van Citatie tot geen ander einde zyn dienende, als om daar door tot de Executie, welke in alle gevallen by Opene Brieven van Executorie geschied, te geraken. Indien men hier tegens zoude willen zeggen, dat de Executie in die gevallen niet inmediaat uit kragte van de gemelde Citatie by Beslote Missive geschied, maar dat 'er dan eerst een Sententie voorafgaat, welke door de voorsz. Besloten Missive verkregen word, en dat uit kragte van die Sententie de Executie alleen geschied: zoo zoude daar jegens te letten staan; Vooreerst, dat het bekent is, Quod causa causæ, etiam est causa causati; de causa remota is zoo wel de oorzaak van de existentie van iets, als de causa proxima: welken volgende de Beslote Missives van Citatie de Oorzaak van de Sententie, en die wederom de Oorzaak van de Executie zynde, dezelve Besloten Missives dan ook teffens de Oorzaak van de Executie zyn. Ten andere is het klaar, dat in cas van Executie te zien decerneren de Beslote Missives van Citatie mede geen causa proxima ofte inmediata van de Executie zyn; maar, dat de causa proxima en inmediata daar van is de Executorie, ofte de Commissie en Last, welke de Rechter daar by aan den Exploitier geeft, om de Sententie ter Executie te leggen nà haare forme en inhoude, reälyk en by feiten, en welke Executorie volstrekt nootzakelyk is, het zy het verjaarde of onverjaarde Sententien zyn, welke ter Executie gelegt worden, en dus zonder onderscheid of 'er een Instantie om Executie te zien decerneren gepræcedeert zy, of niet; gelyk dat by niemand tot hier toe in twyffel getrokken is; zoo als het ook na gronden van het Recht en Practycq buyten contestatie moet zyn, dat het Mandament en de Instantie om Executie te zien decerneren niets ter waereld anders effectueren of præsteren kan, als dat de Sententie, welke door ver-

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter stavinge van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

's Gravenhage. Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

verjaringe of een tusschen beide gekomen sterfgeval Inexecutabel geworden was, eenvoudig Executabel gemaakt, en wederom in dien staat gestelt worde, waar in dezelve voor de verjaringe ofte het tusschen beide gekomen sterfgeval was. Zynde dit middel met de billykheid gansch overeenkomstig, om dat door verloop van tyd en verandering van zaken iets tusschen beide gekomen kan zyn, waarom een Sententie, die anders promptelyk ter Executie gestelt kan worden, zoodanig dat men de Executorie in de Griffie alleen behoeft te laten opmaken, niet zoude behoren te worden geëxecuteert; 't welk een præallabel en ten minste summier onderzoek, in cas van Executie te zien decerneren, gedaan wordende, vereischt. Kan eindelyk het Verloop van weinige dagen den Aanlegger in de noodzakelykheid brengen, om, in plaats van aanstonds de Sententie ter Executie te leggen, Provisie van Justitie te moeten verzoeken om Executie te zien decerneeren, en deswegens een formele Instantie aan te leggen, waarom zoude dat eigen Verloop van weinige dagen hem dan ook niet konnen verpligten, om die aanteleggen Instantie, niet by Open Mandament, maar by Beslote Missive te moeten entameren? 't Is immers veel sterker, dat iemand genecessiteert word een Proces aan te vangen, als dat hy verpligt word, wanneer hy 't aanvangt, zulks by Besloten Missive, in plaatse van by Open Mandament te doen; 't laatste is zelfs favorabelder voor hem: om dat de Citatien by Beslote Missiven min kostbaar vallen als de Open Mandamenten en derzelver Exploiten.

En by aldien het inderdaad zulk eene tastbare Ongerymtheid was, dat 'er Dagvaardingen by Beslote Missiven zouden geschieden, in de gevallen waar in de Sententien by Opene Brieven van Executorie ter Executie gelegt worden, zoude het dan niet nog veel tastbaarder Ongerymtheid wezen, dat dezelfde Personen in dezelfde qualiteiten gedagvaart wordende, in 't eene geval by

Be-

Besloote Missive, dog in 't andere geval by Open Mandament geciteert zouden worden, gelyk, volgens 't systema van den Hogen Raad, zoude moeten geschieden? Hoe komt het dan ook, dat in dit eigen geval, het Request, waar by Boelhuysmeester Lankhorst het questieuse Mandament om Executie te zien decerneren verzogt, en daar op ook geobtineert heeft, door den Hogen-Rade, ingevolge de meergemelde Resolutie van den jare 1591, by Besloote Missive in handen van de Stad Brielle gestelt is, om daar op te berichten, gelyk dezelve Stad ook met 'er daad gedaan heeft? Zoude het dan niet beter gestrookt hebben, dat ook dit nagelaten, en, gelyk ter occasie van 't eerste Request van den gemelden Boelhuysmeester, dog zonder effect, geschied is, in plaats van dien, een præallabele Comparitie, by Open Appointement en Exploit, geordonneert was geworden, welke Practycq aan de gevallen, waarin Open Mandamenten verleent worden, geaffecteert en eigen is? Of is deze Materie van Executie te zien decerneren dan zoo wonderlyk, dat ze wel een præallabele ter handstellinge van de Requeste by Besloten Missive requireert, in gevolge de Resolutie van den jare 1591, dog egter, contrarie de Resolutie van den jare 1678, met een Open Mandament en Exploit mag bestaan? Dat denkbeeld heeft men nooit van die Materie gemaakt, maar altoos begrepen, dat dezelve niet anders dan een ordinaire Practyks remedie is, geintroduceert in navolginge van de actio rei judicatæ, zonder welke, onder het Roomsche Recht (immers doe 'er nog Judices pedanei gegeven wierden, welke alleen een nudam notionem hadden) geen Sententien ter Executie gelegt konden worden.

's GRAVENHAGE. *Memorie van de Regeering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.*

Of schoon nu hier mede, zoo vertrouwt word, completelyk gesolveert zyn de gronden, waar op welgemelde Hogen Rade het verleenen en doen exploiteeren van 't Mandament in questie tragt te justificeren (dog welk Mandament en Exploit

Bur-

's Gravenhage. Memorie van de Regering van Brielle, ter staving van haer voorstel, in de Staets-vergaderinge gedaen.

Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad Brielle, niet anders dan uit Respect voor de Justitie en met gedeclareerde intentie, om zich deswegens aan haar Edele Groot Mogende te addresseren, hebben aangenomen) zoo konnen dezelve echter niet afzyn, van ten dezen nog eene korte en finale Remarque te maken, hier in bestaande, dat, zoo spaarzaam als tegenwoordig de Hogen-Raad zich betoont in het verlenen van Citatien by Beslote Missiven, welgemelde Hogen Rade daar omtrent voor weinig jaren zoo faciel schynt te zyn geweest: dewyl de boven aangehaalde passage van den Præsident van Bynkershoek de Foro Legatorum cap. XVI. met zoo veel woorden zegt, Per Epistulam in jus vocantur Magistratus Urbium (zonder eenige distinctie, of het Steeden zyn die stem in Staat hebben of niet) Adoptati in Nobilitatem, & NB. pauci præterea alii; 't geen verre buyten de Limiten van de tegenwoordig zoo gerestringeert wordende Staats-Resolutie van den jare 1678 gaat, dewelke als enkel en alleen van integrerende Leden van den Staat sprekende, het zelve Privilegie nog aan de Steden, die geen stem in Staat hebben, nog aan eenige anderen, 't zy veele of weinige, publicque of private Personen, attribueert. En gelyk welgemelde Præsident van Bynkershoek, die het zelve Tractaatje in den jare 1721, tyde wanneer hy reeds Raad in den Hogen-Rade was, geschreven en in 't licht gegeven heeft, en wiens geleert- en kundigheid alom bekent is, niet kan gepræsumeert worden de twee bovengemelde zoo differente Resolutien van den jare 1591 en 1678, niet alleen met malkander, maar ook met het 38 Art. van de Instructie van den Rade Provinciaal te hebben geconfundeert, en daar ontrent quid pro quo genomen, ofte de Practycq, ten zynen tyde by den Hogen Rade geuseert wordende, geignoreert, zoo blykt daar uit onwedersprekelyk, dat de Practycq van welgemelde Hogen-Rade te dier tyd zoodanig was, dat de voorsz. Resolutie van den jare 1678, wel verre van Re-

ſtrictief, in tegendeel Extenſief wierd geobſerveert; 't welk Burgemeesteren en Vroedſchappen der Stad Brielle met recht doed doleren, dat dezelve Reſolutie als nu, tegens gemelde hare Stad, op fundament van vier onlangs voorgevallen, dog hen niet rakende Exempelen, en over welke de tyd van præſcriptie nog niet is verlopen, (indien Orders van den Souverain al konden worden gepræſcribeert) boven vermogen gereſtringeert word.

'S GRAVENHAGE.

Memorie van de Regering van Brielle, ter ſtavinge van haer voorſtel, in de Staetsvergaderinge gedaen.

Al het welke, mitsgaders de gevolgen dezer zake, welke niet alleen de Stad Brielle, maar ook de Heeren Edelen en verdere ſtem in Staat hebbende Steden zyn rakende, rypelyk overwogen zynde, flatteeren zich Burgemeesteren en Vroedſchappen der Stad Brielle (die, ſchoon juyst geen voorſittende, echter mede integrerende Leden van den Staat zyn, waar van de gereclameerde Reſolutie van den jare 1678 alleen ſpreekt) dat by U Ed. Mog. geene de minſte bedenkelykheid zal overblyven, om aan haar Edele Groot Mogende te adviſeren, dat ingevolge de bovengemelde Propoſitie, door hunne Gedeputeerden, uit hunnen Name, en op hunne Expreſſe Last, ter Vergadering van haar Edele Groot Mogende gedaan, de voorſz. Opene Brief of Mandament om Executie te zien decerneren, by welgemelden Hogen Rade aan den Boelhuysmeeſter Lankhorst verleent, worde ingetrokken en buyten effect geſtelt.

OVERYSSEL.

OVERYSSEL.

Zyne Hoogheid, de Heer Prins Erfſtadhouder, den 28 van deze Oogstmaend, 's morgens, van het Loo vertrokken zynde, om in de Staetsvergaderinge van dit Gewest, binnen de Stad KAMPEN, plegtiglyk zitting te nemen, werdt, op de grenſen van de Provincie, door eene deputatie van Ridderſchap

OVER-YSSEL. Steden, bestaende in den Heere Droste *van Haaxbergen*, en den Heere *Jordens*, Burgemeester der Stad Deventer, nevens den Heere *Borgerink*, Secretaris van die Stad, uit naem van de Heeren Staten, begroet en verwellekoomt; en, door dezelve Heeren, gezeten in een koets, met zes paerden bespannen, hebbende voor uit ryden twee Staten-boden, na deze Stad geleid. Tot op een quartier uurs aen dezelve genaderd zynde, werdt 'er een salvo van eenentwintig schoten met kanon gedaen, dienende met een tot bekendmakinge van zyne Hoogheids aennaderinge. Omtrent twaelf uuren, op het begin van 't Rechtsgebied dezer Stad gekomen zynde, werdt zyne Hoogheid by 't huis, *de Graef van Athlone*, door eene deputatie van de Heeren van den Magistraet, bestaende in de Heeren Burgemeesteren *Daandels* en *Stennekes*, nevens den oudsten Secretaris *Lemker*, opgewagt, en, uit name des Magistraets, insgelyks met een gepaste aenspraek begroet; welke Heeren, mede gezeten in een koets, met zes paerden bespannen, en voorgereden door dezer Stads Stalmeester te paerde, voorts den trein openden. Binnen de Veenpoort stondt eene Compagnie van tweeënzeventig Cadets uit de Burgerye, met de nodige Officieren voorzien, in drie ryen geschaerd, allen in uniforme; de Officieren gekleed in 't blaeuw, met een rood satynen vest, zwart fluweelen broek, witte kousen, en een goud galon om den hoed; de Cadets, mede gekleed in 't blaeuw, zwarte onderklederen, en witte kousen, en allen met zilver zydgeweer gewapend. De Officieren sa-

saluëerden den Prinse in 't voorby ryden; en de Cadets presenteerden hun geweer; waer na zyne Hoogheid alle de koetsen deedt halte houden; en deze Compagnie voor by liet passeren; welke daer op, in vier pelottons, opmarcheerde; hebbende voor zich uitgaen eene bende Musicanten; wezende insgelyks voorzien van Tamboers en Pypers, welken beurtelings den marsch, bestaende in 't bekende air van *Wilhelmus van Nassauwen*, bliezen en sloegen. Deze jonge manschap opende den trein agter het voor uit rydend detachement Cavallery. De Staten-boden gingen te voet, met ongedekten hoofde, voor de koets der Provinciale deputatie; en twee Roedendragers, in de plaets van den Stalmeester, met derzelver zilveren roeden, en mantels, mede met ongedekten hoofde, voor de koets van de Magistraets deputatie. De trein pasfeerde alzo de eerste Eerepoort; van Stads wege opgericht; staende by de Zwanenbrug, en voorts de Veenstraet, en Korenmarkt, tot op de Oudestraet, alwaer weder twee andere Eerepoorten, door den Magistraet, geplaetst waren; tusschen alle welken weder, door byzondere Ingezetenen, eene menigte van groene Eerepoorten; met groene pilasters en boogen, vercierd met schilderwerk en inscriptien, kroonen, festoenen en kransen van bloemen en oranje vlaggen, ieder op eene byzondere manier, waren opgericht. De burgery stondt eerstelyk van de Bovenkerk tot aen het Raedhuis, in twee ryen geschaerd, in de wapenen. Een party Musicanten, met basuinen en trompetten, op den

OVER-YSSEL.

OVER-YSSEL. megang van den nieuwen Toren geplaetst, en de Pauk met trompetten op het balcon van 't Raedhuis, gemengd met het klokken-gespel, vervingen malkanderen beurtelings op het aengenaemste, op dezen schoonen dag. De Heeren van den Magistraet stonden voor het Raedhuis, en saluëerden zyne Hoogheid, by welken de Heer Hertog van Brunswyk gezeten was, in 't voorby ryden. Zyne Hoogheid passeerde wyders de burger- en militaire Hoofdwagt, en reedt, door den nieuwen Toren, voorby het Collegie, zynde de Vergaderkamer der Heeren Staten van deze Provincie, op de nieuwe Markt, alwaer de overige Burgery in de wapenen stondt, tot aen de Broederbrug, langs de Burgwal, tot aen het huis van den Heer *Op ten Noorth*, door hunne Ed. Mog. tot het logement van zyne Hoogheid geschikt. Aldaer stondt een Compagnie Grenadiers in de wapenen, waer tegen de Compagnie der Cadets, tegen over het logement, met de rechter vleugel aensloot. Zyne Hoogheid werdt aldaer, door eene plegtige deputatie, bestaende in de drie Heeren Drosten van Zalland, Twente en Vollenhove, en drie Heeren Burgemeesteren der Steden Deventer, Kampen en Zwol, nevens den Heere Griffier van de Provincie, uit name van de Ridderschap en Steden, de Staten van deze Provincie, gerecipieerd, en binnengeleid; welke Heeren, na eenigen tyd aldaer vertoefd te hebben, naer de vergaderinge der Heeren Staten te rug keerden. De Heeren van den Magistraet, met derzelver Ministers, in zes koetsen gezeten, met vier voorafgaende Roeden-

dendragers, met derzelver roeden en mantels, OVER-
de Livery-bedienden naest de koetsen gaen- YSSEL.
de, reden vervolgens, naer het logement
van zyne Hoogheid, en hadden de eerste au-
dientie, waer by de Heer President Burge-
meester de eer hadt zyne Hoogheid binnen
deze Stad te verwellekomen. Hier na gaf
de Prins openlyk gehoor aen de Leden der
Vergaderinge van de Ridderschap en Steden,
en verdere Lieden van aenzien; waer na hy,
benevens de Heeren Burgemeesteren, de Bur-
gery, voorby zyn logement, in order zag de-
fileren. Omtrent twee uuren, werdt zyne
Hoogheid, door de gemelde Heeren van de
groote deputatie, by welke de Heer Drost
van Ysselmuiden, in de plaetse van den Heere
Droste van Zalland, gecommitteerd was, van
Hoogstdeszelfs logement, in drie koetsen
afgehaeld, wordende geprecedeerd door de
meergemelde Compagnie van Cadets, welke
vervolgens, voor het Collegie der Heeren Sta-
ten gekomen zynde, zich aldaer in drie ryen
rangeerde. Zyne Hoogheid werdt daerop,
door den Heere Droste van Twente, nu aen
't hoofd dezer commissie, en de verdere Hee-
ren, ter Vergaderzale ingeleid, alwaer Hoogst-
dezelve, op den Stadhouderlyken stoel gezeten,
door den Heere Droste van Zalland, ter verga-
dering presiderende, met een cierlyke en gepas-
te aenspraek, van wege hunne Ed. Mog. werdt
verwellekoomd, 't welk de Prins op eene min-
zame wyze beantwoordde. De deliberatien
werden voorts begonnen, en dezelven geëin-
digd zynde, werdt zyne Hoogheid, op gelyke
wyze, weder uitgeleid, en naer Hoogstdes-

OVER-YSSEL. zelfs logement te rug gebragt. Hierop hadden de Capitein, en verdere Officieren van de Compagnie Cadets, de eer, in eene particuliere audientie, hunne opwagtinge by zyne Hoogheid te maken, welke dezelven niet alleen zeer vriendelyk ontving, maer ook verzocht dien nacht, en den volgenden dag, de wagt by 't logement te willen houden; dewyl de Grenadiers Compagnie, aldaer de wagt houdende, zoude aftrekken, om in staet te zyn, 's anderendaegs, de wapenoeffening met het battaillon te kunnen verrichten. Te drie uuren werdt zyne Hoogheid, door de meergemelde groote commissie, aen 't hoofd hebbende den Heer Drost van Zalland, in koetsen, van Hoogstdeszelfs logement afgehaeld, en naer het Raedhuis dezer Stad geleid, alwaer een pragtige maeltyd voor zyne Hoogheid, en deszelfs Gevolg, benevens alle de Leden van de Ridderschap en Steden, aen drie tafels, behalven de Marschalks-tafel, was bereid. Het klokken-gespel van den nieuwen Toren, en de basuinen, geaccompagneerd met Trompetten, aen 't balcon van 't Raedhuis, lieten zich, geduurende dezen optocht, hooren, 't welk door de Pauken en 't Trompetten geschal werdt vervangen, wanneer zyne Hoogheid binnen het Raedhuis tradt, en in de nieuwe Voorzael ingeleid werdt; vertoevende aldaer eenigen tyd, tot dat de tafel aengericht was. Geduurende den maeltyd, die tot zes uuren duurde, werdt 'er een uitnemend Tafelmusyk, op het plein van 't Raedhuis, gemaekt, 't welk niet dan door het grof Musyk, op 't drinken der hooge

ge gezondheden werdt afgebroken. Als de maeltyd geëindigd was, werdt zyne Hoogheid, op dezelfde wyze, weder naer Hoogstdeszelfs logement te rug geleid. Den zelfden avond, deedt de Prins, in koetsen, geleid door een commissie van de Heeren van den Magistraet, de tour door de Stad, en zag de illuminatien, die zeer fraei en van eene byzondere uitwerking waren; dewyl alle de Eerepoorten, zo groene als houten, op de oude straet, en verdere straten, mitsgaders op den burgwal, zeer sterk met lampions verlicht waren, en zodanig geplaetst, dat men de eene door de andere in 't verschiet zag, 't geen een zeer aengename vertoning maekte. Zyne Hoogheid reedt mede over de lange Ysselbrug, en bezag met zeer veel genoegen eene perspective, die aen de Stadsherberg over deze brug was opgericht, bestaende in een Zon, met twee en dertig stralen, hebbende vierentwintig voeten diameters, (alwaer in 't midden de naem van zyne Hoogheid gezien werdt) ter hoogte van twee en dertig voeten in zyn midden punt van den grond af, met duizenden van lampions van verscheiden kleuren bezet. Van het einde van deze brug af, tot deze Zon, stonden twee ryen pilasters, hoog voor aen dertig voeten, met hunne capitelen en basementen, in 't perspectief naer de Zon, toneelswyze oploopende, welke insgelyks vol lichten waren, het welk van uit de Stad, over de gansche brug, en tusschen de pilaren zelve, het bekoorlykste gezicht van de wereld vertoonde. Men zag, in het wederkeren naer de

OVERYSSEL.

OVER-YSSEL. Stad, aen de linkerhand, eene fraeie illuminatie aen een ander huis en herberg, tegen de Stads muur, en aen de rechterhand die van den nieuwen Toren, kroonswyze in den koepel, met lantaerns, en, op den ommegang, met lampions bezet, waer van men den wederſchyn op het vlakke van den ſt illen Yſſel zag; en nog verder, ter rechterhand af, naer beneden, op het Kamper-eiland, drie hooge piramiden van brandende pektonnen, door de huislieden van dat Eiland aldaer opgericht. De illuminatien van het logement van zyne Hoogheid; van 't Staten Collegie, van 't Raedhuis en de Burgerwagt waren uitſtekende, en die van de Burgery mede fraei, van verſchillenden maek, en veelal met decoratien en inſcriptien voorzien, te breed om alhier plaets te vinden; wordende alzoo het meeste van dien nacht, met wandelen en vrolyk zyn, zonder eenige de minste wanorder doorgebragt. Zyne Hoogheid reedt den volgenden morgen, te acht uuren, aen de andere zyde van de Stad, de Hagenpoort uit, naer een groote vlakte, *de Greente* genaemd, alwaer het eerſte bataillon van het Regiment Infantery van den Heere Generael Grave *d'Envie*, gecommandeerd door den Heer Baron *de Wilke*, Collonel Commandant van het zelve battaillon, voor zyne Hoogheid eerst zynen wapenhandel verrichtte, en daer na een ſpiegel-gevegt hieldt, vertoonende eene attaque op, en de verovering van een fort; al het welk, met de uiterſte gezwindheid en naeuwkeurigheid, tot volkomen genoegen van den Vorst, volbragt zynde, keerde zyne

Hoog-

Hoogheid, na eenige ververschingen, die al- OVERYSSEL.
daer, onder een tent, voor Hoogstdezelve ge-
schikt, en waer by de eene halve Compagnie Cadets geposteerd stondt, terwyl de andere halve Compagnie by 't logement in de Stad de wagt hieldt, gereed stonden, genomen te hebben, te elf uuren, weder te rug. Daer na gaf de Prins particuliere audientie aen de Leden van de Gezworene Gemeente, aen de Burger-hoplieden, en voorts aen de Nederduitsche en Walsche Kerkenraden, als mede aen die van de Augsburgsche Confessie, en der Doopsgezinden, en laetstelyk openlyk gehoor van affscheid; hebbende ook de Heer *N. Wonneman*, Muntmeester dezer Provincie, dien morgen, de eer gehad, van zyne Hoogheid, en den Heere Hertoge, ieder een gouden Medaille, ter vereeuwinge van deze plegtige receptie geslagen, te overhandigen. Na het eindigen van deze audientien, reedt zyne Hoogheid naer de Staten Vergadering, en nam aldaer van hunne Ed. Mog. affscheid, en keerde daer op weder naer Hoogstdeszelfs logement. Kort daer na ging de groote deputatie mede derwaerts, en nam insgelyks affscheid van zyne Hoogheid. Na den middag om drie uuren, reedt eene deputatie van vier Heeren Burgemeesteren, nevens een Secretaris, in twee koetsen, met twee voorafgaende Roedendragers, naer 't logement, om den Prinse aftehalen, en naer 't Raedhuis te geleiden; alwaer, door de Heeren van den Magistraet, een niet min pragtige maeltyd, aen een tafel van veertig couverts, behalven de Marschalks tafel, voor zyne Hoogheid,

OVER-YSSEL. deszelfs Gevolg, en verdere Gasten, was vervaerdigd. Zyne Hoogheid verkoor, met de Heeren Gecommitteerden, derwaerts te voet te gaen, en werdt voor het Raedhuis, door den Heere President Burgemeester, en de verdere Heeren van den Magistraet gerecipieerd, en in de Voorzael aldaer ingeleid, alles onder een uitstekend musyk van 't klokken-gespel van den Toren, van de basuinen van 't balcon, en van de Pauk en Trompetten, op het plein van 't Raedhuis. Vervolgens werdt zyne Hoogheid geleid in de Schepenskamer, alwaer de maeltyd aengericht was; en, na dezelve geëindigd was, weder in de Voorzael; waer na de Vorst van den Magistraet afscheid nam, en, op dezelve wyze, door de Heeren Gecommitteerden, weder naer Hoogstdeszelfs logement werdt te rug gebragt, welke Heeren toen insgelyks afscheid van zyne Hoogheid namen. Tegen den avond, ging zyne Hoogheid naer 't huis van den Heer Collonel Commandant Baron *de Wilcke*, alwaer een gezelschap van Dames was, passeerde aldaer den avond, met veel genoegen, en keerde vervolgens weder naer Hoogstdeszelfs logement, voor 't welk de Compagnie Grenadiers nu weder de wagt hieldt, zynde de Compagnie Cadets, die nu byna zesendertig uuren onder de wapenen was geweest, door den Prinse voor haren dienst bedankt, en verschoond om zyne Hoogheid, 's anderendaegs, by deszelfs vertrek, naer buiten te geleiden, gelyk zyne Hoogheid mede voor alle meerdere plegtbewyzen en uitgeleide bedankt heeft. Na dat al-

les

les zo gunstig en gelukkig was afgeloopen en ten einde gebragt, is zyne Hoogheid, den volgenden morgen, te zeven uuren, met den Heere Hertoge van Brunswyk, en verder gevolg, onder 't lossen van 't kanon, over den Ysselbrug naer ZWOL vertrokken, ten uitersten voldaen, over het onthael hem, door de Ridderschap en Steden, en den Magistraet bewezen, en hebbende een groot genoegen getoond over den welmeenenden yver der burgerye omtrent zyn persoon, by deze gelegenheid, aen den dag gelegd, en over de goede order, op alle zaken gesteld en in acht genomen. Om zyne Hoogheid, overeenkomstig met zyn Persoon, en hooge waerdigheden te ontvangen, hadt men te ZWOL veele toebereidselen gemaekt. Voor het Stadshuis zag men een pragtig Bouwgevaerte opgeregt, de gehele hoogte en breedte van het Stadshuis beslaende, en den Tempel der Eendragt verbeeldende, welke vertoond werdt, door een Beeld, in de Middenpoort of Nisse staende, een bundel Pylen in de hand houdende, en de ontwapende Tweedragt onder hare voeten tredende; hebbende de Voorzichtigheid boven zich. In het Frontespies vertoonde zich een jonge Oranjeboom, vastgehouden door de Wysheid en Gerechtigheid. Op het balcon, boven den ingang van het Stadshuis, waren verbeeld het Gezag en de Goedertierenheid, en, beneden in twee Nissen, de Geleerdheid en de Deugd. Voorts was het gehele Werk alomme met Decoratien en Ornamenten, op de tydsomstandigheden toepasselyk, versierd. Aen de achterzyde van het

OVER-YSSEL.

OVER-YSSEL. Stadshuis, tegen den zogenaemden Raed-Toren, was eene zeer zinryke Illuminatie, ter hoogte van omtrent honderd voeten, in den smaek van een Pavillon of Tent vervaerdigd, onder welker veelvuldige Decoratien uitblonken twee groote stukken, in de twee onderste Zy-nissen geplaetst, welker eene de Stad ZWOL, door eene Maegd vertoond, verbeeldde, met het opschrift *Temporum Felicitas*, en het andere twee Riviergoden, rustende onder de schaduw van een Oranjeboom, met het opschrift *Tute ac Secure*. Buiten dien waren van Stadswegen, op de Groote Markt en omtrent de drie Stadspoorten, opgerecht vier prachtige Eerepoorten, alle van byzondere vinding, in eenen verhevenen smaek, met eene menigte Zinnebeelden en Sieraden, op de heuchelyke tydsomstandigheid toepasselyk, voorzien, te veel om ze allen op te geven, gelyk ook alomme een groot aental van Eerebogen van alderhande zoort en Vinding door Particulieren geplaetst waren. Zyne Hoogheid kwam, omtrent negen uur, op de gewoone Exercitie-Plaets van het Guarnisoen, een half uur buiten deze Stad, wordende aldaer door eene Commissie van twee Heeren Burgemeesteren verwelkoomd. Na het Guarnisoen te hebben zien manœuvreren, en zich eenigen tyd, in een der Tenten, waer een ontbyt was toegericht, te hebben opgehouden, kwam zyne Hoogheid, omtrent half elf uur, onder het gebulder van het kanon, en het gelui der klokken, in de Stad, wordende aen de Poort andermael door eene tweede Commissie uit den Magistraet ont-

ontvangen. De Burgery, doorgaens zeer deftig, en meer dan gemeen uitgedoscht, stondt gerangeerd door alle de straten, van de Poort naer het Stadshuis leidende, waer door zyne Hoogheid passeerde, wordende voor het Stadshuis door alle de overige Heeren Burgemeesteren, onder het geschal van Pauken en Trompetten, gerecipieerd. Na eenigen tyd in de Vergaderkamer te hebben doorgebragt, ging zyne Hoogheid, door den gehelen Magistraet verzeld, naer de Groote Kerk, verleende aldaer op de Consistorie-Kamer audientie aen verscheidene Genoodschappen, en diverteerde zich vervolgens in de Kerk een tyd lang met het aengenaem musyk, welk van het Orgel werdt gehoord; by welke gelegenheid, eene aldaer toegelatene menigte Menschen van aenzien het genoegen hadt zyne Hoogheid van naby te beschouwen. Vervolgens deedt dezelve, door de twee presiderende Heeren Burgemeesteren verzeld, eene wandeling te voet, door alle de voornaemste straten dezer Stad, en door een gedeelte van alle de aengename Plantagies buiten dezelve, en begaf zig vervolgens tegen twee uur aen den prachtigen maeltyd, die op het Stadshuis was toebereid. Even na vier uur vertrok zyne Hoogheid naer het Loo, na op eene zeer gracieuse wyze zyn genoegen te hebben betuigd, over deszelfs Receptie, en de blyken van liefde en agting alhier ontvangen; wordende, door de twee oudste Heeren Burgemeesteren, tot aen den Ysfel, een half uur van hier, begeleid. Des avonds was de gehele Stad zeer sierlyk geïllumineerd, waer-

OVER-YSSEL.

OVERYSSEL. waerby voornamelyk de groote Toren, het Stadshuis, de Eerepoorten, welke allen prachtig verlicht waren, en inzonderheid het Pavillon tegen den Raed-Toren, het geen met eene groote menigte lampions praelde, en een allerverrukkelykst gezicht uitleverde, gelyk ook zeer veele particuliere huisen, uitblonken; zynde voorts die nacht onder alderhande vreugdebedryven, zonder eenige verwarring of ongeregeldheid, en met het uiterste genoegen ten einde gebragt.

STAD EN LANDE.

GRONINGEN.

GRONINGEN. Het is bekend, dat men, in deze Provincie, gewoon is, jaerlyks, de dankbare gedachtenisse te vieren van de verlossing aen deze Stad, in den jare 1672, te beurt gevallen, wanneer het Keulsch en Munstersch Leger, na het bemagtigen van verscheiden schansen en sterkten, dezelve berende, doch op den 17 van Oogstmaend, zich genoodzaekt zag dezelve te verlaten, na dat 'er, gelyk men meent, vyfenveertig honderd man van die troepen gesneuveld waren. Eens voor al zullenwe de Publicatie, welke ten dien einde alle jaren afgekondigd wordt, alhier plaets geven. Dezelve is op den 7 van deze maend, door den Prinse Erfstadhouder, en de Heeren Gedeputeerde Staten van deze Provincie, vastgesteld, en loopt op dezen zin.

Wy

Wy WILLEM, *by der Gratie Gods Prins van* Oranje &c. &c. &c., *mitsgaders* GEDEPUTEERDE STATEN *der Stad* Groningen en Omlanden, *doen te weten*:

GRONINGEN. *Uitschryving van den jaerlykschen Dankdag, over het opgebroken beleg van deze Stad in 1672.*

Alzo het den Allerhoogsten God behaagt heeft, de Vereenigde Nederlanden door vele wonderen, uit kleine beginzelen en grote elenden, te verheffen in top van aenzien, die te versieren met rykdom, magt, vryheid en boven al met de zuivere en ware Godsdienst, die wederom na zyn aenbiddelyk en rechtvaerdig oordeel plotselyk te vernederen, door magtige vyanden tegens dezelve te verwekken, welke in den jare 1762 zich verbonden om dezen Staet te vernietigen, en onder haer te verdeelen: Waer ontrent zy reeds zo verre hun oogmerk hadden bereikt, dat verscheide Leden, Steden, Forten en Sterkten van dezen Staet der Vereenigde Nederlanden al bereids zich aen hunne magtige Vyanden hadden overgegeven, en van het Lighaem der Unie waren afgesneden; wanneer ook de vyandlyke magten een gedeelte van deze Provincie overstroomden, en wy in het vuur en water waren gekomen, en dat enige van de voornaemste Sterkten, die deze Provincie dekten, waren overweldigt, de Stad Groningen zwaer belegerden, en met groot geweld aentasteden, niet twyfelende, of zy zouden ook deze Stad en Ommelanden, na zulke voorspoedige beginselen, geheel overweldigen. Zo heeft het echter den Almagtigen God gunstiglyk behaegt, na zyne zo dikwils bewezene barmhertigheid, tegen de verwagtinge onzer Vyanden, hunne gewoonlyke voorspoed te stuiten voor onze Wallen, en den loop hunner overwinningen alhier af te breken, door der Regenten beleid en enigheid, de Burgery dezer Stad, de Ingezetenen der Provincie en de Militie dapperheid in te storten, en derzelver rechtvaerdige zake dermate te zegenen, en haer tegens de magt der Vyanden te beschermen en bewaren, dat de Vyanden daer door gedwongen

zyn

GRONINGEN.

Uitschryving van den jaerlykschen Dankdag, over het opgebroken beleg van deze Stad in 1672.

zyn geworden, de belegering van deze Stad den zeventienden Augusti zestienhonderd twee en-zeventig, na verlies van veel volk, en zyn moordgeweer, tot weinig schade van menschen, te vergeefs gebruikt te hebben, met schande op te breken, en daer op voorts de geheele Provincie, met alle zyne Volkeren te ontruimen en te verlaten; waer na ook door den zegen des Allerhoogsten over de Wapenen van dezen Staet, de voornaemste Forten dezer Provintie, van de Stad Groningen en Ommelanden, die in der Vyanden handen gevallen waren, denzelven in korten tyd wederom zyn ontweldigd, en onder de gehoorzaemheid van den Staet gebragt, tot verwondering der vreemde en blydschap van deze geünicerde Landen.

Waerom het ten hoogsten betaemlyk is, dat zo grote weldaden nimmer vergeten, maer in een levendige gedagtenis van de onverdiende goedertierenheden Gods, dankbaerlyk bewaerd worden, om met een diepe erkentenis van onze onwaerdigheid en zyne Genade, God alleen de eere te geven van zo grote Verlossingen, en behoudenis van onze duurgekogte vryheid en Godsdienst, en met een ware dankbaerheid Hem te verheerlyken en te loven, door ons hertlyk te verootmoedigen over alle onze zonden, die tegen de verschuldigde dankbaerheid strydig zyn, onze wegen te verbeteren, en alzo ware vrugten van dankbaerheid voort te brengen; op dat alzo Gods rechtvaerdige toorn, die zich van tyd tot tyd in verscheide ontzachlyke gevallen geopenbaert heeft, hoe langs hoe meer worde weggenomen, en deze Provincie, mitsgaders het geheele Lighaem van den Staet, door des Heren gunstige providentie, in vrede en veiligheid moge worden geconserveert.

Zo hebben Wy goedgevonden, dat in plaets van den zeventienden, tegenswoordig, na den nieuwen verbeterden styl, op Donderdag den 28 Augusti naestkomende, in opgemelde Stad Groningen, en de Zondags daer aen volgende, in de Omme-

melanden, het Goregt en beide Oldampten, gehouden zal worden een extraordinaris DANK- en BEDEDAG, om God den Here voor voorschreve Verlossing der Stad Groningen, bewaring dezer Provincie, als ook voor de zeer notabele Conquesten, ontrent de Frontieren derzelver Provincie, behoudenis van ons lieve Vaderland en gelukkige Regeringsform, op vaste en zekere gronden gesteld, en thans met een onvermoeiden iever door zyn Doorl. Hoogheid den Here Prinse Erfstadhouder, tot ware blydschap dezer Landen, met zo veel luister aenvaerd, en andere ontvangene veelvoudige weldaden, met een nedrig gemoed te loven en te danken, en met een vieriglyk, ootmoedig en ernstig Gebed, om zyne verdere kragtdadige hulp en bystand, tot bescherminge en bewaringe van ons lieve Vaderland, het zelve in zyne gunste conserverende by zyne Vryheid en Religie, en ten dien einde, inzonderheid, ook by deze gelegenheid, den zegen des Allerhoogsten over zyne Doorl. Hoogheid af te smeken, dat het Hem behagen moge de dagen zyner Regeringe, onder genietinge van 's Hemels dierbaerste gunsten, uit te rekken, tot in een hoogen ouderdom, en dus alle de Ingezetenen des Lands de aengename vrugten van een gelukkige en voorspoedige Regeringe, nog lange onder Hoogstdezelve doen genieten. Alles tot grootmakinge van zyne Allerheiligste Naem, voortplanting van onze ware Christelyke Religie, conservatie van onze duurgekogte Vryheid en onzer aller zielen zaligheid.

GRONINGEN.

Uitschryving van den jaerlykschen Dankdag, over het opgebroken beleg van deze Stad in 1672.

ZO IS 'T, dat wy verzoeken, en niettemin amtshalven ordonneeren, alle Predikanten dezer Stad Groningen en Ommelanden, alsmede van het Geregt der beide Oldampten, omme van dezen DANK- en BEDEDAG alomme Notitie en Publicatie te doen, mitsgaders allen Ingezetenen, dat zy zich op voorschreven dag tot het gehoor des Godlyken Woords, en vurige aenroepinge zynes Heiligen Naems, voor- en namiddag, ten einde voorschreven, in de Kerken zullen laten vin

den

GRONINGEN. *Uitschryving van den jaerlykschen Dankdag, over het opgebroken beleg van deze Stad in 1672.*

den, en onder en gedurende de Predikatien zich van Tappen, Kaetsen, Balslaen en dierlyke Handteringe onthouden; op dat zodanig goed en heilzaem voornemen, door voornoemde wulpsheid en dertelheden, niet verhinderd werde; op pœne van vyf en twintig gouden Realen, te executeeren tegen die gene, die bevonden worden dezen ter contrarie gedaen te hebben; zullende de breuke geapplieeert worden, een derdendeel tot profyt van den aenbrenger, een derdendeel voor het Recht ter Plaetse, en een derdendeel tot profyt der Armen, waer naer een ieder, tot vermydinge van Godes vreeslyke toorn, en zyn eigen schade, zich zal hebben te reguleeren.

Gedaen in Groningen ter Vergaderinge, op Donderdag den 7 Augusti 1766.

VERANDERINGEN ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

HAERLEM. Den 31 van de nu afgeloopen Hooimaend, hebben de Heeren Raden in de Vroedschap van deze Stad, tot Medelid van hun Collegie, in plaetse van den overledenen Heere Dirk van der Waeyen, verkozen en aengesteld den Heer Mr. *Aalst van der Hoolk de Bruyn*, Schepen dezer Stad.

Wyders is, door den Prinse Erfstadhouder, tot Hoofdofficier van deze Stad verkozen de Heer *Jean Salomon la Clé*, die den 22 van deze Oogstmaend, in die hoedanigheid geinstalleerd is, opvolgende den Heere Mr. Kornelis Ascanius van Sypenstein, wiens termyn afgeloopen was.

DELFT. Den 14 van deze Oogstmaend, overleedt alhier, in den ouderdom van ruim achtenzeventig jaren, de Heer Mr. *Francois Boogert*, die, in den jare 1749, Raed in de Vroedschap van deze

deze Stad geworden zynde, in de jaren 1750, 1751 en 1752, het Schepensamt bekleed heeft, en in Wintermaend des jaers 1758, op zyn verzoek, als Raed in de Vroedschap ontslagen is, ten behoeve van zynen Zoon, den Heere Mr. Jo-han Boogert, welke reeds in den jare 1763 het tydlyke met het eeuwige verwisseld heeft.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

EDAM. Den 7 van deze Oogstmaend, overleedt, te Amsteldam, in den ouderdom van zestig jaren, de Heer *Nikolaes Bost*, zedert den jare 1730, Raed in de Vroedschap van deze Stad, alwaer hy ook meermalen de Burgemeesterlyke waerdigheid bekleed heeft, en wegens welke hy thans gecommitteerd was in het Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit, te Amsteldam residerende.

MONNIKENDAM. De Regering van deze Stad, jaerlyks op St. Lourens-dag, in Oogstmaend, veranderende, zyn, den 9 dezer, op de gewone wyze, als Burgemeesters verkozen de Heer DIRK CLAUS, NIKOLAES BRUIN, HENDRIK BOON en FRANS VAN DALEN, en, door zyne Hoogheid den Prinse Erfstadhouder, uit eene overgeleverde nominatie, als Schepenen de Heeren *Dirk Minnen Jansz.* Mr. *Pieter Boon*, *Muus Bruin*, *Pieter Stil*, *Klaes Molewater Klaesz.*, *Jan Bent* Junior, en *Jan Oosfaen*; uit welken wederom de drie eerstgemelde Heeren tot Schepenen Commissarissen over des gemenen Lands middelen benoemd zyn.

VLISSINGEN. Den 9 van deze Oogstmaend, zyn tot Raden in de Vroedschap van deze Stad verkozen de Heeren *Jakobus Andriessen*, door den vrywilligen afstand, en bevorderinge tot Secretaris van de Rekenkamer, van den Heer Mr. Adriaen Isaak Hurgronje, en Mr. *Robbert Henrik du Pon*, in plaetse van den overledenen Heere *Jan Guepin*.

BATAVIA. Den 5 van de jongste Sprokkelmaend, overleedt alhier, na eene langwylige en uitterende

ziekte, de Heer *Jurgen van der Spar*, ordinair Raed van Nederlands Indie.

LYST DER PRYZEN VAN VERSCHEIDE PRODUCTEN ONZES LANDS.

Rotterdam den 18 *Augustus.*

	by de Z. Zak
Tarw Jarige Zeeuſ.	18 a 22 ß
—— nieuwe Puike	18 a 19 ß
—— gemeene Zeeuſ.	17 a 18 ß
—— Blauwe	14½ a 16 ß
—— Zomer	12 a 15 ß
Rogge, Zeeuſe oude	12 a 13 ß
—— dito nieuwe	11 a 12 ß
Erten, grauwe	16 a 18 ß
—— blauwe	16 a 18 ß
—— witte	12½ a 13½ ß
	by 't Last
Boekw., vl. enz. op 152 ℔	23 £
—— kley	20 a 22 £
Garst, Winter	14½ 16 £
—— Zomer	13½ a 15 £
Haver Zeeuws	14½ a 16 £
Paerdeboonen	18 a 19 £
Koolzaed	30 a 34 £

Rotterdam den 18 *Augustus.*

Vlas	by den Steen.
—— Allerbest	32 a 31 ſl.
—— Best	30 a 29 ſl.
—— Ordinair	23 a 27 ſl.
—— Gemeen	25 a 26 ſl.
—— Slegt	24 a 23 ſl.

Leiden

	by 't Vierendeel.
Grasbot. 2 Aug.	23 a 24.
—— 9 en 16 dito	22 a 23.
—— 23 dito	21 a 22.
—— 30 dito.	22 a 23.

NIEUWE NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN.

SEPTEMBER. MDCCLXVI.

GELDERLAND, HOLLAND, UTRECHT, OVERYSSEL.

Wy voegen deze vier Provincien te zamen, om datze allen betrekking hebben op en belang by de zaek, die wy thans moeten voordragen; het gewigtige, namelyk, en dagelyks in bedenklykheid aengroeiende werk der Rivieren, die deze Gewesten jaerlyks met gevaer en droevige overstroomingen dreigen. Wil men de oorzaken van de hoogte des waters, welke men, zedert eenige jaren, in 't Herfst- en Wintergetyde, inzonderheid op de Lek, en den Nederrhyn gehad heeft, weeten, men leeze het gene daer omtrent te boek gesteld is in de *Nederlandsche Jaerboeken* voor Louwmaend des jaers 1764 (*). Doch, inzonderheid kunnen hier toe dienen de *Aenmerkingen over de Rhyntakken*, by gelegenheid van vorige Onderhandelingen, opgesteld, door de GELDERLAND, ENZ.

(*) XVIII Deel. Bladz. 4.

GELDERLAND, ENZ.

de Heeren, welken het beleid der zake, van wege de Staten van Utrecht, was toebetrouwd; waer uit te gelyk de gevoelens van die Provincie; over dit stuk, kunnen afgenomen worden. Wy achten het derhalve de moeite wel waerdig, om dat Vertoog onzen Lezeren onder 't oog brengen; waerop wy eene korte schets van het verhandelde in verscheiden Conferentien, tusschen Gecommitteerden tot de zake gehouden, zullen laten volgen, en eindelyk melden, wat 'er, in de jongste Hooi- en deze Herfstmaend, daer omtrent voorgevallen is. De *Aenmerkingen* loopen op dezen zin:

AANMERKINGEN OVER DE RHYNTAKKEN.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Het is bekend, dat de Bovenrhyn zig by Schenkenschans verdeelt in den Nederrhyn en de Waal; dog dat de mond van den Nederrhyn aldaar verstopt geworden en in een overlaat voor het hooge water veranderd zynde, aan den zelven, door het openen van het Pannerdensche Canaal, in het begin van deze eeuw, een nieuwe mond gegeven is; zo dat de Nederrhyn tegenwoordig twee monden heeft, namelyk een by Schenkenschans, en een by Pannerden, waar van de eerste alleen by een gezwolle Rivier, de laatste by hoog, middelbaar en laag water werkt.

Het gedeelte van de Waal, dat tusschen den ouden en nieuwen Rhynmond gelegen is, word gemeenlyk de Bovenwaal geheeten; verder nederwaarts wordt die Rivier de Beneden- of Nederwaal genoemd, hebbende haren mond by de Sterreschans. Het gedeelte van den Nederrhyn, dat zig van deszelfs verlanden mond by Schenkenschans uitstrekt tot aan Candia, heeft den naam van den ouden of versanden Rhyn gekregen.

Ook is bekend, dat de Nederrhyn by Ysseloort

zig in twee takken verdeelt, namelyk in den Gelderschen Ysfel en den Beneden-Rhyn, die by Wyk te Duurstede den naam van de Lek aanneemt.

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Aan den eenen kant heeft de ondervinding van langdurige tyden doen zien, dat de Bovenrhyn by een middelbare Rivier waterryk genoeg is, om de Waal, Nederrhyn, Lek en Ysfel gesamentlyk in een vaarbaren staat te onderhouden, indien het middelbaar water tusschen alle die Rhynspranken naar behoren verdeeld werd.

Aan den anderen kant leert de ondervinding, dat de toevoer van water langs den Bovenrhyn by een gezwolle Rivier dikwils zo groot is, dat het zelve langs de Waal, Nederrhyn, Lek en Ysfel, niet zonder groot gevaar en nadeel van de aangrenzende Provincien, naar Zee kan afgevoerd worden, ten zy alle die Rhyntakken onbelemmerd zyn, en het hooge water tusschen dezelve insgelyks behoorlyk werde verdeeld; daar het anderzins, zoo niet buiten alle ongemak, immers zonder wezendlyk nadeel of gevaar, gemeenlyk kan geloosd worden.

By het Plan door den Raad van Staten, overeenkomstig met de gronden van een gesonde Rivierkunde en met de wesendlyke belangen der gesamentlyke Geinteresseerden, geformeerd, en door Haar Hoog Mog., by resolutie van den 3 September 1698, aan het Bondgenootschap voorgedragen, tot herstelling van de toenmaals geheel vervalle Nederrhyn, Lek en Ysfel, met den aankleve van dien, werd als de bekwaamste verdeeling van het water tusschen den Gelderschen Ysfel en den Benedenrhyn of Lek aangepresen de egaliteit tusschen die twee Rivieren.

En zyn de Provincien van Gelderland, Utrecht en Overysfel van de regtmatigheid van die verdeeling zoo overtuigd geweest, dat zy in het begin van deze eeuw, by het aangaan der Associatie, om ten haren kosten door het openen van het Pannerdensche Canaal, de voorsz. herstelling, (die

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

van het Bondgenootschap te vergeefs gewagt wierd,) zoo veel doenlyk te weeg te brengen, niet alleen uitdrukkelyk vastgesteld en onderling gestipuleerd hebben, dat het water by Ysseloort tusschen de gemelde twee Rivieren *egalyk zoude verdeeld, en van tyd tot tyd egaal gehouden werden;* maar ook geoordeeld hebben, zig van de getrouwe uitvoering daar van, door het nemen van noodige precautien, te moeten verzekeren.

Wat de verdeeling van het water belangt tusschen de Waal en Nederrhyn, in den jare 1745, wanneer de doorbraak, (die in den Spykschen Dyk kort boven den versanden Rhynmond aan de Noordzyde van den Bovenrhyn in den jare 1740 gevallen was) nog openlag, wierd, by *naauwkeurige observatien*, bevonden, de proportie tusschen de Waal en Nederrhyn by een lage Rivier, als het Spyk niet overliep, zoodanig te wezen, dat de Nederwaal twee derde deelen, en het Canaal van Pannerden een derdedeel van het afkomend Bovenrhynwater naar zig trok; en is by het VIIIste Art. van de Conventie, die, den 28 Augusty van het gemelde jaar 1745, tusschen de Provincien van Gelderland, Holland, Utrecht en Overysfel gesloten is over de herstelling der Spyksche doorbraak, vastgesteld en geconvenieerd, dat *het but altoos zoude zyn, die proportie te doen standgrypen, en voor zoo veel doenlyk te conserveren.*

En uit het geen, zoo tusschen de voorsz. Provincien onderling, als tusschen dezelve ter eener, en de Cleefsche Regering ter andere zyde, verhandeld is over de zoo even gedagte herstelling van de Spyksche doorbraak, blykt op de overtuigendste wyze, dat de gemelde Provincien en Regeering met die herstelling bedoeld hebben, om, ten aanzien van de verdeeling van het *hooge* water tusschen de Waal en Nederrhyn, de zaken wederom te brengen *in die termen, als dezelve voor den jare* 1740 *geweest waren.*

Voor het Jaar 1740 waren het Spyk boven, en 's Gravenwaerd beneden den ouden Rhynmond ge-

gelegen met water-vrye dyken omringd, en de Polder van Herwen, Aart en Pannerden gesloten; dus 'er geen wegen voor het hooge water uit den Bovenrhyn en Waal naar den Nederrhyn open waren, dan alleen de versande Rhynmond en het Pannerdensche Canaal.

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Ten opzigte van het Spyk en den Polder der gemelde drie Dorpen, lydt het gezegde by niemand eenige bedenkelykheid.

Niet min zeker is het ook, dat 's Gravenwaerd voor den jare 1740, en zelfs tot den jare 1751, met een water-vryen dyk of dam aan de Waalsyde gedekt geweest is. Dit blykt uit verscheide onwraakbare bewyzen, onnoodig, om voor het tegenwoordige alhier bygebragt te worden. Het zelve is zigtbaar genoeg uit twee van de zwarigheden, welke, in den jare 1749, door die van Cleve gemaakt zyn, tegen de propositie om den ouden Rhynmond toe te dyken. Namelyk 1. *Dat daar door de Rivier met zulken kragt tegen de 's Gravenwaerdsche dyken zoude aanvallen, dat het byna onmogelyk zoude zyn die te houden, waar door als dan aan 's Konings domeinen, die aldaar zeer considerabel waren, dikwyls een irreparabile schade zoude worden toegebragt;* en 2. dat door die toedamming *de weilanden van zyne Koningl. Majest. aan den ouden Rhyn gelegen, in plaats van uiterwaarden zouden worden binnelanden.* Zynde uit de natuur der zake blykbaar, dat zonder ongerymdheid geen van beide die zwarigheden door de Cleefsche Heeren tegen het toedyken van den ouden Rhynmond heeft konnen geopperd worden, zoo 's Gravenwaerd in dien tyd een vryen overtogt gaf aan het hooge water uit de Bovenwaal naar den ouden Rhyn.

Weshalve de meergemelde Provincien en Regering met de herstelling van de Spyksche doorbraak evidentelyk bedoeld hebben te effectuëren, dat 'er voor het vervolg, even als voor den jare 1740, by een *hooge* Riviere, geen water uit den Bovenrhyn en Waal op den Nederrhyn zoude komen,

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

dan alleen door den verſanden Rhynmond en door het Pannerdenſche Canaal.

Daar en boven is by de Conventie, welke de voorſz. vier Provincien, in den jare 1745, met de Cleefſche Regering over de herdyking van het Spyk aangegaan hebben, bepaald, dat de daar toe geprojecteerde Inlaagdyk op het Spyk in dier voegen zoude gelegd worden, dat 'er *voor den Ouden Rhyn nog open zoude blyven ongeveer* 70 *roeden*.

En by de Conventie over deze zake in dat zelfde jaar, tusſchen die Provincien onderling opgeregt, is tot geruststelling van Holland, (die bedugt was, dat de herdyking van het Spyk alleen niet voldoen zoude, om de nodige ontlasting aan den Nederrhyn te bezorgen, en vreesde, dat de ſluiting van de Spykſche dykbreuke tot gevolg zoude hebben, dat de toevoer van water by een hooge Rivier door het Pannerdenſche Canaal naar evenredigheid toeneemen, en dus het gevaar op den Nederrhyn en Lek het zelfde blyven zoude,) vastgeſteld, dat het gemelde Canaal, het welk bewezen wierd, ter dier tyd in dezelfde ſituatie te zyn, als 20 en meer jaren te voren, altoos zoude gehouden worden *op dezelfde wydte en diepte*, die het by naauwkeurige meting en peiling bevonden wierd in het zoo evengemelde jaar 1745 te hebben.

Die Præcautien omtrent de wydte van den ouden Rhynmond, en het vermogen van het Pannerdenſche Canaal, in voorſz. Conventiën gebruikt, zonder eenige melding van nog andere openſtaande wegen voor het hooge water, naar den Nederrhyn, veel min eenige voorzorge daar omtrent, ſtrekken al mede tot een overtuigend bewys, dat in den jare 1745, behalven de Spykſche dykbreuke, geen andere wegen voor het hooge water uit den Bovenrhyn en Waal naar den Nederrhyn bekend geweest zyn, dan alleen de verſande Rhynmond en het Canaal van Pannerden.

Uit die præcautien is ook zigtbaar, dat het oogmerk, met de herdyking van het Spyk be-

doelt,

bedoelt, niet alleen geweest is, om te effectuë-ren, dat het hooge water wederom alleen door die twee wegen op den Nederrhyn zoude komen, maar ook dat het zelve langs die twee wegen in geen grooter quantiteit zoude toegevoerd worden dan voor den jare 1740, zoo dat de meergemelde Provincien en Regering met de herstelling van de Spyksche dykbreuke, gelyk hier voren gezegd is, evidentelyk beoogd hebben, de verdeeling van het hooge water tusschen de Waal en Nederrhyn in allen opzigte wederom te brengen op den voet, als dezelve geweest was voor het zoo even gedagte jaar 1740.

GELDERLAND, ENZ.
Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Dat die beoogde verdeeling van het hooge water tusschen de Waal en Nederrhyn overeenkomstig was met de gesteldheid van die beide Rivieren, en met de belangen van de aangrenzende Provincien en Landen, blykt hier uit:

Dat de Cleefsche Regeering, die niet minder by de Waal dan by den Nederrhyn geinteresseerd is, zedert het openen van het Pannerdensche Canaal, altoos zorgvuldig getracht heeft te beletten, dat 'er door geen andere wegen dan door dat Canaal, en door den versanden Rhynmond, eenig water by een hooge Rivier op den Nederrhyn zoude komen.

Ten dien einde heeft die Regering, in den jare 1711, wanneer de Spyksche dyk doorgebroken, en hier door een derde weg voor het hooge water naar den Nederrhyn geopend was, niet alleen met de Provincien van Gelderland, Utrecht en Overysfel tot de herstelling daar van geconcurreerd, maar ook meer dan de helft der kosten, welke daar toe vereischt wierden, gedragen.

Ten zelven einde heeft die Regering, voor een nieuwe doorbraak van den Spykschen dyk bedugt zynde, zedert den jare 1720, tot den jare 1730, by de gemelde Provincien menigvuldigmaal aanzoek gedaan, om in tyds daar tegen te helpen voorzien.

En wanneer eindelyk, in den jare 1740, die dyk

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

wederom ingebroken was, heeft die Regering niet alleen ten ſpoedigſten kennisſe daar van gegeven aan de voorſz. Provincien, met aanwyzing van de nadeelige en gevaarlyke gevolgen, die daar uit te wagten waren voor den Nederrhyn, maar heeft ook, in den jare 1745, met de Provincien van Gelderland, Holland, Utrecht en Overysſel op nieuw geconcurreerd tot het herſtellen van die inbrake, en tot het beveiligen van den Spykſchen oever door ſware ryswerken, en heeft zig by de Conventie, welke daar omtrent met conſent van zyne Pruisſiſche Majeſteit geſloten is, geëngageerd, om een zekere quota tot den onderhoud van die werken te contribuëren.

Uit dit bygebragte blykt ten klaarſten, hoe zeer de Cleefſche Regering door de langdurige ondervinding overtuigd geweest is, dat de Waal door de quantiteit van water, welke de Nederrhyn by een hooge Rivier, voor het jaar 1740, door den verſanden Rhynmond en het Canaal van Pannerden gewoon was naar zig te trekken, genoeg en naar behooren ontlast wierd, en dat de geſteldheid van den Nederrhyn en de belangen der aangrenzende Landen niet toelieten, dien toevoer van hoog water naar den Nederrhyn door byweegen te vergrooten.

In conformiteit van deze Principes is die Regering ook in den jare 1751, wanneer de 's Gravenwaerdſche dyk ingebroken, en dus een nieuwe weg voor het hooge water uit de Bovenwaal naar den Nederrhyn geopend was, ten eerſten bedagt geweest, om die opening door het leggen van een Inlaagdyk ten ſpoedigſten wederom te ſluiten; dog is ter dier tyd door tusſchenkomende omſtandigheden belet geworden, dat voornemen ter uitvoer te brengen.

Hier komt by, dat de Provincie van Holland, (by de Waal zoo merkelyk geinteresſeerd, en voor dien Rhyntak zoo zeer bezorgd,) wel verre van de verdeeling van het hooge water tusſchen de Waal en Nederrhyn, zoo als die plaats had

ge-

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

gehad voor den jare 1740, als een onbillyk of onmatig bezwaar aan te zien voor die eerstgenoemde Rivier, niet alleen bewogen is geworden door de verandering, welke de Spykſche doorbrake in die verdeeling gemaakt had, om in de zaken van den Nederrhyn, welke die Provincie feedert het begin van deze eeuw zig niet aangetrokken had, mede deel te nemen, en te concurreren, en door de herdyking van het Spyk die verdeeling weer te helpen herſtellen; maar zelfs uit vreeze, of de Nederrhyn hier door wel genoeg ontlast zoude worden, vermeend heeft, by de meergemelde Conventie over die zake, in den jare 1745 geſloten, te moeten bedingen, gelyk hier voren gezegd is, dat het Canaal van Pannerden by dat bepaald vermogen zoude gehouden worden, als het zelve toen ter tyd had; en dat, zoo bevonden wierd, dat 'er na de herſtelling van de Spykſche dykbreuke, (hoe zeer hier door alles wederom op den vorigen voet ſcheen gebragt te zullen worden,) nog te veel water by een hooge Rivier op den Nederrhyn mogte komen, zulks als dan door bekwame middelen zoude belet worden.

Aan den anderen kant hebben de Heeren Gelderſche en Utrechtſche Gecommitteerden, in de Conferentie, welke in de maand July 1745 te Arnhem gehouden is, door onwederſprekelyke bewyzen aangetoond, dat de Nederrhyn, voor het jaar 1740, het hooge water, dat hy door den verſanden Rhynmond en het Pannerdenſche Canaal ontving, langs den Yſſel en de Lek by een opene Riviere naar Zee plagt af te voeren, zonder eenig merkelyk ongemak voor de aangrenzende Landen, waar uit zy beſloten, dat met reden te wagten was, dat na de herſtelling van de Spykſche dykbreuke het zelfde wederom plaats zoude hebben, en dat de bekommering voor het tegendeel, welke de Hollandſche Heeren opgevat hadden, niet aangezien konde worden, als behoorlyk gegrond te zyn. En gaven de Heeren van Overyſſel omtrent den toeſtand van den Nederrhyn voor den

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

jare 1740, eenstemmig getuigenis met die van Gelderland en Utrecht.

Uit dit alles consteert op de zigtbaarste wyze, hoe zeer men niet alleen in Cleve, maar ook in de andere Provincien, aan de drie Rhyntakken gelegen, in den jare 1745, door de ondervinding overtuigd is geweest van de regtmatigheid der verdeeling van het hooge water, die tusschen de Waal en Nederrhyn voor het jaar 1740 gesubsisteerd had; en dat de bedenkelykheid van Holland niet daar in bestaan heeft, of, door de zaken wederom op dien voet te brengen, de Waal by een hooge Rivier zoude overladen worden, maar wel of het aandeel van den Nederrhyn in het hooge water nog niet te groot zoude blyven.

Uit het geen dus verre gezegd is, word vertrouwd, klaar genoeg te blyken, welke het bogmerk en de verwagting geweest is van het herdyken van het Spyk in den jare 1745, en van het leggen en onderhouden der kostbare waterwerken aldaar.

Het is ondertusschen zeker, dat dat oogmerk daar mede niet bereikt, en die verwagting door de uitkomste niet beantwoord is geworden.

De oorzaken daar van zyn de volgende.

1. Hoe zeer ook de Provincien van Gelderland, Utrecht en Overysfel, by het aangaan der Conventie over het openen van het Pannerdensche Canaal, in het begin van deze eeuw onderling gestipuleerd hadden, en door het nemen van noodige præcautien bezorgd geweest waren, dat het water, (gelyk hier voren gezegd is) by Ysseloort egalyk zoude verdeeld worden tusschen den Gelderschen Yssel en de Lek, is echter aan die stipulatie niet voldaan; waar van het hier de plaats niet is, de redenen te onderzoeken. Voor den mond van den Gelderschen Yssel, die reeds lang voor het begin van deze eeuw zeer gebrekkig geweest was, is de noodige zorge niet gedragen. Hier door is die mond op een aanmerkelyke wyze verland geworden; waar door noodzakelyk de aftogt van het

wa-

water langs den Ysſel moest verminderen, en de toevoer uit den Bovenrhyn en Waal dezelfde blyvende, de oppervlakte van den Nederrhyn en Lek moest ryzen, gelyk ook reeds tusſchen de jaren 1730 en 1740 beſpeurd is geworden.

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rbyntakken.

De Heeren Staten van Gelderland en Utrecht, in den jare 1735, van dien toeſtand van den Ysſelmond kennisſe bekomen hebbende, en met reden bedugt zynde, dat die toeneemende verlanding onder anderen tot gevolg zoude hebben, dat wegens de meerderheid van water, dat de Benedenrhyn en Lek hier door zouden moeten ſlyten, de dyken langs die Rivieren onhouwbaar zouden worden; en de aangrenzende Landen in gevaar geſteld van ruineuſe overſtroomingen, reſolveerden wel geſamentlyk, om met die van Cleve de noodige werken aan te leggen tot verbetering van dien Riviermond; dog de uitvoering daar van is agter wege gebleven, uit wat oorzaak, zal al mede voor het tegenwoordige niet onderzogt worden.

Hier is eindelyk bygekomen, dat de Regeering van Arnhem in den jare 1739, door het leggen der Westervoortſche Veerdammen ter hoogte en zwaarte van bandyken, den Ysſel, op den afſtand van 324½ roeden beneden zyn mond, zoo toegedykt heeft, dat 'er van de ruimte van 298 roeden, welke die Rivier daar ter plaatze tusſchen hare wederzydſche dyken had, ſlegts een wydte van tusſchen de 30 en 40 roeden overgelaten wierd.

Die verandering van den Ysſelmond was weinig bekend, en vermits onmiddelyk daar op, in den jare 1740, de Spykſche dyk kwam door te breken, bleef de uitwerking, welke die Veerdammen by een hooge Rivier noodzakelyk doen moesten, in dat jaar en in de volgende jaaren, zoo lang die dykbreuke open lag, verborgen; alzo de onmatige hoogte, daar de Nederrhyn in dien tyd toe kwam te ryzen, aangezien wierd, als alleen het effect te zyn van die Spykſche doorbraak.

Waarom dan ook de vier Provincien en de Cleefſche

GELDERLAND, ENZ.

sche Regering, als van die vernaauwing, en derzelver natuurlyke gevolgen niet of niet behoorlyk onderrigt zynde, geen voorziening daar tegen gebruikt hebben by de respective Conventien, in den jare 1745 gesloten.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Ondertusschen konde het niet missen, of na de herdyking van het Spyk, schoon de Nederrhyn het hooge water wederom alleen door den versanden Rhynmond en door het Pannerdensche Canaal ontving, al was het zelfs in geen grooter quantiteit geweest, dan voor den jare 1739, moest die Rievier echter, wegens die aanmerkelyke vernaauwing van den Ysselmond, en daar uit spruitende opkropping, noodzakelyk veel hooger ryzen dan te voren; en deszelfs quantiteit van hoog water, welke de Nederrhyn te voren plagt af te voeren, zonder merkelyk ongemak van de aangrenzende Landen, moest thans een groot bezwaar voor dezelve zyn.

Daar en boven moest de zware versanding van den Ysselmond, door het leggen van die Veerdammen nog aanmerkelyk vergroot worden, tot verdere vermindering van den aftogt van het water langs dien weg, en met dat onvermydelyk gevolg, dat die Riviermond gedurende het voornaamste gedeelte van het vaarbaar Saisoen geheel onbruikbaar moest worden, zoo als dezelve thans ook is, tot considerabel nadeel voor de Commercie en Scheepvaart van de aangrenzende en andere Steden en Landen, en tot groote præjudicie van den Cleefschen Yssel-tol.

2. Hier by is het niet gebleven. Aan den mond van de Nederwaal tegen over het Canaal van Pannerden is de Millingsche Uiterwaerd gelegen, behoorende tot het quartier van Nymegen. Over dezen Uiterwaerd, die geheel onbedykt, of van tyd tot tyd slegts van een Somerkade, gelyk andere Uiterwaerden, voorzien plagt te zyn, had het hooge water altoos een ruimen overtogt gevonden naar de Nederwaal, zynde de wydte tusschen de wederzydsche bandyken daar ter plaatze 530 roeden.

Straks

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Straks na het fluiten van de Spykfche doorbrake, werd in den jare 1746, op dezen Uiterwaerd heimelyk, buiten weten en confent van de Heeren Staten van Gelderland, een zware en watervrye dyk of dam gelegd, welke in den jare 1760, by omzigtige waterpasfing bevonden wierd, de hoogte te hebben van 20 voet 10 duim Arnhemsch peil, daar het water, by de hoogfte Rivier, die by menfchen geheugen oit gezien is, niet boven de 19 voet 4½ duim aan het peil te Arnhem gerezen is; invoegen die dan niet behoorde onder het getal van de Somerdammen, welke op andere Uiterwaerden zelden hooger zyn dan 15½ voet Arnhems peil of daar omtrent, maar in der daad een capitale winterdam was, bekwaam, om het allerhoogfte winterwater, dat tot hier toe by een opene Riviere oit gezien is, te konnen keeren.

Door het leggen van dien Dam werd de wydte tusfchen de wederzydfche Bandyken daar ter plaatze van 530 roeden vermindert tot op 180 roeden, zoo dat de mond van den Nederwaal by een hooge Rivier byna ⅔ deelen van zyn vorige opening hier door verloor.

Hier uit moest noodzakelyk een aanmerkelyke opkropping op de Bovenwaal ontftaan, welke opkropping niet konde nalaten tot gevolg te hebben, dat het hooge water door den verfanden Rhynmond en het Pannerdenfche Canaal in een veel grooter quantiteit, dan anders gefchied zoude zyn, naar den Nederrhyn gedreven wierd.

3. Hier komt by, dat de verfande Rhynmond, aan welken by de Conventie van 1745, met de Regeering van Cleve gefloten, gelyk hier voren gezegd is, een ruimte gelaten was van ontrent 70 roeden, al ras na de herftelling van de Spykfche doorbrake, immers reeds voor het jaar 1751, (gelyk uit de vergelyking van de kaart van dat jaar met die van 1744 blykt,) door het verloop of door het weggraven van den Boterdyk by de Tolkamer, op den bovenhoek van 's Gravenwaerd, een wydte gekregen heeft van omtrent 180 roeden.

Hier

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Hier door op zig zelven alleen moest een aanzienlyke vermeerdering ontstaan in den toevoer van het hooge water naar den Nederrhyn, maar voor al moest de uitwerking van de zoo evengemelde opkropping ten nadeele van die Rivier, hier door merkelyk vergroot worden.

Het is gemakkelyk op te maken, dat door de notabele vergrooting van den toevoer van water, uit de zoo evengemelde oorzaken ontstaande, de Nederrhyn, die met zyne gewoone portie in het hooge water, wegens de vernaauwing van den Ysselmond, reeds te veel bezwaard moest zyn, niet heeft konnen nalaten tot die gevaarlyke hoogte te klimmen, waar toe men dezelve heeft zien ryzen.

Aan de voorsz. importante belemmeringen van de monden van den Yssel en Nederwaal, en aan de zoo evengemelde verwyding van den ouden Rhynmond is toe te schryven, dat op de herdyking van het Spyk niet gevolgd is die verlaging van den Nederrhyn by een hooge Riviere, die anders met alle reden daar van te verwagten was.

4. Vervolgens is het geheele oogmerk van die herdyking ten eenemale verydeld geworden door een dam van omtrent 230 roeden lengte, die in den jare 1750, dwars strooms gelegd is op den Bylandschen Uiterwaerd, aan de zuidzyde van de Bovenwaal tegen over Herwen gelegen, op Cleefs territoir, welke dam naderhand, in den jare 1760, door een verkropping geruineerd en voorts geslegt is geworden.

Het effect van het leggen van dien dam is geweest, dat niet alleen het hooge water op de Bovenwaal door den Millingschen dam reeds te veel opgestuwd, hier door nog meer wierd opgekropt, maar ook dat de stroom tegen den schoor-dyk van 's Gravenwaerd zoo sterk wierd aangedrongen, dat die dyk in den jare 1751 inbrak, waar door in plaatze van de Spyksche dykbreuke wederom een andere byweg, van geen minderen toevoer, voor het hooge water naar den ouden Rhyn uit de

de Bovenwaal langs 's Gravenwaerd over den vervallen Boterdyk en door het Dorp Lobeth geopend wierd; welke byweg nog vergroot wierd door drie gaten, te zamen ter wydte van 40 roeden, die, ter zelver tyd in den Oostenwaerdschen Dam, agter 's Gravenwaerd op Geldersch territoir gelegen, door die overstrooming gespoeld wierden.

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Die Dam hersteld zynde, vielen 'er, in de maand December 1753, weder zes nieuwe grondgaten te gelyk in, die te zamen de wydte hadden van 70 roeden, en met het grootste regt door den Heer Overdyk-Inspector, thans Krygs- en Domein-Raad, Bilgen, in zyn memorie van den 11 July 1754, opgegeven zyn, als een der voorname oorzaken van de excessive hoogte, daar het water, in het gemelde jaar 1753, op den Nederrhyn toe gerezen is, en van de daar door veroorzaakte overstrooming van de geheele Lymers.

Die Dam is vervolgens wel eenigzins in een meer verzekerden staat gebragt, dog het geheele oogmerk van de Spyksche herdyking is niet te min verydeld gebleven, alzoo de 's Gravenwaerdsche dyk ter lengte van omtrent 600 roeden, zedert den jare 1751, tot hier toe onhersteld gelaten en verloopen is, en de vervallen Boterdyk door den gedurigen overtogt van water gestadig meer en meer afgesloten en verlaagd is geworden; zynde by de waterpassingen, die in de maand May 1763 gedaan zyn, bevonden, dat langs dezen byweg ten minsten een profil van vyf en zestig vierkante roeden waters by een hooge rivier van ter zyden in den ouden Rhyn stort.

Deze ware toestand en toedragt van zaken langzamerhand bekend geworden zynde, heeft wel byzonderlyk de Provincie van Utrecht van tyd tot tyd zeer ernstige instantien gedaan, dat de Geldersche Ysfel weder behoorlyk mogte geopend en de Westervoortsche Veerdammen mogten verlaagd worden; dog alle die instantien hebben tot hier toe geen beter succes gehad, dan de Missive, door den Koning van Pruissen, op den 20 Augus-

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

tus 1754, aan de Heeren Staten van Gelderland geschreven, waar in zyne Majesteit verklaarde, *genoodzaakt te zyn, de Heeren voor te stellen, gelyk uit de ingetrokkene berigten klaar was, dat dezelve zelfs door de verstopping des Ysselstrooms, of zoo genaamde Fossa Drusi; door twee tegens alle dyk en waterregten aan het Westervoortsche Veer aangelegde dwarsdammen, aan de overstrooming*, (namelyk van de Lymers hier voren gemeld,) *gelegenheid hadden gegeven*; welke overstrooming de Heeren Staten van Gelderland, door zeer verkeerde informatien misleid zynde, geklaagd hadden veroorzaakt te zyn door de verhooging van den Malburgschen dyk tegen over den Ysselmond gelegen; daar men in der daad, wel verre van over die verhooging te klagen, in tegendeel veel eer reden had, om zyne Pruisische Majesteit plegtig daar voor te bedanken. Zyne Majesteit voegde in gemelde Missive daar by, *niet te twyfelen, of de Heeren Staten van Gelderland zouden zoeken den overvloedigen en overtolligen toevloed des waters op den Nederrhyn door den Yssel af te leiden.* Dog hoe weinig aan die verwagting voldaan is, blykt uit den tegenwoordigen toestand van die Riviere.

De schadelykheid ook van den Millingschen dam, die verholen gebleven was, door dien men aan den zelven den bedriegelyken naam van *Somerdam* gegeven had, eindelyk ontdekt zynde; is door de Heeren Gecommitteerden der geinteresseerde Provincien in de Conferentie, welke in de maand Juny 1761 te Arnhem gehouden is, op het welbehagen van de Heeren hunne Principalen geresolveerd, dat die dam, (niet eigentlyk geslegt, maar alleen) verlaagd zoude worden tot op 16 voeten Arnhems peil, dat is met andere woorden, dat hy van een capitale winterdam, gelyk hy in der daad was, veranderd zoude worden, in een wezendlyken Somerdam, zoo als hy tot hier toe, dog ten onregte, genoemd was geworden. Dat geresolveerde is vervolgens in het begin van het jaar 1762 ter uitvoer gebragt.

De

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

De Cleeffche Dykftoel van den Duffel, ten Zuiden van de Waal gelegen, had wel, uit een verkeerd begrip van eigen belang, ten tyde van de gemelde Conferentie, by Misfive van den 15 Juny 1761, tegen die verlaging geproteleerd; dog aan die proteftatie heeft niet konnen gedefereerd worden; aangezien nog het belang, dat het Hertogdom van Cleve in 't gemeen zoo wel, als de vier Provincien, had by het matigen van den excesfiven toevoer van water by een hooge rivier naar den Nederrhyn, nog de goede trouwe der Conventie in den jare 1745, tusfchen de Provincien en de Cleeffche Regering met dat oogmerk en in die verwagting aangegaan, als hier voren gezegd is, gedoogde, in den bovengemelden ftaat te laten blyven een dam, die buiten weten en confent, zoo van de Heeren Staten van Gelderland als van de overige Contractanten, tegen alle dyk- en waterregten, in den jare 1746, heimelyk was aangelegd tot evidente elufie van die zoo even te voren gemaakte Conventie, en waar door het bedoelde oogmerk en de billyke verwagting van de Spykfche herdyking en kostbare waterwerken voor een aanmerkelyk gedeelte zoo zigtbaar te leur gefteld en verydeld wierd; zonder dat de ongelukkige omftandigheid, daar het Hertogdom van Cleve (het welk in dien tyd door een buitenlandfche magt overheerd was,) zig in bevond, eenig motif ter contrarie konde uitleveren; als welke omftandigheid in der daad een reden te meer moest zyn, om ten fpoedigften den mond van de Nederwaal in dien ftaat te herftellen, waar in dezelve volgens het ware oogmerk der fubfifterende Conventie wezen moest, ten einde hier door zoo veel doenlyk te beletten, dat de calamiteiten van dat Hertogdom door ruineufe overftroomingen van den Nederrhyn niet vermeerdert wierden.

De Provincien van Gelderland, Holland en Utrecht refolveerden ook, in den jare 1762, om 's Gravenwaerd, fchoon tot Cleve behoorende, uit aanmerking van den nadeeligen toeftand van

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

dat land in dien tyd, buiten laste van het zelve en op hare eigene kosten te doen herdyken, indien de Cleefsche Regeering daar in geliefde te bewilligen. Die Regeering heeft ook de propositie, welke dien aangaande, by Missive van den 20 Augusty 1762, aan haar gedaan is, by rescriptie van den 26 van die Maand gereedelyk geaccepteerd; en is vervolgens, om het noodige tot de uitvoering daar van te reguleeren, goedgevonden het houden van een Conferentie tusschen wederzydsche Heeren Gecommitteerden, die ook den 25 November van dat jaar aan de Tolkamer by Lobeth plaats gehad heeft, tusschen Heeren Gecommitteerden van de Cleefsche Krygs- en Domeinkamer ter eener, en van de Provintie van Utrecht ter andere zyde, dog vrugteloos geëindigd is; ter oorzake, dat eenige weinige dagen van te voren de Duffelsche, Cranenburgsche, Rindersche en Cleverhamsche dykstoelen, ten Zuiden van de Waal gelegen, een zoo sterke oppositie tegen die herdyking hadden weten te formeeren, dat de Cleefsche Heeren Gecommitteerden by instructie gelast waren geworden, aan de gemelde Provincien in die Conferentie wel toe te staan de herdyking van 's Gravenwaerd met een Somerdam, maar niet met een watervryen dyk. Waar mede, het zigtbaar is, dat de Heeren Gecommitteerden van Utrecht geen genoegen konden nemen; overmits een Somerdam, als buiten staat zynde, om den overtogt van het hooge water over dien Waerd uit de Bovenwaal naar den Nederrhyn te beletten, en daar en boven, wegens den gedurigen overval van het water over denzelven, telkens onderhevig aan af- en wegspoelingen, nog aan het voorgestelde oogmerk, nog aan de kosten beantwoorden konde. Dus 's Gravenwaerd tot hier toe onbedykt gebleven is.

5. Hier is eindelyk bygekomen, dat de Waaldyk van Herwen, in de maand January 1764, ingebroken en weggespoeld zynde, zedert dien tyd de polder van de Dorpen, Herwen, Aart en Pannerden,

den, aan de Waalzyde onbedykt gelaten, en een tweede byweg hier langs voor het hooge water uit de Bovenwaal naar den Nederrhyn opengebleven is; waar door het effect, dat de verlaging van den Millingschen dam anders ten voordeele van den Nederrhyn doen moest, voor een groot gedeelte wederom verydeld is geworden. Zoo dat de Nederrhyn in plaatze van alleen twee wegen, gelyk voor het jaar 1740, thans het hooge water uit den Bovenrhyn en Bovenwaal langs vier wegen ontvangt, namelyk door den ouden Rhynmond, over 's Gravenwaerd, door den Polder der gemelde drie Dorpen, en door den nieuwen Rhynmond of het Canaal van Pannerden.

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

Zie daar de waare oorzaken, waarom het oogmerk, dat in den jare 1745 bedoeld is geworden, met de herstelling van de Spyksche dykbreuke, en het leggen der kostbare Spyksche waterwerken, onbeantwoord gebleven is, en als nog blyft.

Dog het zal niet ondienstig zyn hier ook een woord te melden van het zoo berugte Schoor of Schaar van Herwen.

Uit de Kaarten, welke, door order van den Raad van Staten, op het einde van de vorige Eeuw gemaakt zyn, blykt, dat de Rivier in dien tyd, wanneer zy haren loop nog had, ten zuiden van Schenkenschans, reeds een sterk noordwaards ingebogen en afbrekenden oever formeerde aan de zyde van 's Gravenwaerd en Herwen.

Die inbogt is vooral niet verandert, zedert dat de Rivier den Boterdyk tusschen de oude Tolkamer en Schenkenschans in den jare 1711 weggespoeld, en haren loop ten noorden van die Schans genomen heeft.

Maar voornamelyk is die inbuiging toegenomen, zedert dat de Cleefsche waterwerken, die aan den oever van 's Gravenwaerd tot deszelfs dekking gelegen hebben, by gebrek van noodige voorziening en onderhoud, verloopen en weggespoeld zyn; waar door de Rivier, uit het Bylandsche Schoor uitkomende en naar 's Gravenwaerd over-

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyn-takken.

zettende, in dien blootleggenden oever zeer diep ingedrongen is, met dat gevolg, dat ook de Oever van Herwen aan een groote afbrake onderhevig is geworden, en de kostbare waterwerken, die aldaar tot ſtuiting van die afbrake zedert het jaar 1752 zyn gelegd, vrugteloos geweest en verloopen zyn, ter oorzake dat dezelve, overmits het Schoor van 's Gravenwaerd door de Cleefſche Heeren onbezorgt gelaten wierd, van boven geen dekking hadden, en de Rivier dus gelegenheid vond, om door de verdere afbrake van 's Gravenwaerd agter die waterwerken in te boren, en dezelve van den oever van Herwen af te ſcheuren. Invoegen het verloop van 's Gravenwaerd een der voornaame oorzaken is van den tegenwoordigen toeſtand van het Herwenſche Schoor.

Wat het gevolg belangt, dat 'er zoude konnen ontſtaan, indien het verder afnemen en inbuigen van den oever van 's Gravenwaerd en Herwen met der tyd niet van zelfs mogte ophouden, of door bekwame middelen belet worden, het is niet te ontkennen, dat het zelve van invloed zoude konnen zyn op de geſteldheid van den nieuwen Rhynmond, en op de verdeeling van het *middelbaar* water tusſchen denzelven en den mond van de Nederwaal; dog teffens is aan te merken, dat die invloed hier op zoo wel voordeelig als nadeelig kan zyn, alzo dit afhangt van den meer of min directen aanval, dien de ſtroom van de Bovenwaal behouden zal op den Rhynmond. En dat, zoo veel bekend is, men tot hier toe nog geen wezendlyke reden van klagten heeft over de geſteldheid van dien Riviermond, nog over de gemelde verdeeling van het *middelbaar* water.

Ten aanzien van de verdeeling van het *hooge* water tusſchen de Waal en Nederrhyn, zoude het verder inbuigen en afbreken van den oever van 's Gravenwaerd en Herwen een nadeelige verandering konnen maken voor den Nederrhyn, zoo die afbrake bleef aanhouden tot aan den ouden Rhyn toe, of indien de Bovenwaal door die inbuiging

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

ging zoo een leiding ooit bekwam naar den nieuwen Rhynmond, dat het Pannerdensche Canaal daar door op een zeer aanmerkelyke wyze in vermogen kwam toe te nemen; dog in den tegenwoordigen toestand van zaken heeft men zekerlyk geen reden, om voor dit laatste als nog te vreezen, en ten minsten binnen de eerste hondert jaren is niet te wagten, dat de inscharing van den 's Gravenwaerdschen of Herwenschen oever tot aan den ouden Rhyn zal naderen, ten zy die nadering door het gebruik van schadelyke middelen bevorderd wierd.

Ondertusschen is het zigtbaar genoeg, dat die gemelde inscharing geen voldoende reden kan uitleveren, waarom de verwagting en het oogmerk van de Spyksche herdyking en waterwerken tot hier toe onbeantwoord gebleven is. Want om niet te melden, hoe zeer de Nederrhyn na het jaar 1745 overladen gebleven is, voor dat die inscharing nog eenig effect gedaan had ten nadeele van die Rivier, zoo is het zeker, dat schoon die inscharing meermalen oorzaak geweest is, dat de dyken, aan den afbrekenden oever gelegen, ingestort en weggespoeld zyn, en dat hier door nieuwe bywegen voor het hooge water uit de Bovenwaal naar den Nederrhyn geopend zyn geworden, egter deze nadeelige uitwerking van die inscharing voor den Nederrhyn hadde konnen voorgekomen, of ten spoedigsten weggenomen worden, door het leggen van bekwame inlaaglyken op een behoorlyken afstand van het afbrekend Schoor, gelyk de Cleefsche Heeren, in den jare 1751, bedagt waren te doen op 's Gravenwaerd, en die van Herwen meer dan eens aan de hand gegeven is.

De korte inhoud van het geen voorschreven is, komt hier op uit.

1. Dat indien het middelbaar en hoog water, dat door den Bovenrhyn aangebragt word, tusschen alle de Rhyntakken naar behooren verdeeld werdt, als dan de Waal, Nederrhyn, Lek en

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyn-takken.

Ysfel, gesamentlyk vaarbaar konnen zyn en blyven, en ook gesamentlyk, indien zy alle onbelemmerd zyn, het hooge water naar Zee konnen afvoeren, zoo niet buiten alle ongemak, ten minsten in het algemeen zonder wezendlyk nadeel van de aangrenzende landen.

2. Dat in het begin van deze Eeuw tusschen de Provincien van Gelderland, Utrecht en Overysfel geconvenieerd is, dat het water by Ysfeloort tusschen den Gelderschen Ysfel en den Benedenrhyn of Lek *egalyk* zoude verdeeld worden, welke verdeeling Haar Hoog Mog. en de Raad van Staten op het einde van de voorgaande Eeuw geoordeeld hadden de bekwaamste te zyn tusschen die twee Rivieren.

3. Dat by de Conventie, die in den jare 1745, tusschen de Provincien van Gelderland, Holland, Utrecht en Overysfel over de herstelling van de Spykfche dykbreuke gesloten is, bepaald is geworden, dat van het middelbaar water, dat van den Bovenrhyn afkomt, de Waal twee derde deelen, en de Nederrhyn een derdendeel ontvangen zoude.

4. Dat de verdeeling van het hooge water, welke tusschen de Waal en Nederrhyn plaats gehad heeft voor het jaar 1740, is geweest een behoorlyke verdeeling, overeenkomstig met de gesteldheid dier beide Rivieren, en met de belangen der aangrenzende Landen.

5. Dat voor het jaar 1740, de Nederrhyn by een hooge Rivier geen water uit den Bovenrhyn en Waal plagt te ontfangen, dan alleen door den verfanden Rhynmond en het Pannerdenfche Canaal.

6. Dat in den jare 1740, door de inbrake van den Spykfchen dyk, een merkelyke verandering in die verdeeling ontstaan zynde, ten nadeele van den Nederrhyn, de gemelde vier Provincien en de Cleeffche Regeering, in den jare 1745, met het herstellen van die dykbreuke, en het beveiligen van den Spykfchen oever door kostbare ryswerken, bedoeld hebben te effectuëren, dat de Ne-

der-

derrhyn het hooge water wederom alleen door den verſanden Rhynmond en het Canaal van Pannerden, en in geen grooter quantiteit, dan voor den jare 1740, zoude ontfangen, in die verwagting, dat die Rivier, dus genoeg en niet te veel van het hooge water bekomende, het zelve wederom, even als voor dien tyd, langs den Ysſel en de Lek naar Zee zoude konnen afvoeren, zonder merkelyk ongemak voor de aangrenzende Landen.

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

7. Dog dat die verwagting te leur geſteld is, (a) door de toenemende verſanding van den mond van den Gelderſchen Ysſel, en door de conſervatie van de Westervoortſche Veerdammen, waar door de wydte van 298 roeden, welke die Rivier te voren, daar ter plaatze tusſchen hare wederzydſche dyken had, in het jaar 1739 vernaauwd was geworden tot op de engte van tusſchen de 30 en 40 roeden. (b) Door het leggen van den Millingſchen dam op Geldersch territoir, in het jaar 1746, ter hoogte van 20 voet 10 duim Arnhemsch peil, waar door aan de wydte, die de mond van de Nederwaal by een hooge Rivier tusſchen hare dyken had, byna twee derde deelen benomen wierden, (c) en door dien dat de mond van den verſanden Rhyn, aan welken by de Conventie van het jaar 1745, een wydte van omtrend 70 roeden gelaten was, een ruimte gekregen heeft van omtrent 180 roeden.

8. Dat eindelyk het geheele oogmerk van de Spykſche herdyking en waterwerken ten eenenmale verydeld is geworden, door het leggen van den Bylandſchen dam op Cleefſchen bodem, in het jaar 1750, waar door veroorzaakt is, dat de 's Gravenwaerdſche Schoordyk, insgelyks op Cleefsch territoir gelegen, in den jare 1751, ingebroken en weggeſpoeld is, en daar door een ruime byweg van geen minderen toevoer, dan de Spykſche dykbreuke geweest was, voor het hooge water uit de Bovenwaal naar den ouden Rhyn, langs 's Gravenwaerd, over den vervallen Boterdyk en door het Dorp Lobeth geopend is geworden,

9. Dat,

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

9. Dat, schoon de gaten, welke, in den jare 1751 en 1753, in den Osfenwaerdschen dam zyn gespoeld, waar door die byweg nog zeer vergroot wierd, hersteld zyn, en die dan eenigzins in een meer verzekerden staat gebragt is, des niet te min het oogmerk der Spyksche herdyking verydeld gebleven is, wegens het blyven open leggen van 's Gravenwaerd.

10. Dat ook in het begin van den jare 1762, de Millingsche dam wel verlaagd is geworden tot op 16 voet Arnhemsch peil, zonder dat aan de protestatie van den Duffelschen dykstoel daar tegen heeft konnen gedefereerd worden.

11. Dog dat de Polder van Herwen, Aart en Pannerden, in de maand January 1764 ingebroken, en vervolgens open gebleven zynde, hier door het hooge water een tweeden byweg uit de Bovenwaal naar den Nederrhyn gekregen heeft, en het effect der verlaging van den Millingschen dam wederom voor een groot gedeelte verydeld is geworden.

12. Eindelyk, dat de inscharing van den oever van 's Gravenwaerd en Herwen, geen voldoende reden uitlevert, waarom de Spyksche herdyking en waterwerken tot hier toe aan de verwagting en het oogmerk niet beantwoord hebben.

Uit al het welk vertrouwd word, ten klaarsten te blyken, hoe verkeerd de berigten zyn, waar uit van de Cleefsche zyde ontstaan zyn

1. De klagten over de verlaging van den Millingschen dam; daar nogthans die dam, behoudens de Conventie van het jaar 1745, nooit in dien staat had behooren te zyn, waar in dezelve voor het jaar 1762 geweest is.

2. De klagten over de verbetering van den Osfenwaerdschen dam; welke verbetering echter, wel verre van strydig te zyn met de Conventie van 1745, nog eenigzins dient, om het schadelyk effect van het open leggen van 's Gravenwaerd, (dat zoo diametraal geoppofeerd is aan het ware oogmerk van de Spyksche herdyking en waterwerken,) te matigen.

3. De

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rbyntakken.

3. De klagten over het verloop der waterwerken te Herwen, en het bloot leggen van den oever aldaar voor den aanval der Rivier; daar nogthans de voornaamſte en ſterkſte aanval van den ſtroom niet is op den oever van Herwen, maar op den oever van 's Gravenwaerd, en daar de waterwerken te Herwen, zedert het jaar 1752 gelegd, verlopen zyn, om dat de 's Gravenwaerdſche oever, op den perpendiculairen aanval der Riviere gelegen, onbezorgd gelaten is.

4. De klagten, als of de tegenwoordige overloop van water over Herwen uit de Bovenwaal naar den Nederrhyn de voornaamſte oorzake was, waarom het oogmerk van de herſtelling der Spykſche dykbreuke en van de Spykſche waterwerken niet bereikt wordt: daar nogtans Herwen, (te voren wel een en andermaal ingebroken, dog telkens weder gedigt zynde,) eerst zedert de maand January 1764 is blyven openleggen, en de Nederrhyn zedert het jaar 1745, by aanhoudendheid, op een zeer gevaarlyke wyze, en zelfs meer dan gedurende het openleggen van de Spykſche dykbreuke, is overladen geworden, niet tegenſtaande Herwen geſloten was, en daar het geheele oogmerk der Spykſche herdyking, zedert het jaar 1751, door de inbrake en het blyven openleggen van 's Gravenwaerd, reeds verydeld is geworden.

5. En eindelyk de klagten, als of 'er door de verhooging van den Ooſſenwaerdſchen, en de verlaging van den Millingſchen dam te veel water naar de Nederwaal, en door het openleggen van Herwen te veel water naar den Nederrhyn gedetermineerd zoude worden, even als of van die beide Rivieren de eene te veel water ontfangende, de andere naar proportie niet te weinig zoude moeten ontfangen.

Uit het voorſz. blykt ook, dat om de zaken te brengen in dien ſtaat, waar in dezelve, overeenkomſtig met de gemaakte Conventien, en tot bereiking van het heilzaam oogmerk der Spykſche herdyking, en van den aanleg der Spykſche water-

GELDERLAND, ENZ.

Aenmerkingen over de Rhyntakken.

terwerken, wezen moesten, noodig is

1. Het openen en vaarbaar maken van den mond van den Gelderſchen Ysſel, zynde wel in der daad meer nederwaards op die Riviere nog andere belemmeringen, als kribben, kromten, naauwten en dergelyke te vinden, dog waar van het redres te vergeefs gewagt word, zoo lang de mond van die Riviere verſtopt en onvaarbaar gelaten word.

2. Het brengen van den verſanden Rhynmond wederom op de wydte van omtrent 70 roeden, die aan den zelven by de Conventie van 1745 gelaten is.

3. Het ſluiten van den kring aan de noordzyde van de Bovenwaal, van den verſanden Rhynmond af tot aan den mond van het Pannerdenſche Canaal toe, door het herdyken en geſloten houden van 's Gravenwaerd en den Polder der drie Dorpen, Herwen, Aart en Pannerden, zoo dat 'er geen weg open blyve voor het hooge water naar den Nederrhyn, dan alleen de oude en nieuwe Rhynmond.

4. Het zorgvuldig weren en beletten, zoo veel doenlyk is, van alle nieuwe belemmeringen op de Boven en Nederwaal.

5. En eindelyk het conſerveren van de Spykſche dyken en waterwerken.

Hoe zeer nu de vier Provincien, volkomenlyk overtuigd van 't gevaer, welk uit de hoogte van 't water op den Nederrhyn en Lek te dugten ſtaet, ten opzichte van het erkennen der Oorzaken niet verſchilden, zyn ze echter, in het uitdenken van middelen, tot afweringe der gevreesde onheilen, tot nog toe niet in een begrip kunnen komen. In Wynmaend des jaers 1762, namen de Staten van Gelderland een beſluit, om de zaek der Rivieren ernſtig aen te vatten, en ten dien einde de overige drie Provincien tot

eene

Oude Dyk
Dyk
DYK
DE

eene onderhandeling uit te nodigen (*). De Gecommitteerden van Utrecht gaven hunne toeſtemming tot het aengaen van dezelve; in die verwagtinge echter, dat de opgerichte Conventie, omtrent de verdeeling van het water, tusſchen de Wael en den Nederrhyn, en tusſchen den Nederrhyn en den Yſſel, in haer geheel bewaerd, en heiliglyk achtervolgd zouden worden, en dat men hun niet vergen zou, in eenige zake mede te werken, waer toe zy, uit hoofde van die Conventie, niet gehouden zyn, gelyk de bezorging van 't Herwenſche Schaer, en 't ontwerp van de Bylandſche Doorſnyding. Uit de bezorging van 't Herwenſche Schaer, waerop het Kwartier van Nymegen gezet was, oordeelden ze, dat geen nut te wagten was tot de bewaring, en, wanneer zulks vereischt werdt, tot de herſtelling van de bepaelde proportie van het water tusſchen de Wael en den Nederrhyn (†); en 't ontwerp van de Bylandſche Doorſnyding kwam hun ten hoogſten verderfelyk voor, en gansch en al ſtrydig met het ware oogmerk, dat de Provincien met het aengaen van die Conventie bedoeld hadden (§). Doch de voorſlag van die van Utrecht, om de gemelde verdeeling van het water te bewaren, zonder dat de Dorpen van Pannerden en Aert bedykt gehouden werden, kwam het Kwartier van Nymegen hard en gansch onaenneemlyk voor,

(*) Zie de *Nederlandſche Jaerboeken*, XVIII Deel (1764) bladz. 7.
(†) Zie aldaer, bladz. 16.
(§) Zie de *Memorie van Aanmerkingen over de Project-doorſnyding van den Bylandſchen Waerd*, ald. bladz. 578.

GEL-DER-LAND, ENZ.

voor, ter wegneminge van welke onaenneemlykheid en hardigheid die van Utrecht een Brief schreeven aen de Gecommitteerden van Gelderland tot het beneficieren van den Nederrhyn en Ysfel, in Oogstmaend des jaers 1763 (*). Ook openden zy, in dezelve maend, hunne gedachten aen de Heeren Staten van Holland, over de oorzaken van het hooge water op de Rivieren, en drongen op het houden van eene onderhandelinge tusschen Gecommitteerden van de Provincien aen (†); die dan ook, in Slagtmaend van dat jaer, voortgang hadt. Doch, dewyl de Gecommitteerden van Utrecht de bezorging en ontzetting van het Schaer van Herwen t'eenemael affloegen, en die van 't Kwartier van Nymegen daerentegen niet te bewegen waren om van dien eisch af te zien, verstonden de Heeren Geldersche en Hollandsche Gecommitteerden, dat, vermits men het in dat stuk niet eens kon worden, al het overige, dat by deze Conferentie beraemd en vastgesteld was, te houden was voor krachteloos; zodat de Byeenkomst zonder nut of vrucht gescheiden is (§). Vervolgens namen de Hollandsche en Utrechtsche Gecommitteerden de Lek op, waerby, tot vermindering van de opkropping van het hooge water, eenige middelen in aenmerking kwamen, die werkstellig gemaekt zouden kunnen worden. In eene na-

(*) Zie aldaer, bladz. 26.
(†) Aldaer bladz. 39.
(§) Zie het *Verbael* van de Conferentie, aldaer, bladz. 55. en 't *Rapport*, door de Utrechtsche Gecommitteerden aen de Staten van die Provincie gedaen, bladz. 110.

nadere Conferentie, in Oogstmaend des jaers 1764, eerst tusschen de Gecommitteerden van de Provincien Gelderland, Holland en Utrecht, en daerna tusschen dezelven en de Gedeputeerden van de Koninglyke Pruisische Kleefmarksche Krygs- en Domeinkamer, te Arnhem gehouden, heeft men het niet veel verder kunnen brengen. Die van Utrecht boden aen, om de Heeren van Nymegen te gemoet te koomen, te bewilligen in de kosten van drie kribben, en derzelven onderhoud, voor den tyd van zes jaren, tot dekkinge van het Herwensche Schaer; doch in dien voorslag werdt geen genoegen genomen (*). Even vruchteloos liepen de onderhandelingen af, die, in Wynmaend deszelfden jaers, tusschen de Heeren Commissarissen tot de zaken van het Pannerdensche Kanael en de Spyksche Dyken, mitsgaders de Heeren Gedeputeerden uit het Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden, wegens Holland, en de Heeren Gecommitteerden tot het beneficiëren van den Nederrhyn en Ysfel, wegens Utrecht, in 's Gravenhage gehouden werden (†). Zedert hebben de Heeren Staten van die beide Provincien nog wel eenige Brieven met elkanderen over de zaek der Rivieren gewisseld; doch de verschillende gevoelens zyn daerdoor niet vereffend geworden (§). Eindelyk echter is het zo ver gebragt, dat 'er, op

GELDERLAND, ENZ.

(*) Zie het *Verbael* en *Rapport*, aldaar bladz. 601, en 750.

(†) Zie aldaer, bladz. 926, en XIX Deel (1765) bladz. 6.

(§) Zie het zelfde Deel, bladz. 43, 47, 71, 95.

GELDERLAND, ENZ.

op den 15 van Bloeimaend dezes jaers, de volgende Brief, uit name van de Heeren Gecommitteerden van beide de Provincien, Holland en het Sticht, aen de Heeren Gecommitteerden van Gelderland heeft kunnen afgezonden worden:

EDELE MOGENDE HEEREN.

Aenbieding van Holland en Utrecht om het verschilpunt wegens Herwen te vereffenen.

Toen wy, in den jare 1764, de eere hadden van met U Edele Mog., uit naam en van weegens onse respective Principaalen, de Heeren Staten van Holland en Utrecht, te Arnhem in conferentie te treeden over het importante veruitsiende en daagelyks in bedenkelykheid aangroeijende werk der Rivieren, zyn wy het met U Edele Mog. in het hoofdsaakelyke eens geweest omtrent de oorsaaken van het gevaar, waar meede de vier by de Rivieren soo seer geintresseerde Provincien jaarlyks gedreigt worden; ten minsten in soo verre, dat alle de Heeren Gecommitteerden overtuigt waren, dat het hoofdmiddel in het sluiten der Byweegen moest gesogt worden: te meer, daar deese Byweegen, in den jaare 1764, in de maand January, merkelyk waaren vergroot en vermeerdert, na dat de Polder van Herwen, Pannernerden en Aart, is ingebrooken, en vervolgens open blyven leggen. Het is U Edele Mog. bekend, dat een van de voornaamste en genoegsaam het eenigste der nog subsisteerende differentiaale Pointen was de besorginge van het Herwensche, gelyk men het daar omtrent ook al, in November des jaars 1763, niet had kunnen eens worden.

Wy sullen in geen nieuwe discusie treeden van de redenen, dewelke in die beide conferentien aan beide de kanten zyn geallegueert. Het is genoeg, dat het gevaar niet alleen subsisteert, maar ook van tyd tot tyd vermeerdert word, en dat het belang van de vier Provincien meede brengt, dat de Ne-

der-

derrhyn en Ysfel, zoo wel als de Waal niet booven vermoogen werden overlaaden; het is genoeg dat 'er zonder uitstel sal moeten gewerkt worden, dewyl'er met de minste seekerheid, en selfs als men op het voorleedene te rug ziet, niet veel waarschynlykheid is, dat de vier Provincien in den aanstaande Winter sonder swaare Overstroominge sullen blyven, gelyk sy in den gepasseerden Winter daar van bevryd zyn gebleeven, meer door de goede beschikkinge van Gods Voorzienigheid, dan door menschelyke kunst en vigilantie.

GELDERLAND, ENZ.

Aenbieding van Holland en Utrecht om het verschilpunt weegens Herwen te vereffenen.

Dewyl nu de Heeren Gecommitteerden weegens het Quartier van Nimweegen daar op zyn blyven staan, dat de overige twee Quartieren van Gelderland, en de Provincien van Holland en Utrecht meede souden contribueeren tot het ontset van het Schaar te Herwen; dewyl aan de andere zyde geoordeelt is, dat de besorginge van het Herwensche, soo wel als de reparatie en verseekering der Dyken van de drie Dorpen, eigentlyk alleen het Quartier van Nimweegen betreft, soo soude het onmoogelyk geweest zyn, om deese verschillende sentimenten te vereenigen. Nademaal egter de nood presseerde, en men hoopte, dat tot reddinge soo wel van het Quartier van Nimweegen als van de twee andere Quartieren van Gelderland, en van de drie overige geïnteresseerde Provincien, door iet over te stappen ter onderhoudinge of herstellinge der goede harmonie tusschen de Geassocieerden, het salutaire oogmerk soude worden bereikt, soo is weegens de Provincie van Utrecht aangebooden, om voor deese enkele reise wel te willen contribueeren tot het leggen van drie Kribben aan 's Gravenwaard, sonder langer dan ses jaaren met de contributie tot der selver onderhoud sig te willen chargeeren; welk aanbod geschiede in die verwagtinge, dat de overige Geassocieerden, schoon soo wel als de Provincie van Utrecht daar toe ongehouden, geen swarigheid souden maaken om sig daar toe bereidwillig te toonen.

Het is U Ed. Mog. bekend, dat ook dit aanbod

 door

GELDERLAND, ENZ.

Aenbieding van Holland en Utrecht om het verschilpunt wegens Herwen te vereffenen.

door de Heeren Gecommitteerden van Nimweegen niet aanneemelyk geoordeeld is, en dat in dusverre door die gehoudene Conferentie niets is tot consistentie gebragt, en evenwel sal het door de Heeren Gecommitteerden van alle de geinteresseerde Provincien geagnosceert worden, dat men sig voor sig selven en voor de posteriteit onverantwoordelyk soude maaken, indien men in deesen grooten nood, daar de aensienlykste Landen van dit Gemeenebest met een al verwoestende overstroominge gedreigt worden, wilde stil sitten, of den tyd om te werken wilde laaten verloopen.

Indien de Heeren Staaten des Quartiers van Nimweegen sig wilden engageeren, om volgens de Dykregten den Polder der drie Dorpen aan de Waal en Rhynzyde op den duur bedykt te houden, indien men de noodige verseekeringe konde hebben, dat de Cleefsche Regeeringe soude concurreeren tot het herdyken van 's Gravenwaerd, en alle nieuwe belemmeringen van de Waal op den Cleefschen boodem soude willen beletten, en dat 'er niets sal geschieden, waar door het sluiten der Byweegen soude vrugteloos gemaakt worden; indien eindelyk het daar toe konde worden gebragt, dat de Mond des Gelderschen Ysfels van zyne versandinge wierd ontlast, en desselfs bevaarbaarheid hersteld, door concurrentie der geinteresseerde Provincien, en der Cleefsche Regeeringe, die alle in dit point een gemeen belang hebben, soude 'er moogelyk een expedient te vinden zyn, om het differentiaale Poinct omtrent Herwen te doen verdwynen; indien naamelyk de overige Geassocieerden aan het Quartier van Nimweegen, al het gementioneerde ondersteld zynde, voor eens, sonder dat het selve ooit in het vervolg iet meer sal vergen, een somme Gelds, daar men nader over convenieeren sal, souden willen aanbieden, en in termynen betaalen, om daar voor het Herwensche Schaar door soodanige Ryswerken, als de Heeren Staaten van dat Quartier sullen raadsaam oordeelen, te dekken, en voor verdere afbraak te be-

beveiligen: mitsgaders den Polder der drie Dorpen door het leggen van sulk een Inlaagdyk, als de welgemelde Heeren Staaten des Quartiers van Nimweegen bevinden sullen meest dienstig te zyn, aan de Waalzyde teegen overstroomingen te secureeren. GELDERLAND, ENZ.

Indien U Edele Mog. dit expedient goûteert versoeken wy daar van ten spoedigsten verwittigt te werden, wanneer wy het aan de respective Heeren Staaten onse Committenten sullen voordraagen, om hoogst der selver goeddunken daar op te verneemen, en dienvolgens nadere bepaalingen te maaken.

Waar meede, &c.

Den 15 Mey 1766.

Deze Brief ter vergaderinge van de Heeren Gecommitteerden tot het beneficiëren van den Nederrhyn en Ysfel, wegens de Provincie van Gelderland, ingekomen zynde, hebben die van het Kwartier van Nymegen geoordeeld, denzelven ter kennisse van de Heeren Staten van dat Kwartier te moeten brengen, die, daer over geraedpleegd hebbende, op den 3 van de jongste Zomermaend, by het volgende Besluit, het aenbod van die van Holland en Utrecht affloegen:

Extract uit het Reces des Quartiers van Nymeegen, gehouden binnen de Stad Nymeegen, in Juny 1766.

Martis den 3 Juny 1766.

Frans Godert van Lynden, Heer van Hemmen, Burggraaf, Rigter en Dykgraaf des Ryks van Nymeegen, en Walraeven van Balveren, Waltgraaf des Nederrykschen Walts, Gecommitteerden

 tot

GELDERLAND, ENZ.

Het Kwartier van Nymegen verwerpt de gedane aenbieding van die van Holland en Utrecht.

tot de saaken van den Nederrhyn en Ysfel, hebben ter vergaderinge gerapporteert.

Dat sy Gecommitteerdens ontfangen hadden het Afschrift eener Missive van de presente Gecommitteerdens tot de saaken van het Pannerdensche Canaal en Spyksche Dyken, weegens de Provincie van Holland en Westvriesland, en van Gecommitteerde Raaden aldaar, mitsgaders van de Gecommitteerdens 's Lands van Utrecht, gesamentlyk geschreeven in 's Hage, den 15 Mey laatstleeden, en geaddresseert aan de Heeren Gecommitteerdens tot het beneficeeren van Nederrhyn en Ysfel, weegens deese Provincie, houdende die Missive onder anderen, dat, indien de Heeren Staaten des Quartiers van Nymeegen sig wilden engageeren, om, volgens de Dykregten, den Polder der drie Dorpen aan de Waal- en Rhynzyde op den duur bedykt te houden, indien men de noodige verseekeringe konde hebben, dat de Kleefsche Regeering soude concurreeren tot het herdyken van 's Gravenwaerd, en alle nieuwe belemmeringen van de Waal op den Kleefschen Boodem soude willen beletten, en dat 'er niets sal geschieden, waar door het sluiten der Byweegen soude vrugteloos gemaakt worden; indien eindelyk het daar toe konde worden gebragt, dat de mond des Gelderschen Ysfels van syne versandingen wierd ontlast, en desselfs bevaarbaarheid hersteld, door concurrentie der geinteresseerde Provincien en der Kleefsche Regeeringe, die alle in dit poinct een gemeen belang hebben, 'er moogelyk een expedient soude te vinden zyn, om het differentiaale poinct omtrent Herwen te doen verdwynen.

Indien namentlyk de overige Geassocieerdens aan het Quartier van Nymeegen, al het gementioneerde ondersteld zynde, voor eens, sonder dat het selve ooit in het vervolg iet meer sal vergen, een somme Gelds, daar men nader over convenieeren sal, souden willen aanbieden en in termynen betaalen, om daar voor het Herwensche Schaar door soodanige Ryswerken, als de Heeren

Staaten van dat Quartier fullen raadfaam oordeelen, te dekken, en voor verderen afbraak te beveyligen; mitsgaders den Polder der drie Dorpen, door het leggen van fulk een Inlaagdyk, als de welgemelde Heeren Staaten des Quartiers van Nymeegen bevinden fullen meest dienstig te zyn, aan de Waalzyde teegens overftroomingen te fecureeren; met byvoeginge, dat ingeval haar Edele Mog. dit expedient gouteerden, fy Gecommitteerdens verfogten, daar van ten fpoedigften te moogen verwittigt worden, ten einde fulks aan de refpective Heeren Staaten derfelver Committenten voor te draagen, om hoogst derfelver goetdunken daar op te verneemen, en dienvolgens nadere bepaalingen te maaken.

GELDERLAND, ENZ.

Het Kwartier van Nymegen verwerpt de gedane aenbieding van die van Holland en Utrecht.

Gelyk haar Edele Mogende dit een en ander uit de bygevoegde Misfive met meerderen fouden kunnen verneemen.

Dat fy Gecommitteerdens uit het Quartier van Nymeegen fig niet hadden kunnen of moogen difpenfeeren, om ter hunner decharge dit ter kennisfe van welgedagte Quartier te brengen, met verfoek, om door haar Ed. Mog. geinftrueert te moogen worden, hoe fig in een faak van foo veel belang en verre uitfigt voor dit Quartier fouden hebben te gedraagen.

Waar op gedelibereert zynde, hebben haar Edele Mog. goedgevonden welgemelde Gecommitteerdens te verfoeken en te authorifeeren, by de eerstkomftige Vergaderinge der Gecommitteerdens uit deefe en andere geinteresfeerde Provincien, in naame van haar Edele Mog. te declareeren,

Dat het wegloopen van Herwen, nog in zyn begin nog voortgang, gecaufeert is door de nalaatigheid of quaadwilligheid der Geërfdens, nog door inattentie van de Staaten des Quartiers, maar door den afbraak en infchaaringe van 's Gravenwaard of Kleeffche Landen, die door haare particuliere fituatie of aangrenfinge foodanig geleegen waaren, dat met geen mogelykheid of de min-

GELDERLAND, ENZ.

Het Kwartier van Nymegen verwerpt de gedane aenbieding van die van Holland en Utrecht.

ſte hoop van ſucces gewerkt ſoude worden tot ſtuitinge der Rivier, ſonder de concurrentie der boovenleggende Landen.

Dat de iterative inſtantien en addresſen der Geërfdens, en de apprehenſie, die de aanhoudende afbraak aan de Heeren Staaten quam te geeven, aanleidinge tot conferentien met die van Kleeve gegeeven hebben, om deſelve te permoveeren, ten einde geſamentlyk daar teegen te voorſien, alſoo ſyne Pruisſiſche Majeſteit daar by ſoo ſeer geinteresſeert was, dog dat deſelve alle vrugteloos zyn afgeloopen.

Dat de Geërfdens, die ſonder concurrentie als vooren de woede der Rivier onmoogelyk konden weeren, na verloop van haare Landen en onkosten der geduurige Inlaagdyken, geheel buiten ſtaat zyn geraakt.

Dat men daar van overtuigt zynde, vervolgens de Gecommitteerdens deeſer Provincie ook hebben begreepen, van wat nadeelig effect het ſoude kunnen worden voor de Commercie, wanneer de Rivier hoe langer hoe meer in ſyn loop wierd toegegeeven, en desweegens repreſentatien aan de geinteresſeerde Provincien, ſpeciaal aan die van Utrecht, hebben gedaan, en geallegueert, " hoe „ natuurlyk het ſcheen, dat als de Geërfdens en „ Ingezeetenen van Herwen, Aart en Pannerden, „ aan de Rivier moesten werden geabandonneert, „ ook aan haar de ſorge voor haar eigen behoud „ moest werden overgelaaten, het welk notoir „ daar in ſoude beſtaan, dat ſy haare Dyken langs „ den ouden Rhyn, die voor haar tot meer na„ deel als profyt ſouden verſtrekken, quaamen te „ ſlegten, in welken val ſy wel aanſtonds van „ het waater ſouden worden gelibereert, dog van „ welke uitwerkinge dit voor de beneeden leg„ gende Provincien ſoude weeſen, overlaatende „ aan het oordeel dier Heeren.

„ Behalven dat, wanneer men de idées der „ Utrechtſche Heeren volgde, en den Duyker „ en Aartſche Dyken verhoogde, ſulks niet al-

leen

GEL-DER-LAND, ENZ.

Het Kwartier van Nymegen verwerpt de gedane aenbieding van die van Holland en Utrecht.

„ leen kostbaar soude zyn, maar onmoogelyk „ voorquam om die voor doorsteekinge te bevry- „ den. ”

Dat de geinteresseerde Provincien meerendeels de daagelyks sterker toeneemende inschaaring hebben beginnen te apprehendeeren, en soodanig te considereeren, dat deselve na verder verloop genoegsaam niet te stuyten zoude zyn, en dienvolgens geresolveert het dukgemelde Herwensche Schaar gemeenschappelyk te voorsien; met het leggen van een Hoofd in de oude Waal, op de scheidinge van het Territoir, met de drie Kribben onder het selve.

Dat die Kribben (die teegen het advis van Gelderland op instantien van Holland gelegt zyn) binnen kort versonken zynde, dat Schaar door een Bleeswerk is gedekt geworden.

Dat het selve ook in soo verre aan de intentie of verwagtinge heeft voldaan, dat geduurende desselfs onderhoud de Rivier aldaar is gestuit.

Dat het selve geabandonneert zynde, de Rivier agter door is gebrooken, en de situatie in soo akelige en disperate staat geraakt, dat de gesamentlyke Gecommitteerdens der respective Provincien, by de eerstvolgende inspectie en visitatie, het redres van dien als raadeloos hebben geoordeelt.

Dat ook het gevolg daar van geweest is, dat niet alleen de rest van het Dorp Herwen, Kerk en Pastorye van dien is weggespoeld, maar de Rivier met een nadeelige kromte soo sterk inbreekt, dat en de passage van Scheepen, immers Houtvlooten, seer difficiel is, en daagelyks meer staat te worden, en de gevolgen voor de Provincie in het generaal, en den Beneedenrhyn en Ysel in het particulier allerschroomelykst.

Dat de saak dus in die ongelukkige omstandigheeden geraakt zynde, buiten schuld der Herwensche Ingezeetenen en des Quartiers van Nymeegen, en het selve, booven en behalven haare portie in deese gemeenschappelyke werken, immense sommen aan de Dyken, onaangesien haare

GELDERLAND, ENZ.

Het Kwartier van Nymegen verwerpt de gedane aenbieding van Holland en Utrecht.

iterative klagten en remonstrantien, van tyd tot tyd geimpendeert hebbende, voorts een derde gedeelte van die Polder, en selfs een van de soogenaamde Dykstoelen geheel verloopen zynde, en booven dit alles, de stuiting van den verderen gevaarlyken inbraak der Rivier, in of door die Polder, of het geeven van een beetere directie aan deselve, de respective Provincien het meest interesseerende, en het principaalste middel tot handhaving der Conventie van 1745 weesende, men gaern wil avoueeren, niet te kunnen begrypen, hoe met eenige schyn van reedelykheid het Quartier van Nymeegen reprochabel is, of van het selve gerequireert kan worden de last en sorgelyke gevolgen van dien, thans geheelyk op sig te neemen, onder de offerte en voorwaarde in de Hollandsche en Utrechtsche Missive vermeld.

Terwyl dat deese voorslag of expedient (gelyk het thans genoemt word) dog in effecte weinig verschillende van de voorwaarden (zoo als het toen moogelyk met meer regt genoemt wierd) welke de Utrechtsche Heeren Gecommitteerdens reeds in den jare 1764, aan het Quartier wilden opleggen of voorschryven, aan haar Edele Mog. niet minder veruitsiende en bedenkelyk was voorgekoomen als de saak selve.

Geconsidereert haar Edele Mog. niet anders konden begrypen, dan dat de werken aldaar ter oorsaake van het gemeene interesse, ook op gemeene kosten gemaakt en onderhouden behooren te worden, en dat immers thans, nu reeds de beste Ingezeetenen verloopen of tot den bedelsak gebragt, en zulk een notabel gedeelte, Gebouwen en Landeryen, aan de woede der Baaren opgeoffert zyn, en het Quartier daar door van die kant in haare Finantien soo merkelyk gedrukt is en nog word, de geinteresseerde Provincien en Quartieren (het geen men niet te dikwils kan repeteeren) in veelerley adspecten by de conservatie van dit een en ander, soo veel, soo niet meer belang hadden, als dit Quartier, het

het gemeen gevaar (segt men) overſulks ook met gemeene kragten en kosten, behoorde tegengegaan te worden.

Dat het wel waar was, dat deeſe aantebiedene ſomme ſoo important ſoude kunnen zyn, dat men na den uiterlyken ſchyn en preſente omſtandigheeden (hoe gevaarlyk anderſints ook) ſoude kunnen ſchynen die niet van de hand te moeten wyſen.

Dog dat haar Edele Mog. dien onverminderd begreepen en ook vertrouwden, dat die twee Provincien, en die het verder met haar in het vervolg dus mogten begrypen, by een nadere en bedaarde reflexie ſouden moeten avoueeren, dat het altoos voor en na een werk van hazard was, en dat het dus haar Edele Mog., die ſig ten nadeele van een ander, en inzonderheid van haare Vrienden en Bondgenooten, nooit hadden ſoeken te veryken, ook niet qualyk konde genoomen worden, dat ſy ſig ſelfs door het ingaan van ſulke (om de ſagtſte uitdrukking te gebruiken) bedenkelyke Contracten, niet gaarn in het geval, immers in de moogelykheid ſouden willen brengen, om door toevallen, die men thans niet alleen niet voorſien, maar ſelfs niet gisſen of denken kan, of van dat Contract te moeten reſilieeren, of haare Finançien, die reeds by dit werk niet weinig geleeden hebben, verder ſoodanig te beſwaaren, dat men met 'er tyd buiten ſtaat ſoude geraaken, aan de gemeene laſten en verpligtinge in den haare te voldoen, en dat het voorts en in alle gevallen, het zy dat de aan te biedene ſomme toereikende, ja meer dan toereikende mogte zyn, het zy dat deſelve, en eene veel grootere ſomme, nu of in het vervolg niet ſufficient mogte bevonden werden, haar Ed. Mogende, hoe het ook uitvalt, ſig nooit ſullen kunnen repocheeren, eene preſente winst bedoelt, of een toekooment gevaar, waar op by moogelykheid geene calculatie te maaken is, te ligt geagt te hebben.

Dat wat aangaat de verſeekeringen, dat de Cleefſche Regeering ſoude concurreeren tot het

Het Kwartier van Nymegen verwerpt de gedane aenbieding van Holland en Utrecht.

Het Kwartier van Nymegen verwerpt de gedane aenbieding van Holland en Utrecht.

herdyken van 's Gravenwaerd, het beletten van nieuwe belemmeringen van de Waal op den Cleefschen Boodem, en het beletten meede van Werken, waar door het sluiten der byweegen vrugteloos soude gemaakt worden, hoewel sulks van dat Quartier niet was dependeerende, haar Edele Mog. egter, soo ras van de natuur dier Werken, en wat eigentlyk daar meede bedoelt wierd, nader mogten werden geinformeert, niet souden manqueeren haare Gecommitteerdens meede op dat subject van de noodige, en soo veel mogelyk, allesints voldoende Instructie te voorsien.

Om al het welk haar Edele Mog. instantelyk versoeken, dat de Heeren Gecommitteerdens van Holland en Utrecht, deese soo importante saak in haaren geheelen saamenhang en beloop met een onzydig oog beschouwen, in een nadere deliberatie neemen, en daar by gelieven te considereeren, dat de Heeren Staaten deeses Quartiers met bereidwilligheid geconcurreert hebben in het ophaalen, inleggen en verlangen der Spykſche Dyken, neevens der selver soo seer kostbaare Waterwerken, in het leggen van den Dwarsdyk en Kribben booven en in de wyde mond van het Canaal, met alle der selver onderhoud, by continuatie in den Ysel en Osſenwaerdſche Dammen; als meede in de remotien van den Opslag en Dammen op en over de Millingſche Waarden, en hoe zulks alles getendeert heeft tot beneficie van den Beneedenrhyn en Ysel. En dat men al meede en daar en booven nog bereid is, de Mond van die laatste Rivier van syne verhinderingen te helpen ontlasten, en desselfs bevaarbaarheid te herstellen, met concurrentie der geinteresseerde Provincien en Cleefſche Regeering.

Als wanneer haar Edele Mog. op regtmatige reedenen vertrouwden van de gewoone æquiteit van hooggemelde Heeren te moogen verwagten, met haar van begrip te sullen zyn, dat van dit Quartier niet te vergen is, nog met eenige moogelykheid door het selve geaccepteert of gegouteert

teert kan worden de gedaane voorslag of expedient.

GELDERLAND, ENZ.

Dat egter, en inval onverhoopentlyk deese geallegueerde reedenen en motiven geen ingressie mogten vinden, sy Heeren Gecommitteerdens op deese en andere gronden, speciaal die by haar Edele Mog. Resolutien van den 29 October 1762, en van den 21 April 1764, in het breede vervat zyn, deesen voorslag of soodaanige andere, als soude kunnen tendeeren, om het Quartier op sulke of diergelyke Voorwaarden, met een seekere somme uit te koopen of af te setten, en daar teegens het selve met dien veruitsienden last voor altoos te beswaaren, beleefdelyk, dog finaal sullen declineeren.

Zie daer de gedachten van de Heeren Staten des Kwartiers van Nymegen over de aenbieding, door die van Holland en Utrecht gedaen. De Heeren Gecommitteerden tot het beneficiëren van den Nederrhyn en Ysfel slooten het bovenstaende Extract uit het Reçes van dat Kwartier, by hun Antwoord aen die van Holland en Utrecht in; welk Antwoord op dezen zin liep;

EDELE MOGENDE HEEREN.

Antwoord van die van Gelderland op den voorslag van die van Holland en 't Sticht.

U Edele Mog. Missive van den 15 des laatst afgeloopene Maands Mey, raakende het werk der Rivieren, en het expedient tot wegneeming, waar het moogelyk, van de nog subsisteerende differenten, onder verscheide bepaalingen nogtans, daar by voorgeslaagen, op zyn tyd ingekoomen en aan de respective Leeden het Afschrift daar van gecommuniceert geworden weesende:

Hebben de Gecommitteerdens des Quartiers van Nymegen vermeent gehad, desselfs inhoud præallabel ter kennisse en deliberatie van de Hee-

ren

GELDERLAND, ENZ.

Antwoord van die van Gelderland op den voorslag van die van Holland en 't Sticht.

ren Staaten van dat Quartier te moeten brengen, ten einde der selver goedvinden op de voorsz. materie te mogen weeten, en wy als dan aan U Edele Mog. iets positifs rescribeeren souden kunnen.

Thans daar over by den anderen gekoomen, en die saak ter behandelinge voorgenoomen zynde, hebben de Gecommitteerdens des voorsz. Quartiers voorgedraagen, dat hooggemelde Heeren Staaten met alle attentie over dit werk gedelibereert hebbende, het selve aan haar Edele Mog. van soo veel gewigt, en de gevolgen van dien soo beswaarlyk en van sulk een verre uitsigt voorgekoomen waaren, dat het haar leet deede, dat sig in het expedient, by U Edele Mog. geproponeert, niet konden geeven, maar genootdrongen waren het selve te declineeren, ten dien einde sig gedraagende tot een ampele Resolutie op het voorsz. subject genoomen.

Wy vinden oversulks ons verpligt, aan U Edele Mog. een Afschrift van die Resolutie, om te strekken tot der selver informatie, by deese meede te deelen, terwyl de Gecommitteerdens van de Quartieren Zutphen en Veluwen ondertusschen verklaart hebben, dat met U Edele Mog. begreepen het groot gevaar, waar in sig, door de tegenswoordige ongelukkige gesteltheid der Rivieren, de geinteresseerde Provincien waaren bevindende, dat dit noodsaakelyk van dag tot dag moest vermeerderen, vooral, wanneer men dit werk op zyn beloop quame te laaten, en den tyd om te arbeiden liet voorbygaan; en derhalven, dat om het haare meede soo veel moogelyk en met reedelykheid gevergt konde worden, in deese te contribueeren, geen swaarigheid souden maaken, naamens de Heeren Staaten van der selver Quartieren, wiens sentimenten aan haar, op de voorsz. materie bekent waaren, met U Edele Mog. gedaane voorslag sig te voegen.

Edele Mogende Heeren,

Wy beveelen U Edele Mogende hier meede in Godes heilige bescherminge. Geschreeven te Arnhem den 6 Juny 1766.

De

De Heeren Gecommitteerden tot de Zaken van het Pannerdensche Kanael en de Spykfche Dyken, benevens de Heeren Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland, dit antwoord ontvangen hebbende, gaven, den 2 van de jongste Hooimaend, kennisse van het vruchteloos afloopen dezer Negotiatie aan de Heeren Staten van die Provincie, en sloegen den zelven, ter bereikinge van hun oogmerk; om., namelyk de Staten des Kwartiers van Nymegen en die van Utrecht nader by elkanderen te brengen; zodanig een middel voor, als uit den volgenden Brief kan afgenomen worden.

GELDERLAND, ENZ.

EDELE GROOT MOG. HEEREN.

Na dat U Edele Groot Mogende den 12 September, en wederom den 2 November des jaars 1765, den Heer Raadpensionaris hebben gelieven te authoriseeren en qualificeeren, om met de Heeren Gedeputeerden ter Generaliteit weegens de Provincien Gelderland en Utrecht te confereeren, en te tragten, zo veel mogelyk is, de wederzydsche discrepeerende sentimenten te conciliëeren, ten einde om dezelve Heeren Staaten zodanige toegeevende Resolutien te doen neemen, als het gemeene welzyn en de presseerende nood zullen vereisschen, is het eindelyk zo verre gebragt, dat 'er een Brief aan de Heeren Gecommitteerden van Gelderland, uit naam van de Heeren Gecommitteerden van beide de Provincien, Holland en het Sticht, heeft kunnen afgezonden worden, den 15 Mey laatstleeden, waar in de conditien, onder welke het geconcerteerde aanbod van eene zekere somme ter beveiliginge van de Herwensche Oevers, en ter reparatie, of inlegginge van deszelfs Dyken zoude geschieden, in algemeene bewoordingen voorgesteld, merkelyk

Middelen, ter vereeniginge van de Staten des Kwartiers van Nymegen met die van Utrecht, aen de Staten van Holland voorgeslagen.

ver-

GELDERLAND, ENZ.

Middelen, ter vereeninge van de Staten des Kwartiers van Nymegen met die van Utrecht, aen de Staten van Holland voorgeslagen.

verzagt, en slegts als van verre vertoond wierde, terwyl teffens wierd voor oogen gesteld, hoe hoog noodig de eensgezindheid is in deezen pressanten nood, van welke Missive wy de eere hebben hier neevens een Copie over te leggen.

Hier op hebben wy den 3 der voorleede maand antwoord bekomen van de Heeren Geldersche Gecommitteerden tot het beneficieeren van Nederrhyn en Ysfel, waar by de Heeren Gecommitteerden van Zutphen en Veluwe declareeren, met ons te begrypen het groote gevaar, waar in zig door de tegenwoordige ongelukkige gesteldheid der Rivieren de geinteresseerde Provincien bevinden; Haar Ed. Mog. erkennen, dat dit gevaar van dag tot dag moet vermeerderen, voor al wanneer men dit werk op zyn beloop wilde laaten, en den tyd om te arbeiden wilde laaten voorbygaan: en derhalven, dat, om het haare mede, zo veel mogelyk is, en met redelykheid gevergd kan worden, in deezen te contribueeren, zy Heeren Gecommitteerden van gemelde twee Quartieren geen zwaarigheid zouden maaken, om naamens de Heeren, Staaten van dezelve Quartieren, welker Sentimenten op de voorschreeve materie hun bekend waaren, met onzen gedaanen voorslag zig te voegen. Maar de Heeren Gecommitteerden van Gelderland communiceeren teffens een Extract uit het Reces des Quartiers van Nymegen, 3 Juny deezes jaars 1766, waar uit het blykt, dat de Heeren Staaten van dat Quartier het aanbod, onder de bovengemelde verzogte Conditien, gantsch niet gouteeren, en geresolveerd zyn, om het zelve ten eenemaal, indien het geschiede, van de hand te wysen, niet geneegen zynde om het hazard van de noodige bezorginge en herdykinge op sig alleen te neemen, gelyk dit breeder gedetailleerd word in het gemelde Extract, het welk wy de eere hebben hier neevens over te leggen met de Missive der Geldersche Heeren Gecommitteerden.

Dus is deeze geheele Negotiatie vrugteloos geweest

weest, en de zaaken blyven in dezelfde critique omſtandigheden als te vooren, terwyl men niet de minste reeden heeft om te hoopen, dat de Rivieren in den aanſtaanden Winter zulk een maatige quantiteit water zullen afvoeren, als in den laatſten gepasſeerden: zo dat de geinteresſeerde Provincien aan de ysſelykſte overſtroomingen geëxponeerd ſullen blyven, indien men den tyd om te werken wederom laat voorby gaan, terwyl 's Gravenwaerd en de Polder der drie Dorpen open blyven leggen. En evenwel, indien 'er geen middel gevonden wierd, om inzonderheid de Heeren Staaten des Quartiers van Nymeegen, en de Heeren Staaten van Utrecht nader by malkander te brengen, is 'er geen hope om tot een concluſie te komen, veel minder om het bekwaame Saiſoen met vrugt te beſteeden aan de hoogstnoodigſte Werken.

GELDERLAND, ENZ.

Middelen, ter vereeniginge van de Staten des Kwartiers van Nymegen met die van Utrecht, aen de Staten van Holland voorgeſlagen.

U Edele Groot Mogende hebben meermaalen getoond overtuigd te zyn van de grootheid der gevaaren, die de geinteresſeerde Provincien boven het hoofd hangen, weegens het openleggen van 's Gravenwaard en Herwen, ook hebben U Edele Groot Mog. alle bereidwilligheid laaten zien, om, ſchoon ongehouden, groote kosten te doen tot reddinge der vier Provintien uit die gevaaren; zo dat wy verzekerd zyn, dat, als de Heeren Staaten van Gelderland, van Utrecht, en van Overysſel tot die zelve toegeevendheid konden geperſmoveerd worden, alle obſtaculen, die de executie der reeds bekende middelen tot hier toe verhinderd hebben, voor zo verre dezelve binnen deeze Republyk reſideeren, ſpoedig zouden verdwynen: en misſchien is, om dit oogmerk te bereiken, geen beter middel, dan dat aan de Heeren Staaten van die Provincien, op een vriendelyke wyze, worde voorgehouden, dat ééne der met zoo veel gronds gevreesde overſtroomingen (aan welke ook van de geinteresſeerde Landen zy moge te beurte vallen, hoe gering dezelve ook zyn moge) onvergelykelyk meer ſchade zal doen, dan men door meer

toe-

GEL-DERLAND, ENZ.

Middelen, ter vereeniginge enz.

toegeevendheid zoude lyden; en dat de nadeelen, welke door dien weg aan de overstroomde Landen zouden worden toegebragt, op verre na niet te repareeren zouden zyn door die sommen, welke men, door den gemeenen last, zoo veel mogelyk is, van den hals te schuyven, zoude hebben uitgespaard.

En misschien zoude zyne Doorlugtige Hoogheid met vrugt kunnen verzogt worden, om zyne veel vermoogende poogingen ter vereeniginge der discreperende sentimenten aan te wenden.

Edoch wy submitteeren dit alles aan het hoogwyse goedvinden van U Edele Groot Mogende.

Waar meede,

Edele Groot Mogende Heeren, zullen wy God Almagtig bidden, U Ed. Groot Mog. te willen houden in zyne heilige protectie. Geschreven in den Hage den 2 July 1766.

Wat hunne Ed. Groot Mog. op dezen voorslag der Heeren hunne Gecommitteerden besłooten, blykt uit het volgende

Extract uit de Resolutien van de Heeren Staten van Holland en Westvriesland, in haar Edele Groot Mog. Vergadering genomen op

Vrydag den 4 July 1766.

Ontfangen een Missive van de presente Heeren haar Edele Groot Mog. Gecommitteerden tot de saaken van het Pannerdensche Canaal en de Spyksche Dyken, beneevens de Heeren Gecommitteerde Raaden, geschreeven in den Hage den 2 deeser, houdende, dat seedert de authorisatien, by haar Edele Groot Mog. Resolutien van den 12 September en 2 November 1765, op den Raadpensionaris verleent, om met de Heeren Gedeputeerden ter Generaliteit, weegens de Provincien

tien Gelderland en Utrecht te confereeren, en, soo veel moogelyk, te tragten de weederzydsche discrepeerende sentimenten te concilieeren, aan de Heeren Gecommitteerden van Gelderland, uit naam der Heeren Gecommitteerden van Holland en het Sticht een Brief, copielyk daar nevens gevoegt, was afgesonden; consteerende uit het Antwoord daar op ingekoomen, neevens desselfs Bylaage daar by meede overgelegt, dat de saaken blyven in de selfde critique omstandigheeden als te vooren, terwyl 'er geen de minste grond van hoop was, dat de Rivieren in den aanstaanden winter sulken maatigen quantiteit waater souden afvoeren als in den laatstgepasseerden; soo dat de geinteresseerde Provincien aan de ysselykste overstroomingen geëxponeert souden blyven; en vervolgens op de reedenen en gronden by de voorsz. Missive gelegt, en uit overtuiging van de grootheid der gevaaren van vrugt oordeelende, dat syne Hoogheid wierd versogt zyne veelvermoogende poogingen ter vereeniging der discrepeerende sentimenten aan te wenden, volgende de voorsz. Missive en Bylaagen hier na geinsereert. (Fiat insertio.)

GELDERLAND, ENZ. *Zyne Hoogheid om hoogst deszelfs intercessie en goede officien by Gelderland en Utrecht verzocht tot eene toegevende Resolutie op het werk van de Rivieren, enz.*

Waar op gedelibereert, en geconsidereert zynde, dat van weegens haar Edele Groot Mog. niets onversogt is gelaaten, om de dissentieerende sentimenten der Provincien door alle moogelyke toegeeventheid, selfs booven gehoudenheid, te concilieeren, en tot een eenpaarig besluit te brengen, en dat vervolgens door die weg niets verder overblyft; Is goedgevonden en verstaan, dat syne Hoogheid den Heere Prince van Oranje, Erfstadhouder deeser Provincie, sal worden versogt, soo als deselve op het instantelykst versogt word by deese, Hoogstdesselfs hooge intercessie en goede officien te willen adhibeeren by de Heeren Staaten van Gelderland en Utrecht, om deselve te permoveeren tot het neemen van soodanige toegeevende Resolutie, als het gemeene welzyn en de presseerende nood vereischt, en aan deselve

GEL-DER-LAND, ENZ.

Zyne Hoog-heid ver-zocht, enz.

voor te houden, dat eene der met soo veel grond gevreesde Overstroomingen, (aan welke ook van de geintresseerde Landen sy mooge te beurt vallen, hoe gering deselve ook soude moogen zyn) onvergelykelyk meer schade sal doen, dan men door meer toegeeventheid soude lyden, en dat de nadeelen, welke door dien weg aan de overstroomde Landen souden werden toegebragt, op verre na niet te repareeren souden zyn door de somme, welke men, door de gemeene last zoo veel moogelyk is van den hals te schuiven, soude hebben gespaart; werdende de Heeren Gecommitteerde Raaden en den Raadpensionaris versogt, aan syn Hoogheid de noodige informatien van den toestand, waar in de jeegenwoordige deliberatien sig bevinden, te doen hebben, waar door hoogstdezelve mooge werden in staat gesteld, om met goede kennisse van saaken, aan haar Edele Groot Mog. versogte intercessie en het adhibeeren van desselfs goede officien te kunnen voldoen.

Den 10 van deze Herfstmaend, bragt de tegenwoordige Commissaris tot de zaken van het Pannerdensche Kanael, benevens de Gecommitteerde Raden, ter kennisse van de Heeren Staten van Holland het gene door hun verricht was, met betrekkinge tot de Ondiepte, welke zich, in 't laetst van Slagtmaend des vorigen jaers, hadt opgedaen, boven het inkoomen van het Pannerdensche Kanael, en zich bloot vertoonde, als het water aan de peilpael te Arnhem staet op de hoogte van zes en een vierde voeten; waerdoor de Scheepvaert uit de Wael, naer het gemelde Kanael, ten hoogste belemmerd werdt. De Heeren Geldersche Gecommitteerden tot het beneficiëren van den Nederrhyn, daervan, door den Opziener van 't Kanael,

hael, bericht gekregen hebbende, hadden GELDERLAND, ENZ.
den Landmeter *F. Beyerinck* gelast, om zich
naer Pannerden te begeven, en aldaer de Rug
of Zandplaet te bezichtigen. Hy deedt, den
2 van Wintermaend des zelfden jaers, het
volgende.

Rapport van het onderſoek, omtrent de thans ſig bevindende ondiepte booven den Mond van het Pannerdenſche Canaal, uit last van hun Edele Mog., myn Heeren de Gecommitteerdens ter beneficeering van den Neder-Rhyn en Ysſel, gedaan door Frederick Beyerinck, by den Hove van Gelderland geadmitteert Landmeeter.

EDELE MOGENDE HEEREN.

De Ondergeſchreevene ſig op de ontfangene orders van U Edele Mog., de dato 30 November deeſes jaars, den volgende dag na Pannerden begeeven hebbende, heeft vervolgens ter uitvoeringe van gemelde Commisſie, op den 2 December, de vereischte peilingen na behooren gedaan, bevindende door deſelve dat thans de Grintplaat, by en beneeden de Kifwaard leggende, ſig met zyn uitterſte punt beneedenwaards, genoegſaam midden in de Rivier blood vertoond, by de doenmaalige hoogte van het water volgens de Arnhemſche peilen 6 voeten 3 duimen, en van daar ſig, onder waater, met een rug uitſtrekt en ſtroomwaards af na beneeden ſchiet, tot ſoo ver, dat die hoogte of rug ſig anclaveert en eindigd aan de hooge Grind, welke legt teegens over de thans gerepareerd wordende twee Kribben, leggende aan de Pannerdenſche zyde, waar door de vrye Scheepvaart uit de Waal, en vicé verſa, thans grootelyks geſtremt word. *Rapport van den Landmeter F. Beyerinck, wegens de ondiepte boven den mond van het Pannerdensche Kanael.*

De Ondergeſchreevene heeft deezen Rug of

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Landmeter F. Beyerinck, *wegens de ondiepte boven den mond van het Pannerdenſche Kanael.*

Band (gelyk men het noemen mag) van de Kifwaards Grind af tot aan de beneeden Grind toe, by peiling doenmaals bevonden, diep te leggen, op de diſtantie van circa 5 à 6 roeden beneeden gemelde punt, de eerſte peiling gedaan hebbende 1 voet, vervolgens 1 voet 6 duimen, 1 v. 9 d., 2 v., 2 v. 6 d., 2 v. 8 d., 2 v. 8 d., 2 v. 8 d., 3 v., 3 v., 2 v. 9 d., 2 v. 9 d., 2 v. 10 d., 2 v. 10 d,, 2 v. 4 d., 2 v. 4 d, 2 v. 5 d., 3 v., 3 v. 6 d., 3 v., 2 v. 6 d., 3 v., 3 v. 6 d., 3 v. 6 d., 4 v., 4 v. 6 d., 4 v., 3 v. 6 d., 3 v. 6 d. 3 v. 3 d., 3 v. 3 d., 3 v. 9 d., 4 v., 3 v. 8 d., 3 v. 6 d., 3 v., 3 v., 3 v. 6 d., 3 v., 3 v., 3 v., 3 v. 4 d., 4 v., 3 v. 6 d., het ſelve nog neegemaal, 4 v., 3 v. 6 d., 3 v. 6 d., 3 v. 6 d., 3 v. 3 d., 3 v. 3 d., 3 v. 3 d., 3 v. 4 d.. 3 v. 2 d., 4 v., 4 v., 3 v., nog viermaal het ſelve, 3 v. 6 d., nog viermaal, 4 v., 4 v., 4 v., 3 v. 6 d., 3 v. 4 d., 3 v. 2 d., 3 v. 1 d. 3 v., 2 v. 10 d., 2 v. 9 d., 2 v. 8 d., 2 v., 2 v., 1 v. 8 d., 1 v. 6 d., 1 v., 1 v., tot omtrent vier roeden diſtantie boven de beneeden Grind.

Vervolgens bevind ſig by onderſoek, dat in het Canaal en desſelfs Mond, tot voorby de Kribben heen, aan de noordzyde van de gemelde Band, de dieptens ongeveer nog als vooren bevonden zyn, ſoo dat weederzyds de Scheepen, welke doenmaals 17 à 18 in getal waaren, opgehouden wordende, ſig met Ligters 'er over moeten helpen.

Vermeenende de Ondergeſchreevene hier meede aan de orders van U Ed. Mog. te hebben voldaan.

Pannerden den 2 *December* 1765.

Dit Rapport ter vergaderinge van de Heeren Gecommitteerden ter beneficiëringe van den Nederrhyn ingekomen zynde, vermeenden dezelven, dewyl hun de zaek van verderen uitzicht en grootere gevolgen voorkwam, daer

daer van een affchrift aen die van Holland, Utrecht en Overysfel te moeten toezenden; gelyk by eenen brief geschiedde. Die van Holland vorderden op hetzelve de bedenkingen van den Heer *J. Lulofs*, welken op dezen zin liepen. GELDERLAND, ENZ.

Confideratien over den Dorpel, welke fig gezet heeft booven het Pannerdenfche Canaal.

EDELE MOGENDE HEEREN.

De veranderingen, welke in de Bovenwaal zyn voorgevallen, en gemeld in de Misfive van de Gelderfche Heeren Gecommitteerden aan U Edele Mog., en in het daar bygevoegde Rapport van den Landmeeter Beyerinck, zyn nog onverzien, nog van gering belang; en dit laatfte is te grooter, dewyl 'er minder kans is, om de geformeerde Rug of Dorpel fpoedig te verdryven. *Confideratien van den Heere J. Lulofs daer omtrent.*

Het vermeerderen en het affchieten der zanden aan en beneeden de Kyfvaard is een natuurlyk en ten eenemaal noodfaakelyk gevolg van het affly-ten des Oevers by Herwen, en van het aangroeien der kromte in de Rivier daar ter plaatfe, het welk beide zoude gepreveniëert geweest zyn, indien men by tyds de doorfnydinge van den Bylandfchen waerd had kunnen ter executie brengen. Door de aanwasfende kromte by Herwen, moest noodzaakelyk de aanval op de Millingfche Oevers en Dyken grooter werden. De Rivier moest daar worden verwyd, het zand, dat uit de infchaaringe van den Herwenfche Oever herkomftig is, moest aan de noordzyde, of aan de Pannerdenfche kant blyven leggen, om dat de ftroom het fterkfte gaat langs den Millingfchen Oever, die van tyd tot tyd wegbreekt, dus moest de Zandwel aan de noordzyde vereenigd worden met de punt van de Zandwel, die van de Sterrefchans na booven

 fchiet;

GEL-DER-LAND, ENZ.

schiet; waar door dan deeze Dorpel, die het Pannerdensche Canaal voor groote Scheepen van booven ongenaakbaar maakt, is geboorep.

Conside-ratien van den Heere J. Lu-lofs daer omtrent.

Het hulpmiddel teegen deeze verzandinge is ligt te vinden; maar het heeft aan de andere kant zyne bedenkelykheeden; ik zal tog niet meer spreeken van de bovengemelde doorsnydinge door de Bylandsche Waard; de hoop om deese te effectueeren is afgesneeden, na dat de declaratie door de Geldersche Heeren gedaan is, die in de Resolutie van haar Ed. Groot Mog. den 30 July laatstleeden is geënarreerd; schoon ik verzeekerd ben, dat 'er tyden sullen koomen, waar in de Geldersche Heeren zig beklaagen zullen, dat zy zig door ongegronde zwaarigheden hebben laaten detourneeren van een Project, dat het eenigste middel bevat om de vervallene zaaken aan de Bovenwaal te herstellen: het eenigste middel, dat 'er nu over is, bestaat in het leggen van twee, of meer Kribben aan de Millingsche zyde, om den stroom op eene zagte wyze te doen overzetten op den geformeerden Dorpel, en dus een ruime Geul daar in te schuuren ten dienste der Scheepvaart. Ik zegge twee, of meer Kribben, dewyl het te denken is, dat twee Kribben niet voldoen zullen; en misschien zullen 'er meer dan drie vereischt worden, om de Rivier een zagte leidinge te geeven en het werk niet te forceeren.

Edog het zal door nadere meetinge en pellinge moeten bepaald worden, hoe groot het getal der Kribben; en welke haar lengte en strekkinge zyn moet, om het voorgestelde oogmerk te bereiken.

De voornaamste bedenkelykheid teegen dit hulpmiddel bestaat hier in (want de kostbaarheid kan in een zaak van zoo veel belang nauwlyks in aanmerkinge koomen) dat door deeze Kribbe het water, en met het water de zanden wat sterk na het Canaal sullen worden gedetermineert; waar door de Nederrhyn en Lek nog meer verzand zullen raaken; gelyk reeds voor meer dan dertig jaaren aan de Millingsche zyde Kribben zyn geprojecteert,

jecteert, om het Pannerdensche Canaal, dat toen in een quynenden toestand scheen, meer water te geeven. GELDERLAND, ENZ.

In hoope van hier meede aan de orders van U Ed. Mog. voldaan te hebben, en na toewenschinge van alle heil, heb ik de eere van my met schuldige veneratie te teekenen, enz.

Leyden den
15 *December* 1765.

De hoop was, dat deze verzanding, door een hooge Rivier, of door een ligte Yskropping, zoude verplaetst, of geheel verdreeven worden, ten minsten in zo verre, dat de Scheepvaert daer door niet langer zou worden belemmerd. Die van Holland; de Geldersche Gecommitteerden verzocht hebbende, om, dewyl de tyd van te werken meest voorby was, en men niet spoedig zou kunnen voortgaen, met bekwame middelen in 't werk te stellen, om die ondiepte te verdryven, van tyd tot tyd nauwkeurige peilingen te laten doen; kreegen, vervolgens, een naderen Brief, den 24 van dezelfde Wintermaend, te Arnhem geschreeven, houdende, dat zy, by gelegenheid dat het water tot 12½ voet aen de peilpael aldaer gereezen was, niet ondienstig geoordeeld hadden, door den Landmeter *Beyerinck* eene nadere peiling te laten doen, om een proef te nemen, in wat toestand de Zandplaet op die Riviershoogte, wanneer het water in een veel korter weg langs de Kiefwaerd in 't Kanael viel, zich bevondt. Het bleek, na gedane peilinge, dat dezelve genoegzaem in den eigensten staet gebleeven was.

GEL-
DER-
LAND,
ENZ.

Tweede Rapport weegens het onderſoek van de thans ſig bevindende ondieptens booven den Mond van het Pannerdenſche Canaal, uit last van hun Edele Mogende, myn Heeren de Gecommitteerdens ter beneficeering van Neder-Rhyn en Yſſel, overgegeeven door Frederik Beyerinck, *by den Hove van Gelderland geadmitteert Landmeeter.*

EDELE MOGENDE HEEREN.

Tweede Rapport van den Landmeter Beyerinck, *wegens de gemelde ondiepte.*

Op nadere ontfangene orders van U Edele Mog. de dato den 18 December deeſes jaars 1765, heeft de Ondergeſchreevene tot nakoominge derſelve, ſig, op den volgenden dag, na Pannerden begeeven, en vervolgens aldaar de drie gerequireerde peilingen gedaan: namentlyk,

De eerſte, beginnende van booven door de Guyl of Hank, ſoo tusſchen de Kifwaardſche, en de daar buiten na beneeden voorby ſchietende Grind, ſig thans bevind, welke buiten Grind, teegen over Millingen (niet teegenſtaande het Water aldaar op die tyd volgens de Peilpaal tien voeten en ſeeven duimen hoog was) zyn Kruin nog vier voeten ruim booven het Water verheeven was, hebbende aan de Guyl of binnenzyde een afſchuurend Schaar: welke Guyl by beneedenwaardſe peiling (beginnende circa midden teegen over het Dorp Millingen, of by nader bepaaling, omtrent ter plaatſe alwaar de ſcheiding is, tusſchen de Uiterwaarden aan de Kifwaardſche zyde, van de Heeren Grave van Biland, en van 's Heerenberg) hebben bevonden de volgende dieptens te hebben. 0 v. 6 d., 1 v. 0 d., 1 v. 0 d., 1 v. 4 d., 2 v. 4 d., 2 v. 6 d., 2 v. 4 d., 2 v. 0 d., 1 v. 8 d., 2 v. 0 d., 1 v. 8 d., 1 v. 6 d., 2 v. 8 d., 2 v. 10 d., 3 v. 4 d., 3 v. 8 d., 3 v. 8 d., 3 v. 9 d. 4 v. 0 d., 4 v. 6 d., 4 v. 0 d., 4 v. 0 d., 4 v. 4 d., 4 v. 6 d., 4 v. 8 d., 4 v. 6 d., 4 v. 8 d., 4 v. 4 d., 4 v. 8 d., 4 v. 6 d., 4 v. 0 d., Raa-

jende

GELDERLAND, ENZ.

Tweede Rapport van den Landmeter Beyerinck, *wegens de gemelde ondiepte.*

jende teegen de Moolen van Millingen en den Keekerdomſen Tooren, dan verder 3 v. 8 d., 3 v. 8 d., 3 v. 6 d., 3 v. 10 d., 3 v. 0 d., 2 v. 8 d., 2 v. 6 d., 2 v. 0 d., 2 v. 4 d., 2 v. 8 d., 2 v. 10 d., 3 v. 6 d., 7 v. 8 d., 8 v. 0 d., 7 v. 8 d., 8 v. 6 d., 8 v. 6 d., 8 v. 8 d., 9 v. 0 d, 9 v. 0 d. Raaijende op de Steenoven en den Tooren van Kekerdom, verder 9 v. 0 d., 9 v. 0 d., 9 v. 6 d., 10 v. 6 d., 9 v. 8 d., 9 v. 6 d., 9 v. 0 d., 9 v. 0 d., 9 v. 8 d., 9 v. 2 d., 9 v. 8 d., 9 v. 8 d., Raaijende op de Moolen en Tooren van Pannerden, verder 10 v. 0 d., 10 v. 6 d., 11 v. 0 d., 11 v. 6 d., 11 v. 8 d., 11 v. 8 d., 13 v. 0 d., 14 v. 2 d., 14 v. 10 d., 14 v. 8 d., 15 v. 0 d., tot in de Dwarsraay, verder 12 v. 0 d., 11 v. 8 d., 13 v. 0 d., 12 v. 8 d., 14 v. 2 d., 16 v. 0 d., 17 v. 0 d.. nog dieper, dieper, 17 v. 0 d., tot booven de Nek van de boovenſte Krib.

De tweede peiling, welke van het thans nog bloot leggende benedeneinde der voornoemde buiten Grind begint, en vervolgens na beneeden, over de bewuste Rug, tot aan de hooge Grind, leggende teegens over de twee nu gerepareert wordende Kribben aanſchiet, is bevonden, de eerſte ter diſtantie van circa 4 roeden beneeden het drooge 1 v. 8 d., 1 v. 10 d., 1 v. 6 d., 1 v. 6 d., 1 v. 0 d., 1 v. 0 d., 1 v. 6 d., 1 v. 6 d., 1 v. 1 v. 6 d., 1 v. 6 d., 1 v. 8 d., 1 v. 8 d., 2 v. 0 d., 2 v. 6 d., 2 v. 6 d., 2 v, 6 d., 3 v. 2 d., 3 v. 4 d., 3 v. 0 d., 2 v 8 d., 3 v. 0 d., 3 v. 4 d.. 3 v. 6 d., 3 v. 6 d., 3 v. 6 d., 3 v. 6 d., 3 v. 4 d., 3 v. 0 d., 2 v. 8 d., 3 v. 0 d. 5 v. 0 d., 5 v. 0 d., 5 v, 0 d., 2 v. 0 d., 1 v. 8 d., 1 v. 8 d., 1 v. 8 d., 1 v. 8 d., 1 v. 0 d. 1 v. 6 d., 1 v. 6 d., 1 v. 8 d., 2 v. 6 d., 2 v. 6 d., 2 v. 8 d., 3 v. 2 d., 3 v. 4 d., 3 v, 0 d., 3 v. 0 d., 3 v. 0 d., 3 v. 2 d., 3 v. 2 d., 3 v. 3 d., 3 v. 6 d., 3 v. 6 d., 3 v. 6 d., 4 v. 0 d, 4 v. 6 d., 4 v. 6 d., 5 v. 0 d., 5 v. 6 d., 5 v. 6 d., 5 v. 8 d., 6 v. 8 d., 6 v. 8 d., 6 v. 6 d., 6 v. 6 d., 6 v. 6 d., 6 v. 6 d., 6 v. 8 d., 6 v.

GELDERLAND, ENZ.

Tweede Rapport van den Landmeter Beyerinck, *wegens de gemelde ondiepte.*

10 d., 7 v. 4 d., 7 v. 4 d., 7 v. 6 d., 7 v. 6 d., 6 v. 6 d., 7 v. 8 d., 7 v. 8 d., 8 v. 0 d., is tot in de Dwars-Raay, dan verder 5 v. 8 d., 8 v. 0 d., 7 v. 10 d., 7 v. 10 d., 7 v. 10 d., 7 v. 8 d., 8 v. 0 d., 8 v. 4 d., 8 v. 0 d., 8 v. 6 d., 8 v. 6 d., 8 v. 6 d., 8 v. 6 d., 8 v. 6 d., 8 v. 10 d., 8 v 0 d., 7 v. 8 d., 7 v. 8 d., 7 v. 8 d., 8 v. 0 d., 8 v. 4 d., 8 v. 6 d., 8 v. 6 d., 8 v. 0 d., 8 v. 0 d., 8 v. 0 d., 8 v. 0 d., 7 v. 6 d., 5 v. 8 d., 5 v. 6 d., 5 v. 2 d., 5 v. 0 d., 4 v. 6 d., 4 v. 4 d., 4 v. 2 d., 4 v. 0 d., 4 v. 0 d., 3 v. 8 d., 3 v. 8 d., 8 v. 8 d., 3 v. 8 d., 3 v. 4 d., 3 v. 0 d., 3 v. 0 d., 2 v. 3 d., 1 v. 5 d., 1 v. 0 d., circa 2 roeden van het droog.

De derde peiling, geschied zynde booven de Kribben dwarsstrooms van de Pannerdensche Waarden af, raaijende in een regte Linie op het Huis van den Millingschen Scholtus, en teffens op den Kekerdomsen Tooren, tot in soo ver, dat de Waal zyn eigen diepte aan de Millingse zyde begint te bekoomen, by welke peilinge is bevonden, begin neemende circa een roede distantie buiten het Schaar, 4 v. 0 d., 5 v. 6 d., 12 v. 6 d., 15 v. 4 d., 17 v. 0 d., nog dieper, dieper, dieper 17 v. 0 d., tot in de Guyl-Raay, dan nog verder dieper, dan 16 v. 0 d., 16 v. 0 d., 14 v. 6 d., 11 v. 2 d., 9 v. 10 d., 9 v. 6 d., 9 v. 0 d., 8 v. 10 d., tot aan de Rug-Raay, dan verder 9 v. 0 d., 9 v. 4 d., 9 v. 6 d., 9 v. 6 d., 10 v. 0 d., 9 v. 6 d., 9 v 4 d., 9 v. 6 d., 9 v. 10 d., 9 v 6 d., 9 v. 4 d., 8 v. 8 d., 9 v. 0 d., 8 v. 8 d., 9 v. 0 d., 8 v. 10 d., 8 v. 8 v., 8 v. 6 d., 8 v. 9 d., 9 v. 0 d., 9 v. 10 d., 10 v. 0 d., 10 v. 0 d., 15 v. 0 d., tot in de Waal, uit welke laatste peilinge blykt, dat de van booven tot beneeden geanclaveerde soogenoemde Rug sig al vry breed bevind, selfs breeder, als men sig by de eerste peiling, alleen maar over de Rug den 2 deeser maand geschied, het Waater des tydes 4 voet 4 duimen laager zynde, op het gesigt der kabbeling van het waater, had voorgesteld, dat se was.

Edog

Edog wat de verhooging of verlaaging van de Rug-Grind betreft, sulks is uit vergelyking van de eerste peiling op te maaken, dat deselve, door het schielyk oploopen der Rivier, geen weesendlyke verandering ondergaan heeft. GELDERLAND, ENZ.

Hier meede vermeend de Ondergeschreevene aan de Orders van U E. Mog. voldaan te hebben, Arnhem den 23 December 1765.

Op dit nadere Rapport van den Landmeter *Beyerinck*, gaf de Heer *Lulofs* weder de volgende

Consideratien over de Rugge of Dorpel, welke sig heeft opgedaan tusschen de Waal en tusschen het Pannerdensche Canaal, tot groote belemmeringe van de Scheepvaart.

EDELE MOG. HEEREN.

Ik heb de eere gehad van aan U Edele Mog. den 15 December laatstleeden, myne schriftelyke Consideratien over de Rugge, welke zig tegenwoordig boven het Pannerdensche Canaal vertoont, over te zenden, en daar in de voornaame oorzaaken van deeze veranderingen, en de eenigste middelen, welke de bevaarbaarheid van dat gedeelte der Riviet kunnen herstellen, in het algemeen aan te wyzen. Ik had toen nog eenige hoope, dat by een hooge Rivier, of by een yskroppinge, deeze Rug of Dorpel zoude kunnen losgemaakt en verdreeven worden; gelyk ook naderhand eenige berichten scheenen te kennen te geeven, dat deeze hoope niet ongegrond was. Ondertusschen ziet men uit de nadere Rapporten van den Landmeeter *Beyerinck*, en uit zyne daar toe specteerende Kaart figuratif, dat het hooge Water en het ys zeer weinige veranderinge en verbeeteringe daar aan hebben toegebragt. In

Consideratien van den Heer Lulofs, *op het nadere Rapport van den Landmeter* Beyerinck.

GELDERLAND, ENZ.

Consideratien van den Heer Lulofs, *op het nadere Rapport van den Landmeeter* Beyerinck.

In het jaar 1751 was 'er al reden om te dugten, dat 'er sig zodanig een Rugge zoude formeeren; dewyl de Zandwel aan de Sterreschans sig puntiger na boven uitstrekte dan te vooren, en sig een afschietend Zand beneden de Kyfwaard liet bespeuren, dat met 7 voeten en 11 duimen aan het Arnhemsche peil nog onder water lag, na dat, na alle waarschynlykheid, bloot zoude gelegen hebben op de watershoogte van 6 voet en 3 duim. Edoch dewyl deeze Zanden voor een gedeelte herkomstig schynen uit de exorbitante inschaaringe van den Herwenschen Oever, zo moest de aangroeijinge van deeze Zanden vertraagt worden door de Bleeswerken, waar meede geduurende meer dan tien jaaren de verdere affleet van de Herwensche Landen is verminderd. Maar zedert de kromte der Rivier aldaar, door het verzinken van den Bleeskop, en door het afschuiven en afscheuren der Bleeswerken is vergroot, en daar door de aanval der Rivier op het Millingsche is heviger geworden, moest de stroom na de Millingsche zyde meer en meer worden overgebragt, en aan de Pannerdensche kant worden vertraagd, wegens de considerabele wydte van het bed, gelyk men ook uit de Kaart van den Landmeeter Beyerinck ziet, dat 'er eene zeer groote diepte is langs den Millingschen Oever, en dat deeze sedert de amotie van den Zomerdam aldaar merkelyk is afgesleeten.

Dit zo zynde, moesten noodzaakelyk de Zanden, welke voornamelyk van het Schoor te Herwen en te Millingen door den aanval der Rivier worden afgeschuurd en medegesleept, in dien verzwakten stroom na de kant van Pannerden den Grond kiezen, en deeze Rug veroorzaaken. Weshalven het ten vollen zeeker is, dat deeze Rug, zo hy niet door een hooge Rivier verdreeven word, van tyd tot tyd zal aangroeien, en zelfs vaster worden; en dat dit niet te remedieeren is, dan door den stroom van de Millingsche zyde, na de andere kant door eenige Kribben over te buigen.

Hoe

GELDERLAND, ENZ.

Conſideratien van den Heer Lulofs, *op het nadere Rapport van den Landmeeter* Beyerinck.

Hoe eerder deeze gelegd worden, hoe gemakkelyker dit ongemak voor de Scheepvaart zal ceſſeeren; daar de twee Gelderſche Quartieren, Zutphen en Veluwe, verſcheide Hollandſche Steeden, en het Sticht van Utrecht van haare Navigatie zouden worden beroofd, indien de doorvaart door het Pannerdenſche Canaal by een middelmaatige en laage Rivier niet behouden blyft.

Ondertuſſchen neeme ik de vryheid van te perſiſteeren by de remarque, welke ik in December laatstleeden gemaakt heb, in een Brief aan den Heer Secretaris Clotterbooke, naamelyk, dat de voorzigtigheid zal vereisſchen, dat van de Gelderſche Heeren verzogt en gevergd worde, om een middel op te geeven, het welk tot wegneeminge van deezen Rugge ſoude kunnen dienen; dewyl het plauſibeler aan zommige zal voorkoomen, als het niet door Holland word geproponeerd, ſchoon ik wel verzekerd ben, dat 'er geen ander middel te vinden is, dan het geene ik heb opgegeeven, niet tegenſtaande daar wel iets zoude konnen bygevoegt worden, dat of minder noodzaakelyk is, of in andere opzigten nadeelig. De billykheid vereischt ook, dat het hulpmiddel van die geenen worde voorgeſlagen, die als Grondheeren moeten aangemerkt worden van die Plaatſe, daar het ongemak zynen zetel heeft.

In hoope van hier meede voldaan te hebben aan het oogmerk van U Edele Mog. heb ik de eere van my na toewenſchinge van alle heil met ſchuldige veneratie te teekenen, enz.

Leyden den
17 *Maart* 1766.

Aengezien nu, uit dezen toeſtand van den Dorpel of Zandplaet, niet dan zeer nadeelige gevolgen voor den Scheepvaert der vier Provincien, die zo veel belang by de Rivieren hebben, konden ontſtaen, en men niet te ſpoe-

GEL-DER-LAND, ENZ.

ſpoedig de krachtdadigſte middelen; om het vaerwater daer ter plaetſe te herſtellen, kon by de hand nemen, zo verzochten die van Holland, by eenen Brief van den 16 van Lentemaend dezes jaers, dat de Gecommitteerden van Gelderland, bewust van den waren toeſtand der zaken, hun kennis wilden geven van de middelen, die zy de besten en min kostbaerſten oordeelden, om dit ongemak weg te nemen; ten einde daer van verſlag zou kunnen gedaen worden aen de Heeren Staten: en, dewyl de Landmeter *M. Bolſtra* gelast was, om by de opneming der Pannerdenſche werken tegenwoordig te zyn, zo ordonneerde men hem te gelyk, om den Dorpel te bezichtigen, waerby men hoopte, dat de Gelderſche Landmeter, en iemand wegens de Provincie van Utrecht, zouden tegenwoordig zyn. De Gelderſche Heeren bleeven niet in gebreke, na de gedane opneminge van de herſtelde waterwerken, met den Landmeter Bolſtra, over de Ondiepte te ſpreeken, en hunnen Landmeter Beyerinck te gelasten, om met denzelven de inſpectie te doen, die echter geen voortgang hadt, om redenen, gemeld in het volgende

Rapport van een gedaane reis na Pannerden, op ordre van de Edele Mogende Heeren Gecommitteerden tot de zaaken van het Pannerdenſche Canaal en Spykſche Dyken, door Melchior Bolſtra.

In gevolge de geëerde beveelen van U Edele Mog. van den 14 en 19 Maart 1766, omme te aſſiſteeren by de opneeming der aanbeſteede Ryswerken boven en in de mond van het Pannerden-

denſche Canaal, de vier Provincien raakende, en by die occaſie met den Landmeeter Beyerinck, en met die welke van de Utrechtſche Heeren aldaar zoude weezen, een inſpectie te neemen van de droogte, welke zig met een Rugge voor den ingang van het Pannerdenſche Canaal zedert eenige tyd heeft geformeerd, waar na de ondergeſchreeven den 20 deezer op reis is gegaan, en den 21 tot Arnhem gekoomen zynde, aan den Heer Secretaris Brantzen van myn komst kennis gegeeven, en den 22 des ogtends, met het Jagt van de Reekenkamer van Gelderland, beneevens de Gecommitteerdens tot het beneficeeren van den Neederrhyn en Yſſel weegens de Provincie van Gelderland, na Pannerden gevaaren, en is van weegens de Provincie van Utrecht niemand te voorſchyn gekoomen, niet tegenſtaande aan dezelve weegens de opneeming was geſchreeven.

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Landmeter Bolſtra, *wegens een reis, naer het Pannerdenſche Kanael gedaen.*

Met het Jagt tot boven in de mond van het Pannerdenſche Canaal gevaaren zynde, en van daar met de ſloep na het Pakwerk boven in de mond van het Canaal, waar van de reparatie beſigtigd zynde wel bevonden, en opgenomen, van waar te voet (vermits de ſterke wind) na de twee Kribbens, boven de mond van het Canaal geleegen, gegaan zynde, die beide beſigtigd hebbende en wel bevonden zynde, is het werk van aanbeſteeding, de vier Provincien raakende, voor goed opgenoomen; dog vermits het ſlegte weêr van reegen en wind, zyn de overige werken, de drie Provincien raakende, niet opgenoomen, en den Landmeeter Beyerinck aldaar gelaaten om het ſelve na bedaaren van het weêr op te neemen, dit is dan meede een reeden geweest dat geen inſpectie en nog minder peiling op de ondiepte boven de mond van het Canaal niet hebben kunnen doen.

En vermits aldaar berigt wierden den Ingenieur Veltgen in de voorgaande week inſpectie had genoomen van de ondiepte aldaar, en wel een reeden mogt zyn van zig abſent gehouden te hebben, in verwagting, dat by deeze opneeming van de zyde van Gelderland en Holland eenige voorſlagen

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Landmeter Bolstra, *wegens een reis, naer het Pannerdensche Kanael gedaen.*

tot dresseering van de ondiepte booven de mond en inkomen van het Canaal mogten worden gedaan, te meerder geleegentheid zouden hebben van het zelve te capteeren, en dewyl de middelen tot redres kostbaar, en den uitslag onzeeker mogt zyn, hebben de Heeren van Gelderland om middelen voor te stellen swaarigheid gemaakt, en daar omtrent verzogt geëxcuseert te zyn, in bedenking geevende (vermits de Heeren van Utrecht op haar voorgaande Missive niet hadden gerescribeert) door Heeren van Holland, een Aanschryving by wyse van een voorstel aan die van Gelderland en Utrecht wierd gedaan, om door derzelver kundige Lieden de ondiepte op het inkoomen van het Canaal nauwkeurig op te neemen, en wat na hare gedagten tot dresseering behoorde gedaan te worden, met een Giering van kosten tot het zelve, waar omtrent verders dient, dat de Materialen van Ryshout, die daar toe worden vereischt, niet dan in de Nazomer te bekoomen zyn, dus behoorlyke tyd tot het doen van de inspectie en by de Provincien tot een conclusie te komen.

Volgens de berigten der Lootzen is de ondiepte nog het zelve, zoo als in de twee laast voorgaande peilingen is bevonden, en zonder kragtdadige middelen geen hoop van verdieping; alzoo den overval van het water uit de Waal over de ondiepte meer dan 500 roeden lang, en het Canaal maar 35, 40 à 50 roeden breed zynde rykelyk kan vervullen, waardoor het water aan de Peilpaal tot Arnhem, in geen minder hoogte met vergelyking van het peil tot Nymeegen, als voor deezen komt te staan, en wel eenige bedenkelykheden in de voor te slaane middelen van redres mogt komen te maaken.

Hopende hier meede aan de geëerde beveelens van U Edele Mog. voldaan te hebben, die met alle hoogagting blyve, enz.

Leyden den
26 Maart 1766.

Naerdien nu, door het ſlegte weder, geene peiling op de Ondiepte heeft kunnen geſchieden; en die van Holland echter nadere kennis begeerden van den toeſtand der verzandinge; werdt de Landmeter *Bolſtra*, in 't begin van Grasmaend dezes jaers, andermael naer Gelderland gezonden, alwaer hy, op den 7 en 8 van die maend, het inkomen van het Kanael en de Wael; met den Landmeter Beyerinck peilde, en den Dorpel genoegzaem in den zelfden ſtaet bevondt, waerin hy in de jongſte Wintermaend geweest was. Zy vonden zich ook verpligt, om een onderzoek te doen, wat diepten en ondiepten zich in de Wael; aen en om den hoek, beneden het punt van de ſeparatie; opdeeden; vermits hun, door de Bakenmeesters, bericht was, dat die Rivier, daer ter plaetſe, voor de Scheepvaert, maer zeven en een halve voet diepte water hadt. By die peiling bleek het, dat aldaer eene ongelykheid des bodems plaets hadt, veroorzaekt door ſchuilende Zandplaten; hebbende zich, verder na beneden, in de Wael, insgelyks eene Zandplaet gezet, welke der Scheepvaert, by eene middelmatige rivier, mede belemmering toebrengt; zo dat de koers van den ſtroom, in zynen voortgang, aldaer eene *ſerpenterende* gedaente gekreegen hadt. In het Verbael van de gedane peilingen, door hun aen de Heeren Gecommitteerden tot de Zaken van de Rivieren, wegens Gelderland en Holland, overgeleverd, ſchryven ze de oorzaek van deze wangeſtalten in de Rivier, omtrent de Waelſtroom, hier aen toe, „dat, door den van tyd tot tyd vervolgden

GELDERLAND, ENZ.

GEL-DER-LAND, ENZ.

„ afbreuk, langs de Millingsche zyde, de „ Oever, hoe langs hoe meer een holle ge„ daente verkreegen hebbende, beneden „ denzelven een uitspringenden hoek beko„ men heeft, welke, hoewel nog niet groot, „ den koers des strooms doet afwyken; waer „ door achter denzelven de Zanden, rust vin„ dende, zich nedergezet, en dus een Grind„ plaet aen die zyde geformeerd hebben. „ De koers des strooms dus midden in de Ri„ vier gebragt zynde, welke door de Zand„ plaet, boven den St. Nikolaes Waerd lig„ gende, wordt gedrongen, maekt aldaer „ een enge passage; doch vindt daer bene„ den, by den omzwaei, een groote ruim„ te, alwaer, door de uitbreiding der wate„ ren, van boven tusschen die zo even ge„ noemde Zandplaten uitkoomende, eene „ verzwakking in den stroom wordt veroor„ zaekt, en daerdoor zeer waerschynlyk die, „ door de Bakenmeesters berichte, Zandplaet „ is geboren geworden, en dus de gedaente, „ als boven gemeld, verkreegen heeft."

Wegens het gebrek van het inkomen der Schepen in het Pannerdensche Kanael, dat door den zogenaemden Rug belet wordt, moet men, naer hunne gedachten, de oorzaek zoeken in, „ het hoe langs hoe meer „ afwyken en inscharen van den Milling„ schen Oever, even gemeld; waer door de „ Rivier aldaer thans een breedte bekomen „ heeft van ongeveer, doch ruim een hon„ derd en vyftig roeden, hebbende de groot„ ste diepte kort langs dien Oever henen, „ en daerom aldaer ook de grootste force des

„ strooms;

„ ſtrooms, veroorzakende, dat de van boven GEL-
„ afkomende Zanden, hoe verder van dien DER-
„ Oever af, hoe minder force van voortgang LAND,
„ ontvangende, naer die mate noodzaeklyk ENZ.
„ moeten zakken, en dus denzelven Rug ge-
„ formeerd hebben. De bevinding leert,
„ dat deze Rug, of anders Dorpel genoemd,
„ wel geen oorzaek is, dat het Kanael nu
„ minder water naer den Benedenrhyn en Lek
„ afzendt, dan in vorige tyden, by eene gemee-
„ ne hoogte der Riviere daer door afgezon-
„ den werdt, gelyk zulks, uit de vergelyking
„ van de Nymeegſche met de Arnhemſche
„ Peil, klaer blykt waerheid te zyn: want,
„ of ſchoon, in den gepasſeerden Winter,
„ by opkropping van het Ys in de Wael, al
„ het van boven afkomende water alleen het
„ Kanael moeste pasſeren; zo als uit gemelde
„ Peilpaalen, volgens de Notitien, blykt,
„ dat zelfs op den 14 January dezes jaers te
„ Nymegen maer zes duim water aen de Pael
„ zynde, toenmaels het zelve te Arnhem ze-
„ ven voeten drie duimen hoogte hadt, ver-
„ ſchillende zes voet negen duim; zelfs was
„ het verſchil den 17 dito vol uit 7 voeten;
„ wanneer echter, op den volgenden 2 Maert,
„ het Ys weg zynde, en dus het water we-
„ derom een vryen koers bekomen hebbende,
„ werdt bevonden, dat het zelve te Nyme-
„ gen 6 voet 5 duim, en te Arnhem 6 voet
„ 8 duim peils-hoogte tekende; voeg hier
„ nu by, dat, uit de peilingen, welken ge-
„ ſchied zyn den 26 December 1765, 36 Fe-
„ bruary en 7 April 1766, blykt, dat de zo
„ genoemde Rug geen wezenlyke verande-

 ring

GELDERLAND, ENZ.

„ ring ondergaen heeft, zo dat 'er geen andere oorzaek wezen kan, waerom de Scheepvaert thans geſtremd wordt, dan alleen dat die Rug een al te groote lengte heeft, over welke de toevoer van het water naer het Kanael loopen kan, en dienvolgens geen ſchuuring of diepte in den Rug veroorzaken. De lengte van dezen Rug is, by een ordinaire lage Rivier, nog meer dan 300 roeden, makende dus, als het water, door malkanderen geſteld, maar drie voeten hoogte daer van ſtrykt, een profil van meerder dan 75 quadraet-roeden, het welk immers veel meer water kan toevoeren, dan de Mond van het Kanael naer beneden kan afzenden; want het is, volgens berekening, bevonden dat dezelve, by een hoog opperwater van 19 voeten peils, nog geen profil uitleveren kan van 60 quadraet-roeden, hoe veel te min, als het water zo laeg is, dat het maer drie voeten over den gemelden Rug henen loopt." Op deze wyze, en in deze bewoordingen redeneren de beide Landmeeters, by hun Verbael, over de oorzaek der wangeſtalten van de Riviere. Het zelve, wederom in handen van den Heere *Lulofs* geſteld zynde, werdt daerdoor zyne bekommering omtrent de belemmering van de Scheepvaert, om meer dan eene reden, vermeerdert. En, dewyl hy van gedachten was, dat de eerſte oorzaek der verzandingen, aen de eene kant, by en boven Herwen, aen de andere kant, by den Millingſchen Waerd moet gezogt worden, zo heeft hy het dienſtig geoordeeld zulks nader te betoogen, by zyne

Con-

GELDERLAND, ENZ.

Conſideratien over het Rapport van de Landmeeters Beyerinck *en* Bolſtra *omtrent de Rugge, welke zig gezet heeft boven het Pannerdenſche Canaal, en omtrent de verzandinge in den Boven-mond van de Waal.*

EDELE MOGENDE HEEREN.

Conſideratien van den Heere J. Luſs, op het Rapport der twee Landmeeteren.

Het Rapport, dat door U Ed. Mog. my ter hand geſteld is, om daar omtrent myne Conſideratien op te geeven, vermeerdert, om meer dan eene reeden, de bekommeringe, welke door voorige berichten omtrent de belemmeringe der Scheepvaart met zo veel grond was opgevat; daar de verzandinge niet alleen zig vertoont boven het Pannerdenſche Canaal, maar ook in het inkoomen van de Waal beneden de Sterreſchans, ſchoon beide deeze veranderingen niet vreemd zullen voorkomen aan die geenen, die de conſtitutie der Rivier, en de veranderingen, die ſedert weinige jaaren daar in zyn voorgevallen, kennen, en volgens de gronden der Rivierkunde naſpooren, zo in haaren oorſprong, als in haare gevolgen.

De Landmeeter Beyerinck heeft eenige oorzaaken van deeze verzandingen gezien, maar dezelve niet alle begreepen, veel minder is hy tot de eerſte ſource opgeklommen, die aan de éene kant by en boven Herwen, aan de andere kant by de Millingſche Waard moet gezogt worden; aan beide de kanten zal het blyken, met hoe veel reden haar Ed. Groot Mog. voor weinige jaaren voor de gevolgen dier veranderingen zyn bedugt geweest, en alle mogelyke præcautien hebben getracht te neemen omtrent de gevolgen, welke de verlaaginge van den Millingſchen Zomerdam zoude kunnen met zig ſleepen.

Ik heb reeds in een Memorie, aan U Ed. Mog. overgezonden den 15 December laatstleeden, en vervolgens in myne Conſideratien van den 17 Maart deezes jaars, kortelyk aangetoond, dat de

GELDERLAND, ENZ.

Confideratien van den Heere J. Lulofs, op het Rapport der twee Landmeeteren.

voornaamfte oorzaak van deeze rampen moet gezogt worden in de veranderingen der Rivier en desfelfs Oevers by en boven Herwen, het geene ik nu nader zal deduceeren, onderftellende, dat U Ed. Mog. de nevensgaande Kaart zullen gelieven voor zig te leggen, waar in ik alles met roode Letters heb geteekent.

Door het infcharen van den Duffelfchen Oever tusfchen A en B, (dat door de Cleeffche Krygs- en Domeinkamer hadt kunnen en moeten belet worden) moest noodzaakelyk de kromte der Rivier by en boven Herwen vergroot worden tusfchen C en D. Men heeft wel geduurende 9 of 10 jaaren het Herwenfche voor een gedeelte beveiligd, of den affleet van deszelfs Oevers verminderd door de Bleeswerken, doch deeze wierden gelegd in de onderftellinge, dat de Cleeffche Regeeringe op eene diergelyke wyze zoude zorgen voor het daar boven liggend Konings-Domain by C E; maar, dit niet gefchied zynde, moesten de Bleeswerken van Herwen bezwyken. Hier door moesten de Oevers tusfchen C en D, hoe langer hoe meer weggefpoeld, en de Rivier krommer worden, naar maate de ftroom dieper en dieper inboorde aan de Duffelfche zyde tusfchen A en B. Zo dat het onbegrypelyk is, hoe dat iemand, die het minste denkbeeld van de Rivierkunde heeft, zig zoude kunnen verbeelden, dat deeze aanval van den ftroom op het 's Gravenwaardfche en Herwenfche minder hevig zoude worden, als dezelve gefchiedt in eene meer rechtftreekfche directie.

Hier door wierden de Zanden, waar uit de Oevers tusfchen C en D beftonden (welke in groote menigte zyn, nademaal de infchaaringe binnen 22 jaaren meer geweest is dan van 200 roeden) in de Rivier gebragt, dewelke moesten na den Grond zinken, zoo dra zy door eenige vertraaginge van ftroom daar toe geleegenheid bekwamen. Vervolgens moest de Bylandfche Waard tegen over Herwen meer en meer worden verhoogd door de Zanden, die zig op deszelfs punt tusfchen G en H ne-

nederzetten; waar door het Water ſterker na de Herwenſche Oevers en Dyken word overgedrongen. Eindelyk moest de Stroom, die tusſchen A en B reeds vertraagd wierdt, ſterker verflaauwinge ontfangen tusſchen C en E, zo dat hy als een nieuwe ſnelheid moest aanneemen tusſchen E en D; met welke nieuwe ſnelheid, gevoegd by de nog overgebleevene, hy aanvalt op de Millingſche Oevers by F I, waar door de wydte tusſchen F en O merkelyk is vergroot, en de Stroom langs de Millingſche zyde geleid; waar uit noodzaakelyk de verzandinge, die hier onder den naam van *onderduikend Zand* voorkomt, moest gebooren worden en aangroejen, nademaal de Stroom aan de zyde van den Kyfwaard tusſchen O en L moest verlammen, naar maate de ſnelheid en diepte aangroeide aan de Millingſche zyde langs den Oever F. I. N.

GELDERLAND, ENZ.

Conſideratien van den Heere J. Lulofs, *op het Rapport der twee Landmeeteren.*

Zo lang 'er nu geen middelen by de hand genomen worden, om de kromte der Rivier by Herwen weg te neemen, den byna perpendiculairen aanval op de Millingſche Oevers te verminderen, en de groote ruimte van het Bed tusſchen F en O te verkleinen, zal de Rug boven het Canaal ſubſiſteeren, ten zy men door ſterke en kostbaare Kribben den Stoom van den Millingſche Oevers overdringe na de Pannerdenſche kant, het geen ook al zyn zwaarigheden heeft en nadeelig zoude kunnen zyn voor de Nederrhyn en Leck. Ondertusſchen zien U Ed. Mog. uit deze evenementen, op welk een hoog-gaande wyze, de eerſte Regelen der Rivierkunde onbekend moeten zyn, als men een Souverain in de gedagten durft brengen, dat voor het oogmerk der asſociatie tusſchen de vier geinteresſeerde Provincien onverſchillig is, of de kromte der Rivier by Herwen wat grooter, of wat kleinder zy. Het is immers niet onverſchil'ig, of de Stroom by en boven Herwen meer of minder vertraagd wordt, en tegen zig zelf te rug ſtuit; het is niet onverſchillig, of 'er meer of minder Zanden van de Herwenſche Oevers in de Rivier worden gebragt;

GELDERLAND, ENZ.

Consideratien van den Heere J. Lulofs, op het Rapport der twee Landmeeteren.

bragt; het is niet onverschillig, of de Stroom meer of minder perpendiculair tegen de Millingsche Oevers aanvalt; het is eindelyk niet onverschillig of de wydte van het Bed boven het Pannerdensche Canaal by de Kyfwaard vergroot wordt; en echter hangt dit alles af van de meerder of minder kromte der Rivier by 's Gravenwaard en Herwen.

Wat nu de verzandinge in den Boven-mond van de Beneden-waal betreft, een weinig beneden de Sterreschans, de Landmeeter Beyerinck heeft wel aangemerkt, *dat door den van tyd tot tyd vervolgden afbreuk langs de Millingsche zyde de Oever hoe langs hoe meer een bolle gedaante verkregen hebbende, beneden dezelve een uitspringende hoek geformeerd is, welke, schoon nog niet groot, de cours der Stroom doet afwyken; waar door agter dezelve de Zanden, rust vindende, zig nederzetten, en dus een Grindplaat aan die zyde geformeerd hebben.* Maar hier schynt een andere reden by te komen, die door haar Ed. Groot Mog. reeds beoogd is, toen Hoogstdezelve hunne toestemminge gaven, opde sterke instantien der Utrechtsche Heeren, tot het amoveeren of verlaagen van den Millingschen Zomerdam, den 24 October 1760, *onder dit expres beding, dat, indien men mogte bevinden, dat de Mond van de Waal met zand bezet raakte, de Heeren Staaten van Gelderland en Utrecht aanstonds zouden concurreeren, om die verzandinge te remedieeren.* Welke Resolutie van haar Edele Groot Mog. haar opzigt heeft op eene periode in de Missive van U Ed. Mog. den 8 September 1760, aan de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland geschreeven (zo als dezelve tot Bylage verstrekte by de Staats-Resolutie 10 Sept. deszelfden jaars, alwaar gezegd is: *Daar en boven zal dat overloopend Water* (naamelyk over de Millingsche Waarden by N M P, na de verlaaginge of amotie van den Zomerdam aldaar) *by Hulhuyzen, of al eerder wederom in de Waal vallen, en aldaar, door de stremminge van den Stroom, die door het ordinaire Bed*

van

van de Rivier afkomt, *naar alle waarschynlykheid eenige verzandinge te wege brengen* enz. Noch haar Ed. Groot Mog. noch U Ed. Mog. hebben ooit ontkent, dat de amotie of verlaaginge van den Millingschen Zomerdam eeniger maaten zoude kunnen strekken tot ontlastinge van het Pannerdensche Canaal en dus van Nederrhyn en Ysfel; maar Hoogstdezelve hebben, zoo wel als U Edele Mog. gevreesd voor deeze verzandinge in den Mond van de Waal, die op den zelfden tyd gebooren schynt, toen de Millingsche Waarden zoo deerlyk verzandden, en die nu, éénmaal gezet zynde, van tyd tot tyd moet aangroeijen; niet tot merkelyke opstoppinge van het Water, dat na de Waal gedetermineerd is, maar tot groot nadeel der Navigatie.

GELDERLAND, ENZ.

Consideratien van den Heere J. Lulofs, *op het Rapport der twee Landmeeteren.*

Hoe zeer nu de eenigste middelen, die aangewend dienen te worden, om de verzandinge, of Rug boven het Pannerdensche Canaal, te verdryven, hunne bedenkelykheden hebben, echter zal het nog bezwaarlyker vallen om de Zandplaaten uit den Mond van de Waal weg te neemen, en de bevaarbaarheid of te herstellen, of voor verdere nadeelen te bewaaren. Ik voorzie over deeze middelen groote oneenigheden, die van eenen verderffelyken nasleep kunnen zyn, ik hoope, dat de Geldersche Kundigen eerst voor den dag zullen koomen, als hebbende de plaatse, daar de kwaalen resideeren, dagelyks voor oogen. By de bevaarbaarheid der Waal is Utrecht weinig geinteresseerd, en dus kan men alleen van de Utrechtsche Kundigen verwagten, dat zy zig over de Middelen ter herstellinge van de Navigatie door het Pannerdensche Canaal expliceeren; en, zo zy konden gepermoveerd worden, om dezelve op te geeven, zoude zulks misschien veel stoffe tot twisten afsnyden, daar ik verzekerd ben, dat niemand door haar Ed. Groot Mog. en door U Ed. Mog. en ook door de Heeren van Gelderland, als deezer zaaken kundig gereekend en geëmployeerd wordt, die niet teffens een eere en een voorrecht

GEL-DER-LAND., ENZ.

ſtelt in de waarheid te vinden, en zyn Vaderland naar vermogen te dienen; zo dat onder deezen meer eensgezindheid te wagten is ten opzigt van de middelen tot wegneeminge der Verzandinge in den Mond van de Waal, welks reäliteit ik tot nog toe moet onderſtellen.

In hoope van hier meede aan de intentie en ordres van U Ed. Mog. eeniger maaten, en als by proviſie, voldaan te hebben, en na toewenſchinge van alle heil, heb ik de eere van my met ſchuldige veneratie te tekenen, enz.

Leyden den
22 *April* 1766.

Daer 'er dus alle redenen waren, om voor de belemmeringe van den Scheepvaert te duchten, aengezien het by de gedane peilingen gebleeken was, dat de Dorpel zich in Grasmaend dezes jaers genoegzaem in den zelfden ſtaet bevondt, waerin dezelve in de jongſte Wintermaend geweest was, vonden de Heeren Gecommitteerden tot de Rivieren wegens Holland goed, den Heer *Lulofs* naer Herwen en Pannerden te zenden, om van den tegenwoordigen toeſtand der Rivieren op het naeuwkeurigſte onderricht te worden. Hy vondt de zaken in dien toeſtand, dat de geheele Rivier rechtſtreeks op de Herwenſche Oevers aenviel, daer ze reeds merkelyke verwoestingen aengericht hadt, die van veruitziende gevolgen niet alleen voor de Landen der vier Provincien, maer ook voor de Scheepvaert, zo langs den Nederrhyn en Yſſel, als langs de Wael, konden zyn, als blykt uit zyn

Rap-

Rapport van eene gedaane reize na Herwen, &c. om de Rivier by, booven en beneeden die Plaatse te inspecteren, en de veranderingen, welke aldaar in de Rivier zyn voorgevallen, te bepaalen. GELDERLAND, ENZ.

EDELE MOGENDE HEEREN.

Volgens goedvinden van U Edele Mog., heb ik my den 6 deeser maand Augusty over Utrecht na Arnhem, en van daar na Pannerden begeeven, geassisteert zynde door den Landmeeter Bolstra. Wy vonden den Polder der drie Dorpen, door de hooge Rivier, welke geëxteert heeft in de laatst afgeloopen maand July, en ook nu nog continueerde, voor het grootste gedeelte onder water liggen; zo dat niet alleen het Koorngewas en de Hofvrugten, die beeter gestaan hadden dan eenige jaren te voren, ten eenemaal bedorven waren; maar ook de Gronden zodanig met Slibben waren bezet, dat 'er in het aanstaande jaar weinig hoop zal zyn op een goed en voordeelig gewas. Hier door zyn de verarmde Ingezeetenen nog verder geruineert; de Boeren zullen hunne Mondbehoeftens voor geld moeten koopen, in plaats van hunne eige Vrugten te eeten, en de Arbeiders sullen geen gelegentheid hebben om hun Brood te verdienen; zo dat de armoede in den aanstaanden Winter ondraaglyk en onbeschryflyk zal zyn, zo niet de behoeftigen door de Heeren Staaten des Quartiers van Nimwegen, of door andere liefdadige Menschen, worden ondersteund.

Rapport van den Heer Lulofs, wegens een reis, door hem, ter inspectie van de Rivieren gedaen.

De voornaamste oorzaak van deese onverwagte overstroominge is te zoeken in een Zomerdam, die al in het voorleeden jaar geprojecteert en afgebakend was, toen de Landmeeters Beyerinck en Bolstra, als mede de Major Ingenieur Veltgen de inspectie deeden in Mey 1765; gelyk ook deese Dam is afgeteekend op de Kaart van het Herwensche, welke, beneffens het Rapport der drie gemelde kundigen, gevoegt is by de Hollandsche

Staat-

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Heer Lulofs, *wegens een reis, door hem, ter inspectie van de Rivieren gedaen.*

Staats-Resolutie van den 22 Juny 1765. Deese Zomerkade had volgens het Project omtrent 16 voeten waters moeten keeren; dog is op minder dan 15 voeten watershoogte overgelopen, en voor een gedeelte weggespoelt; om dat de specie niet goed was. Door dit toeval is het water door een openinge van meer dan 200 roeden in den Polder geloopen; het geene zig voor een groot gedeelte door een weggespoelde Sluis beneeden het Veerhuis van Pannerden, en door de gaten van den Zomerdam; tusschen een ouden Rhynstrang, en tusschen Candia (tot welken het ook door een groote breuk of Grondgat, in den Duikerdyk, toegang heeft) in het Pannerdensche Canaal ter zyden ontlast; en het zelve verder zal doen verlammen, als 'er de oorzaaken bykoomen, welke ik in het vervolg zal melden.

Om nu den waaren toestand van zaaken en de veranderingen, welke tusschen Herwen en Pannerden in de Rivier zyn voorgevallen, nader te ontdekken, en der zelver oorzaaken na te spooren, hebben wy ons, om dat de Wegen door den Polder niet bruikbaar waaren wegens de Inundatie, van het Pannerdensche Veerhuis na boven laaten roeyen tot boven de groote Bogt van den Duffelschen Bandyk tegen over de nieuwe Tolhuizen, circa 600 roeden beneden Schenkenschans, en hebben, van daar de inspectie beginnende, bevonden.

I. Dat de Oever by en beneden Schenkenschans aan de linkerzyde der Rivier merkelyk is aangeland; terwyl de Oever aan de overkant sterk is ingeschaard; waar door het hevige van den aanval op het Duffelsche laager komt dan te vooren; en de Duffelsche Dyken by A minder geëxponeert zyn.

II. Dat de Duffelsche Oever beneeden B, sedert den jaare 1763, wel ruim 50 roeden is ingebroken, terwyl de rechter Oever even beneeden de Tolhuizen is verzand, en sterk uitgeschoten, zo dat deese verzandinge als tot een

Krib

Krib verstrekt; die den aanval op 's Graven- waard verminderd; gelyk de inschaaringe van den Duffelschen Oever de doorsnydinge van de Bylandsche Waard gemakkelyker en minder kostbaar maakt; dewyl dezelve niet verre van die Plaatse het grootste is; alwaar in den jaare 1751 de doorsnyding was geprojecteert.

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Heer Lulofs, *wegens een reis, door hem, ter inspectie van de Rivieren gedaen.*

III. Dat de 's Gravenwaardsche Oever wel verder is afgesleeten; maar niet zo verre, als men in het jaar 1763 konde verwagten, zo dat de Zomerkade, welke vertoond is op het Kaartje, behoorende tot de Resolutie van den 22 Juny 1765, nog ongeschonden is gebleven; schoon de daar voorleggende Oever sedert 1763 meer dan de helfte is afgebroken. Door het standhouden dan van deeze Kade is 's Gravenwaerd by deeze hooge Rivier aan deeze zyde niet geinundeert, zo dat de zwaare Dykbreuken in den Ban- of Kruisdyk boven Herwen tegenwoordig niet hebben gewerkt.

IV. Dat door het hevig aanvallen van de hooge Wateren, en voornamentlyk van deeze laatste hooge Rivier, het Herwensche zodanig is afgenomen, dat wy over de plaatse daar voor omtrent twee jaaren de Kerk van Herwen stond, een Keulsvaarder van eene aanzienelyke grootte, den 8 deezer, met volle zeilen zagen passeeren, het geen hy nog wel 40 roeden nader aan den tegenwoordigen Oever had kunnen doen.

Daar en boven liggen de overblyfzels van den afgescheurden Bleeskop (waar aan zulke groote Geldsommen door den Gelderschen Landmeeter Leenen zyn te koste gelegd) zo verre van den rechter- of Herwenschen Oever, dat zy met hun uitterste end onder de uitsteekende en sterk aangroeiende Bylandsche Grindwelle beginnen te schuylen.

V. Dat de Oever aan de rechterzyde der Rivier by de Kyfwaard considerabel is ingeschaart, en het onderduykend Zand beneeden die Waard merkelyk is afgezakt; hebbende desselfs bene-

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Heer Lulofs, *wegens een reis door hem, ter inspectie van de Rivieren, gedaen.*

nedenste punt zig vereenigt met de na boven schietende punt van de Zandwelle boven de Sterreschans, waar door de Dorpel of Rug boven het Pannerdensche Canaal geformeert is tot groot nadeel van de Scheepvaart.

VI. Dat de Millingsche Oever soodanig is afgebrooken, dat een groot gedeelte van de plaatsen, daar de verlaagde Zomerdam geleegen heeft, in de Rivier is gestort, en dat 'er van den Steenoven van Dormans, die agter dien Zomerdam gelegen was, maar eenige weinige overblyfzels te vinden zyn; zo dat 'er een nieuwe Steenoven verder van de Rivier af heeft moeten gebouwt worden, die egter, als 'er geen prompte en efficacieuse middelen worden aangewend, ter zyner tyd door de Rivier zal verslonden worden; nademaal, door het verloop van de Rivier by Herwen, hier als een tweede Herwen, tot ruine der Scheepvaart, en tot stremming van den Stroom, staat geboren te worden.

VII. Dat de uitsteekende punt van de Millingsche Waard, die altoos tot een Krib verstrekte, agter welke zig het Zand nederzet, tot groot nadeel van den mond der Neder-Waal, een weinig schynt af te neemen; waar door zig eenige hoope opdoet, dat de verzandinge in dien mond zal verminderen; schoon de overloop van water over de Millingsche Waard, welke na de amotie van de berugten Zomerdam is voorgevallen, daar toe ook heeft gecontribueert.

Uit de zes eerste deezer Poincten ziet men duidelyk, hoe zeer de gesteltheid der Rivier by Herwen, en zelfs van Schenkenschans tot aan het Pannerdensche Canaal ten nadeele is verandert, en hoe spoedig nieuwe middelen zullen moeten beraamt worden, om en de belemmeringen voor de Scheepvaart weg te neemen, en de gevaaren, die zo sterk zyn aangegroeid, te verminderen. Wenschelyk zoude het zyn, dat de drie overige by de

de Rivieren zo hoog geinteresseerde Provincien, insonderheid het Quartier van Nimweegen en het Sticht, het voorbeeld van haar Edele Groot Mog: geliefden te volgen, en die edelmoedige toegeevendheid geliefden plaatse te gunnen, sonder welke, ter redding van het aanzienlykste deel der Nederlandsche Republicq, niets goeds kan beraamt en geëffectueert worden, daar het voorige Plan, omtrent het welk de Heeren Gecommitteerden der drie Provincien het eens waaren, uitgezonderd eenige Poincten, welke als kleinigheden mogen aangemerkt worden, in veele opzigten zal moeten worden gealtereert weegens het verloop der Rivier.

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Heer Lulofs, *wegens een reis door hem, ter inspectie van de Rivieren, gedaen.*

Niet alleen zoude de Dyk, welke door my in den jaare 1761 geproponeert was om Herwen te beveiligen (zo als dezelve geteekent is op het Kaartje, behoorende tot meergemelde Staats-Resolutie van den 22 Juny 1765,) nu al voor een gedeelte zyn verzwolgen; maar ook de Slaperdyk, die in den jare 1752, door Leenen, Bolstra en Veltgen is geprojecteert, en die langs Bosway zoude geloopen hebben, sluitende aan den Bandyk van Pannerden en Herwen, booven het Huis van Verwaijen, zoude nu slegts 40 roeden van de Rivier afliggen; weshalven het nu niet meer raadzaam zoude zyn, dat men op deeze wyze den Polder zogt te sluiten: men zal nu, na dat deeze enorme veranderingen zyn voorgevallen, den Dyk moeten leggen, die in den jaare 1752 is ontworpen, loopende van de Aartsche Koornmolen, tot aan de evengemelde plaatse van den Bandyk booven het Huis van Verwaijen; daar thans, door het wegbreeken van de Herwensche Kerk, Huizen en Landen, de reeden cesseert, om welke de eerstgemelde Inlaagdyk, loopende langs Bosway, te vooren moest worden geprefereert.

Voorts zullen 'er zo veele Kribben aan 's Gravenwaard moeten worden gelegt, dat het Herwensche voor verderen inbreuk zy beveiligt: éene Krib van honderd of meer roeden, die in het naast-

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Heer Lulofs, *wegens een reis door hem, ter inspectie van de Rivieren gedaen.*

voorgaande jaar is geproponeert, en op het meergemelde Kaartje afgeteekent, zal, nu voor al, niet genoeg zyn om het oogmerk te bereiken: men zal wel twee of drie Kribben daar toe noodig hebben; schoon alle deeze middelen maar palliatif zullen zyn, indien niet teffens de Bylandsche Waard word doorgesneeden, en de Rivier in haaren voorigen staat word herstelt; te meer, dewyl door deezen weg de aanval der Rivier op het Millingsche, die zo nadeelig is voor het Pannerdensche Canaal, als mede het over- en wederoverkaatsen der hooge Rivierwateren voor het grootste gedeelte zal worden weggenoomen.

Eindelyk zullen de Millingsche Oevers zonder uitstel moeten worden bezorgt, om de verdere inscharinge van dezelven, en het verder afwyken der Rivier van het Pannerdensche Canaal voor te komen, dewyl anders de Stroom-Linie geheel langs de Millingsche zyde zal lopen, en de wydte van het ordinaire Bed tot ruine der Scheepvaart zal worden vergroot.

Schoon wy nu wegens de hoogte der Rivier, geen peilingen hebben kunnen doen in den mond van de Waal, en boven het Pannerdensche Canaal, egter zoude het my niet vreemd voorkomen, indien 'er eenige veranderinge in de diepte en eenige opruiminge boven het Canaal, door de laatste hooge Rivier, was te weeg gebragt, dewyl wy bevonden, dat het water met een groote snelheid na het Canaal stroomde, langs het bewuste punt van separatie; zynde een merkelyke diepte, daar korts te vooren Zand was; edog dit zal nader moeten onderzogt worden door nauwkeurige peilingen, als de Rivier geheel binnen haare Boorden zal zyn gekeert, en de Zanden in meer rust zullen zyn gebragt.

U Edele Mog. zullen uit dit alles duidelyk kunnen opmaaken, dat 'er voor den aanstaanden Winter iets zal moeten gedaan worden om den Polder der drie Dorpen te sluiten; niet ter beveiliging van die Landen, welke tot Gelderland alleen behoo-

behooren, maar om een Byweg van 200 roeden Gelwydte te fluiten; daar het water, dat hier door na den Neder-Rhyn zoude afkomen, een dubbeld kwaad zoude doen.

GELDERLAND, ENZ.

Rapport van den Heer Lulofs, wegens een reis door hem, ter inſpectie van de Rivieren gedaen.

De inſchaaringe by Herwen, of by de Plaatſe daar onlangs Herwen geweest is, kan niet zonder de uitterſte ſchrik beſchouwt worden, weegens de ysſelyke gevolgen die daar uit zyn te wagten, daar de Rivier met groote ſchreeden tot die Plaatſen nadert, waar in zy kan overſtorten, om een verſperringe van beide de Rhyntakken, van de Nederrhyn (en dus ook van den Ysſel) en van de Waal te veroorzaaken; heeft nu een watershoogte van 15 voeten en 8½ duimen aan den Peilpaal te Arnhem zulke verderffelyke veranderingen kunnen veroorzaaken, en zulke groote ſchaade toebrengen aan de Ingezeetenen van Gelderland en Holland, van het Sticht en Overysſel, (daar wy overal klagten vernaamen over de geleedene nadeelen door de hoogte van het Water) wat zal 'er dan te wagten zyn, als de Rivier opryst tot meer dan 19 voeten aan het Arnhemſche peil? wanneer de aanval op de Herwenſche Oevers heviger zal zyn, en het water over 's Gravenwaard zal toegang krygen aan de eene kant tot den ouden Rhyn, aan de andere kant tot den Polder der drie Dorpen, door de breuken, die in den Ban- of Kruisdyk open liggen; het welk beide zal ſtrekken tot bezwaar van Neder-Rhyn en Ysſel; welke beide nu reeds veel meer geleeden hebben door deeze laatſte hooge Rivier, dan de Waal, welks Uiterwaarden, volgens berigten, of niet, of zeer weinig zyn geinundeert geweest. Hopende hier meede aan de intentie van U Edele Mog., en aan het hoofd-oogmerk deezer reiſe voldaan te hebben, en alle heil toewenſchende over de dierbaare Perſoonen en gewigtige deliberatien van U Edele Mog., heb ik de eer van my met ſchuldige veneratie te teekenen, enz.

Leyden den
18 *Auguſt*. 1766.

GELDERLAND, ENZ.

Alle deze Rapporten wegens den toestand van den Dorpel of Zandplaet, die zich boven den mond van het Pannerdensche Kanael gezet heeft, en wegens de veranderingen, in de Rivieren voorgevallen, bragten de Hollandsche Heeren ter overweginge van de Heeren Staten van die Provincie; teffens te kennen gevende, dat, wegens het verloop der Riviere, het Plan om de bywegen te sluiten zou moeten worden veranderd, waaromtrent zy zodanige middelen voorsloegen, als uit de volgende Missive kunnen afgenomen worden:

EDELE GROOT MOG. HEEREN.

Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivieren eene betere directie te geven.

Wy hebben den 12 December van het laatst voorleeden jaar 1765, een Missive ontfangen van de Edele Mog. Heeren Gecommitteerden van Gelderland tot het beneficeeren van Neder-Rhyn en Ysfel, waar by deselve ons kennisse gaaven, dat 'er, volgens een Rapport van den Landmeeter Beyerinck, sig een Zandplaat of Rug booven het inkoomen van het Pannerdensche Canaal geset heeft, welke sig bloot vertoond, als het waater aan den Peilpaal te Arnhem op de hoogte staat van ses en een vierde voeten; waar door de Scheepvaart uit de Waal na het Pannerdensche Canaal en te rug ten hoogsten gestremd word.

Men had eenige hoope, dat deese versandinge, welke voornamelyk uit het verder en verder inschaaren van de Herwensche en Millingsche Overs haaren oorsprong heeft, door een hooge Rivier, of door een ligte Yskroppinge soude verplaatst of geheel verdreeven worden, ten minsten in soo verre, dat de Scheepvaart niet langer daar door soude worden belemmert: dog eene nadere Missive van de Geldersche Heeren Gecommitteerden, geschreeven te Arnhem den 24 December

laatst-

laatstleeden, waar by een naader Rapport van den Landmeeter Beyerinck gevoegd was, toonde aan, dat een watershoogte van twaalf en een vierde voeten geen weesendlyke veranderinge in deesen Dorpel heeft te weege gebragt.

GELDERLAND, ENZ.

Hier op hebben wy den Landmeeter Bolstra afgesonden, om, by geleegendheid, dat hy moest assisteeren by het opneemen der aanbesteede Ryswerken in en booven den Mond van het Pannerdensche Canaal, deesen Zanddorpel nader te inspecteeren, en te verneemen, welke middelen, volgens de meeninge der Geldersche en Stigtsche Kundigen, souden moeten worden aangewend om deese belemmeringe weg te ruimen; maar weegens het ruuwe weêr konden geene Peilingen van de ondiepten gedaan worden; en, dewyl de Major Ingenieur Veltgen (die eenige daagen te vooren daar ter plaatse geweest was om de ondiepten te peilen) op den bestemden tyd, niet compareerde, konde men geen bepaalinge maaken omtrent de middelen tot redres.

Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivieren eene betere directie te geven.

Wy hebben dan, om nadere kennisse te bekoomen van den toestand deeser verzandinge, den Landmeeter Bolstra, in het begin van April deeses jaars, weederom na Gelderland gesonden, die, nevens den Landmeeter Beyerinck, het inkoomen van het Canaal en van de Waal heeft gepeild, en den Dorpel genoegsaam in den selfden staat bevonden, waar in hy geweest is in December laatstleeden, alles breeder blykende uit de stukken die saaken concerneerende, welke wy de eer hebben sub N. 2, en volgende hier neevens te voegen; strekkende deselve Dorpel, by een ordinaire laage Rivier, sig meer dan drie hondord Roeden uit, soo dat, als het waater daar over heen loopt ter hoogte van drie Voeten, het Profil, waar door het afkomt na het Canaal, meer dan vyf en seeventig quadraat roeden is; waar door het geheele Canaal by sulk een watershoogte geheel kan gevuld worden, al is het dat men een vierde aftrekt voor de groote schuuringe, welke het waater lyd, wan-

GELDERLAND, ENZ.

Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivieren eene betere directie te geven.

neer het over zulk een ondiepte heen loopt.

De Mond van de Waal was meede niet vry van Zanden, die de Scheepvaart by een middelmaatige Rivier belemmeren, en die, soo wel als de rug booven het Canaal, uit het inschaaren van de Herwensche en Millingsche Oevers, en uit de daar door gebooren wordende over en weeder overkaatsinge van den Stroom, hunnen oorsprong hebben, schoon het overloopen van het Waater over de Millingsche Waerd, het welk niet lang na de amotie van den Millingschen Zomerdam heeft plaatse gehad, daar toe heeft gecontribueert om het inkoomen van de Waal te doen verzanden, gelyk U Ed. Groot Mog. voor soodanige gevolgen al zyn bedugt geweest, toen 'er soo sterk wierd aangedrongen op het amoveeren van desen Dam, soo als te sien is uit de Resolutie van U Ed. Groot Mogende van den 24 October 1760, soo als deselve relatif is tot eene Missive, welke wy de eere gehad hebben van aan U Ed. Groot Mog. te schryven den 8 September des selfden jaars, dienende tot Bylaage by de Staats Resolutie van den 10 daar aan volgende.

De Dorpel booven het Canaal sal niet verminderen, soo lang de aanval op de Millingsche Oevers blyft duuren, dewyl dus de Stroom meer en meer geleid word langs die Oevers en de inbuiginge aldaar grooter word; soo dat men alle reeden heeft om voor verdere belemmeringen van de Scheepvaart te dugten: weshalven wy goedgevonden hebben, dat de Professor en Inspecteur Generaal van 's Lands Rivieren sig na Pannerden en Herwen soude begeeven, om nader geinformeert te worden van de teegenwoordige constitutie der Rivier, en van de daar in voorgevallene veranderingen, en om dus met meer grond deese importante omstandigheeden te kunnen brengen ter kennisse van U E. Groot Mogende. Wy sien van agteren hoe noodsaakelyk deese inspectie geweest is, weegens de considerabele en onverwagte veranderingen, welke by, booven en beneeden

Her-

Herwen seedert den jaare 1763 zyn voorgevallen, en voor een groot gedeelte door de hooge Rivier in het laatst van July deeses jaars veroorsaakt zyn; en welke de oplettentheid van U Ed. Groot Mog.; en van de Heeren Staaten der drie andere geinteresseerde Provincien, ten hoogsten verdienen.

GELDERLAND, ENZ.

Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivieren eene betere directie te geven.

Wy sullen, om redites te vermyden, geen ampel verslag doen van deese veranderingen, maar alleen het Rapport van den Professor Lulofs, onder No. 1, hier neevens overleggen; waar uit het U Edele Groot Mog. sal kunnen blyken, dat de Polder der drie Dorpen (Herwen, Pannerden en Aart) door een waaters hoogte van vyftien voeten en agt en een tweede duimen, en selfs van minder dan vyftien voeten aan den Peilpaal te Arnhem, deerlyk is geinundeert; dat dit waater sig beneeden ontlast heeft tot nadeel van het Pannerdensche Canaal; dat de aanval van den Stroom op de Duffelsche Oevers, die seedert het jaar 1763, ter distantie van meer dan vyftig roeden zyn afgebrooken, laager komt dan voor drie jaaren; dat de aanval op 's Gravenwaard minder, en op Herwen grooter is dan korts te vooren; dat de Herwensche Oevers op eene ongelooflyke wyze zyn weggeslaagen, soo dat deselve seedert 1763, meer dan tagtig roeden zyn afgenoomen, en de punt van den Bleeskop begind te schuilen onder het sterk aangroeijend Bylandsche Grind, aan de linkerzyde der Rivier; dat het onderduikend Zand by de Kyffwaart is afgezakt en vereenigd, met de na booven schietende punt van de onderduikende Zanden booven de Sterreschans, waar door de Dorpel booven het Canaal geformeert is; dat eindelyk de Millingsche Oevers soodanig zyn weggeslaagen door den heevigen aanval der Rivier, dat de plaatsen, daar de geamoveerde of verlaagde Zomerdam geleegen heeft, voor een gedeelte niet meer te vinden zyn.

Dus word de toestand der Rivier hoe langer hoe bedenkelyker, niet alleen door het aangroeien van de kromte, waar door de afloop van het waa-

GELDERLAND, ENZ. *Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivieren eene betere direction te geven.*

ter, dat als teegen sig self te rug stuit, ten hoogsten word belemmert; maar ook, weegens het wegbreeken van de Oevers; door het veranderen en inschaaren van den Duffelschen Oever, en door het afzakken der Zanden by de nieuwe Tolhuisen heeft het Herwensche veel meer geleeden dan 's Gravenwaard; soo dat nu de geheele Rivier regtstreeks op de Herwensche Oevers aanvalt, en aldaar, gelyk sy reeds begonnen heeft, ongelooflyke verwoestingen sal aanrigten, die van verre uitsiende gevolgen souden kunnen zyn, niet alleen voor de Geldersche, Hollandsche, Stichtsche en Overysselsche Landen, maar ook voor de Scheepvaart, soo wel langs de Nederrhyn en Ysfel als langs de Waal.

Daar en booven is de considerable inschaaringe van de Millingsche Waerd, die een noodsaakelyk gevolg is van het verloop der Rivier by Herwen, van seer pernicieuse Consequentien voor het Pannerdensche Canaal; want de Rivier word booven het Canaal hoe langer hoe wyder, en de Stroom-Linie loopt meer langs den Millingschen Oever, soo dat de Zanden, die in groote meenigte worden afgevoert, van den affleet der Herwensche Oevers, aan de Pannerdensche zyde wegens den lammen Stroom, gelegendheid vinden om na den grond te sinken en tot rust te geraaken, waar door de Dorpel booven het Canaal heeft moeten voor den dag koomen: en deese sal niet konnen weggenoomen werden, ten sy men promte en efficacieuse middelen gebruike, om de verdere inschaaringe van den Millingschen Oever te verhinderen, en om den Stroom meer over te buigen na de Pannerdensche zyde.

Als men nu den teegenwoordigen toestand der Rivier vergelykt met de gesteltheid van deselve, ten tyde der Conferentien, welke te Arnhem in de jaaren 1761, 1763 en 1764 zyn gehouden tusschen de Heeren Gecommitteerden van Gelderland, Holland en Utrecht, siet men aanstonds, dat, weegens het verloop der Rivier, het Plan om

om de byweegen te sluiten, waar omtrent men toen op eenige kleinigheeden na eensgesind was, in meer dan een opsigt sal moeten worden gealtereert; gelyk dit breeder in het neevensgaande Rapport van den Professor Lulofs is gedetailleert, waar in hy teffens de drie hoofdpoincten opgeeft, welke, behalven het herdyken van 's Gravenwaerd, en, was het moogelyk, het sluiten van een gedeelte des ouden Rhynmonds, sonder uitstel ter executie sullen moeten worden gebragt, het sluiten namelyk van den Polder der drie Dorpen, door het leggen van een Inlaagdyk van booven het Huis van Verwayen tot aan de Aartsche Koornmolen, het leggen van twee of drie kostbare Kribben, om 's Gravenwaard en Herwen te dekken, en de Rivier een beetere directie te geeven; en eindelyk het besorgen van de Millingsche Oevers, om te beletten dat de Stroom-Linie verder afwyke van de Pannerdensche zyde, deselve overbuigende na die kant, om den Dorpel booven het Canaal weg te schuuren, soo niet de laatste hooge Rivier eenige veranderinge ten goede heeft te weege gebragt; het geen door naauwkeurige peilingen nu niet heeft kunnen ondersogt worden, weegens de groote hoogte van het Waater, en het geene wel een nader examen vereischt.

GELDERLAND, ENZ.

Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivieren eene betere directie te geven.

Ondertusschen, Edele Groot Mogende Heeren, nadert de Herfst met groote schreeden, soo dat het meer dan tyd is om te werken, indien de by de Rivieren soo hoog geinteresseerde Provincien in den aanstaanden Winter niet geëxponeert sullen blyven, aan al verwoestende overstroomingen, en aan eene onherstelbaare versparringe van de Scheepvaart; weshalven het niet ondienstig soude zyn, dat U Ed. Groot Mog. aan de Heeren Staaten van Gelderland en Utrecht een Missive lieten afgaan, om derselver gedagten te weeten omtrent de boovengemelde veranderingen en der selver gevolgen, en omtrent de middelen die tot redres en tot beveiliginge der geinteresseerde Provincien souden moeten worden aangewend;

GELDERLAND, ENZ. *Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Heeren Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivierende eene betere directie te geven.*

selfs soude sulk een Missive dusdanig kunnen geconcipieert worden, dat deselve meede aan de Heeren Staaten van Overysfel soude kunnen worden afgezonden; schoon deese Provincie, die aan het selfde gevaar met Gelderland, Holland en het Sticht geëxponeert is, sig tot hier toe aan de gemeene Last heeft onttrokken. Wy zyn anders in geenen deele geneigd om voor uit te loopen, en souden wel hebben willen afwagten, of niet de Heeren Gecommitteerden van Gelderland (alwaar deese veranderingen zyn voorgevallen) hunne gedagten, in relatie tot de bovengemelde Poincten, souden hebben geuit; maar dewyl de saak te serieus en te pressant is, en 'er niet te spoedig kan gedagt worden op, en gedelibereert over de Middelen tot redres en reddinge, soo souden wy aan U Edele Groot Mogende in bedenking geeven, of U Edele Groot Mogende niet souden gelieven aan de Heeren Staaten van de Provincien van Gelderland, Utrecht en Overysfel te schryven de volgende Missive.

EDELE MOG. HEEREN, &c.

„ Wy twyffelen niet of U Edele Mog. zullen „ ten vollen geinformeert zyn omtrent de veran- „ deringen, welke in de Rivier, seedert eenige wei- „ nige jaaren, en vooral seedert het laatst van „ het voorleede jaar 1765, gelyk ook nu, see- „ dert de Maand July, toen het waater aan den „ Peilpaal te Arnhem tot 15 voeten en 8½ duimen „ was opgereezen, zyn voorgevallen; wy dur- „ ven ook veilig onderstellen, dat U Ed. Mog. „ bewust zyn van de funeste gevolgen, welke uit „ deeze veranderingen reeds geprofluеert zyn, „ en nog verder met alle waarschynlykheid daar „ uit te gemoete gezien worden. Immers is het „ Herwensche meer dan 80 roeden ingeschaart „ seedert drie jaaren; de Bleeskop legt reeds aan „ de linker Oever; de Bylandsche Zandwelle „ schiet verder uit en word hooger; de Milling- „ sche Oevers zyn weggebrooken; de diepte en „ Stroom-Linie loopt geheel langs de Millingsche

„ zy-

,, zyde; de Zanden, die van Herwen en van den
,, Millingsche Waard zelf zyn afgevoerd, blyven
,, in den lammen Stroom, die in deeze verwyde
,, Rivier aan de Pannerdensche zyde plaatse heeft,
,, voor een groot deel hangen, zinken daar na
,, den grond, en formeeren den Dorpel, welke
,, zig booven het Pannerdensche Canaal vertoond,
,, tot groote belemmeringe van de Scheepvaart;
,, de Mond van de Waal zelf is niet vry van ver-
,, zandingen, zo dat aan alle kanten omstandig-
,, heeden voorkoomen, die spoedige en efficaci-
,, euse middelen vereisschen.

GELDERLAND, ENZ. *Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Heeren Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivieren eene betere direftie te geven.*

,, Dewyl nu de Provincien van Gelderland,
,, Holland, Utrecht en Overysfel, even zeer by
,, dit verloop der Rivier geëxponeert zyn aan
,, de ysfelyke gevolgen, die daar uit kunnen
,, en na alle waarschynelykheid zullen profluee-
,, ren, welke ook zoo notoir zyn, dat Wy de
,, oplettendheid van U Ed. Mog. zouden te kort
,, doen, indien wy de zelve hier breedvoerig
,, wilden beschryven, zoo verwagten wy, dat
,, U Edele Mog., beneevens de Heeren Staaten
,, van Utrecht en Overysfel (aan Utrecht, Gelder-
,, land en Overysfel.; aan Overysfel Gelderland en
,, Utrecht) met geen minder iever als wy zullen zyn
,, aangedaan, om in tyds daar omtrent de noodige
,, voorzieninge te helpen beraamen, en wy ver-
,, zoeken derhalven, dat U E. Mog. de Heeren
,, der zelver Gecommitteerden tot het werk van
,, de Rivieren, op een voldoende wyze gein-
,, strueert en geauthoriseert, zoo spoedig als
,, doenlyk is, herwaards gelieven te zenden,
,, om met de Heeren onze Gecommitteerden, en
,, die der verdere geinteresseerde Provincien, op
,, het voorsz. subject in Conferentie te treeden,
,, en zonder uitstel de handen in een te slaan ter
,, bereikinge van het gemeene oogmerk, en met
,, de minste eenzydigheid zoodanige middelen te
,, helpen beraamen, en, op approbatie van de
,, Heeren Staaten van de respective Provincien,
,, vast te stellen, als geoordeeld zullen worden,

,, voor

GELDERLAND, ENZ.

Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aen de Heeren Staten van Holland voorgeslagen, om de Rivieren eene betere directie te geven.

„ voor het algemeene welzyn van den meesten „ dienst te kunnen zyn; dewyl de Herfst nadert, „ en het van pernicieuse gevolgen zoude konnen „ zyn voor de geinteresseerde Provincien, indien „ de zaaken geduurende den aanstaanden winter „ in dien staat bleeven, waar in dezelve zig thans „ bevinden. Indien toch een waterhoogte van „ 15½ voeten aan den Peilpaal te Arnhem zulke „ schadelyke gevolgen heeft, wat zal 'er dan te „ wagten zyn, indien de Rivier oprystt tot de „ hoogte van 19 voeten en daar booven, wan„ neer alle byweegen te gelyk werken, en het „ water niet alleen in den Polder der drie Dor„ pen zoude dringen door een openinge van meer „ dan twee honderd roeden, en door de gaaten „ in den Kruisdyk, maar ook over 's Graven„ waard zoude heen loopen na den ouden Rhyn, „ alles tot overlaadinge van den Neder-Rhyn en „ Ysfel, en tot bederf van het Pannerdensche „ Canaal; het welk nog zoude vergroot worden „ door de groote meenigte van water, welke „ door den wyden Mond van den ouden Rhyn „ zelf na beneeden komt, als het tot de hoogte „ van 14 of 15 voeten is opgeklommen.

„ Wy slaan voor, de Conferentien alhier in „ den Hage te houden, om dat Zyn Hoogheid „ den Heer Prins Erfstadhouder, door hoogst des„ zelfs presentie en veel vermoogende inter„ cessie en appuy, veel zal kunnen contribuee„ ren om de zelve van een gewenscht succes te „ doen zyn.

„ Daar meede &c.

Verder souden wy in bedenken geeven, of U Ed. Groot Mogende niet souden gelieven goed te vinden om syn Hoogheid den Heere Prince Erfstadhouder te versoeken, om door hoogst desselfs goede Officien te willen effectueeren, dat de voorgeslaage Conferentie gehouden mooge worden, en hoe eerder soo beeter voortgang hebben, en op deselve door desselfs veel vermoogende intercessie tragten uittewerken, dat deselve van

een

gewenscht fucces zy; En of U Ed. Groot Mog. ons meede niet fouden gelieven te qualificeeren, om, by voortgang van de gemelde Conferentie, met de Heeren Gedeputeerden van de geinteresfeerde Provincien, fonder de minste eenzydigheid, foodaanige middelen te helpen beraamen, en op approbatie van U Ed. Groot Mog. vastftellen, als geoordeelt fullen worden voor het algemeene welzyn van den meesten dienst te kunnen zyn.

Wy hebben tot hier toe, Edele Groot Mog. Heeren, geen mentie gemaakt van de doorfnydinge van de Bylandfche Waard, dewyl defelve nog foo veele tegenfporrelingen ontmoet by de Heeren Staaten van Utrecht, en felfs de Gelderfche Heeren fig daar toe niet meer geneegen getoont hebben in het laatst voorleede jaar; en evenwel koomen ons de voorgeflaagene middelen wel dienstig en noodfaakelyk, maar niet op den duur voldoende voor, foo niet de doorfnydinge door de Bylandfche Waard, (waar toe U Edele Groot Mog. al in den jaare 1754 voorgenoomen hebben te concurreeren) daar meede gepaard gaat; gelyk de natuurlyke werkinge der Rivier, met heevigheid op het Duffelfche aanvallende, dien weg aanwyst en als begint te openen. En al was het dat de geproponeerde Inlaagdyk, de Kribben aan 's Gravenwaard en de Waterwerken, welke dienen fouden, om den Millingfchen Oever te beforgen, op den duur fouden kunnen ftand houden (het geene naauwlyks kan worden verwagt als de tegenwoordige gefteldheid van faaken blyft duuren) foo foude evenwel die doorfnydinge van de grootfte nuttigheid zyn, dewyl daar door drie enorme kromtens uit de Rivier fouden weggenoomen, en dus aan het waater een beeteren affchot foude gegeeven worden: Daarenbooven foo deefe doorfnydinge niet word geëxecuteert, fal de aanval op het Duffelfche foo lange continueeren, tot dat de Rivier fig felve herfteld heeft in dien ftaat, waar in zy in het laatst van de voorgaande Eeuw geweest is, waar door een meenigte van Zanden na

GEL-DER-LAND, ENZ.

Middelen, door de Gecommitteerden, enz. aan de Heeren Staten van Holland voorgeflagen, om de Rivieren eene betere directie te geven.

GELDERLAND, ENZ.

na beneeden sullen koomen, die sig plaatsen kunnen in sulke gedeelten der Rivier, waar in zy strekken souden tot groote belemmeringe van de Scheepvaart.

Edog wy submitteeren dit alles aan het hoogwys goedvinden van U Edele Groot Mogende.

Daar meede, Edele Groot Mogende Heeren, sullen wy God Almagtig bidden, U Ed. Groot Mog. te willen houden in syne heilige protectie. Geschreeven in den Hage den 10 September 1766.

Hunne Ed. Groot Mog. arresteerden vervolgens de Concept-Missive aen Gelderland, Utrecht en Overysfel, vonden goed, dat zyne Hoogheid verzocht zou worden om zyne diensten wel te willen aenwenden, ten einde de voorgeslage Conferentie van vrucht zyn moge, en besllooten wyders het geene, behalven het gemelde, begreepen is in het

Extract uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, in haar Edele Groot Mog. Vergadering genomen op

Woensdag den 10 September 1766.

Ontfangen een Missive van den Heer, haar Edele Groot Mog. Gecommitteerde tot de saaken van het Pannerdensche Canaal en Spykšche Dyken, beneevens de Heeren Gecommitteerde Raaden, geschreeven in den Hage op heeden, waarby deselve aan haar Edele Groot Mog. kennis geeven van een Missive, den 22 December 1765, by hun ontfangen van de Heeren Gecommitteerden van Gelderland, tot het beneficeeren van Nederrhyn en Ysfel, tot geleide van een Rapport van den Landmeeter Beyerinck, nopens een Zandplaat

plaat of Rug, die sig booven het inkoomen van het Pannerdensche Canaal had geset, sig bloot vertoonende, als het waater aan de Peilpaal te Arnhem op de hoogte staaat van 6¼ voeten, waar door de Scheepvaart uit de Waal na het gemeld Canaal en te rug ten hoogsten wierd gestremt; en van de inspectie die sy van dien Zanddorpel hadden laaten neemen, beneevens het Rapport diesweegens bekoomen, blykende uit een daar neevensgaand Rapport van den Professor Lulofs, dat de toestand der Rivier hoe langer hoe bedenkelyker word, soo door het aangroeien van de kromte, waar door de afloop van het water, als teegen sig self te rug stuitende, ten hoogsten word belemmert, als weegens het wegbreeken van de Oevers; zynde daar en booven de considerable inschaaring van de Millingsche Waard, een noodsaakelyk gevolg van het verloop der Rivier by Herwen, van seer pernicieuse Consequentien voor het Pannerdensche Canaal; en moetende weegens het verloop der Rivier, het Plan om de Byweegen te stuiten worden gealtereert; suppediteerende gemelde Heer Gecommitteerde en Gecommitteerde Raaden, mits de naderende Herfst, een Concept Missive aan de Heeren Staaten van Gelderland, Utrecht en Overysfel, om derselver gedagten te kunnen weeten omtrent de veranderingen en derselver gevolgen, als ook ten aansien der noodige middelen tot redres en beveiliging der geinteresseerde Provincien, waartoe een Conferentie word voorgeslagen; geevende verder in bedenking om de goede Officien van syn Hoogheid den Heere Prince Erfstadhouder te versoeken omtrent de bespoediging der voorgeslage Conferentie tot een gewenscht succes, en om, by voortgang der gemelde Conferentie, gequalificeert te worden tot het beraamen der bequaamste middelen voor het algemeene welzyn; met aantooning eindelyk van de reedenen, die de doorsnyding van de Bylandsche Waard van de grootste nuttigheid souden doen zyn, dewyl daar door drie enorme krom-

GELDERLAND, ENZ.

Gearresteert de Concept-Missive aen Gelderland, Utrecht en Overysfel, tot voorslag eener Conferentie over de middelen tot voorkooming van overstroomingen.

GEL- DER- LAND, ENZ.

kromtens uit de Rivier souden weggenoomen, en dus aan het water een beeteren afschot soude gegeeven worden; volgende de voorsz. Missive en Bylaagen hier na geinsereert

(*Fiat Insertio.*)

Gearresteert de Concept-Missive aen Gelderland, Utrecht en Overysel, tot voorslag eener Conferentie over middelen tot voorkooming van overstroomingen.

Waar op gedelibereert zynde, is goedgevonden en verstaan, de voorsz. Concept-Missive by deese te arresteeren, en dat deselve in dier voegen van weegens haar Edele Groot Mog. aan de Heeren Staaten van Gelderland, Utrecht en Overyssel sal worden afgesonden; en voorts zyn Hoogheid den Heere Prince Erfstadhouder te versoeken, om door hoogstdesselfs goede officien te willen effectueeren, dat de voorgeslaage Conferentie gehouden mooge worden, en hoe eer soo beeter voortgang hebben, en dat deselve door desselfs veel vermoogende intercessie tragte uit te werken, dat deselve van een gewenscht effect mag weesen; en is voorts goedgevonden den Heer Commissaris tot het Pannerdensche Canaal en Spyksche Dyken en de Heeren Gecommitteerde Raaden te qualificeeren, om by voortgang van gemelde Conferentie met de Heeren Gedeputeerden van de geinteresseerde Provincien, sonder de minste eenzydigheid, soodanige middelen te helpen beraamen, en op approbatie van haar Edele Groot Mogende vast te stellen, als geoordeelt sullen worden voor het algemeen welweesen van den meesten dienst te kunnen zyn, en by bequaame geleegentheid ook teffens aan te dringen de noodsaakelykheid van het doorsnyden van de Bylandsche Waard.

HOLLAND.

DORDRECHT.

Den 25 van deze Herftsmaend, hebben de Heeren van den Gerechte dezer Stad goedgevonden de Ordonnantie voor de Bierdragers van den 1 van Slagtmaend des jaers 1636,

1636, vernieuwd en vermeerderd den 26 van Herfstmaend 1669, en die, naer welke de Sleepers zich, in het ryden en voeren van Bieren, te gedragen hebben, van den 11 van Sprokkelmaend des jaers 1676, te renoveren en te amplieren, ten dien einde vastſtellende, met betrekkinge *tot den pligt van de Bierdragers* DORDRECHT.

Art. I.

Alle de geenen, die Bier hebben verimpost, zullen gehouden zyn de Billetten daar van over te geven in handen van den Commisſaris van de Bierdragers, by *Myn Ed. Heeren van den Gerechte* daar toe geordonneert. *Ordonnantie op het bewerken van de Bieren.*

II. De Bierdragers zullen gehouden zyn in de Maanden Mey, Juny, July, Augustus, September en October, 's morgens voor ſeven uuren te komen aan hun Huysje of Zitplaats, geordonneert of te ordonneeren, en gereet te zyn met hun Loting of Caveling voor agt uuren: In de Maanden November, December, January, February, Maart en April, zullen zy verpligt zyn aan hunne Zitplaats te komen 's morgens voor agt uuren, en met derzelver Loting of Caveling klaar te zyn voor negen uuren. Nadenmiddag zullen zy aan hun Huysje of Zitplaats moeten zyn voor 't uur dat het Bier-Comptoir opengaat; en zoo wel voor als naar den middag aldaar moeten blyven tot het ſluyten van het Comptoir, en het werk zal zyn gedaan, alles op eene boete van tien ſtuyvers, ten behoeve van de gemeene Busch, ten ware by notoire ziekte, of expres verlof van den Commisſaris.

III. De Dekens van de Bierdragers zullen verpligt zyn, zorg te dragen, dat de Loting of Caveling in diervoegen geſchiet, dat by yder Boom een man is, die leezen kan, en dat de Commisſa-

DORDRECHT. ris immediaat van de gedaane Loting kennisse krygt in geschrifte, op gelyke pœne.

Ordonnantie op het bewerken van de Bieren.

IV. De Bierdragers zullen alle Bieren, zoo in de Borgers- als Tappers-Huysen binnen de Stad, en op Stads grond, gelyk van ouds alleen bewerken, op behoorlyke Billetten van den Collecteur van den Impost op de Bieren. Dog de Bieren, gaande uit de Brouweryen na buyten deze Stad, zoo te Scheep als te Waagen, zullen als voor dezen bearbeyd werden door beëedigde Brouwersknegts, hebbende behoorlyke Billetten, zonder dat de Bierdragers zig daar mede zullen hebben te bemoeien, ten waare eenig Brouwer, om zyn Bier scheep te doen, aan den Commissaris verzogt, en van den zelven verkregen had een of meer Booms, op het oud en behoorlyk Loon.

V. By de voorsz. Bierdragers zal ook bearbeid worden alle het Dun, Spoeling- en Azyn-Bier, binnen en buyten de Stadt, als van ouds.

VI. De Dragers zullen voortaan niet vermogen eenig Bier uit de Brouweryen na de Kelders, of uit de Kelders na de Brouweryen te verwerken, dan voor den bepaalden tyd dat zy op hunne Zitplaats moeten zyn, of des avonds na dat het werk van het Bier-Comptoir zal zyn gedaan, op pœne van agt daagen leedig te gaan.

VII. De Bierdragers, wier beurt het zal zyn om met een reys af te gaan, zullen gehouden zyn, zoo dra zy door de Bel zullen geroepen werden, ten eersten in het Bier-Comptoir te komen, om de Billetten te ontfangen uit handen van den Commissaris, zonder een of ander Billet te mogen pikken, of den Commissaris daarom te mogen vragen, maar verpligt zyn, die reys zelfs in Persoon te bewerken, zonder aan iemand het Billet of de Billetten van dezelve reys te mogen overgeven of te laten volgen, direct of indirect, op pœne van tien stuyvers, ten profyte van de Nederduitsche Gereformeerde Diaconie-Armen dezer Stadt.

VIII. De Bierdragers, de Billetten uit handen van

van den Commissaris ontfangen hebbende, zullen gehouden zyn, de voorsz. Billetten te leveren in handen van den Brouwer, Brouwster, of Uytleveraar van de Bieren; omme by denzelven met inkt of roodaardt doorgetrokken of ten halve gescheurt te werden; Welke Billetten, alzoo doorgetrokken of gescheurt zynde, de Bierdragers wederom uit die handen zullen ontfangen, om in conformité van dien het Bier daar op te bewerken en t'huys te brengen.

DORDRECHT. *Ordonnantie op het bewerken van de Bieren.*

IX. Het Bier in voegen voorsz. gewerkt zynde, zullen de Bierdragers gehouden zyn dadelyk weder te keeren, na hunne Zitplaats, en alle de Billetten van het gewerkte Bier wederom over te leveren aan den Commissaris op pœne van tien stuyvers in de Busch, voor ieder vermist Billet.

X. Ingevalle eenig Bierdrager werd bevonden een of meer Billetten by hem gehouden te hebben, zal verbeuren voor de eerste reis dertig stuyvers, ten profyte van den Commissaris, voor de eene helft, en de andere helft in de gemeene Busch: voor de tweede reis eens zoo veel, en ses weeken leedig te gaan: voor de derde reis op privatie van zyn Officie, en arbitraire correctie; en ingevalle bevonden mogt worden 't zelve gedaan te zyn ter quader trouwe; zal hy dadelyk gecasseert, en aan den Lyve gestraft werden.

XI. De Bierdragers zullen gehouden zyn, met zoo veel Boomen by iedere Sleede te gaan, als de Commissaris hun zal ordonneeren, ten einde de Bieren niet zouden gelegt worden voor iemands Deur, of op de hoeken der straaten, maar immediaat van de Sleede konnen werden gewerkt in Huys, op pœne van tien stuyvers, ten behoeve van de gemeene Busch, te zullen verbeuren.

XII. Indien de Bierdragers, by eene Sleede geordonneert, niet immediaat het Bier in Huys werken, zullen zy t'elkens verbeuren hun loon, en daar en boven ieder tien stuyvers, ten behoeve van de Nederduitsche Gereformeerde Diaconie Armen dezer Stadt.

DORDRECHT. *Ordondantie op het bewerken van de Bieren.*

XIII. De Bierdragers zullen genieten van ieder Ton, 't zy in Borgers- of Tappers-Huysen, daar in begrepen als van ouds de Luyden woonende buiten de Stadt, 4 stuyv. 8 penn.; van een Halfvat 2 stuyv. 4 penn.; van een Ton buitengebrouwen Bier, die zy uit Schepen of Schuyten t'huys brengen, 6 stuyv., van een Oxhooft of Mompyp 9 stuyv., van minder Vaten na advenand zonder meer, daar voor zy gehouden zullen zyn het Bier bequaamelyk in de Kelders op de stellingen te leggen, op privatie van hun Officie, contrarie doende: Van een Ton Spoeling tot de Brandewynbranders 2 stuyv, van Azynbrouwten van ieder Ton 1 stuyv. 8 penn.: aangaande het overboort lossen van de Bieren, van 't eene Schip of Schuyt in het andere, als van ouds.

XIV. Ende of het gebeurde, dat de Bierdragers in de Brouweryen het Bier niet gereet vonden om t'huys te brengen, zoo sullen zy gehouden zyn, de Billetten, daar op zy de Bieren zouden hebben gewerkt, dadelyk ongecasseert wederom te leveren in handen van den Commissaris, om by den zelven bewaart te worden tot het Bier gereet is, op pœne van tien stuyvers ten behoeve van de gemeene Busch te zullen verbeuren.

XV. De Bierdragers zullen zig hebben te wagten van alle insolentien en kwaadspreeken, zoo wanneer zy by of op het Bier-Comptoir, in de Brouweryen, of in de particuliere Huysen van Burgers of Ingesetenen zullen komen, 't zy van den Commissaris, Brouwer, of van wie 't ook zoude mogen zyn, op verbeurte van tien stuyvers, dadelyk te moeten betaalen in de Busch, en voorts 14 dagen ledig te gaan, ten ware groter en meerder moetwilligheid, 't welk zal staan ter arbitrage van Myn Ed. Heeren van den Gerechte.

XVI. Niemand van de Bierdragers zal vermoogen, dronken of beschonken zynde, om eenig Werk te looten: en zoo wie van dezelve onder zyn werk of in het Huysken of Zitplaats dronken of beschonken bevonden wierd, of met vloeken

of

of zweeren iemand bejegende, zal, zonder eenig tegenzeggen, verbeuren tien ſtuyvers, ten behoeve van de Busch, en veertien daagen leedig gaan, en by verdere moetwilligheid, arbitrair gecorrigeert worden, door myn Ed. Heeren van den Gerechte.

DORDRECHT. *Ordonnantie op het bewerken van de Bieren.*

XVII. De Bierdragers zullen niet vermogen eenig Bier te werken op Sondagen of Bedendagen, zonder expres conſent van den Ed. Heer Hooft-Officier dezer Stadt.

XVIII. De Bierdragers zullen in alle andere voorkomende gevallen, waar omtrent by deze Ordonnantie niet is voorzien, zig proviſioneel moeten gedragen na de orders van den Commisſaris, op pœne van t'elkens te verbeuren tien ſtuyvers in de gemeene Busch.

Pligt van den Commisſaris.

XIX. De Commisſaris zal verpligt zyn zorg te dragen, dat deze Ordonnantie in allen deelen punctuëelyk word agtervolgt, en dat de overtreders van dezelve worden gemulcteert, en in gevallen, waar omtrent by deze Ordonnantie niet is voorzien, zal hy zoodanige orders ſtellen, waar door de goede Gemeente ſpoedig, en wel mag werden bedient.

XX. En ten dien einde zal hy aan de Bierdragers geen verlof mogen geven, als om dringende redenen, nog ook aan de Brouwers eenige Booms accordeeren, ten waare zulks konde geſchieden, zonder ondienst van het Werk op het Bier-Comptoir.

XXI. Maar ten zelven einde gehouden en verpligt zyn, zoo veel Booms by ieder Sleede te ordonneeren, als volgens inhout van Art. XI. noodig zullen zyn.

XXII. De Commisſaris zal gehouden zyn, continuëelyk te zitten by de Collecteurs van den Impost op de Bieren zoo van Staaten als Stads weegen, de Billetten van de verimposte Bieren onder

 zig

DORDRECHT. *Ordonnantie op het bewerken van de Bieren.*

zig te slaan, en op den rug van dezelve te teekenen de Straat of Woonplaats van de Luyden, by wien het Bier moet werden ingebragt, en conform Art. VII. ten eersten door de Bel te roepen de Bierdragers, wier beurt het zal zyn, om met een reys aftegaan, aan dezelve te overhandigen de Billetten tot die reys behoorende, en t'elkens, na dat zy aan 't Bier-Comptoir zullen zyn wedergekeert, wederom uit derzelver handen overtenemen de voorsz. Billetten, en voorts dezelve te liasseeren.

XXIII. Om 't Werk te spoediger voorttezetten en de goede Luyden prompter te doen gerieven, zal de Commissaris de reizen daar toe moeten dirigeeren, zonder te zien of het Bier van een reys in twee Wyken moet zyn, niettegenstaande daar een distantie van 40 of 50 Huysen in een of andere Wyk tusschen mogte komen.

XXIV. De Commissaris zal op Vrydagen in de Somer voor twee uuren, en in de Winter voor een uur nadenmiddag, geen Billetten van binnen deze Stadt gebrouwe Bieren voor Ingesetenen afgeven, als op dubbeld Loon, indien dat gerequireerd wierd, en zulks noteeren op den rug van 't Billet, ten waare Mol, of vreemde Bieren aan de Stadt waaren, dewelke hy zonder uitstel moet doen werken, en, soo hy kan, die reys volmaken met binnengebrouwe Bieren op 't ordinaire Loon, gelyk hy ook verpligt zal zyn, op de Vrydagen na den middag, by het openen van het Bier-Comptoir, als 'er een reys is van binnengebrouwe Bieren voor Ingesetenen, de Billetten daar van immediaat af te geven.

XXV. De Commissaris nalatig in zyn pligt bevonden wordende, zal t'elkens verbeuren eene gulden en tien stuyvers, ten behoeve van de Nederduitsche Gereformeerde Diaconie Armen dezer Stadt, en daar en boven, na exigentie van zaaken, arbitrair gecorrigeert werden.

Pligt

Pligt van de Sleepers.

DORDRECHT.

XXVI. De Ordonnantie voor de Sleepers of die van het Spuigilde, in het ryden of voeren van de Bieren, in dato 11 February 1676, wert hier gehouden voor geinsereert, en by Ampliatie van dezelve verstaan, dat de Sleepers zullen gehouden zyn, het Bier van eene reys, in twee of meer Wyken van deze Stadt moetende ingebragt worden, te voeren, niettegenstaande daar een distantie van 40 of 50 Huysen in een of ander Wyk tusschen mogt komen, en zulks conform de Billetten daar van zynde in handen van de Bierdragers, op pœne by dezelve Ordonnantie gestatuëert. *Ordonnantie op het bewerken van de Bieren.*

Pligt van de Brouwers.

XXVII. De Brouwers zullen niet vermogen de Bierdragers in hunne reyzen op te houden, en ten dien einde zullen zy gehouden zyn sorg te dragen, dat de verimposte Bieren gereet zyn, om volgens de Billetten by de Burgers en Ingesetenen t'huys gebragt te worden, voor en aleer de Bierdragers in de Brouweryen komen, op pœne van te verbeuren agt penningen voor ieder Billet, waar van het Bier niet gereet is, ten behoeve van de Bierdragers, en dat zoodanig Billet of Billetten weder zullen gebragt werden op het Bier-Comptoir.

XXVIII. Dog ingevalle iemand der Ingesetenen in een Brouwerye had gerequireert vers Bier, en zulks niet voor handen mogt zyn, zal de Brouwer gehouden zyn op den rug van 't Billet te noteren Rest tot zekeren bepaalden dag, en het zelve alzoo aan de Bierdragers te restituëren, ten einde Art. XIV. vermeld.

XXIX. De Brouwers zullen niet vermogen de Bierdragers, geduurende hunne reysen, te beschenken of te laten drinken, in derzelver Huysen, Kelders of Brouweryen, op pœne van t'elkens te verbeuren drie guldens, ten behoeve van de Nederduitsche Diaconie Armen dezer Stadt.

DORDRECHT.

De Brouwers zullen voor hunne Knegts en Bedienden moeten verantwoorden, behoudens hun regres tegens dezelve.

Op den zelfden dag, hebben hunne Ed. Achtb., by een Resolutie, het derde Artikel van de Ordonnantie voor de Pondgaerders dezer Stad in dezer voege opgehelderd, „ dat de Permissie, daerby den Pondgaerderen verleend, om, voor hunne eigene rekeninge, eenige Negotie te mogen doen, „ zich uitstrekt tot alle de dagen van de „ Week, met uitsluiting van den Donderdag of Marktdag, voor de klokke negen „ uuren des Somers, en ten tien uuren des „ Winters, en met uitsluiting van al het Zakgoed ofte andere Granen en Zaden, welke „ met de ordinaire Beurtschippers voor of tegens, en ook op den Donderdag of Marktdag werden aangebragt, ende onder deze „ bepaling, dat zy de Granen en Zaden wel „ van hunne respective Confraters zullen mogen koopen, dog geenzints die Granen en „ Zaden, welke aan hun te verkoopen gegeven zyn, aen zig behouden; alles egter by „ provisie en tot wederzeggens toe."

's GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE.

Den 12 van de jongste Zomermaend, hebben de Heeren Staten Generael dispensatie verleend van het Plakaet, in den jare 1750, op het stuk der Huwelyken tusschen Protestanten en Roomschen vastgesteld, aen *Philip Reinhard Vitriarius*, woonende te Oosterwyk in de Meierye van 's Hertogenbosch; welke,

ke, in den jare 1758, getrouwd zynde met *Henrietta Geertrui Verster*, die een jaer te voren van 't Roomsche Geloof afstand gedaen, en de belydenisse der Hervormden omhelsd hadt, het volgende Verzoekschrift, in de jongste Sprokkelmaend, ter vergaderinge van hunne Hoog Mog. hadt doen inleveren. 's GRAVENHAGE.

Aan haar Hoog Mog. de Heeren Staten Generaal der Vereënigde Nederlanden.

Geeft met alle onderdanigheid te kennen *Philip Reinhard Vitriarius*, woonende te Oosterwyk, Meijerye van 's Hertogenbosch, dat hy Suppliant met *Henrietta Geertruy Verster*, bevorens Weduwe Hendrik Joseph Nagelmakers, in 't Roomsche Geloof opgevoed, na dat dezelve, in den jaare 1757, tot de waare Gereformeerde Religie was overgegaan, en daar van bereids een jaar professie gedaan hadde, in ondertrouw is getreden voor Commissarissen der Huwelyks-Zaaken te 's Bosch, geboorte en ter dier tyd woonplaats van voorn. *Henrietta Geertruy Verster*. P. R. Vitriarius *verzoekt, dat zyn Huwelyk voor wettig verklaerd moge worden.*

Dat zyn Suppliants Huwelyksgeboden door voorn. Commissarissen gegunt en gereguleert geworden zynde, de eerste derzelver is gegaan op den 9, de tweede op den 16, en de derde, of laatste op den 23 July 1758.

Dat hy Suppliant vervolgens, op bekoome verklaring van den doenmaligen Secretaris der Trouwkamer te 's Bosch (dat de Huwelyks-geboden behoorlyk waren gegaan) zyn voorgenomen Huwelyk met voorn. *H. G. Verster* hadde voltrokken tot Helvoirt, Meyerye van 's Bosch, op den 23 July 1758; dat hy Suppliant dus in dit zyn Huwelyk heeft berust, in vol vertrouwen, dat daar inne alle solemniteiten, volgens Uw Hoog Mogendens hooge ordres gestelt, behoorlyk waren in agt genomen.

'S GRAVENHAGE. P. R. Vitriarius *verzoekt, dat zyn Huwelyk voor wettig verklaerd moge worden.*

Dat hy Suppliant egter als nu tot zyn innerlyke smerte komt te ontwaaren.

Dat by de jegenwoordige in functie zynde Commisfarisfen der Huwelyks-zaken te 's Bosch, ter geleegentheid van zeker Huwelyk, zwarigheid werd gemaakt over het verftand van Uw Hoog Mog. Placaat; dato 3 Juny 1750, fustinerende, dat het derde Art. van voorn. Placaat, houdende „ dat de Huwelyks-proclamatien van Perfoonen „ van de waare Gereformeerde Religie met Per„ foonen van de Roomfche Religie, boven de 25 „ jaaren refpective oud zynde, in plaatze van, „ ingevolge het Egt-Reglement, te gaan van „ week tot week, zullen moeten gedaan worden „ van zes tot zes weeken, op gelyke pœne, zoo „ ten aanzien van voorfz. proclamatien, als van „ een daar op gevolgt huwelyk, als by het eerfte „ Art. van voorfz. Placaat was geftatueert," mede plaats moet hebben omtrent perfoonen van de Roomfche gerefilieert en tot de waare Religie overgegaan zynde, niet jegenftaande jaar en dag in de laatstgemelde Religie, voor 't aangaan van een huwelyk, met een Gereformeerd perfoon te contracteren, waren ingelyft geweest; daar nogtans, by voorige Commisfarisfen der Huwelyks-zaaken te s'Bosch, welke zedert het emanieren van het voorfz. Uw Hoog Mog. Placaat intusfchen confecutivelyk tot nu toe hebben gefungeert, altoos is begrepen geworden;

Dat het geftatueerde by voorfz. derde Art. alleen zyn applicatie hadde op zulke perfoonen, welke van 't Roomfche geloof, waar in opgevoed waeren, afgegaan zynde, geen jaar en dag voor het folemnifeeren van een Huwelyk van de waare Gereformeerde Godsdienst profesfie gedaan hadden, maar geenzints op zulke, welke bevorens een aantegaan huwelyk bereids jaar en dag in de Gereformeerde Religie waaren geweest.

Dat hy Suppliant van voorfz. fustenuen door ofte van wegens de jegenswoordige Heeren Commisfarisfen der Huwelyks-zaken te s'Bosch gedaan zynde

zynde informeeren, met reden dugtende is, dat ingevalle Uw Hoog Mog. ordres mogten zyn:

Dat het gemelde derde Art. mede van applicatie is, omtrent zodanige Persoonen, welke van de Roomsche tot de Gereformeerde Religie bereids een jaar voor 't aangaan van een huwelyk waaren overgegaan geweest;

Hy Supplíant alsdan, buyten zyns Supplíants toedoen, zoude vervallen wezen in de termen van Hoogstgemelde Uw Hoog Mog. Placaat.

Waar door hem Supplíant een onherstelbaar grief by Commisſarisſen van Huwelyks-zaken zoude zyn toegebragt, ten waare Uw Hoog Mog. *ex plenitudine potestatis* zulks geliefden te redresseren.

Reden, waaromme de Supplíant zig is werpende in de schoot van Uw Hoog Mog. op het allergonderdanigst ſupplicerende, dat, ingevalle Uw Hoog Mog. intentie mogte zyn, dat het hier voorgemelde Art. mede relatief was tot zulke persoonen boven de 25 jaren oud, die van het Roomsche geloof afgeweeken en tot de eenige waare Religie waaren overgegaan, niettegenstaande voor 't voltrekken van een huwelyk van de laatstgemelde Godsdienst een jaar belydenis gedaan hadden, hem Supplíant als dan te releveren van begaane Omisſie, en kragtens Uw Hoog Mog. hoogste magt, zyns Supplíants Huwelyk te verklaren voor wettig, mitsgaders de kinderen, daar uit geprocreëerd, voor Legitimi.

's GRAVENHAGE. P. R. Vitriarius *verzoekt, dat zyn Huwelyk voor wettig verklaerd moge worden*,

De Heeren, hunner Hoog Mog. Gecommitteerden tot de zaken van de Plakaten, in welker handen dit Verzoekschrift gesteld was, eenige Heeren uit den Raed van State verzocht hebbende, om het zelve met hun te examineren, vorderden daerenboven het Bericht van den Magistraet van 's Hertogenbosch, welk den 10 van Grasmaend dezes jaers inkwam, en op dezen zin liep:

EDELE

'S GRAVENHAGE.

Bericht van den Magistraet van 's Hertogenbosch op dat Request.

EDELE MOGENDE HEEREN.

Het heeft U Ed. Mog. behaagt, by appointement van den 18 February dezes jaars 1766, gestelt in margine van haar Hoog Mog. Resolutie van den 7 daar te vooren, te requireren onze Consideratien, en Berigt op de Requeste aan haar Hoog Mog. gepræsenteert door Philip Reinhard Vitriarius, wonende te Oosterwyk, Meyerye van s'Bosch, daar by om geallegeerde redenen verzoekende, dat, ingevalle haar Hoog Mog. intentie mogte zyn, dat het derde Art. van hoogst derzelver Placaat van den 3 Juny 1750, op de ongelyke Huwelyken geëmaneert, mede relatief was tot zulke persoonen boven de vyf en twintig jaren oud, die van het Roomsche geloof afgeweeken en tot de eenige waare Religie waaren overgegaan, niet jegenstaande voor het voltrekken van een Huwelyk van de laatstgemelde Godsdienst een jaar Belydenis gedaan hadden, haar Hoog Mog. hem Suppliant als dan gelieven te releveren van begaane Omissie, en kragtens haar Hoog Mog. hoogste magt, zyn Suppliants Huwelyk te verklaren voor wettig, mitsgaders de kinderen daar uit geprocreëert voor Legitimi.

Ter voldoeninge aan welk U Ed. Mog. appointement wy de eer hebben van berigtende te zeggen, dat wy het voorsz. Request, ten fine van advys, hebben gestelt in handen, zoo van de tegenwoordige Commissarissen van de Huwelykszaken, als van de geene voor zoo veel nog in leven zyn, die in den jaare 1758 in die qualiteit hebben gefungeert, dezelve aan ons hebben gerapporteert, dat het is conform aan de waarheid, zoo als de Suppliant poseerd, dat hy in den jaare 1758 met *Hendrietta Geertruy Verster*, Weduwe van *Hendrik Joseph Nagelmakers*, in het Roomsche Geloof opgevoed, na dat dezelve in den jaare 1757 tot de Gereformeerde Religie was overgegaan, en daar van bereids een jaar professie gedaan had, alhier in onder-

ondertrouw is opgenomen; gelyk ook, dat hy zyn eerste Huwelyks Gebod heeft gehad op den 9, het tweede op den 16, en het derde, of laatste op den 23 July 1758, en dus van week tot week.

'S GRAVENHAGE. *Bericht van den Magistraet van 's Hertogenbosch op dat Request.*

Op hoedanigen voet, voor zoo verre Commissarissen van de Huwelyks-zaaken, en ons bekent is, de geboden van Persoonen uit de Roomsche tot de Gereformeerde Religie en vice versa overgegaan, en daar van een jaar professie gedaan hebbende, zedert het emaneren van welgemelde haar Hoog Mog. Placaat van den 3 Juny 1750, altoos zyn gereguleert, om dat men het derde Art. van dat Placaat altyd in dien zin heeft opgevat, dat de geboden van zodanige Persoonen niet van zes tot zes weeken, maar van agt tot agt dagen moesten gaan: Tot dat nu onlangs de geboden van zeker Paar mede in de Meyerye moetende gaan, aldaar wierd gesustineert, dat de geboden van dit ondertrouwde Paar, na inhoud van het Placaat, moesten gaan van zes tot zes weeken.

De voorsz. Persoonen zig daar tegens niet opposerende, hebben de tegenswoordige Commissarissen der Huwelykszaaken daar in ook bewilligt, om dat by nadere examinatie was voorgekomen, dat de letter van het voorsz. Placaat dit gevoelen begunstigde, dewyl daarby met relatie tot Protestanten overgaande tot de Roomsche Religie gezegd wordt, dat aan hun geen huwelyks gebooden mogen worden gegunt, dan na verloop van een Jaar, na dat zy van het Roomsche Geloof professie gedaan zullen hebben, mede op de pœne by het 1 Art. vermeld, te weten van nulliteit van de daar op gevolgde Huwelyken, en dat de kinderen daar uit gebooren nimmer zullen konnen werden gelegitimeert: *En dat daar en boven* (vervolgt het Placaat als een tweede Requisit ontrent het inschryven van zodanige Persoonen van de Protestantsche Religie tot die der Roomsche overgaande) *ontrent zulke persoonen mede plaats zal hebben,*

'S GRAVENHAGE.

ben al het geene in de hier voorgemelde Articulen is gestatueert, even als of zy de Gereformeerde, of Protestantsche Religie niet hadden verlaten.

Bericht van den Magistraet van 's Hertogenbosch op dat Request.

Nu willen die voorgemelde drie Art. omtrent ongelyke Huwelyken geobserveert en gestatueert hebben en wel

Art. 1. Dat mans zyn boven de 25 Jaaren en de Vrouwspersoonen boven de 20 Jaaren, en zulx onaangezien zy in eerder Huwelyk mogten getrouwt zyn.

Art. 2. Dat de Trouwbelofte van zoodanige persoonen zyn kragteloos en wederzyds gepermitteerd daar van af te gaan.

Art. 3, 1 Lid: Dat de geboden van zodanige Persoonen moeten gaan van zes tot zes weken.

En verders met betrekking tot Roomschgezinde tot de Protestantsche Religie overgaande, word daar by vastgestelt, *Dat vice versa aan hun mede zal obsteren al het geen hier voor ten reguarde van Gereformeerde, of Protestanten tot de Roomsche Godsdienst overgaande is gestatueert*; met geen andere beduyding, dan dat ontrent Roomsgezinde, de Protestantsche Religie aannemende, het selfde moet worden geobserveert, het geen ontrent Protestanten tot de Roomsche Godsdienst overgaande, niet alleen in dit derde Art., maar ook in de twee voorgaande Articulen is voorgeschreven.

Niettemin twyffelen de Commissarissen van de Hywelykszaken, en wy met hun, of dit wel ooit de intentie van den Souverain by het arresteren van het meergemelt Placaat zy geweest, en zulx om de navolgende redenen.

Vooreerst, om dat het groote oogmerk van haar Hoog Mog. (vooral te zien in de præmissen van 't Placaat) daar by is geweest, om de Huwelyken van ongelyke Religie zoo veel mogelyk difficil te maken, en daar door tegen te gaan, mitsgaders om de geëngageerdens tyd en gelegentheid tot berouw te geven. Nu *autem* zouden de Persoonen de Religie van haar Portuur aangenomen, en alzoo een gelyk huwelyk aangegaan hebbende,

van

van erger en difficilder Conditie worden, dan die in hunne Religie gebleven waaren, en mitsdien een ongelyk Huwelyk hadden gecontracteert, dewyl deze laatste, na het gaan der geboden van zes tot zes weeken, daartoe konnen geraaken, daar de eerstgemelde behalven gelyke tyd onder de geboden te zitten, daarenboven nog een jaar moeten wagten, alvorens in ondertrouw te konnen werden aangeschreven: Welke ongelyke Conditie, onder ootmoedige Correctie, te minder kan worden veronderstelt in Persoonen van de Roomsche tot de Gereformeerde, of prædominante Religie overgaande. En wat aangaat het Oogmerk, om zodanige geëngageerden tyd en gelegentheid tot berouw te geven, is het niet te denken, dat dezelve, bereids een jaar van de aangenomene Religie professie gedaan hebbende, daar van juist onder het gaan der geboden van zes tot zes weeken weder zullen afgaan. Maar

's GRAVENHAGE. *Bericht van den Magistraet van 's Hertogenbosch op dat Request.*

Ten anderen, zoo worden aan Persoonen van de Protestantsche tot de Roomsche Religie overgaande, en vice versa, by het Placaat daarom niet eerder Huwelyks-geboden vergund, dan na verloop van een jaar, na dat zy van de nieuwlings aangenomene Religie een jaar professie gedaan hebben, om dat de zodanige zulks NB. *voor het aantekenen der geboden* veelzints doen, *ten einde dus niet onderhevig te zyn, aan het geene omtrent Persoonen van ongelyke Religie is gestatueert*; tot een notoir gevolg, dat deze Persoonen een jaar professie gedaan hebbende van de aangenome Religie, en alzoo voldaan aan de Constrainte, om de goede intentie van dit Placaat niet illusoir te konnen maken, weder op die vrye voeten moeten worden gestelt, als personen van dezelfde Religie.

Ten derden en laatstelyk, dewyl in die generale stelling, dat Personen van Religie veranderende, of verandert zynde, hunne geboden van zes tot zes weken zouden moeten gaan, ook opgesloten legt, dat iemand over tien, twintig of meer

jaa-

's GRAVENHAGE. Bericht van den Magistraet van 's Hertogenbosch op dat Request.

jaaren, of uit eige overtuiging, of door opvoeding (gelyk dit laatste onder andere plaats heeft by des Suppliants Stiefdogter, die, tyde der belydenis, door haar Moeder *Hendrietta Geertruy Verster*, van de Gereformeerde Religie op den 5 July 1757 gedaan, circa negen jaaren oud was) en dus zonder inzigt op eenig Huwelyk van Religie veranderende, daar na in den zin krygt, om te huwelyken, niet eerder kan trouwen, dan de 25 of 20 jaaren respective gepasseert zynde, en dat boven dien zyne geboden van zes tot zes weken moeten gaan; op welk cas zeker de motiven van het Placaat in geene deele zouden quadreren.

Derhalven zouden wy, onder ootmoedige correctie, van gedagten zyn, dat haar Hoog Mog. by interpretatie van Hoogst derzelver Placaat van den 3 Juny 1750 zouden konnen verklaaren, dat de geboden van Persoonen uit de Roomsche tot de Gereformeerde Religie en vice versa overgegaan, en daar van een jaar professie gedaan hebbende, niet van zes tot zes weken, maar van agt tot agt dagen moeten gaan; dog by aldien haar Hoog Mog. intentie mogte zyn, dat het derde Art. van hoogst derzelver Placaat mede relatief is tot zulke Persoonen, boven de vyfentwintig jaaren oud, die van het Roomsche geloof afgewecken, en tot de eenige waare Religie zyn overgegaan, niet jegenstaande voor het voltrekken van een Huwelyk van de laatstgemelde Godsdienst een jaar belydenis gedaan hebben, haar Hoog Mog. als dan den Suppliant, conform zyn verzoek, gelyk ook anderen, welke zig in dezelve termen bevinden, zouden konnen releveren van begaane Omissie, en kragtens haar Hoog Mog. hoogste magt, derzelver huwelyk verklaren voor wettig, mitsgaders de kinderen daar uit gebooren voor Legimiti. Niet te min het een ander aan het wyzer en voorzieniger oordeel van U Ed. Mogende overlatende en vertrouwende aan het geen U Ed. Mog. van ons hebben gerequireert, te hebben voldaan, zullen wy, na toewensching, dat

Godt

Godt Almagtig derzelver dierbaare Persoonen met alle Voorspoed wil begunstigen, ons met diep respect noemen, enz. 's GRAVENHAGE.

Vervolgens Rapport aen hunne Hoog Mog. gedaen zynde, hebben dezelven, gelyk wy reeds gezegd hebben, goedgevonden en verstaen „ in consideratie van de redenen, by „ den Suppliant geallegeerd, en zulks met „ dispensatie van hunner Hoog Mog. Plakaet, „ van den 3 Juny 1750, te verklaren des „ Suppliants aengegaen Huwelyk met *Hen-* „ *rietta Geertrui Verster* voor wettig, mitsga- „ ders de kinderen daer uit geboren voor „ *Legitimi*, alles in diervoege, dat het ge- „ melde Plakaet den zelven nergens in zal „ kunnen obsteren, of præjudiciëren."

Den 17 van deze Herfstmaend hebben hunne Hoog Mog. een Plakaet vastgesteld tegens de wervingen en ligtingen van Krygs- en Scheeps-volk, hier te Lande, voor en uit den naem van vreemde Vorsten en Mogendheden gedaen wordende; waer in dezelven, na de gewoone inleiding, aldus spreeken:

Het werven van Krygs- of Scheeps-volk, voor vreemde Heeren verboden.

Alsoo Wy in ervaaringe gekoomen zyn, dat niettegenstaande verscheyde Onse voorgaande Placaaten en Ordonnantien, gemaakt en gepubliceert teegens de wervingen of ligtingen van Krygs- en Scheepsvolk, die alhier te Lande voor en uit de naam van vreemde Heeren, sonder Ons consent, soo onder de hand als andersints werden gedaan, egter by eenige ondernoomen word, soodanige wervingen te doen binnen en omtrent de Frontieren van deesen Staat, en alsoo het selve tot grooten ondienst van den Lande is strekkende, en mitsdien noodsaakelyk daar teegens dient te worden voorsien, om den Staat van inlandsch

'S GRAVENHAGE.

Het werven van Krygs- of Scheeps-volk, voor vreemde Heeren verboden.

Krygs- en Scheepsvolk niet te laaten ontblooten;

SOO IS 'T, dat Wy, op het voorstel van syn Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau, Onsen Erfstadhouder, Erf-Gouverneur en Erf-Capitein en Admiraal Generaal, goedgevonden hebben, by renovatie van Ons voorig Placaat, op nieuws te ordonneeren en statueeren, gelyk wy ordonneeren en statueeren mitsdeesen, dat niemand, wie of van wat qualiteit hy ook zy, in deese vereenigde Nederlanden, of in eenige Steeden of Plaatsen, onder Ons Gebied gehoorende, eenig Volk van wat qualiteit, of van wat Natie, het zy buiten Ons speciaal en schriftelyk consent, sal moogen aanneemen, of aangenoomen zynde, van anderen overneemen, voor, uit den naam, en van weegens eenige buitenlandsche Koningen, Potentaaten, Princen, Heeren, Staaten of Republicquen, het zy openbaar, het zy heymelyk, directelyk of indirectelyk, onder wat pretext het soude moogen weesen, om in Krygsdienst, te Water of te Lande, te Paard of te Voet, gebruikt te werden, ordonneerende wyders, dat het Volk van Oorloge, soo te Water als te Lande, te Paard of te Voet, dat by iemand voor buitenlandsche Koningen, Potentaaten, Princen, Heeren, Staten of Republicquen, openbaar, heymelyk, of onder de hand binnen deese geunieerde Provincien, of in eenige Steeden of Plaatsen, onder Ons Gebied gehoorende, sonder Ons consent alreede aangenoomen soude moogen zyn, of hier namaals aangenoomen soude moogen werden, van haaren dienst en pligt, daar in, of daar meede sig souden moogen oordeelen verbonden te zyn, sal werden gedispenseert en ontslaagen, gelyk het selve gedispenseert en ontslaagen werd by deezen, met expres bevel, dat zy hun van den selven pretensen dienst sullen onthouden, en haar den selven onttrekken, en des niettegenstaande moogen behouden en genieten het Loop of Aanritsgeld, dat zy op de Hand souden moogen hebben ontfangen, sonder dat zy daar over

over by iemand, wie het zy, fullen moogen aan-gesprooken, veel min eenige moeite aangedaan worden, alles op pœne dat de Contraventeurs van deesen Onsen Placaate aan Lyf en Goed, en na exigentie van saaken, selfs met de dood fullen werden gestraft.

'sGRAVENHAGE.

En op dat hier van niemand eenige ignorantie pretendeere, ontbieden en versoeken Wy de Heeren Staaten, Erfstadhouder, Gecommitteerde Raaden en Gedeputeerde Staaten van de respective Provincien, en alle andere Justicieren en Officieren van deselve Landen, deesen Onsen Placaate van stonden aan alomme te doen verkondigen, publiceeren en affigeeren in alle Plaatsen, daar sulks noodig weesen sal, en men gewoon is soodanige publicatie en affixie te doen; Lasten en beveelen voorts de Raaden ter Admiraliteit, de Advocaaten Fiscaal, en den Procureur Generaal, en alle andere Officieren, Regteren en Justicieren van deese vereenigde Nederlanden, deesen Onsen Placaate te agtervolgen en doen agtervolgen, procedeerende en doende procedeeren teegens de Overtreeders van dien, sonder eenige gratie, faveur, dissimulatie of verdrag, dewyle Wy het selve alsoo ten dienste van den Lande bevonden hebben te behooren.

Het werven van Krygs- of Scheepsvolk, voor vreemde Heeren verboden.

ZEELAND,

MIDDELBURG.

De Heeren Staten van deze Provincie, by eene Resolutie van den 2 dezer, goedgevonden hebbende, „ dat het XII Artikel van de Ampliatie van de Ordonnan-
„ tie op de Gemeene Middelen van den 18
„ September 1675, met opzichte tot de be-
„ talinge van den Impost op de Bieren, die
„ op de Zee-schepen, liggende in de havens
„ en kaeien binnen deze Provincie, gecon-

MIDDELBURG.

MID- DEL- BURG.

„ meerd of ingeflagen worden, by provifie „ zal worden gehouden voor gefurcheerd, „ en buiten executie, en dat deze Bieren zul- „ len kunnen volftaen met betalinge van ac- „ cyns te water, " zo hebben hunne Ed. Mog. echter, by eene Publicatie van den zelvendag, te gelyk verboden „ dat iemand „ onderneme, zodanige Bieren weder van „ boord te brengen, te transporteren, of te „ doen brengen of transporteren, op pœne, „ dat die bevonden mogte worden zulks te „ hebben gedaen, als Fraudateur van 's Lands „ Impofitien zal worden geconfidereerd, en „ als zodanig geftraft. "

Ook hebben hunne Ed. Mog., op den 11 dezer eene Publicatie vastgefteld, tot voorkominge van de menigvuldige fluikeryen, die dagelyks bedreeven worden. Dezelve luidt als volgt:

Publicatie tot voorkoming van fluikeryen, enz.

De Staaten van Zeeland, allen den geenen, die deezen zullen zien of hooren leezen Salut! doen te weten, dat Wy dagelyks ondervindende, dat menigvuldige fraudes omtrent 's Lands Gemeene Middelen worden begaan, voor al ten platten Lande, niettegenftaande Onze præcautien daar tegen geftatueerd, hebben, tot voorkominge daar van, goedgevonden te verbieden, zoo als Wy verbieden by dezen; dat geenerlei Goederen of eenigerhande Specien, Impost fubject, van buiten deze Provincie, van waar het ook zyn moge, binnen dezelve op eenigerhande wyze met Schepen, Schuiten, Booten, zoogenaamde Hengften, Wagens, of eenigerhande Machines, zullen mogen ingebragt of ingevoerd worden, dan in de zes ftem in Staat hebbende Steden dezer Provincie Middelburg, Zierikzee, Goes, Tholen, Vliffingen en Veere:

Dat ook geene Schippers, varende uit, of na eenige Haventjes ten platten Lande dezer Provincie

cie, eenigerhande Goederen of Specien, Impost subject, van buiten deze Provincie zullen mogen inlaaden (eene geringe quantiteit tot provisie voor de reis alleenlyk uitgezondert) of ergens waar het ook zy, binnen deze Provincie inbrengen; zynde nogtans geensints Ons intentie, de uitvoer dier Specien uit de voornoemde zes stem in Staat hebbende besloten Steden, na de onderscheidene Haventjes van de Eilanden dezer Provincie te beletten, maar zal in tegendeel die even en op dezelve wyze, als altoos te vooren, blyven vry, liber, en onverlet, mits nogtans, gelyk by Ons Placaat van den 24 September 1755 is bepaald, de Verzenders van alle soort van Goederen Impost subject aan de Pagters, of Collecteurs van het District, waar van daan de verzendinge zal komen te geschieden, zullen moeten aangeven de quantiteit en qualiteit van de Waaren, die verzonden worden, met specificatie van den Naam van den Persoon of Persoonen, aan wie, en waar na toe die worden verzonden, en daar van nemen behoorlyke Afschryfbilletten, met specificatie als vooren, welke zullen moeten verblyven by de verzondene Goederen, ten blyke, waar van daan dezelve zullen verzonden zyn, en dat de Pagters of Collecteurs van die Middelen niet alleen geene afschryvinge zullen doen voor en aleer onder hen, door de Verzenders, den vollen Impost zal zyn geconsigneerd, maar ook geen restitutie van de geconsigneerde Penningen zal geschieden, zoo binnen den tyd van 14 dagen, of uiterlyk drie weeken, de Verzenders niet komen te doen blyken by Billet van den Pagter of Collecteur van de Plaats, waar na toe de voorsz. Waaren binnen deze Provincie zyn aangegeven, (die ook gehouden zullen wezen zulks te moeten doen) dat de Impost aldaar conform de Ordonnantie is betaald en voldaan.

MIDDELBURG. *Publicatie tot voorkoming van sluikeryen, enz.*

En werd tot efficacieuser nakominge van dit alles aan de Pagters en Collecteurs binnen deze Provincie de magt gegeven, en 's Lands Uitlegger speciaal gelast, alle zulke Schepen en Schuiten

 van

MIDDELBURG. *Publicatie tot voorkoming van sluikeryen, enz.*

van en na de kleine Haventjes van de onderscheidene Eilanden dezer Provincie varende, zelfs op Stroom liggende, te visiteren, of eenige Specien, Impost subject, van buiten de Provincie ingebragt, gelaaden mogten hebben, of binnen de Provincie van het District van den eenen Pagter of Collecteur na dat van den anderen mogten transporteren, zonder verzeld en gemunieerd te zyn, met de Afschryf-billetten van den Pagter, uit wiens District dezelve worden vervoerd.

Alles op pœne van de verbeurte der gecontravenieerde Specien, mitsgaders van de Schepen, Schuiten, Booten, Wagens, Karren of andere Vaar- of Rytuigen, waar op zoodanige Specien, contrarie deze Onze Resolutie, binnen de Provincie of van het eene District naar het andere, mogt bevonden ingebragt te zyn, of ingebragt te zullen worden, en daar en boven op een boete van driemaal de waarde der verbeurde Goederen tegens de Contraventeurs en Invoerders derzelve: En zullen de Schippers en Voerluiden voor hunne Knegts aansprekelyk zyn, ten ware, geen bewys ter contrarie zynde, zig by solemnelen Eede konden expurgeren dat van de fraude niet geweten hadden. En op dat, enz.

By eene andere Publicatie van den 11 dezer, hebben dezelfde Heeren Staten, by forme van Ampliatie op hunne Ordonnantie op het Middel van 't Billet-geld van den 21 September 1765, gestatueerd „ dat voortaen „ geen kleine Winkeliers, of zogenaemde „ Komens, by Grossiers of Winkeliers, on„ der peil staende, en onder hetzelve District „ van verpagtinge met hun woonende, Ta„ bak zullen vermoogen te halen, om we„ derom te verkoopen, ten zy dezelven, bo„ ven de betalinge van den Impost, by den „ Collecteur van het Billet een gestempeld „ Bil-

„ Billet zullen hebben gehaeld, voor elke **MID-**
„ quantiteit, die zy teffens zullen inflaen, **DEL-**
„ geproportioneerd als volgt: voor 25 pond en **BURG.**
„ daer beneden, een Billet van een halve
„ ftuiver; boven de 25 pond tot 50 pond, een
„ Billet van een ftuiver, en boven de 50
„ pond, zonder verdere bepalinge, een van
„ twee ftuivers; en zal het zelve geftempeld
„ Billet moeten inhouden de Namen van de
„ Perfonen, door wie, en van wie Tabak
„ wordt ingeflagen, als mede de quantiteit,
„ en datum van het inflaen, en zal het zelve
„ Billet aen den Pagter van den Tabak moe-
„ ten worden vertoond, die daer op zal moe-
„ ten zetten *My bekend.* Alles op zodanige
„ pœnen en boeten, als tegens de Frauda-
„ teurs van het Billetgeld, by de gemelde
„ Ordonnantie, zyn geftatueerd."

Eindelyk hebben hunne Ed. Mog., den 15 dezer, een Plakaet, behelzende het *pagten van eigen Neering en Handteering*, vastgefteld, waer by ze aldus fpreeken:

De Staaten van Zeeland; Allen den genen, die dezen zullen zien ofte hooren lezen, Salut! doen te weten, dat Wy ondervindende, dat, of fchoon, by Ons geftatueerde op den 29 September 1755, by alteratie van Ons Placaat van den 20 September 1687, tegens het Pagten van eige Neeringe geëmaneerd, met relatie tot de Borgen en Medeftanders, is bepaald, dat zoodanige Borgen en Medeftanders, die eenig deel in eenig gepagt Middel van hunne Neeringe zullen hebben, geen de minfte directie of adminiftratie in dezelve Pagt of Collecte van dien zullen vermogen te exerceren, aan deze ftipulatie in geenen deele word voldaan, maar in tegendeel verfcheidene Medeftanders van Pagters dit beneficie weten

Het pagten van eigen Neering en Handteering verboden.

 ten

MIDDELBURG.

Het pagten van eigen Neering en Handteering verboden.

ten te gebruiken, om door afslag en remissie van 's Lands Impositien te geven, te meer Neeringe na hen te trekken, en door dit middel andere afschrikken, om, van dit voorregt geen gebruik kunnende maken, de Imposten naar hare waardye te Pagten: ZOO IS 'T, dat Wy zulks considererende, by renovatie van Ons Placaat van den 20 September 1687, hebben goedgevonden te ordonneren en statuëren, zoo als Wy ordonneren en statuëren by dezen; dat voortaan niemand, wie het ook zyn mag, of van wat Neeringe, Bedryf, Gilde of Handteringe hy zoude mogen wezen, zyn eigen Neeringe, Bedryf, of Handteringe en zal vermogen te Pagten, nog part of deel daar in hebben, nog ook zoodanige Pagten als Collecteur bedienen, ofte eenig het minste bewind daar van hebben, zelfs daar voor geen Borge mogen wezen, directelyk nog indirectelyk, en zal overzulks geen Brouwer, Bierfteker, of Biertapper den Impost van Bieren mogen Pagten: gelyk mede geen Wyn- of Brandewynkooper, Wyn-tapper, nog Wynverlater, den Impost op de Wynen: als mede geen Molenaar, Bakker, of Méél-verkooper, den Impost op het Gemaal: nog geen Vleeshouwer, of die hun generen met Vleesch en Spek te verkoopen, den Impost op het slaan van de Beesten: geen Winkeliers, of Boter-handelaars, de Pagt van de Boter: geen Tabacq-verkoopers, de Pagt van de Tabacq: en eindelyk geen Zout, Zèép en Azyn-verkoopers, de Pagt van Zout, Zeep, en Azyn, zullen mogen Pagten.

Dat ook niemand die eenige Imposten en Middelen van 't Land zal hebben gepagt, dezelve in het geheel of ten deele zal moogen overlaten, aan iemand die van de Neeringe van die Pagt zoude mogen wezen, directelyk nog indirectelyk, alles op pœne, zoo wie bevonden zal worden in eenigen deele contrarie den inhoud en verbod van dit Placaat gedaan te hebben, gestraft zal worden als fraudateur van 's Lands Gemeene Middelen, met een boete van zes honderd guldens, en verbod

van

van zyn Neeringe en Handteringe voor een geheel jaar. MIDDELBURG.

Wordende de Officieren en Rechtbanken, tot de Calange en Judicature van de Gemeene Middelen gequalificeerd, by dezen wel expresſelyk gelast, hun naar den inhoude van dit Placaat preciſelyk te reguleren, zonder daar in te ſimuleren ofte te conniveren, veel min te dispenſeren; alzoo Wy het zelve ten dienſte van den Lande hebben bevonden te behooren. En op dat, enz.

Eindelyk, hebben hunne Ed. Mog., de Heeren Staten van deze Provincie, den 10 van deze Herfstmaend, eene *Inſtructie* vastgeſteld, waer naer de Collecteurs van het Middel van het Gemael, zo in de Steden, als ten platten Lande, zich zullen moeten reguleren. Dezelve beſtaet uit de volgende vyftien Artikelen:

Art. I.

De Collecteurs van den Impost van het Gemaal, zoo in de Steden als ten platten Lande, zullen pertinente Registers en Boek houden, en daar in aanteekenen, met dag en datum, alle de Posten die hen aangegeven zyn, mitsgaders door wie: en voorts het geld daar voor ontfangen, ten einde, des gerequireerd, aan de reſpective Rentmeesters, en voor die in Walcheren aan den Heer Ontfanger Generaal, mitsgaders de Collecteurs ten platten Lande aan de Collecteurs in de Steden, hunne prompte invordering van het voorſchreve Middel zouden kunnen doen blyken. *Inſtructie voor de Collecteurs van 't Gemael.*

II. De Collecteurs ten platten Lande zullen hunne ontfangene Penningen moeten verantwoorden aan de Collecteurs in de Steden, waar onder in cas van Gemeene Middelen ſorteren, en zullen alle drie Maanden, of zoo veel eerder, als de Collecteurs in de Steden zullen goedvinden, mits egter

MIDDELBURG.

Instructie voor de Collecteurs van 't Gemael.

ter geen minder tyd als één Maand, de by hun ontfangene Penningen aan dezelve moeten komen voldoen.

III. De Collecteurs in de Steden zullen alle Maanden præcifelyk de by hun ontfangene Penningen moeten bezorgen, binnen Walcheren, ten Comptoire van den Heer Ontfanger Generaal der Provincie, en in de buiten Eilanden aan de refpective Rentmeesters, onder welkers Diftrict zy behooren, die hun daar voor zullen geven een Quitantie op Rekening.

IV. De Collecteurs ten platten Lande zullen zig in ftaat moeten ftellen, om, uiterlyk binnen den tyd van drie weken na de expiratie van elk Saifoen, finale afrekening van haren Ontfangst te geven aan de Collecteurs in de Steden, en zullen de Collecteurs in de Steden binnen zes weken zoodanige afrekening moeten overbrengen aan de meergemelde Rentmeester, en Ontfanger Generaal der Provincie, refpective, met byvoeging van behoorlyk ondertekende Verklaringen, op den Eed aan den Lande gedaan, inhoudende hoe veel het provenuë der Collecte na aftrek van het Collecteloon heeft bedragen, op pœne van voor elke week, dat hier in nalatig zullen wezen, te verbeuren 10 guldens. Welke Verklaringen den Heer Ontfanger Generaal en de refpective Rentmeesters jaarlyks by derzelver Rekeningen, aan de Provinciale Rekenkamer te doen, tot verificatie van dezelve zullen moeten overleggen.

V. De Collecteurs zullen tot het ontfangen van dezen Impost moeten vaceren een geheel Jaar door, des morgens van negen tot elf uuren, en des namiddags van twee tot vyf uuren.

VI. Zullen met niemand, wie hy zy, over dit Middel van het Gemaal mogen compofceren, directelyk nog indirectelyk, nog ook geen kwytfchelding doen aan iemand in 't geheel of ten deele, geen gefchenken geven, veel min iemand eximeren, dan die by de Ordonnantie zyn uitgedrukt, maar altoos den vollen Impost volgens de Ordonnantie ontfangen.

VII.

VII. Zullen voorts zig in hare Bediening met alle getrouwigheid gedragen, en tegen alle fraudes en contraventien met alle attentie vigileren, en de fraudes en contraventien, die zy komen te ontdekken, ten spoedigsten brengen aan den Officier, tot de calange gequalificeerd; en zoo hun iets mogt voorkomen, dat tot verbetering van dit Middel zoude kunnen dienen, zullen dezelve daar van schriftelyk kennis geven aan Ons of de Heeren Onze Gecommitteerde Raaden.

MIDDERBURG. *Instructie voor de Collecteurs van 't Gemael.*

VIII. Zullen ook gestadig met den anderen corresponderen, zoo wel de Collecteurs in de Steden onderling, als die in de Steden met die van het platte Land, en gehouden zyn aan den anderen visie van elkanders Boeken en Registers te geven, als mede aan de respective Officieren, zoo dikwils het zelve ter ontdekking van fraudes en contraventien zal noodig bevonden worden.

IX. Zullen aanstonds by den ingang der Collecte zig ieder in zyn Distrikt vervoegen, by de Bakkers, Koeke-bakkers, Molenaars, Grutters, Meel-verkoopers en diergelyke Huizen, om aldaar het gemalen en gebroken van het ongemalen Koorn te mogen afpeilen, als mede het hard Brood, waar voor den afgaanden Pagter aan den Collecteur zal moeten uitkeeren veertien gulden voor iedere duizend pond wegens, en minder naar advenant; en waar meer als een Zak Meels gevonden word, zal daar van den Impost aan den Collecteur uitgerekend en betaald moeten worden, en zoo de Pagter by het doen van de pell niet compareerde, zal hy egter gestand moeten doen het peil door den Collecteur gedaan; hoedanige peilingen door de Collecteurs zoo dikwils mogen worden gedaan, als zy zulx noodig zullen oordeelen, en by aldien by het doen van het voorschreve onderzoek en peil, iemand wierd overtuigd eenig goed verzwegen te hebben, zal dezelve verbeuren vier honderd guldens, en van zyn Neering ontzet worden voor een jaar.

De Collecteurs zullen by het doen van deze peiling

MID-DEL-BURG.

ling moeten zyn geädfifteerd, en de peiling doen in conformité van Onze Refolutien, dien aangaande genomen en geärrefteerd, den 10 December 1691 en 8 October 1756.

Inftructie voor de Collecteurs van 't Gemael.

X. De Collecteurs van dit Middel zullen hebben het regt van parate executie tot laste van alle In- en Opgezetenen, die hun over dezen Impost iets fchuldig zyn: en ingevalle behalven de Quotifatie, iemand kwamen te crediteren, zal zulx ter hunner rifico en rekening wezen.

XI. Die Collecteur van dit Middel is, zal geen Molenaar, Grutter, Pelder, Bakker, of Meelverkooper mogen zyn.

XII. De Collecteurs zullen toezien, dat de Molenaars hun pligt behoorlyk betragten, en by zoo verre zy daar in eenige faut of nalatigheid kwamen te ontdekken, zullen zy het zelve ten fpoedigften moeten bekend maken aan de Officieren van de refpective Steden en Plaatfen, aan welke de calange competeerd, en, by ontftentenis van redres, aan Ons of Onze Gecommitteerde Raaden.

XIII. Zoo eenig Collecteur met grond gefufpicieerd wierd, 's Lands Penningen te hebben ingehouden of verkort, of aan eenige andere malverfatie zig fchuldig gemaakt te hebben, zal zoodanig een directelyk worden geincarcereerd, en zoo fchuldig bevonden mogte worden, aan den Lyve, anderen ten exempel, worden geftraft, dog zoo alleen aan verzuim of abuizen mogte fchuldig wezen, zal als dan de fchade drie dubbel vergoeden.

XIV. De Collecteurs in de Steden en ten platten Lande zullen gehouden wezen fufficiënte Borgen of cautie te ftellen, ten genoege van den Heer Ontfanger Generaal en de Rentmeesters der Gemeene Middelen refpective.

XV. De Collecteurs in de Steden en ten platten Lande zullen, by het aanvaarden van hunne Officien, en jaarlyks by vernieuwing, gehouden wezen in handen van de Heeren Officieren der Steden,

den, waar onder hooren, ſtrictelyk en woordelyk den Eed af te leggen, hier na volgende vermeld:

MIDDELBURG.

Inſtructie voor de Collecteurs van 't Gemael.

Eed voor de Collecteurs.

Ik zwere, dat ik den inhoud der Ordonnantie op het Gemaal, waar over ik als Collecteur ben aangeſteld, ſtiptelyk zal obſerveren en nakomen, zonder met iemand te compoſeren, directelyk of indirectelyk, veel min iemand daar van te verſchoonen, dan die ſpeciaal by de Ordonnantie van Hun Ed. Mog. de Heeren Staaten daar van zyn geëximeerd, maar van alle en een ieder den vollen Impost te zullen vorderen en te doen betalen ingevolge en conform de Ordonnantie: dat ik de Penningen by my ontfangen, zonder eenig agterhouden of iets hoe genaamd te verzwygen, op de geſtelde termynen ten Comptoire van den { *Collecteur binnen . . . . .* / *Heer Ontfanger-Generaal dezer Provincie.* / *Rentmeester van de Gemeene Middelen* } *zal bezorgen, en voorts in alles my naar den inhoud myner Inſtructie gedragen.*

Den 13 van deze maend, 's avonds, even over negen uuren, zag men hier een zeldzaem Lucht-verſchynzel, eenen Maen-regenboog, namelyk, die wit was, zonder dat men verder eenige kleur kon beſpeuren. De Maen ſtondt omtrent negen graden boven den Horizon, zynde haar Azimuth omtrent twintig graden beweſten het zuiden. De ſchenkels van den Boog, op den Horizon ſtaende, waren zeer helder; doch het middelpunt wat flaeuwer, gaende hetzelve omtrent door den kop van *Lynx*; naeuwkeurige metingen zyn daeromtrent niet wel te doen geweest, dewyl de

MID-DEL-BURG. de hoogte van de Maen, de ſtandplaets van den waernemer, en de afſtand van den nedervallenden Regen het verſchynzel telkens veranderden.

OVERYSSEL.

DEVENTER.

DEVENTER. Zyne Doorl. Hoogheid, de Prins Erfſtadhouder, voorgenomen hebbende, den 2 van deze Herfstmaend, deze Stad met zyne tegenwoordigheid te vereeren, reeden twee van de oudſte Burgemeesteren, namelyk de Heeren *Gerhard Johan Jakobſen* en *Hendrik Gerhard Jordens*, benevens den Secretaris *Queiſen*, met vier voorafgaende Boden, den Vorst tot op het begin van deze Provincie te gemoet, en verwellekoomden denzelven aldaer. 't Was omtrent twaelf uuren, toen hy, van den Heere Hertoge van Brunswyk vergezeld, de Stad inkwam; hy reedt, door de geſchaerde Burgerye, naer de Stads weide, alwaer hy de Bezetting hare wapenhandeling zag verrichten. Na drie uuren kwam hy te rug, en nam zyn intrek op het Stadshuis, alwaer men hem een pragtigen maeltyd hadt toebereid. Terwyl het hooge Gezelſchap, de Heeren van den Magiſtraet en verdere aenzienlyke Perſonen het middagmael hielden, werdt, by de inſtelling der gezondheden, telkens een ſalvo uit twintig ſtukken kanon gedaen. Omtrent acht uuren reedt het ganſche gezelſchap na den Brink, alwaer een overheerlyk Vuurwerk afgeſtooken werdt, welk zyne Hoogheid

heid, en de andere Heeren, uit een koepel of tent, op het balkon van de Burgerwagt opgericht, aenschouwden. Vervolgens nam de Prins afscheid van den Magistraet, om weder naer 't Loo te keeren. Onder deszelfs vertrek werden de Illuminatien door de gansche Stad aengestooken. Vyf by uitstek fraeie Eerebogen, en een Zuil, voor het Stadshuis opgericht, en, gelyk de Boogen, met eene ontelbare menigte van Lampions verlicht, trokken de verwondering der Aenschouweren naer zich. De grote Toren was met ruim drie honderd Lantaernen verlicht, en kon op een grooten afstand gezien worden. Om kort te gaen, de vreugde is in deze Stad, by deze gelegenheid, niet minder, en de Eerbewyzingen zyn niet geringer geweest, dan in eenige Stad van ons Vaderland, welke de tedergeliefde Vorst, in dit eerste jaer van zyne bestieringe, bezocht heeft. DEVENTER.

VERANDERINGEN ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

NYMEGEN. Jr. *Otto Roeleman Frederik*, *Graef van Byland*, Heer van Palstekramp, enz. vrywilliglyk afstand gedaen hebbende als Amtman, Richter en Dykgraef des Amts van tusschen Maes en Wael; ook wel blootelyk Maes en Wael genoemd, als zich uitstrekkende tusschen de twee Rivieren, van het Ryk van Nymegen af, tot aen den Tieler en Bommelerwaerd toe; heeft zyne Doorl. Hoogheid, de Prins Erfstadhouder, daer toe aengesteld Jr. *Walraven, Baron van Balveren*, die als Waltgraef des Nederrykschen Walts, en als Heemraed in het Amt van tusschen Maes en Wael, opgevolgd is door Jr. *Karel Neomagus Jan Frederik Lodewyk*, *Grave van Byland*. VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

ARN-

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

ARNHEM. Den 13 van deze Herfstmaend overleedt alhier Jr. *Allard Philip Baron van den Borch*, Heer van Langetrier en Verwolde, eerfte Raed en Rekenmeefter van 't Vorftendom Gelre, en 't Graeffchap Zutphen, welke waerdigheid hy, zedert den jare 1744, bekleed heeft.

In deszelfs plaetfe is, door den Prinfe Erfftadhouder, tot Raed en Rekenmeefter benoemd Mr. *Asfueer*, *Baron van Heeckeren*, Heer van Roderlo, enz. Burgemeester der Stad Zutphen.

BRIELLE. Den 7 van deze Herfstmaendt, overleedt alhier de Heer *Pieter de Graef*, zedert den jare 1753, Raed in de Vroedfchap van deze Stad, alwaer hy ook, in den jare 1760, de Burgemeesterlyke waerdigheid bekleedde.

LYST DER PRYZEN VAN VERSCHEIDE PRODUCTEN ONZES LANDS.

Rotterdam den 15 September.

	by de Z. Zak
TARW Jarige Zeeuf.	19½ a 22½ ß
—— nieuwe Puike	19½ a 21 ß
—— gemeene Zeeuf.	18 a 19 ß
—— Blauwe	16½ a 18½ ß
—— Zomer	16 a 18 ß
ROGGE, Zeeufe oude	12 a 13 ß
—— dito nieuwe	11½ a 12½ ß
ERTEN, grauwe	17 a 20 ß
—— blauwe	17 a 20 ß
—— witte	12½ a 14 ß
	by 't Last
BOEKW., vl. enz. op 152 ß	17 £
—— kley	15 a 16 £
GARST, Winter	16¾ 17¼ £

Rotterdam den 15 September.

—— Zomer	16 a 16¼ £
HAVER Zeeuws	13 a 14 £
PAERDEBOONEN	19 a 20 £
KOOLZAED	30 a 34 £
VLAS	by den Steen.
—— Allerbest	32 a 31 ft.
—— Best	30 a 29 ft.
—— Ordinair	28 a 27 ft.
—— Gemeen	25 a 26 ft.
—— Slegt	24 a 23 ft.

Leiden

	by 't Vierendeel.
GRASBOT. 6 en 13 Sept.	23 a 24.
—— 20 en 27 dito	23 a 24.

NIEUWE NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN.

OCTOBER. MDCCLXVI.

HOLLAND,

DORDRECHT.

DORDRECHT.

Den 29 van de nu afgeloopen Herfstmaend hebben de Heeren van den Gerechte dezer Stad eene *nieuwe gerevideerde* en *generale Ordonnantie* vastgesteld, naar welke de vier Schippers, door hunne Ed. Groot Achtb. aengesteld, en die vervolgens aengesteld zullen worden, om te varen van den Rietdyk dezer Stad op Rotterdam, en een iegelyk, in 't vervolg, zich zullen moeten gedragen. Dezelve bestaet uit deze XXI Artikelen:

Art. I.

Ordonnantie voor de Schippers van den Rietdyk dezer Stad.

De Schippers van 't voornoemde Veer zullen moeten voorzien zyn van bekwaame Vaartuygen, 't zy Kromsteven, Poonen ofte Boeyers, met goede Gangboorden, wel voorzien zynde van Ankers en Touwen, en alle Scheeps-gerectschappen, een bekwaame Roef, ende in de Denne ofte het Ruim behoorlyke Zitbanken, en zal ieder Schipper moeten met zig voeren een bekwaame Hulp.

II. De Schuyten, die in het voorsz. Veer gebruykt

DORDRECHT. *Ordonnantie voor de Schippers van den Rietdyk dezer Stad.*

bruykt worden, zullen behoorlyk moeten onderhouden worden, en door Dekenen van 't Groot Schippers Gild gevisiteert worden, om, by eenig manquement aan dezelve, daar van aan Myn Ed. Heeren van den Gerechte kennisse te geven.

III. Ende zal de Schipper gehouden zyn af te vaaren op Rotterdam, ten tyde, als de Rotterdamsche Marktschuyt voor de eerste reys vaart, des morgens ten negen uuren, en vervolgens ydere dag een half uur laater, tot den vierden dag na 't Quartier Maan, wanneer dezelve Schippers met het vroeggety zullen moeten afvaaren, weer en wind zulks toelatende, zullende de Schipper gehouden wezen aanstonds af te vaaren, schoon 'er minder, als negen, Passagiers waaren, indien die geene, die 'er zyn, willen uitmaken 36 stuivers aan Vragt, behalven het Passagiegeld.

IV. De Schipper, wiens Beurt het is om te vaaren, zal gehouden wezen zyn werk daar van te maaken, alles daar na aan te leggen, ende by zyn Schuyt te blyven, of ten minsten zyn Knegt daar by te laten, om alle Passagiers minnelyk aan te spreeken en te onderrigten van den netten tyd, wanneer de Schuyt vaaren zal, en zal de Schipper met zyn Schuyt zelfs mede moeten vaaren, ten waare by ziekte, mits alsdan stellende in zyn plaats een ander bekwaam vry Schipper.

V. Ten tyde als de Dordrechtsche Marktschuyt vaart, zonder onderscheid tusschen Zomer- of Wintermaanden, en dus, 't zy de voorsz Marktschuyt dagelyk betaalt twee guldens, (die, als van ouds, getrokken zullen werden, door den Schipper, die de eerste Beurt op Rotterdam heeft) ofte niet; zal dezelve Schipper gehouden zyn, een uur, na dat de gemelde Marktschuyt na Rotterdam zal vertrokken wezen, precies op 't slaan van de klok, zonder eenig tydverzuim, af te vaaren, schoon 'er minder, als negen, Passagiers waaren, zoo die geene, die 'er zyn, te zamen willen uitmaaken 36 stuivers aan Vragt, behalven het Passagiegeld, en zal die Schipper, ten dien einde,

de, zoo lang gereed moeten leggen, en by zyn Schuyt blyven, als weer en wind toelaaten, om na Rotterdam te vaaren.

DORDRECHT.

Ordonnantie voor de Schippers van den Rietdyk dezer Stad.

VI. De Schipper, die invoege voorsz. na Rotterdam gevaren zal zyn, zal verpligt wezen, altoos dien zelfden dag, wederom van Rotterdam na Dordrecht aftevaaren, niet eerder, of laater, als een uur, na het vertrek van de Marktschuyt na Dordrecht, en wel precies op het slaan van de klok, ten waare 'er geen Passagiers waaren, of weer en wind zulks niet mogten toelaaten, uitgenomen des Zaturdags, wanneer zoodanige Schipper te Rotterdam zal mogen blyven leggen tot Zondag 's morgens, om met het vroeggety van Rotterdam na Dordrecht te vertrekken.

VII. Een of meerder Passagiers, willende van Dordrecht na Rotterdam vaaren, en aan het Veer komende, na het uur, dat de Rietdyksche Schipper afgevaaren is, of had moeten afvaaren, by aldien 'er Vragt was geweest, en egter genegen zynde om te vaaren, zal de Schipper, die alsdan aan de Beurt legt, dezelve na Rotterdam moeten brengen, namentlyk van den eersten October tot den laatsten Maart, voor vier guldens, en van den eersten April tot den laatsten September, voor drie guldens, boven en behalven negen duyten voor ydere Persoon per hoofd, waar voor de Rietdyksche Schipper gehouden zal zyn, de Passagiers van de betaling van het Passagiegeld te bevryden, welke sommen van vier guldens en drie guldens respective de Passagiers met den anderen kunnen uitmaaken, behoudens nogtans, dat het meerder dan vier stuyvers, voor yeder Persoon bedraagt, alzoo zy anderzints nog yeder vier stuyvers zouden moeten betaalen, welverstaande, ingevalle het niet te duister is, en weer en wind toelaaten te vaaren, zullende het, by aldien de Rietdyksche Schippers om bovengemelde redenen zig excuseeren mogten van te vaaren, aan de voorsz. Passagiers vrystaan, om zig van een ander Schipper, mits zynde Gildebroeder van het

DORDRECHT.

Ordonnantie voor de Schippers van den Rietdyk dezer Stad.

Groot- of Klein-Schippers-Gilde, te bedienen.

VIII. Een Dordrechts Burger zal het vryſtaan, zonder tegenſpraake van deze Beurtſchippers, een Schuyt af te huuren, om daar mede ten allen tyde te vaaren na Rotterdam, mits de afgehuurde Schipper zy een Gildebroeder van het Groot, of Klein-Schippers Gilde, en met dien verſtande, dat geen Burger egter zal vermogen zoodanige Schuyt af te huuren, voor een of meer Vreemdelingen, zonder zelfs in Perſoon mede te vaaren, ten waare die Vreemdelingen aan het Huys van gemelden Burger gelogeert zyn. Werdende hier van niet te min uitgezondert Herbergiers, Logementhouders en Voerlieden, die deze vryheid niet zullen hebben, ten zy die zelve in Perſoon mede vaaren.

IX. Dog alle Vreemdelingen, willende na Rotterdam vaaren, zullen gehouden zyn, die geene van deze vier Schippers, die aan de Beurt legt, te neemen, zonder dat een ander Schipper, 't zy van het Groot- of Klein-Schippers Gild, een Vreemdeling zal mogen bedienen op een Boete van ſes guldens.

X. Gelyk mede niemand van de Gildebroeders van het Klein Schippersgilde, alhier, ooit ofte ooit, 't zy direct, door zig zelven, of indirect, door anderen, zal vermogen te ſolliciteeren, aanzoek doen, ofte te præſenteeren, aan eenige vreemde Pasſagiers, omme dezelve met een Roeyſchuyt na Rotterdam te vervoeren, op een Boete van twee guldens, t'elkens en voor yedere reys te verbeuren, by de geene, die bevonden zullen werden contrarie dezes gedaan te hebben, ten behoeven van dien Rietdykſchen Schipper, wiens beurt het op die tyd is geweest om te vaaren, zullende dezelve Boete moeten werden voldaan, alvorens den overtreder tot de Smak, of eenig ander Werk, tot het Klein Schippersgild behoorende, zal mogen werden toegelaaten, werdende de Dekenen van denzelven Gilde wel expresſelyk gelast, hier op behoorlyk agt te geven, en dien conform te executeeren.

XI.

XI. Dat het daar en tegen aan de Gildebroeders van het voorsz. Klein Schippers-Gilde gepermitteert zal zyn, omme, wanneer de gemelde Rietdyksche Schippers verklaaren niet te kunnen vaaren, 't zy om dat hunne Vaartuigen door laag water op den grond vastzitten, 't zy om eenige andere wettige reden, zoodanig dat zy buiten staat zyn, omme de voorsz. vreemde Passagiers spoedig te kunnen bedienen en voort te helpen, de gemelde vreemde Passagiers, ten verzoeke van dezelve, met hunne Roeyschuyten na Rotterdam te mogen transporteeren.

DORDRECHT. *Ordonnantie voor de Schippers van den Rietdyk dezer Stad.*

XII. Zoo als het insgelyks aan die van het Klein Schippers-Gilde zal vrystaan, omme ten allen tyde, twee uuren voor het Laagwater, te rekenen na de præcise bepaaling en calculatie, daar van in de Watergetyden, in de Almanacken, gespecificeert, ter requisitie van een of meer vreemde Passagiers, dezelve vreemde Passagiers met hunne Roeyschuyten na Rotterdam te mogen brengen, zonder dat egter die van het voornoemde Kleyn Schippers-Gilde, in dat geval, in maniere en op de pœnaliteit, by het X. Articul gestatuëert, dezelve vreemde Passagiers daarom zullen mogen vragen of solliciteeren, 't welk niettemin aan de Rietdyksche Schippers in alle gevallen zal zyn geoorloft.

XIII. En werd by dezen, aan die van 't Klein Schippers-gilde, wel expresselyk verboden, van geen vreemde Passagiers, buiten de tyden en gelegentheden, op welke het hen, hier boven, is gepermitteert geworden, vreemde Passagiers na Rotterdam te voeren, met hunne Roeyschuyten te mogen brengen na den hoek van Kralingen, of eenige andere Plaatzen, over, boven of beneden de voorsz. Stadt, ten wederzyde van de Rivier, ten einde dezelve van daar te transporteeren na Rotterdam voornoemt, gelyk tot hier toe, om daar door de intentie van deze Ordonnantie te eludeeren, van tyd tot tyd is gepractiseert, op pœne, dat die geene, welke bevonden zullen wer-

DORDRECHT.

Ordonnantie voor de Schippers van den Rietdyk dezer Stad.

den contrarie dezes gehandelt te hebben, t'elkens zullen verbeuren een boete van ses guldens, ten behoeven van de Rietdykſche Beurtſchippers, zonder dat die van het Klein Schippers-Gilde de betaling van deze boete zullen kunnen ontgaan door voor te wenden, of zelfs aan te toonen, dat zy deze reyzen niet verder, als tot den hoek van Kralingen, of andere Plaatzen, hebben aangenomen, ingevalle zy het Tranſport van de voorzeyde vreemde Pasſagiers tot Rotterdam meergemelt dadelyk zullen hebben geëffectueert.

XIV. Geen Schuytevoerders, of anderen, zullen vermogen eenige Burgers, ofte Vreemdelingen, aan boord te brengen van eenige Scheepen, van boven of beneden komende, en de Noord doorvarende, na Rotterdam, ten waare dat dezelve yeder vier ſtuyvers aan Land laaten, gelyk het insgelyks aan den Marktſchipper op Rotterdam niet gepermitteert zal zyn, eenige Menſchen in te neemen, aan de oostzyde van de Haven, buiten het Groothoofd, ten waare dezelve mede vier ſtuyvers aan Land betaalen, zonder buiten de vier ſtuivers iets te geven voor 't Klein Schippers-Gilde, al het welk zal komen, ten profyte van den aanleggende Rietdykſche Beurtman. Zynde van het dispoſitief van dit Articul nogtans uitgezondert de Boodens van de Ed. Groot Mog. Heeren Staaten van Hollandt ende West-Vrieslandt, als aan welke, by Appoinctement van dezen Gerechte, in dato 26 January 1688, is geaccordeert, omme onbekommert van deze Stadt te mogen pasſeeren en repasſeeren, met voorbykomende, of vreemde Schepen, daar hunne reyzen na toe zouden mogen vallen, zonder dat van hen eenige Vragt aan Land afgevordert zal mogen werden, of dat zylieden gehouden zyn, ten behoeven van de Beurtſchippers, of anderen, iets aan Land te betaalen.

XV. Ende om een yeder behoorlyk te waarſchouwen, wanneer het uur is om te vaaren, zoo is geſtelt een Commisſaris, Roeper of Tymeester, die gelast

last ende geauthoriseert werd by dezen, om, als het uur om te vaaren gekomen zal zyn, het geordonneerde Klokje te luyden, 't volk Scheep te roepen, ten dien einde gaande tot aan de Boomstraat, en den Schipper te doen vaaren, ook zelfs het Touw los te maaken en af te werpen, die daar voor zal genieten van ydere Schuyt, die afvaart, van den Schipper, twee stuyvers, 't zy dezelve afgehuurt is, of op zyn beurt vaart: welverstaande dat het zelve alleen maar plaats zal hebben, met opzigt tot Schuyten, die met een afgehuurde Vragt direct na Rotterdam vaaren, zonder dat de gemelde Beurtschippers gehouden zullen zyn, wegens andere afgehuurde Vragten, de voorsz. twee stuyvers aan den gezegden Commissaris, Roeper, of Tymeester, te voldoen.

Ordonnantie voor de Schippers van den Rietdyk dezer Stad.

XVI. Deze vier Schippers, aldus met seclusie van alle anderen aangestelt zynde, zullen egter vermogen andere Vragten van Burgers of Passagiers aan te neemen, buiten haar beurt, mits geen Goederen mogende laden als voor een Koopman alleen, en zy zorge dragen, met overleg van den Commissaris, of Tymeester, dat dit Veer niet werde benadeelt en na behooren bedient.

XVII. Deze Rietdyksche Schippers, hunne Schepen leedig zynde, zullen altoos moeten leggen in de Rietdyksche Haven.

XVIII. Ingevalle eenige der voorsz. Schippers hunne schuyten op den drooge mogten vaaren, zullen dezelve gehouden zyn, de door hen bedonge Vragten te restituëeren, en voor zoo verre 't zelve moetwillig mogt zyn geschied, daar en boven arbitralyk werden gecorrigeert.

XIX. Indien eenige dezer vier Beurtschippers het eene of ander lid van deze Ordonnantie mogten overtreden, of indirect de salutaire intentie van Hun Ed. Groot Achtb. mogten tragten illusoir te maaken, zullen dezelve verbeuren, voor de eerstemaal drie guldens, voor de tweedemaal zes guldens, en voor de derdemaal arbitralyk wer-

DORDRECHT. den gecorrigeert, na exigentie van zaaken, en de Boetens, ten behoeven van de Diaconie Armen, werden geappliceert.

Ordonnantie voor de Schippers van denRietdyk dezer Stad.

XX. En werden alle voorgaande Ordonnantien, Ampliatien van dezelve, Appoinctementen, als anderzints, door deze Nieuwe Gerevideerde en Generaale Ordonnantie geabrogeert en te niet gedaan.

XXI. En zullen de Commisſaris en de Rietdyk-Beurtſchippers gehouden zyn, deze Nieuwe Gerevideerde en Generaale Ordonnantie altoos by de hand te hebben, ten einde de Pasſagiers van den inhoud van dien te informeeren, en dezelve aan henlieden te laten lezen.

DELFT.

DELFT. De genegenheid der Burgeren en Ingezetenen van deze Stad daer toe ſtrekkende, om, in plaetſe van het zelfs maken der ſtraten voor hunne huiſen, een jaerlyks ſtraetgeld op te brengen, waer voor de ſtraten, van Stadswege, zouden kunnen worden gemaekt en onderhouden, hebben de Heeren van de Wet, op den 16 van de nu afgeloopen Herfstmaend, openlyk doen afkondigen, dat, om een proef van het werk te nemen, het maken en onderhouden van zekere ſtraten, met den jare 1767, proviſioneel voor rekening van de Stad zal worden genomen, en de eigenaers der huiſen, aldaer ſtaende, vervolgens, op zulk een ſtraetgeld geſchat en aengeſlagen, als tot goedmaking van de gedane kosten, en het verder onderhoud, vereischt zou worden; welk ſtraetgeld als dan zal worden gerekend aenvang genomen te hebben met het gemelde jaer.

'S GRA-

'S GRAVENHAGE.

Het voorgevallene tusschen den Hervorm-'s GRA-
den Kerkenraed van deze Hofplaetse, VENHA-
en den Diaken *Johannes Spuede*, en de pro- GE.
ceduren, tegens den zelven ondernomen, voortgezet, en eindelyk, op de Synode van Zuidholland, in de vorige Hooimaend, beslist, hebben zo veel geruchts in deze Provincie gemaekt, dat wy bezwaerlyk kunnen nalaten, daervan eenig verslag te doen; en hier toe vindenwe ons in staet gesteld, door verscheiden egte stukken, die, van weêrskanten, aen de gemelde Synode overgeleverd en met den druk gemeen gemaekt zyn; waeruit wy dat gene zullen kiezen, 't geenwe oordeelen der zake wel het meeste licht by te zetten. Uit eene weigeringe van den gemelden *Spuede*, om de bezwaerbeurt voor den Boekhouder *Bisschop* waer te nemen, en zekere uitdrukkingen, daerby gebruikt, zyn hem zwarigheden overgekomen, die hy zekerlyk toen ten tyde niet zal te gemoet gezien hebben. Want, schoon de zaek zelve wel in 't minlyke, onder de Broeders Diakenen, scheen afgedaen, konden echter twaelf van dezelven goedvinden aen den ordinairen Kerkenraed, op den 14 van Lentemaend des jaers 1765, eene Memorie in te leveren, waerin hy beschuldigd werdt zich van eene onbetamelyke houding, gebaerden en uitdrukkingen bediend te hebben. Zy liep op dezen zin:

'S GRAVENHAGE.

Memorie van den ondergeteekenden Advocaat Boekhouder en Diaconen van de Nederduitsche Gereformeerde Kerke alhier in den Hage, overgegeven aan den Eerwaarden Kerkenraad derselver Kerke.

EERWAARDE HEEREN,

Twaelf Diakenen beschuldigen J. Spuede, van onbetamelyke uitdrukkingen.

Op Woensdag den 6 dezer maand Maart 1765, eene extraordinaire Vergadering van het Collegie van Diaconen voornoemt belegt synde, is op deselve door Confrere van Carnebeek, ten wiens verzoeke deselve Vergadering was belegt, kennis gegeven, dat hy daags te vooren op syn beurt des morgens in de Nieuwe Kerk collecteerende niet was geadsisteerd geweest door desselfs Confr. *Johan Spuede*, wiens beurt het was volgens den Almanach de beswaarbeurt van den ondergeteekenden Boekhouder waar te neemen, dat hy, op persuasie van den Ouderling *van der Burg*, de geheele Kerk had opgenoomen, en met hulp van deselve het geld geteld had.

Dat daar op de ondergeteekende Boekhouder niet alleen heeft gedeclareert (zoo als de voorn. *Johannes Spuede* ook niet heeft ontkend) dat hy op Maandag den gemelden *Spuede* behoorlyk had geadverteert, om de gemelde beurt waar te neemen, maar ook heeft geinsteert, dat desselfs Propositie, op den 20 February bevoorens in het Collegie van Diaconen gedaan, en ten deezen gevoegd, als nu mogt worden geregistreert, en dat daar op de nodige Resolutie mogt worden genomen.

Dat by geleegendheid der deliberatien over de voorsz. Propositie van den ondergeteekenden Boekhouder, de voornoemde *Johannes Spuede* van sig heeft kunnen verkrygen, om zig niet alleen in veele onbetamelyke uitdrukkingen (na zig selfs vervloekt te hebben, om de bezwaarbeurt van den Boekhouder niet waar te neemen) uit te laten, maar selfs daar by onder zeer sterke gebaardens tegens den voornoemden Boekhouder heeft gebruikt deese uitdrukkingen; „ Ik

„ Ik zal van nu voortaan met u perfoneel gaan „ handelen, ik ben een gerefolveert kaerel, gy „ moet niet denken, dat gy het my te benauwt „ in den Haag zult maken, het is my evenveel in „ wat gedeelte van de weerelt ik woone, ik waag „ 'er myn vrouw, myn kinderen, myn goed, „ myn bloed, ja felfs myn leeven aan, en ik wil „ liever fterven, ja al wierd 'er een galg opge„ regt eens foo hoog, als die van Haman, wil „ ik 'er liever aanhangen, als te bukken voor foo „ een grootfen Boekhouder, als gy zyt.

'S GRAVENHAGE.

Twaelf Diakenen beschuldigen J. Spuede, van onbetamelyke uitdrukkingen.

„ Dat de ondergeteekendens vermeenen, dat „ diergelyk gedrag niet alleen allefints onbetame„ lyk is, voor al voor een Diacon, neen maar, „ dat zy ondergeteekendens buiten ftaat fyn lan„ ger hunne bedieningen waar te neemen, inge„ val zylieden aan diergelyke handelingen fyn „ bloot geftelt.

„ Waarom zy ondergeteekendens hebben ge„ oordeelt het gunt voorfz. is ter kennisfe van „ U Eerw. te moeten brengen, verfoeken„ de dat een groote Kerkenraad, *cum Diaconis*, „ ten fpoedigften mag worden belegt, ten einde „ deswegens de nodige en prompte voorfieninge „ mag worden gedaan.

„ Ondertusfchen zullen de ondergeteekendens „ wenfchen des Heeren dierbaaren Zeegen over „ U Eerw. Vergadering, Perfoonen en Fami„ lien.

U Eerwaerdens Dw. Dienaaren,

Actum s'Hage
den 14 *Maart*
1765. (was geteekent)

MARCELIS DE HAAN, JOHANNES HUYGENS, CORNELIS SNEP, J. C. v. DYK, J. DE BAAS, C. VAN BUUREN, J. v. NISPEN, *Advt. Diacon.* J. BISSCHOP *Boekhouder.* W. H. VAN EGTEN, MATTHYS VAN DER BURG, G. VAN DER TOORN, JAN BERNARDUS VRYTHOFF. *Diacon.*

De

'S GRAVENHAGE. De Kerkenraed oordeelde, dat het hem niet vryſtondt om de zaek onverſchillig aen te zien, en dezelve buiten onderzoek te laten. Aen *Spuede* werdt derhalve Copye gegeven van de Memorie, waerop hy, tegens den 27 van die maend, ſchriftelyk moest antwoorden. Doch, eer zulks geſchiedde, kwam de Diaken *van Echten*, welke mede de bovenſtaende Memorie onderteekend hadt, met eene nieuwe klagte te voorſchyn, die hy, den 21 van dezelfde maend, in een buitengewonen Kerkenraed inleverde, luidende als volgt:

„ *Memorie van den ondergetekenden* WILLEM
„ HERMANUS VAN EGTEN, *Diacon der Ne-*
„ *derduytſche Kerke alhier in den Hage, en*
„ *in die qualiteit, door het Collegie van Di-*
„ *aconen derſelver Kerke, gecommitteerd tot*
„ *meede Regent van het Diaconie oude Vrou-*
„ *we en Kinderhuys, overgegeven aan de*
„ *Eerwaarde Kerkenraad van 's Gravenha-*
„ *ge.*

EERWAARDE HEEREN.

Hy wordt op nieuw, door den Diaken van Echten, *beſchuldigd.*

„ De ondergeteekende heeft ſig van officie-
„ weegen niet kunnen onttrekken, om met
„ en benevens den Advocaat Diacon, Boekhou-
„ der, en neegen zyner Meedebroederen Diaconen
„ te onderteekenen, en op den 14 deeſer maand
„ Maart 1765, aan U Eerw. over te doen gee-
„ ven ſeekere Memorie, innehoudende het ge-
„ drag door derſelver Meedebroeder *Johannes*
„ *Spuede*, in zeekere extraordinaire Vergaade-
„ ring, of ſoo gemelde overkomst van het voorſz.
„ Collegie van Diaconen, gehouden.
„ De voorſz. *Johannes Spuede*, vervolgens op
„ Zondag den 17 dezer maand Maart, in quali-

teit

„ teit van Præses der Regenten van het voorsz. Huys, den ondergeteekende benevens zyne Meederegenten hebbende doen convoceeren, om te „ saamen te spreeken over saken, de directie van „ het selve Huys betreffende, en na verhandeling der voorgekoomen zaken, zoo heeft de „ meergemelde *Johannes Spuede* van zig kunnen „ verkrygen, met deeze of diergelyke woorden, „ spreekende van het teekenen en overgeven der „ voorsz. Memorie, in substantie te zeggen.

'S GRAVENHAGE.

Hy wordt op nieuw, door den Diaken van Echten, *beschuldigd.*

„ Dat twaalf Broederen Diaconen, op eene „ onbehoorlyke tyd, en onbehoorlyke „ plaatze, een Vloekraad gehouden en een „ Vloekgespan gesmeet hadden, en dat „ hy den Ondergetekende hield voor een „ Eerdief en Lasteraar van een fatzoen„ delyk Man.

„ De Ondergeteekende, deze onbetamelyke, „ en voor hem onverdragelyke uitdrukking, met „ zeer veel ontroering aangehoord hebbende, „ heeft aan zyne verdere Meedebroederen daar „ teegenwoordig versogt, dat zy van dat alles „ kennis geliefden te dragen, nadien hy daar over „ syn beklag zoude doen ter plaatse, alwaar sulks „ soude behooren, soo als de Ondergetekende „ dan ook op den daaraanvolgenden dag aan het „ Collegie van Diaconen, extraordinair vergadert „ synde ter installatie van de Binnenvader en Moe„ der van het meergemelde huis, kennis van het „ geen hem invoegen voorsz. was bejeegent, heeft „ gegeeven, met byvoeging, dat hy Ondergete„ kende sig buiten staat bevind, om eenigen dienst „ van Diacon of Regent van het selve Huys met „ den voorn. *Spuede* te doen, soo lange hy geene „ behoorlyke satisfactie desweegens heeft verkre„ gen, en wyders heeft versogt, dat het Colle„ gie van Diaconen, door wien hy Ondergetee„ kende als Regent van het voorsz. Huys was „ gecommitteerd, ter dierzake de nodige voorsie„ ninge zoude gelieven te doen;

„ Waar op de voornoemde *Spuede* wel heeft

„ ont-

'S GRAVENHAGE.

Hy wordt op nieuw, door den Diaken van Echten, beschuldigd.

" kent, dat hy zoude hebben gebruykt de voorsz. " woorden Vloekraed, Vloekgespan, Eerdief " en Fatsoenelyk Man, dog teffens heeft blyven " staande houden, dat hy gesegt hadt, dat hy " den Ondergeteekende hield voor een Faamro- " ver en Lasteraar van een Eerlyk Man.

" En dienvolgende in zoo verre ten minste heeft " erkent den Ondergetekenden beschuldigt te heb- " ben van zaaken van dien Aart en Natuur, dat, " soo dezelve waaragtig waren, de Ondergete- " kende als een Lidmaat der Kerke niet soude " konnen worden gedult, en soo veel te minder " tot waarneeminge van den dienst van Diacon " in het gemeen, en speciaal van het voorsz. " Godshuys, en dat, soo ter contrarie de voorsz. " beschuldigingen onwaaragtig zyn, de Onder- " getekende niet kan worden genoodsaakt, met " een Persoon, hem in diervoegen gehoond heb- " bende, eenigen dienst te doen, of in een en het " selve Collegie te sitten, en over de voorko- " mende saken te delibereren.

" Waarom de Ondergeteekende sig heeft ver- " beeld, dat het voorsz. Collegie van Diaconen " dadelyk daar inne zouden hebben voorsieninge " gedaan, waar toe echter het voorsz. Collegie " heeft geoordeelt om verscheyde redenen buiten " staat te zyn.

" Derhalven vind de Ondergetekende (onver- " mindert soodanige Actie, als hy vermeend ter sa- " ke voorsz. voor den wereldlyken Regter te " competeeren) sig genoodsaakt, deeze sake ter " kennisse van U Eerw. te brengen, en oot- " moedig te versoeken, dat een sodanige ex- " traordinaire Kerkvergadering mag werden be- " legt, als U Eerw. sullen oordeelen compe- " tent te zyn, om de voorsz. sake te ondersoe- " ken en de nodige voorsieninge te doen; als " meede dat ondertusschen het Collegie van Dia- " conen sal worden aangezegt, voor aanstaande " Vrydag zorge te dragen, dat de Kerkdienst, " en die van het voorsz. Huys, voor den Onder-

" der-

„ dergetekende en den voorn. *Johannes Spuede* 'S GRA-
„ door twee der overige Diaconen provisioneel VENHA-
„ behoorlyk word waargenomen, ter tyd en wy- GE.
„ len toe, de Ondergeteekende sal syn gesuyvert
„ van de voorsz. teegens hem door *Johannes Spue-*
„ *de* ingebragte beschuldiginge.

(*Onderstond*) *'t welk doende &c.*

(*was getekent*) W. H. VAN ECHTEN.

Ten opzichte van deze klagten vorderde *Spuede*, dat *van Echten* die behoorlyk zou bewyzen; en, wat de beschuldiging der twaelf Diakenen aenbelangt, daeromtrent gaf hy aen den Kerkenraed de volgende Memorie over.

„ *Memorie van den Regent Diacon* Johannes
„ Spuede, *dienende tot voldoening van het*
„ *Extract uit de handelingen van den extra-*
„ *ordinairen Kerkenraed, gehouden op den* 15
„ *Maert laetstleeden, en sulx tot teegen-*
„ *spreeking van sodanige Memorie van klag-*
„ *ten van den Advocaet, Boekhouder, en eeni-*
„ *ge Diaconen der Nederduitsche Gerefor-*
„ *meerde Gemeente alhier, aen den Eer-*
„ *waerden Kerkenraad, door hun op den* 14
„ *der voornoemde maend van Maert* 1765.
„ *overgelevert.*

„ De Ondergeschreeven geëxamineert heb- *Memorie*
„ bende de Copie der Klagten, door den Ad- *van* J.
„ vocaat, Boekhouder, en eenige Diaconen der Spuede
„ Nederduytsche Gereformeerde Gemeente al- *enz.*
„ hier, aen den Eerwaerde Kerkenraed op den 14
„ Maert 1765 overgegeven, moet kortelyk leg-
„ gen, dat dezelve doorsteekt daer in, dat die
„ met de uitterste passie is ter neer gestelt, en
„ uit dien hoofde geen 't minste geloof meriteert.

'S GRAVENHAGE.

Memorie van J. Spuede, *ter beantwoordinge van de beschuldiging der* 12 *Diakenen.*

„ alzoo dezelve direct strydig is, ten minsten niet „ overeen en komt met het Extract uit het Re- „ gister der Resolutien van Diaconen der Neder- „ duitsche Gereformeerde Kerken, in s'Hage, geno- „ men in derzelver Vergadering op het Diaconie „ oude Vrouwen en Kinderhuys, als mede in het „ Comptoir van de Groote Kerk, en wel op den „ 6 Maert 1765, dog welk Extract de Onderge- „ teekende eerst is magtig geworden op den of na „ den 18 Maert 1765. Daer in zal worden bevon- „ den, dat 'er disput gereezen was over een beurt „ in het omgaen of collecteeren in de Nieuwe „ Kerk, het welk genoemt word een beswaer- „ beurt te syn, die voor den Boekhouder Bisschop „ pretenselyk moet worden waergenomen, en die „ men den Ondergeteekenden heeft willen opdrin- „ gen, en dewelke de Ondergeteekende op sig „ niet genomen had waer te neemen, waer over „ dat op den 6 Maert 1765 overkomst was belegt: „ op die overkomst nopens die Klagte, die al- „ daer werd gedaen, reesen Disputen en verschei- „ de woordewisselingen, en eindelyk word una- „ niem geresolveert, de saek indien het mogelyk „ was in der minne te schikken, gelyk deselve „ dan op die overkomst is geschikt, sodanig als „ alles in het breede in het voornoemde Extract „ authenticq staet gemeld, en waer van ten dee- „ zen Copie is geannexeert, en waer toe word „ gerefereert. Derhalven, alwas het waer (des „ geensints) dat 'er verregaende woordewisselin- „ gen voor af waren gepasseert, die zyn alle door „ de minnelyke schikkingen weggenomen: want „ de Disputen syn niet alleen minnelyk geschikt, „ maer de Ondergeteekende heeft ook op sterke „ instantien van den Præses na het afgaen van de „ overkomst en vriendelyke schikkinge der voor- „ noemde saken met de Broederen daar op een pyp „ Tabak blyven rooken, en een glas Wyn gedron- „ ken: mag men dan daer uit niet opmaken, dat „ die Memorie van Klagten doorsteekt van pas- „ sie, te meer dewyl dezelve is opgevult met

sa-

„ saken, dewelke door den ondergeteekende wel ex- 's GRAVENHAGE.
„ pressfelyk worden ontkend, derhalven vertrouwd
„ de Ondergetekende met de uiterste fiducie,
„ dat door de Eerwaerde Kerkenraed op die Me-
„ morie geen reflectie sal, ja selfs het zy hem ge- *Memorie*
„ permitteerd te seggen, geen reflectie kan of *van* J.
„ mag worden genomen, om dat dezelve maer is Spuede,
„ een Cartabel, door de Klagers selfs gestelt, son- *ter be-*
„ der een jota bewys, daer en tegen de Onder- *ant-*
„ geteekende voorsien is met behoorlyk bewys, *woor-*
„ namentlyk met het bovengemelde Extract au- *dinge*
„ thenticq, waer in niet sal gevonden worden iet- *van de*
„ wes dat overeenkomt met de voorgemelde Me- *beschul-*
„ morie van Klagten; derhalve al kon het door *diging*
„ de Klagers beweezen worden, soude het nog *der* 12
„ nietwes ter sake doen, vermits de minnelyke *Diake-*
„ schikkinge, dewelke in het generael is gemaekt. *nen.*

„ De Ondergeteekende sal hier met deesen eindigen, als vermeenende genoeg te zyn, dat hy dit alles onder het oog van deesen Eerwaerden Kerkenraed heeft gebragt, vertrouwende dat by deesen Kerkenrade sal worden begrepen, dat de sake op den 6 Maert 1765 is afgedaen en tusschen Broederen Diaconen is geschikt, en dus in deesen geen klagten te pas en komen. Ondertusschen sal de Ondergeteekende, die niet anders wenst als Vreede en Liefde, Uw Eerwaerde en deese geheele Vergadering toewenschen des Heeren dierbaren Zegen soo over de Persoonen als Familien.

s'Hage den
28 *Maert* 1765.

Deze Memorie werdt den twaelf Broederen, die geklaegd hadden, in handen gesteld, die daerop, den 2 van de volgende Grasmaend, mondelyk berigtten, dat zy meenden, dat, by dezelve, niet voldaen was aen het oogmerk van hun verzoek; dat zy niet

'S GRAVENHAGE.

niet hadden geklaegd over de Resolutie van Diakenen, waervan by het Bericht van *Spuede* gesprooken werdt, maer over deszelfs ergerlyk en onbetamelyk gedrag; dat hy, tegen de waerheid, zich trachtte te behelpen met onheusche ontkentenisse van het gene zich waerlyk op die wyze, als door hun was te kennen gegeven, hadt toegedragen. By deze gelegenheid werden, door den Diaken *Kornelis Snep*, wederom nieuwe klagten tegens *J. Spuede* ingebragt, en hy wegens uitdrukkingen betigt, die by de voorgaende in aenstootlykheid niet te vergelyken zouden zyn, betreffende de Predikanten *Pielat*, *Castendyk* en *Muilman*, den Kerkenraed, het Collegie van Diakenen, en zelfs het geduchte Opperwezen. Hier op ging de Kerkenraed terstond over tot het hooren van getuigen: vervolgens werdt *Spuede* ondervraegd, die het voornaemste gedeelte van 't geen hem te last was gelegd ontkende, zeggende onder anderen, na dat men hem tot erkentenisse en verootmoediginge hadt trachten te bewegen, dat hy niet kon bekennen zaken, die niet waren gebeurd, en dat zyne Medebroeders hem zodanig niet zouden beschuldigd hebben, als zy nu gedaen hadden, was het niet dat zy wel wisten, dat de Kerkenraed geen magt had, hen dien aengaende onder den eed te brengen. Het gevolg was, dat hem, twee dagen daerna, in een gewonen Kerkenraed, door den voorzittenden Predikant, aengezegd werdt „ dat hy zich zo lang zoude „ hebben te onthouden van 's Heeren Heilig „ en Hoogwaerdig Avondmael, tot dat hy bly-

ken

„ ken van oprecht berouw en van beterschap „ aen de E. Vergadering zal geven." 's Anderendaegs, suspendeerde de Groote Kerkenraed, met Diakenen, hem ook, by provisie, in zynen dienst als Diaken, voor den tyd van zes eerstkomende weeken. Op deze wyze is dan de eerste censure en suspensie in de waereld gekomen. De Kerkenraed oordeelt, daeromtrent niets gedaen te hebben, dan 't geene allezins wettig en betamelyk is: de klagten waren voor hem, als wettigen Rechter, ingebragt; de beschuldigde was gehoord; van vyf pointen, hem ten laste gelegd, was het eerste bewezen met twaelf getuigen, het tweede bleek uit zyne eigene erkentenisse, in 't volle Collegie van Diakenen gedaen; het derde was door drie, het vierde door twee, en het vyfde door tien getuigen bevestigd; hy hadt 'er niets tegengesteld, maer zich alleen op zyne ontkentenisse beroepen; de beschuldigingen waren van dien aert, dat hy, uit hoofde van zyn misdryf, niet als een waerdig Lidmaet en Mede-opziener kon worden aengezien, noch tot het Avondmael toegelaten worden, ten zy waerachtige beterschap beloofd en bewezen wierdt; hy was meermalen tot berouw aengemaend, tot erkentenisse van schuld en verootmoediginge opgewekt; doch te vergeefsch; men was derhalve genoodzaekt geweest met hem als een hardnekkigen Zondaer te handelen." Zo begreep het de Kerkenraed. Dan *Spuede* was van gansch andere gedachten; De Beschuldigers waren, naer zyn begrip, zo als het uit zyne Deductie, aen de Synode van Zuidholland

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE. land overgegeven, opgemaekt kan worden, verpligt geweest, hem over de uitdrukkingen en gebaerden, indienze daer iets ergerlyks en onbetamelyks in gevonden hadden, te onderhouden; indien hy niet naer hen hadt willen horen, moestenze de zaek in de Vergadering der Diakenen gebragt hebben; de Kerkenraed hadt dezelve ook daer hene moeten renvoyeren, gelyk in een diergelyk geval kort te voren gefchied was; *van Echten* hadt zyne klagte niet behoorlyk bewezen, noch de twaelf Diakenen de hunne; t'en was hem niet moeilyk te bewyzen, dat de Diaken *Snep*, uit enkele haet en *animofiteit*, hem van drie punten betigt hadt, van welken de twee eerften gevallen behelzen, waer by hy zelf niet eens was tegenwoordig geweest; die tegens hem getuigd hadden, behoorden allen onder het getal der eerfte Befchuldigers, eene handelwyze, die tegens de gezonde reden aenloopt, en wederrechtelyk is, te meer, dewyl 'er twee onzydige Lieden waren, op welken *Snep* zich mede beroepen hadt, doch die men niet hadt goedgevonden te horen. Om deze redenen oordeelde *Spuede*, dat men hem niet hadt behoren te veroordeelen. Ondertusfchen hadt de gewone Kerkenraed D^s. *van Spaen* gemagtigd, om hem, geduurende zyne cenfure, aen te fpreeken, en tot bekentenisfe en verbeteringe aen te manen. Deze, bragt, op den 3 van de volgende Bloeimaend, het volgende Gefchrift in:

Aen

Aen den Wel Eerw. Kerkenraed, zoo ordinaire, als extraordinaire groote met Diaconen, van de Nederduitsche Gereformeerde Kerke in s'Gravenhage; 's GRAVENHAGE.

De Ondergeschreeven zig geensints eene openhartige belydenis van misslagen en gebreeken, welke een Christen na den woorde Gods betaemt, schamende, erkent gaerne van eene oploopende en driftige geaertheit te weezen, in soo verre zelf, dat wanneer dezelve by deese of geene gelegentheid hem onverhoeds overmeestert, hy zig als dan buyten zyn weeten, en zonder eenige moetwillige opzet, uitdrukkingen en woorden laet outvallen, voor welke hy zig anders zorgvuldig zoude wagten, en die hy zelfs wanneer zy hem naderhand gezegt worden ten hoogsten afkeurt. Spuede *geeft eene schuldbekentenisse over.*

Van deesen aert zyn alle die bewoordingen en uitdrukkingen, die hem in de teegenwoordige onaengename omstandigheeden gebragt hebben.

Weshalve hy rondborstig declareert dat hem dezelve en de daer door gegevene ergernis leet doen.

Dat hy geene intentie gehad heeft om daer mede moetwillig iemant te beledigen:

Dat hy daer voor excus vraagt aen alle die 'er zig door beleedigt reekenen, te weeten dat geen, dat door hem waer en waeragtig mogt gezegt zyn.

En dat hy, met den Goddelyken bystant en genade, gaerne alles zal aenwenden om zyne bovengemelde geaertheit te beteugelen en te overwinnen.

Versoekende hy wyders, op deese zyne schriftelyke betuiginge, van zyne censuure, en suspensie ontslagen te worden.

(was geteekend)

Actum s'Hage den 3 Mey 1765. JOHANNES SPUEDE.

Dit Geschrift werdt, 's anderendaegs, den twaelf Broederen voorgelezen, die daerop

'S GRAVENHAGE. verzochten, *dat Spuede particulier de beledigde Broederen in het Declaratoir zou noemen, en dezelven, in hun Collegie, in 't byzonder, excus vragen.* De Kerkenraed achtte zich ook beledigd. Hy vorderde van *Spuede* „ dat hy, „ in zyn geschrift, excus zou vragen, aen „ den Kerkenraed, en het Collegie van Dia- „ kenen, en speciael aen de Predikanten *Pielat*, „ *Castendyk* en *Muilman*, en aen de Diake- „ nen *Bisschop* en *van Echten*, en dat hy zou „ aennemen, in den groten Kerkenraed, al- „ len den Broederen de hand van vriendschap „ te geven." Hier toe kon *Spuede* niet verstaen; noch tot eenige andere voorslagen, die hem gedaen worden; weshalve, in eene buitengewone Vergadering van den grooten Kerkenraed met Diakenen, geoordeeld werdt, „ dat hy, geene genoegzame voldoening ge- „ geven hebbende, en hierom niet van zyne „ censure ontslagen zynde, nog voor zes wee- „ ken by provisie van het bedienen van het „ Diakens-amt zoude gesuspendeerd blyven, „ om in dien tyd eene behoorlyke satisfactie „ aen de Vergadering te geven." Van deze tweede censure en suspensie appelleerde *Spuede* aen de Ed. Classe van 's Gravenhage, gelyk hy ook kort daerna deedt van eene Resolutie, den 15 van Zomermaend 1765, in een buitengewonen grooten Kerkenraed met Diakenen genomen, waer by verstaen was „ dat „ hy, in 't vervolg, geduurende zyne suspen- „ sie, in geene zaken als Diaken of Regent „ zich zal gedragen, of van iemand der Broe- „ deren zal geconsidereerd of erkend worden, „ en, in 't byzonder, dat hy niet by de be-

graef-

„ graeffenisfe van den Predikant *Engels* zal
„ adfifteren, als ook, dat hy, vervolgens,
„ van het Diaconiehuis, geduurende zyne
„ fufpenfie, zal afblyven." Den 24 van dezelfde maend, vondt de gemelde Clasfe goed, de zaek in commisfie te ftellen, en dat, zo lang dezelve voor hare Vergadering niet afgedaen was, de geflagene cenfure en fufpenfie zou blyven *in ftatu quo*; doch, in eene volgende Clasficale Vergadering, oordeelde men, dat de zes weeken, voor welken de fufpenfie van *Spuede* was gecontinueerd, verloopen zynde, de gemelde fufpenfie, door haer, niet vernieuwd kon worden, om redenen, gemeld in het volgende

'S GRAVENHAGE.

Extract uit de handelingen der wel Eerwaerde Clasfis van 's Gravenhage, gehouden den 5 Aug. 1765.

ART. 6. AD 9.

NAM in Aanmerking &c.

De Clasfis oordeelt de fufpenfie van Spuede niet te kunnen vernieuwen.

Edog voor tegenwoordig overwegende, dat de termyn van fes weeken, voor welke de fufpenfie van den Diaken *Spuede* door den grooten Kerkenraad van 's Hage den 17 Mey gecontinueert was, (erkennende de grote Kerkenraad de wettigheid des Appels van deeze haare Refolutie) reets is afgeloopen, en dat daar door gemelde Refolutie des grooten Kerkenraads haar effect gehad heeft, en niet verder opereeren kan, tot door de E. Clasfis nader fal fyn gedifponeerd, terwyl het voornaamfte fundament harer vorige Refolutie, de Wettigheid des Appels van de Continuatie der Cenfuur, door den grooten Kerkenraad, beftreden werd; als mede dat zy en haare Gecommitteerden buiten ftaat gefteld zyn, tegen haare billyke

'S GRAVENHAGE.

De Classis oordeelt de suspensie van Spuede *niet te kunnen vernieuwen.*

verwagtinge aan, om dit stuk in deese haare Vergadering te kunnen afdoen.

En dat van haar niet verwagt of gevergt kan worden, voor de zaak in questie naaukeurig by haar onderzogt zal zyn, tot de vernieuwing of continuatie der suspensie te besluyten.

Zullende, nadien den groten Kerkenraad van 's Gravenhage de wettigheid of het aannemen des Appels van de continuatie der Censuur door den Ordinaris Kerkenraad den 17 Mey debatteerd, haar oordeel des aangaande soo lange opschorten, tot zy berigt ontfangen heeft van den Diacon *Spuede* op de contra Memorie des grooten Kerkenraads.

Om welke wettige reedenen de wel Eerw. Vergadering van oordeel is, dat de suspensie van *Johannes Spuede* als Diaken, door haar, hangende het Appel, niet gerenoveert of vernieuwt kan worden, voor en al eer haar door een rype overweging van de zaak in questie zelve zal gebleeken zyn, dat hy sulks gemeriteerd heeft, en zy volgens het nauwe verband tusschen de Censuur en suspensie, schoon twee onderscheide zaken zynde, en door twee onderscheide Vergaderingen des Kerkenraads uitgebragt, in staat zal zyn van beyde te behandelen.

Dat vervolgens de Diaken *Spuede* verpligt zal zyn, den wel Eerw. Kerkenraad van 's Gravenhage Copie te geeven van de verdere adstructie zyner zaak, bevat in beyde Memorien van consideratie en remarques, Gecommitteerden overgegeven; Mitsgaders dat gemelde Kerkenraed meede aan *J. Spuede* zal ter hand stellen Copie van haare Species facti, Contra-Memorie en annexe stukken, die hy tot zyn defensie oordeelt nodig te hebben, ten einde hy daar op deese Vergaderinge berigt doe; En dat, om alle dilay voor te komen, parthyen elkander Copie sullen geeven binnen veertien dagen, en den Diaken *Spuede* zyn Berigt Gecommitteerden zal moeten ter hand stellen binnen vier weeken na dato deses.

Gelyk dan ook tot een en ander de wel Eerw. Vergadering besluit by desen. Voorts

'S GRAVENHAGE.

Voorts bedankt zy Heeren Gecommitteerdens voor alle genome moeite tot hiertoe in deeze verdrietelyke zaak, haar wel Eerw. op nieuws en de novo committeerende en speciaal qualificeerende, om in afwesen deser Vergaderinge de zaak ten principaal in die rypheid te brengen of te doen brengen, door beyde parthyen, dat zy de Clasfis in de volgende Vergadering met haar præadvis zo zou kunnen dienen, dat deselve daar werde afgedaan, zullende van deese haare Resolutie den wel Eerw. Kerkenraad van 's Gravenhage ter eenre en den Diaken *Spuede* ter andere zyde Extract gegeeven worden om te dienen tot derselver narigt.

De Classis oordeelt de suspensie van Spuede *niet te kunnen vernieuwen.*

Ook stonden op haar versoek binnen Gecommitteerden des grooten Kerkenraads van 's Hage, Ds. ROBERTUS CASTENDYK, Mr. DANIEL ELLINKHUYSEN, PIETER VAN BEEKESTYN, Ouderlingen, Mr. JOHAN VAN NISPEN, Advocaat Diaken, JOHANNES BISSCHOP, Boekhouder, en CAREL VAN DYK, Diaken, aan welke de Clasficale Resolutie voorgelesen synde, verklaarden uit naam van derselver Committenten, als gequalificeert zynde *pro re nata* te handelen, *van dese Resolutie, waar by de Clasfis besluit, dat de suspensie van* Johannes Spuede *als Diaken door haar, hangende zyn Appel niet gerenoveert of vernieuwt kan werden, voor en al eer haar door een rype overweging van de zaak in questie zelve zal gebleeken zyn, dat hy sulks gemeriteert heeft, te appelleeren aan de Christelyke Synodus* van Zuid-holland, protesteerende tegens alles, dat door *J. Spuede*, in præjudicie van het voorsz. geinterjecteerd Appel, zoude mogen ondernomen werden.

Terwyl de Heeren Predikanten PETRUS NIEUWLAND en JOHANNES VAN SPAAN *voor sig selve verklaarden sig te conformeeren met het geresolveerde door de Classis, en daarvan aanteekening versogten.*

Gecommitteerden des Kerkenraads buiten staande, besloot de Vergadering van het Appel tegens haare resolutie, betrekkelyk het niet vernieuwen der suspensie van *J. Spuede*, aan te neemen, *terwyl*

'S GRAVENHAGE. *wyl zy wil en besluit, dat wat betreft de Censuur en al het overige van haare Resolutie in kragt sal blyven.*

Het geen Gecommitteerde wederom binnen staande wierd voorgelesen en bekent gemaakt.

Eindelyk verscheen &c.

Ingevolge van dit Besluit boodt *Spuede* den Kerkenraed aen, om van stukken te wisselen; doch den 20 van Oogstmaend, nam de de groote Kerkenraed het volgende Besluit.

Besluit van den Kerkenraed op die Classicale Resolutie.

Nader gedelibereert synde op het Extract uit de handelingen van de Wel Eerw. Clasis van 's Gravenhage, en de ingekomene Acte van *Johannes Spuede*, mitsgaders ook op het gerapporteerde van de Gecommitteerden *ad causam*, nopens hun gehouden gedrag, wanneer sy op den 5 deeser voor de gemelde Clasis verscheenen waaren, en het geen de Procureur *Myné*, uit naam van den selven *Spuede*, aan Dom. Præses te kennen had gegeven, alles breeder in actis van de laatstvoorgaande Vergadering van den groten Kerkenraad met *Diaconen* vermelt, zyn voor af de voorn. Gecommitteerden voor hun voorsz. rapport ende genomene moeite bedankt, en is wyders by de Vergadering ten uitersten geapprobeert, *dat de gemelde Gecommitteerden het Appel geinterjecteert hadden, van de Resolutie, by de Clasis op den voorsz. 5 deeser in de saake van Spuede genomen.*

Dan gemerkt uit de Extensie van de handelingen van de Clasis van dien dag (naar uitwysen van het voorengemelde Extract) *zoude moeten werden opgemaakt, dat het geinterjecteerd Appel alleen maar relatief was tot sodanig gedeelte van de voorsz. Resolutie*, waar by de Clasis besllooten had, *dat de suspensie van den gemelden* Spuede *als Diacon, hangende syn Appel, door haar niet gerenoveert of vernieuwt kon worden, voor en aleer door een rype overweeginge van de zaak in questie selve gebleken soude syn, dat hy sulx had gemeriteert;*

Zoo

'S GRAVENHAGE.

Besluit van den Kerkenraed op die Classicale Resolutie.

Zoo declareert de groten Kerkenraad met Diaconen, daar en teegen tot wegneming van alle bedenkelykheeden, en teffens tot informatie van de Wel Eerw. Classis, voor so veel des noods, wel expresselyk *als nog te appelleeren van de gansche opgemelde Resolutie, so als se legt, en alle de leeden en deelen van deselve, niets uitgesondert*, aannemende het gemelde Appel in dier voegen by de eerst komende gelegentheid te sullen prosequeeren aan de Christelyke Synodus van Zuyd-Holland; en *dat daarom de voorsz. Kerkenraad niet voornemens is, ingevolge de meergemelde Resolutie, aan den voorn.* Spuede *ter hand te stellen Copie van de species facti, en de Contra Memorie met annexe stukken, door den selven Kerkenraad aan de Classis overgelevert, nog ook van* Spuede *enige Copien aan te neemen, of, in wat opsigt het anders syn mogt, aan de voorsz. Resolutie te voldoen:* terwyl de Kerkenraad daar van, zoo als se legt, aan de Christelyke Synodus van Zuyd-Holland appelleerende, *over zulx met geen minder Reeden verwagt*, dan ernstig wenst en hoopt, dat de Classis niets in prejudicie van dat appel onderneemen sal, *neen maar in tegendeel wel willen begrypen, dat zy nu als Regter, immers by provisie, heeft gedefungeert, en dat mitsdien de gebeele zaak van* Spuedé, *hangende het voorsz. Appel, behoort te blyven in state*; protesteerende *den groten Kerkenraad met Diaconen* nu en voor als dan, behoudens de Eerwaardigheid van welgemelde Classis, op het aldernadrukkelykste tegen al wat dezelve Classis dien contrarie onvermoedelyk in 't werk mogt willen stellen; en sal Extract van dese Resolutie des Kerkenraads, ten einde de Classis daar van op een behoorlyke wyze kennis kryge, door den Scriba besorgt worden, in handen van één van de Heeren Gecommitteerden van de gemelde Classis tot de sake van *Spuede*, met vriendelyk versoek, om het selve, soo ras daar gelegentheid toe syn sal, in de Classis in te leveren.

Vervolgens is by de Vergadering met verwondering gesien &c. Ein-

'S GRAVENHAGE.

Besluit van den Kerkenraed op die Classicale Resolutie.

Eindelyk, is, met betrekking tot de vorengemelde Acte van *Johannes Spuede*, goedgevonden te declareeren, dat de groten Kerkenraad met Diaconen, vermits deselve van de voorsz. Resolutie van de Wel Eerw. Classis geappelleert heeft, uit dien hoofde ten sterksten disavoueert, *dat de voorn. Spuede door de gemelde Resolutie*, (so hy pretenselyk vermeent) *zonder op dat Appel reguard te neemen, het Regt en de bevoegtheid bekomen soude hebben, om syn dienst als Diacon en Regent, hangende quasi syn Appel voor de gemelde Classis, waar te neemen:* zynde dit so verre van daar, dat integendeel het geinterjecteert Appel van den Kerkenraad hem noodsaakt, en verpligt, om by continuatie effect te laten sorteeren de eerstgenomene Resolutie van deselve Clasfis van den 24 Juny laatstleden, meede brengende, *dat zoo lang syne zaak niet is afgedaan, zyne opgelegde censuur en suspensie sal blyven in statu quo.*

En sal derhalven de gemelde *Spuede*, soo lang 'er over de merites van 't geinterjecteert Appel van den Kerkenraad van *de nu nadergenoomene Resolutie van de Classis, direct strydig met de eerste*, niet geoordeelt sal syn by de Christelyke Synodus, aan welke de geheele zaak nu door middel van 't voorsz. Appel gedevolveert is, wel soigneuselyk zig hebben te wagten, van in eenigerhande opsigte als Diacon te fungeeren, particulierlyk ook voor soo veel aangaat de Regeering, en bediening van het Diaconie-Oude-Vrouwen- en Kinderhuis, en al wat daar toe specteert, ten einde de Kerkenraad niet genecessiteert worde, tegen hem, in gevalle hy synen dienst als Diacon wilde hervatten, *sodanige prompte en efficacieuse middelen in 't werk te stellen, als tot voorkoming van sulk eene feitelyke onderneeming dienen kunnen;*

Terwyl de Vergadering, sig voor het overige niet aantrekkende de verdere vantises van den voorn. *Spuede*, by de voorsz. Acte voorkomende, nopens het geeven of aannemen van Copien zig re-

refereert tot haar vorenstaande declaratoir, waar van, so wel als van dit nader geresolveerde, aan den voorn. *Spuede*, door den Scriba, sal worden uitgegeven het nodig Extract, om te kunnen strekken *tot desselfs waarschouwing en narigt.* 'S GRAVENHAGE.

Zedert het nemen van dit Besluit, heeft de Kerkenraed zich in 't geheel voor de Classis nopens de zaek niet meer ingelaten. Op den zelfden 20 van Oogstmaend, werdt aen den Kerkenraed voorgesteld, of de Broeders, die zich tot nog toe niet hadden willen inlaten op de zaek van *Spuede*, zo zy in 't vervolg dat zelfde gedrag hielden, de verdere raedpleegingen van den Kerkenraed dan wel behoorden by te woonen; Hier over omvraeg gedaen zynde, werden die Broeders verzocht, dat zy zich als nog beraden wilden, of zy niet verpligt waren, om mede hun gevoelen over de zaek by voorkomende gelegenheden te zeggen, of anders afwezig te blyven, als 'er over dezelve gehandeld werdt. De gemelde Broeders, zich dus genoodzaekt ziende, de redenen open te leggen, waerom zy tot dien tyd toe geweigerd hadden, in de zake te adviseren, gaven, den 10 van Herfstmaend, aen den Kerkenraed over de volgende

Schriftelyke Propositie, door de drie Diaconen en Regenten, met namen Bernardus Surmond, Willem Janknegt, *en* Abraham de Gast, *aen den grooten Kerkenraed van 's Hage, op heden* 10 *September* 1765 *gedaen, rakende de saek van den Diacon en Regent* Johannes Spuede.

Dominus VAN SPAAN, als Preses van den grooten Kerkenraed, werd versogt uit naem van de voornoemde Diaconen en Regenten aen de ver-

'S GRAVENHAGE.

Redenen waerom drie Diakenen in de zaek zich niet hebben willen inlaten.

vergadering voor te dragen; dat, by vorige Kerkenraeds vergaderingen, en wel bysonder op de vergadering van den 20 Augustus laetstleeden, woordewisselingen waren ontstaen, ter oorsake dat sy Diaconen en Regenten tot dien tyd toe telkens gedeclareert hadden, *voor datmael* over de saek van den Diacon en Regent *Spuede* niet te sullen adviseeren, en dat men die saek op de voorschreeven Vergadering van den 20 Augustus selfs soo verre heeft gepousseert, dat aen hun Diaconen en Regenten als toen is aengesegt, om sig te declareeren, of sy voorneemens syn, om in 't vervolg in de voorschreeve sake mede te adviseeren, ofte niet, met byvoeginge, om daer over serieus by sig selfs te delibereeren.

Dat zy derhalven als nu declareerden; dat die weigering, om in de voorschreeve zaek te adviseeren, niet is voortgekomen uit eenige onwilligheid, maer dat de reden daer van alleen is geweest, dat de voorschreeve zaek telkens, volgens hun begrip, *informeel* by den Kerkenraed wierd behandelt; en dat die *informaliteit* hier in bestaet, dat de twaalf *Diaconen*, met namen *Johan van Nispen*, *Johannes Bisschop*, *Lodewyk Carel van Dyk*, *Jan Bernard Vryhof*, *Cornelis van Buuren*, *Cornelis Snep*, *Marcelis de Haen*, *Gregorius van der Toorn*, *Matthys van der Burgh*, *Isaak de Baas*, *Johannes Huigens* en *Willem Hermanus van Echten*, die door den Kerkenraed, selfs by hare Resolutie van den 3 Mey 1765, de beschuldigers van *Johannes Spuede* worden genoemd, niet alleen telkens meede wierden geconvoceert, wanneer 'er over de saek van de voornoemde *Spuede* in den grooten Kerkenraed wierd gehandeld, maer dat die *twaalf Beschuldigers* ook telkens meede wierden geadmitteert, om in de gemelde saek tegens den voornoemde *Spuede* te adviseren en te stemmen, en dat deselve alsoo tot hier toe mede Regters en Partyen te gelyk zyn geweest; 't welk de ongerymdheid zelve is: maer dat nog daer en boven uit de voornoemde *twaelf Diaconen*, dewelke

tee-

teegens den voornoemde *Spuede* als Beschuldigers zyn opgekomen, ook zes van dezelve op diverse tyden in commissie in de voorschreeve zake teegens hem *Spuede* syn gesteldt geweest, dat sodanige handelwyze is ten uiterste onbetamelyk, en niet bestaenbaer, zoo min in Kerkelyke, als wereldlyke vierschaaren;

'S GRAVENHAGE.

Redenen waerom drie Diaconen in de zaek zich niet hebben willen inlaten.

En derhalve werd de Heer Præses versogt in omvrage te brengen;

Of deeze Eerwaerde Kerkenraed voornemens is, om, in 't vervolg en by continuatie, wanneer in den grooten Kerkenraed over de saek van gemelden Diacon en Regent *Spuede* mogt werden gedelibereert, de voornoemde *twaalf Beschuldigers* mede aldaer te doen convoceeren, en toe te laten, dat deselve in voorschreeve sake mede sullen adviseeren en stemmen; ofte ook in cas 'er een commissie in de voorsz. zake by deesen Kerkenraed nodig mogte worden geoordeelt, om eenige van de voornoemde *twaalf Beschuldigers* wederom in de voorsz. commissie te stellen, of de reets gestelde daer inne te laten?

Met versoek om in dese tegenswoordige vergadering daer omtrent de nodige Resolutie te neemen.

Het Besluit van de Vergadering, op dit voorstel genomen, was „ dat zy hetzelve
„ met indignatie hadt gehoord, en werdt de
„ gemelde propositie aengemerkt als ontydig
„ en *malapropos* gedaen, mitsgaders als indis-
„ creet, disrespectueus voor deze Vergade-
„ ring, en continerende notoire onwaerhe-
„ den; terwyl de Vergadering voorts be-
„ greep, dat in de termen, waerin de zaek
„ van *Johannes Spuede* zich actuëel bevondt,
„ geen reden was, waerom de bovengemelde
„ twaelf Broeders in de verdere behandeling
„ van dezelve zaek niet zouden kunnen of be-

's GRAVENHAGE.

„ horen te assisteeren." Dan dit Besluit was niet naer den zin der drie Broederen; zy vonden zich daer by ten hoogsten bezwaerd, en bragten het geschil, door middel van Appel, aen de Classis, ten dien einde overleverende de volgende

Memorie aan de Wel Eerwaarde Classis van 's Hage overgegeeven door Bernardus Surmont, Willem Janknegt, *en* Abraham de Gast, *Diaconen van de Nederduitsche Gereformeerde Gemeente, en Regenten van het Diaconie oude Vrouwen en Kinderhuis in s'Hage voornoemt, Appellanten aan de welgemelde Classis; mitsgaders door* Johannes Spuede, *mede Diacon van de voorsz. Gemeente, en Regent van 't voorsz. Huys, zig ten dezen met dezelve voor zyn intrest voegende.*

WEL EERWAARDE HEEREN!

Memorie, door dezelven, deswegens, aen de Classis ingeleverd.

Om U Wel Eerw. met geen breedvoerig en langwylig verhaal van zaken buiten noodzakelykheid lastig te vallen, maar in tegendeel de attentie van U Wel Eerw. en de tyd, welke deselve tot hunne gewone occupatien, en het verrigten van andere zaaken, nodig hebben, soo veel mogelyk te menageeren, soo zullen de Appellanten by deze Memorie aanstonds toetreeden tot de omstandigheeden, welke aanleiding tot het tegenswoordige geschil hebben gegeeven, daar in namentlyk bestaande, dat de Appellanten in de vergaderingen van den grooten Kerkenraad van s'Hage, welke over de zaake van den Diacon en Regent *Johannes Spuede*, zedert den 5 April tot den 20 Augustus dezes jaars 1765, succesivelyk zyn gehouden, telkens gedeclareert hebben, *voor dat maal* over de zaak van den voorn. Diacon en Regent *Spuede* niet te zullen adviseeren; zonder dat over dit gedrag van de Appellanten eenige remar-

que

's GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens aen de Classis ingeleverd.

que of bedenkelykheeden by de Leeden van de voorn. Kerkenraad zyn gemaakt, als alleenlyk in de vergaderingen, die gehouden zyn op den 13 en 20 Augusti, in welke laatstgemelde vergadering van den 20 Augusti, op een Propositie door Dom. *van Staveren* gedaan, wierd voorgesteld, of de Broederen (zynde de Appellanten in desen) die zig tot hier toe by continuatie niet hadden willen inlaaten op de zaak van den voorn. Diacon en Regent *Spuede*, zoo zy in 't vervolg dat zelfde gedrag hielden, de verdere deliberatien van den voorn. Kerkenraad over de gemelde zaak dan wel behoorden by te woonen; over welke Propositie vervolgens omvraage gedaan zynde, heeft de voorn. vergadering aan de Appellanten ernstig versogt en gerecommandeert, dat zy zig als nog serieuselyk beraaden wilden, of zy niet verpligt waren om mede over de voorsz. zaak by voorkomende gelegenheden hun sentiment te zeggen, of zig anders te absenteeren als 'er over dezelve zaak gehandelt wierd, gelyk zulks aan U Wel Eerw. zal blyken uit het Extract uit de Handelingen van gem. Kerkenraad onder de Bylagen Sub A. 1. Lo.

Ja zelfs is het zoo verre gegaan, dat sommige Leeden van de voorn. Kerkenraad zig op dien tyd niet hebben ontzien, om de Appellanten mondeling te bedreigen, dat, ingevalle zy zig niet wilden declareeren, of zy voornemens waren, om in 't vervolg in de voorsz. zaake mede te adviseeren, by de vergadering als dan zoude worden genoomen een Resolutie, dat de Appellanten by de verdere deliberatien van de voorn. Kerkenraad over de gemelde zaak niet zouden mogen adsisteeren.

De Appellanten op die wyze door den voorn. Kerkenraad geperst en genootzaakt geworden zynde, om aan dezelve Kerkenraad te expliceeren de redenen, waarom zy lieden tot die tyd toe geweigert hadden in de voorsz. zake te adviseeren, hebben vervolgens op den 10 September aan gem. Kerkenraad overgegeeven een schriftelyke Propositie, te vinden in 't Extract onder de Bylagen Sub A 2. Lo., waar by de Appellanten op de

'S GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens, aen de Classis ingeleverd.

voorſz. gedane verging en aandrang van den Kerkenraad rondborſtig hebben gedeclareert, dat hunne weigering, om in de voorſz. zaak te adviſeeren, niet was voorgekoomen uit eenige onwilligheid, maar dat de reeden daar van alleen was geweest, dat de voorſz. zaak telkens, volgens hun begrip, *informeel* by den Kerkenraad wierd behandelt, en dat die informaliteit hier in beſtond, dat de *twaalf Diaconen*, met naamen Mr. *Johan van Nispen*, *Johannes Bisſchop*, *Lodewyk Carel van Dyk*, *Jan Bernard Vrythof*, *Cornelis van Buuren*, *Cornelis Snep*, *Marcelis de Haan*, *Gregorius van der Thorn*, *Matthys van der Burgh*, *Iſaak de Baas*, *Johannes Huygens*, en *Willem Hermanus van Echten*, die door den Kerkenraad zelfs, by haare Reſolutie van den 3 Mey 1765, de Beſchuldigers van *Johannes Spuede* worden genoemt, niet alleen telkens mede wierden geconvoceert, wanneer 'er over de zaak van den voorn. *Spuede* in den grooten Kerkenraad wierd gehandeld, maar dat die 12 Beſchuldigers ook telkens meede wierden geadmitteerd, om in de gem. zaak tegens den voorn. *Spuede* te adviſeeren en te ſtemmen, en dat dezelve alzoo tot die tyd toe mede Regters en Partyen te gelyk waren geweest, en dat zulks de ongerymtheid zelve is; maar dat nog daar en boven uit de voornoemde twaalf Diaconen, dewelke tegens den voorn. *Spuede* als *Beſchuldigers* waren opgekoomen, ook ſes van deſelve op diverſe tyden in commisſie in de voorſz. zake tegens hem *Spuede* waren geſteld geweest, en dat zodanige handelwyze was ten uitterſte onbetamelyk, en niet beſtaanbaar, zoo min in Kerkelyke, als wereldlyke Vierſchaaren.

En derhalven hebben de Appellanten, by hunne voorſz. Propoſitie, aan den Præſes van de gem. Kerkenraad verzogt in omvrage te brengen;

Of dezelve Kerkenraad voornemens was, om in 't vervolg en by continuatie, wanneer in den grooten Kerkenraad over de zaak van gem. Diacon en Regent *Spuede* mogt worden gedelibereert, de voorn. *twaalf Beſchuldigers* meede aldaar te doen convoceeren, en toe te laten, dat deſelve in

de

de voorfz. zaake mede zouden adviseeren en ftemmen; ofte ook in cas 'er een commisfie in de voorfz. zake by den gemelde Kerkenraad nodig mogte worden geoordeelt, om eenige van de voorn. twaalf *Befchuldigers* wederom in de voorfz. commisfie te ftellen, of de reets geftelde daar inne te laaten?

'S GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens, aen de Classis ingeleverd.

Met een bygevoegt verzoek, dat in die vergadering daar omtrent de nodige Refolutie mogt worden genomen;

Op welke Propofitie vervolgens gedelibereert zynde, door verfcheide Leeden van den Kerkenraad zeer fterke en pasfieufe uitdrukkingen ten opzigte van de Appellanten zyn gebruikt, en inzonderheid door *een van de voorn. twaalf Befchuldigers*, met name *Johannes Bisfchop*, dewelke door zyne pasfien en driften zig als toen zoo verre heeft laten vervoeren, dat hy in den vollen Kerkenraad deze enorme en injurieufe woorden tegens de Appellanten heeft gebruikt, dat de Appellanten wegens het doen van de voorfz. Propofitie *verdienden gebrandmerkt te worden zodanig, dat zy voor altoos bekent ftonden*; door welke onbetamelyke expresfien de voorn. *Johannes Bisfchop* opentlyk aan den Kerkenraad heeft getoont, dat hy behoord tot het getal van die menfchen kinderen, welker tanden fpiefen en pylen zyn, en haare tong een fcherp fnydend fweerd;

En is wyders by den voorn. Kerkenraad ten zelven dage op de voorfz. Propofitie van de Appellanten genomen een Refolutie, waar by de gem. Kerkenraad heeft gedeclareert, dat zy dezelve Propofitie quafi met indignatie had gehoord; en dat de gemelde Propofitie wierd aangemerkt, als, pretenfelyk, ontydig en *mal a propos* gedaan, mitsgaders als indifcreet en disrefpectueus voor de gem. vergadering, en contineerende notoire onwaarheden; terwyl de voorfz. Kerkenraad voorts begreep, dat in de termen, waar in de zaak van den voorn. *Joh. Spuede* zig actueel bevond, geen reeden was, waarom de bovengem. twaalf *Befchul-*

'S GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens, aen de Clasfis ingeleverd,

digers in de verdere behandeling van dezelve zaak niet zouden konnen of behooren te adfifteeren.

Dog tegens welke Refolutie de Appellanten, als daar by ten hoogften befwaart zynde, aanftonds in de gem. Kerkenraad hun Appel fchriftelyk hebben geinterjecteert aan deze Wel Eerw. vergadering, en daar benevens ook wel expresfelyk hebben geprotefteert tegens alles, dat door den voorn. Kerkenraad in præjudicie van 't voorfz. geinterjecteert Appel zoude mogen worden ondernomen; met dat gevolg, dat de gemelde Kerkenraad daar op heeft befloten de voorfz. Acte van interjectie van Appel te regiftreeren; gelyk dit alles uit de voorfz. Bylage Sub A 2. Lo. nader aan U Wel Eerw. zal blyken. En derhalven zoo bepaalt zig het tegenwoordige gefchil, 't welk door middel van Appel voor U Wel Eerw. is gebragt, in deze navolgende vraage.

Of de Appellanten van de voorfz. Refolutie van den grooten Kerkenraad van s'Hage, in dato 10 September 1765, als ftrydig tegens alle regt en billykheid, niet wel en wettig hebben geappelleert; en of mitsdien dezelve Refolutie door U Wel Eerw. niet behoord te worden geannulleert en vernietigt, mitsgaders de voorn. Kerkenraad geordonneert dezelve Refolutie in haar Acteboek te royeeren?

Tot adftructie van de affirmative van die voorgeftelde vrage zullen alhier deze twee zaken kortelyk worden beweezen.

Eerftelyk, dat de zaak van den Diacon *Spuedo* telkens informeel by den grooten Kerkenraad is behandelt.

Ten 2. Dat de Appellanten door den voorn. Kerkenraad in de vergadering van den 20 Augufti zyn genoodzaakt geworden, om hun begrip deswegens aan den Kerkenraad te declareeren.

Betreffende het eerfte poinct, zoo remarqueeren de Appellanten tot betoog van de informaliteit alhier in de eerfte plaats, dat de 12 *Diaconen* hier voren gemeld, dewelke door den Kerkenraad

zelfs

zelfs, by haare Resolutien van den 5 April, den 3, den 6, en den 17 Mey 1765, te vinden onder de Bylagen van de Appellanten sub B 1, 2, 3, en 4. Lo., *tot viermaal toe uitdrukkelyk de twaalf Beschuldigers van den voorn.* Diacon Spuede *worden genaamt*, niet alleen telkens in dertien *successive vergaderingen* mede zyn geconvoceert, wanneer 'er over de zaak van den voorn. *Spuede* in den grooten Kerkenraad is gehandelt, maar dat die twaalf *Beschuldigers* ook telkens mede zyn geadmitteert, om in de gem. zaak tegens den voorn. *Spuede* te adviseeren en te stemmen.

's GRAVENHAGE. *Memorie, door dezelven, derwegens, aen de Classis ingelevera.*

Tot bewys van 't welke de Appellanten zig alhier beroepen op de Memorie door den Kerkenraad, in plaatse van de versogte Extracten uit de notulen van gemelde Kerkenraad, aan de Appellanten overgegeven, en onder de Bylagen te vinden sub C., waar uit aan U Wel Eerw. zal blyken;

Eerstelyk dat by den Kerkenraad zelfs met zoo veel woorden word erkent, dat zoo dikwils men *extraordinairen grooten Kerkenraad met Diaconen* over de zaak van den Diacon *Spuede* belegt en gehouden heeft, daar toe in 't byzonder ook alle Broeders Diaconen op de gewone wyze zyn geconvoceert geworden, uitgezondert alleen de Diacon *Spuede* zelve.

Ten tweede, dat ook de voorn. *twaalf Beschuldigers* in alle de voorsz. Vergaderingen over de gemelde zaken van den Diacon *Spuede* meede geadviseert en gestemt hebben, uitgezondert alleen in de twee vergaderingen, die gehouden zyn op den 5 April, en 17 Mey, welke vergaderingen alleen by de voorsz. Memorie worden geëxcipieert.

En wyders zal uit de voorsz. Bylagen sub B 1, & 4 Lo. aan U Wel Eerw. blyken, dat de reden, waarom de voorn. *Beschuldigers* in de twee laatstgenoemde vergaderingen niet mede gevoteert hebben, daar in bestaat, dat de voorn. *Beschuldigers* in de vergadering van den 5 April, uit hoofde van hunne aanklagte, zelfs vrywillig hebben aangebooden, om als toen, terwyl 'er over de zaak van den

'S GRAVENHAGE. *Memorie, door dezelven, deswegens, aen de Classis ingeleverd.*

Diacon *Spuede* wierd gevoteert, zig zoo lange uit de Vergaderinge te absenteeren, en dat dezelve *Beschuldigers* in de Vergadering van den 17 Mey, wanneer 'er over de continuatie van de suspensie is gehandelt, wel by de deliberatien en het voteeren present zyn gebleeven, dog egter als toen de vryheid hebben verzogt, wanneer derzelver advys wierd gevraagt, humne meening niet te mogen uitten, en dat zulx aan hen lieden door den Kerkenraad is toegestaan.

En derhalven is daar meede dan volkoomen beweezen, dat de voorn. *twaalf Beschuldigers* niet alleen telkens tot het behandeien van de voorsz. zaak in den groten Kerkenraad meede zyn geconvoceert, maar dat die *twaalf Beschuldigers* ook telkens, en dus meede op den 5 April en 17 Mey, door den Kerkenraad zyn geadmitteert, om in die zaak te adviseeren en te stemmen; dewyl door den Preses van den Kerkenraad in die twee vergadederingen aan de voorn. *twaalf Beschuldigers* geen het minste verzoek is gedaan, om zig op die tyd uit de Vergadering te absenteeren, of om in de voorsz. zake voor die reyse niet te adviseeren, maar in tegendeel een waarheid is, dat de voorn. *Beschuldigers* op den 5 April vrywillig, en uit zig zelve hebben aangeboden om als toen gedurende het voteeren buiten te staan, en op den 17 Mey, na dat NB. door den Præses aan de gantsche Vergadering, en dus ook aan de *twaalf Beschuldigers*, in omvrage gebragt was, wat 'er nu verder met betrekkinge op de suspensie van Broeder *Spuede*, als Diacon, behoorde gedaan te werden? De voorn. *twaalf Beschuldigers*, welkers advys daar op door den Preses mede wierd gerequireert, als toen de vryheid hebben verzogt, om hunne meninge niet te mogen uitten; zoo als aan hun ook is toegestaan.

En dienvolgende vervalt daar door van zelfs de abusive beschuldiging van den Kerkenraad, by hare voorsz. Resolutie van den 10 September, ten opzigte van de Appellanten gedaan, waar by on-

der

der anderen word gezegt, dat de Propositie van 's Gravenhage Appellanten notoire onwaarheeden zoude contineeren; vermits de Appellanten by hunne gem. Propositie geensints hebben gezegt, dat de voorn. *twaalf Beschuldigers* telkens en dus meede op den 5 April en 17 Mey over de voorsz. zake van den Diacon *Spuede* in den grooten Kerkenraad dadelyk geadviseert en gestemt zouden hebben, maar alleenlyk dat dezelve *Beschuldigers* door den Kerkenraad telkens, en mitsdien ook in de voorsz. twee Vergaderingen, mede zyn geadmitteert, om over de voorsz. zaak te adviseeren en te stemmen; het welk de Appellanten vertrouwen als nu ten vollen te hebben bewezen.

Memorie, door dezelven, deswegens aen de Classis ingeleverd.

Behalven dat ook de Kerkenraad ten opzigte van de informaliteit van hare Vergadering, gehouden op den 17 Mey, zig daar mede in 't geheel niet kan verschoonen, dat als toen de *twaalf Beschuldigers* over de voorsz. zaak niet meede geadviseert of gestemt hebben; dewyl het genoeg is tot bewys, dat de Kerkenraad ook op den 17 Mey is geweest informeel, dat de *twaalf Beschuldigers* op die tyd niet alleen tot de Vergadering meede zyn geconvoceert geweest, maar dat dezelve ook in die Vergadering by de deliberatien, en het neemen van de resolutie present zyn gebleeven, zonder dat zelfs door den Preses aan die *Beschuldigers* eenig verzoek is gedaan om buiten te staan, ten einde om de Leeden een vrye deliberatie te laaten: want dat zodanige handelwyse is onwettig en ongeoorlooft, leert niet alleen de natuurlyke reeden, maar ook de practyk zelfs in Kerkelyke zaken; waar toe de Appellanten zig alhier beroepen op een Resolutie van Haar Hoog Mog. in dato 29 April 1723, *te vinden in het Kerkelyke Placaatboek, tweede Deel.* 421 *& seqq.* waar by verstaan is, dat zeekere drie Ouderlingen, te Mastricht, welke Do. *Christoffel Mollerus* Predikant aldaar by den Kerkenraad hadden beschuldigt, en welke op verzoek van den Præses, uit naam van de geheele Vergadering aan hun gedaan, hadden geweigert

'S GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens, aen de Classis ingeleverd.

in die zaak buiten te ſtaan, en daar door den Kerkenraad in hare vrye deliberatie over de voorſz. zaak hadden verhindert, in de voorſz. Kerkenraad voor die tyd, ſoo wel als de voorn. Do. *Mollerus*, niet mogten adſiſteeren.

En dat dit in Kerkelyke Vierſchaaren een conſtante practyk is, en noodſakelyk geobſerveert moet worden, zulx blykt al verder uit een Reſolutie van de Synodus van Gelderland, gehouden te Arnhem, Anno 1732, Art. 7. in de zaake van Do. *Johannes Terkinder*, dewelke aan de voorſz. Synodus onder anderen had gedoleert, dat de Claſſis van Arnhem by 't voteeren over zyne verzogte Seſſie als een Lid van de Vergadering niet had geobſerveert, om de Gecommitteerde Leeden des Kerkenraads van Arnhem, als Partyen, te doen buitenſtaan, maar ter contrarie geoordeelt, dat zy zouden blyven zitten, en dat alzoo die Gecommitteerdens van gemelde Kerkenraad genoegzaam mede Regters en Parthyen te gelyk waren geworden, in welk geval door de voorſz. Synodus is verſtaan, dat Do. *Johannes Terkinder*, over die Reſolutie van de Claſſis van Arnhem, NB. als ſtrydig tegens alle billykheid en ordentelykheid, wettig en met veel regt gedoleert had.

Uit alle 't welke derhalven notoir en zeker is, dat de voorn. *twaalf Aanklagers* niet alleen zyn geweest onbevoegt om over de voorſz. zaak van den Diacon *Spuede*, waar in zy niet als onpartydig kunnen werden aangezien, als Regters te voteeren en oordeelen, maar dat dezelve ook by de deliberatien en het voteeren over de gemelde zaak in de Kerkenraads Vergaderingen, niet hebben mogen preſent en tegenwoordig zyn, nog daar toe geconvoceert worden, en dat vervolgens om die reden alle de voorſz. Vergaderingen van den grooten Kerkenraad, welke over die zaak zyn gehouden, en mitsdien ook de twee Vergaderingen van den 5 April en 17 Mey zyn geweest volſtrekt informeel.

Waar meede de Appellanten nu zullen overgaan om

om in de tweede plaats aan U Wel Eerw. te toonen, dat ook alle de commisſien, welke door den Kerkenraad in de voorſz. zaak ſucceſſivelyk zyn geſteld, insgelyks aan dat zelve gebrek van informaliteit laboreeren.

'S GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens aen de Clasſis ingeleverd.

Ten welken einde de Appellanten zig alhier werom beroepen op de voorſz. Memorie van den Haagſchen Kerkenraad, onder de Bylagen ſub C, waar uit aan U Wel Eerw. zal conſteeren, dat uit de voorn. *twaalf Beſchuldigers*, zes van dezelve, met namen de Advocaat Diacon Mr. *Johan van Nispen*, benevens de Diaconen *Bisſchop*, *Vrythof*, *Snep*, *de Haan*, en *van Dyk*, op diverſe tyden, in commisſien in de voorſz. zake tegens den Diacon *Spuede* zyn geſteld geweest, te weten op den 28 Juny, den 30 July, den 1 Aug., den 13 Aug., den 30 Aug., en den 20 Septemb.; hoedanige handelwyſe immers, zoo wel als de eerstgemelde, onwederſpreekelyk ſtryd tegens alle Kerkelyke en Politicque wetten en uſantien.

En derhalven vermenen de Appellanten by hunne ſchriftelyke Propoſitie, op den 10 September deſes jaars aan den groten Kerkenraad gedaan, op zeer goede en wettige gronden te hebben gedeclareert, dat de zaak van den Diacon *Spuede* telkens, volgens hun begrip, informeel by den Kerkenraad wierd behandelt.

Waarom dan ook de Appellanten het onnodig agten de attentie van U Wel Eerw. met de verhandeling van dit eerſte poinct langer te occupeeren, en vervolgens hier mede zullen toetreeden, om, in de tweede plaats, aan U Wel Eerw. te doen zien, dat de Appellanten door den voorn. Kerkenraad in de Vergadering van den 20 Aug. zyn genoodzaakt geworden, om hun begrip deswegens aan den Kerkenraad te declareeren.

Tot bewys van 't welk de Appellanten niets anders alhier behoeven te produceeren, als het Extract uit de handelingen van den grooten Kerkenraad onder de Bylagen Sub A 1. Lo. waar uit aan U wel Eerw. zal blyken;

Ten

'S GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens, aen de Classis ingeleverd.

Ten eersten, dat op den 20 Aug. laatstleeden in de Vergadering van den grooten Kerkenraad een voorstel is gedaan, of de Appellanten, die zig tot dien tyd toe by continuatie niet hadden willen inlaten op de zaak van den Diacon *Spuede*, zoo zy in 't vervolg dat zelfde gedrag hielden, de verdere deliberatien van gemelde Kerkenraad, over de gemelde zaak, dan wel behoorden by te woonen.

En ten anderen, dat over dat voorstel omvrage gedaan zynde, de Vergadering aan de Appellanten ernstig heeft verzogt, dat zy zig als nog serieuselyk beraaden wilden, of zy niet verpligt waren, om mede over de voorsz. zaak by voorkomende gelegentheden hun sentiment te zeggen, of zig anders te absenteeren, als 'er over dezelve zaak gehandelt wierd.

En dienvolgende is daar uit, mitsgaders uit de bygevoegde mondelinge bedreiginge van sommige Leden des Kerkenraads, ingevalle de Appellanten zig daar omtrent niet wilden declareeren, allezints manifest, dat de Appellanten op die wyse door den Kerkenraad, gehouden op den voorsz. 20 Aug., geperst en genoodsaakt zyn geworden, om aan dezelve Kerkenraad te expliceeren de redenen, waarom zy lieden tot die tyd toe geweigert hadden in de voorsz. zake te adviseeren; en om aldus aan dezelve Kerkenraad te declareeren, dat de reeden van hunne weigering daar in bestond, dat de voorsz. zaak van den Diacon *Spuede* telkens informeel en tegens Kerkelyke ordre wierd behandelt, en wel op zodanige wyze, waar door de Leeden van den Kerkenraad in het oeffenen van hunne vrye deliberatien over de voorsz. zaak wierden verhindert.

En derhalven vertrouwen de Appellanten, dat uit dit alles nu van zelfs profluëert, dat de voorsz. Resolutie van den grooten Kerkenraad van s'Hage in dato 10 Sept. 1765, notoirlyk is strydig tegens alle regt en billykheid, en dat over zulks de Appellanten daar by ten hoogsten gegraveert ende be-

benadeelt zynde, wel en wettig daar van geappelleert hebben.

En om U Wel Eerw. nog nader te overtuigen, zoo zullen de Appellanten op de voorsz. Resolutie alhier kortelyk remarqueeren;

Eerstelyk, dat de Kerkenraad daar by heeft gedeclareert, *dat zy de voorsz. Propositie van de Appellanten met indignatie had geboord.*

Hoedanige reprehensie de Appellanten vermeenen met het doen van de voorsz. Propositie geensints te hebben verdiend; dewyl het aan de Leeden van een Vergadering vryftaat en gepermitteert is, wanneer zy oordeelen, dat by dezelve vergadering op een onwettige en informeele wyze word geprocedeert, hun begrip en sentiment deswegens te declareeren, en de onbetamelykheid van zodanige handelwyze aan te tonen, zonder daar over eenige berispingen te lyden, veel min met zodanige hatelyke uitdrukkingen ten toon gesteld te worden.

En derhalven, is de voorsz. Resolutie van den Kerkenraad in dit opzigt ten uitterste onbillyk en onregtmatig; te meer, nadien de Appellanten tot het doen van de voorsz. Propositie door den Kerkenraad zelfs zyn genoodzaakt, gelyk te voren breder is aangetoond.

Ten tweeden word by de voorsz. Resolutie gezegt, dat de gemelde Propositie van de Appellanten door den Kerkenraad ook is aangemerkt, *als ontydig en mal à propos gedaan.*

Dog om aan U Wel Eerw. te toonen, dat in tegendeel de voorsz. aanmerking van den Kerkenraad is *mal à propos* en gansch inapplicabel, zoo behoeft alleenlyk te worden geremarqueert, dat de voorsz. Propositie eigentlyk niet anders is als een antwoord van de Appellanten op het versoek, door den Kerkenraad op den 20 Aug. aan hun gedaan, en derhalven is daar uit notoir, dat de voorsz. Propositie of antwoord van de Appellanten niet eerder als na den 20 August. heeft konnen geschieden; dewyl het aan een iegelyk, die zyn vyf zinnen

's GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens, aan de Classis ingeleverd.

's GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens aen de Classis ingeleverd.

nen heeft, bekent is, dat een antwoord geen plaats kan hebben, als na dat 'er een vraag of verzoek is voorafgegaan; en dus is de Kerkenraad van s'Hage door haar ontydig verzoek alleen de oorzaak, dat de Propositie van de Appellanten niet eerder als na den 20 Augustus is gedaan.

Ten derden word by de voorsz. Resolutie wyders gedeclareert, dat de gemelde Propositie van de Appellanten, al verder by den Kerkenraad is aangemerkt *als indiscreet en disrespectueus voor hare Vergadering*.

Dog welke aanmerkinge niet minder ongegrond en onwettig is, als de voorgaande; dewyl de voorsz. Propositie door Appellanten geensints met die intentie is geschied, om daar door aan den Kerkenraad, waar van zy meedeleden zyn, eenige indiscretie of disrespect te bewysen, maar in tegendeel om aan den Kerkenraad, na dat de Appellanten daar toe op den 20 Augusti waaren genecessiteert, te openbaaren de reedenen, waarom zy tot die tyd toe geweigert hadden in de zaak van den Diacon *Spuede* te adviseeren, en mitsdien alleenlyk tot defensie van hun gedrag in de voorsz. zaak gehouden, ten blyke, dat de Appellanten daar over zeer verkeerdelyk en ten onregte van indiscretie en disrespect door den Kerkenraad worden beschuldigt; waar toe alhier van de uitterste applicatie is de Leere van *Hugo de Groot* in zyn *Apologie* cap. 19. pag. 217. alwaar hy deeze notabele woorden gebruikt;

„ Na Rechten is kennelyk, dat het gunt iemand „ zeid *tot Defensie van zyn Recht*, al stryd zulx „ schoon met iemands eer, reputatie, of te aanzie„ nelykheid, evenwel voor geen injurie word ge„ nomen.

Ten vierden word by de voorsz. Resolutie al mede gezegt, dat de meergemelde Propositie van de Appellanten notoire onwaarheden zoude contineeren; waar van egter het tegendeel hier vooren reeds is aangetoond, en dus onnodig geagt word het zelve, tot defensie van de Appellanten, in opsigte

figte van die abusive beschuldiging, alhier te repeteeren.

Terwyl de Appellanten ter contrarie in staat zyn, om aan U Wel Eerw. te toonen, dat de Kerkenraad, of wel de Opsteller van hare Memorie in de zake van den Diacon *Spuede* zig met notoire onwaarheeden komt te behelpen, waar van onder anderen alhier tot een staaltje kan dienen, dat om de Resolutie van den grooten Kerkenraad, in dato 15 Juny deses jaars, ten nadeele van den Diacon *Spuede* genomen, was 't mogelyk, te wettigen en van buitensporigheid vry te pleiten, by de voorsz. Memorie pag. 99. door den voorn. Opsteller *audacter* word geposeert; *dat het Diaconie oude Vrouwen en Kinderhuys een Patrimonieel goed is van den groten Kerkenraad:* Niettegenstaande het tegendeel van dien op een evidente wyze consteert uit het gedrukte Vertoog, door den gem. Kerkenraad, in het begin van den jaare 1723, aan den Hove van Holland en de Magistraat van s'Hage overgegeven, en ten dezen onder de Bylaagen mede overgelegt, dewyl daar by Art. 50, door den Kerkenraad met soo veele woorden gezegt word;

's GRAVENHAGE. *Memorie, door dezelven, deswegens aen de Classis ingelevert.*

Dat dit Huys door de Diaconie met advis des Kerkenraads, onder gunstig consent van 't Ed. Hof en Agtb. Magistraat, is opgeregt uit de *Aalmoessen van de Gemeente*, aan haar Diaconen daar toe liefdadig opgebragt.

Ten bewyze, dat 't gemelde Huys geensints is een patrimonieel goed van den groten Kerkenraad, maar van de Diaconie of van de Nederduitsche Gereformeerde Gemeente van 's Gravenhage, uit welkers Aalmoessen het zelve is opgeregt, zoo als uit het voorsz. 50 Artykel van het gemelde Vertoog nader is blykende.

Meer diergelyke staaltjes zullen de Appellanten voor het tegenwoordige alhier niet bybrengen, om de attentie van U Wel Eerw. niet lastig te vallen.

Eindelyk en *ten Vyfden* is by de meergemelde Re-

'S GRAVENHAGE.

Memorie, door dezelven, deswegens aen de Clasfis ingeleverd.

Resolutie, waar van aan deze zyde is geappelleert, door den Kerkenraad begrepen, *dat in de termen, waar in de zaak van den Diacon* Spuede *zig actueel bevond, geen reden was, waarom de twaalf Beschuldigers* (welke aldaar de *twaalf Broederen* worden genaamt) *in de verdere behandeling van dezelve zaak niet zouden kunnen of behooren te assisteeren.*

Dog de Appellanten vermenen onder reverentie in tegendeel, dat in de termen, waar in de gemelde zaak van den Diacon *Spuede* zig actueel bevind, dezelve reden plaats heeft, als te vooren, waarom de voorn. *twaalf Aanklagers* by de verdere behandeling van de gemelde zaak in den Kerkenraad niet mogen assisteeren;

Dewyl de voorn. twaalf Diaconen zo wel na dato van 't Appel van den Diacon *Spuede*, als te vooren, en dienvolgende zoo wel in de Procedures in de tweede instantie voor deeze Wel Eerw. Clasficale Vergadering, als in de tweede instantie voor den Kerkenraad, als *Beschuldigers* en *Aanklagers*, en dus als bittere vyanden van den voorn. Diacon *Spuede*, moeten geconsidereert en gehouden worden; en dat dezelve uit dien hoofde volgens het regt en de practyk zyn onbevoegt, om zoo wel by de verdere, als de vorige deliberatien van gemelde Kerkenraad over de voorsz. zaak te assisteeren of hun advys ooit over dezelve zaak te mogen uitten.

En dewyl de Appellanten met dit alles vertrouwen de wettigheid van hunne voorsz. gedane Propositie volkomen, en ten genoege van U Wel Eerw., te hebben geadstrueert, en wyders ook aangetoond de notoire onbillykheid en onregtmatigheid van de Resolutie van den groten Kerkenraad van s'Hage in dato den 10 September 1765., Zoo zullen de Appellanten deze Memorie besluiten in die zekere verwagtinge, dat U Wel Eerw. by derzelver te doene uitspraak alle de Vergaderingen van den grooten Kerkenraad van s'Hage, welke over de zaak van den Diacon *Spuede* zedert den

den 5 April dezes jaars, tot den 10 September *inclusive* zyn gehouden, mitsgaders alle de commisfien, welke in de voorfz. zaak door de gem. Kerkenraad zyn gefteld, zullen verklaren te wezen informeel en onwettig; en dat wyders ook door U Wel Eerw. zal worden geannulleert, en vernietigt de voorfz. Refolutie van de meergem. Kerkenraad in dato 10 September 1765, mitsgaders den voorn. Kerkenraad geordonneert dezelve Refolutie in haar Acteboek te royeeren. 's GRAVENHAGE.

Ondertusfchen zat *Spuede* niet ftil; hy verklaerde, by eene Memorie, den zelfden 10 van Herfstmaend aen den grooten Kerkenraed overgeleverd, dat hy niet voornemens was zich, in eenigerhande opzichte, naer het Befluit van den 20 van Oogstmaend te gedragen, als houdende hetzelve voor nietig, onwettig, onbeftaenbaer, en regelrecht aenloopende tegens de Clasficale Refolutie van den 5 van die maend, uit hoofde van welke hy als nog vermeende, het recht en de bevoegdheid bekoomen te hebben, om zyn dienst, als Diaken en Regent, hangende zyn Appel voor de Clasfis, waer te nemen. 't Was den 4 van Slagtmaend deszelfden jaers, dat de Clasfis uitfpraek deedt over de zaek, ten nadeele van den Kerkenraed, als blykt uit het

Extract uit de handelingen der wel Eerw. Clasfis van s'Hage aldaar gehouden den 4 November 1765. Art. 4. ad Art. 6.

DE wel Eerw. Clasfis van 's Gravenhage gehoort hebbende het Rapport van hunne Gecomm. ad Caufam, approbeert vooraf alles, wat door hun Gecomm., in afweefen haarer Vergadering gedaan en verrigt is, het alles houdende als door haar felve gedaan en verrigt, en die Heeren feer

'S GRAVENHAGE.

Uitspraek van de Clasfis over de zaek van Spuede.

bedankende voor alle hunne moeite en pooginge ter handhavinge van de Refolutie des Clasfis.

Voorts verklaard fy met veel leedweezen vernomen en uit de ftukken felve gezien te hebben, dat de Groten Kerkenraad van 's Hage heeft kunnen goedvinden de Acta Clasfis van den 5 Augustus laatstleden te fufpecteeren van quade trouwe, de uitvoering van dien door een Kerkenraads Ref. te interdiceeren, en onder pretenfie van een gezeg interjecteert appel, geen ander object hebbende, dan een interlocutie van een Rigter, die het onderfoek van de *Caufa principalis* nog niet had kunnen beginnen, fig aan de fubordinatie van de Clasfis te onttrekken, en in weerwil van een Clasficale Ref. een nieuwe fufpenfie den appelleerenden Diacon en Regent *J. Spuede* op te leggen, ja de Clasfis felve een onbeftaanbaare tegenftrydigheid in haare Ref. ten laste te leggen, fchoon ze daar in niet te vinden is, en de Clasfis niet anders gedaan heeft dan het geen fy fchuldig was, en door het gedrag van die felve Kerkenraad genoodfaakt wierd te doen; alwaarom fy fig ten duurfte verpligt rekent, om voor de posteriteit en alle onfydige Regters verantwoordelyk te fyn, ter maintien van haar goed regt, en de behoorlyke fubordinatie in de Kerke Gods, door Goddelyke en menfchelyke wetten geftatueert, te verklaren, gelyk fe verklaard by deezen, dat fy alle het gehandelde van den grooten Kerkenraad van 's Hage tegen haare laatfte Ref. van den 5 Augustus houd voor informeel en onbeftaanbaar, aanloopende teegen het regt, dat een Clasfis als *Judex fuperior* competeert over een Kerkenraad als *Judex inferior*, en dat fy fpeciaal te niet doet en voor *Nihil* verklaart de nieuwe fufpenfie, onder wat pretext het ook zyn mag, den Diacon *J. Spuede* den 20 Auguftus opgelegt, als waar toe de Kerkenraad door de Ref. des Clasfis van den 24 July nooyt regt gehad heeft, dewyl die Ref. den Kerkenraad foo min qualificeerde, den Diacon *Spuede*, na dat de tyd fyner fufpenfie fou afgeloopen fyn, op nieuws in weer-

weerwil van de Clasfis onder fufpenfie te brengen of te houden, dan hem *Spuede*, om tegen wil en dank van dezelve Clasfis fynen dienst te hervatten, en welke Ref. door de Clasfis in eene nadere, den 5 Auguftus op de veranderde ftaat van de fufpenfie, die nu als door de Kerkenraads Ref. afgeloopen fynde, niet meer onder haare eerfte Ref. konde vallen, geappliceert en nader bepaalt fynde, om alle misbruik, dat van haare eerfte kon gemaakt worden voor te komen, was de Kerkenraad fchuldig fig na die laatfte te gedraagen; willende fy Clasfis de Kerkenraad van 's Hage wel ernftig vermaant en gerecommandeert hebben, om van nu af aan fig niet meer te oppofeeren tegen de foo billyke Ref. der Clasfis; maar daar aan met die felfde gewilligheid te obedieeren, als alle de Gemeentens onder defelve Clasfis reforteerende altyd gewoon fyn te doen, waar by het de Clasfis voor 't tegenwoordige om doorflaande blyken van haare vredelieventheid te geeven liefst fal laten berusten, aan fig referveerende in 't toekomende, foo te refolveeren en te befluiten, als na de geftatuëerde fubordinatie in het Kerkelyke, volgens den 36 Articul der Kerkenordening en Art. 33. *Synodi Buranæ* 1718, fal bevonden worden te behooren; vervolgens met alle mogelyke naukeurigheid examineerende de Memorie van Elucidatie, door den Diacon en Regent *Spuede*, op de Contrariememorie des grooten Kerkenraads, en gehoord de gedagten haarer Gecommitteerden dies aangaande, is van oordeel, *dat hy wel en wettig tot deſe Vergadering geappelleert heeft*, zoo wel van de Continuatie zyner Cenfuur, *door de ordinaire Kerkenraad hem den 17 Mey opgelegt*, *als van fyne vernieuwde fuſpenſie door den grooten Kerkenraad ten ſelven dage*, en dat daaromme de geheele faak, als tot defe Vergadering na regte gedevolveert, hier behoorde behandelt en afgedaan te worden.

'S GRAVENHAGE.

Uitſpraek van de Clasſis over de zaek van Spuede.

En nu wyders voortgaande ter overweeging van het præadvys harer Gecommitteerden ter fake principaal, heeft na deliberatie van dien goedgevon-

'sGRAVENHAGE. *Uitspraek van de Clasfis over de zaek van* Spuede.

vonden daar omtrent deese Ref. te neemen; De wel Eerw. Vergadering in rype overweeging neemende de wyse, op welke de saak in questie tusschen de wel Eerwaarde Kerkenraad van 's Hage en de Diacon en Regent *Spuede* in de Vergadering des Kerkenraads behandelt is, welke de gronden geweest zyn der geslaagen censuur en suspensie den 4 en 5 April deses jaars, als meede den inhoud der overgegevene Confesfie door den gemelde *J. Spuede*, met alle het geene daar by voorgevallen en opgevolgt is, gelyk ook de reedenen der vernieuwing syner censuur en suspensie den 17 May, mitsgaders het gehandelde door den Kerkenraad na gedaane interjectie van Appel den 5 Juny, is van oordeel, dat bovengem. Kerkenraad in syne Schriftelyke confesfie, en submisfie, den Kerkenraad overgegeven, hadde behooren te berusten, en den 17 May niet bevoegt was syne censuur te continueeren, en syne suspensie nog voor ses weeken te vernieuwen, nog ook na gedaane interjectie van Appel hem den 15 Juny op nieuw te interdiceeren in 't Armen-Huys te koomen, of by de Begraaffenis van Do. Engels te adsisteeren, of eenigerhande functien als Diacon te doen, om welke reedenen de bewuste Kerkenraads en groote Kerkenraads Ref. van den 17 May en 15 Juny moeten worden te niet gedaan en buiten alle effect gestelt, *en de Diacon en Regent* J. Spuede *verklaard worden op syn opgegevene Confesfie* van syne censuure als Lidmaat, *en syne suspensie als Diacon*, door de Clasfis ontheeven *te syn, gelyk geschied en verklaard word by desen;* den Diacon en Regent *J. Spuede* wel ernstig vermanende om na den inhoud syner belofte syn driftige geaartheid te beteugelen, en alles aan te wenden, waar door tusschen hem en syne mede Diaconen alle twist vermyd, en de Broederlyke vreede tot stigtinge der Gemeente bevordert worden; en sal Copie van deese haare Ref. door Do. *Scriba* gegeeven worden aan den Kerkenraad van 's Hage en den Diaken *J. Spuede*, ten fine sig daar na te reguleeren. Welke Ref. den Gecommitteerden des

Ker-

Kerkenraeds voorgelesen synde, leverde dezelve in een Declaratoir en interjectie van Appel van dezen inhoud; 's GRAVENHAGE.

Aen de wel Eerw. Clasfis van 's Hage, aldaer vergaderd den 4 November 1765.

Uitspraek van de Clasfis over de zaek van Spuede.

De Onderget. Gecomm. van den Gr. Kerkenraad cum Diaconis *van 's Hage, by prælectuure aan hun gedaan, gehoort hebbende den inhoud van de Ref. by de wel Eerw. Clasfis genoomen in de zaake van de gecensureerde en gesuspendeerde Diacon* J. Spuede, *declareeren dezelve Ref. aan te merken als een notoir attentaat tegens het Appel, door hun van de Ref. van deese wel Eerwaarde Clasfis van den 5 Augustus laatstleden mondeling geinterjecteert, en door den* Gr. Kerkenraad cum Diaconis *voornoemd, by derselver Ref. van den 20 Augustus* 1765, *(aan Gecomm. van deze wel Eerw. Clasfis copielyk toegezonden) geinhereert; mitsgaders als direct aanloopende tegens de expresse protestatie, door gemelde* grooten Kerkenraad, cum Diaconis, *by derzelver voorsz. Ref. van den* 20 *Augustus, en nadere Missive van den* 10 *September* 1765, *(insgelyks voorn. Gecomm. van de wel Eerw. Classis toegezonden) gedaan; en verklaaren mitsdien de ondergetekende Gecommitteerden, onvermindert de sustenue van* den grooten Kerkenraad cum Diaconis *voorn., wegens de onbevoegtheid van de wel Eerw. Classis, omme in de voorn. sake (immers by provisie) ten principaalen voort te gaan, by deselve voorsz. Ref. van den* 20 *Aug. en opgevolgde missive van den* 10 *September* 1765, *breeder gemeld, (behoudens de agting van de wel Eerw. Classis) van de voorsz. op beeden by dezelve genomen Ref. als nul, wederregtelyk, en onbestaanbaar, voor soo veel des noods te appelleeren aan de eerstkomende Christelyke Synodus van Zuydholland, wel expresselyk op nieuws protesteerende tegens al het geen, 't sy door de wel Eerw. Clasfis, 't zy door de voorn.* J. Spuede, *in præjudicie van dit door hun geinterjecteert Appel soude mogen worden ondernomen, en versoeken voorts voornoemde Gecommitteerden, dat deeze in actis Classis werde*

'S GRAVENHAGE. *werde geinsereert.* Geteekend J. MUNNIKEMOLEN. WILLEM DE KONING, D. ELLINKHUYSEN, JS. DE GROOT, *Ouderling.* J. v. NISPEN, *Adv. Diacon.* L. C. v. DYK, *Diacon.*

Van die Resolutie in een buitengewonen grooten Kerkenraed, den 6 van die maend gehouden, verslag gedaen zynde, werdt het gedrag der Gecommitteerden, in de Classicale Vergadering gehouden, in allen deele goedgekeurd „, zullende *Spuede*; vermits de Resolutie, welke de Classis in zyne zaek ge- „ nomen heeft, uit hoofde van het geinter- „ jecteerd Appel van den Kerkenraed, ten „ minsten by provisie, geen effect sorteren „ kan; zich als nog, hangende dat Appel, „ wel soigneuselyk hebben te wagten van, „ in eenigerhande opzichten, als Diaken te „ fungeren; particulierlyk ook, voor zo veel „ aengaet de regering en bediening van het „ Diaconie Oude Vrouwen en Kinderhuis, „ en al wat daer toe specteert; terwyl anders „ de Kerkenraed, in gevalle hy, op pretens „ fundament van voorsz. Resolutie, zynen „ dienst als Diacon mogte willen hervatten, „ zulks noodwendig als een Attentaet zou „ moeten aenzien, en daerom genecessiteerd „ zyn, tegens hem zodanige prompte en ef- „ ficacieuse middelen in 't werk te stellen, „ als tot stuiting van zulk eene feitelyke on- „ derneming, en reparatie van zulk een no- „ toir Attentaet, zouden kunnen dienen. " Doch *Spuede* hadt geene ooren, om naer deze waerschouwing te luisteren; hy vermeende genoegzame blyken van zyn taei geduld gegeven te hebben, en begon zynen dienst, zo

in

in de Kerk, als op het Diaconiehuis, wederom waer te nemen. De Kerkenraed, geen kerkelyk middel voor handen ziende, om hem in die handelwyze krachtdadig te kunnen tegengaen, keerde zich daerop tot den waereldlyken Rechter, verzoekende van den Hove van Holland Mandament pœnael; doch met dat gevolg, dat hy eerst by Heeren Commisſarisſen, en vervolgens, in herhoring gekomen, by den vollen Raed afgewezen is. Men beriep zich daerna op den Hoogen Rade, die het verzochte Mandament verleende, waer tegens *Spuede* in revisie is gekoomen. Eer de zaek by den waereldlyken Rechter zo ver gevorderd was, deedt de Clasſis uitſpraek op de Memorie der drie Diakenen, die geweigerd hadden hunne gevoelens in de Zaek van *Spuede* te uiten. De Reſolutie, daeromtrent den 3 van Sprokkelmaend dezes jaers genomen, luidde als volgt: 'S GRAVENHAGE.

Extract uit de handelingen van het ordinaris Clasſis gehouden in 's Hage den 3 February 1766. Art. 4. *ad* Art. 6.

De Clasſis van 's Gravenhage, gehoord hebbende het raport en præadvys van hare Gecommitteerden tot de ſaak in questie, tusſchen de Wel Eerw. groote Kerkenraad van 's Gravenhage ter eenre, en de Diaconen en Regenten van het Diaconye- Oude-Vrouwen en Kinderhuys derzelver Gemeente voornoemt, *Bernardus Surmont*, *Willem Janknegt*, en *Abraham de Gast*, als Appellanten, en derzelver geasſocieerden in deeſen, den Diacon en Regent *Johannes Spuede*, ter andere ſyde, betuigt haar innig leetweezen weegens de verwydering, die in de Kerkenraad van s'Gravenhage, tusſchen de meesten, en ſommige andere *Uitſpraek van de Clasſis over de klagte der drie Diakenen.*

'S GRAVENHAGE.

Uitspraek van de Clasfis over de klagte der drie Diakenen.

Leeden dier Vergadering fubfifteert, en de verregaande drift, waar meede de twist weederfyds gedreeven word, wil den gemelden Kerkenraad of desfelfs twistende Leeden wel ernftiglyk vermaand hebben, gelyk zy dezelve vermaand by deezen, elkander in vreede en liefde te verdragen, om ook door eensgezindheid de ftigting der Gemeente te bevorderen, en foo 'er in 't vervolg wederom eenige difcrepance weegens het een of ander tusfchen de Broeders mogt ontftaan, alle mogelyke forge te dragen, dat fulks in hunne vergadering blyve, en daar in der minne, foo ras het mogelyk is, met een geest van liefde, fagtmoedigheid, en befcheidentheid, werde getermineert en afgedaan.

Voorts uitfpraak doende omtrent gemelde faak, verklaart by deefen, na behoorlyke overweeging van al het geen ter materie diend, dat de Kerkenraad van 's Gravenhage *informeel* gehandelt heeft, in de faak van den Diaken en Regent *J. Spuede*, foo dikwils als fy de twaalf Broeders Diakenen, Befchuldigers en Getuygen tegen *J. Spuede*, geconvoceert, en toegelaten heeft, om in die faak te ftemmen, of eenige dier Broederen in commisfie betrekkelyk tot die faak gebruykt heeft, en dierhalven dat Broeders Appellanten met reeden hun befwaar daar teegen in Kerkenraad hebben ingebragt, en niet gepecceert hebben met hun verfoek, om te mogen weeten, of de Kerkenraad van voorneemen was, op dien felfden voet met de behandeling dier faak voort te gaan; en dewyl fy Broeders Appellanten voor het overige niets dan de waarheid geavanceert, en van geen malhonette of beledigende uitdrukkingen fig bedient hebben, is de Clasfis van oordeel, dat de Refolutie van Kerkenraad van den 10 September des voorleeden jaars, waar by het voorftel van Appellanten is te boek geftelt, *als ontydig, mal àpropos gedaan, indifcreet, disrefpectueus voor de Vergadering, contineerende notoire onwaarheeden, en daarom met indignatie verworpen*, behoord geannulleert en ver-

nie-

nietigt te worden, gelyk ſy deſelve annulleert en vernietigt by deeſen.

Den Kerkenraad van s'Gravenhage ſerieuſelyk vermanende, om uit eige beweging, en ter afwending van alle verdere moeijelykheeden, hare Acten van den 10 September in de ſaak der drie Broederen Appellanten, en ſpeciaal de gementioneerde uitdrukkingen, te rooijeeren en onleesbaar te maaken, en voorts niet meer de twaalf Broeders, Beſchuldigers en Getuygen teegens den Diaken en Regent *J. Spuede*, in desſelfs ſaak te laten ſtemmen, of in eenige commisſien, betrekkelyk tot die zaak te employeeren, en alſoo van de *informaliteit* harer handelingen in deeſe behoorlyke reparatie te doen; en by weigering van dien zulks en als des noods gelastende, om op deeſe wyſe de rust en vreede in hunne Vergadering te herſtellen, en in het byſonder het roijement te doen, met byvoeging van eene aanteekening op de kant, *dat dit geſchied op order van de Wel Eerw. Clasſis van s'Gravenhage*, van welk roijement en aanteekening Heeren Viſitatoren in de eerstkomende Kerkelyke viſitatie, in het Kerkelyke Acteboek viſie ſal moeten gegeeven worden; ſullende van deeze haare Reſolutie Copie door Do. *Scriba* in deeze ſaak ter hand geſteld worden, aan Kerkenraad van s'Hage, en de drie Broederen Appellanten, om te ſtrekken tot derzelver narigt: bedankende eindelyk Heeren Gecommitteerden voor hare moeite en arbeid, in deeze zaak ten genoegen der Vergadering genomen, hun Wel Eerw. verſoekende op nieuws, ingevalle den Kerkenraad konde goedvinden van deeze Reſolutie *ad Synodum* te appelleeren, tot het ontwerpen eener Memorie, waar door de Christelyke Synodus ter zyner tyd van de regtmatige handeling deezer Vergadering, in die ſaak gehouden, ſal kunnen geinformeerd worden.

Stonden binnen de Diakenen *Surmond*, *Janknegt* en *de Gast*, mitsgadert *J. Spuede* als gevoegde, welke deeze Reſolutie door Ds. Præſes wierd voorgeleeſen, en verklaarden daar in te be-

's GRAVENHAGE. *Uitſpraek van de Clasſis over de klagte der drie Diakenen.*

'S GRAVENHAGE.

Uitspraek van de Classis over de klagte der drie Diakenen.

rusten, vervolgens ſtonden binnen Gecommitteerden des Kerkenraads (welke teffens deeze Resolutie door Ds. Preſes wierd voorgeleeſen) en laaſen voor een Acte van Protest en interjectie van Appel van den volgende inhoud;

Gecommitteerden van den grooten Kerkenraad met Diakenen *van de Nederduytſche Gereformeerde Gemeente van s'Gravenhage verklaren uit den naam van welgem. Kerkenraad, zig van de voorenſtaande Reſolutie van deeze Eerw. Classis, op beeden genomen, behoudens de Eerwaardigheid van dezelve Classis, te ſtellen Appellanten aan de eerstkomende Christelyke Synodus van Zuyd-Holland, proteſteerende teegen alle Attentaten, die in præjudicie van 't voorſz. Appel mogten worden ondernomen.*

(Was geteekent) JOHANNES MUNNEKEMOLEN, WILLEM DE KONING, JAN DE GROOT, F. J. GALLÉ, D. ELLINCKHUYSEN, J. V. NISPEN, *Advocaat Diaken.*

Hier over omvraag gedaan zynde, vond de E. Vergadering goed, om het zelve voor genotificeerd te houden, en ook hier van notificatie te doen aan de drie Broederen Diakenen en Regenten, *quod factum.*

In dezen ſtaet bleeven de zaken tot den 16 van de jongſte Hooimaend, wanneer dezelve, door tusſchenſpraek van eenige Gecommitteerden uit de Synodus van Zuidholland, te Leiden gehouden, uit den weg geruimd werdt; de wyze, op welke, kan afgenomen worden uit het volgende Accoord:

Accoord tusſchen Partyen getroffen.

OP huyden den 16 July 1766, zyn voor ons D. D. *Gabriël van Hoorn*, Predikant te Raalten en Correſpondens van de Synodus van Overysſel, *Jacob Cremer*, Predikant te Leerdam, Deputatus van de Synodus van Zuid-Holland, *Hendrik Caan*, Predikant te Leyden, *Tako Sibelius*, Predikant te Alphen, en *Adriaan Hanedoes*, Ou-

Ouderling te Woudrichem, als by resolutie van 's GRA-
de Synodus van Zuyd-Holland, thans gehouden VENHA-
wordende te Leyden, gecommitteert in dezen, GE.
op dato den 9 July 1766 gecompareert

D D. *Johannes Munnekemolen* en *Willem de Ko-* *Accoord*
ning, Predicanten, *Bauco Roelof van der Meu-* *tusschen*
len, en Mr. *François Jacob Gallé*, Ouderlingen, *Partyen*
Mr. *Johan van Nispen* en *Johannes Huygens*, Dia- *getrof-*
konen van de Nederduitsche Gereformeerde Ge- *fen.*
meente in 's Hage, als Gecommitteerden van den grooten Kerkenraad met Diakonen in 's Hage voornoemt, *Appellanten* ter eenre, mitsgaders *Johannes Spuede*, *Geappelleerde* ter andere zyde.

Welke Appellanten en Geappelleerde voornoemt, door tusschenspraak en instantien van ons Gecommitteerden der Christelyke Synodus voorn., tot herstel van de rust en eensgezintheid in de Collegien van den Kerkenraad en van Diakonen in 's Hage, met volkomene bereidwilligheid en geneegentheid om te adsopieeren de tusschen hen zweevende geschillen, daartoe met elkanderen overeengekomen zyn in manieren als volgt;

1. Dat *Johannes Spuede*, inhereerende zyn Declaratoir van den 3 May 1765 (*), als nog schriftelyk zal verklaren, geene intentie gehad te hebben, om iemand te beleedigen, dan daar hy zulks al evenwel, al is 't dan niet moedwillig, gedaan heeft, de Broeders te verzoeken, zulks in liefde te vergeeten, met betuyginge van zyne geneigtheid om in aflegginge van alle haat en vyandschap met hun te verzoenen.

2. Dat ten blyke van deze verzoening de Diaken *Spuede*, en de tegenwoordige Gecommitteerden van den Kerkenraad, als representeerende den grooten Kerkenraad met Diakonen, elkander wederzyds de hand van Broederschap in tegenwoordigheid der Synodale commissie zullen geeven. En

3. Dat met deeze verklaring van den Diaken *Spuede* al het voorgevallene tot dato dezes zal zyn vergeeten en vergeeven, en de Censure en Suspen-

(*) Hier voren, bladz. 1013.

'S GRAVENHAGE.

Accoord tusschen Partyen getroffen.

spensie zullen gehouden werden opgeheeven te zyn.

Getuygende wy Ondergeschreevenen, als Gecommitteerden der Christelyke Synodus, dat aan de drie bovenstaande Artykelen van adsopiatie tusschen de Appellanten en den Geappelleerden in onzer aller tegenwoordigheid de facto voldaan is, en op ons rapport van de hooge Kerkvergadering volkomen geapprobeert is, met deeze eigenhandige Onderteekening;

(*was getekent:*)

G. VAN HOORN *V. D. M. in Raalte, Syn. Transis. Corresp.* J. CREMER *J. J. Z. V. D. M. Leerd. Syn. Z. Holl. Dep.* HENDRIK CAAN *G. Z. V. D. M. Leid.* TACO SIBELIUS. A. HANEDOES.

LEIDEN.

LEIDEN.

In den nacht, tusschen den 2 en 3 van deze Wynmaend, ontstondt, binnen deze Stad, een allerysselykste Brand, waervan ons de volgende omstandigheden medegedeeld zyn. De oorzaek van dit onheil wordt toegeschreven aen Boekweiten-Doppen, 's daegs te voren gebraekt, en die men verzuimd hadt in een doofpot te bergen, ten huise van *Kornelis Versteeven*, hebbende een Hout- en Borstelwinkel op den Nieuwen-Ryn, by de Vischbrug, het tweede Huis van de Hoogstraet. De Brand nam, in een korten tyd, zo hevig aen, dat, wel haest, daer door drie der nevenstaende Huisen wierden aengestoken en vernield. Binnen een half uur brandde het gemelde Huis van onder tot boven, van de laegste verdieping af tot de nok, benevens de

de luiffel van het zelve, als een Fakkel, het welk een allerverschriklykst gezicht leverde, te meer, dewyl de vlammen aenstonds vele schielyke brandstoffen vonden, als ligt Hout en Pek, tot het vervaerdigen van Borstelwerk nodig. Ook staken dezelven zeer spoedig aen de eene zyde aen het binnen weinig jaren merklyk verbeterd Huis van Mejuffrouw de Weduwe *Gysbert Waller*; op den Nieuwen Rhyn, *de Visscher* genaemd, waerin de Tabaks Negotie, sedert een lengte van jaren, gedaen is, en het geen meerendeels van binnen uitgebrand is, behalven het Voorhuis, de Voorgevel en de Zymuuren, welken enkel zyn staende gebleven, offchoon onbekwaem om 'er op nieuw op te bouwen. Ten zelven tyde stak het eerstgemelde Huis aen de andere zyde nog veel heviger aen het Huis van *Kniertje Overduyn*, Weduwe *Goudfrooy*, op den hoek van de Hoogstraet en Nieuwen Rhyn, waerin Haring en gedroogde Visch verkocht werdt, het geen even sterk als het eerste brandde en in een puinhoop verkeerde. De Huisen achter dezen zeer naeuw met elkander verbonden zynde, werdt ook aengestoken het Huis van *Gerrit Hartje*, hebbende een Kruideniers Winkel, het geen mede geheel uitgebrand, en waervan enkel de Gevel staende gebleven is. Onbeschryflyk was de schrik, welke dat onheil verwekte, en des te grooter, eensdeels wegens den tyd, zynde het in het holste van den nacht, wanneer de Brandspruiten niet spoedig genoeg aengevoerd konden worden; zulks drie quartier uurs verliepen, aleer dezelven aen den

LEIDEN.

gang

LEIDEN. rige ongelukkige lieden, die dit onheil mede trof, zag men als woedende uit hunne Woningen vlieden, onder dezelven een Dienstmeid, en een Kind, welken nog in slaep geweest waren, toen hunne Kamer reeds in brand was; zulks zy, indien de deur niet hadt open gestaen, gestikt zouden zyn. Zy betoonden de hartgrievendste aendoeningen, die eenigen van hen in onmagt deden vallen, door het vreeslyk gezicht, van het verlies hunner bezittingen, konnende door den schielyken voortgang en ontydigheid van den Brand niets van hunne goederen bergen; zodanig, dat de Weduwe *Versteeven* niets, de Weduwe *Goudfrooy* en *Gerrit Hartje* slechts zeer weinig, en Juffrouw *Waller* alleen haer meeste Goed behouden heeft. Het smeulen van dien Brand, heeft ontrent tweemael vierentwintig uuren geduurd, en de Schuttery tot 's Maendags morgens, den 6 October, dag en nacht, ontrent de voorsz. Huisen, tot voorkoming van verdere ongelegenheden, de wagt gehouden. Vervolgens hebben de Weduwe van den ongelukkigen *Kornelis Versteeven*, *Elizabeth Verbrugge*, met hare aengehuuwde Kinderen, als ook *Kniertje Overduin*, Weduwe *Goudfrooy*, en hare Kinderen, en *Gerrit Hartje*, hunne toevlugt genomen tot hun Ed. Groot Achtb. de Heeren van 't Gerecht dezer Stad, met ootmoedig verzoek, om een algemeene Collecte, ten hunnen behoeve, te mogen laten doen. In aenmerkinge van de droevige Omstandigheden, waerin deze ongelukkige Ingezetenen zich bevonden, hebben hunne Ed. Groot Achtb. geene zwarigheid

heid gemaekt, dat verzoek toe te ſtaen, en zelfs aen de Weduwe van G. *Waller*, uit hun naem, doen aenbieden, of dezelve deel wilde hebben in de penningen, die ingezameld zouden worden; doch deze heeft daervoor, op het zelfde oogenblik, beleefdelyk en edelmoedig bedankt, tot groot genoegen harer Medeburgeren, en, integendeel, wel ernſtig verzocht, dat het Huis, waerin zy hare Tabaks-neering zo lang zou oeffenen, in de te doene Collecte niet mogt voorby gegaen worden. Op Donderdag, den 9 van deze maend, werdt dan eene Publicatie van 't Raedhuis dezer Stad afgekondigd, welke op dezen zin liep. „ Die van den Gerechte der „ Stad Leiden, gehoord het verzoek, uit „ naem van *Eliſabeth Verbrugge*, Weduwe „ *Kornelis Verſteven*, en *hare aengebuwde Kin-* „ *deren*, alsmede van *Kniertje Overduyn*, We- „ duwe *Johannes Goudfrooy*, en *hare Kinderen*, „ en van *Gerrit Hartje*, aen hunne Ed. Groot „ Achtb. gedaen, om, wegens 't verlies „ van hare Woningen en Goederen, veroor- „ zaekt door den ysſelyken brand, welke, „ in den nacht tusſchen den tweeden en der- „ den dezer loopende Maend, alhier is ont- „ ſtaen, een Collecte te mogen doen, heb- „ ben, als ten uiterſten aengedaen over den „ beklaeglyken en ſmertelyken toeſtand, „ waerin gemelde Huisgezinnen; en wel in- „ zonderheid het eerstgemelde, door gemis „ van Man en drie Kinderen; zich bevinden, „ en, in conſideratie van de loffelyke gene- „ genheid, welke hunne Ed. Groot Achtb. „ vernoomen hebben, by de goede Burgers

LEIDEN.

LEIDEN. „ en Ingezetenen dezer Stede te resideren, „ om hunne ongelukkige Medeburgers, zoo „ veel mogelyk, in dezen hunnen nood by- „ testaen, en te soulageren, goedgevonden, „ dat, in dit zonderling geval, ten behoeve „ van de voornoemde Huisgezinnen, zal wor- „ den gedaen een publycke Collecte, zoo als „ men gewoon is de ordinaire publycke Col- „ lecten te doen. Wordende, mits dezen, „ de goede Burgers en Ingezetenen dezer „ Stad daer van by deze verwittigd, niet „ twyffelende, of dezelven, ziende de toe- „ genegenheid van die van den Gerechte „ voornoemd, voor hunne ongelukkige Bur- „ geren en Ingezetenen, welken als in een „ oogenblik zoo van hun Goed als van het „ geen hun lief en dierbaer is, zyn ontbloot „ geworden, zullen met een Christelyk en „ innerlyk mededoogen over dezelven zyn „ aengedaen, en overzulks, door hunne lief- „ degaven, naer mate dat zy van God Almag- „ tig gezegend zyn, de voorgemelde Huis- „ gezinnen in deze hare droevige omstandig- „ heden wel willen te gemoet komen en „ ondersteunen. En alzo daer toe dag be- „ raemd is op Maendag eerstkomenden, die „ wezen zal de 13 dezer loopende Maend Oc- „ tober, 's morgens, de klokke acht uuren, „ worden mitsdien de goede Burgers en In- „ gezetenen dezer Stede verzocht, zich te- „ gens dien tyd by huis te willen laten vin- „ den, om waer te nemen de komste der gee- „ nen, die daer toe zullen worden gebruikt, „ te weten die van den Gerechte, Vroed- „ schappen, Veertigen, Kerkendienaren,

Ou-

„ Ouderlingen en Diaconen, mitsgaders de LEI-
„ Meesteren van de Huis-Armen binnen deze DEN.
„ Stad." Diergelyke Bekendmaking geschiedde ook, den 12 dezer, in alle de Kerken van de Stad, en 't kon niet anders zyn, of de liefdadigheid der goede Ingezetenen moest beantwoorden aen de redelyke verwagting, die 'er hunne Ed. Achtb. van hadden. Na gedane Collecte bleek, dat 'er, in alle de Bonnen of Wyken, verzameld was eene somme van veertien duizend, negen honderd en zeven en vyftig Guldens, een stuiver, en vier Penningen, voor welke liberale en rykelyke Gifte de ongelukkigen hunne goede Medeburgers, van den Predikstoel, in alle de Kerken, zo Protestantsche als Roomsgezinde, op den volgenden Zondag hebben doen bedanken.

UTRECHT.

UTRECHT.

Den 15 van de vorige Herfstmaend hebben Burgemeesters en Vroedschap van deze Stad de Publicatie van den 20 van Hooimaend des jaers 1761, aengaende het *verhuizen en bewoonen van kleine Kameren*, in dezer voege geamplieerd, en goedgevonden. „ Dat geene verhuurders van Woo-
„ ningen, of Kameren, eenen Bedeelden,
„ van wat Religie hy ook zyn mag, langer
„ dan den tyd van vier weeken; de loopen-
„ de week daer onder gereekend; zyne ver-
„ schuldigde Huur-penningen zal mogen cre-

U-TRECHT. „ diteeren, op pœne van vervallen te zyn „ van haer recht en actie; en zullen dus de „ respective Arm-bezorgers, in allen gevalle, „ hunne Bedeelden elders van wooninge mo- „ gen verzorgen, zonder dat ingevolge Haer „ Ed. Achtbare Publicatie voor de agterstal- „ lige Huurpenningen van diergelyke Bedeel- „ den, verder dan voor den bovengemelden „ tyd van vier Weeken, op eenigerhande „ manier aensprakelyk zullen zyn, en blyft „ voorts voorschreven Publicatie in volle vi- „ geur en kragt." Deze Ampliatie is den 27 van de gemelde maend van 't Stadhuis afgekondigd.

GENERALITEITS-LANDEN.

's HARTOGENBOSCH.

's HARTOGENBOSCH. Den 10 van de vorige Herfstmaend, hebben de Heeren van den Magistraet dezer Stad eene *Instructie en Ordonnantie* vastgesteld, *voor de Schryveren aen de Poorten, Boom en Hekels van dezelve*, behelzende hoofdzakelyk I. Dat de Schryvers wel zullen moeten kunnen schryven en spellen; II, den gehelen dag op hunne posten blyven; III, van alle vreemdelingen, binnen de Stad koomende, aentekening houden; doch niet van geringer luiden; noch ook van Heeren, die op denzelfden dag zyn uitgereeden; en niemand ingekomen zynde, zulks voor Memorie aentekenen; IV, hun Dag-register elk vierendeeljaers aen Schepenen vertonen, tot het houden van welk Boek aen hun het nodige pa-

papier zal gegeeven, worden; V, na het fluiten van de Poorten, briefjes uit hunne Boeken, of register-briefjes van de ingekomen Perfonen aen de Heeren Gouverneur, Hoogfchout en Prefident, of by afwezigheid aen derzelver Repræfentanten overbrengen; VI, en zulks op zekere boeten, VII, hunne Amten in perfoon bedienen, en geen Subftituten zullen mogen ftellen, zonder permisfie; VIII, zullende de Boeten van den Politie-Rentemeester ingevorderd worden, die dezelven zal korten in de eerfte betalinge aen den gemulcteerden Schryver; IX, op welke Inftructie de Schryvers den eed zullen moeten doen; X, behoudende de Magiftraet de magt, om dezelve, ten allen tyde, te veranderen, enz.

's HARTOGENBOSCH.

VERANDERINGEN ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

DORDRECHT. Den 16 van de vorige Herfstmaend, zyn, door zyne Doorl. Hoogheid, den Prinse Erfftadhouder, uit eene overgeleverde nominatie, tot Schepenen dezer Stad, voor den tyd van twee jaren, verkozen de Heeren Mr. *Nikolaes van der Dusfen*, Heer van Oost-Barendrecht, enz. Mr. *Willem Snellen*, Mr. *Bartboudt van Slingeland*, Vryheer van Goudfchalksoort, enz. Mr. *Pieter Hendrik van de Wall*, en *Pieter Pompejus Repelaer*; en, uit dezelven als Schepen Commisfaris over des gemeenen Lands Middelen, behalven de nog voor den tyd van een jaer aenblyvende Heeren Dr. *Hendrik van Convent*, *Abraham Hendrik Onderwater*, Mr. *Pieter van den Zandbeuvel* en Mr. *Ocker Gevaerts*, de Heer Mr. *Pieter Hendrik van de Wall*.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS. ENZ.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

HAERLEM. Den 10 van de reeds gemelde maend, heeft Zyne Hoogheid, uit eene overgeleverde Nominatie, tot Burgemeesters van deze Stad benoemd de Heeren Mr. JUSTUS WITTE, Mr. KAREL VAN DYK, Mr. REMEES FLORIS VAN ZANEN en Mr. CHRISTOFFEL JAN VAN DAM; en, insgelyks uit eene overgeleverde Nominatie, als Schepenen de Heeren Mr. *Kasper Jakob Ravens*, *Willem Jan Graef van Hogendorp*, Mr. *Paul le Leu de Wilhem*, Heer van Drongelen, Mr. *Aalst van der Hoolck de Bruin*, Mr. *Gysbert Adriaen Patyn*, Mr. *Adolf Hesbuizen* en Mr. *Herman Gerlings*: en uit dezen als Schepenen Commisfarisfen over des gemeenen Lands Middelen, de vyf laetstgemelde Heeren.

Wyders is, den 22 van dezelfde Herfstmaend, de Heer Mr. *Daniel Jan Camerling*, Burgemeester enz., door de Wel Ed. Achtb. Vroedfchap van deze Stad, benoemd, om, met den 1 van de aanftaende Bloeimaend, in plaetfe van den Heere Burgemeester Elbert Testart, wiens tyd alsdan verloopen is, zitting te nemen in 't Collegie der Heeren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit te Amfteldam.

DELFT. Den 2 van deze Wynmaend, overleedt alhier zeer fchiclyk, in den ouderdom van drie en vyftig jaren, acht en een halve maenden, de Heer Mr. *Jan Teding van Berkhout*, die zedert den jare 1742 een Lid van de Vroedfchap dezer Stad geweest is. In den jare 1750 zat hy in de Schepensbank; in 1755 was hy Bewindhebber van de Oost-Indifche Compagnie ter Kamer van deze Stad; in 1763 bekleedde hy de Burgemeesterlyke waerdigheid, en zedert heeft hy zitting gehad in de Rekenkamer van deze Provincie.

AMSTELDAM. Zyne Hoogheid, de Prins Erfftadhouder, heeft, als Opperbewindhebber en Gouverneur Generael van de Oost-Indifche Maetfchappye dezer Landen, uit eene, door Bewindheb-

hebberen en Hoofddeelgenoten geformeerde Nominatie van drie perfonen, den Heer Mr. *Jakob Elias Aernoudz.*, Oud Prefident Schepen en Raed van deze Stad, verkozen tot Bewindhebber van de gemelde Maetfchappye, ter kamer alhier, in plaetfe van den overledenen Heer Mr. G. A. Hasfelaer.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

BRIELLE. Den 1 van deze Wyn-maend, den gewonen dag, op welken alhier de Regering verandert, zyn, uit eene overgeleverde Nominatie, door den Prinfe Erfftadhouder, als Schepenen dezer Stad verkozen de Heeren *Nicolaes de la Basfecour*, Mr. *Theodorus Beels*, *Frederik de Graeff*, Mr. *Leendert Voogd*, *Kornelis van Ysfendoorn*, *Jakob Kornelis Warry van Blotenburg* en Mr. *Ocker Gevaerts Johansz.*, en als Schepenen Commisfarisfen de drie laetstgenoemde Heeren. Wyders zyn, op hoogst deszelfs recommandatie, aengefteld, als Burgemeesters de Heeren Mr. THEODORUS BEELS en Dr. KORNELIS VAN DAM VAN AERDE; als Oud Schepenen de Heeren *Jakob Roest*, en Dr. *Adriaen de Mirell*; als Raden van den Magiftraet de Heeren *Hendrik van der Salm*, en *Pieter Poortermans*; als Thefaurier Ordinaris de Heer Dr. *Adriaen de Mirel.*

Wyders is, ten zelfden dage, insgelyks op recommandatie van zyne Hoogheid, door Burgemeesteren en Vroedfchappen, tot Raed in de Vroedfchap verkozen de Heer Mr. *Adriaen Louis Alderwereld*, Heer van de Oude en Nieuwe Struit, in plaetfe van den overledenen Heere *P. de Graeff*; en in de Provinciale Rekenkamer gecommitteerd de Heer Oud Burgemeester *Augustinus van der Crap*, met het begin van Bloeimaend des volgenden jaers.

PURMERENDE. Dan 24 van de nu afgeloopen Herftmaend, overleedt alhier, in den ouderdom van omtrent negenenvyftig jaren, de Heer *Olphert Pet*, die van den jare 1727 tot 1749, Raed in

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

in de Vroedschap is geweest; de Burgemeesterlyke waerdigheid, voor de eerstemael in den jare 1733, en zedert meermalen bekleed heeft; en van den jare 1740 tot 1742, van 1744 tot 1746, en laetstmael van den jare 1748 tot 1749, als Afgevaerdigde van deze Stad, zitting heeft gehad in 't Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden dezer Provincie in 't Noorderquartier. Zyn eenige Zoon, de Heer *Pieter Pet*, is Raed in de Vroedschap van deze Stad.

LYST DER PRYZEN VAN VERSCHEIDE PRODUCTEN ONZES LANDS.

Rotterdam den 20 October.

	by de Z. Zak
TARW Jarige Zeeus.	19½ a 22½ ß
—— nieuwe Puike	19 a 21 ß
—— gem. Zeeus.	17½ a 18½ ß
—— Blauwe	16½ a 18 ß
—— Zomer	16 a 18 ß
ROGGE, Zeeuse oude	12 a 13 ß
—— dito nieuwe	11½ a 12½ ß
ERTEN, grauwe	14 a 17 ß
—— blauwe	15 a 18 ß
—— witte	13 a 14 ß
WITTEBOONEN	16 a 18 ß

	by 't Last
BOEKW., vl. enz. op 154 ß	20 £
—— kley	18 a 19 £
GARST, Winter	17¼ 18½ £

Rotterdam den 20 October.

—— Zomer	16¼ a 17¼ £
HAVER Zeeuws	11 a 12 £
PAERDEBOONEN	19 a 20 £
KOOLZAED	29 a 34 £

VLAS	by den Steen.
—— Allerbest	33 a 34 st.
—— Best	32 a 31 st.
—— Ordinair	28 a 27 st.
—— Gemeen	25 a 24 st.
—— Slegt	23 a 22 st.

Leiden

	by 't Vierendeel.
GRASBOT. 4 en 11 Oct.	23 a 24-
—— 18 en 25 dito	25 a 26

NIEUWE NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN.

NOVEMBER. MDCCLXVI.

GELDERLAND, HOLLAND, UTRECHT, OVERYSSEL.

Wy vervolgen onze Berichten wegens de zaek der Rivieren, en wegens de Onderhandelingen, ter verbeteringe van dezelven, tusschen deze vier Provincien gehouden. Uit het Rapport van den Heer *J. Lulofs*, gedagtekend den 18 van de jongste Oogstmaend (*), is gebleeken, dat hy, en de Landmeter *M. Bolstra*, by hunne beschouwing van de Rivieren in en by de Provincie Gelderland, geene peilingen hebben kunnen doen in den mond van de Wael, en boven het Pannerdensche Kanael, daerin verhinderd door de hoogte, waertoe de Rivier in die maend gereezen was. Deze peilingen, echter, hebben in de volgende Herfstmaend voortgang kunnen hebben, en zyn ook werkelyk, door de Landmeters *Beyerinck* en *Bolstra*, geschied, die hun Verbael aen den gemelden Heer Inspecteur Generael overzonden GELDERLAND, ENZ.

(*) Zie hier voren bladz. 941.

GEL-DER-LAND, den. Hy zag daeruit, dat de constitutie niet verbeterd was, zedert de laetste peilingen, in Grasmaend van dit jaer gedaen; dat alleen het inkoomen van de Wael, aen de zyde van St. Klasen-Ryswaerd, by de Sterreschans, wat scheen opgediept te zyn; dat het inkoomen van 't Kanael, boven de bovenste Krib van 1749, kort aen den oost-oever, niet verergerd was; dat de Rug boven aen hooger was geworden, zo dat het onderduikend Zand nog meer afgezakt was, dan in de gemelde Grasmaend; maer dat, wat verder naer beneden, deze Rug lager was geworden, tot dat hy de Zandwel, die van de Sterreschans naer boven schiet, ontmoet, alwaer hy merkelyk was opgereezen; en dat het te vreezen was, dat, by een middelmatige Rivier, deze Zanden nog nader by malkanderen zullen gebragt worden, zo niet het Millingsche bezorgd, een of meer Kribben aen dien kant gelegd, en de Geul tusschen het afgezakte Zand en den oost- of rechteroever gesloten worde; alsmede, dat hy naeuwlyks konde nadenken, welke enorme kosten tusschen den ouden Rhynmond en het Pannerdensche Kanael zullen moeten gedaen worden, welken men voor een groot gedeelte hadt kunnen sparen, indien de Bylandsche Waerd in den jare 1752, of 1753, doorgesneden was. Vervolgens ontvingen de Heeren Staten van Holland Antwoord van de drie overige Provincien, op hunnen Brief van den 10 van de zelfde Herfstmaend (*) om, zo spoedig doenlyk, ter bereikinge van het algemeene welzyn, in

eene

(*) Zie hier voren, bladz. 954.

eene Conferentie, zodanige middelen te beramen en vast te ſtellen, als wel het meest dienſtig zouden bevonden worden. De Gecommitteerden tot het beneficiëren van den Nederrhyn en Ysſel, wegens Gelderland, ſchreeven, op den 16 van die Herfstmaend, dat de Heeren Staten van die Provincie, op den laetstgehouden Landdag, over die zelfde materie geraedpleegd hebbende, hen reeds, by een Beſluit van den 14 van Oogstmaend, gemagtigd hadden, om, wanneer 'er ten dien opzichte eenige Conferentien mogten worden voorgeſlagen, die by te woonen; weshalve zy verzochten, dat, door de Heeren Staten van Holland, de juiste dag, hoe eer hoe liever, bepaeld mogte worden, indien 'er nog iets, geduurende dit ſaiſoen, dat al vry verre verloopen was, gedaen zou worden. Het Antwoord van de Heeren Staten 's Lands van Utrecht, gedagtekend den 1 van Wynmaend dezes jaers, hieldt hoofdzakelyk „ dat Zy „ reeds over lang ten vollen overtuigd ge„ weest waren, dat, ingevalle de bekende „ Bywegen uit de Bovenwael naer den Ne„ derrhyn, by aenhoudendheid blyven open„ ſtaen, zonder dat aen het hooge water „ eenig meerder ſchot, dan tot hier toe, „ langs de Lek en Gelderſchen Ysſel, be„ zorgd werde, het vroeg of laet zeer ligt „ kan gebeuren, dat de Nederrhyn weder„ om, gelyk in de maend January 1764, koo„ me te ryzen tot de hoogte van negentien „ voeten en daer boven, en hier uit zeer verderf„ felyke overſtroomingen zouden konnen ont„ ſtaen, en dat het, zo om die, als om an-

GELDERLAND, ENZ.

GEL-DER-LAND, ENZ.

„ dere gewigtige redenen, ten uiterften nodig was, de gefteldheid, waer in de Rhyntakken, by een gezwollen Rivier, zich tegenwoordig bevinden, door efficacieufe middelen, zo ras doenlyk, te verbeteren; „ Zy waren ook niet minder overtuigd, dat „ de onlangs befpeurde verandering in de „ ftrekking van den ftroom der Bovenwael, „ waer door dezelve zich minder dan te voren naer het Pannerdenfche Kanael, en „ meer naer de Nederwael heeft beginnen te „ determineren, en de daer uit, by een natuurlyk en noodzaeklyk gevolg, ontftaene „ verondieping van den nieuwen Rhynmond „ by Pannerden, de ferieuste oplettendheid „ verdiende, dewyl zekerlyk de bevaerbaerheid van den Nederrhyn, Lek en Yſfel, „ waer by de geheele Republiek, en zo veel „ aenzienlyke Diftricten en Steden van dezelve, zo aenmerkelyk geinteresfeerd „ zyn, zonder de conſervatie van dien Rhynmond niet kan behouden blyven, en de „ meeste van de Hollandfche Maesfteden, „ indien dat Kanael belemmerd wierdt, zouden verloren gaen, gelyk hunne Ed. Groot „ Mog., in derzelver Misfive van den 6 February 1765, te recht hadden aengemerkt. „ Die overtuiging, en hun ernftig verlangen, dat de gezamenlyke Rhyntakken, na „ een zo langdurig derangement, waer van „ de fchadelyke gevolgen zo menigmael en „ zo gevoelig ondervonden zyn, eindelyk „ eens herfteld, en op den duur gehouden „ mogen worden in een ftaet, overeenkomftig met het ware en zichtbare belang van

de

„ de Republiek, in het gemeen, en van de GEL-
„ vier geassociëerde Provincien in het by- DER-
„ zonder, waer toe zy, van hunne zyde, LAND,
„ zedert zo vele jaren, met allen iever, alle ENZ.
„ mogelyke, doch, tot hun leedweezen,
„ vrugteloze pogingen hadden aengewend,
„ deeden hen geredelyk accepteren de door
„ hunne Ed. Groot Mog. aen hun voorgesla-
„ gene Conferentien; vooral, daer zyne
„ Doorl. Hoogheid, de Heer Erfstadhouder,
„ hun hadt gelieven te verklaren, zeer gaer-
„ ne te zullen medewerken tot derzelver ge-
„ wenscht succes. Welke voordeelige om-
„ standigheid hen ook deedt acquiesceren in
„ de geproponeerde plaets tot het houden
„ van die Conferentien. De Heeren, hun-
„ ne Gecommitteerden, zouden dan op den
„ tyd, welke daer toe onderling zou worden
„ bepaeld, zich in den Haeg laten vinden,
„ en alle redelyke toegevendheid gebruiken
„ in het helpen beramen, en, op approbatie van
„ de respective Heeren Staten, helpen vast-
„ stellen van alle zodanige schikkingen, als
„ efficacieuslyk dienen konnen, om de Wael,
„ den Nederrhyn, Lek en Gelderschen Ys-
„ sel, by laeg en middelbaer water, alle op
„ den duur egael vaerbaer te doen zyn en bly-
„ ven, en om te beletten, dat die Rivieren
„ de eene boven de andere met hoog water
„ worde bezwaerd, en alzulks, om te wege
„ te brengen, dat, volgens de billykheid en
„ de gemaekte verbindtenissen, de last der
„ hooge Wateren, door alle de Geinteres-
„ seerden, egalyk werde gedragen, en geene
„ van dezelven versteeken blyve of ontzet

GELDERLAND, ENZ.

„ worde van de voordeelen der Scheepvaert." Die van Overysſel gaven, den 15 van dezelfde Wynmaend, kennis aen de Heeren Staten van Holland, dat zy twee Heeren, uit het midden hunner vergaderinge, gemagtigd hadden, om de onderhandelingen by te woonen; welken te voren reeds bepaeld warden, dat den 21 van die Wynmaend eenen aenvang zouden nemen. Wegens de Provincie Gelderland kwamen in 's Gravenhage, ten dien einde, de Heeren *Frans Godard*, *Baron van Lynden*, Heer van Hemmen, Burggraef, Richter en Dykgraef des Ryks van Nymegen, *Walraven*, *Baron van Balveren*, Heer van Wuert, Waltgraef des Nederrykſchen Walts, *Willem Henrik*, *Baron van Rouwenoort*, Heer van Ulenpas en Hunderen, *Jan Adriaen Joost*, *Baron Sloet*, Heer van Diepenbroek en 't Oye, Burgemeester der Stad Zutphen, *Andries*, *Baron Schimmelpenninck van der Oye*, Heer van beide Pollen, Landdrost van Veluwe, en *Philip Henrik*, *Baron van Golſtein*, Heer van Grunsfoort, Burgemeester der Stad Wageningen, benevens de Heeren *In de Betouw*, *Toewater* en *Brantſen*, Secretarisſen der drie Quartieren; uit Holland, de Heeren *Jakob Philip*, *Baron van den Boetſelaer*, Heer van Nieuwveen, beſchreven in de Ridderſchap van die Provincie, Mr. *Antonis Slicher*, Raed in de Vroedſchap der Stad Haerlem, Mr. *Jakob van der Lely*, Oud-Burgemeester en Raed in de Vroedſchap der Stad Delft, Mr. *Koenraed Teding van Berkhout*, Oud-Burgemeester en Raed in de Vroedſchap der Stad Leiden, Mr. *Willem Huigbens*, Heer van Honkoop, en Raed

in

in de Vroedschap der Stad Amsteldam, en Mr. *Pieter Stein*, Raedpensionaris enz., benevens den Heere *J. Lulofs*; uit Utrecht de Heeren *Jakob Hendrik*, *Graef van Rechteren*, Heer van Westerveld, Decan van St. Pieter, Mr. *Jan Pit*, Decan van St. Marie, *Diderik Jakob van Tuyll van Serooskerken*, Heer van Zuilen, *Gysbert Jan van Hardenbroek*, Heer van Bergestein, en Mr. *Nikolaes Kien*, Burgemeester der Stad Utrecht, benevens Mr. *Herman Brouwer*, in plaetse van eenen Secretaris; uit Overyssel, de Heeren *Gysbert Jan*, *Baron van Palland*, Heer van Glinthuis, en Mr. *Sybrand de Schepper*, Burgemeester der Stad Deventer. Om de lastige en tydverslindende pligtpleegingen, welken, by diergelyke gelegenheden, wel eens in acht genomen worden, te ontwyken, werdt, door de gezamenlyke Heeren Gecommitteerden goedgevonden, dat de Conferentien zouden gehouden worden op de Treves-kamer, als op een neutrael Territoir. Alhier kwam men dan den 22 van de vorige Wynmaend te zamen; doch, eer men overging tot het overwegen der middelen, die ter bereikinge van het algemeene oogmerk zouden vereischt worden, bragt de Heer Burggraef een Brief te voorschyn, geschreeven den 18 van die maend, door de Heeren van de Kleefsche Regeringe, aen de Gecommitteerden van Gelderland, en houdende een voorstel om een Schutdyk tot defensie van den Millingschen Dyk, en van de Waterwerken aldaer, te leggen, als blykt uit deszelfs inhoud, en de Bylagen, daer nevens gevoegt.

GELDERLAND, ENZ.

GELDERLAND, ENZ.

Translaat.

EDELE MOGENDE HEEREN,
BYSONDER GUNSTIGE HEEREN EN VRIENDEN!

De Kleefsche Regering verzoekt de bewaring van den Millingschen Dyk.

Aan onse hoogstgeëerde Heeren is het bekend, hoe instantelyk wy by verscheide geleegenheeden, vriendnabuurlyk versogt hebben, weegens eene veilige bewaaring van den gevaarlyken Millingschen Dyk het noodige te willen in het werk stellen; de Heeren Gedeputeerde Staaten van het Quartier van Nymegen hebben ons ook nog dato den 15 deeser in eene Missive gemeld, dat sy desweegen volgens de bygevoegde Copiën aan den Administrator Hoevel en Dykstoel te Millingen, volgens derselver gedagten, met nadruk schikkingen gemaakt hadden.

Maar, vermits de Duffelsche Geërfden door derselver Gedeputeerden, na luit van het copielyk hier neevens gevoegt Prothocol, aan ons berigten, dat van het aldaar te onderneemen Werk weinige volkoomen seekerheid te verwagten is, en oversulks de Koninglyke Provincien alhier, sonder een prompt en positif redres, wederom geëxponeert souden blyven aan seer groote schaade, en dit soo wel aan syne Koninglyke Majesteit ten hoogsten onaangenaam zyn soude, ook in verscheide opsigten, by de omstandigheeden, in deese Landstreeke weegens de Riviere voorkoomende, nadeelige gevolgen hebben sou, soo moeten wy aan onse hooggeëerde Heeren, tot welker Commissie het laatste voornaamelyk behoord, tot voorkoominge van meerdere wydloopigheden, op het instantelykste versoeken, des aangaande sulke prompte en secuure middelen meede te willen helpen bewerken, op dat deese Provincie daar door niet verder geëxponeert blyve, als meede aan ons daar van te willen berigt geeven. Wy verblyven voor het overige met veele hoogagtinge, enz.

Kleve den
18 *Octob.* 1766.

Het

Het Protocol der Duffelsche Geërfden, copielyk nevens dezen Brief gevoegd, liep op dezen zin.

GELDERLAND, ENZ.

Translaat.

Actum den 16 *October* 1766.

Nadien de Heeren Gedeputeerden van het Quartier van Nymegen goedgevonden hebben, ten aansien van het voor handen zynde gevaar aan de beide hoeken van den Dyk te Millingen, den Dykstoel aldaar en den Administrations-Raad van den Heere Grave van den Berg, den Heere Hoevel, te requireeren, om, tot afwendinge van soodanig gevaar, de beide uitstaande hoeken van den Dyk met Pakwerken te doen voorsien, en den Dyk binnewaarts te laaten aanbermen, soo hebben wy Ondergeschreeven, dewyl sy weegens deese saake van Nymegen zyn gecommitteert geweest, noodig geoordeelt, op het ontfangen der Missive van antwoord, door de voorgemelde Heeren Gedeputeerden aan de hoogloffelyke Krygs- en Domainkaamer over dit sujet afgesonden, van de omliggende streeke der Riviere de Waal, van Pannerden tot Bimmen, oculaire inspectie te neemen, en te examineeren, of men door dergelyke Pakwerken sig wel sou konnen belooven, dat daar door het klaarblykelyk gevaar sal worden afgewend. Dog men is van gedagte, dat soodanige Pakwerken insonderheid aan den boovensten hoek van den Millingschen Dyk, alwaar het gevaar het grootste is, by eenen opkoomenden Ysdam, van geen het minste effect zyn zullen, dewyl aldaar een diergelyk Pakwerk op het Sand, welk beneeden aan den voet van den Dyk ligt, niet houden sou.

Voorstel van de Duffelsche Geërfden, om een Schutdyk te leggen, enz.

Daarenteegen, wanneer een Schutdyk booven deese beide gevaarlyke hoeken van den Dyk aangelegt word, niet anders te vermoeden is, dan dat sulk een Schutdyk, niet alleen tot defensie van dn Millingschen Dyk, maar ook tot beschut-

 tinge

GELDERLAND, ENZ.

tinge der na beneeden liggende Millingsche Waaterwerken, strekken, en dus merkelyk veel tot conservatie der navigabiliteit van het Pannerdensche Canaal toebrengen sal.

Welk laatste ik, Erberfeld, volgens myn doorsigt, welk gefundeert is op eene veeljarige ondervindinge, op my genoomen heb, aan de hooglofselyke Krygs- en Domainkaamer, tot eene allergenadigst daar op te neemen Resolutie, verder te detailleeren, *eodem ut supra*.

Was geteekent,

Slechtendahl. *Erberfeld.*

Het Detail van den Heer *Erberfeld*, in dit voorstel beloofd, was als volgt:

TRANSLAAT.

Detail van den Heer Erberfeld, *wegens de middelen om den Millingschen Dyk te bewaren.*

Na dat aan my bekend geworden is de Resolutie, die de Heeren Gedeputeerde Staaten van het Quartier van Nymmeegen, weegens de voorsiening in het voorhanden zynde gevaar by de hoeken van den Millingschen Dyk, even beneeden den dikken Popelierboom, in dato den 15 deeser genoomen hebben; en volgens de gemelde Resolutie, het aanleggen van Pakwerken en seer geringe Aanberningen, soo wel aan den Millingschen Dykstoel, als ook aan den Graaflyken 's Heerenbergschen Administrateur, den Heere Hoevel, schriftelyk gerecommandeert, schoon ook deselve mogten worden in het werk gesteld, *in locis quæstionis*, by een opkooment stoppen van het Ys te Herwen, evenwel het verhoopte gevolg niet hebben, maar wel de schaadelykste suites voor de Duffelsche en meer andere Cleef-Geldersche Schouwen en Heerlykheeden na sig sleepen sullen;

Zoo hebbe ik my in het Protocol, door den Heere Krygsraad Slechtendahl en my, in dato van gisteren, in locis gehouden, geëngageert, dit oogen-

oogenschynlyk gevaar voor my alleen wat nader schriftelyk te willen detailleeren, te meer, nadien de saaken der Rivieren van de omliggende streeken in questie, door eene meer dan twintig jaarige ondervindinge, aan my al vry wat bekend geworden zyn.

GELDERLAND, ENZ.

Detail van den Heer Erberfeld, *wegens de middelen om den Millingschen Dyk te bewaren.*

Ik heb dan, in gevolge het gemelde engagement, des aangaande het volgende moeten aaanhaalen:

1. By de doorbraak, anno 1755, te Duffelwaart voorgevallen, ben ik van den beginne tot den einde teegenswoordig geweest.
   a. Deese doorbraak ontstond in eenen Dyk, die ten minsten even soo swaar was, als de Millingsche Dyk aan de beide plaatsen in questie is.
   b. Voor den weggeraakten Duffelwaardschen Dyk waaren, by middelmaatig laag waater, twee roeden Voorland, voorts de soogenoemde Hellenstrang, de Schenkenschans en de Salmoordsche Waard;
   c. En eindelyk, na aanleidinge der geleegentheid aldaar, en der oude Rivierkaarten, was niet anders te vermoeden dan dat aldaar voortyds seer swaare Waterwerken moeten zyn aangelegd geweest.

Nadien nu alle deese omstandigheeden niet hebben konnen beletten, dat de Ysgang opgestopt zynde, op de streek van Spyk, in de Duffelwaardsche Bandyk, omtrent het Jan Frerix Huis, *in ante actis* soo dikwerf genoemt, en in den jaare 1755 nog voor handen zynde, binnen den tyd van twaalf uuren, op eene distantie van meer dan honderd roeden in de lengte, en seeven a agt roeden in de breedte, landwaards, door de geconcentreerde kragt van het Opperwater, enkelyk tusschen de Stad Griethausen en den Salmoordschen Postdyk ingestroomd, schaarsgewyse weggescheurd is geworden.

Soo is *ex identitate situationis*, en by de bekende zeer fatale streek van Spyk tot aan het Pannerdensche Canaal, niet anders te vermoeden, of het

GEL-DER-LAND, ENZ.

Detail van den Heer Erberfeld, *wegens de middelen om den Millingschen Dyk te bewaren.*

het felfde ongelukkig geval moet te Millingen insgelyks gebeuren, wanneer weederom eene opftopping van den Ysgang te Herwen, verzeld met meerder Opperwater als in den beginne van dit loopende jaar gefchied is, voorvallen fal. Hier by komt nog dat

d. Een te Millingen aan te leggen Pakwerk, infonderheid voor den boovenften hoek van den Dyk, niet anders, dan op een vry hoog aangeland Dryfzand aangemaakt en met den ten deele reeds weggefpoelden voet van den Bandyk kan verbonden worden: By welke omftandigheid dan te vreefen is, dat dit Pakwerk feer ligtelyk ondermynd of van den voet des Bandyks gedetacheert fou konnen worden, als wanneer dan het quaad nog erger zyn fou.

2. Insgelyks is het uit de ondervindinge onteegenfeggelyk, dat

a. Na de voorgenoomene flegting van den Millingfchen Somerdam, en wel NB. daar toe nog felfs by eene opene Riviere, de feer vaste Oever teegen de Kekerdomfche Kerk, en verder zywaards, in den jaare 1764, merkelyk afgebrooken is, niet teegenftaande

b. De geheele Kekerdomfche Waarden daar voor leggen, en

c. Deefe Oevers geheel feeker insgelyks met feer diep ingelegde Waaterwerken in vroegere tyden gedekt zyn geweest. Ook kan niet ontkend worden, dat

d. De Millingfche en Kekerdomfche Buitenwaarden, uit aanmerkinge van het naby geleegen Canaal te Pannerden, niet foo gevaarlyk gefitueert zyn, als de Herwenfche inbreuk en de Graaflyke Bylandfche &c. Waarden.

Hier uit is dan weederom *à priori* reedelyker wyfe niets anders te befluiten, dan dat het aanleggen van Pakwerken, door de Gedeputeerde Heeren Staaten van het Quartier van Nymeegen voorgeflaa-

ſlaagen, op den duur, voornamentlyk by eenen opkoomenden Ysdam te Herwen, niet alleen niet helpen, maar ook het reeds voor handen zynde quaad nog verergeren ſal.

GELDERLAND, ENZ.

Nadien nu *à priori* niet anders te oordeelen is, dan dat, in deeſer voegen, gelyke ſituatien ook gelyke lotgevallen te verwagten hebben, ſoo is het

Detail van den Heer Erberfeld, wegens de middelen om den Millingſchen Dyk te bewaren.

3. *a poſteriori*, *in caſu* openbaar, dat by eenen weeder opkoomenden Herwenſchen Ysdam, ten minſten de boovenſte hoek van den Dyk in questie ten eenemaale wegbreeken moet; want

a. Offſchoon het opſtoppen van het Ys, in den jaare 1760, ſlegts eenen ſeer korten tyd geduurt heeft, ſoo is nogtans de Dosſeering van den Dyk buitenwaards reeds ſoodanig weggebrooken, dat de Kroon van den Dyk naderhand in het geheel heeft moeten ingelegt worden.

b. Dit is op nieuws gebleeken by de Herwenſche opſtopping van het Ys van deeſen jaare, aan het Voorland aldaar, en eenigermaate in den Voet van den Dykhoek ſelve, niet teegenſtaande van booven ſoo weinig Waater voor handen is geweest, dat het niet eens op de boovenſte Schaar gekoomen is, maar enkelyk door de Mondinge van den Graaf Bylandſchen Strang, en nauwelyks maar eenen voet in de diepte ingevloeid is.

Dus blykt dan uit dit alles, dat het ſeer aanmerkelyk Diſtrict van het Cleef-Gelderſche Land, geleegen tusſchen de Diergaarde alhier en de Stad Nymeegen, elken Winter in gevaar is, van in eene onherſtelbaare ſchaade geſtort te worden, ſoo lange men te Millingen geene meerdere ſecuure middelen van voorſieninge ſal doen in het werk ſtellen, dan Pakwerken en geringe aanbermingen *in caſu* ſchynen te weeſen.

4. Het geene voor de Duffelſche Schauw ſoo veel te onbillyker en harder ſyn ſou, nadien deeſe Schauw

a. Door het ſlegten van den Millingſchen Somer-

GELDERLAND, ENZ.

Detail van den Heer Erberfeld, *wegens de middelen om den Millingschen Dyk te bewaren.*

merdam reeds in de noodsaakelykheid is gebragt geworden, om den Kekerdomschen Schutdyk te laaten aanleggen, hebbende de kosten daar van alleen bedraagen vier en twintig duisend guldens Hollands, en heeft de gemelde Schouw

b. Voorts ook tot eene in staat stellinge van haare Dyken voor het toekoomende, in dit en in het voorleeden jaar, daar en booven nog seer veele duisenden moeten besteeden,, sonder dat deselve

c. Van de vereenigde Provincien in het gemeen, of van de Heerlykheid Millingen in het bysonder, soo voor als na, ooit de geringste subsidie, tot het aanleggen en onderhouden haarer Dyken en Waaterwerken, ontvangen heeft;

d. Schoon de Geldersche Heerlykheeden Millingen, Zeeland, Beek, Ubbergen, Oy en Persingen, door de Duffelsche Dyken voornaamentlyk meede gedekt worden, terwyl in teegendeel

e. De Duffeltsche Ingezeetenen, by voorkoomende doorbraak en versinken van den Dyk in het Millingsche, sonder de allergeringste verpligtinge, en wel te meermaalen NB. sonder betaalinge, vriendnabuurlyke assistentie beweesen hebben, om in de dringende ongemakken by tyds te voorsien.

En alhoewel op de hier aangehaalde wyse het verhoeden eener doorbraake aan de meergemelde hoeken van den Millingschen Dyk voor het hier voorengenoemde seer aansienlyk gedeelte Lands een Object van het uitterste belang is; te meer, nadien de herstelling van deese gevreesd wordende doorbraaken, van weegens den buitenwaardschen Strang en binnenwaards voor handen zynde Waijen, &c. soo moeijelyk en langduurig sou konnen vallen, dat de Producten van het soo evengemelde District der Cleefsche Geldersche Gronden, voor een geheel jaar, en veelligt nog langer, ten eenenmaa-

maalen, souden konnen verlooren gaan; nogtans komt sulk een verlies nog op verre na niet in vergelykinge by dat geene, het welke de vereenigde Provincien, by het afbreeken eener bestendige navigabiliteit van den Rhyn en Waal, in het stuk der Commercie te verwagten souden hebben.

GELDERLAND, ENZ.

Detail van den Heer Erberfeld, wegens de middelen om den Millingschen Dyk te bewaren.

En nadien deese beide geheel interessante voorwerpen intusschen voornamentlyk meede schynen aftehangen van de conservatie der meergemelde hoeken van den Dyk en van 't verdere Millingsche Schaar, tot aan het Canaal te Pannerden;

Soo hebbe niet ondienstig geoordeelt, het verband deeser Voorwerpen wat nader te detailleeren.

Myns oordeels is het niet wel anders te vermoeden, dan dat

1. Na opkoomende doorbraaken aan de hoeken van den Millingschen Dyk in quæstie, de aan te leggen zynde nieuwe Bandyk als dan niet eerder, dan verre beneeden Brands Huis, aan den tegenwoordigen Schaardyk geënclaveert sal konnen worden,
2. Dat door deese inlegginge en daarop sonder twyffel volgende abandonneering der boovenwaards voor handen zynde Waaterwerken, de Rivieren voor en na in 't Millingsche Schaar indringen, en het onderhoud der Waaterwerken na beneeden soo veel kostbaarder maaken sal, soo als dergelyke voorbeelden te Herwen en Millingen selve, het slegten van den Millingschen Somerdam geschied zynde, middagklaar te zien zyn.
3. Dat daar door teffens de verlanding van den Mond van het Pannerdensche Canaal merkelyk sal verhaest worden, gelyk de Duffelsche Schouw sulks voor de bewerking der voorengemelde slegtinge *à priori* van te vooren gesegd heeft, en *à posteriori* door het gevolg, helaas! meer dan te veel bevestigt is.

Daar en teegen wanneer men

4. De beide hoeken van den Dyk laat dekken door

GEL-DER-LAND, ENZ.

Detail van den Heer Erber-feld, *wegens de middelen om den Millingschen Dyk te bewaren.*

eenen Schutdyk, van booven van den Bandyk, tot aan den soo genoemden Struikwaardschen Strang aan te leggen; dan sal het bysonder gevaar, omtrent deese Dykshoeken niet alleen ophouden, maar ook de kragt van den stroom sal by hoog water van den boovensten Millingschen Schaardyk, even soo seeker en merkelyk afgeland worden als sulks te Kekerdom, na het aanleggen van den Schutdyk, aldaar, onteegenseggelyk aan te wysen is, niet teegenstaande de beneedenste Punt van den soo evengemelden Kekerdomschen Schutdyk, by eene middelmaatige hoogte van Waater, verre booven de honderd roeden van de Rivier de Waal afgeleegen is.

5. Soo dat het aanleggen van den voorgeslaagenen Schutdyk booven de beide hoeken van den Dyk, om soo te spreeken, aan te merken is als de grondslag, waar op de conservatie van 't Millingsche Schaar, en der daar meede verknogte behoudenisse der Navigabiliteit van beide Rivieren, gebouwt moet worden.

Maar vermits de kosten van deesen Schutdyk, en het onderhoud, als meede de verdere voorttrekking der Millingsche Waterwerken, voor de kleine en althans nu reeds in swaare schulden zynde Heerlykheid Millingen, op den duur onverdraagelyk vallen souden; soo is op het aanleggen van den gemelden Schutdyk beswaarlyk te hoopen, ten waare de Heeren Staaten der vier Hollandsche Provincien, aan welke de beneficeering van den Neederrhyn en Ysfel in het bysonder gecommitteert is, uit aanmerkinge van deese aangehaalde en meer andere gronden, eindelyk mogten bewoogen worden, sig deese saak, die van aangeleegentheid is, althans meede aan te trekken, eer en alvoorens de Heerlykheid Millingen ten eenemaalen vernielt en geabandonneert sal zyn, in welken gevalle alles naderhand, tot conservatie der Millingsche Oevers, aan de gemelde Hollandsche Commissie alleen ten laste koomen sou.

6. Ook

6. Ook sal het aanleggen van den voorgeslaagenen Schutdyk, tot meerdere reguleeringe van den Stroom, op het punt der separatie van beide de Rivieren, dienstelyk zyn, wanneer de reeds voor lange geprojecteerde doorsneede door den Graaflyken Bylandschen Waard, en den soo genoemden Stumpwaardschen Strang mogt worden goedgevonden en ter uitvoer gesteld; welke doorsneede ik aanmerke, als het eenige en convenable middel, tot verhinderinge der Herwensche en Millingsche verdere afbreuken, en dus teffens tot conservatie van de Navigabiliteit van beide de Rivieren, den Rhyn en de Waal.

GELDERLAND, ENZ.

Detail van den Heer Erberfeld, *wegens de middelen om den Millingschen Dyk te bewaren.*

Edog, nadien het Poinct der Navigabiliteit eigentlyk tot myn ressort niet behoort, maar het werk van anderen is, soo hebbe het selve maar alleen willen aanstippen, en desselfs verder ondersoek en beoordeeling overlaaten aan meerder kundige Rivierkenners; dog ondertusschen nogmaals in aanmerkinge moeten brengen.

Soo dat tot afwendinge van het teegenwoordige te Millingen voor handen zynde gevaar, of het aanleggen van den voorgeslaagenen Schutdyk, of andere meerdere genoegsaame middelen, dan de gedemandeerde Pakwerken, en seer geringe Aanbermingen, althans sonder het allergeringste verder uitstel, ter hand genoomen, en ter uitvoer gebragt moeten worden.

Cleve den 17 *October* 1766.

Onderstond,

Ita sensit salvo meliori,

(Was geteekent)

Erberfeld, *qq.* Dykgraaf,

Duffeltsche Schouw.

GELDERLAND, ENZ.

Behalven dezen Brief van de Kleef-Markſche Krygs- en Domeinkamer, welken wy onzen Lezeren niet hebben willen onthouden, om dat dezelve, in de Conferentien, mede een Onderwerp van raedpleeginge heeft uitgemaekt, bragt de Heer Burggraef nog te voorſchyn een nader Rapport van den Landmeter *Beierinck*, betreffende den voortgang der gearreſteerde Reparatien van de Spykſche Waterwerken, en 't geene zich, by zeer laeg water in de Rivieren, ten opzichte van den Rug of Zandbank boven den Mond van het Pannerdenſche Kanael, opgedaen heeft, luidende hetzelve als volgt.

EDELE MOG. HEEREN.

Nader Rapport van den Landmeter F. Beierinck, *nopens de Spykſche Waterwerken, enz.*

Volgens op den 13 deeſer maand ontfangene ordres, heeft den Ondergeſchreeven ſig den 15 dito na het Spyk begeeven, en aldaar bevonden, dat 'er eerst op dien dag een begin gemaakt was ter affending van het Ryshout uit de Kleefſche Waarden, na het gemelde Spyk, al waarom den Ondergeſchreeven aanſtonds per Expresſen na Kleef geſonden heeft, om aan den Heer Krygsraad Bilgen te vraagen, wat de reeden van het oponthoud der ſelver ſending was, vermits 'er byna een maand verloopen was, dat het noodſaakelykſte te repareeren werk ſoude ter uitvoer gebragt werden, dog gemelden Heer aldaar niet preſent zynde, heeft den Ondergeſchreeven voor dien tyd het daar by moeten laaten berusten, en ondertusſchen ſig den 16 dito van Pannerden begeeven hebbende, heeft aldaar by het beſchouwen der Sandplaaten bevonden (het Waater alsdoen aan de Peilpaal teegens over het Veer van Pannerden ſtaande, hoog zynde ſcherp drie voeten) dat het beneeden einde van de Kifwaardſche Grind of Sandbank, ſchuins na het Canaal afſchietende, was weggeſpoeld, in-

voe-

GELDERLAND, ENZ.

voegen daar kort langs een Guil bevond, welke Guil by peiling van booven af bevonden hebbe diep te zyn 4½ voet, 3¼, 3, 3½, 6, 5½, 6, 6½, 6, 6, 5¾, 5¼, 5½, 5, 5, 5¼, 5½ voeten.

Nader Rapport van den Landmeter F. Beierinck, *nopens de Spykſche Waterwerken, enz.*

Verder weeder van booven af dwars over peilende, tot by een Baaken, ſtaande in de ſcheiding der koers van de Stroom na de Waal en het Canaal, bevond ſig van de Grind af 1 voet, 1¼, 3, 6, 5½, 4, 3, 2¾, 2½, 3, 3, 6, 5½, 4, 3, 2, 2⅔, 2¼, 2¼, 2, 2, 1½, 2, 3, 4, 4½, 4¾ voet, tot circa ſes roeden van het Baaken.

Verder een derde peiling tot op den top der Beneedengrind, beginnende op circa drie roeden van de Kifwaardſche Grind, 5½, 5⅙, 6, 5¼, 5½, 5, 3, 3½, 4, 4½, 5½, 6½, 5½, 3, 3½, 2¼, 1 voet tot circa agt roeden van den top der Beneedengrind.

Eindelyk een vierde peiling van het beneedenſte punt der gemelde Kifwaardſche Grind, rayende op den Doornenburgſche Tooren, 3 voet, 4, 5½, 6, 7½, 8, 8½, 9, 6¼, 3¾, 5, 6½, 6, 4½, 3½, 2½, 2½, 2, 1½, 1 voet, op circa ſes roeden van den Beneedengrind.

Soo dat uit alle deeſe peilingen blykt, dat 'er twee Guilen door het laag waater geſchuurd zyn, dog dat de ſchuuring meest na de boovenkant langs de Kifwaardſche en niet langs de beneeden leggende Grind aan de westkant gevonden word, zynde deeſe geheel flaauw afloopende, en derhalven geen ſchuuring onderheevig.

Den Ondergeſchreeven ſig den volgenden dag na Arnhem begeeven hebbende, heeft aldaar berigt ontfangen, dat den gemelden Heer Bilgen op den 18 deeſer tot Malburgen te ſpreeken was, op welken dag de Ondergeſchreeven ſig derwaarts begaf, alwaar gekoomen en met ſyn Ed. in geſprek getreeden zynde, over het oponthoud van het repareeren der gemelde Spykſche Waaterwerken, waar by gemelden Heer ſig aldus heeft uitgedrukt.

Dat het ſyn ſchuld niet was, vermits een week

GELDERLAND, ENZ.

Nader Rapport van den Landmeter F. Beiegrinck, *nopens de Spykſche Waterwerken, enz.*

a vier na booven geweest zynde, ſulks ſelfs niet heeft kunnen voortſetten, maar dat ſyn Ed. uitdrukkelyke ordres aan Dirk Peeters gelaaten had, om het ſelve aanſtonds werkſtellig te maaken, alſoo reeds Hout in de Ryswaard voor ſyn vertrek had laaten afhakken, dog dat t'huis koomende ſulks bevonden had niet geſchied te zyn, gemelden Dirk Peeters daar over had onderhouden, en nog weederom op het ſterkſte gerecommandeert had, vervolgens niets te verſuimen, ten einde dat het ſelve by dit bequaam Waater en weêr mogte voltrokken worden.

By deeſe Occaſie heeft den Ondergeſchreeven, te Malburgen zynde, bevonden, dat van Kleefſche zyde uit de Ryswaard teegen over de Pley een Krib word uitgeſtooten, welke een lengte bekoomen ſal van honderd twintig roeden, welke Krib na alle vermoeden het ſand om de hoek van de Pley leggende, hoe langs hoe meer ſig voor de Mond van den Ysſel ſal nederleggen en dus verder onbruikbaar maaken, gelyk ſe reeds al met vry veel ſand ingevult is.

Vermeenende den Ondergeſchreeven hier meede aan de intentie van U Edele Mogende voldaan te hebben.

Arnhem den 18 *October* 1766.

't Een en ander gelezen, en daervan Copye aen de Gecommitteerden der drie overige Provincien toegeſtaen zynde, nam men in overweginge, welke Poincten behandeld, en vervolgens, om eenmael tot een afkomst van zaken te koomen, gereguleerd en vastgeſteld zouden behooren te worden. Vervolgens werden de ſchriftelyke Conſideratien en Adviſen der kundige Lieden over de Poincten gelezen; doch de gevoelens der Leden waren wederom van elkanderen verſchillende, waer door deze

On-

Onderhandelingen dan ook vruchteloos zyn afgeloopen, als blyken kan uit het volgende

GELDERLAND, ENZ.

Verbaal van het gebesoigneerde in eenige Conferentien, tusschen de Heeren Gecommitteerdens der vier Provincien, Gelderland, Holland en Westvriesland, Utrecht en Overysfel, op den 22 October 1766, en eenige volgende daagen in den Hage gehouden.

Woensdag den 22 October 1766.

De Heeren Gecommitteerdens der vier voorsz. Provincien, op voorslag en versoek door de Hollandsche Heeren met overleg van syn Doorlugtigste Hoogheid den Heere Erfstadhouder gedaan, Maandag avond in den Haag gekoomen, en huiden met derselver besoignes in de Treves Kamer een aanvang gemaakt hebbende,

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

Heeft Frans Godert van Lynden, Heere van Hemmen, Borggraaf, Rigter en Dykgraaf des Ryks van Nymegen, de aanweesende Leeden voor derselver vriendlyke comparitie bedankt, en vervolgens voorgedraagen,

Dat uit de Missive van de Hollandsche Heeren, in dato den 3 deeser, aan haar Ed. Mog. souden zyn gebleeken de reedenen, welke occasie tot deese teegenswoordige byeenkomst alhier hadden gegeeven, namentlyk de aanhoudende ongelukkige gesteltheid der Rivieren, en de gevolgen, welke daar uit meer als waarschynelyk te verwagten stonden, tot notoir ruine van een groote menigte In- en Opgezeetenen, en niet minder bederf van de Navigatie en Commercie over die Rivieren gedreeven wordende.

Dat niet soude ophaalen, wat omtrent die materie tot nog toe was verhandelt geworden, en van hoe weinig succes het een ander voor als nog was geweest.

Dat hoopte en wenschte, dat het gevaar, waar

 in

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

in men hoe langer hoe meer verseerde, soo wel als de verpligtinge, welke op alle Regenten in het generaal en ieder lid in het bysonder was leggende, om het haare tot behoudenis en welvaaren van den Lande en de goede In- en Opgezeetenen van dien te contribueeren, op haar Ed. Mog. gemoederen soo veel inpressie soude moogen hebben, dat, met postpositie van alle eigenbelang en particuliere vues, eindelyk eens te saamen de handen aan het werk wierden geslaagen, en de saaken der Rivieren eenmaal tot consistentie gebragt.

Waar na welgemelde Borggraaf aan haar Edele Mog. heeft kennis gegeeven, in de eerste plaats, dat gepasseerde Sondag was ingekoomen een Missive van de Kleefmarksche Krygs- en Domeinkamer van den 18 deeser, over het voorsien van den hoek van de Millingsche Bandyk, en het leggen van een soogenaamde Schutdyk, welke na haar gedagten niet alleen soude konnen strekken tot behoud van dien Dyk, maar ook om een beter directie aan den Stroom aldaar te geeven.

Ten anderen, dat nog ontfangen had het Rapport van den Landmeeter Beyerink, in de afgeloopene week, een nader inspectie van de Spyksche werken, mitsgaders van den toestand der Rivier booven en in de wyde mond van het Pannerdensche Canaal gedaan hebbende, en het geene hy by die occasie ten aansien van een considerabele Kribbe, ter lengte van ongeveer honderd twintig roeden, welke op het Kleefsche in den Rhyn booven de Huisensche Vaart, teegens over het Land van de Pley wierd aangelegt, hadde ontdekt gehad.

Welk een en ander geleesen zynde, soo is door de Gecommitteerdens van Holland en Utrecht daar van Copie versogt, om te strekken tot derselver narigt.

Voorts zyn tot ververssinge van het geheugen geleesen de geprojecteerde Poincten in de besoignes, den 9 November 1763, en eenige volgende dagen, binnen de Stad van Arnhem gehouden (*), soo wel

(*) Zie de NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN, XVIII Deel (1764) bladz. 65.

wel als de Missive van de Heeren Gecommitteerdens van Holland en Utrecht, den 15 Mey deeses jaars (*) aan de Gecommitteerdens van Gelderland geschreeven, op het subject van het werk der Rivieren, en het expedient tot wegneeming, waar het moogelyk, van de nog subsisteerende differenten, onder verscheide bepaalingen nogtans daar by voorgeslaagen, gelyk meede het Antwoord van de Gelderfche Gecommitteerdens van den 6 Juny (†) daar aan volgende, tot Bylaage hebbende de Resolutie van de Heeren Staaten des Quartiers van Nymegen van den 3 derselve Maand, houdende, dat aan het selve dit werk van soo veel gewigt, en de gevolgen van dien soo beswaarlyk en van sulk een verre uitsigt voorgekoomen waaren, dat het haar leet deede, dat sig in het geproponeerde expedient niet konden geeven, maar genootdrongen waaren het selve te declineeren.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneer, de in eenige Conferentien over de Rivieren.

Na welkers lecture hebben de Heeren Gecommitteerdens 's Lands van Utrecht Copie van laatstgemelde Brief en Resolutie van het Quartier van Nymegen versogt, met byvoeginge, dat sig omtrent desselfs inhoud op morgen souden expliceeren.

Vervolgens in overweeginge genoomen weesende, welke Pointen thans ter behandelinge voorgenoomen, en vervolgens, om eenmaal tot een afkomst van saaken te koomen, gereguleerd en vastgesteld souden behooren te worden; Is goedgevonden, vooraf de aanweesende kundige Persoonen van de respective Provincien te gelasten, om ieder affonderlyk op te geeven syne considTeratien en schriftelyk Advis, ten aansien van het geene, na haar gedagten, omtrent de navolgende Pointen, ter bereikinge van de twee voorgestelde groote oogmerken, namentlyk, de vaarbaarheid van de drie Riviertakken van den Boovenrhyn aan de eene kant, en aan de andere zyde, om aan ieder derselver

(*) Zie hier voren, bladz. 898.
(†) Zie hier voren, bladz. 901, 909.

GELDERLAND, ENZ.

felver fyne vereischte proportie van Waater, foo by een hooge als laage Rivier te geeven, foude konnen en dienen gedaan of werkftellig gemaakt te worden.

Verbael van het gebejoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

1. Ontrent den verfanden Mond van den ouden Rhyn.

2. Omtrent den 's Gravenwaart en het afbreekende Schaar aldaar.

3. In opfigt van de gefteltheid van het Herwenfche Schaar en den weggeloopenen Dyk aldaar.

4. Omtrent Millingen en de verfanding van de Mond van het Pannerdenfche Canaal.

5. Ten aanfien van de Mond van den Ysfel, fpeciaal lettende op de nieuwe aengelegt werdende Kribbe uit den Huisfenfchen Waard.

En laatftelyk, op de ingekoomene Brief met de ftukken van de Kleefmarkfche Krygs- en Domainkaamer, raakende het leggen van een foogenaamde Schutdyk op het Millingfche, of wel een weinig hooger op het Bimmenfche, ten einde de voorfz. Confideratien en Advifen op morgen geleefen en geëxamineert zynde, men fig als dan dien aangaande nader fal konnen verklaaren en bepaalen.

Donderdag den 23 October 1766.

De befoignes hervat weefende, zyn ter Vergaderinge door de kundige Perfoonen overgegeeven en verders geleefen der felver fchriftelyke Confideratien en Advifen op de Poincten, gisteren aan defelven voorgefteld, alle hier na geinfereert, en hebben de Gecommitteerdens der refpective Provincien hier van verfogt een Affchrift, ten einde het een ander met attentie te konnen examineeren, en fig als dan daar omtrent nader op morgen te verklaaren.

Volgen de Confideratien en Advifen.

Confideratien en Advis overgegeeven aan hun Edele Mog. de Heeren Gecommitteerdens tot het beneficeeren van Nederrhyn

rhyn en Ysfel, op de voorgestelde volgende Poincten.

1. *Omtrent de Mond van den ouden Rhyn.*
2. *Omtrent de 's Gravenwaard en het afbreekende Schaar aldaar.*
3. *Omtrent de gesteltheid van Herwen en den weggeloopen Dyk aldaar.*
4. *Omtrent Millingen en de versanding van den Mond van het Pannerdensche Canaal.*
5. *Ten aansien van de Mond van den Ysfel, speciaal lettende op de nieuw aangelegt wordende Krib aldaar.*

En laatstelyk op de ingekoomene Brief met de stukken van de Kleefsche Krygs- en Domeinkamer.

Door Frederik Beyerink, by den Hove van Gelderland geadmitteert Landmeeter.

GELDERLAND, ENZ. *Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.*

Edele Mogende Heeren,

Wat het eerste Point betreft, aangaande de Mond van den ouden Rhyn.

Deese Mond is na verloop van tyd, na dat de Spykfche Dyk ingelegt is, weederom eenigsints uitgeschuurt, gelyk sulks ook de Heer Professor Lulofs in desselfs Memorie van den 28 July 1761 heeft aangemerkt, soo dat door deselve by een hooge Rivier meerder Waater als voorheen na den Nederrhyn word afgesonden, waar by dan nog zydelings wel het meeste waater, daar by koomende invallen, meede derwaarts heenen send.

Zoo diende by provisie dit zydlings invallend Waater gekeert te worden, het welk konde geschieden door het leggen van een Dyk over 's Gravenwaard, van deesen Mond af tot aan den Herwenschen Kruysdyk, het welk verrigt zynde men als dan bevond, dat den Beneedenrhyn sig nog met te veel Waater na de bepaalde proportie be-

GEL-DER-LAHD, ENZ.

Verbael van het gebe-Joigneer-de in eenige Confe-rentien over de Rivie-ren.

swaart vind, dan konde sulks altyd door het nauwer bekrammen der Mond selve, pro rato geremedieert worden.

Edog vermits, en 's Gravenwaerd, en de Mond van den ouden Rhyn Kleefsch Territoir is, soude sulks te effectueeren zyn, met vernieuwing van aandrang by de Kleefsche Krygs- en Domain-kamer, gelyk sulks (volgens boovengemelde Memorie van de Heer Professor Lulofs) in den jare 1756, door de Heeren Gecommitteerdens van Utrecht en Overyssel aandringende (selfs op de geheele toedamming van gemelde Mond) het soo verre bragten, dat de Krygs- en Domein-kamer daar toe des tyds wel eenige geneegentheid toonde te hebben.

2. Omtrent de 's Gravenwaard en het afbreekende Schaar aldaar.

Dewyl de bevinding doet sien, dat de Grintplaat en aanwas by de Tolkamer sig hoe langer hoe meerder na omlaag voor dit Schaar heenen schiet, en het selve daar door gedekt word tot selfs als by het Huis van . . . . van Berk.

Soo soude alleen het beneedenste gedeelte met Bleeswerk dienen gedekt te worden, trouwens het selve sal evenwel noodsaakelyk zyn, in val uit dat Schaar een Krib tot bewaaringe van den verderen inbreuk van het Herwensche Schaar soude gelegt worden, waarvan aanstonds nader.

3. Omtrent de gesteltheid van Herwen en den weggeloopen Dyk aldaar.

Dit Point is van soo een groot belang, dat 'er thans het geheele welzyn of ruïn van vier Provincien van afhangt, zynde het gevaar soo groot, dat 'er thans byna geen hulpmiddelen meer schynen overgebleeven te zyn, ten minsten niet de zulke, op welke men in der voegen veilig soude kunnen besluiten, dat 'er geen vrees van kwade uitslag zoude overblyven.

Om egter na vermogen, volgens pligt, omtrent de middelen ter bewaaring van het Schaar, soo verre het sig daar nog laat vinden, voorteſtellen, soo is het

Dat

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Confe-rentien over de Rivieren.

A. Dat den Ondergeschreeven, te saamen met den Landmeeter van Rhynland M. Bolstra, by Verbaal van 4 Juny 1765, het gemelde Schaar, als ook de doenmaalige situatie der Rivier aldaar, hebben geoordeelt, om was het moogelyk nog aan het oogmerk te voldoen;

1. Dat tot dekking van het inschaaren des Oevers van Herwen, sulks verrigt soude kunnen worden met het benedenste deel der zelve, provisioneel ter lengte van twintig of meer roeden na bevind, booven het nog overgebleeven oude Bleeswerk, met een nieuw te bekleeden.

2. Dat uit den Oever van de 's Gravenwaardsche Landen, tot verbeetering der Rivier, tot dekking en ontsetting der gemelde inschaaring, vereischt word het leggen van een suffisante Krib op vyftig a festig roeden, booven de oude Waal te beginnen, rajende omtrent op het beneedeneinde Dyks, by het geweesene Huis van Ophuisen, ter lengte van een honderd roeden of meer, soo als na uitdragt van saaken onder het bewerken sal bevonden worden.

3. Dat het Schaar booven de Nek van gemelde Krib langs den 's Gravenwaardschen Oever, tot conservatie van deselve en tot securiteit van de Krib, ter distantie van ongeveer honderd roeden met Bleeswerk diende belegt te werden.

4. Dat een Inlaagdyk op de Herwensche Grond soude gelegt moeten worden, (niet gelyk in voorige Verbaalen genoteert en geprojecteert was, namentlyk, om deselve te leggen in een regte Linie van den hoek Dyks af, even boven het Huis van . . . . Verwajen, sig sluitende even booven de Aartsche Moolen aan den Dyk aldaar, zynde ongeveer een distantie van . . . roeden) maar te beginnen wel aan den gemelden hoek by Verwajen, dog deselve wat ingeboogen vervolgende ter distantie van ongeveer vier honderd roeden, vervolgens verder sig ombuigende, invoegen, dat deselve aan de buitenzyde der Gragt van Bosway, pasfeerende aan den Kruisdyk even boo-

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

van den Mond des ouden Rhyns af, tot aan het Pannerdensche Canaal toe, regulier geslooten was, het welk volgens de uitvoering van het ander Project, met voege niet soude kunnen geschieden.

B. De Heer Professor Lulofs heeft, in de meergemelde Memorie van 28 July 1761, ter verbeetering der Rivier by het ontset van Herwen genoteerd,

Dat de voorheen meer als eens geproponeerde doorsnyding van den Bylandschen Waard geheel noodsaakelyk is.

Den Ondergeschreeven, met den Landmeeter M. Bolstra, hebben by Verbaal van 29 April 1763, sig gedeclareert in het nut der doorsnyding van den selven (door gemelde Heer Professor 5 Mey 1762, verder aangedrongen, tot ontset van het Herwensche Schaar als andersints) het met syn Wel Ed. volkoomen eens te zyn; gelyk den Ondergeschreeven by deesen ook nog, na syn geringe vermoogens erkend, als een saak ten hoogste raadsaam te weesen.

4. Omtrent Millingen en de versanding van de Mond van het Pannerdensche Canaal.

Dat door de sterken inbreuk van en tot Herwen de omwenteling der Stroom van daar seer sterk op Millingen aangevallen heeft, en thans nog veroorsaakt, dat den geheelen Oever beneeden Millingen hoe langs hoe meer inschaard, waar door de Rivier aldaar een overgroote breedte verkreegen hebbende, heeft de force der Stroom sig dus doende allengskens van het Canaal afgewend, waar door den soogenoemden Rug voor de Mond van het Canaal is gebooren tot ruine van de Navigatie.

Den Ondergeschreeven vermeent, vermits de holle inschaaring des Oevers beneeden Millingen sulks veroorsaakt heeft, dat tot redres soude dienen

1. Dat het Schaar van Millingen, het welke reeds voor het Dorp van booven het Veerhuis af, tot voorby het Huis van den Baakenmeester Tyssen, reeds door Waater en Bleeswerken gedekt is,

is, het selve van daar verder na beneeden dient gevervolgt te worden, tot ruim voorby den nu weggespoelden Steenoven, om dus de verdere Inschaaring te beletten, op dat de Rug niet erger werden mag.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

2. Dat vermits dit gedekte Bleeswerk wel bewaart, maar geen Stroom oversettende kragt heeft om den Rug weg te neemen, aldaar noodsaakelyk ten minsten eene Krib moet uitgestooken worden, om de breedte der Rivier wat te beneemen, of ten minste de Stroom wat van die zyde af te wenden, ten einde de hoogte van dien Ring van langsaamerhand te doen verdwynen.

3. Vermits de wangestalte der Kifwaardsche Grind veroorsaakt, dat by een hooge Rivier het waater kort langs den Pannerdenschen Oever over deselve na het Canaal heenen strykt, en dus op den Rug de swakste stroom overlaat, soo vermeend de Ondergeschreeven wel dienstig soude weesen, dat aan de oostzyde der Rivier, op een seekere bequaame plaats daar toe verkiesende, uit de Pannerdensche Waarden, van gelyke meede een Krib uit te steeken, waar door de vrye loop van dat waater gestuit wordende, het selve met dat, het welk de voorgemelde Krib van de overzyde affet, te saamen met soo veel kragt konde voortvloeijen, dat de Rug door deselve mogte uitspoelen en verdwynen.

4. Ten aansien van de mond van den Ysfel, speciaal lettende op de nieuw aangelegd wordende Krib aldaar.

Wat de mond van den Ysfel betreft, soo bevind sig deselve thans soodanig, dat het Scephoofd aan desselfs benedenhoek geleegen hebbende, in de gepasseerde soomer geheel is weggespoelt niet alleen, maar is selfs de geheele hoek van den Ryswaart daar agter leggende geruineert.

Soo dat den Ysfelmond aan den benedenkant meer ruimte bekoomen hebbende, het Sand, het welk sig in een groote meenigte aan den booven-

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

kant bevind te leggen, thans hoe langs hoe meer occasie heeft om sig voor en in de Mond needer te werpen, soo dat den 14 October (het waater aan de Peil te Arnhem drie voet drie duim zynde) 'er geen Schip welk agt a neegen duimen diep gaat, meer in- of uitkoomen kon.

De aangelegde Krib kan, op sig selven aangemerkt, niet veel goeds uitwerken, want het Sand, dat voor de Pley en booven de Mond sig bevind, sal van daar verder den hoek om in een groote meenigte voor den mond van den Ysfel sig neederwerpen, ten waare dat 'er aan de overzyde volgens Verbaal van . . . . . . de daar in vermelde twee à drie Kribben gelegt wierden, als dan konden die alle van nut zyn om den Ysfel vaarbaarder te maaken, te meer soo de daar by geprojecteerde Dyk voor de Pley mogte gelegt worden.

Eindelyk op de ingekoomene Brief met de stukken van de Cleef-Markfche Krygs- en Domeinkaamer.

Hier omtrent kan de Ondergeschreeven weinig berigten, vermits deselve de grootheid van het gevaar, omtrent de daar in gementioneerde hoek Dyks, thans niet kent, dog weet wel dat die strank daar langs loopende eigentlyk geen groote schaade daar aan toebrengen kan, vermits 'er een groot Voorland gevonden word, het welk gedeeltelyk met Boomen beplant de force van het hooge Rivier Waaters aanslag grootelyks teegengaat en verbreekt.

Edog, soo wanneer tot de doorgraaving van den Bylandschen Waard mogt geresolveert worden, was het bewaaren van die Dyk een noodsaakelyk Stuk.

De Ondergeschreeven verhoopt, vermits de kortheid des tyds tot dit opstel belet heeft alles naauwkeuriger te detailleeren, egter eenigsints aan de intentie van U Edele Mogende beantwoort te hebben.

's Hage den 23 October 1766.

Was geteekent,

Fredrik Beyerinck.

Edele

Edele Mogende Heeren!

GELDERLAND, ENZ. *Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.*

Door U Edele Mog. gelast zynde, om myne consideratien en advis op te geeven over deses my ter hand gestelde seer gewigtige Pointen, sal ik kortelyk remarqueeren, omtrent *het eerste* (*) *betreffende den Mond van den versanden Rhyn;* dat wel deese Mond volgens Conventie niet wyder moest zyn, dan tagtig roeden of selfs minder, maar dat deselve nu een wydte heeft van meer dan honderd seeventig roeden, waar door, als de Rivier tot seeventien en meer voeten aan den Peilpaal te Arnhem opryst, een groote quantiteit Waaters door het Bed van dien ouden Rhyn na den Nederrhyn en Ysfel afkomt, edog de pogingen, die tot nog toe by de Cleefsche Regeeringe zyn aangewend, om dien Mond geslooten of vernaauwt te krygen, zyn vrugteloos geweest, hoe wenschelyk het anders soude geweest zyn, dat men het laatste ten minste had kunnen obtineeren: ondertusschen is dit stuk naauw geconnecteert met het tweede Point, nademaal het sluiten van dien Mond weinig soude helpen, als Gravenwaart niet herdykt en de Booterdyk hersteld word; indien toch geen van beide geschied, kan het waater, over 's Gravenwaart heen loopende, sig overstorten in het versande Bed.

Het *tweede* stuk (†) dan betreffende de *'s Gravenwaard en het afbrekende Schaar aldaar*, de herdykinge is noodsaakelyk, dewyl als men het op de versterkinge van den Osfenwaardschen Dam, op de herstelling van den Kruisdyk en van den Booter-

(*) Ten opsigte van dit Point souden de Heeren Gecommitteerden het eens zyn, indien niet het Quartier van Nymegen eenige difficulteit daar in vond.

(§) Omtrent dit Point is het Quartier van Nymeegen, in 1764, minder facil geweest dan in 1763, toen men de nadeelige effecten van de amotie des Millingschen Somerdams nog niet ondervonden had aan de Millingsche Waarden.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

terdyk (die op Cleefs Territoir legt) wilde laaten aankoomen, de Eigenaaren van de onbedykte Landen of van 's Gravenwaart self niet souden geinteresseert zyn by het behoud van deese versterkte en gerepareerde Dyken. Maar het is reeds ondervonden, dat de Cleefsche Regeeringe, door eenige nabuurige Dykstoelen difficil gemaakt zynde, niet wil consenteeren in een *Waatervryen* Dyk, soo dat men sig of direct aan den Koning van Pruissen sal moeten addresseeren, of soo dit van geen meer effect is sig moeten te vreeden houden met een *boogen Soomerdam*, al was het dat hy niet meer dan agttien voeten waater konde keeren.

Edog het herdyken van 's Gravenwaart soude op den duur niet voldoen, als niet teffens *twee capitaale Kribben* (*) aan desselfs Oever gelegt werden, die in staat zyn om aan den Stroom een beetere directie te geeven, om de Punt van de Bylandsche Grindwelle te doen afneemen, en teffens om te prævenieeren, dat 'er door het maaken van een Inlaagdyk tot sluitinge van den Polder der *drie* of nu genoegsaam der *twee* Dorpen Aart en Pannerden het Geld onnuttelykverspilt worde.

Het *derde* Point (†) raakende *de gesteltheid van Herwen en den weggeloopen Dyk aldaar*, de Polder is deesen Soomer op eene jammerlyke wyse geinundeert, selfs tot nadeel van het Pannerdensche Canaal, en sulks door een waaters hoogte van zestien voeten en agt en een halve duimen aan den Peilpaal te Arnhem, selfs is de nieuwgelegde Dam doorgebrooken, overgeloopen en weggespoelt, toen het Waater nog tot geen sestien voeten was ge-

(*) Het getal, de plaatse en het oogmerk van deese Kribben is het voornaamste differentiale Point geweest tusschen het Quartier van Nymegen en tusschen de Provincie van Utrecht, soo in 1763 als 1764.

(†) Dit Point is nu verandert, seedert dat het liggen van den geprojecteerden Inlaagdyk in 1763 onnut en selfs onmoogelyk geworden is, door het verloop der Rivier en het wegspoelen van Herwen.

geklommen, waar uit ligt is op te maaken, welke calamiteiten 'er te wagten zyn, niet flegts voor de Ingezeetenen aldaar, maar voor de vier geinteresſeerde Provincien, als deeſe weg openblyft en het waater in den aanſtaanden Winter tot agtien ja neegentien voeten opryst, daar het op geen grond altoos te verwagten is, dat men deeſen aanſtaanden Winter reeds een middelmaatige Waaters hoogte ſal houden. Dus ſoude het noodſaakelyk zyn, dat men alle vermoogens inſpande, om ſonder eenig tydverſuim nog voor den Winter een Dyk te leggen van het Huis van Verwaajen tot op de Aartſche Koornmoolen, of (het geen nog merkelyk beeter en heilſaamer ſoude zyn) van het Huis van Verwaajen op de Aartſche Koornmoolen raaijende, ter langte van vier honderd roeden, en ſig vervolgens omſwaaiende langs Bosway, en ſluitende aan den 's Gravenwaardſchen Dam, die een ſluisje heeft aan de oude Waal. Het ſoude tog hard zyn voor de Herwenſche Ingezeetenen, dat ſy ſig ſaagen buiten Dyken, na dat ſy nieuwe Wooningen aan hunnen Rhyndyk gebouwt hebben, in plaatſe van de oude Huiſen, die door het Rivierwaater voor een groot gedeelte waaren ingeſwolgen, daar ſy belang ſouden hebben by de conſervatie van deeſen laatſten Dyk, en niet by die van den eerstgemelden.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebeſoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

Het *vierde* Point, betreffende *het Millingſche en de verſandinge boven den Mond van het Pannerdenſche Canaal*, indien de Heeren Staaten der geïnteresſeerde Provincien konnen goedvinden, om met toeſtemminge van de Cleefſche Regeeringe de Bylandſche Waart door te ſnyden, ſoude Millingen ontſet en de verſandinge booven den Mond van het Pannerdenſche Canaal weggenoomen worden, doordien de Rivier niet langer op het Millingſche ſoude aanvallen, en de vermeerderde ſnelheid van den Stroom de ſanden ſoude wegſchuuren. Maar dewyl dit Project niet aanſtonds kan ter uitvoer gebragt worden, ſoo ſal 'er of iet moeten gedaan worden om Millingen te dekken,

GEL-DER-LAND, ENZ.

Verbael van het gebe-loigneer-de in eenige Confe-rentien over de Rivie-ren.

of men sal den schutdyk, door den Heer Erbelfeld geproponeert, met concurrentie van Cleefsland moeten leggen, schoon dit alleen niet genoeg sal zyn, dewyl die Dyk voornamentlyk soude dienen tot afwendinge van het waater, dat over de Bylandsche Waard heenvalt, by een hooge Rivier, en niet tot defensie van het Millingsche teegen den byna perpendiculairen aanval der Rivier; selfs soude men ten dienste en tot reddinge van het Pannerdensche Canaal en tot overdryvinge van het waater na de Pannerdensche zyde, de Pakwerken, door die van Millingen reeds gelegt, moeten verlangen en continueeren, leggende aan derselver beneeden end een of twee flaauwe Kribben, indien de Rug blyft incommodeeren, het geen ook van nut soude konnen zyn voor het inkoomen van de Waal, om verderffelyke inbuigingen van den Oever te prevenieëren.

En schoon nu een Geul geformeert schynt door de Rug of Dorpel boven het Canaal, egter is het te vreesen, dat die Geul by een hooger Rivier sal verminderen of verdwynen, dewyl de Stroom geheel en al loopt langs de Millingsche zyde.

De Mond van den Ysfel (zynde het *vyfde* Point) sal seekerlyk moeten geopend worden, en hieromtrent zyn het de Heeren Gecommitteerdens der drie Provincien in het jaar 1763 eens geweest, dewyl deese Rhyntak thans niet kan strekken tot eenige defensie der vereenigde Nederlanden, en dikwils ten eenemaal onbevaarbaar is: twee of drie Kribben aan de Malburgsche Zyde een weinig booven den Mond van den Ysfel souden van veel dienst zyn, om dien Mond op te schuuren, en soo de Sanden aldaar te vast mogten op een gepakt zyn, soude men eenige Kunstmiddelen kunnen gebruiken, om deselve los te maken, maar soo de overloop van het Waater over de Pley konde belet worden, door het leggen van een Dyk daar ter plaatse, die nog het Waater te veel determineert, na den Nederrhyn, nog ook stoffe geeft tot klagten aan die van Malburgen, weegens het be-

benadeelen van hunnen Dyk, soude een van de voornaamste oorsaaken van het setten der sanden in den Mond weggenoomen zyn, en indien het beide konde geschieden, soude ik weinig nadeel vreesen uit het leggen van de Krib aan de Huissensche Waarden, die met geen quaad opset geprojecteert schynt, en die tog niet kan verhindert worden. Voorts zyn 'er in den Ysfel een ontelbaare meenigte van Kribben, welker getal van tyd tot tyd vermeerdert word, daar zyn enorme kromten in die Rivier, en swaare belemmeringen by Zutphen en Deventer, die in oude tyden niet geëxteert hebben, men soude deesen moeten soeken wegteneemen of te verminderen, om het Waater met meer gemak en in grooter quantiteit te kunnen afvoeren by een hooge Rivier, schoon men soude kunnen en moeten beginnen met het sluiten der Byweegen aan de regter zyde der Boovenwaal by 's Gravenwaard en Herwen.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

Het *laatste* Point raakende *den ingekoomen Brief met de stukken van de Cleefsche Krygs- en Domeinkaamer*, heb ik reeds geconsidereert by het vierde Point, soo verre het *Physique* betreft, moetende het *financiëele* overlaaten aan de overweeginge van U Edele Mog., schoon een enkel Rivierkundige, hoe eenvoudig ook in syne maniere van denken, ligt kan voorsien, dat het aan de Cleefsche Regeeringe nooit aan geleegentheid sal ontbreeken, om aansoek te doen, dat de geinteresseerde Provincien alle desastres ook op Cleefs Territoir met Nederlands Geld moogen prævenieeren. In hoope van hier meede eenigermaate en na tyds omstandigheeden aan de intentie van U Edele Mog. voldaan te hebben, en na toewenschinge van alle heil over de gewigtige deliberatien van U Ed. Mog., heb ik de eer van my met schuldige veneratie te teekenen.

Edele Mogende Heeren,

Onderstond,

U Edele Mog. seer gehoorsaame en onderdanige Dienaar.

's Hage den 23 October 1766. Geteekent *Joh. Lulofs.*

GEL-
DER-
LAND,
ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

By de Pro Memoria word gevraagt Consideratien en Advis.

1. *Omtrent den Mond van den ouden Rhyn.*

Het is bekent dat volgens de Conventie van 1745, over het Spyk, die Mond een wydte van ongeveer seeventig roeden soude blyven houden; en volgens de gemeeten Kaart van 1751, bevind men dat die Mond tot circa honderd tagtig roeden verwyd was. En is men in November 1763 geconvenieert, by de herdykinge van 's Gravenwaart, de voorensgemelde wydte weeder op omtrent seeventig roeden te brengen.

Hier is nog by te voegen dat, aan de zyde van Schenkenschans, of zuidzyde der Rivier teegen over deesen versanden Mond, verscheide Dammen en Kribben seedert korten tyd gemaakt zyn, waar door men meent meer Waater in dien Mond te dringen, en het eind van den Spykschen Dyk te doen wegbreeken.

2. *Omtrent 's Gravenwaard.*

Hier is de in November 1763 geconvenieerde herdyking bekent. Het Schaar belangende heeft men, by de peilinge, den 29 Mey 1765 gedaan, bevonden, dat het voor de geheele uitgestrektheid van het 's Gravenwaardsche Schaar veel ondieper geworden was als by de peilinge van 9 July 1761, welke verondiepinge continueerende, niet noodig sal zyn aldaar Kribbens te leggen.

3. *Belangende het Schaar te Herwen.*

Bevind men by de inspectie en peilinge, den 29 en 30 Mey 1765 gedaan, dat de Rivier thans aldaar soodanige voordeelige directie had gekreegen, dat de force van de Stroom het nog overgebleeven oud Bleeswerk beneeden het Huis van Teunis Ophuysen niet alleen verlaaten heeft, maar daar voor reeds een considerabele aanwas gekoomen was, en dat de meest seekerste manier en de minst kostbaarste om de verdere afbraak aldaar te stuiten, soude bestaan in te executeeren het geene haar Ed. Mog. van Nymegen den 6 Augusti 1762

en

en 27 Mey 1763, by herhaalinge begeert hebben, *dat van het oude Bleeswerk opwaarts ter lengte van circa tagtig roeden tot in de sig aldaar bevindende Bogt een capitaal Bleeswerk om het Schaar te behouden gelegt wierd*, en dat by een verdere inbraak na booven, eenige jaaren daar na, eerst een, en naderhand een tweede Krib booven dit Bleeswerk gelegt wierd, soo als dit meede by opgemelde haar Edele Mog. den 6 Augusti 1762 geadviseert is.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

De herdyking van de Dorpen Aart en Pannerden belangende, weet men het geproponeerde.

4. *Millingschen Schoordyk belangende.*

Weet men, dat de Geërfdens aldaar, reeds in 1760, sig teegen een aldaar geprojecteerde Inlaagdyk geopposeert en gesustineert hebben, dat die Schoordyk van booven ontset was, dit is ook soo bevonden by de peilinge gedaan nu in September van dit jaar van den Millingschen Schaardyk van voor het Huis Weduwe Brants, raaijende op het Huis van Sander Vierkens op den Kifwaard, soo dat niet noodig is, dat 'er Dyken of Kribben of een Bylandsche doorsnydinge gemaakt werden, om Millingen van booven te ontsetten.

Aangaande de verlamminge van den Mond van het Pannerdensche Canaal, de waare oorsaak daar van is dat geene, dat het boovengemelde ontset van Millingen veroorsaakt heeft, namentlyk de afbraak van den Kifwaard, want dat *swaare Grind*, dat voor deesen teegen over het Huis van de Weduwe Brands geleegen heeft, is afgesakt en legt nu voor een groot gedeelte in den Mond van het Canaal. Wilde men de vaarbaarheid niet meerder belemmeren, moest de Kifwaardschen Oever van booven voor verdere afbraak met Ryswerken gedekt worden; en om de Sanden in de Mond van het Canaal leggende van daar te verdryven, moest, *daar teegens over*, van den Millingschen Uitterwaard een à twee Kribben uitgestooken worden, waar door met een de laager geleegene Overbetuwsche Schoordyk van Doornenburg ten

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

deele geheel ontset, en een ander gedeelte merkelyk gesoulageert soude worden.

De Provincien die sig in 1745 engageerden om de proportie van de verdeelinge van het Waater, soo als toen vastgesteld wierd, altoos te conserveeren, hadden den afbraak van de Millingsche Uitterwaard omtrent de plaats, daar toen het Huis van Jan van Ryswyk gestaan heeft, behooren te beletten, maar dat geene dat versuimt is kan nu als vooren geredresseert worden.

5. *Mond van den Ysfel.*

Dewyl 'er tans gewerkt word aan een nieuwe Krib een quartier uurs booven de Mond van den Ysfel, die den afbraak of inschaaringe van de Pley sal vergrooten; welke Sanden, soo als de Landmeeter Beyerink in syn Rapport van den 18 deeser wel aanmerkt, affakkende, den Mond van den Ysfel, reeds langen tyd verlamt geweest zynde, nog verder souden verlammen, was 't noodig, sonder uitstel dit Schaar aan de Pley te dekken (*), waar over November 1763 reeds geconvenieert is, ook dienden beneeden het Cleefsche Tolhuis, op de Margaretha Waard staande, de toen geproponeerde Krib of Kribbens ten eersten gelegt te worden, om de Sanden, die sig voor en in den Ysfelmond reeds geset hebben, te verdryven.

6. *De ingekoomen Brief van de Cleefsche Domeinkaamer belangende;*

Siet men, voornamentlyk uit de Bylaagen, genoegsaam, dat de Projectdyk boven Millingen, de geëxecuteerde Dyk op de Kekerdomsche Uitterwaarden, en nog andere, uit deselfde souce komen.

Uit het geene booven by Num. 4 ter needergesteld is, blykt, dat de Millingsche Geërfdens in 1760 reeds veel beeter gedagten van haaren Schoordyk hadden, en dat de oude Strang (die men

(*) De Provintien konden ook instantien doen, om deesen arbeid te doen staaken, of soo te veranderen, dat sulks minder schaadelyk was.

men een groot gedeelte van dit jaar droog heeft zien leggen) soo vreeslyk niet is, als de Projecteurs van den Beschutdyk als nu te kennen geeven, na dat die toestand seedert die tyd soo veel verbeetert is.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebejoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

Daar nu de vier Provincien nooit onder sig eenige engagementen aangegaan hebben, om de Dyken van de particuliere Districten of Polders te beveiligen, komt in ondersoek, of de geprojecteerde Uiterwaards Dyk ook iets soude contribueeren tot conservatie van den Nederrhyn: maar daar het sigtbaar is, dat die Dyk den aandrang van het water op de Kifwaard maar soude vergrooten, desselfs afbraak vermeerderen, en de ondervinding nu reeds heeft doen sien de fatale gevolgen, die door den afbraak der Kifwaardsche Sanden, met betrekking van de Scheepvaart, reeds plaats hebben, is genoeg te sien, dat de Provincien, die soo veel belang hebben by de conservatie van den Nederrhyn, de bekostiging van deesen Projectdyk qualyk afgevergt werd, om niet te melden dat door dien dyk nog verscheiden andere inconvenienten voor de wederzydsche en boovengeleegene Dyken en Landen veroorsaakt souden worden.

's Hage den Geteekent,
23 *October* 1766. *A. C. Veltgen.*

De Heeren Gecommitteerdens 's Lands van Utrecht, de Brief van de Gecommitteerdens van Gelderland van den 6 Juny laatstleeden, en bygehoorende Resolutie van het Quartier van Nymegen van den 3 daar bevoorens, op gister overgenoomen hebbende, om sig nader te verklaaren, hebben als nu versogt, dat het navolgende ten Verbaale mogt werden geinsereert.

De Heeren Stichtsche Gecommitteerden hebben gister uit het hooren leesen van de Rescriptie der Heeren Gecommitteerden van Gelderland van den 6 Juny 1766, op de Missive van de Heeren Gecommitteerden van Holland en Utrecht, in dato den 15 Mey deeses jaars, met genoegen vernoomen

de

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

de confirmatie van het geen hun van ter zyden berigt was, dat namentlyk de Heeren Gecommitteerden van Zutphen en Veluwe geen swaarigheid hebben gemaakt, uit naame van de Heeren Staaten der Quartieren, sig te voegen met den voorslag, by de voorsz. Missive door de welgemelde Heeren Gecommitteerden van Holland en Utrecht gedaan.

Sy hadden wel gewenscht, dat ook de Heeren Staaten des Quartiers van Nymegen hadden konnen goedvinden dien voorslag te aggreëeren en te accepteeren, waar door men soude hebben moogen hoopen, het differentiaale Point noopens Herwen vereffent, de openstaande Byweegen uit de Boovenwaal na den Nederrhyn eindelyk weeder geslooten, en de vaarbaarheid van den Gelderschen Ysel bevordert te sien.

De Heeren Stichtsche Gecommitteerden sullen sig thans niet inlaaten in een discussie van het geen in de Resolutie der welgemelde Heeren Staaten van den 3 Juny 1766 (dienende tot Bylaage van de voorsz. Rescriptie) vervat is, betrekkelyk tot de oorsaaken van het verloop van het Herwensche Schaar, en den toestand van den Polder der drie Dorpen, en desselfs Ingezeetenen, met de daar uit afgeleide gevolgen.

Sy meenen uit den inhoud van die Resolutie te moogen besluiten, dat, schoon de Heeren Staaten des gemelden Quartiers niet hebben konnen verstaan tot het aanneemen van het bewuste aanbod, haar Edele Mog. egter geen swaarigheid daar in vinden, dat 's Gravenwaard en de Polder der drie Dorpen herdykt, en dus de Kring van den ouden Rhynmond af tot aan het Pannerdensche Canaal toe weder geslooten, en de vaarbaarheid van den Mond van den Gelderschen Ysel behoorlyk hersteld werde, en dat derhalven deselve Heeren Staaten het op die Pointen eens zyn met de Provincien van Holland en Utrecht, en de Quartieren van Zutphen en Veluwen.

Blykende aan den anderen kant uit de boovenge-

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

gemelde Misſive en Reſcriptie, dat die twee Provincien en Quartieren, ſchoon daar toe ongehouden, egter niet ongeneegen zyn, om geſaamentlyk aan het Quartier van Nymegen een toereikende ſomme van Penningen te furneeren, ten einde daar voor het Schaar van Herwen teegen verderen afbraak, en den Polder der drie Dorpen aan de Waalzyde teegen overſtroomingen te dekken, en op den duur gedekt te houden.

Weshalven de Heeren Stichtſche Gecommitteerden in bedenken geeven, of de ſwaarigheid der Heeren Staaten des Quartiers van Nymegen teegen het bewuste aanbod niet door eenig temperament ſoude konnen weggenoomen worden, en of ten dien einde niet ſoude konnen dienen, dat, de gemelde voorſlag voor het overige in zyn geheel blyvende, aan het Quartier van Nymegen eens gefurneert werde een toereikende ſomme tot het maaken der noodige Ryswerken en Dyken, om het voorſz. Schaar en Polder teegen verderen afbraak en overſtroomingen te beveiligen, en dat, geduurende een ſeeker getal van jaaren, daarby gevoegt wierde een bepaalde jaarlykſche ſomme, om daar voor dat Schaar by aanhoudendheid gedekt en dien Polder geſlooten te houden.

Verſoekende ſy Heeren Utrechtſche Gecommitteerden de gedagten der Heeren Gecommitteerden van de andere Provincien hier omtrent te moogen verneemen. Alles onvermindert de deliberatien ſoo over den teegenwoordigen toeſtand van den Mond van het Pannerdenſche Canaal als andere Poinčten.

De Heeren Gecommitteerdens uit het Quartier van Nymegen hebben hier teegens doen aanteekenen.

Dat ſig als nog niet kunnen of moogen inlaaten in de gedaane voorſlag der Heeren Utrechtſche Gecommitteerdens of in ſoodanige andere, als ſoude tendeeren, om het Quartier van Nymeegen op ſulke of diergelyke voorwaarden met een ſeekere ſomme uit te koopen of af te ſetten, en daar tee-

GELDERLAND, ENZ.

Verbaal van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

gens het selve met dien vooruitsienden last en onderhoud voor altoos te beswaaren; Inhærerende ten dien einde de Resolutie van welgemelde Quartier van den 3 Juny deeses Jaars 1766, door de Heeren Gecommitteerdens van Gelderland, by Missive van den 6 Juny daar aan volgende, aan de Heeren Gecommitteerdens van Holland en 's Lands van Utrecht toegesonden, mitsgaders de nadere opgevolgde Declaratie, by 's Landschaps Resolutie den 14 Augusty laatstleeden vervat, en waar by welgemelde Gecommitteerdens uitdrukkelyk zyn gelast, geene diergelyke voorslaagen, of soogenoemde expedienten teegens eene seekere somme aan te neemen, maar die finaal te declineeren en af te wysen.

Haar Edele Mog. wydloopig met malkanderen gediscutieert hebbende het geen in het generaal, om den Nederrhyn en Ysfel teegens sulke swaare overstroomingen, waar aan deselven seedert eenige jaaren ongelukkig zyn geëxponeert geweest, te dekken, en teffens de vaarbaarheid soo van deselve, als de Waal, ieder na zyn proportie, te bevorderen, souden behooren werkstellig gemaakt te werden;

Voorts by deselve in overweeginge genoomen zynde, dat het niet wel moogelyk is voor als nog alle byweegen, tot dat einde dienende, te konnen sluiten, of daar omtrent met de noodige werken aan te leggen eenige toereikende Mesures te neemen;

Hebben, onder approbatie nogtans van derselver respective Heeren Principaalen, om by provisie eenigsints daar in te voorsien, goedgevonden, dat, in conformité van het Project van den Professor Lulofs, tot Herwen sal worden aangelegd en gemaakt eenen Inlaaglyk ter sulker lengte, hoogte en breedte, als om alle overstroomingen aldaar aftewenden noodig sal worden geoordeelt.

Dat die ten allerspoedigste, terwyl het Saisoen al wat verre verloopen is, publicquelyk aan de minst aanneemende sal worden aanbesteed, en dat

de

de kosten daar van door de vier Provincien, op den voet als die van de Spykſche Werken, ſullen worden gefourneert.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebeſoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

Zynde aan de kundige Perſoonen der voorſz. Provincien gedemandeert, om ſonder tydverſuim de Conditien en Beſteeding in gereedheid te brengen, ten einde deſelve geſien en geëxamineert weeſende, als dan den dag tot de beſteedinge te bepaalen, en alomme ſoo als gebruikelyk te laaten publiceeren.

De Heeren Gecommitteerdens 's Lands van Utrecht hebben verklaart, dat, ſchoon het ſeer onſeeker was, of die Dyk nog voor de Winter ſal konnen werden gelegt, en of deſelve ('s Gravenwaart open blyvende) wel eenig effect ſal konnen doen, geproportioneert met de kosten daar aan te impendeeren, egter ſiende de groote inclinatie van de Heeren Gecommitteerdens van Gelderland en Holland, voor het maaken van dien Dyk in dit verloopen Saiſoen, ſy ten blyke van hunne toegeeventheid de uitvoering niet ſullen teegen houden.

De Heeren Gecommitteerdens van de Provincie van Overysſel hebben gedeclareert, dat, ſchoon wel in deeſe van haare Heeren Principaalen ongelast waaren, en derhalven dit Poinct, ſoo wel als alle andere moesten overneemen, nogtans aannaamen op het ſpoedigſte daar van rapport te ſullen doen, en het ſelve aan haare Heeren Principaalen ten favorabelſte te ſullen voorbrengen en recommandeeren.

Vrydag den 24 October 1766. Preſenten als boven.

By reſumtie gedelibereert zynde op de Conſideratien en Adviſen van de kundige Lieden, laatstleeden Woensdag ter Vergaderinge overgegeeven; Hebben haar Ed. Mog. goedgevonden, die van Articul tot Articul na te gaan en te overweegen, om te ſien in hoe verre men over ieder Poinct en vervolgens over het geheele Werk het eens ſoude konnen worden.

I.

GEL-DER-LAND, ENZ.

Verbael van het gebe-soigneer-de in eenige Confe-rentien over de Rivie-ren.

I. Weesende mitsdien in de eerste plaats voorgekoomen het sluiten of vernaauwen van den versanden Mond van de oude Rhyn;

Waar omtrent alle de Advisen en sentimenten van de gesaamenlyke Gecommitteerden daar op zyn uitgekoomen, dat het te wenschen soude zyn, dat die Mond konde vernauwt worden, tot de wydte van circa seeventig roeden, by de Conventie van den jaare 1745 bepaalt, en dat men ten dien einde op nieuws by die van Cleef aansoek behoorde te doen.

II. Omtrent het tweede Poinct, betreffende de herdykinge van de 's Gravenwaart, eensdeels, en het voorsien van het Schaar aldaar, anderdeels.

De Heeren Gecommitteerdens van Gelderland en Holland waaren het daar in met malkander accoort, dat de 's Gravenwaart noodsakelyk herdykt behoorde te worden; dat men sig daar over soude dienen te addresseeren direct aan syn Koninglyke Majesteit van Pruyssen, en selfs dat het beeter soude zyn, met een Soomerdam, die agtien voeten Waater konde keeren, genoegen te neemen, dan dat men alles soude open laaten.

Edog de Utrechtsche Heeren Gecommitteerdens waaren van gedagten, dat de 's Gravenwaart, ten kosten van de Associatie, niet moest worden herdykt, soo sulks niet konde geschieden met een geheelen Waatervryen Dyk.

II. en III. En ten aansien van het tweede gedeelte van voorschreeve tweede Poinct, mitsgaders het derde Poinct, als veel connexie met malkanderen hebbende, zyn de verdere deliberatien gevallen op 's Gravenwaart en Herwen, teffens, nademaal de Kribben, die door sommige kundige Luiden zyn voorgeslaagen, soo wel tot dienst van Herwen, als van 's Gravenwaart souden strekken.

De Geldersche en Hollandsche Heeren Gecommitteerdens waaren het daar in met malkanderen eens, vermeenende, dat 'er twee Kribben souden moeten werden gelegt, ter plaatse daar die van den meesten dienst souden zyn, om aan den Stroom een

bee-

beeter directie te geeven, daar beneevens om de Punt van de Bylandsche Grindwelle te doen afschuuren, mitsgaders te prævenieeren, dat de geprojecteerde Inlaagdyk op het Herwensche niet vrugteloos wierd gelegt.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

Dat men voorts, om het overvallen van het Waater beneeden de onderste Kribbe tegen het Schaar te verhinderen, het nog resteerende Bleeswerk na booven soude moeten verlangen, tot aan de plaatse daar den overval van het Waater niet meer te vreesen was, het welk dan nader door Peilingen en Meetingen soude moeten worden bepaalt.

Edog de Utrechtsche Heeren Gecommitteerdens waaren van gedagten, dat, tot dekking van dat Schaar teegen verdere afbraak, van dienst soude weesen, het leggen van tagtig roeden Bleeswerk, soo als by Verbaal van den 4 Juny 1765, en nu by den Major Ingenieur Veltgen en den Landmeeter Beyerinck geadviseert is; dog wat het leggen van Kribben ten voorsz. einde belangt aan den Oever van 's Gravenwaard en Herwen, dat de uitgebragte Advisen der kundige Lieden dien aangaande verschillen, oordeelende de een, dat daar meede ten eersten, en van booven, en de ander van beneeden, en meest na verloop van eenigen tyd, behoord begonnen te worden; dat de beslissing van dit verschil voornaamelyk afhangt van den waaren toestand, waar in de saaken by 's Gravenwaard en Herwen sig thans actueel bevinden, waarvan sy Heeren Utrechtsche Gecommitteerden gaarne souden wenschen in het seekere onderregt te zyn, alvoorens te adviseeren over deese saake, die soo in haare gevolgen, als ten aensien der kosten, in der daad van seer veel consideratie is; dat sy dit te meer souden wenschen, daar de Heeren Gecommitteerdens van Holland, de Kribbe aan den 's Gravenwaardschen Oever, door den Landmeeter Beyerink, in syne overgeleeverde consideratien geproponeert, improbeerende, niets gedetermineerds omtrent de

Hhhh ge-

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

melde saake, insgelyks by gebreeke van de noodige informatien, noopens den boovengemelden toestand, hebben konnen adviseeren, maar alleen, dat het in het algemeen noodig zy Kribben te leggen, onbepaald waar, hoe veel, of van wat grootte.

En dat derhalven sy Heeren Stichtsche Gecommitteerden van opinie zyn, dat alvoorens omtrent dit Poinct iets vast te stellen, vooraf nadere en naauwkeurige informatien omtrent de tegenwoordige gesteldheid van de Schaaren van 's Gravenwaard en Herwen, en van den aanloop der Riviere op deselve, behooren ingenoomen te worden, ten einde te verneemen, of de toestand in der daad niet soodanig ten voordeele verandert is, (gelyk uit het Advis van den Landmeeter Beyerinck is op te maaken) dat aldaar geen voorziening vereischt word.

Voor het overige willen de gemelde Heeren Gecommitteerden dit hun Advis over de middelen ten voorsz. einde verstaan hebben gegeeven te worden, onvermindert de ongehoudentheid van de Provincie van Utrecht, om te lasten in de besorging van het Herwensche Schaar, als meede onvermindert de Propositie, by Missive van den 15 Mey deeses jaars door de gesamentlyke Heeren Gecommitteerden van Holland en Utrecht aan die van Gelderland gedaan, waar meede de Heeren Gecommitteerden van de Quartieren Zutphen en Veluwen sig hebben geconformeert.

IV. Omtrent het vierde Poinct raakende het Millingsche en de versandinge in den Mond van het Pannerdensche Canaal.

De Heeren Gecommitteerdens van Gelderland en Holland convenieerde insgelyks te saamen daar in, dat het Millingsche Bleeswerk moest worden gecontinueert tot omtrent de Steenoven van Dormans, en dat het aldaar in twee Kribben moest eindigen, welk soodanig gelegt soude moeten worden, dat den Oever na beneeden daar door voor verdere afbreuk beveiligt was.

De

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

De Utrechtsche Heeren verklaarden sig te houden geheel en al aan het Advis van den Ingenieur Major Veltgen, op dit stuk afgegeeven.

Te meer, daar de Heeren Gecommitteerdens van Holland uit naame van haare Heeren Principaalen declareerden, dat sonder doorsnydinge van de Bylandsche Waart alle de overige Middelen slegts provisioneel en palliatief waaren, en dat dat Project, als daar toe die van Cleef konden worden gedisponeert, ter uitvoer soude behooren te worden gebragt.

Hebbende by deese geleegentheid welgemelde Heeren Gecommitteerdens verklaart, te persisteeren by haar meermaale ingebragt Advis, noopens de voorschreeve doorsnyding, en dat sy de executie van dat Project, het geen haar gecommuniceert is, blyven aansien als ten uitterste nadeelig voor de vaarbaarheid van de Nederrhyn en Ysfel.

De Heeren Gecommitteerdens van Gelderland hebben, op het subject van de doorsnyding van den Bylandschen Waart, geinhæreert de Resolutie van haare Heeren Principaalen den 9 Mey 1760 genoomen.

Maandag den 27 October 1766. Presenten als boven.

V. De saaken waar die gepasseerde Vrydag waaren gelaten weeder opgevat weesende; is geleezen het vyfde Poinct van de voor aangetoogene Advisen der kundige Lieden, concerneerende den Mond van den Ysfel.

Hier over voornamentlyk tusschen de Heeren Gecommitteerdens van de Graafschap Zutphen en het Quartier van Veluwen ter eenre, en de Heeren Gecommitteerdens 's Lands van Utrecht ter andere zyde, verscheide discoursen gevallen weesende, sustineerende de eersten, dat niet alleen de vaarbaarheid van den Ysfel mogt worden in het oog gehouden, maar ook teffens belet, dat by continuatie de voorsz. Rivier met sulk een swaare Wa-

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

tervloed booven haar proportie; waar meede al seedert diversche jaaren de In- en Opgezeetenen langs deselve waaren belast, gelyk niemand konde contesteeren; niet verder wierden beswaart, en totaal soo doende geruineert.

En dat om dit laatste te obtineeren aan haar voor als nog geen beeter middel voorquam, dan dat den Dam of Dyk van het Fort Geldersoort af over de Hansbroeker Pley tot aan het hooge Land van de Konings Pley weeder wierde opgehaalt, en op die wyse het Waater na den Ysfel en Nederrhyn beeter bepaald, immers dat de geprojecteerde Kribben, op sig selfs genoomen, aan haar niet voldoende toescheenen, dewyl door der selver middel noodsaakelyk by een hooge Rivier nog al meer Waater die Rivier soude moeten afstroomen.

Daar ter contrarie de Utrechtsche Heeren vermeenden, dat soodane Dam of Dyk aan de noordzyde van den Rhyn, niet alleen aan den Mond van den Ysfel, maar ook aan den overgeleegen Malburgschen Dyk gantsch schaadelyk soude weesen, dat mitsdien aan de Pley het afbreekende Schaar, en het aanleggen van twee of meer Kribben langs de Malburgsche Dyk, na haar gedagten, absolut noodsaakelyk soude weesen.

Soo zyn de Geldersche en Hollandsche Heeren, om over dit stuk niet langer te contesteeren, daar in met malkanderen geconvenieert, dat eerst en vooral de vier Provincien te saamen daar toe behoorden te coöpereeren, dat de byweegen booven langs de Waal op een voldoende wyse wierden gesslooten;

Dat die geslooten zynde, men het effect van dien soude dienen aftewagten.

Soodanig, dat, wanneer des onaangesien de ondervinding quam te leeren, dat de Ysfel by continuatie met de afkoomende Waateren wiert gesurchargeert, de vier Provincien, sig nu alsdan en dan als nu engageerden, daar teegens, het zy door het leggen van de voorgeslaagen Dyk, het zy door

al-

alsulke andere Werken, als men het dienstig soude bevinden, na behooren te sullen voorsien.

En dat in dien val tessens al meede van de kant van het Malburgsche twee of meerder Kribben tot opruiminge, soo veel moogelyk, van de Mond van den Ysfel, ten kosten van gemelde vier Provincien sullen worden aangelegd, ten einde soo doende de twee oogmerken, die men sig altyd in deese heeft voorgesteld, namentlyk de vaarbaarheid van den Ysfel aan de eene zyde, en het beletten dat die Riviertak by hooge Waateren booven haar proportie niet langer worde beswaart, aan de andere zyde, geobtineert en bereikt sullen konnen worden.

GELDERLAND, ENZ. *Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.*

De Heeren Stichtsche Gecommitteerdens waaren van gedagten dat de Kribbe, welke by Heussen gelegd word, nadeelig is, soo in andere opsigten, als in het bysonder voor den Mond van den Gelderschen Ysfel, en dat om die reeden behoorde beproeft te worden, of de Cleefsche Regeering niet te beweegen soude zyn om dat Werk te doen staaken, of ten minsten om aan die Kribbe een min schaadelyke directie te doen geeven.

Ook vermeenen sy, dat het afbreekende Schaar, aan de Pley booven den Mond van den Ysfel geleegen, conform hun geadviseerde in de conferentien van de maand November 1763, behoort te worden gedekt teegen verderen afbraak, ten einde den toevoer van Sand daar van daan na dien Mond te beletten, en dat sulks in allen gevalle noodig is, selfs al wierd de voorschreeve Kribbe in het geheel niet, of op een min nadeelige wyse gelegd, dog dat, soo die Kribbe, invoegen als deselve gesegd word geprojecteert te zyn, gelegd word, als dan de gemelde dekking van den Oever van de Pley des te noodsaakelyker is, hoe meer de inbreeking van dien Oever door de Kribbe toeneemen sal, en hier door de versanding van den Ysfelmond vergroot sal worden.

Wyders verklaaren sy Heeren Stichtsche Gecommitteerden, dat de Heeren Staaten hunne

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

Principaalen met allen ernst verlangen, dat de byweegen uit de Bovenwaal na den Nederrhyn geslooten worden, niet alleen om aan den Beneedenrhyn en Lek, maar ook teffens te gelyk aan den Gelderschen Ysfel, eene wesendlyke vermindering van hoog Waater by een geswolle Rivier te besorgen.

Dat ook de hooggemelde Heeren Staaten met gelyken ernst wenschen, eindelyk eens den Mond van den Ysfel weeder geopend en vaarbaar te sien, tot defensie en nut van de Republicq in het gemeen, en op dat in het bysonder de Steeden en Landen by die Rivier geleegen niet langer ontset moogen blyven van de billyke voordeelen der Scheepvaart.

Sy Heeren Gecommitteerden oordeelen de opening en vaarbaarheid van den Riviermond van dat important belang voor den Staat, en voor de gemelde aangrensende Landen en Steeden te zyn, en soo overeenkomstig met de goede trouwe der Conventie, in het begin van deese eeuw tusschen Gelderland, Utrecht, en Overysfel opgeregt, dat sy vermeenen, dat al was onverhooptelyk de sluiting der boovengemelde byweegen niet te verkrygen, des niet te min hoe spoediger hoe beeter bequaame middelen behooren by de hand genoomen te worden, om den gemelden Ysfelmond vaarbaar te maaken.

Zynde van Advis, dat ten dien einde, behalven de voorsz. dekking van het Schaar van de Pley, noodig is, aan de overzyde van dien Riviermond op de bequaamste plaats Kribben te leggen, om daar door dien Mond te doen openscheuren, en dat met agterlaating der geproponeerde Bedyking van de Pley (waar omtrent sy inhæreeren hun schriftelyk advis van den 10 November 1763) afgewagt behoord te worden, wat uitwerking het middel dier Kribben doen sal, tot vermindering en wegneeming van de versanding van den meergemelden Riviermond, en dat, soo de uitkomste aan de verwagting niet mogte beantwoorden, als

dan

dan nader soodanige middelen dienen te worden beraamd en werkstellig gemaakt, als ter bereiking van het voorsz. einde bevonden sullen worden van nut en dienst te zyn.

GELDERLAND, *Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.*

De Heeren Gecommitteerdens van de Provincie van Overysfel hebben als nog dit Poinct, soo wel als de voorige Poincten overgenoomen, om aan de Heeren haar Principaalen, welken de saaken van den Ysfel op sig selfs gantsch niet onverschillig waaren, ten favorabelste te sullen communiceeren, en derselver Resolutie, hoe eer soo beeter, tragten te bevorderen.

De Heeren Gecommitteerdens der Graafschap Zutphen en Veluwen hebben omtrent het geadviseerde van de Heeren Utrechtsche Gecommitteerdens tot haare decharge nader doen aanteekenen, dat vermeent hebben, onwederspreekelyk aangetoont te hebben, dat den Ysfel by een hooge Rivier verre booven haar proportie, tot ruine van een groot gedeelte dier Quartieren, was beswaart, en dat sy daarom wel gewenscht hadden, dat de Heeren Gecommitteerdens van Holland en Utrecht mede hadden konnen resolveeren tot het leggen van een Dyk booven den Mond van den Ysfel, van de Schans af tot aan de Koninglyke Pley, waar door de overstorting van het Waater aldaar tot booven in den Ysfel, het welk dog niet anders dan te gelyk een Versanding in den Mond van die Rivier kan veroorsaaken, seer veel soude worden belet. Edog, dat de voorsz. Quartieren by continuatie met dat Waater by een hooge Rivier gechargeert blyvende, sy Gecommitteerdens aan de onzydige waereld gaarn willen overlaaten, of het van haar te vergen is, om thans meede in het leggen van de geproponeerde Kribben aan de Huisensche of Malburgsche zyde, waar op de Utrechtsche Heeren Gecommitteerdens soo sterk koomen aan te dringen, te consenteeren, nademaal daar door wel nog meerder waater na den Ysfel soude werden afgevoert, maar na haar opinie soo lang het booven openlegt, en den Byweg na den Ysfel

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van het gebesoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

niet geslooten, geen goede directie aan de Mond van die Rivier gegeeven kan worden.

VI. Eindelyk ten opsigte van den Brief van de Kleef-Markische Krygs- en Domain-kamer, en het leggen van den daarin voorgeslaagenen Schutdyk by en omtrent Millingen.

Hebben haar Edele Mog. famentlyk vermeent, dat in den aanleg van soodane Schutdyk, ten kosten der Provincien, als konnende geen goed, maar selfs eerder quaad, immers voor als nog, aan de directie van de Rivier aldaar contribueeren, niet kan worden getreeden, aan den Quartiere van Nymegen oversulks overlaatende, omtrent het secureeren van de gementioneerde hoek Dyks, soodane voorsieninge te doen, als het selve sal vermeenen te behooren.

Dingsdag den 28 *October* 1766. *Presenten als voren.*

Ter Vergaderinge geëxhibeert en geëxamineert zynde het Bestek en Conditien van besteeding van den geprojecteerden Inlaagdyk op het Herwensche, nader by de kundige Lieden gerevideert.

Hebben haaar Edele Mog. na gehoudene deliberatie deselve gearresteert in voegen hier na geinsereert.

En zyn de Heeren Gecommitteerdens van Gelderland versogt, by haar retour sig te willen informeeren, of 'er nog eene mogelykheid soude weesen, om op een convenabele wyse de aanbesteeding van het voorsz. werk in dit saisoen te konnen doen, met versoek soo ja, het selve als dan ten spoedigste werkstellig te willen maaken.

Edog soo daar in al te veel swaarigheeden sig mogten koomen voor te doen, in dat cas daar meede tot in het aanstaande voorjaar te supercedeeren, aan welgemelde Heeren Gecommitteerdens vervolgens als dan al meede overlaatende, daar toe alsulken tyd en dag te bepaalen, als ten dien opsigte het bequaamste sullen oordeelen, met versoek nogtans, om daar van aan de Gecommitteerdens

dens der andere Provincien tydig kennisfe te geeven, ten einde of felfs alsdan te konnen overkoomen, of anderfints door iemand haarentweegen die Befteeding te konnen laaten bywoonen.

GELDERLAND, ENZ.

De Heeren Gecommitteerdens 's Lands van Utrecht hebben aangenoomen het voorfz. aan haare Heeren Principaalen favorabel te fullen rapporteeren.

Verbael van het gebefoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.

Volgt HET BESTEK.

Beftek en Conditien, waar na hun Edele Mog. de Heeren Gecommitteerdens tot het beneficeeren van den Neederrhyn en Ysfelftroom weegens de vier Provincien Gelderland, Holland en Westvriesland, Utrecht en Overysfel, voorneemens zyn aan de minstaanneemende in het publicq te befteeden, het maaken van een nieuwe Inlaagdyk tot Herwen, welke ftrekken fal van den hoek Dyks, even boven het Huys van Verwayen, en van daar voortgaande circa vierhonderd roeden, genoegfaam in een regte Linie, raijende op den Aartfen Koornmoolen, en fig van daar omfwaaijende kort buiten langs de Gragt van Bosway, vervolgens van daar loopende, tot defelve fig enclaveert aan de Kruisdyk even booven den nieuw gelegden 's Gravenwaardfchen Dam, invoegen dat deefen geheelen Dyk fal lang weefen ongeveer feevenhonderd tagtig roeden, dan ook nog het verfwaaren van den Kruisdyk van daar af, tot fig fluitende aan den Osfenwaardfchen Dam ongeveer lang drie honderd vyftig roeden, alles na de Rhynlandfche Maat.

I.

De geheele Inlaagdyk, als meede de Kruis-

 dyk

GEL-DER-LAND, ENZ.

Verbael van het gebe-joigneer-de in eenige Confe-rentien over de Rivie-ren.

dyk voornoemt, ſal gemaakt, en gebragt moeten worden ter hoogte van drie en twintig voeten, gecalculeert na de peils hoogte te Arnhem, op de Kruin breed agtien voeten, dosſeerende aan de vier, en aan de binnenkant drie voeten op ieder voet hoogte, alles tonrond gewerkt.

2.

Het opgeſpoelde Sand, dat ſig bevind ter plaatſe alwaar de nieuwe Dyk ſal gelegt worden, ſal den Aanneemer moeten wegruimen, tot ſoo ver als de breedte van den grondſlag des Dyks ſal vereisſchen, in ſoo ver dat de vaste Grond overal bloot en booven legt, ook ſal de ſelve alle Houtgewasſchen met derſelver Wortels moeten uitroyen en ſuiveren na den eisch van het werk, ſullende vervolgens de vaste Grond, het zy daar Sand op geleegen heeft of niet, overal een ſpit diep omgeſpit moeten worden, op dat de nieuwe en oude Grond ſig ſoo veel te beter in malkanderen ſal kunnen verbinden, het welk op deſelve manier met het verſwaaren der Kruisdyk ſal moeten geſchieden.

3.

Alle de Aarde, tot het geheele Werk noodig, ſal alleen met Karren (ſonder eenige Kruywaagens te moogen gebruiken) aangevoert moeten worden, en ſal alle die ſpecie gehaald moeten worden aan de buitenzyde van den Dyk, of anders ter naaster plaatſen en minſte ſchade op aanwyſinge.

4.

De Aarde buiten Dyks gehaald werdende, ſal den Aanneemer moeten ſorg draagen, dat 'er alle vyfentwintig of dertig roeden een Spekdam werd overgelaaten tusſchen de Dykputten, ter breedte ieder twee roeden op de Kruin, ook dat 'er een Berm buiten den Teen van den Dyk moet blyven ter breedte van ſes roeden, met dien verſtande, dat tot het maaken van den nieuwen Dyk, als ook tot

tot het verswaaren van den Kruisdyk, niet anders sal moogen gebruikt worden als goede Kleyaarde, en overal waar het Sand booven op deselve gedreeven is, het selve Sand eerst van die Grind sal moeten afdoen, ten genoege van de geenen welken het toesigt sal zyn aanbevoolen.

GELDERLAND, ENZ. *Verbael van het gebesoigneer de in eenige Conferentien over de Rivieren.*

5.

De Aanneemers sullen het voorsz. Werk in dervoegen moeten beginnen en daar meede voortgaan, eerst aan de binnenzyde af langs heen, en soo na buiten werken tot de volle hoogte der Binnendossеering, en dan verder de geheele Kruin, alles aan de buitenkant aanwerken, tot dat verder indervoegen de Buitendosseering, en dus den geheelen Dyk voltooit sal weesen, dog alles op werkende met Laagen niet dikker als een voet, iedermaal de Dosseering, met slaagers, wel gelyk en vast slaande na vereisch van het Werk,

6.

De Aanneemers sullen ten eerste na de besteeding aan het Werk moeten gaan, met soo veel Arbeiders en Karren als 'er noodig sullen weesen om hun aangenoomen Werk te kunnen perfecteeren en opleeveren voor . . . . en sullen voor ieder dag dat sy na die tyd daaraan koomen te werken van hunne bedonge Penningen worden afgekort de somme van . . . . guldens; welverstaande, dat sulke daagen, waar inne sy door het Hemelsch weêr of hooge Rivierwaater in het werken wierden verhindert, daarin niet begreepen sullen zyn, waar op naauw agt gegeeven en aanteekening van gehouden sal worden, en aan hun soo veel dagen nawerkens werden toegestaan,

7.

Alle Gereedschappen, tot het geheele Werk noodig, van wat naam of natuur die souden moogen zyn, geen uitgesondert, blyven tot laste van de Aanneemers, soo wel als alle de Arbeidsloonen en an-

GEL-DER-LAND, ENZ.

Verbael van het gebe-joigneer-de in eenige Confe-rentien over de Rivie-ren.

andere onkosten, welke tot het completeeren van de voornoemde Dyken moogen werden vereischt, sonder dat de Heeren Besteederen direct of indirect gehouden sullen zyn om eenigerhande uitkeering te doen.

8.

Tot nakooming van deese Conditien en Voorwaarden, sullen de Aanneemers gehouden zyn te stellen ieder twee suffisante Borgen, ten genoegen van de Heeren Besteederen, dewelke hun gesaamentlyk met de Aanneemer, en ieder als Principaal voor syn aangenoomen Werk, waar voor sy als Borge zyn gebleeven, sig sullen en moeten verbinden onder de renunciatie van de exceptien *ordinis*, *divisionis & excussionis*, al zynde van het effect der selve te vooren onderrigt, alles ter judicatuure van het Provinciaale Hof van Gelderland, waar aan de Aanneemers met hunne Borgen sig by onderteekening deeses sullen bekennen te submitteeren, en ingeval de Aanneemers sulke Borgen niet konden of mogten stellen, dan sal het aangenoomen Werk van deselven weeder op nieuws worden opgehangen en besteed, en wanneer het beloop meerder mogte zyn, soo sal de schaade daar van op den in gebreeken gebleeven zynde Aanneemer promptelyk herhaald worden.

9.

Indien onder het werken en voltooijen van deese Dyken iets bevonden wierd te stryden teegens het nakoomen van deese Conditien, sulks sal door den Aanneemer op de eerste aanwysing moeten geredresseert, en vervolgens na het Bestek opgemaakt worden, of sal by verweigering moeten dulden, dat sulks door de Heeren Besteeders op zyne kosten gedaan word.

Blyvende verder alle misverstanden en opkoomende disputen, dit Werk concerneerende, ter decisie van hun Ed. Mog.

10.

Het sal den Heeren Besteederen vrystaan, ten hun-

hunnen kosten, een of meerder Opsienderen te stellen, om te examineeren of alles conform het Bestek en na behooren werd opgemaakt, ten welken einde de Aanneemers sullen gehouden zyn de aangestelde Opsienders tydelyk te adverteeren den tyd wanneer sy aan het werk gaan sullen.

GELDERLAND, ENZ. *Verbael van het gebeJoigneerde in eenige Conferentien over de Rivieren.*

Gelyk ook sullen de Aanneemeren gehouden zyn, om agt dagen voor de voltrekking van hun Werk of Werken kennis te geeven aan de Heeren Besteederen, welke daar en teegen belooven, het Werk of Werken te sullen koomen, of laaten opneemen binnnen den tyd van . . . .

. . . .

11.

Deese geheele aanbesteeding sal geschieden met Perceelen.

Als eerst den nieuwen Dyk in . . . . . Perceelen, en dan de verswaaring van den Kruisdyk in . . . . Perceelen, soo als deselve met Paalen zyn afgebaakent.

Als 1. van den hoeks Dyks booven Verwaijen beginnende, tot aan Paal Num 1. ter lengte van . . . . . roeden.

2. Van Paal Num. 1. tot Paal Num. 2. ter lengte van . . . . roeden.

3. Van Paal Num. 2 tot . . . .

Vervolgens de verswaaring van den Kruisdyk, te beginnen van den nieuwen Dyk tot aan Paal Num. 1. ter lengte van . . . . roeden.

Van daar tot aan Paal Num. 2. ter lengte van . . . . roeden.

12.

De aanbesteeding sal geschieden by inschryving met Briefjes, en wel eerst op ieder Perceel van den nieuwen Dyk, en daar na op ieder van den Kruisdyk, die als dan het minste schryft op ieder der Perceelen, sal genieten een præmie van . . en sal sulks gesecreteert blyven tot na de Besteeding; daar na sullen deselve op een mindere somme worden opgehangen, die als dan het eerste Myn segt, sal by provisie Aanneemer zyn.

Ten

GELDERLAND, ENZ.

Vervolgens syn Hoogheid opgestaan, en uit de Vergaadering gegaan weesende, is het gunt voorschreeve insgelyks geresumeert, en zyn daar meede deese besoignes op dato als booven geëindigt.

Onderstond,
My present
Geteekent,
H. W. Brantsen.

By dit generale Verbael van de Conferentien over de Zaken der Rivieren, voegen wy het volgende afzonderlyk Verbael, door de Gecommitteerden van Holland gehouden, en den 13 van deze Slagtmaend ter Staetsvergaderinge van die Provincie ingelevert.

Verbaal van de gehoudene Conferentien over de saaken der Rivieren, tusschen de Heeren Gecommitteerden van Gelderland, Holland, Utrecht en Overysfel, in 's Hage, den 22 October en volgende dagen van het jaar 1766.

Verbael van de Conferentien, door de Holland-Gecommitteerden gehouden.

De Heeren Gecommitteerden der drie Provincien Gelderland, Utrecht en Overysfel, tot het houden der Conferentien, welke met kennisse en goedvinden van syne Doorlugtige Hoogheid, door de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland waaren voorgeslaagen, om eindelyk eens, was het mogelyk, middelen te beraamen ter afwendinge van de dreigende rampen, den 20 October in 's Hage gearriveert zynde, wierd op den 21 daar aan volgende, door de gesaamentlyke Gecommitteerden goedgevonden, dat, om het lastige en tydverslindende Ceremonieel, het geen in diergelyke geleegenheden wel eens word geobserveert, te ontwyken, de Conferentiën souden gehouden worden op de Treves-Kamer, als op een neutraal Territoir, en dat daar toe de vereischte toestemminge soude gevraagt worden van den Heer Præsident ter Vergaderinge van haar Hoog Mogende.

Woensdag den 22 October.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien, door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

De Heeren Gecommitteerden der vier Provinciën na hun rang plaatse genoomen hebbende, opende de Heer van Lynden de Conferentiën met eene gepaste aanspraak, kortelyk het oogmerk meldende, waar toe deese byeenkomst, volgens voorstel van de Heeren Staaten van Holland, soude strekken; en onder het oog brengende, dat deese Conferentiën, gelyk eenige voorgaanden, vrugteloos souden afloopen, soo niet alle eenzydigheid word geseponeert, en soo men niet met allen ernst het daar op toelegt, dat de Boovenwaateren in de behoorlyke proportie gedistribueert worden; om dus ieder Provincie haar geregtigde deel te doen erlangen, soo wel van de voordeelen als van de ongemakken, die door de Rivieren kunnen worden aangebragt.

De Heer Burggraaf produceerde vooraf, eer men overging tot het overweegen der middelen, die tot het algemeene oogmerk, het preveniëeren van Overstroomingen, het distribuëeren der Wateren, en het besorgen der Bevaarbaarheid van de drie Rhyntakken, souden vereischt worden, eene Missive, door de Heeren van de Cleefsche Regeeringe, aan de Heeren Gecommitteerden van Gelderland geschreeven uit Cleeve, den 18 October laatstleeden, waar by deselve proponeeren het leggen van een Schutdyk tot defensie van den Millingschen Dyk, en van de Waterwerken aldaar, niet onduidelyk te kennen geevende, dat die Schutdyk buiten kosten van de Cleefsche Regeeringe of van de Cleefsche Dykstoelen soude dienen gelegt te worden, voornamentlyk om den aanval van het Waater, dat by een hooge Rivier over de Bylandsche Waard, en voornamentlyk door de Strang, niet verre van den Duffeltschen en Millingschen Bandyk, heenvalt, af te weeren.

Voorts communiceerde de Heer Burggraaf een naader Rapport van den Landmeeter Beyerinck, van dien selfden dag (den 18 October) inhoudende,

 de,

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Confe-rentien, door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

de, dat 'er een Geul geschuurt is by een laage Rivier door den Rug booven het Pannerdensche Canaal; egter dat de meeste schuuringe gevonden word aan de boovenkant langs de Kifwaard; dat, volgens gedaane belofte van den Heer Krygsraad Bilgen, de reparatien aan de Spyksche Werken sonder uitstel souden volbragt worden; en eindelyk, dat 'er van de Cleefsche zyde uit de Ryswaard, teegen over de Pley, een Krib word uitgesteeken van honderd twintig roeden, welke tot nadeel soude kunnen strekken van den Ysselmond, doende den selven nog meer verzanden. Van welke twee Stukken de Heeren Gecommitteerden der drie overige Provincien Copien hebben versogt, welke hier tot Bylaagen dienen sub Litt. B, C, D en E.

De gesamentlyke Heeren Gecommitteerden vonden hier op goed, dat het gedeelte van het Verbaal der Conferentien, in 1763 te Arnhem gehouden, soude geleesen worden, het welk konde doen sien, in welke Poincten men het toen ter tyd eens geweest was.

De Heeren Gecommitteerden 's Lands van Utrecht vervolgens geklaagt hebbende, dat sy geen antwoord hadden bekoomen van de Geldersche Heeren, op de Missive, die den 15 Mey deeses jaars op naam van de Heeren Gecommitteerden van Holland en Utrecht aan de Heeren Gecommitteerden van Gelderland was geschreeven, tendeerende, om aan de Heeren Staaten des Quartiers van Nimmeegen onder seekere Conditien een somme aan te bieden, die nader soude bepaald worden, om daar voor Herwen te herdyken en desselfs Schaar te besorgen. Waar op de Heer Secretaris Brandsen deese Missive, die tot antwoord gedient heeft, beneffens een Extract uit het Quartiers Reces van Nimmeegen, daar toe relatief, en behelsende een declinatoir antwoord op den gedaanen voorslag, heeft voorgeleesen.

Voorts vonden de gesamentlyke Heeren Gecommitteerden goed, dat, om met meer vrugt te kunnen

nen delibereeren, de voornaamste onderwerpen der Conferentien souden gebragt worden tot ses Hoofdpoincten, waar over de kundige Luiden der respective Provincien, ieder affonderlyk, hun Advis *in scriptis* des anderendaags souden overgeeven: Deese Hoofdpoincten waaren

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien, door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

1. De Mond van den Ouden Rhyn.
2. De 's Gravenwaard en het afbreekend Schaar aldaar.
3. De gesteldheid van Herwen, en de weggeloopen Dyk daar ter plaatse.
4. Het Millingsche en de versandinge in den Mond van het Pannerdensche Canaal.
5. De Mond van den Ysfel, speciaal lettende op de nieuw aangelegd wordende Krib aldaar.
6. De ingekoomen Brief, met de Stukken, van de Cleefsche Krygs- en Domain-kamer.

Donderdag den 23 October

De Advisen (*) der kundige Luiden voorgeleesen zynde, hebben de Heeren Gecommitteerden der vier Provincien daar van Copien versogt, en vervolgens goedgevonden, dat Poinct voor Poinct in deliberatie soude worden gebragt; maar dat niets soude gearresteert worden, voor dat men het eens soude zyn over het geheele werk.

De Heeren Gecommitteerden van Utrecht, fullende hunne Consideratien inbrengen over de Geldersche Missive, insonderheid over het declinatoire Antwoord van de Nimmeegsche Heeren, op gisteren voorgeleesen, sogten de gemaakte swaarigheid weg te neemen, door een nieuw aanbod te doen, om een bepaalde jaarlyksche somme Gelds, geduurende een seeker getal van jaaren, te geeven, tot reparatie van de Dyk en Waaterwerken,

(*) Deese Advisen zyn woordelyk geinsereert in het algemeene Verbaal hier ter plaatse. Hier voren bladz. 1086.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

ken, die door het Quartier van Nimmeegen voor de aangebooden somme souden gemaakt worden: Maar de Heeren Gecommitteerden van Nimmeegen declareerden, dat sy volstrekt gelast waaren om geenerhande aanbiedinge van dien aart te accepteeren, om reedenen in het Extract van het Quartiers Reces gemeld.

De Heeren Gecommitteerden van Holland remarqueerden, dat dit juist het differentiale Poinct is, waar op de Conferentien in 1763 en 1764 zyn afgebrooken, en dat dus hier omtrent vooral toegeevendheid verëischt wierd; biedende van weegens haar Edele Groot Mog. nogmaals alle faciliteit aan: en toen de Utrechtsche Heeren sig verder expliceerden, als of de gantsche sluitinge der byweegen, van den ouden Rhyn-mond af, tot aan het Pannerdensche Canaal, door het Quartier van Nimmeegen, voor de aan te biedene somme soude besorgt en onderhouden worden, observeerden de Heeren Gecommitteerden van Holland, dat dit niet was conform de intentie der geinteresseerde Provincien; dat het van te verren uitsigt soude zyn, indien het Quartier van Nimmeegen de geheele directie soude hebben, en dat de billykheid sulks alleen toelaat omtrent Herwen.

Dewyl ondertusschen alles open legt aan den Polder der drie Dorpen, soo hebben de Heeren Gecommitteerden overwoogen, of niet de Inlaagdyk by Herwen, loopende van booven het Huis van Verwayen, langs Bosway, tot aan den Kruisdyk, sluitende aan den 's Gravenwaardschen Dam, die een Sluisje heeft aan de oude Waal, volgens het Project van den Landmeeter Beyerinck, als ook van den Professor Lulofs, soude kunnen gearresteert worden.

Waar op gedelibereert zynde, is goedgevonden, dat de Bestekken tot dien Inlaagdyk souden vervaardigd worden door de kundige Luiden, om te sien, of het moogelyk soude zyn, dat deselve nog voor den Winter gelegt wierd; waar toe egter weinig apparentie was om verscheiden reede-

nen

nen, zynde het Saisoen, om deese soort van werken te maaken, wat verre verloopen.

GELDERLAND, ENZ.

Vrydag den 24 October.

Verbael van de Conferentien door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

De Bestekken geleesen zynde, wierd daar in eenige geringe veranderinge geproponeert, voornamentlyk de glooijinge betreffende, die, volgens de gedagten van sommige Heeren, van buiten gesteld moest worden van ses voeten op ieder voet, en van binnen op vier voeten, in de plaatse van vier en drie voeten.

De Heeren Gecommitteerden van Utrecht konden in den Dyk niet consenteeren, indien niet de de overige Poincten na genoegen wierden geconcludeert.

De Heeren Gecommitteerden van Overyssel declareerden op dit Poinct, en alle de overigen, niet gelast te zyn, moetende alles overneemen *ad referendum.*

De Heeren Gecommitteerden vervolgens goedgevonden hebbende, dat de Advisen der kundige Luiden Poinct voor Poinct souden geleesen en overwoogen worden, om te sien in hoe verre men het over ieder Poinct, en vervolgens over het geheele Werk eens soude kunnen worden, soo is in de *eerste* plaatse voorgekoomen *het sluiten of vernaauwen van den versanden Rhyn-mond*, waar omtrent alle de Advisen en sentimenten van de gesamentlyke Heeren Gecommitteerden daar op uit quamen, dat het te wenschen soude zyn, dat die Mond konde vernaauwt worden tot de wydte van circa seeventig roeden, welke hy moet hebben volgens de Conventie van 1745, en dat men ten dien einde op nieuw aansoek soude dienen te doen by die van Cleef, of liever direct by den Koning van Pruissen.

Omtrent het *tweede* Poinct, betreffende *'s Gravenwaard en het afbreekend Schaar aldaar*; waaren het de Heeren Gecommitteerden van Gelderland en Holland daar in eens, dat 's Gravenwaard moet

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

herdykt worden, dat men sig daar over direct aan den Koning van Pruisfen soude dienen te addresseeren, en selfs dat het beeter soude zyn met een Soomerdam, die agtien voeten Waater keert, genoegen te neemen (als men het absolut niet verder kan brengen) dan dat men alles soude openlaten. Dog de Utrechtsche Heeren Gecommitteerden waaren van gedagten, dat 's Gravenwaard niet moet herdykt worden op kosten der Associatie, soo zulks niet kan geschieden met een geheel waatervryen Dyk.

Het *tweede* en *derde* Poinct veel connexie met malkander hebbende, zyn de verdere deliberatien gevallen op *'s Gravenwaard* en *Herwen* teffens, nademaal de Kribben, die door sommigen der kundige Lieden zyn voorgeslaagen, soo wel tot dienst van Herwen, als van 's Gravenwaard souden strekken. De Geldersche en Hollandsche Heeren Gecommitteerden waaren het daar in eens, dat 'er twee Kribben zouden moeten gelegt worden ter plaatse, daar sy van den meesten dienst souden zyn, om aan den Stroom een beeter directie te geeven; om de punt van de Bylandsche Grindwelle te doen afschuuren, en om te prævenieeren, dat de geprojecteerde Inlaaglyk vrugteloos werde gelegt; en dat men, om het overvallen van het Waater, beneeden de onderste Krib, teegen het Schaar te verhinderen, het nog resteerende Bleeswerk na booven soude moeten verlangen tot aan de plaatse, daar de overval van het Waater niet meer te vreezen is, welke dan nader soude moeten bepaald worden door peilingen en meetingen. Dog de Heeren Gecommitteerden van Utrecht wilden wel concurreeren tot een Bleeswerk, dat met het nog resteerende soude geconnecteert worden, ter lengte van circa tagtig roeden, maar niet tot het leggen van Kribben aan 's Gravenwaard, als na verloop van tyd en by verdere inbraak van booven, ingevolge het Advis van den Major Ingenieur Veltgen. Evenwel waaren die Heeren niet ongeneigt om sig over dit differentiale Poinct

nader te expliceeren, na dat alvoorens nieuwe Informatien souden zyn ingekoomen omtrent den toestand van het 's Gravenwaardsche en Herwensche, om beeter te kunnen oordeelen van de noodsaakelykheid der geprojecteerde Kribben; gelyk de overige Heeren Gecommitteerden sig nog niet bepaald hebben omtrent de juiste plaatse en lengte der Kribben, willende nadere berigten afwagten omtrent de diepten aan de 's Gravenwaardsche en Herwensche Oevers, en omtrent de gesteldheid deeser Schaaren.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

Omtrent het *vierde* Poinct (*zynde het Millingsche en de verzandinge in den Mond van het Pannerdensche Canaal*) waaren het de Heeren Gecommitteerden van Gelderland en Holland daar in eens, dat het Millingsche Bleeswerk moet gecontinueert worden, tot omtrent den Steen-oven van Dormans; en dat het daar in twee Kribben moet eindigen, die soodanig moeten worden gelegd, dat de Oever daar beneeden voor verderen afbraak zy beveiligd. Dog de Utrechtsche Heeren hielden sig geheel en al aan het Advis, het geen de Major Ingenieur Veltgen over dit Poinct heeft overgegeeven, te meer, toen de Heeren Gecommitteerden van Holland, uit naam van haar Ed. Groot Mog., declareerden, dat, sonder, de doorsnydinge van de Bylandsche Waard, alle de overige middelen slegts provisioneel en palliatif zyn, weshalven haar Ed. Mog. sterk insteerden op de uitvoeringe van dat Project, omtrent het welke de Geldersche Heeren Gecommitteerden inhæreerden de Resolutie van hunne Heeren Principaalen, den 9 Mey 1760 genoomen; dog de Utrechtsche Heeren declareerden te blyven by hun voorig sentiment, en deese doorsnydinge nadeelig te reekenen voor de Rivier en voor de Navigatie door het Pannerdensche Canaal.

Maandag den 27 October.

Het *vyfde* Poinct (*de Bevaarbaarheid van den*

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

Ysfel en het geene verder daar toe behoord) ter deliberatie gebragt zynde, zyn de Advisen der kundige Luiden voorgeleesen; waar omtrent de Nimmeegsche Heeren Gecommitteerden oordeelden, dat de Mond van den Rhyntak moet open gemaakt worden, door de reeds lang geprojecteerde Kribben aan de Malburgsche zyde, en dat men de nieuwe verzandinge dient voortekoomen, door het leggen van een Dyk over de Pley; In het selfde sentiment waaren de Zutphensche Heeren Gecommitteerden, met byvoeginge, dat, als deese middelen niet voldoende mogten bevonden worden, andere middelen souden moeten worden in het werk gesteld, om het oogmerk te bereiken, en tessens om den Ysfel, die by een hooge Rivier verre booven vermoogen overlaaden word, te dechargeeren.

De Heeren Gecommitteerden van Veluwe, die in het hoofdsaakelyke van dit Poinct met de Zutphensche Heeren te saamen stemden, observeerden daar en booven, dat 'er swaare belemmeringen voor de Steeden Zutphen en Deventer resideeren, welke voor deesen niet geëxteert hebben, welke na hunne gedagten moeten weggenoomen worden; en sy gaaven vervolgens verscheide voorbeelden op, waar uit het bleek, welke rampen door het overlaaden van den Ysfel, en door desselfs overstroomingen, aan de aanliggende Landen, selfs tot op een groote distantie van de Rivier, zyn toegebragt.

De Heeren Gecommitteerden van Holland stemden voor het grootste gedeelte met de Geldersche Heeren over een, en wenschten, dat 'er een middel konde gevonden worden, om de verzandinge van den Ysfelmond op den duur weg te neemen, en de bevaarbaarheid van dien Rhyntak te herstellen, beloovende daar toe van weegens haar Ed. Groot Mog. met alle faciliteit te sullen coöpereeren, als sulks kan geschieden sonder groot præjudicie van den Nederrhyn.

De Utrechtsche Heeren Gecommitteerden waaren

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien, door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

ren van oordeel, dat het Schaar aan de Pley moet gedekt worden, al was het, dat de Krib aan de Huisfensche Waarden niet wierd gelegt, die hun nadeelig toescheen voor den Mond van den Ysfel, weshalven sy meenden, dat men die van Cleef moest soeken te permoveeren om van die onderneeminge af te sien, of ten minsten om eene mindere nadeelige directie te geeven aan die geprojecteerde Krib, in het Rapport van Beyerinck vermeld; dat 'er anders dubbele reeden soude zyn, om het Schaar aan de Pley voor verdere affleet te beveiligen. Voorts waaren die Heeren van gedagten, dat twee of drie Kribben aan de Malburgsche zyde genoeg souden zyn om den Mond van den Ysfel te openen, en dat men van den Dyk of Dam over de Pley ten eenemaal behoorde af te sien, als nadeelig voor den Nederrhyn en Lek, en van quaade gevolgen voor de Malburgsche Dyken.

De Heeren Gecommitteerden van Holland sloegen daar op voor, of men niet eerst de byweegen soude soeken te sluiten, om vervolgens te sien of den Ysfel ook dan nog eenige verdere ontlastinge noodig heeft, en of deselve dan meer beswaard sal zyn na proportie dan den Nederrhyn en Lek; en of men dan niet eerst voor desselfs bevaarbaarheid met allen iever soude moeten sorgen; nademaal de Heeren Gecommitteerden van Zutphen en Veluwe gantsch niet geneegen waaren om hunne toestemminge te geeven tot de Kribbee aan de Malburgsche zyde, soo lang de byweegen van 's Gravenwaard en Herwen niet geslooten zyn; door dien die Kribben anders souden strekken, om nog meer Waater, by een hooge Rivier, na den Ysfel over te dringen.

In deese propositie naamen de meeste Geldersche Heeren genoegen; maar de Utrechtsche Heeren Gecommitteerden konden sig daar meede niet conformeeren, denkende, dat sonder uitstel de geprojecteerde Kribben moesten worden gelegt om den Ysfel te beneficeeren.

Eindelyk is het *sesde* Poinct in overweeginge ge-

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien, door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

noomen, zynde *de Misſive van de Cleefſche Regeeringe met desſelfs Bylaagen*, waarin een Schutdyk geproponeert word, om den Millingſchen Hoekdyk beeter dan door Pakwerk te beveiligen by Yskroppingen en overloop van de Bylandſche Waard naby den Bandyk.

De meeste Heeren Gecommitteerden zyn daar omtrent van gedagten geweest, dat de beſorginge van den Millingſchen Dyk alleen de Heeren van Nimmeegen, en niet de geheele Asſociatie betreft, als niet betrekkelyk op het verbeeteren van 's Lands Rivieren in het algemeen; weshalven de beantwoordinge van deeſe Misſive alleen ſpecteert tot de Heeren van Nimmeegen; ſelfs oordeelen de Heeren Gecommitteerden van Utrecht, dat het leggen van deeſen Schutdyk aan de Cleefſche Heeren moest ontraaden worden, al was het dat ſy den ſelven geheel op hunne eigen kosten en op Cleefsch Territoir wilden leggen, dewyl deſelve nadeelig ſoude kunnen zyn aan de daar teegen overliggende Oevers.

Hier na heeft de Heer Secretaris Brantſen het Verbaal van het gebeſoigneerde geleeſen tot Vrydag den 24 October ingeſlooten, en de Heeren Gecommitteerden hebben ſig alle met deeſe extenſie geconformeert.

Dingsdag den 28 October.

De Beſtekken (*) van den geprojecteerden Inlaagdyk aan den Polder der drie Dorpen, door de Landmeeters Beyerinck en Bolſtra, gerevideert zynde, nademaal daarop den 24 deeſer eenige remarques waaren gevallen, ſoo zyn deſelve op nieuws voorgeleeſen en goedgekeurt, egter met die veranderinge, dat men my de eerſte bepaalinge omtrent de glooijinge gebleeven is; ſullende de Dyk een

(*) Deeſe gerevideerde Beſtekken zyn geinſereert in het algemeene Verbaal door den Heer Secretaris Brantſen gehouden van de Conferentien op deeſen 28 October. Zie hier voren bladz. 1117.

een talud hebben van vier voeten, op ieder voet buitenwaards, en van drie voeten op ieder voet aan de binnekant: de hoogte ſoude zyn in den eerſten aanleg van drie en twintig voeten aan het Arnhemſche Peil, behalve de tonnerondte booven op desſelfs kruin.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Confe-rentien, door de Hollandſche Gecommitteerden gehouden

De Utrechtſche Heeren Gecommitteerden declareerden hier op geen finale Concluſie omtrent deeſen Dyk te kunnen neemen, alvoorens het goedvinden van de Heeren Staaten hunne Committenten te hebben ingenoomen; maar ſy beloofden hier omtrent een favorabel rapport aan deſelve te ſullen doen, ſonder ſig tot nog toe verder te kunnen engageeren.

De Heer Secretaris Brantſen las vervolgens het genotuleerde van gisteren, zynde het vervolg van het Verbaal van het gebeſoigneerde, waarin een expresſe Aanteekeninge, weegens de Quartieren van Zutphen en Veluwe, gevoegt was, door welke de Heeren der ſelver Gecommitteerden declareeren, dat ſy wel gewenscht hadden, dat men had kunnen reſolveeren om een Dyk te leggen over de Pley, en dat ſy, dit niet zynde geconcludeert, en dus niet voldaan aan de begeerte van de Heeren Staaten des Graafſchaps Zutphen, geen genoegen kunnen neemen met de geproponeerde Kribben, ſoo lang de Byweegen booven aan de Rivier nog open liggen, dewyl deſelven ſouden dienen, om, by hooge Rivier, nog meer Waater na den Yſel te determineeren.

Voor het overige hebben de Heeren Gecommitteerden van Gelderland en Holland ſig met de extenſie geconfirmeert, proponeerende de Hollandſche Heeren by deeſe geleegentheid, of het niet dienſtig ſoude zyn, dat de Gelderſche Heeren Gecommitteerden verſogt worden, om den geprojecteerden Dyk, conform het Beſtek, te laaten executeeren, en om dit te doen voor den aanſtaanden Winter, indien ſulks moogelyk en raadſaam geoordeeld word ten opſigt van het Saiſoen, en anders ſoo dra het Weêr ſulks ſal toelaaten;

voorts,

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien, door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

voorts, of het niet nuttig en noodsaakelyk soude weesen, dat syne Doorlugtige Hoogheid, de Heer Prince Erfstadhouder, ter bereikinge van het salutaire oogmerk, waar toe deese Conferentien in 's Hage zyn gehouden, versogt werde, om op morgen deese byeenkomst met desselfs hooge teegenwoordigheid te vereeren, om door desselfs vermoogende intercessie de discrepeerende sentimenten nader by malkanderen te brengen, en de toegeevende eensgesindheid, welke in saaken van sulk een groot gewigt, waar by de vier Provincien genoegsaam evenveel belang hebben, steeds moest bespeurt worden, te doen herleeven.

Waarop gedelibereert zynde, is goedgevonden, dat de Heeren Gecommitteerden van Gelderland souden versogt worden, om de executie van den Inlaagdyk op sig te neemen, en om van den tyd der aanbesteedinge tydig kennisse te geeven aan de Heeren Gecommitteerden, der respective Provincien; en dat vier Heeren Gecommitteerden, uit ieder Provincie één, souden worden versogt om aan syne Doorlugtige Hoogheid het evengemelde voorstel te doen.

De Heeren Gecommitteerden van Overyssel hebben nu weederom, soo als geduurende deese Conferentien meermaalen geschied is, gedeclareert, door de Heeren Staaten hunne Principalen wel geauthoriseert te zyn, om deese deliberatien by te woonen, maar niet gelast, om eenige Conclusien te helpen formeeren, moetende alles neemen *ad referendum*, en beloovende een favorabel rapport te doen van al het geene tot welstand en verbeeteringe van 's Lands Rivieren, waarby Overyssel soo hoog geinteresseert is, in deese Conferentien is voorgeslaagen en overwoogen.

Woensdag den 29 October.

De Heeren van Lynden, van den Boetzelaar, van Rechteren en Palland het geconcerteerde voorstel aan syn Doorlugtige Hoogheid op gisteren gedaan hebbende, heeft hoogstdeselve gunstig aangenoomen, om op heeden in de Vergaderinge van

de

de Heeren Gecommitteerden omtrent elf uur te verschynen, waar van door de boovengemelde Heeren rapport gedaan zynde, heeft de Heer Secretaris Brantsen het geverbaliseerde van gisteren voorgeleesen; met welke extensie sig alle de Heeren Gecommitteerden hebben geconformeert.

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien, door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

Hier op verscheen syn Doorlugtige Hoogheid in de Vergaderinge, en, na dat de Heer Burggraaf een gepaste aanspraak aan dien Vorst gedaan had, las de Heer Brantsen het geheele Verbaal, dat tot hier toe by gedeelten was geresumeert, en dat hier tot Bylaage verstrekt sub Litt. A, om om aan syn Doorlugtige Hoogheid te doen sien, hoe veel, of hoe weinig men door de gehoudene Conferentie was gevordert.

De Heer Burggraaf, na de lecture, gevraagt hebbende, of ook eenige Heeren Gecommitteerden daar omtrent nadere bedenkingen hadden voor te brengen, soo heeft de Heer van den Boetzelaar weegens de gesamentlyke Heeren Gecommitteerden van Holland betuigt, dat het hun leed is, dat men syn Doorlugtige Hoogheid heeft moeten lastig vallen, om over het opereuse Werk der Rivieren syne gedagten, die soo geoccupeert zyn met andere gewigtige saaken, te laaten gaan; dat evenwel de dingen, die de Rivieren betreffen, vooral in deese tyds omstandigheid, soo serieus zyn, dat haar Edele Groot Mog. genoodsaakt zyn geweest, om de goede Officien van syn Doorlugtige Hoogheid te imploreeren, in hoope, dat daar door de discrepeerende sentimenten nader by malkanderen sullen werden gebragt; dat de Heeren van Holland alle toegeeventheid gebruikt hebben, en nog gereed zyn om deselve verderplaatse te gunnen, dat deese bereidwilligheid nog sal versterkt worden door de consideratie, dat syn Doorlugtige Hoogheid syne hooge intercessie gelieft aan te bieden, en dat men aan dien Vorst, soo veel doenlyk is, het werk gemakkelyk moet maaken.

Eindelyk versogt de Heer van den Boetzelaar, uit naam van de gesaamentlyke Hollandsche Heeren,

GELDERLAND, ENZ.

Verbael van de Conferentien, door de Hollandsche Gecommitteerden gehouden.

ren, dat het ſyn Doorlugtige Hoogheid mogt behaagen, om de Bondgenooten te permoveeren tot de Bylandſche Doorſnydinge, als zynde een point, dat by de Heeren Staaten van Holland geconſidereert word van die aangeleegentheid, dat 'er het herſtel der Rivierſaaken, en dus het welzyn van een groot gedeelte der Republicq van afhangt.

Syne Doorlugtige Hoogheid geliefde daar op te declareeren, op de enkele lectuure van het Verbaal niets te durven beoordeelen, maar gaarne na het ontfangen van het Verbaal, en na de examinatie van het ſelve, ſyne goede officien te willen aanwenden, om de verſchillende ſentimenten te vereenigen; ondertusſchen met leedweeſen te verneemen, dat 'er weinig omtrent het hoofdſaakelyke is geconcludeert. Syne Doorlugtige Hoogheid recommandeerde verders aan de Heeren Gecommitteerden, en derſelver Heeren Principaalen, om aan alle moogelyke faciliteit, in een ſaak van ſulk een groot gewigt, en van ſulken ſigtbaaren invloed op het welzyn der geinteresſeerde Provincien, plaatſe te verleenen.

Na dat de Heer Prince Erfſtadhouder ſig had geretireert, heeft de Heer Secretaris Branſen het geene in deeſe Sesſie voorgevallen is, ten papiere gebragt, en voorgeleeſen, het welk, ſonder dat 'er eenige remarques op gevallen zyn, is geapprobeert, alle de Heeren Gecommitteerden ſig conformeerende met de extenſie, en heeft de Heer Brantſen aangenoomen, om het door hem geformeerde Verbaal, ten ſpoedigſten, copielyk over te ſenden, neffens de daar toe ſpecteerende Bylaagen; waar op deeſe Conferentien zyn geëindigt, hebbende de reſpective Heeren Gecommitteerden van elkander een vriendelyk afſcheid genoomen.

Aldus gerapporteert den 13 November 1766.

Was geteekent,

P. J. v. d. Boetzelaar. *Antonis Slicher.*
J. v. d. Lely.
C. Teding van Berkhout.
W. Huyghens.

De

De Heeren Gecommitteerden van Gelderland, door die der andere Provincien, verzocht zynde, om, na hunne terugkomst, zich te informeren, of 'er nog eenige mogelykheid zoude wezen om de aenbesteding van den ontworpen Inlaeglyk op het Herwensche in dit Saisoen te kunnen doen, schreeven, den 5 van deze Slagtmaend, dat de by hen ingenoomen Advisen eenpariglyk daer op uitgeloopen hadden, dat het leggen van een Dyk van die lengte, hoogte en breedte, in dit jaergetyde, niet raedzaem was. Hun Brief luidde:

GELDERLAND, ENZ.

EDELE MOGENDE HEEREN.

By ons retour alhier uit den Haag hebben wy, ingevolge affspraak met verscheide Persoonen, gewoon zynde het maaken van Dyken, Dammen en andere Aardewerken aan te neemen, gesprooken over het aanleggen van den nieuwen geprojecteerden Inlaagdyk te Herwen, in het teegenswoordige geavanceerde saisoen, speciaal of dit als nog met eenig presumtif goed effect soude kunnen geschieden, en gevolglyk raadsaam soude weesen of niet; alle de Advisen loopen eenpaariglyk daar op uit, dat de Winter, en dus dagelyks slegt en reegenagtig Weer of wel Vorst op handen weesende, het niet te raaden is, het leggen van een Dyk van diergelyke lengte, hoogte en breedte, te onderneemen; terwyl, om niet te spreeken van de extraordinaire kosten, ten minsten twee derde-, soo niet drie vierdeparten hooger sullende beloopen, geen Aanneemer in staat is te guarandeeren, dat hy soodane Dyk op die hoogte nog soude konnen brengen, dat daar voor een hooge Rivier gekeert soude konnen worden, vooral wanneer onder het werken het continueel quam te reegenen, alsoo het dan in korte daagen niet moogelyk soude

De Gelдersche Gecommitteerden oordeelen het niet raedzaem, den Inlaegdyk op het Herwensche in dit saisoen te leggen.

GELDERLAND, ENZ.

De Gelderfche Gecommitteerden oordeelen het niet raedzaem, den Inlaegdyk op het Herwenfche in dit faifoen te leggen.

weefen, tot het opmaaken van dien Dyk eenige Karren te konnen gebruiken, en mitsdien het geen daar aan reets mogt zyn gemaakt, geëxponeert, om door het opkoomende Waater geheel en al weder weg te fpoelen. Na het ons derhalven voorkomt, fal het beste en raadfaamfte weefen, die Befteedinge voor het teegenwoordige na te laaten, en daar meede te wagten tot het aanftaande voorjaar, en als dan vroegtydig daar toe de noodige fchikkingen te maaken.

Alleen moeten wy hier byvoegen eene Confideratie, door den Opfiender Dormans aan ons gefuppediteert, daar in beftaande, of men niet foude kunnen refolveeren, om ten fpoedigften toe te maaken de gaaten of openingen, deefen Soomer in de laatst aangelegden Dam geloopen, meenende hy, dat die met ongeveer honderd Ducaaten fouden kunnen worden gerepareert, en dat daar door niet alleen een opkoomend Waater van ruim vyftien voeten Arnhemfche Peil foude konnen worden gekeert, maar dat ook die Dam tot merkelyke avantage by het aanneemen van den geprojecteerden Inlaagdyk foude konnen ftrekken.

Wy hebben vermeent gehad, de voorfz. Confideratien aan U Edele Mog., foo als ook aan de Heeren Gecommitteerdens 's Lands van Utrecht, by deefen te moeten meededeelen, ten einde daar op foodane reflexie konnen maaken, als U Edele Mog. dienftig fullen oordeelen, waar omtrent wy U Edele Mog. antwoord ten fpoedigften fullen te gemoet fien.

Voor het overige gaat hier neevens een Affchrift van het geverbalifeerde in de Befoignes in de afgeloopene maand, tusfchen de Heeren Gecommitteerdens der vier Provincien in den Haag gehouden.

Ons daar toe gedraagende, Edele Mogende Heeren, wy beveelen U Edele Mog. hier meede in Godes heilige befcherminge. Gefchreeven te Arnhem den 5 November 1766.

P. S. Deefe reeds afgefchreeven zynde, ontfan-

fangen wy U Edele Mog. Misfive van den 3 deefer, raakende het doen van een nadere peiling langs het 's Gravenwaardfche en Herwenfche Schaar, waar ontrent wy alleen maar moeten melden, dat de Landmeeter Beyerinck op den 17 deefer zig in gereedheid fal houden, om met den Landmeeter Bolftra de gemelde peilinge te gaan verrigten, aan U Edele Mog. overlaatende, of daar van ook aan de Utrechtfche Gecommitteerdens tot der felver narigt kennisfe fal dienen gegeeven te worden. GELDERLAND, ENZ.

Van de Conferentien en het verder gepasfeerde, door den Heere Raedpenfionaris, verflag gedaen zynde ter Staetsvergaderinge van Holland, werdt het verrichte, door hunne Ed. Groot Mog. goedgekeurd, en een Befluit genomen om de verdere poogingen van den Prinfe Erfftadhouder te helpen bevorderen, welk op dezen zin liep.

Donderdag den 13 *November* 1766.

De Raadpenfionaris heeft ter Vergadering gecommuniceert de Misfivens van de Heeren Staaten van Gelderland, Utrecht en Overysfel, hier agter onder Num. 1, 2 en 3 geinfereert, houdende antwoord op haar Edele Groot Mog. Misfive van den 10 September laatstleeden, waar by defelve Heeren Staaten zyn verfogt, derfelver Heeren Gecommitteerden tot het Werk der Rivieren, op een voldoende wyfe geinftrueert en geauthorifeert, foo fpoedig doenlyk herwaarts te fenden, om met de Heeren haar Edele Groot Mog. Gecommitteerden over de veranderingen, federt eenige jaaren, byfonder feedert 1765, en wel onlangs feedert de maand July, in de Rivieren voorgevallen, in conferentie te treeden, en fonder uitftel de handen in een te flaan, om ter bereiking van het algemeene welzyn, foodanige middelen te beraamen, en op approbatie van de re- *Het verrigte, door de Staten van Holland, geapprobeert; en Refolutie om de verdere pogingen van zyne Hoogheid te seconderen.*

 fpec-

GELDERLAND, ENZ.

Het verrigte, door de Staten van Holland, geapprobeert; en Resolutie om de verdere pogingen van zyne Hoogheid te seconderen.

spective Heeren Staaten vast te stellen, soo als ten meesten dienste bevonden sullen worden te behooren; en heeft daar neevens uit naam van den Heer van Boetzelaar en Heeren Gecommitteerden uit het Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raaden gerapporteert; dat by de voorgemelde Missive de voorgeslaage Conferentien geaccepteert, om daarvan een aanvang te maaken, voorts vastgesteld zynde geworden den 20 October laatstleeden, en vervolgens op den selven en volgende dagen die Conferentien in de Treves-kamer waren gehouden; dog weederom met die ongelukkige uitslag, dat de discrepeerende sentimenten, niet teegenstaande alle mogelyke betoonde toegeeventheid van weegen haar Edele Groot Mog. Gecommitteerden, niet hadden konnen werden geconcilieert, waar door deese Conferentien sonder het gewenschte succes waaren afgeloopen, hebbende de Heeren Gecommitteerden van Overysfel gedeclareert, dat sy wel waren geauthoriseert de deliberatien by te woonen, maar niet gelast om eenige Conclusiën te helpen formeeren, maar dat sy alles *ad referendum* moesten overneemen. Dan dat sy, het geen in deese Conferentien soude worden goedgevonden, favorabel aan haar Heeren Principaalen souden rapporteeren; dat egter op de instantien van haar Edele Groot Mog. Gecommitteerden in overweeging zynde genoomen, of de Inlaagdyk, by Herwen loopende, van booven het Huis van Verwayen, langs Bosway, tot aan den Kruisdyk, sluitende aan 's Gravenwaardschen Dam, die een Sluisje heeft aan de oude Waal, volgens het Project van den Landmeeter Beijerinck, als ook van den Professor en Inspecteur Generaal Lulofs, soude kunnen worden gearresteert, daar op was goedgevonden, dat de Bestekken daar toe door kundige Luiden souden worden vervaardigt, om te sien of het moogelyk soude zyn, deselve nog voor de Winter te leggen. Dat door de kundige Luiden daar aan ook was voldaan, en de Bestekken, door haar geconcipieert, ook waaren geapprobeert

beert geworden, hebbende niet te min de Heeren Gecommitteerden van Utrecht verklaard, daar op geen finale Conclusie te kunnen neemen, sonder alvoorens het goedvinden van de Heeren Staaten hunne Committenten te hebben ingenoomen, egter aangenoomen het selve favorabel te sullen rapporteeren: soo dat nogtans de Heeren Gecommitteerden van Gelderland waaren versogt, om de executie van dien Inlaagdyk te bevorderen ter eerster bequaamer geleegentheid: dat voorts syn Hoogheid versogt zynde geworden de voorschreeve Conferentiën met desselfs hooge presentie te verëeren, om door desselfs intercessie de discrepeerende sentimenten nader by den anderen te brengen, en hoogst dezelve daar ook zynde verscheenen, na gedaane lecture van het geverbaliseerde, had gelieven te declareeren, dat, na dat geleegentheid soude hebben gehad, het selve te examineeren, hoogst desselfs goede officiën gaarne soude adhibeeren, en tragten te bevorderen, dat de noodige middelen tot het gemeene welzyn wierden vastgesteld: alles breeder vervat in het affonderlyk Verbaal, door de Heeren Gecommitteerden deeser Provincie gehouden, hier agter geinsereert onder Num. 4; als meede in het generaale Verbaal door den Secretaris Brantsen gehouden, met desselfs Bylaagen, hier agter gevoegt sub Litt. A, B, C, D en E, waar toe sy de eer hadden sig verder te refereeren.

GELDERLAND, ENZ.

Het verrigte, door de Staaten van Holland, geapprobeert; en Resolutie om de verdere pogingen van zyne Hoogheid te seconderen.

En heeft de Raadpensionaris nog verder daar by gevoegd, dat op voorleeden Vrydag aan de Heeren Gecommitteerden deeser Provincie is toegekomen een Missive van de Heeren Gecommitteerden tot het beneficeeren van den Nederrhyn en Ysel, weegens de Provincie van Gelderland, geschreeven te Arnhem, den 5 deeser, waar by deselve kennisse geeven, dat sy by haar retour aldaar uit den Hage, ingevolge de gemaakte afspraak, met verscheide Persoonen, gewoon zynde het maaken van Dyken, Dammen en andere Aardewerken aan te neemen, hadden gesprooken

GELDERLAND, ENZ.

Het verrigte, door de Staten van Holland, geapprobeert; en Resolutie om de verdere pogingen van zyne Hoogheid te seconderen.

over het aanleggen van den nieuwen geprojecteerden Inlaagdyk te Herwen, in het teegenwoordige geavanceerde Saisoen, en speciaal of dit alsnog met eenig presumtief goed effect soude kunnen geschieden, en gevolgelyk raadsaam soude weesen, maar dat alle de Advisen eenpaarig daar op hadden uitgeloopen, dat het selve in het tegenwoordige Saisoen niet raadsaam was, om reedenen, omstandig voorgesteld by de voorsz. Missive, welke hier agter onder Num. 5 is gevoegd.

Dat de gemelde Heeren Gecommitteerden van Gelderland, by deselve haare Missive, ook hebben gevoegd een Consideratie, door den Opsiender Dormans aan haar gesuppediteert, daar in bestaande, of men niet soude kunnen resolveeren, om ten spoedigsten toe te maaken de gaaten of openingen, deesen Soomer gevallen in den Dam of Kaade, welke, in den jaare 1765, agter het Schaar te Herwen is gelegd, meenende hy, dat die met ongeveer honderd Ducaaten soude kunnen worden gerepareert, en dat daar door niet alleen een opkoomend Waater van ruim vyftien voeten Arnhemsche Peil soude kunnen worden gekeert, maar ook dien Dam tot merkelyke avantage by het aanneemen van den geprojecteerden Inlaagdyk soude kunnen strekken; En dat de Heeren Gecommitteerden deeser Provincie, na daar op ingenoomen te hebben de Consideratiën en het Advis van den Professor en Inspecteur Generaal Lulofs, in consideratie van de geringheid van de somme, en van de nuttigheid die daar van verwagt wierd, als meede van de spoed, die daar omtrent vereischt wierd, onder verhoopte approbatie van U Ed. Groot Mog. over sig hebben genoomen, om daarin weegens deese Provincie te consenteeren, en de Heeren Gecommitteerden van Gelderland te versoeken, om die reparatien ten spoedigsten werkstellig te doen maaken, indien de Opsiender Dormans of iemand anders wilde aanneemen om deselve voor honderd Ducaaten na behooren te doen.

Waarop gedelibereert, en de voorsz. Heeren

Ge-

Gecommitteerden voor haare genoome moeite bedankt zynde, is goedgevonden, derselver verrigte, en in het byfonder het bevorderen van den voorgemelden Inlaagdyk, en het consenteeren in de reparatie van de gaaten of openingen, gevallen in den voorgemelden Dam of Kaade agter het Schaar te Herwen, te approbeeren, en de Heeren Gecommitteerden tot de saaken van het Pannerdensche Canaal en Spyksche Dyken, beneevens de Heeren Gecommitteerde Raaden, verder te authoriseeren, om de poogingen, dewelke by syn Hoogheid sullen worden aangewend, met alle mogelyke toegeeventheid ten gemeenen welzyn te helpen secondeeren, om daar op by haar Edele Groot Mog. te worden geresolveert, soo als bevonden sal worden te behooren. GELDERLAND, ENZ.

HOLLAND.

's GRAVENHAGE.

Wanneer de gewone wegen van Justitie zyn opengesteld, wyst de Souverein in dezen Lande veel al de verzoeken om buitengewone middelen van de hand. Het volgende geval kan 'er ten voorbeelde van verstrekken. Zekere *Pieter Weber*, in 't jaer 1764, zyn huis, vrouw en broodwinning te Amsteldam verlaten hebbende, geraekte daer door in vermoeden van zich schuldig te hebben gemaekt aen Sodomie. Het Gerecht van die Stad, uit krachte van hunner Ed. Groot Mog. Besluit van den 17 van Zomermaend des gemelden jaers; houdende „ dat, wanneer „ ter gelegenheid van gedane apprehensie of „ recherches over het verfoeilyke crimen van „ Sodomie, eenige Persoon of Personen zich „ absenteren, zonder en tegen alle apparente 's GRAVENHAGE.

 „ re-

'S GRAVENHAGE. „ redenen, hunne Amten, Professien, Diensten, Kostwinningen, Huishoudingen en „ Wooningen verlatende, en de voornoemde „ absentie den tyd van drie maenden continueren, de auctorisatien, by het zesde Artikel van hunner Ed. Groot Mog. Plakaet „ van den 21 July 1730 verleend, zullen stand „ grypen en achtervolgd worden" naeuwkeurig onderzoek naer de zaek gedaen hebbende, kwamen 'er geene redenen voor, om dat vermoeden uit te wisschen. Hy werdt derhalve, tot drie byzondere reisen, van vier weeken tot vier weeken, gedagvaerd, om rekenschap van zyne afweezigheid te geven; en, daer aen niet voldoende, ontzeiden Schepenen, by Vonnisse van den 25 van Zomermaend des vorigen jaers, hem het Land. Ondertusschen hadt hy, in dienste van de Oost-Indische Compagnie getreeden, als Matroos eene reis naer China gedaen. In Hooimaend van dit jaer hier te Lande te rug gekomen, vernam hy wat 'er ten zynen opzichte voorgevallen was. Hy vervoegde zich, derhalve, aen de Heeren Staten van deze Provincie, te kennen gevende, dat hy, door den ondraeglyken inborst van zyne Huisvrouwe, uit wanhoop, genoodzaekt was geweest, al zyn goed, en daer onder zyne Broodbakkerye, te verlaten, en als Matroos een reis naer de Indiën te doen; dat hy „ wederom te Rotterdam gereverteerd, en den 1 Augustus van „ dit jaer te Amsteldam gearriveerd, aldaer, „ tot zyne uitterste aendoening hadt vernomen zyne Indaging by edictale citatie, en „ het opgevolgde Vonnis van Schepenen der

„ ge-

,, gemelde Stad Amſteldam, ter zake dat hy
,, zich zoude hebben ſchuldig gemaekt aen
,, het crimen van Sodomie; dan dat zich aen
,, geene de minſte ſtrafbare misdaed, veel
,, minder van dien aert, ſchuldig kennende,
,, hy, in perſoon, by den Hoofdofficier der
,, voorſz. Stad Amſteldam, op de bovengemel-
,, de omſtandigheden hadt geinquireerd, met
,, betuiginge van zyne onſchuld, en allega-
,, tie der redenen van zyn vertrek uit Amſtel-
,, dam; doch dat hy, na eenige malen te zyn
,, gehoord, was van de hand gewezen; wes-
,, halve hy, by Requeste *pro Deo* (als niets
,, anders hebbende dan zyne overwinst als
,, Matroos) verzocht, dat hunne Ed. Groot
,, Mog., uit derzelver Souveraine Magt, hem
,, zouden gelieven te herſtellen in dien ſtaet,
,, als hy was geweest voor dat de Hoofdoffi-
,, cier der Stad Amſteldam, voor Schepenen
,, aldaer, tegens hem eenige Procedures heeft
,, ondernomen, en dienvolgende te niet doen
,, het Vonnis, tegen hem gewezen, en den
,, Ban, daerby gemeld; behoudens dat hy
,, gehouden zoude zyn, na dat aen hem, door
,, den Hoofdofficier der Stad Amſteldam, zou-
,, de zyn uitgeleverd *pro Deo* Copie van de
,, reſpective edictale citatien, en het Vonnis
,, daerop tegens hem gewezen, van den Ho-
,, ve, binnen zodanigen tyd, als hunne Ed.
,, Groot Mog. zouden gelieven te bepalen,
,, te verzoeken Mandament van purge, ter
,, zake waerover de voorſz. Procedures tegens
,, hem waren ondernomen, en hy by Sche-
,, penen was gecondemneerd geworden, of
,, dat, by gebreke van dien, en de voorſz.

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE.

„ tyd verstreeken zynde, zonder dat hy het „ voornoemde Mandament van den Hove „ zoude hebben verzocht, hy de bovengemelde restitutie zoude hebben verbeurd ". Op dezen zin liep zyn Verzoekschrift. De Heeren Staten stelden hetzelve in handen van Schout en Schepenen der Stad Amsteldam, die daerop, den 31 van de nu afgeloopen Wynmaend, het volgende Bericht inleverden.

EDELE GROOT MOG. HEEREN.

Bericht van Schout en Schepenen op 't Request van P. Weber, om herstelling en rappel van Ban, enz.

Ter voldoening der gerespecteerde orders van U Edele Groot Mog., vervat in hoogst derselver Resolutie van dato den 13 September 1766, by welke U Edele Groot Mog. hebben gelieven in onse handen te doen stellen de Requeste, door Pieter Weber, gewoond hebbende binnen deese Stad, en poseerende sig tegenwoordig te onthouden in den Hage, aan U Ed. Groot Mog. gepresenteert, en waar van Copie aan ons is toegekoomen, ten einde wy U Edele Mog. daar op souden dienen van berigt.

Soo hebben wy de eer aan U Ed. Groot Mog. eerbiedig voor te dragen; dat by Resolutie en Aanschryving van U Edele Groot Mog., in dato 27 July 1764, zynde verstaan en verklaart, dat, wanneer ter geleegentheid van gedaane apprehensien of recherche over het verfoeilyk Crimen van Sodomie, eenige Persoon of Persoonen sig absenteeren, sonder en teegen alle apparente reedenen haare Ampten, Professien, Diensten, Kostwinningen, Huishoudingen en Wooningen verlaatende, en de voorsz. absentie geduurende den tyd van drie maanden continueeren, de authorisatie, by U Edele Groot Mog. Placaat van den 21 July 1730, aan de Hoven van Justitie, ieder voor soo veel haar aangaat, en de Scheepenen of Geregten van de respective Steeden, mitsgaders de Bailliuwen en crimineele Regters ten platten Lande, verleend

leend, ſal ſtand houden en agtervolgd worden; het geval is voorgekoomen, dat ten tyde, wanneer in het gedagte jaar 1764, binnen deeſe Stad Amſterdam, apprehenſien en recherchien over het verfoeilyk crimen van Sodomie wierden gedaan, onder anderende Suppliant Pieter Weber, in de maand September van het geſegde jaar, ſig uit deeſe Stad heeft geabſenteert, verlaatende ſonder apparente reeden, waar van eenigſints quam te blyken, ſyn Broodbakkery, in welke zyn kostwinning was beſtaande, mitsgaders ſyne Huishouding en Wooning.

'S GRAVENHAGE.

Bericht van Schout en Schepenen op 't Request van P. Weber, om herstelling en rappel van Ban, enz.

Dat de voorſz. abſentie langer dan drie maanden zynde gecontinueert, die van den Geregte deeſer Stad, om met de uitterſte omſigtigheid te handelen, teegen den 18 January 1765, hebben doen roepen de Huisvrouw van den meergemelden Suppliant, en een Neef van hem, zynde de naastbetrekking hebbende Perſoonen, die men wist te vinden, om uit deſelve te hooren, of eenige reeden van ſyn abſentie bygebragt konde worden, dog dat deſelve hebben gedeclareert, dat hy Pieter Weber was vertrokken, ſonder eenige order op zyn ſaaken te ſtellen, ſonder ook van ſyn Huisvrouw, ſoo als deeſe byſonder verklaart, afſcheid te hebben genoomen, en dat ſy lieden niet wisten waar deſelve ſig was onthoudende; en dat hier op in obedientie van des Souverains hooge ordres zynde voortgegaan, de Citatien, ſoo als deſelve by U Ed. Groot Mog. Placaat van den 21 July 1730, zyn geordineert, behoorlyk weeſende geſchied, en de termynen afgeloopen, by order door Scheepenen, uit kragte en in agtervolging van U Ed. Groot Mog. uitdrukkelyke beveelen, op den 25 Juny 1765, uit naam en van weegens U Edele Groot Mog., aan den Suppliant is ontſegt den Lande van Holland en Westvriesland, op pœne van ſwaarder ſtraffe, ſoo deeſe mogt beſtaan, teegens deeſe ontſegging weeder te koomen binnen deeſe Provincie.

Dit, Ed. Groot Mog. Heeren, is eenvoudig de

's GRAVENHAGE.

Bericht van Schout en Scheepenen op 't Request van P. Weber, om herstelling en rappel van Ban, enz.

de toedragt van het geval, en gelyk U Edele Groot Mog. in het Request van den Suppliant hebben gesien, hoe hy selve erkent zyn stil vertrek uit deese Stad, met verlaating van al zyn Goed en zyn Broodbakkery, kort te vooren tot een middel van bestaan gekogt; soo moeten de Schout en Scheepenen de vryheid neemen, op de verdere middelen en positiven van het Request te remarqueeren, Eerstelyk, dat aan Schout en Scheepenen eenigsints surprenant te vooren komt, hoe de Suppliant in dit Request voor U Edele Groot Mog. self mag poseeren, dat hy sig ophoud in den Hage: daar hy actueelyk is een Banneling buiten de geheele Provincie, en wel uit kragte of in opvolging van U Edele Groot Mog. hooge oordeel; in de tweede plaats, hoe hy kan seggen van den Edelen Hove van Holland reets verkreegen te hebben een Appoinctement, om pro Deo te procedeeren, het geene wy niet begrypen, hoe aan eenen, die nog daadelyk onder een Ban is leggende, en versoekt des Souverains tusschenkomst, om deselve te hebben gerappelleert, verleend soude kunnen worden; ten derden, dat de Suppliant niet is gebannen ter saake dat hy sig soude hebben schuldig gemaakt aan het horribel Crimen van Sodomie, soo als by des Suppliants Request word ter needergesteld, maar ter saake van syne absentie, de verlaating van syne Kostwinning, Huishouden en Wooning, het continueeren van die verlaating, langer dan drie maanden, sonder dat eenige reeden zyn voorgekomen, om de daaruit geresulteerd zynde suspicie weg te neemen, gelyk uit de Copie van het Vonnisse, ten deese gevoegt, aan U Edele Groot Mog. sal consteeren; en laatstelyk, wel de waarheid te zyn, dat wanneer de Suppliant sig by den Schout heeft willen vervoegen, om aan den selve gepretendeerde reeden van syne absentie voor te stellen, de Schout eerst tyd heeft genoomen om sig te beraaden, en vervolgens heeft gemeend, dat hy iemand, die sig selven op dusdaanige wyze quam aanbieden, niet moeste overvallen, maar dat het te veel geassumeert is, wanneer

neer de Suppliant het wil doen voorkoomen, als of de opentlyke verkeeringe in Amſterdam aan hem ſoude zyn toegeſtaan, zynde het contrarie van dien duidelyk aan den Suppliant te kennen gegeeven, ſoo als deſelve ook vervolgens in deeſe Stad ſig niet weeder heeft vertoond.

Waar meede overgaande tot het diſpoſitief van des Suppliants Request, ſoo is het ſeer verre van ons, des Souverains gratien eenigſints te willen bepaalen.

Maar wy geeven eerbiediglyk aan U Edele Groot Mog. in overdenking, of extraordinaire Middelen geimploreert moogen worden, wanneer de ordinaire weegen van Juſtitie zyn opengeſteld.

Dusdaanige ordinaire weg word aangeweeſen in het neegen en vyftigſte Articul van de ſtyl van Procedeeren in Crimineele Saaken, alwaar geſtatueert is, indien teegens eenige voortvlugtigen, by continuatie, Vonniſſe gepronuntieert en uitgeſprooken zynde, van Banne op de Galge, met Confiscatie van goede of andere, ſoo hy naderhand in het Land wederkeert, en geapprehendeert zynde, zyne defenſien ſoo wel van ſyne abſentie, als op zyne innocentie en onſchuld, wil proponeeren;

En willen wy niet dat hy geſecludeert ſy van het ſelve te doen, maar blyvende die preuve van onſen Procureur Generaal of Officier teegens hem geduurende ſyne abſentie, voor goed, van waarden en juridicque, ſal de voorſeide Gevange ter contrarie mogen verifieeren, ſoo ook den Fiscaal geoorloft ſal weeſen, ſyne preuve te amplieeren en vermeerderen, indien het hem goeddunkt.

Om naderhand parthyen regt te doen, gelyk gedaan ſoude geweest hebben, indien de geene, die hem geabſenteert heeft, van het beginſel hem gedefendeert en verweert hadde &c.

Deeſe diſpoſitie is in den grond conform aan het gemeene regt.

En dewyl door de goedheid van U Edele Groot Mog. de bedenkingen, dewelke ſouden kunnen vallen over de Confiscatien, geheel zyn weggenoomen,

'S GRAVENHAGE.

Bericht van Schout en Schepenen op 't Request van P. Weber, om berſtelling en rappel van Ban, enz.

'S GRAVENHAGE. men, en dat alsoo de distinctien in het vervolg van het gesegde negen en vyftigste Articul, en in de L. 1 en 2, *C. de Requirendis Reis*, geformeert, thans weinig consideratie kunnen verdienen.

Bericht van Schout en Schepenen op 't Request van P. Weber, om herstelling en rappel van Ban, enz.

En dat booven dien geene exempelen aan de gedagten voorkoomen, dat by rappel van Ban is gevoegd eene purge.

Soo vertrouwen wy dat door de hoogwyze voorsiening van U Edele Groot Mog., in welkers naam, en conform welkers gegeeven voorschrift, ten deese is geageert, de Justitie alhier ongeprejudicieert sal blyven.

En dat de Suppliant, indien hy op zyn onschuld durft fideeren, aan den Schout met de Scheepenen alhier mag werden gerenvoyeert, om volgens het boovengemelde neegen en vyftigste Articul regt te doen, gelyk gedaan soude geweest hebben, indien hy Suppliant van den beginne hem gedefendeert hadde.

Waar meede, na den Zeegen des Allerhoogsten over U Edele Groot Mogende in der selver Regeering te hebben afgebeeden, hebben wy de eer ons te noemen, enz.

Op gronden, in dit Bericht gelegd, hebben de Heeren Staten den gebannenen P. Weber aen Schout en Schepenen der Stad Amsteldam, by een Besluit van den 1 dezer Slagtmaend, gerenvooiëerd.

De Heeren Afgevaerdigden ter Staetsvergaderinge van deze Provincie wegens de Stad Leiden hebben, den 3 van de jongste Herfstmaend, uit name van de Heeren hunne Principalen, de volgende Propositie gedaen.

De Heeren Gedeputeerden der Stad Leyden hebben, in den naam en van weegens de Heeren haare Principalen, ter Vergadering voorgedragen,

gen, dat Mr. Cornelis Jan Wittert, Advocaat voor de respective Hoven van Justitie in Holland, woonende in 's Hage, als by transport onderhand-teekening in dato 28 April 1766, Houder en Eigenaar geworden zynde van de na te melde Notariale Obligatie, voor de Edele Agtbaare Heeren Scheepenen der Stad Leyden had doen dagvaarden Hermanus van Seppenwolde, Procureur binnen deselve Stad, en ten daage dienende by desselfs Conclusie van eisch in substantie had gedaan poseeren, dat de voornoemde Hermanus van Seppenwolde, op den 3 Juny van den jaare 1765, by Notariale Obligatie, gepasseert voor den Notaris Jacobus van Stipriaan en Getuigen, te Leyden voornoemt, hadde bekent wel en deugdelyk schuldig te zyn aan en ten behoeven van Mr. Theodorus van Teylingen, Oud Burgermeester, en Mr. Isaac van Teylingen, Oud Scheepen beide der Stad Rotterdam, als last en Procuratie hebbende van Christiaan van Teylingen, Gouverneur en Directeur der Kust Coromandel, in Nederlands Indiën, eene somme van dertig duisend guldens Hollands courant geld, spruitende uit saake van soo veele contante Penningen, als tot genoegen van hem Seppenwolde van de voornoemde Mrs. Theodorus en Isaac van Teylingen waaren genooten en ontfangen, afstaande mitsdien de exceptie van onaangetelde Gelden, met belofte van de voornoemde somme kost- en schadeloos te restitueeren en voldoen, ten Huise van de voornoemde Crediteuren, of hun regt verkrygende, over een jaar na dato van deselve Obligatie, met den Intrest van dien, teegen vier per Cent in het jaar, edog welke Interessen door hem van Seppenwolde alle halfjaar souden werden betaald, en by prolongatie of stilswygende continuatie, met gelyke Interessen, tot de volle en effectueele voldoeninge toe, waar voor hy van Seppenwolde daar by niet alleen in het generaal hadde verbonden syn Persoon en alle syne Goederen, stellende deselve ten bedwang en executie als na regten, maar dat hy ook speciaal nog boo-

'S GRAVENHAGE.

Voorstel van de Leidsche Afgevaerdigden, wegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

'S GRAVENHAGE.

Voorstel van de Leidsche Afgevaerdigden, wegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

booven dien, tot meerdere verseekering en seeuriteit van de restitutie van het gemelde Capitaal en Interessen, aan de meergemelde Crediteuren had verbonden, de aan hun door hem Seppenwolde als pand ter minne ter hand gestelde drie en dertig stuks Obligatien, houdende ten laste der Saxische Steur Casse, te saamen inhoudende drie en dertig duisend Thaler Saxisch, met overgifte en onweederroepelyke authorisatie op en aan de voornoemde Mrs. Theodorus en Isaac van Teylingen, of die hun Regt verkrygen souden, om by gebreeke van promte restitutie en aflossing van het voorsz. Capitaal en Interessen, deselve Obligatien, ten allen tyden, door een geswooren Makelaar, publicq of uit de hand te verkoopen, ten meesten pryse doenlyk, sonder eenige de minste Regtsvordering, of consent van den Regter noodig te hebben, de Kooppenningen te ontfangen, en sig selven daar uit te voldoen, soo van Capitaal, Interessen, als gevalle kosten, nademaal hy Seppenwolde geen het minste regt, actie of eigendom aan of tot deselve behielt of reserveerde, voor en aleer de inhoud van de voorsz. Obligatie kost- en schadeloos soude zyn voldaan, en sulks alleen maar op het overschot, dat in der tyd bevonden soude moogen worden.

Dat de voornoemde Mr. Cornelis Jan Wittert al verder had geposeert, dat hy in het vervolg by Koop en onderhands Transport, in dato 28 April 1766, Houder en Eigenaar geworden zynde van de voorsz. Notariale Obligatie, daar van kort daar na aan den voornoemden Hermanus van Seppenwolde kennis hadde gegeeven, ten einde die Obligatie, volgens gedaane en geaccepteerde opsegging, ten vervaldage, sullende als toen zyn den 3 Juny van dit loopende jaar, met de als dan te verschynen Interessen aan hem Mr. Cornelis Jan Wittert, als wettigen Houder, op te leggen en te voldoen, dog dat gemelde Hermanus Seppenwolde daar jeegens, vooraf eene captie en critiques gemaakt hebbende, voorts syn toevlugt genoo-

noomen hadde tot de honderd een en twintigste Keur der Stad Leyden, handelende van den Nakoop of Naasting van verkogte Renten, Schuldbrieven of Obligatien.

Dat hy Mr. Cornelis Jan Wittert vervolgens geen swarigheid had gemaakt van de Nakoop van de voorsz. door hem gekogte Notariale Obligatie, op den 13 Juny laatstleeden, aan den gemelden Seppenwolde door Notaris en Getuigen te doen aanbieden, met verdere denuntiatie, dat de Koop en betaaling van deselve Obligatie door hem Mr. Cornelis Jan Wittert was gedaan geworden voor een somma van dertig duisend guldens, en nog vier honderd twee en neegentig guldens over vier maanden en agt en twintig daagen Interessen; sonder dat de voornoemde Hermanus Seppenwolde daarop binnen den bepaalden tyd, na dat hy in voegen voorsz. verwittigt was, behoorlyke verklaring had gelieven te doen, en waar door hy dan, (volgens de sustenue van den gemelden Mr. Cornelis Jan Wittert) notoirlyk moest gehouden worden als de Koop tot des Kopers behoef te goede geschouden te hebben. Dat op die gronden de voornoemde Mr. Cornelis Jan Wittert, op en jegens den gemelden Hermanus van Seppenwolde, voor Heeren Scheepenen der Stad Leiden eisch doende, had geconcludeert, dat de gemelde Seppenwolde, aldaar Gedaagde, soude werden gecondemneert, aan hem Mr. Cornelis Jan Wittert, aldaar Eisscher, soo hy ageerde, ten synen Huise binnen 's Hage, kost- en schadeloos op te leggen en te voldoen soodanige somme van dertig duisend guldens courant Hollands geld, als de Gedaagde volgens meergemelde Notariale Obligatie, op den 3 Juny 1765, voor den Notaris Jacobus van Stipriaan en Getuigen binnen de Stad Leyden gepasseert, aan den Eisscher als Houder en Eigenaar van de gemelde Notariale Obligatie deugdelyk was verschuldigt, met den interest van dien teegens vier guldens van ieder honderd in het jaar, seedert den 3 December 1765, tot de dadelyke en effectueele af-

'S GRAVENHAGE.

Voorstel van de Leidsche Afgevaerdigden, wegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

'S GRAVENHAGE.

Voorstel van de Leidsche Afgevaerdigden, wegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

afloffinge toe, alles onder offerte van den Eisscher, om, jeegens de gemelde betaaling, aan den Gedaagde de origineele Grosse van die opgemelde Notariale Obligatie, behoorlyk gequiteert, en daar neevens de Effecten, als pand met 'er minne by deselve Obligatien gespecificeert, te rug en over te geeven, *cum expensis*, en by provisie tot namtissement van de gemelde Hoofdsomme en verloope Interessen.

Dat de voornoemde Hermanus van Seppenwolde jeegens den gemelden Eisch, na het allegeeren van eenige middelen, alvoorens te antwoorden, hadde gedaan presentatie, waar by hy had verklaart, mits de gemelde Mr. Cornelis Jan Wittert (des noods) onder eede declareerde, dat hy voor de Obligatie, by eisch gemeld, reëlyk en met 'er daad betaalt hadde een somme van dertig duisend guldens, en nog vierhondert twee en neegentig guldens over vier maanden en agt en twintig daagen Interest, mitsgaders dat des aangaande geene bysondere Conditien, Beloften, of Afspraaken, hoe genaamt, tusschen de Verkoopers van de voorgemelde Obligatie en hem Mr. Cornelis Jan Wittert als Kooper, waaren gemaakt of gedaan, in dat geval, en na dat het gemelde Declaratoir, in voege gemelt, door den voornoemden Mr. Cornelis Jan Wittert soude zyn gedaan, willig en bereid te zyn, om terstond en sonder eenig uitstel aan den selven Mr. Cornelis Jan Wittert, ten synen Huise binnen 's Hage, kost- en schadeloos, jeegens behoorlyke Acte van acquit en restitutie der verpande Effecten, by de meergemelde Obligatie gespecificeert, op te leggen en te betaalen de somme van dertig duisend guldens Hollands courant geld, met de Interessen van dien, jeegens vier percent in het Jaar, seedert den 3 December 1765, tot de dadelyke en effectueele voldoeninge toe: Dan byaldien gemelde Mr. Cornelis Jan Wittert soodanig een Declaratoir niet soude kunnen doen, dat hy Hermanus van Seppenwolde, in dat geval nadere presentatie doende, had verklaart, mits

Mr.

Mr. Cornelis Jan Wittert expresseerde, des noods onder eede, de Conditien, Beloften en Afspraaken, welke tusschen de Verkopers van de voorgemelde Obligatie, en hem Mr. Cornelis Jan Wittert als Koper mogten zyn gemaakt en gedaan, en volgens welken hy deselve Obligatie soude moogen hebben gekogt, en mits hy Mr. Cornelis Jan Wittert, des noods, onder eede declareerde, hoe veel by hem voor de gemelde Obligatie, weegens Capitaal en Interessen, reëlyk en met 'er daad was betaalt geworden, in dat geval, en na dat het gemelde Declaratoir by den gemelden Mr. Cornelis Jan Wittert soude zyn gedaan, willig en bereid te zyn, om terstond, en sonder eenig uitstel, op deselve Conditien, Beloften en Afspraken, aan hem Mr. Cornelis Jan Wittert, kost- en schaadeloos, jeegens behoorlyke Acte van acquit, en restitutie van de verpande Effecten, by de meergemelde Obligatie gespecificeert, op te leggen en te voldoen soodanige somme van Penningen, als hy Mr. Cornelis Jan Wittert, invoegen hier vooren gemelt, verklaart soude hebben voor de gemelde Obligatie, weegens Capitaal en Interessen te hebben betaalt, met de verdere Interessen tot vier percent in het jaar, seedert den 28 April 1766, tot de dadelyke en effectueele voldoeninge toe, hebbende de gemelde Hermanus van Seppenwolde gesustineert, met de gemelde presentatien, in allen gevalle, te kunnen en te moogen volstaan, en dat sulks ook alsoo des noods soude werden verklaart, en by refus, en onder beneficie van deselven antwoordende geconcludeert, ten fine van verder of anders niet ontfankelyk, en by ordine dat aan den Eisscher Mr. Cornelis Jan Wittert syne verdere of andere Eisch en Conclusie, op en jeegens hem Seppenwolde gedaan en genoomen, soude worden ontsegt *cum expensis*, en dat 'er soude werden verklaart voor Mr. Cornelis Jan Wittert geene provisie te vallen.

'S GRAVENHAGE.

Voorstel van de Leidsche Afgevaerdigden, weegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

Dat daar op, aan de zyde van Mr. Cornelis Jan Wittert, de voorsz. presentatien door

'S GRAVENHAGE.

Voorstel van de Leidsche Afgevaerdigden, wegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

Hermanus van Seppenwolde gedaan, waren geresuseert, en die saak voorts by *persistit hinc inde* voldongen, en voor de Edele Agtbaare Heeren Scheepenen, ter audientie van de Rolle gecommitteert, bepleit was geworden, met dien uitslag, dat de gemelde Hermanus van Seppenwolde, by Vonnisse van welgemelde Heeren Scheepenen, in dato den 15 July laatstleeden, was gecondemneert, by provisie, onder suffisante cautie de restituendo, (indien ten principalen verstaan mogt worden het selve alsoo te behooren) aan den Eischer Mr. Cornelis Jan Wittert op te leggen en te voldoen de geëischte somme van dertig duisend guldens Hollands courant geld, weegens Capitaal, en daar en booven de Interessen, op deselve Obligatie verloopen.

Dat de meergemelde Hermanus van Seppenwolde hadde kunnen goedvinden, van het evengemelde Vonnis te koomen in reauditie aan het Collegie van de Edele Agtbaare Heeren Scheepenen der Stad Leyden, en by syn conclusie van Eisch in reauditie hadde geposeert, dat hy, booven alle grieven, welke hem by het gemelde Vonnis, soo hy vermeende, waaren geinfligeert, sig ook ten hoogsten vond beswaart daar meede, dat het selve Vonnis niet was geweesen op den voet, en in conformité van de bereidwilligheid en overgifte van den Eisscher Mr. Cornelis Jan Wittert, by synen eisch en conclusie ter definitive gedaan en genoomen, overeenkomstig aan de dispositien van Regten, en den aart en natuur der saake selfs, hebbende hy Seppenwolde voorts in reauditie, alvoorens eisch te doen, gedaan presentatie, waar by hy had verklaart, (onvermindert de questie over het regt van Naasting, tusschen Partyen in deesen litispendent) bereid en te vreede te zyn, terstond en sonder eenig uitstel, by provisie, en buiten eenige cautie de *restituendo*, aan Mr. Cornelis Jan Wittert, ten synen Huise binnen 's Hage, kosten schadeloos te restitueeren soodanige somme van dertig duisend guldens, als by de Notariale Obliga-

's GRAVENHAGE.

gatie van den 3 Juny 1765, voor den Notaris Jacobus van Stipriaan, en Getuigen, binnen de Stad Leyden gepasseert, was vermelt, en daer en booven de Interessen, op deselve Obligatie verloopen, en dat teegens de weederzydsche uitleevering der effecten, als ter pand met 'er minne, by de gemelde Obligatie gespecificeert, en het Renversaal deswegens sub dato 3 Juny 1765, door de voornoemde Mrs. Theodorus en Isaac van Teylingen gegeeven, onder hem Seppenwolde berustende, met welke presentatie gemelde Seppenwolde gesustineert hadde te kunnen en te moogen volstaan, en dat sulks alsoo soude werden verklaart, en by refus van dien, eisch doende in reauditie, geconcludeert tot retractatie van het gemelde Vonnis van Heeren Scheepenen, ter audientie van de Rolle gecommitteert, in dato den 15 July 1766, en doende dat gunt gemelde Heeren Scheepenen Commissarissen souden hebben behooren gedaan te hebben, dat als nog soude werden verklaart, geene, immers geene verdere of andere Provisie te vallen, *cum expensis* van die instantie: Dog dat de meergemelde Mr. Cornelis Jan Wittert de voorsz. presentatie hadde gerefuseert, en antwoordende in reauditie genoomen contrarie Conclusie, waar op dan voorts in dat cas wederom was gevallen een behoorlyk voldingen, en wyders gevolgt een Vonnis van de Edele Agtbaare Heeren Scheepenen der Stad Leyden, in dato den 24 July laatstleeden, waarby welgemelde haar Edele Agtbaare, sonder reguard te neemen op de presentatie door Hermanus van Seppenwolde in reauditie gedaan, verklaart hadden denselven by het gemelde Vonnis van Heeren Scheepenen, ter audientie van de Rolle gecommitteert, in dato den 15 July van dit loopende jaar, te weesen niet beswaart, en dienvolgende aan hem synen Eisch en Conclusie, in cas van reauditie gedaan en genoomen, ontsegt, en gecondemneert in de boete van reauditie, mitsgaders in de kosten op de reauditie gevallen.

Voorstel van de Leidsche Afgevaerdigden, wegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

Dat offchoon de voorseide Vonnissen van Hee-

'S GRAVENHAGE.

Voorstel van de Leidsche Afgevaerdigden, wegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

ren Scheepenen der Stad Leyden, als zynde alleenlyk *interlocutoire* Vonnissen, of een Provisie van namtissement, uit kragte en in conformité van haar Edele Groot Mog. Resolutie van den 19 Maart 1622, na voorgaande speciaale beschryving genoomen, generhande provocatie, het zy aan het Hof of aan den Hoogen Raade subject waaren, deselve Hermanus van Seppenwolde niet te min hadde kunnen goedvinden, sonder syn appel ter Griffie der Stad Leyden te doen aanteekenen, daar van van den Hove van Holland te versoeken, gelyk hy ook na gehoudene comparitien, op welke door of van weegen den gemelden Mr. Cornelis Jan Wittert, de inappellabiliteit van de voorsz. Vonnissen was gesustineert, hadde geobtineert Mandament van appel, disponeerende teegen den gemelden Mr. Cornelis Jan Wittert, met inthimatie aan de Heeren Scheepenen der Stad Leyden.

Dat het selve Mandament den 6 Augusty laatstleeden aan de evengemelde Heeren Scheepenen zynde geinthimeert, de Heeren haare Principaalen daar van kennisse bekoomen, en na serieuse overweeging geoordeelt hadden, dat, dewyl het Vonnis of de Vonnissen in questie alleenlyk inhouden eene provisioneele condemnatie tot namptissement, of provisioneele voldoening van Penningen, en vermits deselve condemnatie, niet dan onder suffisante cautie *de restituendo*, (indien ten principaalen verstaan mogt werden, het selve alsoo te behooren) ter executie gelegt konde worden, ja dat de grootte van de gejustificeerde Acte van cautie *de restituendo* reets aan den gemelden Seppenwolde *in executione*, teegens de gevorderde provisioneele voldoening, was aangebooden, en by het doen der Sommatie aan hem Copie daar van was overgeleevert, oversulks dan ook niet anders, dan op seer abusive en erroneuse gronden konde werden gesouteneert, dat de executie van het gemelde provisioneele Vonnis van de Heeren Scheepenen der Stad Leyden, waar over de voornoemde

Her-

'S GRAVENHAGE.

Voorſtel van de Leidſche Afgevaerdigden, wegens een Mandament van appel, door den Hove verleend.

Hermanus van Seppenwolde ſig *quaſi* beklaagde, ten definitive ſoude weeſen irreparabel, en dat het mitsdien ook was notoir, dat in het voor handen zynde geval van directe applicatie was de even geallegeerde Landwet, op den 19 Maart 1622, op voorgaande ſpeciaale beſchryving gemaakt, en woordelyk meedebrengende, „ dat het Hof Pro-
„ vinciaal niet en vermag eenige proviſie van ap-
„ pel of reformatie te verleenen jeegens Vonniſ-
„ ſen *interlocutoir* van den Geregten van de Stee-
„ den, Bailliuw en Mannen, of van de Dorpen,
„ conform het derde Articul van de Ampliatie
„ van haarluiden Inſtructie, daar onder haar
„ Ed. Gr. Mog. voordeeſen tot meermaalen ver-
„ ſtaan hebben, en als nog verſtaan by deeſen,
„ de namptisſementen meede begreepen te zyn,
„ om wat oorſake het ſelve ſoude moogen weeſen,
„ ook niet onder prætext van eenige nulliteit,
„ of eenige iniquiteit; als alleenlyk in dat eenige
„ cas, ſoo wanneer de executie van de voorſz.
„ interlocutoire Vonnisſen ten definitiven niet en
„ ſouden weeſen reparabel gelyk het voorſz. Ar-
„ ticul klaarlyk inhoud.

Dat de Heeren haare Principaalen, niet kunnende gedoogen, dat een ſoo ſalutair als notabel regt, ſoo aan de Steeden als aan de Regters ten platten Lande vergunt, verkort of te niet gedaan ſoude worden, mitsdien, ſig Eed en Amptshalven genoodſaakt gevonden hadden, hen Heeren Gedeputeerden te gelasten, al het gunt voorſz. is ter kennis en deliberatie van haar Edele Groot Mog. te brengen, en te gelyk te verſoeken, dat haar Edele Groot Mogende aan welgemelden Hove ſouden gelieven aan te ſchryven en te ordonneeren, het voorſz. Mandament van Appel aan Hermanus van Seppenwolde verleent, in te trekken, en dat, geduurende de deliberatien van haar Edele Groot Mogende, alle procedures, uit het ſelve Mandament kunnende ſpruïten, moogen werden gehouden in ſtaate en ſurcheance.

'S GRAVENHAGE.

Hunne Ed. Groot Mog. vonden goed het Bericht van President en Raden van den Hove op het Voorstel van de Afgevaerdigden van Leiden te vorderen, welk den 16 ter Staetsvergaderinge inkwam, en dus luidde:

EDELE GROOT MOG. HEEREN.

Bericht van het Hof op de Propositie van die van Leiden.

Wy hebben ontfangen U Edele Groot Mog. Missive van den 3 deeser loopende maand, mitsgaders de Resolutie, by U Edele Groot Mog. ten selven daage genoomen, op de Propositie van Heeren Gedeputeerden der Stad Leyden, tot intrekkinge van seeker Mandament in cas d'appel, door ons verleend aan *H. van Seppenwolde*, teegens *Mr. J. C. Wittert*, waar by U Edele Groot Mog. hebben goedgevonden, dat wy daar op U Edele Groot Mog. ten spoedigsten souden dienen van Berigt.

Ter voldoeninge aan gemelde ordre, sullen wy beginnen met U Edele Groot Mog. te rememoriëren, *quoad factum*, dat U Edele Groot Mog. uit den inhoud van gemelde Propositie gesien hebben, dat gemelde Advocaat tot pand der minne voor de schuld in questie onder sig is hebbende drie en dertig stuks Saxische Steur-Obligatien, te saamen inhoudende drie en dertig duisend Thaler Saxisch, (welke men voorgeeft circa drie en veertig duisend guldens Hollands waardig te zyn) met overgifte en onweederroepelyke authorisatie, om, by gebreeke van prompte restitutie en aflossinge van het voorsz. Capitaal en Interessen, deselve Obligatien ten allen tyden door een geswooren Makelaar publicq of uit de hand te verkoopen, ten meesten pryse doenlyk, sonder eenige de minste regtsvordering, regtspleeging, of consent van den Regter noodig te hebben, de Kooppenningen te ontfangen, en sig selve daar uit te voldoen, soo van Capitaal, Interessen, als gevallene kosten &c.

Dat

Dat gemelde Advocaat dog *ten principaale* heeft geofferereert, teegens de voldoeninge van de geëischte somma van dertig duisend guldens, met de Interessen, niet alleen de origineele Grosse van de Obligatie behoorlyk gequiteert, maar ook de boovengemelde verpande Effecten, te restitueeren, dog *by provisie* alleen heeft geconcludeert tot namtissement van de geëischte som, sonder eenige offerte van restitutie van het Pand.

'S GRAVENHAGE.

Bericht van het Hof op de Propositie van die van Leiden.

Dat H. van Seppenwolde daarjeegens *ten principaale* heeft gedaan presentatie, by dewelke hy wel heeft geoffereert, jeegens behoorlyke Acte van acquit en restitutie van de verpande Effecten, de geëischte somma te voldoen, dog die voldoening geaccrocheert aan twee gesubordineerde mitsen, gefundeert op seeker by hem gesustineert regt van Naasting, en wyders geconcludeert, tot verders of anders niets ontfankelyk &c., en dat 'er soude worden verklaart voor den Eisscher geene *provisie* te vallen.

Dat na refus van gemelde presentatien door den Advocaat Wittert, en voldingen der saake, mitsgaders mondelinge Pleidoye, gemelde Seppenwolde, by Vonnisse van Scheepenen der gemelde Stad, van den 15 July, *by provisie* is gecondemneert de geëischte som en Interessen te namtiseeren.

Dat gemelde Seppenwolde, van dat Vonnis *in reauditie* gekomen zynde, heeft gesustineert, hem by gemelde Vonnis een merkelyk grief te zyn toegebragt, daar meede, dat het selve niet was geweesen op den voet en in conformité van de offerte, by den Advocaat Wittert, by zynen eisch ten *definitive* of *principaale* gedaan, en dat hy vervolgens *in reauditie* heeft gepresenteert, (onverminderd de questie over het regt van Naasting tusschen Partyen *litispendent*) terstond en sonder uitstel *by provisie*, en *selfs* buiten eenige cautie de restituendo, de geëischte Som en Interessen te voldoen, teegens reciproque restitutie van de verpande effecten, en het Renversaal daar voor gegeeven,

'S GRAVENHAGE.

Bericht van het Hof op de Propositie van die van Leiden.

Dat by gemelden Advocaat Wittert die presentatie gerefuseert en contrarie conclusie genoomen zynde, daarop, op den 24 July, is gevolgd een Vonnis van Scheepenen van Leyden, waarby, sonder reguard op laatstgemelde presentatie te neemen, by het eerstgemelde Vonnis is gepersisteert geworden.

Dat gemelde Seppenwolde, sustineerende hem by gemelde Vonnissen een grief *ten definitive irreparabel* geinfligeert te zyn, van deesen Hove heeft versogt, en, na verhoor van Partyen, geobtineert het Mandament in cas d'appel, waar over de Propositie van de Heeren Gedeputeerden van Leyden rouleert.

Dit dus *in facto* gepremitteert zynde, sy het ons gepermitteert, kortelyk onder het oog van U Edele Groot Mog. te brengen de reedenen, dewelke ons gepermoveert hebben, om, nietteegenstaande U Edele Groot Mog. Resolutie van den 19 Maart 1622, de boovengemelde provisie van Justitie te verleenen.

En hier ontrent remarqueeren wy, Edele Groot Mog. Heeren, dat wy volgens onse Instructie by eede verpligt zyn, *provisien van Justitie te verleenen, aan allen, die deselve versoeken en behoeven*, en dus geene bevoegdheid hebben, om Requiranten *a limine judicii* te repelleeren, except alleenlyk in soodanige gevallen, dewelke, *post summariam causae cognitionem*, bevonden worden *liquidelyk* te vallen in de termen van wetten, waarby ons verbooden is provisien van Justitie te verleenen.

Wy seggen *liquidelyk*, want, indien 'er plausible reedenen geallegeert worden, waardoor met eenige waarschynelykheid twyffelagtig gemaakt word, of soodanige Wet op een voorhanden zynde geval applicabel zy, dan neen, dan is het seeker, en conform regt een practyk gefundeert op de *favor defensionis*, dat men de Requiranten niet *a limine judicii* repelleeren, maar de versogte provisie verleenen moet, blyvende de Party onverlet,

om

om door middel van exceptie, de niet ontfankelykheid van den Requirant, uit kragte van de gereclameerde Wet, aan een volleedig regterlyk onderfoek voor te draagen; dus foude in cas fubject tot het verleenen van het Mandament genoeg zyn geweest, Edele Groot Mog. Heeren! indien Seppenwolde door allegatie van waarfchynlyke reedenen dubieus had gemaakt, of de gereclameerde Refolutie van applicatie was, dan neen.

'S GRAVENHAGE.

Bericht van het Hof op de propositie van die van Leiden.

Wat dan aanbelangt, Edele Groot Mog. Heeren, de gronden, by gemelden Seppenwolde op de voor onfe Commisfarisfen gehoudene Comparitien geallegeert, om te toonen dat de executie van het questieufe provifioneel Vonnis *ten definitive* foude weefen *irreparabel*, en hy dus verfeeren *in cafu excepto* van die Refolutien.

Soo gelieven U Edele Groot Mogende te zyn geinformeert, dat het grief, het welk by Seppenwolde gefuftineert werd in deefe provifioneele Vonnisfen te refideeren, hier in beftaat, dat door het provifioneel Vonnis van den 15 July *implicité*, en door het van de hand wyfen van fyne prefentatie by het Vonnis *in reauditie* van 24 July *explicité* gedecideert is, dat zyn Party ongehouden is teegens de provifioneele voldoening, ja felfs teegens voldoening fonder cautie der geëischte Somme en Interesfen, te reftitueeren de verpande Effecten, en dat mitsdien aan de eene zyde gemelde Wittert, hangende de questie ten principaale, over de by accrochement in het geding geintroduceerde naasting, niet alleen het Geld in handen krygt, maar ook het Pand blyft behouden, met magt, in gevolge de hier vooren gemelde onweederroedelyke authorifatie van Seppenwolde, de verpande Effecten te verkoopen, en fig felve uit het provenu van dien nog eens te betaalen; en aan de andere zyde, dat Seppenwolde in effecte tweemaal defelve Som van dertig duifend guldens voor ééne fchuld moet namtifeeren, of in handen van zyn Party laaten: en fulks voor eene fchuld, uit hoofde van welke gemelde Wittert *nimmer een penning*

meer

'S GRAVENHAGE.

Bericht van het Hof op de Dispositie van die van Leiden.

meer dan de gemelde dertig duisend guldens, en tot de provisioneele voldoeninge toe verscheenene Interessen, van Seppenwolde, sal kunnen vorderen; maar omtrent welke schuld egter de moogelykheid daar is, dat Seppenwolde, *ten principaale* triumpheerende, met minder Somme soude kunnen volstaan; soo dat door die provisioneele Vonnissen een burger Man niet alleen word ontset van de dispositie over, en het genot van soo eene notable Som, sonder eenige noodsaake, of billyk nut van syn Party, maar ook in gevaar gebragt, om, indien hy de Penningen tot voldoening van het namt niet kan vinden, zyn Meubilen te sien verkoopen, selfs in apprehensie gesteld te worden, en dus totaal geruineert te zyn, en dat alles, niet teegenstaande zyn Party de middelen in handen heeft, om uit de verpande Effecten rykelyk voldoening te erlangen, of hem door de restitutie van deselve teegens de provisioneele voldoening in staat te doen blyven.

Al hetwelke gemelde Seppenwolde sustineerde niet alleen een *notabel*, maar *ten definitive irreparabel* grief te zyn, onder anderen om reedenen, dat de *definitive Sententie* in cas subject nergens anders over kan verseeren, dan *of het accrochement van naasting gefundeert zy, dan neen*; en dat hy dus, al triumpheerde hy ten principaale, *door soodanig definitief Vonnis nimmer kan worden hersteld, in dien staat, als of Geld en Pand nooit in eene hand waaren geweest, nog hem gerepareerd het grief en de schaade, door het gemis van syn Pand, en zyne apparente ruine te lyden*, indien het provisioneele Vonnis in questie ter executie word gelegt: dat hem ook nimmer door dat definitif Vonnis kan worden geadjudiceert *vergoeding van het verlies, dat inmiddels op syn Pand vallen kan:* dat *ook de Cautie, in gevolge het provisioneele Vonnis te stellen, niet moet gesteld worden voor de restitutie van zyn Pand*, en dat hy dus, indien hy met iemand, die minder gegoed was dan de Advocaat Wittert, te doen had, geëxponeert soude zyn om, in cas zyn Party goed vond het Pand

te

'S GRAVENHAGE. *Bericht van het Hof op de Propoſitie van die van Leiden.*

te verkoopen, en vervolgens inſolvent wierd, zyn Pand nimmer weederom te kunnen krygen: dat *de proviſioneele Condemnatie ſig verder extendeert, als de definitive ſig immer ſal kunnen extendeeren*, dewyl de *eiſch ten principaale*, (de rigtſnoer van het te wyſene definitive Vonnis, ſoo Seppenwolde ſuccumbeert) alleen maar van hem vordert *betaaling teegens overgifte van het Pand*, daar hy egter *by proviſie gecondemneert is, te betaalen, ſonder reſtitutie van het Pand*; En eindelyk, *dat hem* ſelf *ontſegt is, teegens reſtitutie van zyn Pand ſonder Cautie*, en dus ten principaale *te betaalen, onverminderd zyn geſuſtineert regt van naasting*; waar uit dan volgt, dat hy door dat proviſioneel Vonnis in de noodſaakelykheid geſteld is, om *of zyn principaale ſuſtenue van naasting ten eenemaal te laaten vaaren*, of *zyn party Geld en Pand te laten*, en de ruineuſe gevolgen daar van te ondergaan, ſonder mogelykheid van herſtel *ten definitive*.

Al het welke is geſuſtineert in deeſe des te meer te ſtringeeren, dewyl Seppenwolde is *een Makelaar*, voor wiens manier van beſtaan de minſte *atteinte in zyn credit* evidentelyk ruineus is.

Wy ſubmitteeren gaerne aan U Edele Groot Mog. verligt oordeel, of diergelyke allegatien van irreparabiliteit ſoo *abuſif* en *erroneus* zyn, als deſelve aan Heeren Gedeputeerden van Leyden zyn toegeſcheenen, en of de intentie van U Edele Groot Mog. Reſolutie bègreepen kan werden te zyn, om iemand, die diergelyke grieven allegeert, *a limine judicii* te doen repelleeren? Immers wy vermeenen van *neen*, Edele Groot Mog. Heeren, en vinden ſelf contraire blyken in de Registers van U Ed. Groot Mog. Reſolutien.

By voorbeeld, op den 3 Maart 1627, hebben U Edele Groot Mog., in de ſaake van *Melchior Dortmont* contra *Laurens de Groot*, verſtaan en gereſolveert *de ſaak te laaten aan het Hof*, en ſulks om geene andere reedenen, dan *dewyl de ſaak vol conſideratien was*.

Soo

's GRAVENHAGE.

Bericht van het Hof op de Propositie van die van Leiden.

Soo hebben ook U Edele Groot Mog. op den 26 *July* 1697, met relatie tot drie distincte Mandamenten van Appel verleend aan *Cornelia Cleur*, teegen drie provisioneele Vonnissen van den Geregte van *Schiedam*, waar omtrent meede van weegens gemelde Stad op den 5 *December* 1696, en 21 *Mey* 1697, Propositien en klagten waaren gedaan, goedgevonden en verstaan, *dat de saak soude worden gelaaten aan de Justitie, behoudens de Gedaagdens in cas d'appel haare exceptie en defensie*, en sulks na dat het Hof aan U Ed. Groot Mog., op den 19 *December* 1696, had berigt, *dat de Resolutie van den* 19 *Maart* 1622, *in cas subject, voor niet relevant kon worden aangenomen, dewyl indien de Suppliante de drie provisioneele Vonnissen, tot haar lasten geweesen, zoude moeten voldoen, sy zoude vervallen in een labyrinth van schulden, waar uit sy haar nooit sou kunnen debarasseeren, en waar door sy in sulken staat, uit. dewelke sy nooit soude kunnen werden gered, sou worden gebragt.*

Wy voegen hier nog by, Edele Groot Mog. Heeren, dat ons selfs seer bedenkelyk is voorgekoomen, of U Ed. Groot Mog. aan de eene zyde, by het *derde Articul van de Ampliatie Instructie van den Hove van den* 21 *December* 1579, en by de gereclameerde *Resolutie van den* 19 *Maart* 1622, het Hof verbiedende provisien van provocatie te verleenen teegens Sententien interlocutoir en provisioneel van de Geregten van de Steeden, Balliuw en Mannen of Dorpen, *ten waare de executie van dien by der diffinitive niet reparabel soude weesen*, en aan de andere zyde by de *Instructie van den Hoogen Raad, Articul* 103, by het *neegentiende Articul van de nadere Ampliatie Instructie. van den Hoogen Raad en Hove van den* 24 *Maart* 1644, en eindelyk by het *Reglement van den* 9 *Maart* 1728 *Articul* 9, de inprovocabiliteit der provisioneele Vonnissen van den Hove, bepaalende eerst op een Som van *ses honderd*, daarna van *vyftien honderd*, en eindelyk van *drie duisend guldens*, of, seggen wy, U Edele Groot Mog. daar door in die differente tydstip-

ſtippen niet hebben willen te kennen geeven, het *excedeerende dier ſommen als irreparabel te conſideereen*, immers daar is ons geene ſchynbaare reeden voorgekoomen, waarom het Hof in deeſe minder auctoriteit ſoude hebben dan het geringſte Dorp.

'S GRAVENHAGE.

Bericht van het Hof op de Propoſitie van die van Leiden.

Wy vertrouwen hier meede voldaan te hebben aan de intentie van U Edele Groot Mog., en dat U Ed. Groot Mog. reflecteerende op de omſtandigheeden in deeſen occureerende, *ook deeſe ſaak ſullen laaten aan de Juſtitie, behoudens den Gedaagde in cas d'appel zyn exceptie en defenſie.* Hier meede, *Edele Groot Mog Heeren*, bidden wy God Almagtig U Edele Groot Mog. in een langduurige en voorſpoedige Regeringe te conſerveeren. Geſchreeven in den Hage den 15 September 1766.

Dit Bericht, nevens het bovengemelde Voorſtel, volgens een Beſluit van hunne Ed. Groot Mog. van den 16 van Herfstmaend, door de Heeren van de Ridderſchap, en hunner Ed. Groot Mog. verdere Gemagtigden tot de Zaken van de Juſtitie, met Commiſſariſſen van den Hove, geëxamineerd, en daervan, den 13 van deze Slagtmaend, door den Heere Raedpenſionaris, verſlag gedaen zynde, is de Zaek op dien dag, door de Heeren Staten beſlist, en uit den weg geruimd by het volgende Beſluit:

Donderdag den 13 *November* 1766.

De Raadpenſionaris heeft ter Vergadering gerapporteert de Conſideratien en het Advis van de Heeren van de Ridderſchap en verdere haare Ed. Groot Mog. Gecommitteerden tot de ſaaken van de Juſtitie, hebbende, ingevolge en tot voldoening van haar Ed. Groot Mog. Reſolutie Commiſſoriaal van den 16 September deeſes jaars, met Com-

'S GRAVENHAGE.

Resolutie tot intrekking van het Appel, door het Hof aan H. van Seppenwolde *verleend,* teegens *Mr.* C. J. Wittert.

missarissen van den Hove, geëxamineert het Berigt; den 3 der gemelde maand van den Hove gerequireert op de Propositie, door de Heeren Gedeputeerden der Stad Leyden, ten laatstgemelden dage, in de naam en van weegens de Heeren haare Principaalen, ter Vergaadering van haar Edele Groot Mog. gedaan, waar by deselve sig hebben beklaagt over een Mandament van Appel, disponeerende teegen Mr. Cornelis Jan Wittert, Advocaat voor de respective Hoven van Justitie in Holland, woonende in 's Hage, met inthimatie aan Scheepenen der Stad Leyden, door den Hove verleent aan Hermanus van Seppenwolde, van een Vonnis van Scheepenen der gemelde Stad van den 15 July laatstleeden, waar by de gemelde van Seppenwolde was gecondemneert seekere Som en Intressen by provisie, onder Cautie *de Restituendo*, te namptiseeren voor een schuld, waar van gemelde Advocaat tot Pand der minne onder sig had drie en dertig stuk Saxische Steuer-Obligatien, die circa drie en veertig duisend guldens Hollandsch souden waardig zyn; en by welke Propositie gemelde Heeren Gedeputeerden, op fundament van haar Edele Groot Mog. Resolutie van den 19 Maart 1622, hebben versogt, dat haar Edele Groot Mog. den gemelden Hove souden gelieven aanteschryven en te ordonneeren het voorsz. Mandament van Appel, aan Hermanus van Seppenwolde verleent, in te trekken, met surcheance inmiddels van alle procedures; zynde de voorschreeve Propositie en Berigt onder de Notulen van haar Edele Groot Mog. van den 3 en 16 September voorschreeve geinsereert.

Waar op gedelibereert, en in agting genomen zynde, dat haar Edele Groot Mog. Resolutie van den 19 Maart 1622 woordelyk meedebragt „ dat „ het Hof Provinciaal niet vermag eenige provisie „ van appel of reformatie te verleenen jegens „ Vonnissen interlocutoir van de Geregten van de „ Steeden, Bailluw en Mannen, of van de Dor- „ pen, conform het derde Articul van de Ampli-

„ atie

„ atie van haarluider Instructie, daar onder haar
„ Edele Groot Mog. voor deesen tot meermaalen
„ verstaan hebben, en als nog verstaan by dee-
„ sen de Namptisfementen meede begreepen te
„ zyn, om wat oorsaake het selve soude moogen
„ weesen, ook niet onder prætext van eenige
„ nulliteit of iniquiteit, als alleenlyk in dat cas,
„ soo wanneer de executie van de voorsz. inter-
„ locutoire Vonnisfen ten definitive niet souden
„ weesen reparabel, gelyk het voorsz. Articul
„ klaarlyk inhoud ". En dat alle de Leeden van
haar Edele Groot Mog. Vergadering eenpaarig
hebben begreepen, dat de exceptie, by de voorsz.
Resolutie vastgesteld, in het jeegenwoordige ge-
val van geen applicatie is; Is goedgevonden en
verstaan, dat Præsident en Raaden van den Hove
by aanschryving van weegens haar Edele Groot
Mog. sal worden gelast en geordonneert, het voor-
schreeve Mandament van Appel, aan Hermanus
van Seppenwolde verleent, intetrekken en buiten
effect te stellen.

's GRAVENHAGE. *Resolutie tot intrekking van het Appel door het Hof aan H. van Seppenwolde verleend, teegens Mr. C. J. Wittert.*

Accordeert met de voorsz. Resolutie.

Den 7 van deze Slagtmaend hebben dezelfde Heeren Staten den uitvoer van het mager Vee opengesteld, met uitzonderinge nogthans van het vet en slagtbaer Vee, onder præcautien en restrictien, ten aenzien van het laetstgemelde, vervat in het Plakaet van den 7 van Wintermaend 1751, nader geconfirmeerd by dat van den 16 van Lentemaend 1764, en zulks op de verbeurte van elk stuk Rundvee, en een boete van honderd guldens, dat uittevoeren ondernomen wordt, en achterhaeld zal zyn, mitsgaders van 't Schip, of de Schuit, waermede de vervoering buiten deze Provincie zal zyn geschied; welke boete en verbeur-

Mmmm te

'S GRAVENHAGE. te ook gevorderd en geëxecuteerd zal worden tegens de geenen, die overtuigd zullen kunnen worden, eenig vet en ſlagtbaer Rundvee, na het emaneren van deze Publicatie, te hebben uitgevoerd, doen of laten uitvoeren, ſchoon het gemelde Rundvee zelfs op den uitvoer niet achterhaeld mogte worden.

Woensdag, de 15 van de nu afgeloopen Wynmaend, was een der aengenaemſte dagen voor de Leden van 't Konstgenoodſchap van *Pictura*, of der Schilderkunst, welken, in deze Hofplaetſe, hunne byeenkomst hebben in eenige Vertrekken, boven het Koornhuis, op de Prinſengraft. Op dien dag, namelyk, behaegde het zyne Doorl. Hoogheid, den Prinſe Erfſtadhouder, voor de eerſte male, de Kamer der Kunstſchilderen met zyne tegenwoordigheid te vereeren, en als Opperbeſchermer en Opperdeken van de Teken-Academie ontvangen en ingehuldigd te worden. Men hadt te voren de nodige toebereidzelen tot deze merkwaerdige plegtigheid gemaekt. De gezamenlyke Regenten, benevens den Secretaris van 't Genoodſchap, bevonden zich, 's namiddags tegens twee uuren, op derzelver Kamer; alwaer ook kort daerna verſcheenen de Heeren Jr. *Frederik Hendrik Baron van Wasſenaer*, Vryheer van beide de Katwyken, enz., en Bailluw van deze plaetſe, Mr. *Jan Hudde Dedel*, Mr. *Johan Dierquens*, en Mr. *Karel de la Basſecour*, Burgemeesters alhier, als gewoone Beſchermers en eerſte Raden, benevens de Heeren Oud Burgemeesters, Mr. *Adriaen van der Goes* en Mr.

Mr. *Johan Patyn*, insgelyks als eerste Raden 's GRA-
van 't Genoodschap, welken, door de Hee- VENHA-
ren Regenten, ontvangen en verwelkoomd GE.
werden; gelyk ook, vervolgens, de Heeren *Kornelis van Mierloo*, Commis ter Secretarye van den Raed van State, en Mr. *Ysbrand 't Hoen*, Fiscael en Procureur Generael van den Hove van Holland, als gewoone Raden, benevens Mr. *Daniël Ellinkhuisen*, als Advocaet van 't Genoodschap. Deze Heeren maken, met de Regenten, de grootste Regering van hetzelve uit, waeromze ook de beeldtenis van Pictura, aen een oranje lint, om den hals hadden hangen. Terwyl de Heer Baljuw, de drie regerende Burgemeesters, de Deken *Schouman*, en de twee oudste regerende Hoofdmannen *Copius* en *Verschuring* zich boven, op de kleine Kamer, om zyne Hoogheid te ontvangen, in gereedheid hielden, zo bevonden, tot dat zelfde einde, de Heeren Oud Burgemeesters, de Oud-Deken *A. Terwesten* en de gemelde Heer Y. 't Hoen zich beneden, in een fraei vertrek, op kosten van den Magistraet vervaerdigd. Alhier kwamen ook de gewoone Leden, mede met het teken van *Pictura*, hangende aen een oranje strik voor de borst, by een, welken door de Heeren Hoofdman *Haag*, den Secretaris *P. Terwesten*, en de reeds genoemde Heeren van Mierloo en Ellinkhuizen verwelkoomd werden. 't Was omtrent drie uren, wanneer hunne Hoogheden, de Prins van Nassauw-Weilburg, en de Hertog van Brunswyk-Wolfenbuttel, door de Heeren Regenten tot het bywonen van deze plegtigheid genodigd, als-

'S GRAVENHAGE.

mede de Heeren *Fagel*, Vader en Zoon, Griffiers van hunner Hoog Mog. Vergaderinge, als Gasten van den Prinse Erfstadhouder, aldaer verscheenen, en naer boven geleid werden. Eindelyk kwam zyne Doorl. Hoogheid zelve in staetzy aenryden, verzeld van den Heere Generael *de Bigot*, zynen Opperschenker, den Baron *Voigt van Elspe*, een zyner Kamerheeren, en den Baron van *Heeckeren* tot Kell, een zyner Edellieden. De Vorst, aen 't Hek gekoomen, werdt aldaer, door de laetstgemelde Heeren Gecommitteerden verwellekoomd, en, zo dra hy de trap, in 't Koornhuis, of den gang, welke, zo wel als het Benedenvertrek, met groen laken belegd en behangen was, naderde, lieten acht Musicanten van de Hollandsche Guarde, aldaer geplaetst, lustig het bekende Wilhelmus van Nassouwen hooren. Vervolgens naer boven geleid, voor de deur, en op de kleine Kamer op het plegtigste verwellekoomd zynde, hing de Baron van Wassenaer zyne Hoogheid een gouden Orderteken, of beeldtenisse van Pictura om den hals, waerop dezelve, door dien en de overige Heeren, als Opperbeschermer en Opper-Deken van de Kunstkamer en Teken-Academie begroet werdt. In deze hoedanigheid was hy de eerste, die zyn naem in een nieuw boek, ter intekeninge gereed gemaekt, opschreef, wordende hier in door den Prinse van Nassauw-Weilburg, en den Hertoge van Brunswyk gevolgd, aen welke Vorsten de Deken Schouman dan ook, na de gedane intekening, de order van *Pictura*, aen een oranje

strik,

ſtrik, aenboodt en overgaf. Na het verrich- 's GRAVENHAGE.
ten van deze plegtigheden, geleide men het doorluchtig en aenzienlyk gezelſchap ter tafel. Aen 't hooge einde zaten de drie Vorſten, de Erfſtadhouder in 't midden, de Heer Hertog aen de rechter, de Prins van Naſſauw-Weilburg aen de linkerzyde; naest den Heere Hertog de Baron van Waſſenaer; naest den Prinſe de Deken Schouman; volgende voorts aen weêrskanten de regerende en Oud-Burgemeesters, de Gasten en 't hoog gevolg van zyne Hoogheid, de verdere Regenten en Raden van 't Genoodſchap, de Schepenen en Theſaurier van deze Hofplaetſe, met malkanderen uitmakende zes en veertig perſonen, onder welken de Officier van de aldaer wagt houdende Zwitzerſche Guarde mede begrepen was. De Maeltyd was ten uiterſte prachtig en vorſtelyk. Onder anderen zag men op het Nagerecht den Tempel van Minerva, de Godinne der Wysheid, die aen Pictura, de Godinne der Schilderkunst, aenwees, hoe zy haer den jongen Oranjevorst als haren Mecenas, Beſchermer en Handhaver bezorgd, en daer geplaetst hadt. Het behaegde zyne Hoogheid, in zyne nieuwe hoedanigheid, de eerſte conditie, gelyk men gewoon is te ſpreeken, in te ſtellen; waerna de Heer Ellinkhuiſen, uit naem der Regenten, en van het ganſche Collegie, den Prinſe dus aenſprak. „ Doorluchtigſte Vorst en Heer!
„ Mag onder alle nuttige Konsten en Weten-
„ ſchappen, die in ons Vaderland bloeien,
„ de Schilderkunst met recht als eene der
„ edelſten worden aengemerkt, als in welker

 „ ken-

'S GRAVENHAGE.

„ kennisse en beoeffeninge zelfs veele Koningen en Vorsten, al van ouds, geen van hunne minste vermaken stelden, 't was dan niet zonder reden, dat Regenten van dit Kunstgenoodschap, dat nu meer dan een eeuw, en van deze Teken-Academie, die byna een eeuw onder de gunstige protectie van den Ed. Achtb. Magistraet van 's Gravenhage alhier heeft gesubsisteerd, al voor lange reikhalzende waren na die tyden, in welken uwe Doorluchtigste Hoogheid in de eerestoelen van Hoogstdeszelfs Doorluchtige Voorvaderen gevestigd zynde, zy gelegenheid zouden mogen hebben hun Kunstgenoodschap in 't gemeen, en hunne Teken-Academie in 't byzonder, in de hooge en dierbare protectie van Hoogst Denzelven aen te bevelen, en aen uwe Doorluchtigste Hoogheid het Opper-protector- en Dekenschap der zelve op het nederigst op te dragen: Zoo als dan, die heuglyke tyd geboren, en der Regenten wensch, door den mond van den Hoog-Edelen Heer Bailliuw dezer Stede, aen uwe Doorluchtigste Hoogheid, voorgesteld zynde; Hoogst Dezelve daerin, op de allergracieuste wyze, wel heeft gelieven te bewilligen, en zich, als Opper-protector en Deken van het Kunstgenoodschap en de Teken-Academie, goedgunstiglyk te declareren, als hoedanig dan Regenten thans de eere hebben uwe Doorluchtigste Hoogheid, in het midden hunner Mecenaten, te mogen begroeten en verwelkoomen. Een hooge Eer, een uitmuntende luister!

waer

„ waer mede ik met alle recht zo de gansche 'S GRAVENHAGE.
„ Confrerie, als Regenten in'tbyzonder, hart-
„ grondig mag congratuleren: wat grooter
„ toch, wat luisterryker zoude hun kunnen
„ gebeuren, dan hunne Kunst gesteld te zien
„ onder de bescherming van een Vorst, die,
„ gelyk een yvrig voorstander van alle nutti-
„ ge Kunsten en Wetenschappen, zo ook
„ voornamelyk, al in deszelfs vroege jaren,
„ een zonderlinge liefde en neiging tot de
„ edele Schilderkunst betoond hebbende, daer
„ in reeds zo verre is gevorderd, dat Hoogst
„ Dezelve, met het hoogste recht, niet alleen
„ onder de Kunstminnaers, maer ook onder
„ de Kunstkenners mag gerekend worden,
„ als die met een opslag van het oog de pen-
„ çeelen der Meesters weet te discerneren,
„ dezelven naer hunne waerde te schatten,
„ en Copyen van origineele stukken te on-
„ derscheiden; zoo dat Hoogst Deszelfs Oor-
„ deel daer in dat van veelen, in de beoef-
„ fening der Kunst oud en grys geworden,
„ evenaert, zo niet overtreft. Het is der-
„ halven, Doorluchtigste Vorst, met her-
„ ten, vervuld van juichende dankbaerheid,
„ dat Regenten van dit Kunstgenoodschap
„ en Teken-Academie zo een hooge eere,
„ en uitmuntende gunst erkennen, terwyl de-
„ zelven ook wenschen de dadelyke blyken
„ daer van te geven daerin, dat een ieder
„ van hun in 't byzonder zich op het yverigst
„ bevlytige, om in de Kunst, zo verre mo-
„ gelyk, aen de volmaektheid te geraken,
„ en door het in 't licht brengen van uitmun-
„ tende Tafereelen hunne Namen, als die van

'S GRAVENHAGE.

„ zo veele Meesters, die voor hun geweest „ zyn, tragten te vereeuwigen, en dat zy „ gezamenlyk alle hunne vermogens aenwen„ den, om uit hunne Kweek-ſchoole, of „ Teken-Academie, jonge Meesters voort „ te brengen, die door den tyd voor de Ou„ den, het zy van binnen of buiten 's Lands, „ in roem niet zullen behoeven te wyken; „ als wanneer dezelve Regenten met alle eer„ bied vertrouwen, zich te zullen mogen „ vleien, dat uwe Doorluchtigſte Hoogheid, „ hunne pogingen in dezen approberende, ook „ gansch genegen zyn zal, alles te contribu„ eren, wat tot bereiking dier pogingen, „ tot voortplanting der edele Kunst en aen„ moediging van de Beoeffenaers derzelve „ (alware het ook, in navolging van nabuu„ rige Vorſten, door eenige Remuneratien „ aen die geenen, die zich in de Tekenkunst „ het meest komen te evertuëren) verſtrek„ ken kan. Voor 't overige, Doorluchtig„ ſte Vorst, is het zo der Regenten, als des „ ganſchen Kunstgenoodſchaps hartgrondi„ ge wensch, dat het den Opperzegenaer van „ alles goedgunſtiglyk behage, alle die Ze„ genwenſchen, die ter gelegenheid van uwe „ Doorluchtigſte Hoogheids zo luisterryke „ aenvaerding der Regering dezer Landen, „ zo in 't openbaer, als in 't byzonder, „ over Hoogst Deszelfs dierbaren perſoon en „ gewigtige Regeringe zo menigvuldig zyn „ uitgeboezemd, met de zigtbaerſte blyken „ zyner goedkeuringe te bekronen, en op het „ kragtigſte te bevestigen ". Deze Aenſpraek door zyne Hoogheid op eene min-

lyke

lyke wyze beantwoord zynde, werdt, door den 's GRA-
Deken Schouman, de gezondheid van den VENHA-
Prinſe Opperbeſchermer ingeſteld, en onder GE.
een geſtadig Muſiek gedronken, gelyk ook, na dat zyne Hoogheid daervoor bedankt hadt, de hooge Gezondheid van Mevrouwe de aenſtaende Prinſesſe van Oranje. Na dat de verdere Conditien en Gezondheden, telkens door zyne Hoogheid ingeſteld, gedronken waren, behaegde het denzelven den Heere Hertog van Brunswyk, en Prinſe van Nasſauw Weilburg, als mede zyne Gasten, de gemelde twee Griffiers Fagel, nevens zynen Opperſchenker, Kamerheer en Edelman, als Mede-Leden der Confrerie te inſtalleren, op volgende wyze: De byzonderlyk daer toe nieuw vervaerdigde groote zilver vergulde Inſtallatie-Order, of beeldtenisſe van Pictura, aen een orange lint, door den Baron van Wasſenaer Katwyk, en de zilver vergulde Beker van Pictura, door den Deken Schouwman, aen zyne Hoogheid overhandigd zynde, ſchonk hy den wyn daerin, en de Order eerst zich zelven omhangende, dronk hy, onder een algemeen hoezeë, en geſtadig Muſiek, den Beker uit; toen hing hy den Heere Hertog van Brunswyk de Order om, en den Beker weder zelf inſchenkende, gaf hy dien aen den zelven over. Op gelyke wyze geſchiedde de inhuldiging van den Prinſe van Nasſauw-Weilburg. Inmiddels waren, door den Secretaris der Confrerie, de Inteken-boeken zo aen de Heeren Fagel, als aen den Opperſchenker, Kamerheer en Edelman van zyne Hoogheid aengeboden, welke Heeren vervolgens, na

'S GRAVENHAGE.

de gedane Intekenning, door zyne Hoogheid, met de zelfde plegtigheid geinſtalleerd werden; waer na hunne Hoogheden en de verdere Heeren, zo door hunne Ed. Achtb. en verdere Regering der Confrerie, als door de aenwezende Leden der zelve, dieswege werden gecomplimenteerd. Deze Ceremonien dus met veel vreugde en genoegen geëindigd zynde, ſtondt zyne Hoogheid van de Tafel op, en door de andere Prinſen en Heeren gevolgd wordende, begaf hy zich naer de kleine Kamer, voor 't eerſte ſchuifraem, waer voor veiligheids-halve een gevlogten yzeren tralie-raem geſteld was, ter aenſteeking van 't Vuurwerk, 't welk voor die Kamer geplaetst was, op een theater van in de zestig voeten breed, dat in 't water op palen vast gemaekt was, en waer op een fraei Gebouw of Porticque met drie boogen ſtondt, ruim dertig voeten breed en veertig voeten hoog, zynde zeer kunſtig, volgens de Doorzichtkunde, en naer de Corinthiſche Order, in verſcheide kleuren van marmer geſchilderd, door den Schilder *Jan van der Wall*; ſtaende boven op, in 't midden van 't zelve Gebouw, de Naem-Letter van zyne Hoogheit, met de Vorſtelyke Kroon daer boven, en waerop nog een groote Zon van Vuurwerk geplaetst was: ook zag men voor aen weêrzyde van 't Theater eene Piramide of Naelde op Pedeſtallen, ieder ruim twintig voeten hoog, en in 't graeuw cierlyk beſchilderd; op derzelver ſpitſen was een Vaes, nevens een kleinder Zon van Vuurwerk geſteld; terwyl voorts de omtrekken, zo van 't ganſche Gebouw, als van de Pira-

mi-

mides en Pedeſtallen, nevens de daerin ſtaen- 's GRAVENHAGE.
de decoratien, met een groote menigte bran-
dende Vet-glaſen verlicht waren, 't welk
eene uitmuntende vertooning maekte. Wyders was dit Gebouw boven op vercierd met graeuwe Beelden, waer van drie, door meergemelden Deken *Schouman*, en drie door den Oud-Deken *A. Terwesten* geſchilderd waren; de twee grooten, in 't midden, aen weerzyde van 's Prinſen naem, verbeelden de *Pictura* en *Academie*; de twee Beelden aen de eene zyde, boven de eerstgemelde boog en decoratie, verbeeldden de *Architectuur* en *Perſpectif*: waer tusſchen het Wapen van zyne Hoogheid, mede in 't graeuw geſchilderd, ſtondt; en de twee aen de andere zyde, boven de derde boog en decoratie, vertoonden de *Beeldbouwkunde* en *Graveerkunst*: tusſchen welke het Wapen van den Haeg, ook in 't graeuw geſchilderd, geſteld was. Verders waren aen weerzyde van en voor dit Gebouw over de honderd Vuurpylen, nevens vier kookers, ieder van twintig pylen, tien Vuurraders, verſcheiden Vuurfonteinen, Zwermpotten, Luchtballen, als anders, behalven eene zeer groote menigte van fraei Waterwerk, waeronder tweehonderd Waterkaerſen. Het Gebouw verbeeldde eigenlyk den ingang tot den Tempel van Minerva, welke Godinne, geſchilderd in een Chasſis door den gemelden Hoofdman *Haag*, zich ten dien einde boven in 't midden van 't zelve, onder den naem van zyne Hoogheid, op de wolken levensgroote vertoonde, hebbende nevens zich de Kunſten, en de Faem, als Kinderen verbeeld,

ter-

'S GRAVENHAGE. terwyl op de rolle, welke de Faem in de lucht liet zwaeien, te leezen ſtondt dit tweeregelig Tyd-vers, door den eerwaerden Heere *Johannes van Spaen*, Leeraer der Hervormde Kerke alhier, gelyk ook de volgende, gemaekt.

De ſtomme Spraek-kunst juicht, Minerva's Eerfeest daegt,
Waer op de Faem den roem by dag- en jaertal draegt.

MDCCLXVI. XV Octob.

Beneden in dit Gebouw ſtonden drie ſtukken; waer van het eerſte naer den kant van de Breedſtraet, geſchilderd door den voorgemelden Oud-Deken *A. Terwesten*, verbeeldde zyne Hoogheid, door den Staet op den Stadhouderlyken ſtoel geplaetst, welken de Kunſten, en voornamelyk het Haegſche Genoodſchap en de Academie van Pictura, verzoeken het Opperbeſchermer en Dekenſchap over derzelver Academie en Kunstgenoodſchap op zich te willen nemen; de Vorst, dit verzoek toeſtaende, ſteekt, ten bewyze daervan, haer zyne hand toe, enz. Onder hetzelve was te leezen:

Hoe minzaem biedt de Vorst, die Liefde en Eer van 't Land,
De Haegſche Kunstrei als haer Schutsheer hart en hand.

Het tweede en grootſte ſtuk, in 't midden van 't Gebouw, onder het eerſte bovengemelde ſtuk van Minerva ſtaende, geſchilderd door den

's GRAVENHAGE.

den thans regerenden Deken, den meergemelden *A. Schouman*, verbeeldde *den Tyd*, welke het gordyn opent, en de plegtige intrede van zyne Doorluchtigste Hoogheid op de Haegsche Kunst-kamer van Pictura ontdekt, om het Opperbeschermer- en Dekenschap aldaer te aenvaerden; ten dien einde komt de Schilderkunst, verzeld door de Academie en Beeldhouwkunde, en hangt der zelver Order of Beeldtenisse om den hals van den Vorst, terwyl de Heeren van den Magistraet, verbeeld door een statig Man, aen een tafel staende, met eenige boeken, en de bondel Roeden voor hem, als Mecenaten en eerste Raden derzelve, hem met den Beker verwelkomen en inhuldigen: achter den stoel was de Eensgezindheid en Vergenoeging der Leden, verbeeld door eene Vrouw, met een Granaetappel in de eene, en een Spiegel in de andere hand, geplaetst, met het Haegsche Wapen versierd, gereed om den vorstelyken Voorstander van Kunst en Wetenschappen daerop te plaetzen en te begroeten. Onder het zelve stondt te leezen:

Pictura siert den Prins, wien zich 't Genoodschap wydt,
Hem huldigt Stadsbestuur: wat heil ontdekt de Tydt!

En het derde stuk, na de zyde van de Varkenmarkt, en van groote als 't eerste zynde, en mede geschilderd door den meergemelden Hoofdman *T. P. C. Haag*, verbeeldde de *Overvloed*, die uit den Hemel nederdaelt en hare hoorn uitstort, terwyl de Kunsten, door Kin-

'S GRAVENHAGE.

Kinderen uitgebeeld, hare rechtmatige vreugde over deze heuglyke gebeurtenisse betonen, en hand aen hand dansen om een, door haer opgerecht, Gedenk-Teken of Naelde, waer op te leezen stondt: *Lang leeve Willem de V, En de Magistraet van 's Gravenhage*; en onder het zelve stuk.

Zoo lang men Vorst en Stad hier als Mecenen groet,
Gaet de ed'le Kunst ten dans, by milden Overvloet.

Na dat zyne Hoogheid het afsteeken van 't 't Vuurwerk bygewoond hadt, welk van eene heerlyke uitwerking geweest is, nam hy zyn afscheid, met betuiginge van zyn genoegen; ook vertrokken de Hertog van Brunswyk en de Prins van Nassauw-Weilburg kort daerna. Het Gebouw is, den 18 van deze maend, andermael geillumineerd geweest, wanneer de Regenten en Raden van de Broederschap weder by een waren.

VERANDERINGEN ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

DORDRECHT. Den 27 van de nu afgeloopen Wynmaend, overleedt alhier, in het vyftigste jaer zyns ouderdoms, de Heer Mr. *Johan Hendrik de Roo*, Heer van Westmaes en Groep, Wulverhorst, Kromwyk en Linschooterhaer, welke, zedert den jare 1745, Raed in de Vroedschap van deze Stad geweest is, alwaer hy ook, in den jare 1759, voor de eerstemael als Burgemeester verkozen werdt; deze waerdigheid bekleedde hy ook in dezen jare 1766.

In

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

In 't begin van deze Slagtmaend zyn, door zyne Doorl. Hoogheid, den Prinse van Oranje en Nassauw, als Erfstadhouder van deze Provincie, uit eene overgeleverde Nominatie, tot Goede Luiden van den Achten dezer Stad verkozen de Heeren Dr. *Gysbert Beudt*, *Gerard de Bevere*, Dr. *Jan Willem van Steenbergen*, *Anthony den Bandt*, *Hendrik Josselet*, Mr. *Herman Kornelis de Witt*, Dr. *Bartholomeus van Schellebeek* en *Anthony Balthazar van den Brandeler*.

DELFT. Den 21 van de nu afgeloopen Wynmaend, overleedt alhier, in den ouderdom van acht en vyftig jaren, de Heer Mr. *Johan Anthony van Kinschot*, die, in den jare 1730, aengesteld werdt als Advocaat by 's Lands Zeeraed te Rotterdam, en, in 1733, als Commis Generael van de Convooien en Licenten over de vereenigde Provincien. In 1740 werdt hy benoemd als Minister Resident aen 't Hof van Brussel, waerop, in 1741, het Ontvangersplaets van de Subsidiën van de te rug gegevene Plaetsen in Westvlaenderen volgde. In 1742 werdt hy, als Minister Plenipotentiaris, gemagtigd tot het vernieuwen van het Cartel, en, in 1749, extraordinair gecommitteerd naer 't Hof van den Kardinael Bisschop en Prins van Luik. In 1750, als Ontvanger der Convooien en Licenten by 't Collegie ter Admiraliteit op de Maze benoemd, werdt hy ook als Minister aen 't Hof van Brussel te rug geroepen, en, in 1756, acngesteld als Hoogheemraed 's Lands en der Groot-waterschappen van Woerden. In 1759, volgde hy zynen Heere Vader op, als Raed in de Vroedschap van deze Stad, alwaer hy in 't vorige en dit jaer het Schepensamt bekleedde. Zyn Lyk is bygezet in de Graftombe der Heeren van Heemstede, te Heemstede.

Den 28 van dezelfde maend is, by de Heeren Burgemeesters en Regeerders van deze Stad, de Heer Mr. *Willem Vlaerdingerwoud*, Veertig-Raed en Oudschepen, benoemd om, tot den 1 van de aen-

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

aenstaende Bloeimaend, zitting te nemen in de Provinciale Rekenkamer van Holland en Westvriesland.

'S GRAVENHAGE. Den 10 van de gemelde Wynmaend overleedt, op zyne Buitenplaets de blaeuwe Kamer, niet verre van hier buiten het Bosch gelegen, in 't drieëntachtigste jaer zyns ouderdoms, de Heer Mr. *Abraham van Hoei*, eenig overgebleven Lid van de Kamer van Rekeninge van de Graeflykheids Domeinen, door de Heeren Staten onder de beheering van de Gecommitteerde Raden gebragt, Meesterknaep van Holland en Westvriesland, Hoofd-Ingeland van Delfsland, en wel eer, geduurende een tyd van twee en twintig jaren, Ambasfadeur van dezen Staet by den Koning van Vrankryk.

SCHOONHOVEN. Den 10 van deze Slagtmaend, heeft zyne Doorl. Hoogheid de Heer Prins van Oranje en Nasfauw, als Erf-Stadhouder dezer Provincie, uit eene overgeleverde Nominatie, tot Burgemeesteren dezer Stad geëligeerd, de Heeren NICOLAES DE FREMERY, en ANDRIES VAN OOSTERHOUT; tot Schepenen, de Heeren *Willem Denys Dutry*, *Anthony Carnier*, *Willem van Solingen*, *Thomas van Kempen* Doctor, *Willem van Lill* Doctor, *Carolus Carnier*, en *Cornelis van den Bosch*; en tot Schepenen Commisfarisfen, de Heeren *A. van Kempen*, *A. Carnier*, en Dr. *Willem van Lill*: Voorts hebben hunne Ed. Groot Achtb. de Heeren van de Vroedschap, voor den tyd van drie jaren, als Ordinaris Gedeputeerden ter Vergadering van hunne Ed. Groot Mog. gecommitteerd den Heer *Gerardus Jacobus van den Bosch*.

UTRECHT. Den 12 van de meergem. Wynmaend, op welken jaerlyks de Regering van deze Stad veranderd wordt, zyn door den Prinse Erfstadhouder, verkozen, als Burgemeesters, de Heeren Mr. EVERARD VAN HARSCAMP en Mr. NIKOLAES

KIEN

Kien; en, als Schepenen de Heeren Mr. *François van Veldbuizen*, *Jan Frederik van Beek*, Heer van Dykveld, Mr. *Kornelis van Hengst*, *Hendrik Verbeek*, Mr. *Jan Willem van Musschenbroek*, *Adriaen Hendrik Eyck*, Mr. *Adriaen Strik van Linschoten*, Heer van Polanen, Mr. *Arnoldus Pit*, Mr. *Adriaen van Broncborst*, Mr. *Thomas Adriaen Boddens*, Mr. *Jan Jakob van Westrenen* en Mr. *Willem Jan van der Does*.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

Wyk te Duurstede. Den 20 van dezelfde Wynmaend, heeft de Prins Erfstadhouder tot Burgemeesters van deze Stad verkozen de Heeren Willem Verhel en Lambertus Bernardus Frykenius; tot Schepenen de Heeren *Gerard Pauw*, *Theodorus Jan Kasper Plusker*, *Ysbrand Bruin*, *Georgiusz.*, *Maximiliaen van Leeuwen*, *Aernout de Joncbeere* en Mr. *Nikolaes van Osfenberg*, en tot Raden de Heeren *Frans van Bern*, *Abraham Maersseveen* en *Abraham Uiterweerde*.

Leeuwarden. Den 21 van de meergemelde maend is, in plaetse van den overledenen Heere Bernardus Ielgerhuis, tot Raed in de Vroedschap van deze Stad aengesteld de Heer Mr. *Jan van Idsinga*, Volmagt te Landsdage wegens de Grieterye van Barradeel.

's Hertogenbosch. In 't laetst van de jongste Herfstmaend zyn, door den Prinse Erfstadhouder, uit eene overgeleverde Nominatie, tot Schepenen van deze Hoofdstad aengesteld de Heeren Prof. *Johan Bon*, President, Mr. *Willem van der Does*, *Jakob de Gyzelaer*, *Wilhelmus Bopp*, Mr. *Stephanus Rosendaal*, J. F. Z., *Nikolaes Storm van 's Gravezande*. *Daniël Velters*, *Daniël Sayer*, en Dr. *Aldert Walraven*.

Oost-Indien. Door den Heer Representant van zyne Hoogheid, den Prinse Erfstadhouder, en verdere Bewindhebberen, zyn, in de nu afgeloopen

 Wyn-

VERADERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

Wynmaend, in eene algemeene Vergadering van de Oost-Indische Compagnie ter Kamer van Zeventienen, met goedvinden van gemelde zyne Hoogheid, als Opper-Bewindhebber en Gouverneur Generael van de Oost-Indische Maetschappy dezer Landen enz. enz. enz., aengesteld tot Raed ordinair van Nederlands Indië de Heer *Louis Taillefert*: Tot titulair Raed ordinair de Heer *Ryk Tulbagh*, Gouverneur aen de Kaep de Goede Hoop enz. Tot Raden extraordinair de Heeren *Hendrik Breton*, Gouverneur van Ternaten, en de Heer Mr. *Iman Willem Falk*, Gouverneur van Ceilon. Wyders zyn aengesteld, tot Water-Fiscael van Indië Mr. *Pièrre Poelman*, thans ordinair Raed van Justitie; tot Secunde aen de Kaep de Goede Hoop *Jan Willem Cloppenburg*, en tot Fiscael aldaer Mr. *Joachim van Plettenberg*, thans Raed ordinaris van Justitie te Batavia.

LYST DER PRYZEN VAN VERSCHEIDE PRODUCTEN ONZES LANDS.

Rotterdam den 24 November.

	by de Z. Zak
TARW Jarige Zeeusſ.	21 a 23 ß
—— nieuwe Paike	21 a 21 ß
—— gem. Zeeusſ.	18 a 19 ß
—— Blauwe	17½ a 18½ ß
—— Zomer	16 a 18 ß
ROGGE, Zeeuse	11½ a 13 ß
ERTEN, grauwe	18 a 20 ß
—— blauwe	16 a 19 ß
—— witte	13 a 14 ß
WITTEBOONEN	15 a 18 ß
	by 't Last
BOEKW., vl. enz. op 154 ℔	18½ £
GARST, Winter	19½ 20½ £
—— Zomer	17¼ a 18¼ £
HAVER Zeeuws	11¾ a 13¾ £

Rotterdam den 24 November.

PAERDEBOONEN	19 a 20 £
KOOLZAED	30 a 34 £
VLAS	by den Steen.
—— Allerbest	34 a 36 ſt.
—— Best	33 a 32 ſt.
—— Middelſoort	26 a 25 ſt.
—— Gemeen	24 a 23 ſt.
—— Slegt	22 a 21 ſt.

Leiden

	by 't Vierendeel.
GRASBOT. 1 en 8 Nov.	22 a 23-
—— 15 dito	25 a 26
—— 29 dito	19 a 20-
—— 29 dito	19, 20 a 21

NIEUWE NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN.

DECEMBER.

MDCCLXVI.

HOLLAND.

DELFT.

De Heeren Burgemeesters en Regeerders van deze Stad aen de Gemeente van de onveranderde Augsburgsche Geloofsbelydenisse gunstiglyk toegestaen hebbende de gewezen Kapelle van St. Joris, ter ruimer oeffeninge van haren Godsdienst, is, op Zondag, den 9 van de nu afgeloopen Slagtmaend, de Inzegening van deze nieuwe Luthersche Kerk plegtiglyk geschied, door de eerwaerde Heeren *Johan Michiel Boon*, Leeraer van deze, en *Franciscus Smit*, Leeraer van de Gemeente te Rotterdam. De eerste predikte, by deze gelegenheid, over 1 *Kon.* VIII: 27-30; de andere over 1 *Petr.* II: 5. Voor en na de Predikatie werdt, door eenigen der voornaemste Hof- en andere Musicanten, op het oxael, ter wederzyde van het Orgel, welk nog niet voltooid is, een heerlyk Musiek, op Blaes- en Stryktuigen gemaekt, en eenige Liederen en Psalmen, op dezen plegtigen dag toepasselyk, gezongen. De Kapel, waervan wy spreeken, was weleer tamelyk groot; DELFT.

Oooo doch,

DELFT. doch, in den jare 1617, werdt het Choor door een muur daervan afgefcheiden, en de Kerk zelve gebruikt tot een Stads Artillery-huis, om gefchut en oorlogstuig daer in te bergen. Het thans hertimmerd Gebouw pronkt met een fraeien toren, klokkenflag en uurwyzer.

's GRAVENHAGE.

's GRAVENHAGE. Te voren gezien hebbende, op wat wyze de Heeren Gecommitteerde Raden, en Dykgraef en Hoogheemraden van Rhynland, in gevolge van een Befluit, door de Heeren Staten van deze Provincie, in de jongfte Bloeimaend, genomen, de middelen, door kundige Lieden, ter beveiliginge van de Oevers van de Haerlemmer Meer voorgeflagen, aen hunne Ed. Groot Mog. hebben aengeprezen (*), gaen we thans over ter befchouwinge van het geene, door dezelfde Heeren Gecommitteerde Raden, Dykgraef en Hoogheemraden, verricht is, ter verdere voldoeninge aen het gemelde Befluit, om namelyk, ten fpoedigften, en wel uiterlyk voor de aenftaende gewoone Vergadering van Slagtmaend, hunne Ed. Groot Mog., na daerop alvorens te hebben ingenomen, niet alleen de gedachten van kundige Lieden, welken by Dykgraef en Hoogheemraden van Rhynland gewoonlyk worden gebruikt, maer ook van de zulken, als uit andere quartieren, aen de Rivieren zich bevinden, te dienen van Confideratien en Advis: Om hier toe in ftaet te zyn, werden de volgende

(*) Zie hier voren, bladz. 619-675.

gende bekwame Perſonen, *J. Engelman*, *C. Bruinings*, *Melchior Bolſtra*, *D. Klinkenberg*, *Nolke Iges Hania*, en *P. Goudriaen Ariesz.* van de nodige Inſtructie voorzien, om de Oevers van de Haerlemmer Meer te bezichtigen, de plaetſen, alwaer het grootſte gevaer is, te bepalen, en de middelen op te geven, waer door dezelven bezorgd en tegens verderen afbraek beveiligd zouden kunnen worden. De uitgeſtrektheid van het werk was de oorzaek, dat deze kundige Lieden niet voor 't begin van de nu afgeloopen Slagtmaend in ſtaet waren om verſlag van hunne bevindinge te doen; wanneer ze het volgende Verbael overleverden:

'S GRAVENHAGE.

Proviſioneel Verbaal van Jan Engelman, Christiaan Bruinings, Toezieners, en Melchior Bolſtra, Landmeeter van Rhynland, mitsgaders Dirk Klinkenberg, Nolke Iges Hania en Barend Goudriaan Ariesz.; in gevolge derzelver Inſtructie, dienende ter opgaave van hunne Conſideratien en Advis, door welke bekwaame middelen, niet alleen tegen 's Meirs verderen aanwas zoude kunnen voorzien, maar ook deszelfs ſubſiſteerende woede beteugelt worden: Ter voldoening aan de geëerde Ordres van Hun Ed. Mog. de Heeren Gecommitteerde Raaden, en de Wel Edele Heeren Dykgraaf en Hoog Heemraaden van Rhynland, in gemelde Inſtructie van den 21 Juny 1766 vervat.

EDEL MOGENDE, en *WEL-ED. HEEREN.*

Om aan het eerſte Articul der bovengemelde Inſtructie te voldoen, hebben we onze Inſpectien begonnen van de Oude Wetering, met het

'S GRAVENHAGE.

nagaan der Oevers en Gronden, aan de boord des grooten Meirs gelegen, mitsgaders der diepten of peilingen van het Meir op gemelte plaatsen, en één en andere peiling op het midden des Meirs.

Verbael van kundige Lieden, bedelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.

In de booringen of beschouwingen der Gronden van 's Meirs Oevers hebben we die alléén genodigde Liemen, welke zyn overgeslagen in het Verbaal van de Grondbooringen, gedaan in Mey 1751, van J. Noppen, Toeziener, en Melchior Bolstra, Landmeeter van Rhynland, geadsisteert met Maarten Waltman en J. C. de Graaf.

De Boezem was geduurende de navolgende inspectie 24 duimen onder het Amsterdamsche Peil.

Beginnende dan van de Oude Wetering langs 's Meirs Westelyken Oever, en wel langs de Googer Polder tot de Nieuwe Wetering. De Oever was aldaar voor het meerdere deel bezorgt met Paalwerken en Puin, het geen van tyd tot tyd vervolgt word. De Gronden van de Oude tot de Nieuwe Wetering zyn grootdeels van boovenaarde ontbloot. Op twee plaatsen, niet ontbloot van aarde, geboort zynde, bevonden we 4 voeten aarde, 4½ voet Veen, nog 3 voeten Dary, en verder Kley tot 23 voeten diepte. 's Meirs diepte op 8 à 10 roeden van de Wal was 7 à 8 voeten, op 20 à 25 roeden afstand, 10 à 11 voeten. Van de Nieuwe Wetering tot de Aa, zyn de Oevers mede reeds voor een groot gedeelte met Paalwerken en Puin bezorgt, met welke bezorging jaarlyks word voortgegaen by de Ingelanden van de daar binnen geleegen Veenery. Op 15 en 12 roeden van 's Meirs Oever op twee plaatsen van het buiten Land geboord zynde, vonden we 4 voeten Aarde, 8 voeten Veen of Dary, vervolgens Kley tot 23 voeten diepte. De diepte van het Water tot voor de Aa, op 7 à 3 roeden van den Oever, was 6 à 7 voeten. Van de Aa tot de Huigsloot zyn de Oevers voor het meerdere deel met Riet bezet, nochtans op eenige plaatsen een weinig afneemende. De grondbooringen in den Jaare 1751 gaaven hier 1¼ voet boven aarde, en

9

9 à 10 voet Dary en Veen, voorts Kley. De diepte, 6 à 8 roeden van de Wal, was 6 à 7 voeten; en in 't water door den Darygrond heen geboord zynde, vonden we de Kley op 13½ en meerdere voeten.

Langs en op Abbenes is de Oever wel voor een groot deel met Riet bezet, dog eenigzints afneemende, en word op de smalste plaatsen door Rhynland met Paalwerken en Puin tegens verderen afsleet bezorgt, gelyk ook aan de Noordzyde langs het Langerak. In twee booringen, op het gemelte Eiland gedaan, vonden we 3 à 4 voeten Aarde, dan 5 à 6 voeten Veen, voorts 3 à 4 voeten Dary en vervolgens Kley tot 27 en meer voeten diepte. Langs den Oostkant van het Eiland vond men by peilinge 7 à 8 voeten Water, en tot op de Kley 10 à 11 voeten; doch in het Langerak doorgaands 10 à 11 voeten diepte en stevige Darygrond.

's GRAVENHAGE. *Verbael van kundige Lieden, behelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.*

Langs de Lissenbroek zyn de Oevers meede grootdeels met Riet bewassen, meest vaste grond en ondiep, doch op sommige plaatsen met Killen ingespoeld en met beschoeijingen voorzien. In den jaare 1751 is hier geboort en bevonden omtrent 2 voeten Veen-aarde, 3½ à 4 voeten slegte Veenslikken en 4 voeten roovige en pypige Dary, op 9½ à 10 voeten goede Kley. De diepte van het Water, omtrent 8 à 10 roeden van de Wal, was 5, 6 à 7 voeten, en op 13 à 14 voeten de Kley.

Onder Hillegom, eerst van Avensbeeks Laan tot de Hillegommerbeek, zyn de Oevers gedeeltelyk met Riet bewassen, voorts steil en afneemende, wordende op eenige plaatsen de Kaden binnewaarts gelegt, en op anderen met Paalwerken en Puin bezorgt. In den jare 1751, is de Grond geboort; en heeft men hier bevonden: 2 à 3 voeten Veen of boven Aarde, 5 à 6 voeten slegte Veen, 2 à 3 voeten pypige Dary, verder goede Kley. Onze booringen gaven 3 voeten Aarde en Zand, 4 à 5 voeten slegte Veen, 2 à 4 voeten Dary, en verder de Kley tot op 26 voeten diepte.

's Gravenhage.

Verbael van kundige Lieden, beb elzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.

te. Van de Hillegommerbeek tot aan het Rottegat, of het scheid van Hillegom, zyn de Oevers hard en vlak afloopende, veel met Riet bewassen en ondiep, de diepte van het Water, als boven, en harde Grond.

Van het Rottegat tot de Glippervaart, zyn de Oevers meede hard, vlak afloopende en veel met Riet bewassen, mitsgaders hier en daar een weinig gepuint. Aan de Zuidzyde van de Bennenbroeker Zandvaart vondenwe het Land 6 duimen onder het Amsterdamsche peil, en by booringe 7 voeten zandige Aarde, 4 voeten Veen, $1\frac{1}{2}$ voet Dary, 1 voet Kley, en het Zand van 13 tot 18 voeten. Digt by de Bennebroeker Vaart vondenwe 4 à $4\frac{1}{2}$ voet Water: voorts op den afstand van 10 roeden van de Wal 5 voeten, doorgaans harde en zandige Grond.

Van de Glippervaart tot aan den mond van het Spaarne, en wel naar den kant van het Slot van Heemsteede, zyn de Oevers veelal met Riet bewassen, en op eenige weinige plaatsen beschoeit; en voor het Slot van Heemsteede een inschaarende steile kant, die met Paal- en Schoeiwerk gehouden word ter lengte van 15 à 20 roeden. In den jaare 1751 is by booringe hier bevonden: 2 à 3 voeten zandige Veen-Aarde, 7 à 8 voeten slegte Veenslikken, verder het Zand op 10 à 12 voeten onder het Amsterdamsche peil. Het Zand by de Glippervaart was 1 voet, ten Zuiden de Sloot van Bosbeek, 8 à 9 duimen onder het gemelde peil. By booringe, by de Glippervaart, vondenwe 5 voeten Aarde, 4 voeten Veen, verders Zand: en by de Sloot van Bosbeek $2\frac{1}{2}$ voeten Aarde, 8 voeten ligte Veen, en verders Zand. De diepte omtrent 15 roeden van de Wal was $4\frac{1}{2}$ à 5 voeten met een zandige Grond; en op 4 roeden afstands, 3 voeten, wat verder $3\frac{1}{2}$, 4, en $4\frac{1}{2}$ voeten, en op 20 roeden van de Wal 6 voeten, meest harde Grond.

By het Vuurbaken aan het Spaarne omtrent 20 roeden van de Wal was $4\frac{1}{4}$, en $5\frac{1}{2}$ voet Water.

Aan

's GRAVENHAGE. *Verbael van kundige Lieden, bezelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.*

Aan den mond van het Spaarne aan de Westwal was het Land 14 duimen onder het Amsterdamsche peil. By booringe op het Land, daar het Vuurbaken staat, omtrent 4 roeden van den Oever vonden we 4½ voet smeerige en stinkende Aarde, 6 voeten Veen, ½ voet Kley, voorts Zand ter diepte van 13½ voet.

Aan de Oostoever van de mond van het Spaarne beonder Zuid Schalkwyk was de Oever vol inschaaringen met steile doch vaste kanten, en neemt weinig af: het Land lag 13 duimen onder het Amsterdamsche peil. Omtrent 100 roeden van den mond van het Spaarne en 3 roeden van den Oever den Grond geboord hebbende, vonden we 6½ voet Aarde, 4 voeten Veen, 2 voeten beste blauwe Kley, verders Zand zo verre men booren konde. De diepte van het Water, omtrent 10 roeden van de Wal, was 6, 7, 4, 3½ voeten.

Onder Zuidschalkwyk en Vyfhuizen waaren de Oevers meede vol inschaaringen met schorre steile kanten zonder Riet, en naar het Noordoosteind neemt het sterker af. In den jaare 1751, is 'er by booringe gevonden 2½ à 3 voeten zandige Veenaarde, 7 à 8 voeten ligte Veenslikken, en vervolgens goede Kley. De diepte voor de Oevers was ongelyk; op 4, 5 à 6 roeden van de kant, 3, 4, 5 tot 8 voeten, meest moerige, doch hier en daar harde Grond.

De Vyfhuizerhoek om, in het Spieringmeir, langs den Zuid- en Westoever, waaren de Oevers met Riet bewassen; en 40 roeden van de Wal was 6 voeten Water, digter aan den selven 4½, 5 en 6 voeten. Voorts van de Somervaart Noord-op vonden we doorgaans steile Oevers, doch met Riet bewassen. Van de Leede naar Halfweegen zagen we digt by de Oevers eenig Riet in het water, en ook wel de Oevers met Riet bewassen: de diepte 10 à 12 roeden van de wal, was 9, 10 à 10½ voeten. Omtrent de XI Paal van den Amsterdamschen Trekweg waren de Oevers gedekt met Riet: zynde de diepte van 12 tot 3 roeden

'S GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, behelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmer-meer.

van den Wal bevonden 10, 9, 8, 7, 6½, 6, 5½ voeten. Nader by Halfwegen waaren de Oevers wat meer met Riet bewasſen. Doch verder, naar den XV Paal der Trekvaart waaren de Oevers zonder Riet: 10 voeten van den Wal was 'er doorgaans 7 à 8 voeten Water, en 40 à 50 roeden van den zelven, meest 10 voeten. Aan den gemelden XV Nommerpaal was het Land 14 duimen onder het Amſterdamſche Peil. Van den Noordelykſten Rand der Wegſloot rechthoekig op de naaste Kil, en 16 voeten ten Westen den XV Nommerpaal, gemeeten zynde, vondenwe deezen afſtand te zyn een' lengte van 27 roeden 5½ voeten, doch het geen by Winterwater één voet minder zyn zoude. Verder van daar Oostwaarts op naar Halfwegen was de Oever vol inſchaaringen, met zeer weinig Riet in, en voor de Killen, met diepten van 5 voeten in ſommigen, en ondiepten by de uitſteekende Oevers. Wyders den afſtand van eene andere Kil (21½ roeden van de eerstgemelde verder Oostwaarts geleegen) tot den voorſz. Noordelyken Rand der Wegſloot rechthoekig gemeeten hebbende, vondenwe den zelven 27 roeden 9½ voeten.

Op de hoogte van den XV Paal loopen 's Meirs Oevers Oost en Westwaarts meer verwyderende van den Trekweg. Nader by Zwaanenburg was de Oever insgelyks met inſchaaringen, met diepte in dezelven, en by de uitſtekken ondiepte.

Van Halfwegen langs Polanen, den Bovenwegs Polder en verder tot Raasdorp, zyn de Oevers ſteil en hard, zonder Riet bewasſen, dus mede afſlytende, ten minſten zo veel of nog meer, dan van de Leede tot aan Halfweg, welke afſlyting langs Polanen ten minſten op circa ½ roede jaarlyks gerekent word. Het Land ligt omtrent 13 duimen onder 't Amſterdamſche peil: en voor den Wal op omtrent 12 roeden afſtand vonden we eene diepte van 6 voeten, op 20 roeden van den Wal 1½ à 9 voeten, en harden Grond. De Oevers onder Raasdorp zyn, ſchoon met Riet bewasſen, echter

echter met inſchaaringen en ſteile kanten. Vervolgens hebben wy de diepte voor de Sluizen, tusſchen het Bosch van Zwaanenburg en den Oostwal gepeilt, en omtrent het midden bevonden 8 à 9 voeten Water en harde Zandgrond: wyders langs de bovengemelde Oevers, 3, 4 en 5 roeden van de wal 4½, 5 en 6 voeten, en op circa 20 roeden van den Oever 8½, 8 en 9 voeten diepte; doch in de doorvaart van het Lutke Meir vondenwe, van Noordoost na de Zuidwest-zyde peilende, 10, 11, 12 tot 14 en meer voeten diepte.

'S GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, bezelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmer-meer.

De Oevers van het groote Meir van den hoek van Nieuwerkerk tot aan de Aakermolen neemen meede jaarlyks af, zelfs meer dan in het Spiering Meir; des dat de ſtrook Lands, welke tusſchen het groote en Lutke Meiren geleegen is, omtrent in het midden tusſchen het oude Verlaat en de Aakermolen, ſlechts de breedte heeft (by gisſing) van 70 à 80 roeden.

Onder Nieuwerkerk en den Aakerpolder is by de booring van den jaare 1751 bevonden, 2 à 3 voeten Aarde, 8 à 9 voeten goede Veenſlikken, en vervolgens de Kley.

Langs Nieuwerkerk, van den hoek tot de Aakermoolen, vondenwe op 6, 8 à 10 roeden van de Wal de diepten van 8, 10 en 11 voeten.

Van de Akermolen tot aan het ſcheid van Ryk beſtaat de Oever uit reedelyke harde Gronden, zynde dezelve zedert veele jaaren van tyd tot tyd met Zandplempingen bezorgd, het geen omtrent de zwakſte plaatſen nog jaarlyks geſchied, waar door die Oever, wat de inſchaaringe betreft, voor verdere afflytinge word bewaard. De diepten op de geplempte Zandgronden hebben wy van 3 tot 15 roeden van den Wal, bevonden 3, 4, 5, 6 à 7 voeten.

Van het ſcheid van Slooten of onder Ryk neemt de Oever ſterk af, om welke reden de Kade van tyd tot tyd, en zelfs nog in dit jaar 20 à 25 roeden van het Meir binnenwaarts gelegt is. By de grondbooring in het jaar 1751, is aldaar bevonden

'S GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, bebelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer,

eerst 2 à 2½ voet Veenaarde, dan 8 voeten flegte en ligte Veenflikken en vervolgens goede Kley. De diepten op 8 tot 12 roeden van den Wal, zyn aldaar 9, 10 à 11 voeten met zagte Kleygrond: doch in den mond van het nieuwe Meir, op de droogte, vondenwe flechts 2, 3 en 4 voeten Waters en Mollemgronden, en by booring of fteeking de Kley op de diepte van 11 à 12 voeten.

Onder Rykeroort, van het Nieuwe Meir af tot aan het fcheid van Aalsmeer, zyn de Oevers vast en met Riet bewasfen, genoegzaam zonder afflyting. In 't jaar 1751 heeft men daar geboort en bevonden 3 voeten Veenaarde, 6 à 7 voeten gemeene Veenflikken, en op de 10 à 11 voeten goede Kley. Op 10, 20, 30 à 40 roeden van de Wal is de diepte 7 à 8 voeten met ftevige Mollen of Darygrond.

Langs den kleinen Polder onder Aalsmeer is de Oever redelyk vast, en aan weinig afflyting onderheevig. By de booringe van den jaare 1751, vond men 3 voeten Veenaarde, 6 à 7 voeten Veenflikken, en op 10 à 11 voeten goede Kley. Wy hebben mede aldaar, op 12 roeden van 's Meirs Oever, den Grond geboort, en bevonden 4 voeten Aarde, 9 voeten flegte Veen, en verders van 13 tot 24½ en meer voeten de Kley. De diepte langs den kleinen Polder op 5, 6, 8 à 10 roeden van het Land, is doorgaands 6, 7, à 8 voeten. De daaraanvolgende Oever voorby de zwarte Molen is bezet met Riet, doch verderop zonder Riet, met infchaaringen en fchorre fteile kanten, terwyl het Land echter vry hoog ligt. Op 7 roeden van de Wal vonden we de diepten van 5, 6 en 6½ voeten. Verder Westwaarts lag het Land 16 duim onder 't Amfterdamfche peil.

Van den kleinen Polder tot aan Kees Gielen Swet, zynde eene lengte van ruim 700 roeden, is de Oever met Riet bewasfen, echter jaarlyks merkelyk afflytende; beftaande het Oostelykfte gedeelte dier lengte uit fmalle Akkers met wyde Slooten, die met Bagger toegeloopen, en met

Riet

Riet bewasſen zyn. Eenige Gronden in het Westelykſte van die Landen in 't jaar 1751 geboort zynde, vond men toen 2 à 3 voeten Veenaarde, en verders 8 à 9 voeten Veenſlikken. Wy hebben de Gronden aldaar nog op twee byzondere plaatſen geboort, en bevonden 4 à 4½ voet Aarde, 9 voeten goede Veen, en verders van 13 tot 23 en meer voeten Kley. Voor den Wal was de diepte doorgaans op 12 roeden afſtand, 8 voeten met zagte Grond.

Langs den Oever verder Westwaarts tot aan de Vaart op Aalsmeer, waren de Gronden eenigzints vaster, met kleine inſchaaringen, en aan minder afſlytinge onderheevig. Op circa 25 roeden van den Wal peildenwe 7 voeten diepte; op 10 roeden van den Wal doorgaands 10, 9 en 8 voeten, en op 15 roeden van den Wal mede 9 en 8 voeten.

'S GRAVENHAGE. *Verbael van kundige Lieden, bedelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.*

Aan den Zuidwest-kant van de Vaart van Aalsmeer ligt het Land 16 duimen onder 't Amſterdamſche Peil. Wanneer derhalven de boezem 12 duimen onder dit Peil is, zo liggen deeze onbepolderde Landen dras, en by Noordelyke Winden onder water. Op 35 roeden van den Oever geboort hebbende, vondenwe 2 voeten Aarde, 10½ voet ſlegte Veen, de Kley van 12½ tot 21½ voeten, en voorts Zand. De naaste afſtand van 's Meirs Oever, daar de grootſte inſchaaring was, tot aan de Westzyde van den Tooren van Aalsmeer in den jaare 1764 gemeeten zynde, was toen 45 roeden: thans bevonden we dezelve 43 $\frac{4}{10}$ roeden. Op den Westkant van de Haven van Aalsmeer, 100 roeden van voorſz. Wal, was de diepte 10 voeten met losſe Grond en ſlappe Kley; voorts 15 roeden van den Wal 6, 6½, 7, 8 en 9 voeten Waters, nu vaste, dan zagte Grond. Gelykwe ook, in de lyn van de zo evengemelde meeting op 15 roeden van den Tooren, in eene Sloot de Kley bevonden 15 voeten onder het Amſterdamſche Peil.

Van de Dorpvaart van Aalsmeer Westwaarts tot de Zwet neemt de Oever ſterk af, beſtaande uit zeer ſmalle Hout- of Teel-Akkers, overal inge-

'S GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, bebelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.

gesneeden met wyde Slooten, zo dat daar nauwlyks meer dan ⅓ Lands gevonden word. Tusschen de Zwet en Aalsmeer ligt het Land 13 duim onder 't Amsterdamsche Peil. Op deezen Oever boorende vonden wy 3 voeten Aarde, 4 voeten Veen, 4½ voet Dary, en dan Kley. Even beoosten de Zwet, 25 roeden van 's Meirs Oever, boorden wy op een Land, liggende 11 duim onder het voorsz. Peil, en bevonden 3 voeten Aarde, 4 voeten Veen, 5 voeten Dary, en voorts de Kley tot 25 voeten diepte.

Van de Zwet tot het doorgespoelde gat van Sloppenbrugge, zynde eene lengte van omtrent 165 roeden, zyn de Oevers of de Erven breed omtrent 36 roeden, en loopen op de 180 roeden te niet: doch de Oever is eenigzints vaster uit hoofde van de oude Werven, waar van zeer veele Huizen zyn weggebroken. Op 6, 10, 15 à 20 roeden van den Wal vondenwe doorgaans eene diepte van 6, 7 à 9 voeten. Het gat van Sloppenbrug is op middelbaare wydte 250 roeden, waar door het Meir met de daar achter geleegen uitgeveende Plasfen reeds vereenigt is, hebbende het Westeinder Dykje (het geen ten opzichte van de breedte nauwlyks een voetpad uitlevert, en, by de minste opzetting van het Meir over- en doorspoelt) reeds twee gaaten, het een van 6, en het andere van ruim 12 roeden. Voorts refereeren wy ons, wat de omstandige beschryving van deeze Oevers betreft, kortheidshalven tot het Rapport eener voorige Inspectie, gedaan door de Landmeeters Bolstra en Klinkenberg, mitsgaders Hania, Koelewyn en Brons in Meymaand 1766: alleen met dat onderscheid, dat de Rietlanden nu, by derzelver Afmaaijing, blyken te bestaan uit een bovenvilt, nauwlyks één voet dik, waar onder de Spuitmodder ligt, zynde op zeer weinige plaatsen begaanbaar, zo dat dezelve met de golvingen van het Meir op en needer dryven, en, by het aanplempen van Zand, omkantelen en wegdryven.

Ten Oosten der Kerkvaart van Leymuiden over

dc

de Kade van den Grietpolder, hebbenwe op een Rietakker by booringe bevonden 2½ voet Aarde, 8 voeten Veen, 4 voeten Dary, en de Kley op 16½ voeten onder het Amsterdamsche Peil. Aan de Westzyde van de Kerkvaart, vondenwe (gelyk by eene der voorgaande Inspectien gemeld is) een groote Kil, waar door het stuk Lands tusschen dezelve Kil en de Kerkvaart reeds versmalt is tot op 3 roeden breedte; dus het zelve meede binnen weinig tyds zal afgesneeden, en Meirwaarts gespoelt worden.

's GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, bezelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.

Verder naar de Oude Wetering, 3 roeden van de Ringvaart van den Grietpolder, geboort hebbende op een stuk Lands, het geen 13 duim onder Peil lag, vondenwe 13 voeten aangedamde Grond; hier op volgde de Kley op 14 voeten onder het Amsterdamsche Peil.

Verder Westwaarts ontrent 100 roeden van de Oude Wetering en 35 roeden van 's Meirs Rand, vondenwe op een stukje Rietland, het geen 13 duim onder het gemelde Peil lag, by booring 1 en een half voet Aarde, 2 voeten Zand, 9 en een half voeten moerige Specie, en de Kley op 13 tot 25 voeten onder het Land.

Van de Kerkvaart van Leymuiden tot de Oude Wetering bestaan de Oevers voor het grootste gedeelte uit zudsig Rietland, wordende dezelve op verscheiden van de zwakste plaatsen van tyd tot tyd door de Ingelanden van den Grietpolder en Vriesekoopse Plas bezorgt met Puin en Paalwerken.

Het Meir in het midden gepeild hebbende, gaf doorgaands 12 voeten diepte.

Uit de voorgaande bevindingen blykt, ons bedunkens, ten allerklaarsten:

1. Dat het grootste gevaar is onder Aalsmeer, van de Kerkvaart van Leymuiden tot Dirk den Adelswet, gelyk zulks mede door de jongste Verbaalen en daar by overgeleverde Kaart bevestigt word.

2. Dat daaraan, in trappen van gevaarlyken afsleet,

'S GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, bebelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.

fleet, volgen de ingesneeden Oevers van het Westeind van Aalsmeer, van Dirk den Adelswet tot de Dorpwatering of Kerkvaart; zynde de Landen ten Zuiden den Uitterweg mede alle in zo verre verveent, dat het Land in smalle Akkers, rondsom van vaarten omgeeven, gebrooken is, terwyl de voornaamste Buurt van Aalsmeer aan den Uitterweg geleegen is, welke weg op Veengrond liggende, geen' grooten weêrstand bieden kan, en dus (schoon de voorgem. Oevers, onder No. 1 gemeld, verzorgd waren) in 't vervolg gevaar loopt van door te breeken; des dat het Meirwater door den Uitterweg heengeboort zynde, ook van dien kant zyn aanslag maakte op den Heeren- of Postweg onder Kalslagen en Kudelstaart, en, by doorbraak van gemelden Postweg, Amstellands Polderwater met dat van Rhynland gemeen worde, waar door derhalven het dringend gevaar, het welk de bezorging der Oevers, in de eerste plaats gemeld, zo noodzaakelyk maakt, overgebragt word op dit gedeelte van het Westeind van Aalsmeer.

3. Dat, in ordre van het meeste gevaar, volgen de Oevers van de Kerkvaart van Leymuiden, langs den Grietpolder, tot de Oude Wetering, zynde mede zwak, voor zo verre de voorgrond voor den bedykten Grietpolder slechts eene breedte heeft van 30 tot 45 roeden, en dezelve meest uit zudsig Rietland en Dryfgrond bestaan, terwyl de Noordelyke Winden daar sterk op woeden kunnen.

4. Hier op volgt, in ordre van gevaar, het Oostland van Aalsmeer, en voornamentlyk het gedeelte, gelegen tusschen de kleine Polder en Kees Gielen Zwet, voor zo verre, de Oever doorsneeden zynde met uitgeveende Zwetten, het Water op 't Oosteinder Dykje aanloopt, en het zelve daar door aan gevaar van doorbraak blootstelt, waar door het Meirwater eerlang tot den Legmeirsdyk zoude loopen.

5. In de vyfde plaats en rang van gevaar rekenen wy het gedeelte van 's Meirs Oever, nevens het

Lutke

Lutke Meir onder Nieuwerkerk: vermits dit doorbreekende, en het groote en Lutke Meiren zich tot een' Plas vereenigende, de Aaker, Raasdorper en Bovenwegſe Polder onder Osdorp, uit zeer laag Land beſtaande, tot aan den Osdorper weg zoude overſtroomt worden, welke Waterkeering reeds in voorige jaaren gebleeken is, geen' genoegzaamen weêrſtand te kunnen bieden.

6. De daar op volgende gevaarlykſte plaats oordeelen wy te zyn, de Oever van het Spiering Meir in de Rottepolder by den XV Nommerpaal van den Amſterdamſchen Trekweg.

7. In den zevenden rang volgt de Oever van het groote Meir voor Ryk, naby het Dorp Sloten, voor zo verre, meede uit hoofde van de zwakke geſteldheid dier Oevers, het gemelde Dorp in 't vervolg van tyd aan gevaar zal bloot geſtelt zyn:

8. Eindelyk in de agtſte plaats volgt de hoek van Vyfhuizen, welker uitſteekende hoek afgebrooken zynde, het Spiering-Meir vergroot, en de Voorlanden voor den Trekweg aan meerder afſleet zullen onderhevig zyn.

De overige Oevers van het groote Meir, aan minder afneeming onderworpen, moeten, wel is waar, door den tyd voor verder' afſleet bezorgt worden, maar zyn onder de noodzaaklykſte plaatſen van voorzorge niet te rekenen, nog by de voorgaande te vergelyken.

Uit het geen tot dus verre gezegt is, blykt de dringende nootſaakelykheid van de bezorginge der meest gevaarlyke plaatſen, en wel in die ordre als deſelve zyn aangehaald. En het zy ons vergunt, by de bovengemelde drangreedenen, nog deeze algemeene te voegen.

In de eerſte plaats, kan nog mag de voorſchreeve volledige bezorging, inzonderheid die, waar van we in de eerſte Klaſſe melding gemaakt hebben, niet langer uitgeſtelt, maar diende vroegtydig in het Vóórjaar begonnen te worden, nademaal 's Meirs woede, by langer vertraaging, niet alleen de gaten, die 'er reeds zyn, wyder, maar

'S GRAVENHAGE.
Verbael van kundige Lieden, bezelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmer-meer.

'S GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, bezelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.

ook de nog overige schynbaare Oevers, uit Dryflanden bestaande, meede tot gaten zal maken, des dat ze in het eind ontembaar werde, en alle middelen tot herstelling (om de overgroote kosten) byna hoopeloos zyn.

Maar, in de tweede plaats, kunnen deeze middelen zodanig worden aangelegt, datze, ingevalle men tot eene Bedyking mogt besluiten, onvermydelyk zyn, en deeze niet zonder geene in 't werk gestelt kan worden. Gelyk dan ook de bezorging van die gevaarlyke plaatsen, welke we in de eerste Klasse gesteld hebben, zodanig word ingerigt, dat ze, by bedyking, in dier voegen behoorde aangelegt en gemaakt te worden.

Deeze zyn de reedenen, waarom wy, alvoorens tot algemeene middelen van herstelling over te gaan, ons verplicht vonden, de bezorging van de gevaarlykste plaatsen provisioneel U Ed. Mog. en Wel-Eds. onder het oog te brengen, met byvoeging van de Ciering der kosten.

Te meer, daar niet alleen de Stukken en Geschriften, betreffende een algemeen middel van redres, en aan ons door hun WelEds. ter hand gestelt, een ryp onderzoek en overweeging verdienen: maar dewyl daar en boven de natuur der zaake zelve vereischt, met behoorlyke omzichtigheid, nauwkeurigheid en bedaardheid onderzocht te worden, ten einde beveiligd te zyn, van door verhaasting het een of ander middel, mooglyk nadeelig in deszelfs gevolgen, te begunstigen. De Droogmaking (een dier algemeene middelen, welke men eertyds tot redres heeft voorgesteld) de Uitloozing by Katwyk, en wat dies meer zy, zyn in der daad zo ryk in gevolgen, zo ingewikkelt in der selver beschouwing, dat de kortheid des tyds en veelvuldigheid van andere bezigheeden, ons niet vergunt hebben ons reeds begonnen onderzoek ten einde te vervolgen, en alle voordeelen en nadeelen, alle bewyzen vóór, en zwaarigheeden teegen de gemelde middelen, behoorlyk te wikken en te weegen. Wy schroomen derhal-

halven niet te bekennen, datwe voor als nog omtrent dit gewigtig onderwerp besluiteloos zyn. En het is om die reeden, dat wy veeleer beslooten hebben, U Ed. Mog. en Wel Eds., een provisioneel Verbaal, echter strekkende ter voldoening van het 7 Artykel onzer Instructie, aan te bieden, dan in eene zaak van soo veel belang met verhaasting te werk te gaan.

'S GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, beide belzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.

Wy hebben dan, om de bovengem. bezorging te doen, overwoogen, door welke middelen zulks het best zou kunnen geschieden: en dewyl de bevinding, by de ter toets in 't werk gestelde bezorging van de zudsige en dryfgrondige Oevers alléén met Zandplempingen zonder Paalwerk reeds heeft doen zien, dat sulks niet voldoende en van geen' genoegzaamen teegenstand zal weezen; zo vinden we ons genoodzaakt, om de bezorging van zodanige Oevers met één enkele regel Paalwerk, en verder met aanvulling van Bladriet, Rys, Puin enz., en van buiten met een Zandplemping, voor te stellen; het welk dan ook gedaan wordende ter plaatse, alwaar nu Zandplempingen zyn geschied, deezen ook niet geheel en al onnut zal doen worden, maar het effect daar van door de voorsz. Paalwerken enz., plaats zal grypen.

Belangende den Oever van de Kerkvaart van Leymuiden tot Dirk den Adelswet onder Aalsmeer, komt ons voor uit de Natuur der zudsige en driftige Rietlanden, waar uit die Oevers bestaan, dat dezelve het allereerst dienen bezorgt te worden, alvoorens men aldaar tot de Digtmaaking van groote en kleine gaten kan overgaan: vermits, indien deselve vóóraf wierden digt gemaakt, het Water, by schielyk opkoomende Noorde- en Noordweste Winden, niet door die gaten in de plassen, agter dezelve Oevers kan koomen, om ze dusdanig te ondersteunen, zonder het welke anderzints deeze Oevers in gevaar zouden gebragt worden, om na de eene of andere plaats door te schuiven, en wederom nieuwe openingen tot vereeniging met de plassen te maaken.

'S GRAVENHAGE.

Verbael van kundige Lieden, bebelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.

De gantsche lengte der Oevers van de Kerkvaart van Leymuiden tot aan het digt gemaakt wordende Gat is 720 Roeden, behalven de daar tusschen geleegen kleine Gaten.

De bevinding heeft geleert, dat de Paalen in de voorgaande Ciering wat bekort, en uit hoofde van de los en zwakheid der Gronden, de aanvulling met Bladriet, Rys en Puin enz. wat ligt genomen zyn: welke Paalen dan langer, en het overige insgelyks zwaarder neemende, zou de strekkende roede van die Werken, met het geene daar toe behoort, komen op 250 guldens, het welk over de geheele lengte van voorsz. 720 roeden, zal

beloopen . . . . . *f*	180000	0	0
Deeze werken gemaakt zynde, zullen 'er tot digtmaking van circa 25 roeden lengte, welke de kleine openingen behalven het grootste gat uitmaaken, tot ieder strekkende roede, vereischt worden 440 guldens, en dus over de 25 roeden.	11000	0	0
De lengte van den Oever tusschen het grootste en het reeds digt gemaakt wordende Gat (zynde eene lengte van 100 roeden, waar van reeds 24 roeden met Paalwerk enz. zyn bezorgt, zal insgelyks met Paal-, Riet-, Rys- en Puinwerken moeten bezorgt worden, en de strekkende roede mede kosten 250 guldens, bedraagende dus de resterende 76 roeden lengte .	19000	0	0
By het digtmaaken van het groote Gat, ter lengte in het geheel van 250 roeden, word van de 200 roeden zwaar werk de strekkende roede geschat te zullen beloopen 630 guldens,			

en

'S GRAVENHAGE. *Verbael van kundige Lieden, behelzende middelen tegen den verderen aenwas van de Haerlemmermeer.*

en dus de gezegde 200 roeden . . . . . *f*	126000	0	0
De overige 50 roeden ligter Werk, gereekent tegen 520 guldens de ſtrekkende roede, ſullen te ſamen bedraagen .	26000	0	0
De bezorging van den Oever van het grootſte Gat tot aan Dirk den Adelſwet, ter lengte van 165 roeden, zal de ſtrekkende roede komen op 160 guldens, en dus over de 165 roeden .	26400	0	0
Derhalven zullen de kosten tot de bezorging en digtmaaking van 's Meirs Oevers, van Leymuiden af, tot aan bovengemelde Swet, zynde de gevaarlykſte plaats, hier vooren onder No. 1. gemeld, te ſamen beloopen eene ſomme van . *f*	388400	0	0

Zynde onder deeze Ciering gereekent de beklinking der Pak- en Puinwerken, geduurende 4 jaaren.

Hier mede ons vleyende, ſoo niet ten eenemaale, ten minsten aan een voornaam gedeelte onzer Inſtructie, te weeten de proviſioneele bezorging van 's Meirs gevaarlykſte Oevers, te hebben voldaan, hebben wy de eere, ons met alle eerbied en verſchuldigde hoogagting te noemen, enz.

Nevens dit Verbael, getekend door alle de gemelde kundige Lieden, was gevoegd de volgende Ampliatie, behelzende de Cieringe van kosten van alle de voorzieningen, by het zelve voorgeſlagen.

Ampliatie van het proviſioneel Verbaal, in dato 3 November 1766, behelſende de Ciering van kosten, benoodigt ter beſor-

'S GRAVENHAGE.

sorging van alle de gevaarlyke plaatsen aan 's Meirs Oever, dewelke in het opgemelde Verbaal gementioneert zyn.

Ciering van kosten, tot de bezorginge der Oevers vereischt.

1. In gevolge het provisioneel Verbaal van de Ondergeteekenden, bedraagt de bezorging van de gevaarlykste plaats, aldaar op bladz. 7, onder Num. 1. gemeld een Som van . . . . . f	388400	0	0
2. Het gedeelte van 's Meirs Oever, waar van we in de tweede plaats melding gemaakt hebben, bedraagt (volgens het Verbaal in dato 15 Mey 1766, blad. 7) eene Som van .	90000	0	0
3. De Oevers van de Kerkvaart van Leymuiden langs den Grietpolder tot de oude Weetering, moeten, volgens Octroy van hun Edele Groot Mog. in dato den 9 February 1741, verleent tot het bedyken van de Vriesekoopse Poelen en Grietpolder, geleegen onder Leymuiden en Vriesekoop, als meede volgens het 14 Art. van het Reglement, bezorgt en onderhouden worden, zo, en in diervoegen, als door hun Wel Eds. de Heeren Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland jaarlyks geordonneert zal worden; dus wy de begrooting dier bezorging hier per Memorie laaten.			
4. Het Oosteind van Aalsmeer tusschen de kleine Polder en Kees Gielen Swet, (waarvan we in ons voorsz. Verbaal in de vierde plaats melding gemaakt hebben) is lang 450 roe-			

den

's GRAVENHAGE. *Ciering van kosten, tot de bezorginge der Oevers vereischt.*

den, ſtellende derhalven de ſtrekkende roede op 160 guldens; zo bedraagt de bezorging van dit gedeelte een ſom van	72000	0	0
5. Het gedeelte van 's Meirs Oever nevens het Lutke Meir onder Nieuwerkerk, is eene lengte van 400 Roeden: en de ſtrekkende Roede mede op 160 guldens rekenende, bedraagt het ſelve.	64000	0	0
6. De Oever van het Spieringermeir in den Rottenpolder by den XVden Nommerpaal van den Amſterdamſchen Trekweg, reekenen wy een lengte te zyn van 500 Roeden, oordeelende, dat 'er wegens de ondiepte en ſtevige Gronden, tot ieder ſtrekkende Roede 90 gulden zal vereischt worden, het geen dus te ſamen bedraagt. . .	45000	0	0
7. De Oever van het groote Meir voor Slooten, onder Ryk, is lang 350 Roeden, en reekenende de Roede op 160 gulden, bedraagt deze bezorging. .	56000	0	0
8. Eindelyk de Oever van Vyfhuizen, wiens bezorging, ter lengte van 400 Roeden, de Roede gereekend op 140 guldens, bedragen zal . .	56000	0	0
Derhalven bedraagt de geheele bezorging van alle die plaatſen, welke wy in ons voorſz. Verbaal als meest gevaarlyk aangemerkt hebben, met en beneevens het onderhoud, geduurende de hier na te melden tyd, een Som van *f*	771400	0	0

En vermits de Materialen van Paalen, Slieten,

 Puin

'S GRAVENHAGE.

Ciering van kosten, tot de bezorginge der Oevers vereischt.

Puin en Bladriet, niet dan by zekere quantiteiten en naauwlyks een achtste gedeelte van het geen tot de voorsz. bezorging benoodigd is, jaarlyks te bekoomen zyn; zo moet men (ons bedunkens) voor de geheele voltrekking van het Werk een tyd van acht jaren stellen. En dus zou 'er jaarlyks (by naaste gissing) een Som van een honderd duisend guldens benoodigd zyn, waar onder egter de Reparatien der reeds gemaakte Werken, geduurende de gemelde tyd, gereekent worden.

Leyden den 2 December 1766.

De Heeren Gecommitteerde Raden, mitsgaders Dykgraef en Hoogheemraden, met de vereischte oplettendheid, de middelen van voorzieninge, door de kundige Lieden voorgeslagen, overwogen hebbende, kwamen dezelven hun de bekwaemste, zo niet de eenigste voor, waerom zy geene zwarigheid maekten, die als zodanig, aen de Heeren Staten van deze Provincie, by den volgenden Brief, aen te pryzen.

EDELE GROOT MOG. HEEREN.

De voorgeslagen Middelen als de bekwaemste aen de Staten aengeprezen.

U Edele Groot Mog., by derselver Resolutie van den 7 Mey laatstleeden, goedgevonden hebbende, dat wy ten spoedigsten, en wel uiterlyk voor de aanstaande ordinaris Vergadering van November, U Edele Groot Mog., na daar op alvoorens te hebben ingenoomen, niet alleen de gedagten van kundige Luyden, dewelke by Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland gewoonlyk worden geëmployeert, maar ook van kundige Luiden uit andere Quartieren aan de Rivieren sig bevindende, te dienen van onse Consideratien en Advis, door welke bequaame middelen niet alleen

teeg-

teegens den verderen aanwas van de Haarlemmer Meir voorsien, maar teffens ook het gevaar van der selver woede beteugelt sal kunnen worden; soo hebben wy niet gemanqueert, op den ontfangst van U Ed. Groot Mog. Resolutie, aanstonds daar toe de noodige ordre te stellen, en in het byson der ons te informeeren na bequaame Persoonen, sig aan de Rivieren bevindende, en hebben desel ve neevens die geene, dewelke gewoonlyk tot diergelyke saaken by Dykgraaf en Hoogheemraaden voorsz. werden geëmployeert, tot de voorsz. eindens gecommitteert, en van de noodige Instructie voorsien; dan zyn deselve, door de groote extensie van het Werk, en om het selve met de vereischte attentie te volbrengen, niet eerder in staat geweest als onlangs, wanneer sy aan ons hebben overgegeeven een provisioneel Verbaal, houdende der selver verrigte en bevindingen, en welke voorsieningen sy meenen dat behooren te worden gedaan, ter voldoeninge van het eerste lid van U Edele Groot Mog. gerequireerde, *door welke middelen teegens den aanwas van de Haarlemmer Meir soude kunnen werden voorsien*; het welk wy de eer hebben hier neevens te voegen, neevens een nadere Memorie van deselve, houdende de Cieringe van kosten van *alle* de voorsieningen, by het voorsz. Verbaal voorgeslaagen, waar by alleen de *eerste* plaats, waar meede in het aanstaande voorjaar soude behooren begonnen te worden, geciert was geworden; dan welke nu meede in deselve Memorie is vervat: Waar uit U Edele Groot Mog. ten allerklaarsten sullen verneemen de gevaarlyke toestand, waar in de Oevers van de voorsz. Meir, door derselver toeneemenden aanwas, zyn gebragt, en de noodsaakelykheid, dat daar teegen sonder tydversuim de noodige middelen werden vastgesteld; dat de voorsz. Gecommitteerden, met de vereischte oplettentheid, de Oevers en Gronden, aan de Boorden van de Meir geleegen, hebben nagegaan en gepeild, en daar op aangeweesen de gevaarlyke plaatsen, dewelke voor-

's GRAVENHAGE.

De voorgeslagen Middelen als de bekwaemste aen de Staten aengeprezen.

'S GRAVENHAGE.

De voorgeslagen Middelen als de bekwaemste aen de Staten aengeprezen.

fieninge vereisschen, hoe deselve *gradatim* behooren te geschieden, en in het bysonder, welke volleedige besorginge niet langer uitgesteld, maar nog vroegtydig in het aanstaande voorjaar begonnen behoord te werden, waar door de Oevers van Leymuiden af tot aan de Swet, zynde de gevaarlykste plaats, sullen werden gesecureert.

Dat sy, wyders, daar by hebben gevoegt, dat de voorsz. versorginge soodanig was aangelegt, en dat de verdere opgegeeve versorgingen soodanig souden kunnen worden aangelegt, datse, in gevalle men tot de bedyking van de meergemelde Meir in het vervolg soude kunnen besluiten, onvermydelyk sullen zyn; waarom sy alvoorens tot algemeene middelen van herstellinge over te gaan, sig verpligt hadden gevonden, de besorginge van de gevaarlyke plaatsen vooraf onder ons oog te brengen.

Wy sullen, Edele Groot Mog. Heeren, na dit kort geëxtraheerde uit het voorsz. Verbaal, ons verder kunnen refereeren tot de lecture, die U Ed. Groot Mog. zelfs daarvan zullen doen; en wy vertrouwen, dat U Ed Groot Mog. met ons sullen bevinden, dat de Gecommitteerde kundige Luiden, met de vereischte oplettentheid en kundigheid, in haare gedaane recherches zyn te werk gegaan, dat het gevaar, op haare bevinding voorgesteld, niet is geëxaggereert, dat daar teegen spoedige en efficacieuse middelen sullen moeten werden in het werk gesteld, en dat, by langer uitstel, het gevaar dagelyks vermeerderende, de quaal onherstelbaar sal worden, aan welkers gevolgen niet dan met schrik gedagt kan worden.

Het soude ons aangenaam zyn, dat wy jeegenwoordig ook op het tweede lid van U Edele Groot Mog. geresolveerde, *door welke middelen de subsisteerende woede van de Haarlemmer Meir beteugeld sal kunnen worden*, hadden kunnen dienen van onse Consideratien en Advis, en dat de Gecommitteerde kundige Luiden sig daar op aan ons hadden kunnen expliceeren; dan de reedenen van verschooninge, door deselve bygebragt, dat de

Stuk-

Stukken, daar toe aan haar ter hand gesteld, een's ryp ondersoek verdienden, en dat de natuur van de saak selfs vereischte, om die met ômsigtigheid en bedaartheid te overweegen, waar toe sy, door de kortheid des tyds en tusschenkoomende occupatien, verhindert waaren geworden haar begonnen ondersoek ten einde te vervolgen, vertrouwen wy, dat door U Edele Groot Mog. sullen worden gebillykt en goedgekeurt; en wy sullen niet nalaaten, by continuatie deselve met ernst aan te maanen, om, soo spoedig als de importantie en de natuur van de saak sal permitteeren, daar aan te voldoen.

GRAVENHAGE.

De voorgeslagen Middelen als de bekwaemste aan de Staten aengeprezen.

Wanneer wy vervolgens, met de vereischte oplettentheid, hebben geëxamineert de middelen van voorsieninge, by het meergemelde Verbaal voorgeslaagen, soo zyn deselve aan ons de bequaamste, soo niet de eenigste, voorgekoomen, en dat, hoe kostbaar deselve ook bevonden worden, se niet sullen kunnen opweegen aan de gevaarlyke gevolgen, die te voorsien zyn, wanneer met geen cordaatheid dit werk word aangetast, nog te compasseeren by het geen sal moeten geschieden, soo het dan niet te laat sal zyn, wanneer geen prompte voorsieningen worden gedaan; waar by dan verder te ĉonsidereeren is, dat de gecierde kosten niet aanstonds sullen moeten worden gespendeert, maar dat daartoe wel agt jaaren sullen worden vereischt, soo als met de voorgeslaage voorsiening, in het aanstaande voorjaar te doen, gereekent word, dat wel drie jaaren sullen noodig zyn, waarom wy op de voorsz. gronden, dienende van advis, souden weesen van gedagten, dat U Edele Groot Mog. tot de voorgeslaage voorsieningen souden behooren te resolveeren, en Dykgraaf en Hoogheemraaden van Rhynland te auctoriseeren, en te gelasten, om, met communicatie en overleg van Gecommitteerde Raaden, de voorsieninge, by het gemelde Verbaal voorgeslaagen, tot secureering van de Oevers van Leymuiden af tot aan de Swet, op de wyse daar by voorgesteld, nog

vroeg

'S GRAVENHAGE. vroeg in het aanstaande voorjaar werkstellig te doen maaken, en voorts met de verdere voorsieninge *gradatim*, in ordre by het Verbaal voorgesteld, voort te gaan, alles ten koste van den Lande, tot welkers belang en behoud deselve sullen moeten geschieden, met uitsonderinge nogtans van de Oevers van de Kerkvaert van Leymuiden langs de Grietpolder, sub *Num.* 3, om reedenen in de boovengemelde Memorie aangeweesen.

De voorgeslagen Middelen als de bekwaemste aen de Staten aengeprezen.

En dat U Edele Groot Mog. de Heeren Gecommitteerde Raaden souden behooren te authoriseeren, en te gelasten, de Penningen daar toe van tyd tot tyd aan Dykgraaf en Hoogheemraaden voorschreeven, op der selver versoek, met specificatie, waar toe deselve sullen worden vereischt, te furneeren, mits blyvende deselve gehouden, by het volbragte Werk, van ieder Perceel aan Gecommitteerde Raaden over te geeven een specificque Staat van de uitgaaven, desweegens gedaan, om door deselve ter kennisse van U Edele Groot Mog. te werden gebragt.

Waar op wy ons flatteeren met een prompte favorable Resolutie van U Edele Groot Mogende.

De Heeren van de Ridderschap en Edelen dezen Brief, en het Verbael der kundige Lieden, overgenomen hebbende, om die stukken nader in de ordre te overwegen, en zulks insgelyks geschied zynde by de verdere Leden van de Staetsvergaderinge, om daerop het goedvinden van de Heeren hunne Principalen te verstaen, is de finale Resolutie tot nadere deliberatie uitgesteld.

Wyders, hebben hunne Ed. Groot Mog., by eene Publicatie van den 17 dezer Wintermaend, om, zo veel mogelyk, alle faciliteit toe te brengen omtrent het afleggen en vernieuwen

wen van de Eeden, tot bevorderinge van de 'S GRAVENHAGE.
rigtige executie der collective Middelen, de
bevelen, in de Publicatie van den 18 van
Wintermaend des jaers 1765 vervat, weder
vernieuwd, en voor het jaer 1767 vastgesteld
„ dat de Trafiquanten, Neringdoende Lui-
„ den, en de Bedienden of Werkers van eeni-
„ ge Waren, Impost subject, welken gehou-
„ den zyn den Eed jaerlyks te vernieuwen,
„ voor het aenstaende Jaer, zonder op nieuws
„ den Eed te doen, wederom gehouden zul-
„ len worden, als of zy de voorschreven Ee-
„ den, respectivelyk, op nieuws hadden afge-
„ legd, en zulks geconsidereert even en in
„ diervoegen, als die geenen, welken alleen
„ gehouden zyn, by het aenvangen van hun
„ Traficq, Neringe of Bedieninge denzelven
„ te presteeren. Des dat alle die geenen,
„ die zullen beginnen eene Traficq, Nerin-
„ ge of Beroep, waerop de Eed by de Or-
„ donnantien, Placaten of Resolutien op de
„ gemeene Middelen is gesteld, alvorens de-
„ zelven te aenvaerden, verpligt zullen bly-
„ ven den Eed te doen, op eene boete van
„ tweehonderd guldens, by de Contraven-
„ teurs te verbeuren, interdicerende de Gaer-
„ ders, op den naem, of aen die geenen,
„ die den geinjungeerden Eed niet zullen heb-
„ ben gedaen, geen Billietten van in- of uit-
„ slag te geven, op gelyke pœne van twee
„ honderd guldens; en lastende de Officieren
„ en Bailliuwen, mitsgaders de Opzienders
„ en Gaerders over en van de gemeene Mid-
„ delen, respective, om daer op naeuwkeu-
„ rig acht te geven, en tegens de Contra-
„ venteurs te procederen ". Om

'S GRAVENHAGE.

Om de reputatie der Nederlandſche Ryksdalers te handhaven, en de Ingezetenen van den Staet voor ſchade te bevryden, hebben de Heeren Staten Generael, den 1 van deze Wintermaend, eene Waerſchouwinge vastgeſteld, en naer de Provincien verzonden, waer in hunne Hoog Mog., na de gewone inleidinge, aldus ſpreeken.

Waerſchouwinge tegens de valſche Ryksdalers.

Alſoo tot onſe kennisſe is gekoomen, dat in Onſen Staat ſeedert eenigen tyd zyn gedebiteert geworden valſche Nederlandſche Ryksdaalders, na de Muntſlag van die der Provincie van Zeeland, met het jaargetal van 1766, hebbende uiterlyk de gedaante van deugdelyke en goede Ryksdaalders, ſoo hebben Wy ten hoogſten noodig geagt, ſoo wel om de reputatie der Nederlandſche Ryksdaalders te maintineeren, en door de nagemaakte valſche in een veragtinge te brengen, als om Onſe goede Onderdaanen voor ſchaade te bevryden, by deeſe Waarſchouwinge alle en een iegelyk bekent te maaken, dat de gemelde valſche Ryksdaalders van de goede zyn te onderſcheiden door de volgende Kenteekens.

Ten eerſte, Dat de ſelven gegooten zynde, ſig veel ligter als de goede in de hand ontdekken, weegende per ſtuk veertien en een half Engels, daar de goede weegen moeten agtien Engels en agt Aſen ruim.

Ten tweede, Dat het Waapen der Stad Middelburg, ſtaande aan het Hoofd van den geharnasten Man, zynde een Burgt, aan den boovenkant van een egaale dikte als beneeden ſig vertoont.

Ten derde, Dat de Letteren aan den Rand, ſeer in groote verſchillende, en hier en daar aan en in malkanderen loopende, en eindelyk;

Ten vierde, Dat de Karteling buiten om den Rand daar aan ſchynt te zyn gevylt, terwyl de ſtreepjes, die cabelsgewyſe daar op moesten gevon-

vonden worden, meerendeels daar op regt ſtaan. 's GRAVENHAGE.
En op dat, enz.

LEIDEN.

Den 29 van de nu afgeloopen Slagtmaend LEIDEN. is alhier eene Keure afgekondigd, waerby Schout en Schepenen, met advis en goedkeuring van Burgemeesteren en Regeerderen, het ryden, ſleepen of kruien over de kleine Straetſteenen verbieden, gelyk ook het zogenaemde harddraven op de Straten, Grachten of in de Steegen dezer Stad; het eerſte op een boete van zes guldens, voor ieder Rytuig, 't zy met een of meer paerden beſpannen, en voor ieder los paerd, ſlede en handwagen, met twee of vier wielen, drie guldens; het andere op een boete van zes guldens.

Op verzoek van de Meesters en Regenten van het Armen-Weeshuis dezer Stad, hebben de Heeren Staten van deze Provincie het Octrooi, aen dezelven, in den jare 1733, verleend, veranderd, omtrent het erven der Goederen van Perſonen, daerin groot gemaekt, en tevens aen de Godshuiſen toegeſtaen, de vruchten te genieten, geduurende den tyd der opvoedinge, van het geene den Kinderen, by Erfenisſen, Legaten of Giften aengekoomen is, en, by den uitgang uit het Huis, wederom gegeven moet worden, als blykt uit het volgende Beſluit:

Woensdag den 17 *December* 1766.

De Heer Penſionaris Rygerbos heeft ter vergadering gerapporteert de conſideratien en het advis van de Heeren haar Edele Groot Mog. Ge-

LEIDEN. *Besluit ter veranderinge van 't Octrooi, in Wynmaend 1733, verleend aen Regenten van het Arme Weeshuis alhier, omtrent het erven der Goederen van Persoonen, daer in groot gemaekt, enz.*

Gecommitteerden, hebbende, in gevolge en ter voldoeninge van het appoinctement, door haar Edele Groot Mog. op den 7 November deeses jaars gesteld op de Requeste van de Meesteren en Regenten van het Heilige Geest- of Arme Weeshuis binnen Leyden, geëxamineert de voorsz Requeste, waar by deselve hebben te kennen gegeeven, dat sy Supplianten, by Octroy van haar Edele Groot Mog. van dato 23 October 1733, voor en ten behoeven van het gemelde H. Geest of Arme Weeshuis, hadden verkreegen het Regt, om te behouden en na sig te neemen al het geen soude werden nagelaaten by eenige persoonen in het voornoemde Arme Weeshuis groot gemaakt, wanneer deselve quamen te sterven sonder Kinderen, Kindskinderen, en verdere Descendenten na te laaten, ten waare deselve met de Supplianten of hunne Predecessseurs in der tyd daar van Uitkoop gedaan hadden; mitsgaders om de geringe middeltjes, welke de Kinderen, die in der Supplianten Huis reets ingenoomen waaren, of na dien tyd nog ingenoomen souden worden, voor den tyd hunner inneeminge, of eigen, of aanbestorven souden mogen zyn, voor het selve Huis te blyven behouden, daar onder nogtans niet begreepen het geen deselve Kinderen, geduurende hunne opvoeding in het selve Huis, by erffenissen, legaaten of giften verkreegen souden moogen hebben; behoudens egter, dat de Supplianten de Vrugten daar van souden moogen genieten, soo lange deselve Kinderen in het voorschreeve Huis opgevoed souden werden, en langer niet,

Dat zy Supplianten, uit hoofde van gemelde Octroy, conform de constante practycq hier omtrent van alle Godshuisen hier te lande, met dit woordelyk het selve Octroy van haar Edele Groot Mog. gebeneficeert, gelyk ook conform de costume voor dato van het gemelde Octroy, in dit selfde Arme Weeshuis plaats gehad hebbende, dan ook altyd voor het gemelde Arme Weeshuis hadden behouden, en na sig genoomen al wat persoonen in

in het selve Arme Weeshuis gealimenteert, quamen na te laaten, indien deselve sonder wettige Descendenten, of uitkoop van alimentatie te hebben gedaan, quamen te overlyden, sonder distinctie of gemelde persoonen, staande hunne alimentatie, of na uit het selve Godshuis ontslaagen te zyn, waaren gestorven, nog ook of de by hen nagelaaten goederen, geduurende hunne opvoeding aldaar, of na dien tyd hun opbestorven, of andersints door deselve verkreegen waaren; Dan dat sy Supplianten onlangs in het verder ongestoort oeffenen van dit hun Regt waaren gecontradiceert door de Suster van seeker Persoon, welke, staande alimentatie, in het Weeshuis voornoemt was koomen te overlyden, nalaatende eenige Gelden en effecten, hem, na dat hy reets aldaar eenige tyd was gealimenteert, opbestorven, op voorgeeven dat het Octroy niet sprak van Persoonen, die in het Arme Weeshuis staande hunne alimentatie quamen te sterven, als meede dat het voorsz. Octroy quasi van het geen het Arme Weeshuis van gealimenteerde persoonen soude erven, soude uitsluiten het geen deselve, geduurende hunne alimentatie, by erffenisse (gelyk hier het geval was) mogte zyn opbestorven; en waar by mitsdien de Supplianten, omme voor het vervolg niet subject te zyn soodanige ongegronde sustenue en cavillatien over de sin der woorden van het voorsz. Octroy, hebben versogt, dat Haar Edele Groot Mog. gemelde aan het H. Geest of Arme Weeshuis gegeeven Octroy souden gelieven te altereeren, in diervoegen als breeder by de voorsz. Requeste is voorgedraagen.

Waar op gedelibereert, en in agtinge genomen zynde, dat het gunt, waar toe der Supplianten versoek tendeert, bereits voor lange in de meeste plaatsen is gepractiseert, Is goedgevonden en verstaan; het voorsz. aan gemelde H. Geest of Arme Weeshuis verleende Octroy in deeser voege te altereeren; gelyk het selve gealtereerd werd by deese, dat voor het toekoomende de Supplianten,

LEIDEN. *Besluit ter veranderinge van 't Octrooi, in Wynmaend 1733, verleend aen Regenten van het Arme Weeshuis aldaer, omtrent het erven der Goederen van Persoonen, daer in groot gemaekt; enz.*

LEIDEN. in hunne voorſz. qualiteit, ſullen mogen behouden, erven en na ſig neemen al het geen ſal worden nagelaaten by eenige perſoonen, ſoo die in het ſelve Arme Weeshuis op hun overlyden nog gealimenteert mogten worden, als die aldaar groot gemaakt, en reets uit gemelde Arme Weeshuis ontſlaagen zyn; en dat, met opſigt tot de laatstgenoemde, indien deſelve ſonder Kinderen, Kindskinderen, en verdere Deſcendenten na te laaten koomen te overlyden, ten zy deſelve met de Supplianten, of hunne Predecesſeuren in der tyd, uitkoop van Alimentatie gedaan hadden, ſonder uitſondering hoe, op wat tyd, of van waar die nagelaaten Goederen door alle boovengemelde Perſoonen zyn geacquireert, aangeërft, of denſelven opbeſtorven, mitsgaders om de geringe middeltjes, welke de Kinderen, die in der Supplianten huis reets ingenoomen zyn, of na deeſen nog ingenoomen ſullen worden, voor de tyd hunner inneeminge, of eigen of aanbeſtorven ſouden moogen zyn, voor het ſelve Huis te moogen behouden: Edog dat door het ſelve Godshuis niet ſal moogen in eigendom behouden worden, maar by het uitgaan der Kinderen uit het ſelve Huis aan gemelde Kinderen ſal moeten werden geëxtradeerd, en meede gegeeven al het geen deſelve Kinderen, ſtaande hunne alimentatie in het ſelve huis, by Erfenisſen, Legaaten, of Giften verkreegen ſouden moogen hebben, ſullende egter het ſelve Godshuis daar van de ſuivere vrugten genieten moogen, ſoo lang de voorſz. Kinderen in het voorſz. Huis opgevoed ſullen worden, en langer niet.

Beſluit ter veranderinge van 't Octrooi, in Wynmaend 1733, verleend aen Regenten van het Arme Weeshuis alhier, omtrent het erven der Goederen van Perſoonen, daer in groot gemaekt, enz.

En is voorts meede goedgevonden en verſtaan, dat van het voorſz. Regt ook ſullen gaudeeren alle ſoodanige publicque Gods- of Armhuiſen, als met gelyk Octroy door Haar Edele Groot Mog. zyn gebenificeert, als meede die geene welke in het vervolg met ſoortgelyke Octroyen nog gebeneficeert ſouden moogen worden, ſullende in het verleenen van deſelve Octroyen de boovengemelde extenſie voortaan gevolgt worden.

En

En zal Extract deeses aan de Suppliaten werden gegeeven, om te dienen tot derzelver narigt. LEIDEN.

UTRECHT.

UTRECHT.

Het invorderen en betalen van den *Impost op de Bieren*, die buiten deze Provincie gebrouwen, en ten platten Lande ingevoerd worden, eenige meerdere voorziening vereisschende, dan by de Publicatie van den 30 van Wynmaend des jaers 1749 (*) gedaen was, hebben de Heeren Gedeputeerde Staten, ten dien einde, op den 9 van deze Wintermaend, eene Publicatie vastgesteld en doen afkondigen, waerby hunne Ed. Mog. dus spreeken. UTRECHT.

De Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht in ervaringe gekomen zynde, dat de Publicatie van den 30 October 1749, waar by gestatueerd is, dat de Bieren, buiten deze Provincie gebrouwen, in deze Provincie ingebragt wordende, alvorens te mogen worden ingeslagen, zullen moeten worden aangebragt aan den Schout, ofte die van den Geregte, alwaar dezelve zullen worden gelost, om voorts daarvan, als voorheen, den Impost daar toe staande te betalen, niet naar behoren wordt nagekomen, en het invorderen van denzelven Impost zo wel als het betalen van dien eenige meerdere voorzieninge vereischt, hebben Wy, in gevolge van de authorisatie der Heeren Staten, den 3 dezer ter Beschryvinge verleend, goedgevonden daar toe te statueeren de navolgende Articulen. *Publicatie van den Impost op de Bieren.*

I. Dat

(*) Zie dezelve in de NEDERLANDSCHE JAERBOEKEN, III. Deel, (1749) bladz. 1065.

U-TRECHT. *Publicatie van den Impost op de Bieren.*

I. Dat van alle Bieren buiten deze Provincie ingebragt wordende, om aldaar geconsumeerd te worden, zal moeten worden betaald, als van ouds, van ieder ton *f* 2 - - 12 -

II. Dat gene Bieren van buiten in deze Provincie zullen mogen worden ingevoerd, als met de ordinare Vragt-Schepen, Schuiten, Wagens, (de Molwagens daar onder begrepen) Karren of Sleden, op de Boete van honderd Guldens te verbeuren, by die gene, welke dezelve op eene andere wyze invoert ofte laat invoeren.

III. Dat alle de geene, zo wel Tappers als andere Op- en Ingezetenen dezer Provincie, welke Bieren van buiten ten platten Lande dezer Provincie willen doen inkomen, gehouden zullen zyn, alvorens by den Collecteur hunner Distrikt van de quantiteit der Bieren, die zy zullen ontbieden, een Inslagbriefje te halen, en daar van den Impost te betalen. En zal hetzelve Inslagbriefje aan den Schipper of Voerman, die het Bier invoeren zal, moeten worden ter hand gesteld, op pœne, dat die geene, welke zonder Briefje gehaald en den Impost betaald te hebben, eenig Bier van buiten de Provincie inkomende mogte komen in te slaan, boven de verbeurte van het Bier, incurreeren zal een boete van honderd Guldens, mitsgaders de Schipper of Voerman, welke zodanig Bier komt in te brengen, zonder dat daar by een Inslagbriefje heeft ontfangen, gelyke Boete van honderd Guldens; zullende den Schipper of Voerman het zelve Briefje binnen den tyd van 24 uuren na zyn aankomst aan den Collecteur van het Distrikt moeten behandigen op pœne als voren.

IV. Ingevalle aan iemand van buiten deze Provincie eenig Bier mogte worden toegezonden, zonder dat daar toe ordre hadde gegeeven, zal dezelve kunnen volstaan met, zo ras daar van kennis heeft gekreegen, het zelve Bier aan te brengen of te doen aanbrengen, en daar van den Impost te betalen, mits te gelyk aan den Collecteur declarerende, dat zulks buiten zyn ordre is ge-

schied

ſchied, waar van de Collecteur aan de Heeren Ordinaris Gedeputeerden zal kennis geeven en degeene, die het zelve Bier heeft ontfangen, gehouden zyn deszelfs gedane declaratoir, des gerequireerd wordende, met eede te ſterken, en by weigeringe van dien, verbeuren een Boete van honderd Guldens.

U-TRECHT. *Publicatie van den Impost op de Bieren.*

V. Het zal den Collecteur ofte zynen bediende vry ſtaan, alle de Schepen, Schuiten, Wagens, Karren en Sleden, waar op hy eenige ſuſpicie heeft, zelfs of door zyne toezienders naar zyn welgevallen te viſiteeren, of te doen viſiteeren, zonder dat hun iemand zulks zal mogen weigeren ofte beletten, veel minder daar over injurieren, miszeggen ofte misdoen, op pœne van honderd Guldens.

VI. Zo by viſitatie eenige meerdere Bieren op Schuiten, Schepen, Wagens ofte Karren en Sleden bevonden wierden, dan in de Inſlagbriefjes, aan den Schipper of Voerman ter hand geſteld, welke by de viſitatie zullen moeten worden vertoond, vermeld worden, zullen dezelve pœnaliteiten, ten opzigte van de meerdere Bieren, plaats hebben, welke by het derde Articul dezer Ordonnantie geſtatueerd zyn, in cas de Bieren zonder Inſlagbriefjes worden ingevoerd.

VII. En zal het den Collecteur ofte zynen bediende vry ſtaan, ten allen tyde, als hem zulks goed en nodig dunkt, met adſiſtentie van een beëedigd Perzoon, te peilen ofte doen peilen, in alle Huizen, Kelders en Erven, van Tappers en Uitſlyters van Bieren ten platten Lande, zonder dat iemand, invoege als voren, zich daar tegen zal mogen ſtellen, op pœne van honderd Guldens.

VIII. Zullende alle de boeten en pœnen geappliceerd en verdeeld worden, een derde voor den Officier, die de Calangie doen ſal, een derde voor den Collecteur, en een derde voor den geene, die de begane fraude zal ontdekken, en wiens naam, des begeerende, zal worden geſecreteerd.

Blyvende in zyn geheel de faculteit aan den

U-TRECHT. *Publicatie van den Impost op de Bieren.* Brouwer ten platten Lande, omtrent het vigileeren ofte doen vigileeren, op het fraudeeren van den voorschreeven Impost, by Publicatie van den 30 October 1749, gegeven, en reserveerende aan ons zo wel de vermeerdering ofte vermindering, als ook de Interpretatie en Verklaringe in dezen, in cas namaals daar inne eenige duisterheid mogte worden gevonden.

Ende ten einde niemand van 't gene voorschreven onwetenheid hebbe tĕ pretendeeren, zal deze alomme worden gepubliceerd en geaffigeerd naar behooren.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN. Hoe strydig ook het Besluit (*), by de Heeren Gedeputeerden van deze Provincie, in de verschillen van Ds. *de Cock*; want wy treeden nu toe om het uiteinde van die beruchte zaek te verhalen; moge geweest zyn, met de verwagting der Clasficale Leden, die de Remonstrantien aen hunne Ed. Mog. en den Prinse Erfstadhouder overgeleverd hebben, zy hielden echter nog de aengename hoop over, dat zyne Hoogheid, door zyn veel vermogend gezag, uitwerken zoude, dat de zaek van Ds. *de Cock* aen het vry onderzoek van de Clasfis overgelaten, de Kerk in hare Rechten tegens allen inbreuk gehandhaefd, en bewaerd zou worden by de vryheid, om over het stuk der Leere, naer Gods woord, en de aengenomen Formulieren van Eenigheid, onbelemmerd te waken en te oordelen. Dan, gelyk hunne Ed. Mog. reeds duidelyk verklaerd hadden, dat zy die zaek voor ge-sflee-

(*) Zie hier voren, bladz. 781.

ſleeten en afgedaen hielden, by hun Beſluit van den 19 van Grasmaend dezes jaers, zo nogthans, dat de prohibitoire clauſule, in 't einde van hetzelve gemeld, niet voor heeft gehad de Kerkelyken de handen t'eenemael te binden, of hun recht te na te komen, als zy wettiglyk handelen; even eens heeft het den Prinſe Erfſtadhouder behaegd, met duidelyke woorden te kennen te geeven, dat hy die zaek insgelyks voor afgedaen en getermineerd houdt, met zodanige verzekeringe tevens, als uit het volgende Appoinctement op het Request van de Claſſis kan afgenomen worden. LEEUWARDEN

Zyne Hoogheid gezien en geëxamineert hebbende de nevenſtaande Requeste, heeft goedgevonden, by dezen, te verklaren de zaak van Do. de Cock voor finaal getermineert en afgedaen te houden, verzekerende Hooggemelde zyne Hoogheit de E. Claſſis te gelyk, dat de intentie van de Heeren Gedeputeerden, in derzelver Reſolutie, geenzins is geweest om de E. Claſſis in hare wettige Regten te benadeelen, en dat Hoogstdezelve de wettige Regten van de Kerk in 't generaal, en die van de E. Claſſis in 't byzonder, op het kragtigſte en efficacieuſte zal maintineeren, waar op de E. Claſſis zig volkomen kan verlaten, vertrouwende Hooggemelde zyne Hoogheid, dat de E. Claſſis zig ſteeds afkeerig zal toonen van al dat geene, waar door de rust, vrede en eenigheit in de Kerke geſtoort zoude konnen worden; Gegeven in 's Gravenhage den 13 November 1766.

De Erfſtadhouder houdt de zaek van Ds. de Cock voor afgedaen.

Daer dus zyne Doorl. Hoogheid en de Heeren Gedeputeerden als uit eenen monde ſpraken, behoeft men zich niet te verwonderen,

LEEUWARDEN

dat de Clasficale Broeders hunne verdere pogingen in 't verdedigen van Rechten en Vryheden, die zy beweeren der Kerkelyke Vergaderingen toe te komen, zo gemakkelyk ſtaekten, verheugd genoeg zynde, dat zyne Hoogheid hen verzekerde, *de wettige Rechten van de Kerk in 't generael, en van de E. Clasſis in 't byzonder*, te zullen handhaven. Zy namen op het ingekomen Appoinctement het volgende Beſluit.

Beſluit van de Clasſis op dat Appoinctement.

De E. Clasſis 't Appoinctement van S. D. H. op haar Request aan Hoogstdenzelven Vorst voor eenigen tyd eerbiedig gepreſenteert, eens en andermaal hebbende hooren voorlezen, betuigt hare teedere aandoeninge van blydſchap en dankzegginge, dat Hoogstgemelde S. D. H. op dat Request wel Hoogstdeszelfs attentie heeft gelieven te vestigen, en haar daar op met berigt te verwaardigen; en dewyl S. D. H. goedvind by 't zelve *te verklaren de zaak van Do. de Cock voor finaal getermineert en afgedaan te houden*, berust de Vergaderinge daar in, met hertgrondige wensch en billyke verwagtinge, dat gem. Do. de Cock in 't vervolg door zyn leer en gedrag klaarblykelyk en nadrukkelyk de bedenkingen, tegen zyn E. opgevat, volkomen zal wegnemen, zig aan de reine Leere van 't zuivere Euangelie, in onze formulieren van eenigheit, volgens Gods onfeilbaar Woord, klaar uitgedrukt, duidelyk zal houden, en nimmer, door een tegengeſtelden handel, onrust en verwerringe verwekken, het welk de Vergaderinge niet weinig zal verblyden; voorts verklaart de E. Clasſis zig aan S. D. H. grootelyks verpligt, dat het Hoogstdenzelven goedgunſtig behaagt heeft, haar zoo rondelyk *te verzekeren, dat de intentie van de Heeren Gedeputeerden in derzelver Reſolutie geenzins is geweest om de E. Clasſis in hare wettige regten te benadeelen, en dat Hoogstdezelve de wettige regten van de Kerk in 't generaal,*

raal, en die van de E. Clasfis in 't byzonder, op het kragtigste en efficacieuste zal maintineren, waar op de Clasfis zig volkomen kan verlaten; waar uit de Vergaderinge dan ten vollen gerust kan zyn, dat zy in 't vervolg by hare wettige Regten, ook van Censure en Discipline, 't welk de Kerk in deze Provincie, volgens de Resolutie van den vollen Staat van den 14 Maart 1645. Art. 9, breeder in de voorsz. Requeste vermeld, volkomelyk gelaten word, veilig zal geconserveert en van S. D. H. op 't kragtigste zal gemaintineert worden; zullende de E. Clasfis van hare zyde, steeds voortgaan zig ten uitterste *afkeerig te toonen van al 't geen, waar door de rust, vrede en eenigheit in de Kerk gestoort zoude kunnen worden*; niets meer beminnende, behertigende en najagende, dan de ware rust, vrede en eenigheit der Kerke, gegrond op de overeenstemminge in de leere der Waarheit, die naar de Godzaligheit is; in de onfeilbare Boeken des O. en N. Testaments begrepen, en volgens dezelve, in onze Symbolische Schriften bepaalt; en wordende geen gering genoegen ontwaar, dat S. D. H. dit van haar goedgunstig gelieft te vertrouwen, in welk billyk vertrouwen, deze Vergaderinge met hare gedragingen, door Gods genade, S. D. H. nimmer zal te leur stellen, maar meer en meer op 't kragtigste en nadrukkelykste bevestigen en versterken.

LEEUWARDEN *Besluit van de Clasfis op dat Appointement*

Actum in onse clasficale Vergaderinge den 2 December 1766.

Dit Besluit werdt aen den Prinse Erfstadhouder toegezonden, en daer nevens gevoegd de volgende Brief:

DOORLUGTIGSTE VORST EN HEER!

De E. Clasfis van Leeuwaarden smeekt ootmoedig verlof, om U Doorl. Hoogheid andermaal te naderen, als die de eere heeft door dezen U Doorl. Hoogheid op de nederigste, eerbie-

LEEUWARDEN

Brief van de Clasfis aen zyne Hoogheid.

digfte en verplichtendfte wyze dank te zeggen, voor U Doorl. Hoogh. hooge gunfte, waar door het U Doorl. Hoogh. gelieft heeft, onder zoo vele en gewigtige Occupatien, niet alleen op haar Request, voor eenigen tyd U Doorl. Hoogh. met diepen eerbied geprefenteert, U Doorl. Hoogh. aandagt te vestigen, maar haar ook met een Appoinctement te begunftigen. Wy betuigen:

Dat onze Vergaderinge hier over met teedere gevoelens van blydfchap en dankzegginge is aangedaan:

Op U Doorl. Hoogh. goedvinden, van te verklaren *de zaak van Do. de Cock voor finaal getermineert en afgedaan te houden* berust heeft:

En zig voorts ten hoogften aan U Doorl. Hoogh. verplicht rekent, voor die regt Vorftelyke verzekering, *dat de Intentie van de Heeren Gedeputeerden in derzelver Refolutie geenzins is geweest, om de E. Clasfis in hare wettige regten te benadeelen, en dat U Doorl. Hoogh. de wettige regten van de Kerk in 't generaal, en die van de E. Clasfis in 't byzonder, op 't kragtigfte en efficacieufte zal mainteneeren, waar op de E. Clasfis zig volkomen kan verlaten.*

Gelyk ook welk een ftreelend genoegen 't haar baart, dat U Doorl. Hoogh. *zulk een gunftig vertrouwen* van haar gelieft te voeden, zal U Doorl. Hoogh. op 't klaarfte kunnen blyken, wanneer U Doorl. Hoogh. zig gelieft te verledigen in te zien deze hier nevensgaande Copie Refolutie onzer Vergaderinge, dewelke wy de vryheit gebruiken, U Doorl. Hoogh. met diep ontzag en eerbied aan te bieden, met ootmoedige en hartelyke bede, dat dezelve het geluk moge hebben U Doorl. Hoogh. welbehagen na zig te trekken, en met U Doorl. Hoogh. hooge en gunftige approbatie begenadigt en bekragtigt te worden.

Om U Doorl. Hoogh. aandagt niet te veel te vergen, gedoog ô Doorl. Vorst, onze fchild! dat wy de belangens der Kerke in 't gemeen, en die van onze Vergaderinge in 't byzonder aan U

Doorl.

Doorl. Hoogh. liefderyke en veel vermogende zorge en bescherminge met vertrouwen op 't nedrigste verder aanbevelen.

LEEUWARDEN *Brief van de Classis aen zyne Hoogheid.*

De Inhout onzer stille en openbare zugtingen tot den Opperzegenaar is en zal blyven, gelyk die der geheele Priesterschaar in onze Vereenigde Gewesten, dat de God der Goden, de God van U Doorl. Hoogh. roemwaardige Vaderen, alzins aan U Doorl. Hoogh. regterhant zy, om die hoogst aanzienelyke Stadhouderlyke Regeringe verder allerroemrugtigst te bekleeden, tot in een zeer hoogen ouderdom, ter bewaring en handhavinge van die onwaardeerbare kleinoodiën Vryheit en Godsdienst in dit gezegend Land, daar de groote Zions Koning zyn uitverkorene Gemeente zig door woord en geest ten eeuwigen leven vergadert.

Dit wenschen en bidden zy, die het zig de grootste eere rekenen te zyn, enz.

O V E R Y S S E L.

K A M P E N.

KAMPEN.

Voor eenige weinige jaren, hadden hunne Ed. Mog. Ridderschap en Steden, uitmakende de Staten dezer Provincie, aen de Eigenaren en Ingelanden van dat gedeelte van Mastenbroek, welk het *Grooteblok*, of ook wel meest in de wandeling de *Koekkoekslanden* genoemd wordt, en welke Veen-landen zeer bekwaem tot turfmakinge zyn, toegestaen, om dezelven te mogen verveenen en ontgronden, en wel, behalve anderen, onder deze bepalingen, dat de Eigenaren, welken hunne Landen aldaer zouden willen uitveenen, tweehonderd roeden van den Ysselof Zeedyk zouden moeten afblyven; gelyk ook

KAMPEN. ook aen den weg, of fteeg, welke het *Grooteblok* van het *Middelblok* affcheidt, moet blyven onaengeroerd liggen een ftreek van zes roeden voor ieders Land; en in het midden der Landen, ten einde geen al te groote waterplasfen daerdoor veroorzaekt worden, hier en daer ook eenige ftreeken lands, ter breedte van drie roeden; alsmede dat van ieder roede Veen, welke getrokken zoude worden, telkens betaeld zoude worden een braspenning, of tien duiten, welke penningen, op de Comptoiren dezer Provincie belegd moeten worden, en altoos, in geval van verkooping of verandering van Eigenaer, met het Land, waer uit dezelve belegd zyn, te gelyk verkocht moeten worden of overgaen, ten einde uit de intresfen van dien, in geval van een gehele verveening of ontgronding, de verponding en andere lasten zouden kunnen gevonden worden. Deze vergunning heeft niet alleen oorzaek gegeven, dat de Landen aldaer, welke, voor tien en minder jaren, de morgen door elkanderen gerekend, geen vyf en twintig guldens waerdig waren, merkelyk in prys zyn gefteigerd; terwyl thans ieder morgen ten minften vier honderd guldens, of daer boven, kost, maer ook dat, daer te voren geen een huis gezien wierdt, thans reeds een merkelyk aental van nieuwgeboude huizen en fchuuren gevonden wordt. De Turf, by de ondervinding, zeer goed, niet zwavelagtig, maer zeer duurzaam bevonden wordende, heeft zulks oorzaek gegeven, dat dezelve, niet alleen binnen de Provincie, zeer getrokken wordt, maer ook, zedert eeni-

eenigen tyd, naer Holland en andere Provincien gevoerd is geworden; welk laetste gelegenheid gegeven heeft tot eene Resolutie van de Staten dezer Provincie van den 1 van Grasmaend dezes jaers, waerby hunne Ed. Mog. goedgevonden hebben *in gelykheid van de Turf, welke in 't Quartier van Vollenhove getrokken of gegraven, en van daer buiten deze Provincie vervoerd wordt*; ook op deze Turf, als mede op de Turf, welke in 't Hoog Schout-Ampt van Hasselt wordt gegraven, en buiten de Provincie vervoerd, een zekeren Tol of Impost te leggen. Van welke Resolutie, by eene Publicatie van den 16 van Oogstmaend; welke ons wel wat laet in handen is gekomen, doch echter hier verdient geplaetst te worden; door de Gedeputeerde Staten aen ieder een kennis is gegeven, en aengekondigd, „ dat de Heeren Staten goedgevonden hebben de Turf, zo in de zogenaemde „ Koekkoekslanden in Mastebroek, als elders in deze Provincie wordende gegraven „ of getrokken, en buiten dezelve vervoerd, „ zo verre alsnog met geenen Tol of Impost „ is bezwaerd; in gelykheid van de Turf, „ welke in het Quartier van Vollenhove wordt „ gegraven of getrokken, en van daer buiten deze Provincie vervoerd, en reeds met „ den Tol en Impost bezwaerd, in het vervolg mede te bezwaaren met denzelven „ Tol en Impost, en dit jaer, en vervolgens, „ mede te doen verpagten, en zulks naer proportie van de groote der Lasten in ieder „ District; En dat, dien ten gevolge, van „ de Turf uit de zogenaemde Koekkoekslan- „ den

KAMPEN.

KAMPEN: *Reglement op de exercitie van de Jagt.*

sen, Saluit: *Doen te weten*; Nademael de dagelyksche ervaringe notoirlyken aenwyst de ruine en aenstaende verdervinge van de Wiltbaen in de Provincie van Overysfel, door de ongeregeltheden, veelvoudige ingekropene Jageren, en excessen, daer inne gepleegt werdende, strekkende tot nadeel en præjudicie deser Landschap, Hoog- ende Gerechtigheit, mitsgaders kleinachtinge der Ordonnantien, op dat poinct geëmaneert, en diversche reisen vernieuwt;

So hebben wy niet willen ledig staen, daerinne ernstelyken te versien ende te statuëren, gelyk wy daerinne versien ende statuëren mits desen Onsen Placcate, in voegen hier na volgende.

I. Dat niemant in de hooggemelde Provincie tot de Jagt sal geregtigt zyn, als die in de Ridderschap van deselve Provincie beschreven, ofte andersins voor Riddermatig daerinne bekent zyn, en residentie te houden, en voorts de Burgers uit de drie Hooftsteden Deventer, Kampen en Zwol, ten platten Lande in eene en 't selve Carspel ten minsten tot de waerdye van duysent Ducaten gegoedet zynde, dewelke mede het recht van de Jagt sullen mogen genieten, ingevolge van hare privilegien, ende naer dit beschreven Reglement, in de Quartieren, daer hare goederen gelegen zyn, op pœne van dertig Daelders tot dertig stuyvers 't stuk, by de Contraventeur van desen te verbeuren, soo dik- en menigmael deselve daer op sal bevonden werden.

II. Dat alle uit- of inheemsche Militairen, 't zy Collonellen, Ritmeesters, Capiteinen, ofte wie het ook soude mogen wesen, egeene Jagten sullen mogen exerceren, sonder alvorens hare gerechtigheit, ingevolge van 't bovenstaende Articul, voor den genen die de opzigt van de Jagt is aenbevolen, te hebben bewesen, op pœne van dertig Dalers.

III. Dat alle ongerechtigde Personen, so wel ten platten Lande, als in Steden, hare Haese- ofte Bastaert-winden, Spilioenen, Brakken, Legerhonden, ende voorts alle Honden, tot de Jagt ge-

geleert ofte bequaem, mitsgaders ook alle hare Netten, binnen drie weeken naer Publicatie van desen Onsen Placcate, hun sullen hebben quyt te maeken, op de verbeurte van tien Dalers, wordende daer en boven den genen, die de opsicht van de Jagt is aenbevolen, wel expresselyk belast, daer naer soodanige Honden en Netten aen te halen, die boven de voorsz. breuke vervallen zullen zyn.

KAMPEN. *Reglement op de exercitie van de Jagt.*

IV. Dat alle Riddermatigen in welgemelte Provincie geene vaste residentie ofte domicilium houdende, niet en sullen vermogen daerinne te Jagen, al hoewel sy genoegsaem geërft en gegoedet zyn, ten ware sy genoegsaem bewesen, dat de Riddermatigen uit de Provincie van Overyssel in hare Provincien ofte Landen tot de Jagt in gelyker voegen geadmitteert wierden, op pœne als in 't eerste Articul.

V. Dat alle gespannen, by een gebrachte, ende geleende Jagten hier mede t'eenemael sullen zyn en blyven verboden, op pœne van twintig Dalers, by ieder Persoon, daer by zynde, te verbeuren, boven de byeen gebrachte Honden.

VI. Dat geene tot de Jagt gerechtigde Personen meer als eenen Jager ofte Schutte sullen mogen houden, wesende zyn eigen, actuëlen en bekleeden Dienaer, ten minsten voor den tyd van een jaer gehuurt, syn Livraye dragende, onder syn Huys en Havesaten wonende, uitgenomen de Riddermatigen, twee Havesaten besittende, dewelke op ieder Havesate een Jager sullen mogen houden, by pœne als voren.

VII. Dat die geene, die de opsicht op de Jagt is aenbevolen, noch iemandt, wie hy ook mochte zyn, niet sal vermogen, by particulier consent, ongerechtigde Personen tot de Jagt in eeniger manieren te admitteren, wordende alle verleende Consenten by desen geannulleert.

VIII. Dat niemandt eenige loopende Winden, Brakken, Leger- ofte andere Honden, tot de Jagt geleert ofte bequaem, van den eersten Mar-

KAMPEN.

Reglement op de exercitie van de Jagt.

ty tot den eersten September, het sy onder wat prætext het ook soude mogen wesen, in 't Veld sal mogen brengen, gelyk mede van den eersten February tot Lamberty dag niemant eenige Faisanten, Koorn- ofte Velthoenderen met Sak, Schilt, ofte eenige andere Netten sal mogen vangen, met Roers ofte andersins schieten ofte vernielen, noch ook geene Wachtelen met sleepnetten over het Koorn te trekken, op pœne van vyftig Dalers, by de ongerechtigde tot de Jagt te verbeuren, ende de geprivilegeerde, by verlies van hare gerechtigheit tot de Jagt voor dat loopende jaer, alles boven de verbeurte van de Netten, Honden ende Instrumenten daer mede sy in 't Velt bevonden werden.

IX. Alle die geene, tot de Jagt gepriviligeert zynde, Patrisen met Sak ofte Schild vangende of latende vangen, sullen gehouden zyn ten minsten neffens de oude Hoenderen een jonge Haen en Henne te laten vliegen.

X. Dat alle Huyshonden, geduurende den voorsz. tyt, namentlyk van den eersten Maert tot den eersten September, soo ten platten Lande, als van de Ingesetenen der Steden, daer mede ten platten Lande komende, sullen moeten gaen met eenen grooten slependen Bungel, op pœne van vier Dalers t'elkens op yder Hond te verbeuren, sullende den Bungel ten minsten van een half elle lang, ende twee duimen dik wesen, met een ysere ketting aen den halsband vast gemaekt.

XI. Dat niemant, hy sy wie hy ook zy, eenige Duyven sal mogen schieten ofte doen schieten, op verbeurte van het Roer ende twintig Dalers, ende sullen de Ouders voor hare Kinderen ende Meesters voor hare Knechts executabel zyn.

XII. Insgelyks sal niemandt eenige Duyven mogen hebben ofte houden, ten zy hy ten minsten in eigendom besitte ontrent syne Woonstede tien Mergen Lands, op verbeurte van vier Dalers.

XIII. Dat niemant eenige Trekslagen of Slagnet-

hetten in Bergen ofte Huysen om Duyven te vangen, sal moogen gebruyken, of met andere Instrumenten ofte andersints deselve te vernielen, op pœne van twintig Dalers.

KAMPEN. *Reglement op de exercitie van de Jagt.*

XIV. Dat geene tot de Jagt gerechtigde Personen selfs, ofte door haren Weyman ofte andersints op de Sneeuw meer als twee Hasen op eenen dag sal mogen vangen ofte schieten, op pœne van tien Dalers, op yder Haes te verbeuren, die sy meer sullen geschoten ofte gevangen hebben.

XV. Dat geene ongerechtigde Personen, het zy Militaire ofte andere, sullen mogen gaen met Roers, Boogen ofte andere Instrumenten van de Jagt, ten ware deselve met hare Roers gecommandeert, ofte tot des Heeren dienst geboden waren, uitgesondert over Weg reysende, ofte uitlandige over Weg gaende Luyden, die niet te min gehouden sullen zyn te blyven op gemeene Paden ende Wegen, ende niet te schieten, als tot defensie van hare Lichamen, op verbeurte van tien Dalers.

XVI. Dat alle tot de Jagt gerechtigde Personen, voor haer selven met Roers in 't Velt sullen mogen komen, om die tot haer vermaek en exercitie te gebruiken, als ook hare Jagers en Schutten, welke Jagers ofte Schutten geene Patrysen ofte Koornhoenders in de vlucht sullen mogen schieten, op pœne als voren.

XVII. Dat niemant in den besloten tydt eenige Nesten van Faisanten, Koorn- ofte Veldt-hoenderen sal mogen rooven, noch de Eyeren ofte Jongen mogen oprapen, van gelyken geene Hind ofte Ree-Calveren, Polsterlingen, Hasen ofte Conynen, op de verbeurte van veertig Dalers, sullende de Ouders voor hare Kinderen, en de Meesters voor hare Dienstboden moeten instaen.

XVIII. Dat niemant, hy zy wie hy zy, eenige Strikken sal mogen zetten ofte in Huys hebben, om Hasen, Conynen, Faisanten, Koorn- ofte Velthoenders, ofte eenig ander klein Wildt daer mede te beschadigen of te vangen, op verbeurte

KAMPEN. *Reglement op de exercitie van de Jagt.*

van veertig Dalers, voor de eerste reyse, ende daer na naer bevindinge van saaken aen den Lyve gestraft te werden, ende om sulks wel uit te vinden, soo sal den Bruiker ofte Eigenaer van 't Landt, daer op de Strikken gevonden werden, ofte die daer omtrent woont; ofte die gene, die de opsicht van de Jagt aenbevolen is, daer toe suspect hout, gehouden zyn, sig met Eede te expurgeren, die Strikken niet gesettet te hebben, noch niet te weten, wie deselve gesettet heeft, ofte aen de voorsz. boete vellig zyn.

XIX. Dat niemant des nachts met Gypen ofte Garens sal mogen Loer- ofte Roer-jagen, op verbeurte van twintig Dalers.

XX. Ende sal niemant met Slag ofte Stekgaren, Patrysen ofte Koornhoenders mogen vangen, op pœne voorsz.

XXI. Dat niemandt soodanige ofte andere vreemde Jagers, Strikkers, Schieters, Schrobbers, met zyne kennisse sal mogen herbergen, op pœne van twintig Dalers, voor yder Persoon, die hy geherbergt heeft.

XXII. Dat geene gepriviligeerde tot de Jagt, directelyk ofte indirectelyk, met hare kennisse sullen vermogen eenig Wiltbraet te verkoopen, op verstek van hare Privilegien, ende daer en boven te verbeuren veertig Dalers.

XXIII. Dat niemant eenig Wiltbraet, als namentlyk, wilde Swynen, Herten, Reën, Hasen, Conynen, Faisanten, Koorn- ofte Veld-hoenders, nochte geschoten Duyven ofte ander Wildt, het zy heimelyk ofte in 't openbaer, sal mogen koopen ofte verkoopen van inheemsche Personen, op de verbeurte van twintig Dalers; Ende sal een Huysman ofte ander Persoon, in eene Stad ofte andere suspecte plaetse geweest zynde, sig t'elkkens op gesinne van die geene, die de opsicht van de Jagt aenbevolen is, voor den competenten Rechter, by Eede moeten expurgeren, geen Wildt verkocht te hebben ofte gevoert, ende sulks ter eerster instantie op pœne van ses Dalers, boven

de

de voorsz. boete, ende vordere kosten, daer op te loopen, ende niet te min gehouden zyn tot de voorsz. verklaringe. KAMPEN.

XXIV. Ende sullen ook de Koopers ende Verkoopers, Herbergiers, Pasteybakkers, ende voorts alle andere Personen, daer men eenige Conynen, Hasen, Patrysen, ofte eenig ander Wiltbraet by bevint, gehouden zyn by Eede te verklaren, van wien sy 't selve Wildt gekocht souden mogen hebben, ofte haer van gelyken by Eede expurgeren, van den Persoon des Verkoopers niet te kennen, op gelyke boete als in het Articul. *Reglement op de exercitie van de Jagt.*

XXV. Dat geene Schippers van den eersten Mey tot den eersten September eenige Honden met haer in 't Veldt sullen vermogen te voeren, op pœne van tien Dalers, sullende den Eigenaer ofte Meester executabel zyn.

XXVI. Dat van nu voortaen alle Riddermatige ofte tot de Jagt gerechtigde Personen, selfs ofte door hare Weyluiden, tot conservatie ende rust van het Wildt, vangende, ofte doende vangen, Vossen ofte Wolven, daer over sullen hebben te genieten, voor een Reekel-wolf 50 Caroli-guldens, en voor een Moer-wolf 60 guldens, en voor een jongen Wolf 15 guldens, voor een ouden en volwassen Vos drie guldens, en voor een jongen Vos de helfte; mits brengende in de handen van de Gedeputeerden eene genoegsame Attestatie waer het Ondier gevangen zy.

XXVII. Dan indien iemant bevonden word, soodanig Ondier uit andere Provintien ofte Landen alhier fraudulenter ofte bedriegelyker wyse gebracht te hebben, sal soodanigen Bedrieger, indien een Weyman is, openbaer, arbitralyken gecorrigeert worden, ende een Riddermatige van Privilegie versteeken zyn.

XXVIII. Alle de voorsz. Boeten sullen komen privativelyken aen den genen, dien de opsicht van de Jagt aenbevolen is, voor twee derdeparten, ende aen den Aenbrenger, indien hy buiten syne bedieninge is, voor 't resterende derdendeel.

KAMPEN. *Reglement op de exercitie van de Jagt.*

XXIX. Dat alle Uitheemsche en in de Provintie van Overysfel niet residerende Contraventeurs van desen, in de bovengemelte boeten dubbelt vervallen sullen zyn, alles boven de gerechtelyke kosten; ende dat alle die gene, die de Geldboeten niet betalen konnen, arbitralyken aen den Lyve sullen werden gestraft.

XXX. Dat neffens den genen, die de opsicht van de Jagt is aenbevolen, de Riddermatigen en der selver Schutten, uit kragte deses, volkomentlyk werden geauthoriseert en geoorloft, de overtreeders van dese Ordonnantie te mogen vangen, en de selve te plunderen en berooven van hare Roers, Garens, Netten, ofte andere toerustinge, ende Honden, die sy alleenlyk sullen mogen behouden; maer de Personen aenstonts, ofte uiterlyken binnen twee dagen, aen den genen, dien de opsicht van de Jagt aenbevolen is, aenbrengen. Actum in 't Leger te Lembecq, den 14 Augusty 1675.

Waar naar een ieder die het aangaat zig zal hebben te reguleren, met die veranderinge dan-noch; Dat de tyd, tot de Jagt bepaald, zal ingaan met den seventienden September, en eindigen met den laatsten January: Dat het schieten van Patrysen in de vlugt, by den Xden Artikel verboden, voortaan zal zyn en blyven gepermitteert: En eindelyk dat de boeten by voorsz. Placcaat tegens de Contraventeurs gesteld, zullen zyn en blyven verdubbeld; zo als dezelve alnoch verdubbeld worden mids deezen.

En, op dat hier van niemand eenige ignorantie mag prætendeeren, zal deeze alomme worden gepubliceerd en geaffigeert, daar men zulks te doen gewoon is.

Gedaan tot Campen den 28 Augustus 1766.

OOST-

OOST-INDIEN.

CEILON.

De Oorlog, door de O. I. Maetschappye, tegens den Koning van Candia gevoerd, heeft eindelyk een einde. Want, na dat die trotsche Vorst, door den dapperen Gouverneur *van Eck* overwonnen en uit zynen Zetel geslagen was (*), heeft hy zich in de noodzaeklykheid gevonden, om een Verbond van Vrede te sluiten, waerdoor de eer en 't aenzien van de Maetschappye in 't westerlyke gedeelte van de Indiën gelukkiglyk hersteld is. Hetzelve is, den 14 van Sprokkelmaend dezes jaers, te Colombo gesloten, en luidt als volgt. CEILON.

Tractaet van Vrede, Vriendschap en Alliantie tusschen de Ed. Nederlandsche O. I. Maetschappye en den Koning van Candia.

Kenlyk zy een iegelyk, dat Hun Hoog Mogende de Doorl. Heeren Staten Generaal der vrye Vereenigde Nederlanden, en de Doorl. Magtige Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, aan de eene zyde, en zyne Keizerlyke Majesteit, de Doorl. en Magtige Vorst en Heer KIERTJE FRIE RADJA SINGA, Keizer en Koning van *Candia*, mitsgaders de Ryks Edelen en Hofgroten van zyne Koninglyke Majesteit, aen de andere zyde, met den anderen overeengekomen zyn, om den Oorlog, die tusschen de beide Mogendheden ontstaen is, te eindigen, en den Vrede en de Vriendschap op nieuw met elkander te sluiten, en zulks op *Vrede-tractaet tusschen de O. I. Maetschappy, en den Koning van Candia.*

(*) Zie hier voren bladz. 412.

CEILON. *Vrede-tractaet tusschen de O. I. Maetschappy, en den Koning van Candia.*

op de ondervolgende Artikelen, die tot een onbeweeglyk Fundament van den nieuwen Vrede en een onverbreeklyke Vriendschap tot wederzyds genoegen beraamd zyn, en by deze vastgestelt worden door de wederzydse daartoe gerechtigde Personen, te weten: van de zyde der Doorl. en Magtige Compagnie op den hoogen naam van Hun Hoog Mogende de Doorl. Heeren Staten Generael der vrye Vereenigde Nederlanden, door den Wel Edelen Groot Achtbaren Heer Gouverneur en Directeur Mr. IMAN WILLEM FALCK, benevens de Heeren Leden in den Raad van Ceylon; en van de zyde zyner Keizerlyke Majesteit, den Doorluchtigen Grootmagtigen Koning van Candia, door de daartoe expres gekomen Heeren Ambassadeurs, de Hoogaanzienlyke Heeren Ryks-Edelen en Hof-Grooten *Doembere Ralebamy*, Groot Dessave van Matele; *Pilimen Talawele Ralebamy*, Groot Dessave van Saffergam en de drie Korles, *Angammonne Ralebamy*, Groot Dessave van Oldepallate; *Miewatterie Ralebamy*, Groot Secretaris van den Koning, en *Morgamme Mobandiram Ralebamy*.

Art. I. Tusschen den Koning van Candia en zyne Hof-Groten, en de Heeren Staten Generaal, de Maatschappy en de wederzydse Onderdanen, zal van nu af aan een nimmer verbreeklyke Vriendschap gehouden worden.

II. Zyne Majesteit de Keizer van Candia &c., erkennen de Heeren Staten Generaal en de Maatschappy voor wettige Souvereinen van alle de Landen, die de Compagnie van het begin van den thans eindigenden Oorlog op dit Eiland bezeten heeft, te weten:

Het Koningryk *Jaffanapatnam*, met deszelfs onderhorige Landen en Wannisse Provincien.

Het Eiland *Manaar*, met de daar onder gehorende Provincien, tot daar die van *Putelang* begint.

Culpitty met het daar onder gehorend Gebied.

De *Colombose Dessavony*.

Het

Het Diſtrict van *Gale*.
De Desſavony van *Mature*.
- - - - - - - *Batticalo*.
- - - - - - - *Trinconomale*, met
De Landen, die van ouds onder die Plaatſen gehoort hebben, doende zyne Koningl. Majeſteit en de Heeren Hof-Groten afſtand van het Recht en de Pretenſien, welke het Hof eertyds op de voorſz. Landen gehad of te hebben gepretendeert heeft.

CEILON. *Vrede-tractaet tusſchen de O. I. Maetſchappy, en den Koning van Candia.*

III. De Koning en zyne Groten ſtaan daarenboven aan de Compagnie in Souvereiniteit en vollen eigendom af, alle de Zeeſtranden rondom het Eiland, in zo verre de Compagnie dezelve voor den thans eindigenden Oorlog niet reeds bezeten heeft, te weten aan den Westkant van *Kaymelle* af, tot het *Jafnaſe* Gebied toe, en aan de Oost van daar het Gebied van *Jaffanapatnam* eindigt tot de Rivier de *Waluwe* toe, en worden die Stranden in voegen voorſz. afgeſtaan ter breedte van een Singaleeſe Myle landwaarts in, min of meer, naar mate zich zulks na de ſtrekking der Rivieren of Bergen best zal ſchikken.

IV. Om de grootte dezer afgeſtane Landen nader te bepalen, zullen van beide zyden Commisſarisſen benoemd worden, en zal men de meeting beginnen van 't hoge Strand van 't vaste Land af, zonder daar onder te rekenen het afgebroken Land, of de Eilandjes, als *Navikaar*, *Kariandier*, *Poliadier* &c.; en alzo het der Ed. Compagnie niet te doen is, om zich tot nadeel van zyn Majeſteits Inkomſten te verryken, zo belooft zy by dezen jaarlyks te zullen uitkeeren, zo veel als zyn Majeſteits Inkomſten van deze thans aan haar afgeſtane Stranden bedragen hebben, tot welk einde de voorgemelde Commisſarisſen, die de Limieten reguleeren, ook aangaande de Inkomſten de nodige ſchikking maken zullen.

V. De Compagnie erkent daartegen den Koning voor Souverein van de overige Landen van dit Eiland.

CEILON. *Vrede-tractaet tusschen de O. I. Maetschappy, en den Koning van Candia.*

VI. De Compagnie zal uit liefde voor den Vrede aan den Koning wederom geven alle de Landen, die in dezen Oorlog door hare Wapenen verovert zyn; doch hiervan blyven uitgezonderd de gezamentlyke Zeestranden, en het Land en de Plaatsen binnen het bestek van twee uuren gaans aan de Zee liggende, als zynde reeds by het derde Artikel voor de Compagnie bedongen.

VII. Alle 's Konings Onderdanen zullen vryheid erlangen, om zo uit de Leways en verdere Zoutpannen om de Oost, als van *Silauws* en *Pattelang* om de West, zo veel Zout te halen, als hun behaagt, zonder iets aan de Ed. Compagnie of iemand harentwegen te betalen.

VIII. Op dezelve wyze zal de Compagnie vryheid hebben, in de beneden Landen van den Koning, te weten de Dessavony van *Saffergam* en de drie Korles tot aan 't Gebergte *Ballane* toe, Kanneel te schillen (*).

IX. De Koning zal de Kanneel, die in de Bovenlanden, dat is beoosten 't Gebergte *Ballane* groeit, door zyne Onderdanen laten schillen, en alleen aan de Compagnie op *Gale*, *Colombo* of *Matura* tegens betaling leveren, mitsgaders voor iedere Baal goede en fyne Kanneel vyf pagoden ontfangen, moetende iedere Baal 88 ponden wegen.

X. Elpenbeen, Peper, Cardamom, Coffy, Areek en Wasch zullen de Compagnie, met uitsluiting van alle anderen, alsmede tegens betaling ontfangen, voor de volgende Pryzen:

Voor een pond Peper, met vyf per Cent overwigt voor de indroging, vier stuivers of een vierentwintigste pagood.

Voor een pond Coffy met vyf per Cent overwigt twee stuivers.

Voor een Ammonam goede gedroogde Areek van

(*) Dit moest voor dezen Oorlog jaarlyks plechtig aan 't Hof verzocht worden, en was door allerley vergezochte voorwendzelen en naauwe bepalingen moeilyk te obtineeren.

van 26000 Noten, die van wegen den Koning geleverd worden, drie Ryksdalers.

Voor 100 ponden wel gezuiverde Wasch vyfentwintig Ryksdalers.

XI. Dewyl de Compagnie hier nooit in Elpenbeen handel gedreven heeft, en men dus de Pryzen daarvan niet weet, zal dit Artikel in vervolg van tyd geschikt worden.

XII. En wanneer de Compagnie in dien tyd eenige andere Producten uit 's Konings Land mogte nodig hebben, zullen de Pryzen met billykheid worden bepaalt.

CEILON. *Vredetractaet tusschen de O. I. Maetschappy, en den Koning van Candia.*

XIII. Ook zullen de wederzydsche Onderdanen met elkander allerlei geoorloofden handel mogen dryven; tot dat einde zullen de Candianen vry en onverhinderd te Colombo, Gale en alle andere Comptoiren mogen komen, kopen en verkopen, met die zelfde Voorrechten en Vryheden, als de Dienaren en Onderdanen van de Compagnie: en in dezelve voegen zullen 's Compagnies Ingezetenen in 's Konings Land negotiëeren, zo dat de beide Natiën voortaan voor een gehouden zullen worden, zonder dat de eenen eenig Voorrecht boven de anderen hebben.

XIV. Vermits nu 't belang wederzyds in de behartiging van de Teelt der Producten van 't Land en in het tegengaan van Sluikeryen gelegen is, verbind zich de Koning zo wel als de Compagnie tot beide, met de belofte van wederzydsche Assistentie, en zal het aangehaalde in 's Konings Gebied, al behoorde het ook aan een Onderdaan van de Compagnie, zonder oogluiking ten behoeven van zyn Majesteits Schatkamer verbeurd blyven, gelyk daartegen aan de Compagnie verbeurd zal worden al wat binnen haar Gebied word achterhaalt, al ware het aan een van 's Konings Onderdanen toebehorende.

XV. Wanneer de Koning eenige Goederen van buitenlands benodigen mogte, zal de Compagnie dezelve, zo zy te bekomen zyn, voor zyne Majesteit bezorgen, naar de monsters.

XVI.

CEILON. *Vrede-tractaet tusschen de O. I. Maetschappy, en den Koning van Candia.*

XVI. Daartegen verbind zich ook de Koning om op *Batticalao* en *Trinconomale* aan de Compagnie zodanige Houtwerken te leveren, als dezelve benodigd zal hebben.

XVII. Alle Gevangenen, zo Europeërs, als Malyërs en Sipahys, alle Deserteurs en Overlopers zo van de Europeese als Inlandsche Militie, en alle Rebellen uit 's Compagnies Land overgelopen, zullen ten eersten uitgelevert, en het by *Hangwellen* en elders vervoerd Kanon van de Compagnie zal aan haar wederom gegeven worden.

XVIII. Ook zullen in het toekomende de wederzydsche Overloopers en weggeloopene Slaven ten eersten opgevat en uitgelevert worden.

Voor ieder Slaaf zal de Lyfheer tien Ryksdalers betalen tot een Præmie voor den genen, die hem opvat en t'huis bezorgt.

XIX. Indien een Onderdaan van de Compagnie in 's Konings Land eenigen moedwil plegen of zelfs wel lyfstraflyke misdaden begaan mogt, zal dezelve van zyn Majesteits Volk opgevat en met de bewyzen van zyn misdryf aan de Compagnie overgegeven worden, die denzulken alsdan behoorlyk straffen en aan de beledigde Party satisfactie bezorgen zal.

In de zelve voegen zal de Compagnie handelen, indien een Onderdaan van den Koning in 's Compagnies Territoir eenigen moedwil of misdaden plegen mogt.

XX. Op die wyze zal tusschen de beide Mogendheden een naauwe Vriendschap onderhouden worden, en de Compagnie neemt aan, zyne Majesteit te beschermen tegens allerlei geweld van buiten; en zyne Majesteit &c. beloven, in zulke gevallen de Compagnie te zullen assisteeren met alle vermogens, het zy Wapenen, Krygsvolk, Draagsvolk enz., en daarmede continueeren tot de totale verdryving van den Vyand van dit Eiland.

XXI. Desgelyks zullen zyne Majesteit of deszelfs Hofgrooten ook met geene andere Europeese Na-

Natiën, als met de Heeren Hollanders alleen, eenige Correſpondentie houden, veel min Contracten ſluiten, en verbinden zich om alle vreemde Europeërs, die in 't Land mogten inſluipen, aan de Compagnie over te geven, ook met de Inlandſche Vorſten geen Contracten of Correſpondentie in nadeele van de Ed. Compagnie aan te gaan.

CEILON. *Vrede-tractaet tusſchen de O. I. Maetſchappy, en den Koning van Candia.*

XXII. Daartegen verbind zich ook de Compagnie om nimmer eenig Tractaat met eenige Mogendheid tegens den Koning van Candia, of tot nadeel van zyne Koninglyke Majeſteit, te ſluiten.

XXIII. Tot onderhouding van de onderlinge Vriendſchap zullen van beide zyden Ambasſadeurs gezonden worden, die teffens nopens het halen van Zout en Carwaet, en nopens het ſchillen van Kanneel het nodige voorſtellen konnen, en zullen de wederzydſche Ambasſadeurs met alzulke Eerbewyzen (†) ontfangen worden, als onder naauwe Vrienden en Bondgenoten betaamt; ook zal het Ceremonieel aan beide kanten volkomen gelyk zyn.

XXIV. Deze Vredes Artikelen zullen van wederzyden heilig en zorgvuldig onderhouden en nagekomen worden; doch by aldien het tegen hope en verwagting gebeurde, dat van de eene Party iets gedaan wierd, dat tegens eene dezer Bedingpunten ſtrydig is, of iets nagelaten, het welk by dit Tractaat bedongen word, zo zal daarover nochtans de Vrede en Vriendſchap niet gebroken zyn, maar de beledigde Party daarover klagtig vallen en reparatie verzoeken, die dan ook binnen zes weken bezorgt zal worden.

XXV.

(†) Voor dezen Oorlog waren onze Gezanten genoodzaakt, dien Vorst de demoedige eere knielende te bewyzen, zo menigmaal zy ter gehoor geadmitteert wierden, als wanneer hun ſlechts vergund wierd, Hem in 't verſchiet te zien.

CEILON. *Vrede-tractaet tusschen de O. I. Maatschappy, en den Koning van Candia.*

XXV. Doch byaldien in het een of ander geval, binnen zes weken, nadat de aanmaninge daartoe zal wezen gedaan, geene satisfactie mogte volgen, of dat dezelve geweigert wierde, en zal de Party, die invoegen voorsz. in gebreke blyft, gehouden worden het Tractaat te hebben overtreden, en de beledigde Party zal het recht hebben, haar daarover met de Wapenen aan te spreken.

Colombo den 14 February 1766.

NB. Onder het Exemplaar, 't geen in het Singaleesch en Hollands geschreven, en door de Heren Commisfarisfen *de Coste* en *van Angelbeek* getekent is, staan de Certificatiën, behelzende de wederzydsche volkome Qualificatiën.

CERTIFICATIEN, *geannexeerd aan het* TRACTAAT *van Vreede, Vriendschap en Alliantie, tusschen de Ed. Nederlandsche O. Indische Maatschappy en den Koning van* Candia *gesloten.* *In 't Singaleesch:*

Wy ondergetekende Ambasfadeurs des Konings van Candia verklaren by dezen, dat wy ter ordre en volgens begeerte van onzen Koning met de Heeren *Godfried Leonhard de Coste*, Opper-Koopman en Groot Desfave van Colombo, en *Johan Gerard van Angelbeek*, Opper-Koopman en Secretaris, die daartoe van den Wel-Ed. Gestrengen Heer Gouverneur Mr. *Iman Willem Falck* gelast zyn, het bovenstaande Contract van Vrede en Vriendschap gesloten hebben, en beloven, dat het zelve van zyn Koninglyke Majesteit en de Heeren Hofs-Groten geapprobeert en ondertekent, mitsgaders met het Zegel van 't Ryk zal bevestigt worden. *Colombo*, dato als voren. Getekend met vyf Singaleesche Handteekeningen van de Candiasche Ambasfadeurs. *In 't Hollandsch:*

Aldus gecontracteert en overeengekomen tusschen ons ondergetekende Commisfarisfen van wegens den Wel-Ed. Groot Achtbaren Heer Mr. *Iman Willem Falck*, Gouverneur en Directeur, en de Heeren Leden in den Secreeten Raad van Ceylon,

en

en de Hoog Aanzienlyke Heeren Ambasſadeurs van zyne Koninglyke Majeſteit den Koning van Candia, *Doembre Ralebamy*, Groot Desſave van Matele, *Pilemen Talawele*, Groot Desſave van Saffergam en de drie Korles, *Angammonne Ralebamy*, Groot Desſave van Oldepallate; *Miematterie Ralebamy*, Groot Secretaris van den Koning en *Morgamme Mobandiram Ralebamy*. In 't Kaſteel *Colombo* den 14 Febr. 1766.

CEILON *Vredetractaet tusſchen de O. I. Maetſchappy, en den Koning van Candia.*

(*Was getekend*)

G. L. DE COSTE en J. G. VAN ANGELBEEK.

(Onderſtond) JOHANNES REINTOUS. *Eerſte Secretaris van 't Geheim Committé.*

B A T A V I A.

BATAVIA.

Gelyk de 8 van de jongſte Lentemaend, op welken onze geliefde Erfſtadhouder, den ouderdom van achttien jaren bereikt hebbende, zitting genomen heeft in Nederlands aenzienlyke Vergaderingen, aldaer met ongemeene Vreugdebedryven gevierd is, zo heeft men ook dien dag, in deze Hoofdplaetſe, met ongewoone tekenen van blydſchap doorgebragt. 's Ogtens en 's avonds, werdt het Kanon, zo van alle de Bolwerken dezer Stad, als van de Schepen, op de rede liggende, gelost. Den ganſchen dag lieten de Schepen hunne Vlaggen en Wimpels waeien. 's Avonds waren de aenzienlykſte Heeren en Dames in 't generael Gouvernement verzocht. De geheele Stad was geïllumineerd, ja zelfs waren by ſommigen der vermogendſten de Lust-Tuinen met fraeie Decoratien vercierd. Voorna-

BATAVIA. namelyk deedt zich, by deze gelegendheid, uitmunten de Heer Raed Extraordinair van Indiën, *Nicolaes Hartingh*, wiens groot Huis, ſtaende aen de westkant van de groote Rivier, met de volgende Decoratien pronkte. Boven de Deur, voor het Venſter, was een Schildery op Armozyn, ter hoogte van negen, en ter breedte van zeven en een half voet, waer op, in het verſchiet, te zien was een openbare Zee, in welke een Schip met volle zeilen zeilde, tot een Zinnebeeld van den iever in de Koopvaerdy. Boven het Schip vloog Mercurius, als de God der Koopmanſchappen, om het zelve te geleiden en te beſchermen, met Vleugels aen 't Hoofd en de Voeten, houdende in de regterhand een gevlogten Slangen-ſtaf met twee Vlerken, en in de linkerhand een Zak met Geld. Aen de Horizont ſcheen de Zon, als een Zinnebeeld van den Prins Erfſtadhouder, op te komen, en hare ſtralen op de Koopvaerdye te werpen. Op het Strand was een Vrouw verbeeld, zittende, en zedig gekleed, hebbende in haer regterhand een Anker, en rustende met haer linkerhand op eenige aldaer verzamelde Koop-Goederen. Dit Vrouwen-Beeld betekende de *Hoope*, en had beneden zich deze Zinſpreuk NON SINE SPE. De ganſche Zamenhang van dit zinnebeeldig ſtuk gaf te kennen, dat een Land gelukkig is, welk door de ſtralen van deszelfs Vorst beſcheenen wordt; waerom hy waerdig wordt gekeurd, om door den God der Koopmanſchappen gezegend te worden, en alles naer zynen wensch te zien uitvallen; ja daer door kan zulk een Land zich boven andere

deren doen uitmunten en ontzaglyk maken, en dus met recht zeggen: Niets zonder Hope. Naest de deur, voor het eerste Venster, was een Schilderye, hoog zestien, en breed acht voeten, ook van Armozyn, waer op te zien was het Borstbeeld van gem. zyne Doorl. Hoogheid, in een ovael vergulde en met Koraelwerk vercierde Lyst, staende op een met twee trappen geformeerd Pedestal, onder een groen fluweelen en fraei met kwasten behangen verhemelte. Op den bovensten trap van het Pedestal stondt aen de rechter zyde eene Vrouw, zedig gekleed, die over haer hoofd een sluier hadt, en met een doek voor de Oogen geblind was, houdende in de rechterhand een Evenaer, en in de linker een Zwaerd, ter verbeeldinge van de Gerechtigheid. Aen de linker zyde stondt eene tot op den middel geharnaste Vrouw, dragende op het hoofd een Helm, omvlogten met Lauwrier-takken. In haer rechterhand hadt zy een Schild, met het hoofd van *Medusa*, en in de linkerhand eene Lamp. Zy verbeeldde de *Wysheid*. Op den ondersten trap aen de rechter zyde zat eene deftige Vrouw, lugtig gekleed, liggende met haer rechterhand op een opengeslagen Boek, en houdende in haer linkerhand een Spiegel, rondsom welken zich een slang slingerde, en zich zelve daer in bekeek, verbeeldende de *Voorzichtigheid*. Aen de linker kant zat eene Vrouw, kostbaer gekleed, met een gouden kroon op het hoofd, welke kroon zo wel als het hair met Paerlen en Diamanten praelde, houdende in hare handen, welke ook door een snoer van edele gesteenten om-

BATAVIA.

BATAVIA. ringd waren, den Hoorn van Overvloed, welken zy in een yzeren kist uitstortte, alles tot uitduiding van den *Overvloed.* Boven het Portrait van zyne Hoogheid zag men in een Wolk de *Faem* met een Trompet in de linker hand, om het Vivat te bazuinen, en met een Laurier-krans in de rechterhand om zyne Hoogheid daer mede te kroonen, met deze Zinspreuk daer onder VIDETE BELGAE HEROA, GAUDETEQUE VIDENDO! *Ziet, Nederlanders, den Held, en verheugd u in hem te zien.* Door dit Schilderstuk werdt aengeduid, dat een Vorst, in wiens boezem de Gerechtigheid, Wysheid en Voorzichtigheid haren zetel genomen hebben, niet alleen waerdig is, dat hy door de Faem gekroond, en zyn Naem in de gansche Waereld bekend gemaekt worde, maer ook daer door van allen Overvloed gezegend, en van zyne Onderdanen gepreezen moet worden, die dan de gemelde Zinspreuk met recht mogen uitroepen. Voor het tweede Venster was eene Schildery van dezelfde grootte als de eerste, ook op Armozyn. Deze vertoonde een Piramide op een Pedestal van rood en groen Marmer: Op dit Pedestal werdt het Wapen van den Prins Erf-Stadhouder door twee Leeuwen vastgehouden, onder welken met een gevlogten blaeuwen band over 't Pedestal afhingen de Wapens der zeven Vereenigde Provinciën naer haren Rang, en in de vereischte order. Aen de linkerzyde van de Piramide stondt een cierlyk gekleede Vrouw, die met de rechterhand den staf van 't gebied scheen over te geven, hebbende in de linkerhand eene Lans, op welker punt de hoed

hoed der Vryheid hing, ter beduidenisse van de *Hollandsche Maegd*: Naest hare rechterhand op den grond voor 't Pedestal lag de *Hollandsche Leeuw*, wiens Hoofd vercierd was met een gouden kroon van zeven Takken, verbeeldende de *Vereenigde Nederlanden*. In zyn rechterklaeuw hieldt hy een bloot dreigend Slagzwaerd, en in de linker de zeven Pylen, door den band van Eendragt t'zaemgebonden. Boven het Wapen van zyne Hoogheid zag men, in een Wolk, twee Engelen uit de lucht nederdalen met den Ordensband, waerop het Omschrift *Honi soit qui mal y pense*. Onder aen was deze Zinspreuk: MEMOR VIRTUTIS MAJORUM; *Gedagtig aen de Deugd der Voorouderen*. Hier door werdt zinnebeeldig uitgedrukt, dat een Vorst, in welken de deugd zyner Voorouderen doorstraelt, vaerdig is om hunne Voetstappen na te volgen, en dus te maken, dat men aen derzelver deugden gedagtig zy, en hem den Staf overgeve om het Land te regeren. Achter die Decoratien brandden ruim twee honderd en vyftig witte Waskaersen, en buiten de deur en het Speelhuis, welk aen de Waterkant staet, brandden ruim vier duizend Lichten, die by wyze van Piramides geplaetst waren. Buiten in den Lusttuin van den gem. Heer, liggende aen de zuidzyde van den Weg van *Jacatra*, werden vertoond twee Stukken, ter hoogte van twee en dertig en breedte van veertig voet, die, aen het einde van een Laen fraeie Boomen, byna voor het Huis een overheerlyk Perspectief uitmaekten. In het eerste stuk zat van onderen in het midden de *Hollandsche*

BATAVIA.

 Maegd,

BATAVIA. *Maegd*, omcingeld met een Heining of Barriere, houdende in de rechterhand eene Lans, en daer boven de *Hoed der Vryheid*. Achter haer was een groot Pedestal, vercierd met Bloemen en Vasen. In 't midden van 't Pedestal zag men het Borstbeeld van den jongen Vorst, in een Romeinsch Gewaed, met Ornamenten en Bloemen. Ter zyde van 't Pedestal waren verscheiden Wandel-Lanen. In den tweeden grond van voren zag men acht zware Boomen staen. Op ieder van derzelver Stammen hing het Wapen van een der zeven Provincien, en op de achtste dat van *Batavia*. Op den Voorgrond lag een groote zware Leeuw, houdende in zyn rechterklaeuw het Zwaerd, en rustende met de linker op een Schild, waer op te zien was de *Nederlandsche Oost-Indische Compagnie*. De Voorgrond was met Bloemen vercierd. In het tweede Stuk van boven zag men, ter rechter zyde, een verheven Throon van drie trappen hoog, bedekt met een fluweel tapyt, en vercierd met gouden passementen en franjes, waerop een jonge Vorst zat, in een modern Harnas gekleed, omhangen met een fluweelen Mantel, met een breeden Hermelynen Overslag, en daer over heen het Ordens-Lint, houdende in de rechterhand een Staf, en in de linker de oude Wetten van 't Land, onder een Hemel, welke met gouden kwasten en franjes vercierd was, en van boven verscheide Ornamenten hadt, en een Schild, waerin men zag den Naem van den jongen Vorst W. Aen de rechterhand van den Vorst, lagen eenige Romeinsche Armaturen. Bezyden het verhe-

melte

melte ſtondt een Pilaster naer de Doriſche Bouw-Order, welke met een Oranje Tak, waer aen verſcheiden Appelen hingen, vercierd zynde, de *Standvastigheid* verbeeldde. Naest den Pilaster zag men Cavallery, ſtyf in 't goud gekleed, houdende in de rechterhand een Schild met het Wapen van Batavia. Vlak voor den bovengem. verheven Throon zag men ook Cavallery met goud gechamareerde Kleederen, en houdende een zwaer met gouden pasſementen en franjes bezet fluweel Kusſen om de Papieren van den jongen Vorst daerop te ontvangen. Achter deze ſtondt een Lyf- of Kamer-Moor van den Vorst, met een Lans in de rechter, en het Wapen van den Vorst, met fraeie Ornamenten en Bloemen vercierd, in de linkerhand. Daer achter vertoonde zig een Baluſtrade, en in deszelfs midden een Postement, waer op ſtondt het Borst-Beeld van *Mars*, in zyn krygsgewaed. Verder naer den Throon zag men een Postement, met een Vaes daerop, waer uit een Oranjeboom groeide, met eenige Appelen. Achter deze beide verhevene Postementen zag men het weelderige Groen, en verder na achteren eenige Vorſtelyke Paleiſen en Gebouwen. Achter de voornoemde Baluſtrade ter rechterhand zag men in 't verſchiet de Cavallery of Lyfwagt in ryen geſchaerd, en ter linkerhand het Corps Granadiers, 't welk uit een Allee van Boomen kwam afmarcheren. In 't midden tusſchen de twee Corpſen heen vertoonde zich de Stad *Batavia*. Op de linkerzyde van den Voorgrond zag men een hooge Pedeſtal, met een groote Schulp daer op, ver-

BATAVIA.

BATAVIA. vervattende allerhande Bloemen. In 't midden van den Voorgrond waren eenige moderne Armatures, als Pauken, Trompetten, Standaerden, Vendels, en Spontons, als zynde de Eerteekenen van den jongen Vorst. Voor het overige zag men op verscheide Piramiden, welken op alle Lanen in den Tuin flanqueerden, ruim acht duizend Lampen, die tot den volgenden ogtend brandende gehouden, en des avonds daer aen voor de tweedemael aengestooken werden.

Den 24 van dezelfde Lentemaend, toen men alhier de gewenschte tyding kreeg, dat de Vrede tusschen de Maetschappye en den Koning van Candia gesloten was, werdt het Kanon van 't Kasteel en de Stads wallen gelost, en, den 28 daer aenvolgenden, een Feest van dankzegginge in alle de Kerken gehouden.

VERANDERINGEN ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

BOMMEL. Den 27 van deze Wintermaend, den gewonen dag, op welken de Magistraet in deze Stad veranderd wordt, zyn, door zyne Doorl. Hoogheid, den Prinse Erfstadhouder, aengesteld, als Burgemeesters, de Heeren WALRAVEN, BARON VAN BALVEREN, Heer van Wuert, enz., en DOMINICUS VAN HOYTEMA; als Schepenen, de Heeren *Petrus Goris*, Mr. *Diderik Gerbard van der Steen*, *Johannes Hermanus Soelderman*, *Otto Mesteker*, *Jakobus Verzyl*, Mr. *Gerbard Vermeulen*, *Hendrik de Ruuk* en Mr. *Laurens Cox*, en als Raden de Heeren Mr. *Arnoldus Essenius* en Mr. *Adriaen Coyman*.

DOR-

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

DORDRECHT. In plaetse van den overledenen Heere Mr. J. H. de Roo, Heer van Westmaes en Groep, is, den 22 van deze maend, door den Heere Erfstadhouder, als Burgemeester van deze Stad gesurrogeerd de Heer Mr. KASPER BALTHAZAR DOLL VAN OURYK, Raed in de Vroedschap alhier.

HAERLEM. Den 25 van de nu afgeloopen Slagtmaend overleedt alhier, in den ouderdom van zeventig jaren en zes maenden, de Heer *Willem Gerlings*, Oud-Burgemeester van deze Stad, Raed en Rentmeester Generael van hunner Ed. Groot Mog. Domeinen in Noordholland, Kennemerland en Brederode, mitsgaders Superintendant over de Zeedyken der vier Noorder Koggen, Ontvanger van de Convooien en Licenten enz.

DELFT. Den 16 van deze Wintermaend, hebben de Heeren Raden in de Vroedschap van deze Stad tot Medeleden van hun Collegie verkozen de Heeren *Paulus van den Boogaert* en Dr. *Nikolaes van Dam*, in plaetse van de Heeren J. Teding van Berkhout en J. A. van Kinschot, welker overlyden wy te voren gemeld hebben.

Ook hebben dezelfde Veertigraden, op den 23 daer aenvolgenden, den Heer Mr. *Willem van der Lely*, Raed en Burgemeester, benoemd om, met het begin van de aenstaende Bloeimaend, zitting te nemen in het Collegie van de Heeren Gecommitteerde Raden van de Staten dezer Provincie, in plaetse van den Heere Mr. Jakob van der Lely, Raed en Oud-Burgemeester, wiens tyd alsdan verloopen is.

's GRAVENHAGE. In 't begin van de nu afgeloopen Slagtmaend, zyn in de Ordre van de Ridderschap en Edelen van deze Provincie beschreeven Jr. *Jakob Jan*, *Graef van Wassenaer*, Heer van Opdam, Hoogheemraed van Rhynland enz., in plaetse, en by vrywilligen afstand van deszelfs

Heer

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMPTENAERS ENZ.

Heer Vader Jr. *Unico Wilhelm*, Graef van Wassenaer Twickelô; Jr. *Vincent Gustaef*, *Graef van Hompesch*, Kollonel en Kapitein van 't Regiment Gardes Dragonders, Hoogheemraed van Rhynland, enz.; Jr. *Willem Lodewyk*, *Baron van Wassenaer*, Heer van Starrenburg, en Jr. *Jakob* . . . *Baron van Boetzelaer*.

Den 11 van dezelfde maend, en dus weinige dagen, na dat zyn Zoon, in zyne plaetse, in de Ridderschap beschreven was, overleedt, binnen deze Hofplaetse, Jr. *Unico Wilhelm*, *Graef van Wassenaer*, Baenderheer van Wassenaer, Vryheer van Opdam, Hensbroek, Zuidwyk, Spierdyk, Heer van Twikkel en Weldam, Ridder van de Duitsche Ordre en Land-Commandeur der Balye van Utrecht, Hoogheemraed van Rhynland en Bewindhebber der Oost-Indische Maetschappy, enz. in den ouderdom van ruim zeventig jaren. Hy werdt, in den jare 1746, in de Ordre van de Ridderschap dezer Provincie beschreven.

Den 17 van dezelfde Slagtmaend, overleedt, mede alhier, Jr. *Kornelis Baron van Aerssen*, Heer van Voshol, waeronder behooren de Dorpen van Zwammerdam, Langeräer, Korteräer en Rewyk, en, wegens de Ordre van de Ridderschap en Edelen, presiderende in de Rekenkamer dezer Provincie, Hoogheemraed van Delfland, in den ouderdom van byna negen en zestig jaren. Zyn lyk, van hier naer Zwammerdam gebragt, is aldaer met staetzy bygezet, wordende ten grave gedragen, door vierentwintig Burgemeesters en Ambagtsbewaerders, en de slippen van het rouwkleed opgehouden, door de Schouten en Secretarissen, onder de Heerlykheid van Voshol behoorende.

Den 23 daeraenvolgenden, verwisselde insgelyks het tydelyke met het eeuwige, in den ouderdom van negen en twintig jaren, de Heer Mr. *Daniël Adriaen le Leu de Wilhem*, Heer van Waelwyk, Besoyen, Berlicom en Middelrode, enz. Raed ordinaris in den Ed. Rade en Leenhove van Braband en Directeur van de Ed. Geoctrooieerde Societeit van Suriname.

In

In plaetse van den Heere Baron van Aersfen, is, wegens de Ridderschap en Edelen van deze Provincie, wederom in de Rekenkamer van deze Provincie, gecommitteerd Jr. *Gerlag Jan Doys, Baron van der Does*, Heer van Langeveld, Raedsheer in den Hove van Holland, enz.; en, in plaetse van den Heere de Wilhem, is, tot Raed Ordinaris in den Rade en Leenhove van Braband, aengesteld de Heer Mr. *Nikolaes Jakob Buteux*.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS ENZ.

De Heer Mr. *Gerard Meerman*, Raed en Pensionaris van Rotterdam, zyn ontslag by de Regering van die Stad verzocht en bekomen hebbende, is, door den Prinse Erfstadhouder, als Opper-Houtvester van Holland, aengesteld tot Meesterknaep van de Houtvesterye, in plaetse van den overledenen Heere Mr. A. van Hoey.

De Regering van deze Hofplaetse, jaerlyks, op den 25 van Slagtmaend veranderende, zyn, op dien tyd, door den Prinse Erfstadhouder verkozen als Burgemeesters de Heeren Mr. JAN HUDDE DEDEL, Mr. JOHAN DIERQUENS en Mr. JOHAN PATYN; als Schepenen de Heeren Mr. *Adriaen van der Goes*, Mr. *Karel de Lille*, Mr. *Karel de la Basfecour*, Mr. *Philippus Matthias Mestre*, Mr. *Abraham van Neck* en Mr. *Pieter van der Poel*, en, uit dezen, als Schepenen Commisfarisfen over des gemeenen Lands Middelen, de gemelde Heeren *de Lille*, *de la Basfecour* en *Mestre*.

LEIDEN. Den 10 van de meergemelde Slagtmaend, zyn, alhier, op de gewoone wyze, als Burgemeesters voor het volgende jaer verkozen de Heeren Mr. JOHAN VAN DER MARCK, Æ. Z. Mr. JOHAN VAN DER MARCK, Mr. ADRIAEN CRUCIUS en PIETER CAEUW.

Wyders zyn benoemd om, met het begin van de aenstaende Bloeimaend, zitting te nemen, in den Raed van State de Heer Mr. *Theodorus Schrevelius*, en in 't Collegie ter Admiraliteit te Amsteldam de Heer *Jakob van der Meer*.

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

AMSTELDAM. Den 4 van deze Wintermaend, heeft zyne Hoogheid, de Prins Erfstadhouder, uit eene overgeleverde Nominatie van den Heer Representant, en verdere Heeren Bewindhebberen van de O. I. Compagnie, ter Kamer alhier, tot Bewindhebber, in plaetse van den onlangs overledenen Heere Mr. *Jan Boudaen*, Heer van Schellag, aengesteld den Heer Mr. *Johan de Beaumont*; hebbende de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden als Commis Generael van de Convooien en Licenten by het Collegie ter Admiraliteit van deze Stad verkozen den Heer Mr. *Jakob Boreel.* Door deze aenstelling is het verschil uit den weg geruimd, welk tusschen de Heeren Staten van Holland en die der overige Provinciën, zedert vyf jaren, over de vervulling van het laetstgemelde Amt heeft plaets gehad.

ROTTERDAM. Den 5 van dezelfde Slagtmaend, heeft de Prins Erfstadhouder, uit eene overgeleverde Nominatie van de Heeren Representant en verdere Bewindhebbers van de Oost-Indische Maetschappye ter Kamer van deze Stad, tot Bewindhebber van die Maetschappye in de gemelde Kamer verkozen den Heer *Abraham Gevers*, Raed en Burgemeester van deze Stad.

BRIELLE. Den 28 van de nu afgeloopen Slagtmaend, overleedt alhier, in den ouderdom van acht en zestig jaren, de Heer *Nicolaes de la Bassecour*, die zedert den jare 1725 Raed in de Vroedschap geweest is, en meermalen de Burgemeesterlyke Waerdigheid alhier bekleed heeft, en thans regerend Schepen, Raed en Rentemeester Generael was van hunner Ed. Groot Mog. Domeinen in den Lande van Voorne en de Beierlanden.

In deszelfs plaetse, is, den 12 van deze Wintermaend, door de Heeren van den Magistraet, op recommandatie van den Prinse Erfstadhouder, wederom tot Schepen van deze Stad verkozen de Heer Mr. *Adriaen Dirk van der Eick.*

ZIE-

VERANDERING ONDER DE HOOGE EN LAGE AMTENAERS, ENZ.

ZIERIKZEE. Den 24 van dezelfde Slagtmaend, is, by den Raed dezer Stad, in plaetse van den Heer Mr. A. Bodt, thans Griffier van den Hove van Holland, enz., tot Ontvanger van 't Familiegeld benoemd, en, den 4 van deze Wintermaend, by de Heeren Staten van deze Provincie aengesteld de Heer Mr. *Antoni Iman Massis*, Oud-Burgemeester en Schepen dezer Stad.

Ook is, op den zelfden dag, by den Raed, tot Penningmeester van den Lande van Schouwen benoemd, en daerop by Burgemeesters en Heemraden aengesteld de Heer Mr. *Pieter Paul van Gelre*, Raed van deze Stad, in plaetse van den overledenen Heere Jan van Verre.

GOES. Den 19 van dezelfde maend, heeft de Prins Erfstadhouder, uit eene overgeleverde Nominatie, tot Raed van deze Stad verkozen den Heer Mr. *Willem Canisius*, in plaetse van den overledenen Heere Dr. Adriaen Isebree.

UTRECHT. Den 14 van dezelfde maend, overleedt alhier, in het zes en zestigste jaer zyns ouderdoms, Jr. *Wilhelm Jakob Baron van Renesse*, Heer van Lockhorst, Berg-Ambagt, 's Heer Aartsberg en Ammerstol, Dom-Decan van 't Kapittel ten Dom, en Watergraef van de Rivier de Eem, enz.

WYK BY DUURSTEDE. Den 22 daeraenvolgenden, heeft de Prins Erfstadhouder tot Raed in de Vroedschap van deze Stad aengesteld den Heer Oud-Raed en Oud-Burgemeester *Wynand du Bois*, in plaetse van den Overledenen Heere Frans van Bern, en tot Kameraer den Heer Mr. *Nikolaes van Ossenberg*, in plaetse van den zelfden Heere.

LYST DER PRYZEN VAN VERSCHEIDE PRODUCTEN ONZES LANDS.

Rotterdam den 22 December.

	by de Z. Zak
TARW Oude Zeeuf.	21 a 23 ß
—— nieuwe Puike	20 a 21 ß
—— gem. Zeeuf.	17½ a 19 ß
—— Blauwe	17 a 18 ß
—— Zomer	16 a 17½ ß
ROGGE, Zeeufe	11 a 12 ß
ERTEN, grauwe	18 a 21 ß
—— witte	13 a 14 ß
—— blauwe	15 a 18 ß
WITTEBOONEN	16 a 18 ß

	by 't Last
BOEKW. op 154 ℔	a 18½ £
GARST, Winter	16¼ 17¼ £
—— Zomer	16 a 18½ £
HAVER Zeeuws.	11¼ a 12¼ £

Rotterdam den 22 December.

PAERDEBOONEN	17 a 18 £
KOOLZAED	30 a 34 £

VLAS	by den Steen.
—— Allerbest	31 a 33 ft.
—— Best	29 a 30 ft.
—— Middelfoort	26 a 25 ft.
—— Gemeen	23 a 22 ft.
—— Slegt	21 a 20 ft.

Leiden

	by 't Vierendeel.
GRASBOT. 6 en 13 Dec.	20 a 21-
—— 20 dito	19 a 20-
—— 27 dito	20 a 21-
HOOIBOT. 27 dito	19 a 20

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN VAN DEN NEDERLANDSCHEN KOOPHANDEL VOOR DEN JARE MDCCLX.

HANDEL OP OOSTINDIEN.

In dezen jare zyn in het Vaderland behouden aengekomen alle de Schepen, die te Batavia, voor rekeninge van de Oost-Indische Maetschappye, aengelegd waren voor het Najaer van 1765, en Voorjaer van 1766, nevens een Naschip, uitmakende een getal van vier en twintig Schepen; namelyk. STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

voor de Kamer AMSTELDAM,

Lapinenburg, *Keukenhof*, *Tulpenburg*, *Schoonzicht*, *Nyenburg*, } van Batavia.

Damzicht, *Leimuiden*, *Overmer*, } van Ceilon.

Scholtenburg, uit Bengale.

Vredenhof, *Noordbeveland*, } uit China.

voor de Kamer ZEELAND,

Zuidbeveland, *d'Admirael de Ruiter*, *Blydorp*, } van Batavia.

De Barbara Theodora, van Ceilon.

Kattendyke, uit Bengale.

De Pallas, uit China.

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

voor de Kamer DELFT,

's Gravezande, van Batavia.
Bleiswyk, uit Bengale.

voor de Kamer ROTTERDAM,

De Vrouw Elizabeth, van Batavia.
Walenburg, van China.

voor de Kamer HOORN,

Lycochton, van Batavia.
Schagen, uit Bengale.

voor de Kamer ENKHUIZEN,

Baersande, van Batavia.

Met deze Schepen hebben de Heeren Bewindhebbers de tyding gekregen, dat niet alleen de Schepen *Slooterwyk* en *Radermacher* (*), in de diepte der Zeeën, vermoedelyk met alle de daerop geweest zynde zielen, gesmoord zyn; maer ook, dat het uit Nederland koomende Schip *Pylswaerd*, welk den 19 van Zomermaend des jaers 1764, voor de Kamer Enkhuizen, uit Tessel gezeild was, en reeds al in behouden haven scheen, door een yszelyk bliksemvuur getroffen, met eene groote menigte der schepelingen, verongelukt is, op den 24 van Sprokkelmaend des jaers 1765, by 't Eiland Hoorn, omtrent twee mylen van de Hoofdstad Batavia. De bliksem vloog van den Voortop, langs den Mast, in het Kabelgat; waerdoor het Voorschip in ligterlagen vlam geraekte; terwyl de Opperstuurman *Kornelis Andriesse*, door een kort daerop gevolgden donder, ter neder en dood geslagen wierdt.

De

(*) Zie de NED. JAERBOEK. XVIII Deel (1764) bladz. 1002.

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOP-HANDELS VOOR DEN JARE 1766.

De schrik en ontsteltenis over 't onheil, den Opperstuurman bejegend, was onbeschryflyk, en de bedeestheid der scheepslieden deswege zo groot, dat, terwyl de meesten het gezicht op het ontzielde lyk gevestigd hielden, zy niet bemerkten het yszelyk gevaer, waerin zy zelven zich bevonden; voor dat zy hetzelve door het sterke licht van den brandenden Mast gewaer wierden. In dezen raedloozen toestand, moedigde de Schipper, *Hans Eggers*, het scheepsvolk aen, om, ware het mogelyk, den brand te blusschen: doch alle pogingen waren vruchteloos; weshalve men te rade werdt, de Kiel aen de woedende vlammen over te laten, die zo schielyk de overhand namen, dat de Brand in 't Achterschip oversloeg, en hetzelve in weinige oogenblikken in vollen vlam geraekte; gelyk het dan ook geen quartieruurs leedt, of dezelve raekte aen het buskruid, waerdoor eensklaps het Schip in de lucht sprong. Drie en veertig Man zyn, door middel van schuiten, van de Bataviasche reede, en 't Eiland Onrust afgezonden, gered. Onder de verongelukten werdt, behalven den Predikant, Doctor, Commandeur enz., ook geteld de gemelde Schipper *Hans Eggers*, die den brandenden bodem niet wilde verlaten. Van de goederen werdt alleenlyk een kas, met vyfentwintig rollen Zeildoek, opgevischt; de overige lading is, naer alle gedachten, weggespoeld, en het wrak op negen en een halvem vadem water gezonken.

Ook kreeg men, in 't laetst van dit jaer, van Lisſabon bericht van de rampspoedige reise,

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

fe, welke het Schip de *Erfprins*, in Grasmaend dezes jaers naer Batavia geftevend, gehad heeft. Hetzelve was, na tot den 11 van Zomermaend, wanneer het de Linie pasfeerde, met voorfpoed gezeild te hebben, den 26 van de volgende Hooimaend, na tweemael, door tegenwinden en ftormen, voor de Kust van Brazil te zyn opgedraeid, te Suriname ingeloopen; aldaer voorzag het zich van het nodige water, en brandhoud, zettende op den 23 van Herfstmaend de reis wederom voort; doch, den 24 en 25 van die maend, werdt hetzelve door een zwaren orkaen overvallen, en, door verlies van tuig, en andere ongemakken, genoodzaekt, in een redloozen ftaet, op de Taeg in te loopen, alwaer het den 29 van Slagtmaend voor Belem ten anker kwam, na omtrent acht maenden op zee gezworven te hebben. Zo dra men te Lisfabon naricht bekwam, dat dat rampfpoedig Schip ankerde, gebruikte men alle mogelyke voorzichtigheid, om de vifitatie van de Opzieners der gezondheid te verhaesten, en de pasfagiers en fcheepslieden uit hunne elende te verlosfen. Men bevondt, dat dezelven, niettegenftaende hunne geledene ongemakken, gezond waren; zynde, zedert hun vertrek uit Goeree, geduurende hun ganfche togt, flechts acht of tien mannen door ziekte overleden, twee Matroofen over boord geraekt, en twee anderen, toen alle hoop van behoud verlooren fcheen, uit wanhoop in zee gefprongen. Alle fyne fpyfen waren geheel verloren; doch de mondbehoeften van fpek en ryst konden nog

een

een maend ſtrekken. Uit de aenteekeninge, door een Heer van aenzien, op dat Schip gehouden, blykt, dat het drie zware ſtormen uitgeſtaen, en zich, door den yver en bekwaemheid der Matrooſen, gered hadt, zonder veel ſchade te lyden; doch dat het, in den naderhand opgekomen orkaen van den 24 van Herfstmaend, die tot den 29 met meer of min geweld hadt geduurd, van alle zyne zeilen en masten was beroofd, meer dan negen voeten water ingekregen hadt, en zo van een geſlingerd was, dat men het met touwen hadt moeten omwinden, het meeste kanon, het buskruid, en veele andere proviſien over boord werpen, en, na dat gevaer te boven gekoomen te zyn, het tuig der ſloepen moeten gebruiken, om met die zwakke takelage deze haven te bereiken, by welke byna hopelooze pogingen de Timmerlieden een uitmuntenden dienst gedaen hebben. Een ieder verwondert zich, hoe het mogelyk zy, dat een zo redlooze bodem, die by den minsten onſtuimigen wind uit een wyken en zinken moest, deze Rivier heeft kunnen bereiken. Het volk en de goederen zyn in een ander vaertuig overgeſcheept; dewyl het Schip by geene mogelykheid in ſtaet gebragt kon worden om zyne reiſe voort te zetten.

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

In de Vergadering der Heeren Zeventienen zyn, in Wynmaend van dit jaer, benoemd, om, in het Najaer van dit jaer 1766, en Voorjaer des jaers 1767, te vertrekken naer Oost-Indiën

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

voor de Kamer AMSTELDAM,

het Schip *Lapinenburg*,
——— *Keukenhof*,
——— *Tulpenburg*,
——— *Overnes*,
——— *Damzicht*,
——— *Leimuiden*,
——— *Vredenhof*,
——— *Noordbeveland*,
——— *de Hertog van Brunswyk*,
——— *de Bovenkerker Polder*,
——— *Schoonzicht*,
——— *Scholtenburg*,
——— *Bleiswyk*,
——— *Schagen*,

voor de Kamer ZEELAND,

——— *Zuidbeveland*,
——— *de Admirael de Ruiter*,
——— *de Barbara Theodora*,
——— *Willem de Vyfde*,
——— *Blydorp*,
——— *Kattendyke*,

voor de Kamer DELFT,

——— *'s Gravezande*,
——— *de Vrouw Antonetta Konrardina*,

voor de Kamer ROTTERDAM,

——— *de Vrouw Elizabeth*,
——— *Walenburg*,

voor de Kamer HOORN,

——— *Lycochton*,
——— *de Maria Jakoba*,

Vol-

voor de Kamer ENKHUIZEN,

het Schip *de Vrouw Margareta*,
——— *Baersande*.

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

Volgens jaerlykſche gewoonte zyn, door de Heeren Bewindhebberen van de Oost-Indiſche Maetſchappye, ter Vergaderinge van Zeventienen, wederom twee openlyke Verkoopingen gehouden; namelyk, in 't voorjaer, ten dage, by ieder Kamer gemeld, behalven de Goederen van Particulieren, aengehouden en overgebleven Goederen en Kleinigheden, die by de reſpective Kamers aen handen waren, van

	Amſt. 28 Apr.	Zeel. 5 Mai.	Delft. 13 Mai.	Rott. 15 Mai.	Hoorn 20 May.	Enkh. 22 May.
10000 Balen bruine Peper.	2620	3800	490	1620	870	600
460000 ℔ Kaneel in Fardelen.	200000	100000	25000	2500	25000	25000
110000 ℔ blanke Fouly.	50000	25000	2650	6250	6250	6250

Deze Waren en Koopmanſchappen zyn opgeveild met een ſtilſtand tot den 1 van Lentemaend des volgenden jaers. En, by de vaſtſtelling van deze Verkooping werdt tevens bekend gemaekt; dat met het afleveren van Noten, ten geſtelden pryſe van 75 ſtuivers, bankgeld, het pond, zal worden gecontinueerd tot den 1 van Lentemaend des jaers 1768.

In de Najaers Verkoopinge, gehouden op de dagen, by ieder Kamer in de volgende Lyst gemeld, zyn behalven eenige Goederen van Particulieren, en die van vorige jaren nog overgebleven zyn, met een ſtilſtand tot den 1 van Herfstmaend des volgenden jaers, verkocht alle de Goederen en Koopmanſchappen, welken op de gemelde Lyst gebragt zyn; namelyk

	Amst. 20 Oct.	Zeel. 3 Nov.	Delft 11 Nov.	Rott. 13 Nov.	Hoorn. 18 Nov.	Enkh. 20 Nov.
12250 ℔ Witte Peper	5284	4521	645	600	600	600
1020778 ℔ Poeder Suyker	350152	260321	80022	180112	80039	70128
9967 ℔ Geconfyte Gemb.	4944	2415	741	741	746	280
1000 ps. ——— Nooten	500	200	100	100	100	—
1105324 ℔ Salpeeter	278056	286318	257683	—	283267	—
57687 ℔ Thin Malax	10000	5000	1250	38937	1250	1250
242963 ℔ dito Bancas	147100	73550	—	22313	—	—
100056 ℔ Spiaulter	52900	26450	—	20706	—	—
113000 ℔ Sapanhout Siams	58000	23000	6000	14000	6000	6000
277000 ℔ dito Bimaas.	127000	82000	29000	21000	9000	9000
145000 ℔ Caliatours Hout	54000	41000	10000	20000	10000	10000
20421 ℔ Indigo Javaas	10500	5491	1080	1180	1090	1080
50000 ℔ Curcuma Javaas	25000	12500	3125	3125	3125	3125
3329 ℔ Cardem. Malleb.	2129	1200	—	—	—	—
4250 ℔ dito Geylonſe	4250	—	—	—	—	—
6045 ℔ Catchoe	3045	1000	500	500	500	500
20045 ℔ Campher	10047	4990	1288	1237	1213	1270
1612 ℔ Aloë Succatorra	1612	—	—	—	—	—
5000 ℔ Benjuin	2500	1250	375	375	250	250
3960 ℔ Lange Peper	2000	750	85	375	375	375
5600 ℔ Cubebe of Staartp.	2250	1750	375	375	375	375
2784 ℔ Gom Gutta	800	400	400	400	400	384
7081 ℔ Star Anys	3538	1765	—	1778	—	—
4365 ℔ Rhabarber	2372	1182	—	811	—	—
7812 ℔ Sago	4761	1701	—	1350	—	—
2787 ℔ Schellak	—	—	1479	—	1308	—
2928 ℔ P.d'amourSchelp.	2190	738	—	—	—	—
1000 Carr. Diama. Ruwe	1000	—	—	—	—	—
3874500 ℔ Coffy Javaſche	1933750	978250	240625	240500	240750	240625
200000 ℔ dito Bourbonſe	—	—	—	200000	—	—
5500 ℔ dito Ceylonſe	5500	—	—	—	—	—
77256 ℔ The div. van Bata	—	77256	—	—	—	—
THEE direct van CHINA.						
2879601 ℔ Thee Boey	1501340	781701	—	596560	—	—
253398 ℔ ——— Congo	133608	67997	—	51793	—	—
177771 ℔ ——— Soatchon	93486	47368	—	36917	—	—
26439 ℔ ——— Pecco	13988	6994	—	5457	—	—
50653 ℔ ——— Heyſſan	26699	12996	—	10958	—	—
30255 ℔ ———Heyſ.Schin	15712	8202	—	6341	—	—
1437 ℔ ——— Bing.	767	382	—	288	—	—
91095 ℔ ——— Tunkay	48654	24025	—	18416	—	—
182170 ℔ ——— Songlo	98269	47789	—	36112	—	—
799 Kaſſen Porcelainen	405	220	—	174	—	—
453 Tobbes dito	244	113	—	96	—	—
2052 Bondels dito	1033	510	—	509	—	—
3034 ps. Lakwerken	1654	685	—	695	—	—
142050 ℔ Cauris	142050	—	—	—	—	—
3 ps. Handr. met g. k.	3	—	—	—	—	—
37500 ℔ Bindrottinge	18750	9375	—	9375	—	—
10566 ℔ ruwe witt.N.zyde	5419	2826	—	2321	—	—
19781 ℔ Beng.Zyd.Tanny	8400	4753	3357	—	3271	—
11532 ℔ dito Adapangia.	—	—	5832	—	5700	—
10654 ℔ Florette Garens	5100	5554	—	—	—	—

1700

	Amst. 20 Oct.	Zeel. 3 Nov.	Delft 11 Nov.	Rott. 13 Nov.	Hoorn. 18 Nov.	Enkh. 20 Nov.
34000 ℔ Jav. Catoene dito	17000	8250	2115	2250	2250	2125
17100 ℔ Tumcor. Cat. Gar.	11300	5800	—	—	—	—
80 Leggers Arrack.	37	22	6	5	5	5
26½ Aam rode Const. Wyn	13	7	3½	3	—	—
26½ dito witte dito.	13	7	3½	3	—	—
5 Leggers Caapse Wyn	—	—	—	—	5	—
CATOENEN LYWATEN.						
33482 ps. Cassa divers	12816	12826	1900	2000	1800	2140
1018 ps. Adathys	504	514	—	—	—	—
5155 ps. Tansjeebs divers.	2430	2425	100	100	100	—
9622 ps. Malmolens divers	2813	2634	1015	1080	1120	260
2877 ps. Therindains	559	698	360	420	360	480
10873 ps. Bethilles divers	3680	7060	100	—	—	33
7794 ps. Douriassen divers	2263	2201	780	835	875	840
6025 ps. Hammans	1825	1950	550	600	450	650
2590 ps. Tukkerys	—	100	500	550	500	940
4000 ps. d'Heriabadys	—	400	1000	700	1000	900
3490 ps. Amiertjes	—	725	550	800	800	615
3100 ps. Lachoriassen	—	460	500	1050	500	650
1700 ps. Mourussen divers	900	800	—	—	—	—
3250 ps. Hane Caatjes	2750	500	—	—	—	—
4000 ps. Catte Caatjes	2900	1100	—	—	—	—
5000 ps. Kaatjes gem. geb.	400	100	—	—	—	—
3300 ps. Carraderys	955	1080	280	395	290	300
915 ps. Photassen divers	280	635	—	—	—	—
16689 ps. Chelassen divers	12879	2110	400	500	300	500
896 ps. Sirsikken.	300	396	100	—	100	—
45230 ps. Roemaals divers	10485	9915	6680	5930	5920	6300
13588 ps. Gerrassen	1600	2400	2400	2600	2297	2291
2480 ps. Soesjes	390	290	500	400	500	400
1849 ps. Saanen	900	589	100	100	80	80
3840 ps. Dongrys divers	1060	200	200	1000	271	1109
3095 ps. Sologesjes	1600	795	200	200	200	100
7900 ps. Bherms divers	6000	1100	200	200	200	200
20000 ps. Niquaniassen	15200	2400	600	600	600	600
13000 ps. Corroots	15200	1200	400	400	400	400
6888 ps. Bajota	5009	879	300	300	200	200
3997 ps. Naginapaat	2899	500	98	200	100	200
2994 ps. Broulos	2494	500	—	—	—	—
8790 ps. Bernupaats divers	6400	1090	400	300	400	200
100 ps. Diemetjes	—	—	—	100	—	—
11900 ps. Callemangenys	9700	2200	—	—	—	—
3500 ps. Doty Dorogesjes	2700	404	100	100	100	100
4000 ps. Doty Ponnebegesj.	3200	400	100	100	100	100
480 ps: Sawagesjes	480	—	—	—	—	—
1060 ps. Thaffa Chelassen	300	160	100	200	200	100
400 ps. Allegiassen Zyde	200	100	—	100	—	—
1234 ps. Nyllys	433	501	—	100	200	—
1058 ps. Gingams divers	423	535	—	—	—	100
1000 ps. Roemaals Zyde	—	—	200	400	200	200
274 ps. Pinas Cora	174	100	—	—	—	—
280 ps. Sigtermans Saay	100	180	—	—	—	—
19138 ps. Bastassen divers	4560	1080	2860	3400	3678	3560
90 ps. Copees Peza	90	—	—	—	—	—

	Amst. 20 Oct.	Zeel. 3 Nov.	Delft 11 Nov.	Rott. 13 Nov.	Hoorn. 18 Nov:	Enkh. 20 Rov.
4850 ps. Zylkleden divers	700	1200	200	1300	150	1300
1890 ps. HerripaalſeNeusd.	580	730	130	150	150	150
4162 ps. Kismis Neusdoeke	1950	2085	—	—	—	127
32358 ps. Chitſen divers.	17024	6084	3150	1950	2050	2100
112322 ps. Salempouris divers	55360	37170	5060	4980	4872	4880
105130 ps. Guinees divers	58913	28901	4276	4280	4400	4360
3915 ps. Bandanoes	—	—	1000	1000	915	1000
3000 ps. Vrouwe Kleetjes	—	—	600	1000	600	800
3988 ps. Gedr. zyde Neusd.	—	—	—	1988	—	2000
7500 ps. Nankingſe Linn.	4000	2000	—	1500	—	—
ZYDE STOFFEN.						
6650 ps. Armozynen	1100	600	100	2280	100	2470
50 ps. Jap. Zyde Rokke	10	8	8	8	8	8
VAN CHINA.						
530 ps. Meubel Damasten	290	140	—	100	—	—
850 ps. Poiſis Damasten.	400	250	—	200	—	—
150 ps. Sat. effene metb. L.	100	50	—	—	—	—
150 ps. P de Soye of Gor.	100	—	—	50	—	—
150 ps. Gorgor. met Lyſte	100	50	—	—	—	—
1500 ps. Pek. of rol Armoſ.	750	500	—	250	—	—
100 ps. dito Geſchild.	50	—	—	50	—	—
100 ps. dit. weerſch. of dit.	50	50	—	—	—	—
100 ps. dito Geſtr. of dito	50	—	—	50	—	—
100 ps. dito met Cakatoes	50	50	—	—	—	—
100 ps. Luſtrings Effene	50	—	—	50	—	—
100 ps. dito Weerſchynen	50	—	—	50	—	—
100 ps. dito Geſtreepte	50	50	—	—	—	—
100 ps. dito met Satyne L.	50	50	—	—	—	—
100 ps dito met dito ruite	50	50	—	—	—	—
100 ps. dito Geſchilderde	50	25	—	25	—	—
100 ps. Chagrainen	50	50	—	—	—	—
100 ps. Lampaſſen.	50	25	—	25	—	—
100 ps. Grieſetjes	50	—	—	50	—	—
350 ps. Neusd. Geruyte	200	100	—	50	—	—
100 ps. dito met g. randen	50	—	—	50	—	—
150 ps. dito Satyne	100	50	—	—	—	—
50 ps. dito met g. randen	50	—	—	—	—	—
100 ps. dito zonder Ruyten	50	—	—	50	—	—

En werdt, by het vastſtellen van deze Verkooping, bekend gemaekt, dat met het afleveren der Kruidnagelen, by de byzondere Kameren, zou worden aengehouden voor den prys van 85 ſtuivers, bankgeld, het pond, tot den laetſten van Oogstmaend des jaers 1768.

HOOG-

HOOGSTE EN LAEGSTE PRYZEN DER ACTIEN.

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

	Hoogste	*Laegste*
Van de Oost-Ind. Comp.	595 in Jan.	546 in Aug.
Van de West-Ind. Comp.	62 in Jan.	32 in Sept.

GROOTE VISSCHERY OF HARING-VANGST.

In dezen jare zyn, uit HOLLAND, tot het doen van die Visscherye, uitgevaren honderd negen en veertig Schepen; namelyk

wegens de Maessteden van	Rotterdam	2
	Schiedam	11
	Vlaerdingen	60
	Maesfluis	14
	Delfshaven	8
wegens het Noorderkwartier van	Enkhuizen	40
	Ryp	14
		149

Tot de Ventjagerye zyn, boven de gemelden, in zee geweest zeventien Schepen, waervan 'er *acht* te Vlaerdingen, *vier* te Maesfluis, en *drie* te Enkhuizen moesten binnen koomen; terwyl de *twee* overigen, met de overgenomen Haring, rechtstreeks naer Hamburg moesten zeilen. Den 2 van Hooimaend kwam de eerste Jager te Vlaerdingen aen, medebrengende ruim vyf en twintig tonnen Haring, welken in afslag verkocht werden; een ton voor twee honderd en zestien guldens;

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

dens; en de overigen ieder voor honderd en drie guldens. De Visschery ging al in het begin gansch niet voordelig, wordende de Visschers, in het doen derzelve, door de aenhoudende stilte, die men toen ten tyde hadt, zeer verhinderd. De eerste reisen heeft men door elkander maer ruim zeventien lasten Haring gevangen; de laetste reisen, byzonder in diepwater, daer men maer enkele lasten gevangen heeft, zyn nog veel onvoordeliger uitgevallen, waerdoor dit jaer over het algemeen merkelyke schade is veroorzaekt. Tot de

KABELJAEUWVANGST OMTRENT YSLAND

zyn, in dit jaer, honderd vyf en vyftig Schepen in Zee geweest.

	Visschepen	Jagers
Rotterdam	4	
Schiedam	6	
Brielle	2	
Vlaerdingen	66	
Maessluis	73	2
Delfshaven	2	
Enkhuizen	2	
	155	2

Deze Schepen hebben omtrent tien lasten Visch door elkanderen gevangen, waermede de kosten ten naesten by goed gemaekt zyn; gemerkt de hooge prys, waer voor men dezelve heeft kunnen verkoopen. De

KA-

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

KABELJAEUWVANGST OMTRENT HET DOGGERS-ZAND

was, in 't Voorjaer, tamelyk gezegend; maer in den Zomer ging dezelve zo voordelig niet; en in de laetste maenden van het jaer slaegde men het minste van allen daermede; wordende toen zeer weinig Visch gevangen, waerdoor veel schade aen de daerin belang hebbenden is veroorzaekt. Ter

WALVISCHVANGST

zyn, in deze jare, voor Nederlandsche plaetsen, naer GROENLAND gezeild *honderd vyf en dertig* Schepen. Een van dezelven, voor *Amsteldam* uitgevaren, is verongelukt. Daerenboven zyn 'er *vyftig* ledig te rug gekomen; namelyk van de Schepen, die voor Amsteldam ter vangste uitgezonden waren, negen en twintig; het Dordrechtsche Schip; een van die voor Rotterdam; het Schip voor Krimpen; en dat voor Monnikendam; van die voor Wieringerwaerd een; van die voor Zaendam vyf; de twee Schepen voor Oostzanen; van die voor Westzanen, drie; de Schepen van Zaendyk; en dat voor Wormerveer; een van die voor de Koog; een van die voor Jisp; en een van die voor de Ryp. Vyf anderen hebben slegts eenige vaten Robbespek ingehad. De overige Schepen hebben door elkanderen geen twee Visschen gevangen; zo dat de Vangst ten uitersten nadelig is geweest, als blykt uit de volgende Lyst van de uitgevaren Schepen, en van het gene zy aengebragt hebben, onder welke de boven-

STAET VAN VERSCHEIDE TAKKEN DES KOOPHANDELS VOOR DEN JARE 1766.

vengemelde gebleven en ledig t'huis gekomen Schepen ook begrepen zyn.

	Schepen	Visschen	Vaten Spek
Amsteldam	80	$96\frac{1}{3}$	3040
Dordrecht	1	0	0
Rotterdam	5	$10\frac{1}{3}$	372
Krimpen	1	0	0
Alkmaer	3	6	220
Hoorn	3	1	138
Monnikendam	1	0	0
Wieringerw.	2	4	140
Zaendam	20	23	812
Oostzanen	2	0	0
Westzanen	4	$2\frac{1}{2}$	90
Zaendyk	2	0	0
Wormerveer.	1	0	0
De Koog	2	4	125
Jisp	2	2	65
De Ryp	5	$6\frac{1}{2}$	180
Middelburg	1	1	27
	135	$156\frac{2}{3}$	5209

Naer de STRAET DAVIDS zyn, in dezen jaren, uit HOLLAND, *een en dertig* Schepen gezonden; van welken twee, voor Amsteldam uitgevaren, gebleven zyn. Negen zyn 'er ledig t'huis gekbomen, te weten, *zes* van die voor Amsteldam, en *drie* van die voor Zaendam. Hoe gering en onvoordelig de Vangst der overigen geweest is, kan men uit de volgende Lyst afnemen.

	Schepen	Visschen	Vaten Spek
Amsteldam	17	12	620
Zaendam	7	$3\frac{1}{2}$	156
De Koog	2	$7\frac{1}{2}$	310
Oostzanen	1	$\frac{1}{2}$	25
Zaendyk	2	$4\frac{1}{2}$	176
Krommenie	2	4	190
	31	32	1427

BLADWYZER

DER

VOORNAEMSTE

ZAKEN.

A.

K.

ming

S.

T.

U.

V.

zit-

VERBETERINGEN.

Bladz.	reg.	staet	lees
55	38	Burgemeesteren	Burgemeester
527	24	1731	1631.
1151	19	continuatie	contumacie.
1160	31	grootte	grosse.

BERICHT VOOR DEN BOEKBINDER.

Na dat de Titels der byzondere stukjes, van No. 1. tot 21 getekend, uitgesneden zyn, moet men

Eerst, de twee Octaefjes, bladz. 567 en 568, en bladz. 569 en 570, uitsnyden, en in derzelver plaetse invoegen het Quartje, aen de algemeene Titels gedrukt.

Vervolgens moet men de Titels dus inzetten.

De Titel EERSTE DEEL —— voor de *Voorreden*.
De Titel EERSTE DEELS *Tweede Stuk*, voor bladz. 619.
Het *Pourtrait* van den *Prinse Erfstadhouder*, moet geplaetst worden tegens over bladz. 120.

